

VIRTUE
LIBERTY AND
INDEPENDENCE

L. ANNÆI FLORI

EPITOME

RERUM ROMANARUM.

VOL. III.

L. ANNÆI FLORI

EPITOME

RERUM ROMANARUM

EX EDITIONE J. FR. FISCHERI

CUM NOTIS ET INTERPRETATIONE

IN USUM DELPHINI

VARIIS LECTIONIBUS

NOTIS VARIORUM

RECENSU CODICUM ET EDITIONUM

ET

INDICE LOCUPLETISSIMO

ACCURATE RECENSITA.

VOLUMEN TERTIUM.

LONDINI:

CURANTE ET IMPRIMENTE A. J. VALPY, A. M.

1822.

postea Calabriam nec opinantem invaderet. Appianus in Mithrid. p. 240. de consilio Mithridatis ita scribit: Eum in animo babuisse perlustrata ora Pontica, Scythisque ad Pontum, et Mæoti palude, in Bosporon pervadere, pulsoque Machare filio, rursus apertum cum Rom. bellum gerere, et ex Europa Asiam impugnare. Et mox: Eum ingressum regiones Mæoticas multis regulis subditas, eos in societatem pertraxisse, et miram expeditionem agitantem per Thraciam in Macedoniam, indeque in Pannoniam penetrare, et superatis Alpibus Italiam petere cogitasse. Hæc intelligi possunt: Flori verba obscuritate non exigua laborant. Si cum Auna 'jungere Bosporon,' exponas pontem facere in Bosporo, non facile dictu est, quid sibi velint hæc *Colchis tenus.* Nam quid hoc est, *usque ad Colchos ponte jungere Bosporon?* Deinde, neque hoc facile erat pontem in Bosporo facere, neque Appianus de hoc consilio Regis quidquam scribit. Mihi Florus nihil aliud videtur voluisse significare, quam quod Appianus dicit, Mithridatem in animo habuisse sibi adjungere gentes inter Colchos et Bosporon interjectas, earumque auxilio bellum in Europam transferre. Sed hanc sententiam non satis aperte expressit his verbis *Colchis tenus jungere Bosporon.* Nec eam multo planiorem facit emendatio Tollii Fort. c. XXIX. *Colchis etenim jungere Bosporon,* i. e. ut ipse exponit, e Colchis in Tauricam transire Chersonesum. In libris Vineti, Pall. omnibusque aliis scriptis (excerptorum e Voss. scripturam adsequi non potui) præterquam Naz. et Ryck. item in v. e. desiderantur non modo, illa, *mox subruto Piræei portu,* verum etiam hæc, *Colchis tenus jungere Bosporon.* Sed Florum hujusmodi aliquid scripsisse, indicio est particula 'inde,' quæ sublatis intermediis illis nullum sensum habet. In Naz. porro recte erat *Bosporon,* non *Bosphoron,* quod habebat Ryck. Nam Græcis est Βόσπορος. Vid. Lamb. et Torr. ad Horat. II. Carm. 13. 14. et Tan. Fab. ad Justin. XXXVIII. 7.

Italiam nec opinatus invadere] Antea invitatus ab Italis. Diodor. in Excerpt. lib. 37. *Fr.*

Tantum] Pall. *tamen:* quod forte verum. 'Tamen' enim quandoque pro, tantum sumitur: ut ap. Liv. 29, 35, 12. Vell. 2, 28, 5. Frontin. 1, 1, 4. *Idem.* Hæc facile permutantur propter compendia scribendi tm̄ et tn̄. Naz. Toll. Duisb. Regg. Voss. et v. e. *tantum,* quod retineo. 'Tamen' an pro, tantum sumatur in locis a Freinshemio laudatis, item in Catull. Carm. LXII. 81. in Horat. I. Carm. 3. 23. ut placet Scaligero ad Catull. l. d. et ad eund. c. LXV. 294. mihi nondum liquet. De Velleii quidem loco aliter sentiunt doctissimi illius Interpretes.

§ 26 *Male tentatum veneno spiritum*] Hoc est, nequicquam, frustra. Insidias enim tutorum metuens, 'antidota sæpius bibit, et ita se exquisitis tutioribus (an *exquisitioribus?*) remediis stagnavit, ut ne volens quidem senex veneno mori potuerit.' Justin. 37, 2, 6. Plin. 25, 2. et 23, 8. Hinc certum antidoti genus hodieque 'Mithridaticum' appellant. *Fr.* Potuisset abstinere Florus his tam inflatis ac turgidis, e quibus ne quidem liquet utrum Mithridates ipse manus sibi intulerit, an alieno ministerio in ea re usus fuerit. Rem sine illo tumore narrat Auctor Epit. Liv. CII. 'Quum veneno sumpto parum profecisset ad mortem, a milite Gallo, nomine Bitœto, a quo, ut adjuvaret se, petierat, interfectus est.'

§. 27 *Rebelles Asiæ reliquias sequens*] Malim, *rebellis Asiæ reliquias sequens.* Salm. Pall. tres, *rebellis,* sed primus statim, ab eadem manu emendatus ad faciem alteram: et bene. *Grut.*

Rebelles etiam Ryck. *rebellis* Regg. Toll. Duisb. et edd. vett. Fran. *rebell* pro *rebellis,* ut mox *stell.* E Voss. quoque adnotatum est *rebellis,* sed non addita nota libri. Adsentior Salmasio. Mox Naz. Pall. Ryck. Regg. Flor. Duisb. Fran. Voss. 1. 3. et o. e. *nunc sub Or.*

Captis ipso capite gentis] *In ipso capite gentis,* N. non male: sed nec mala in vulgum edita: supra, ‘Nec vicorum populatione contentus, in ipsa capita Numidiæ impetum fecit.’ *Salm.* Nazariani libri scripturam exhibent Pal. 2. Ryck. Reg. F, Flor. Berol. Duisb. Voss. 2. 3. et o. e. præter Junt. quam qua ratione probari posse putaverit Salmasius, non intelligo. Pompeium Artaxata cepisse nec Plutarchus nec Appianus prodiderunt. Tigranem Pompeio eam petenti obviam progressum se ac sua omnia permisisse auctor est App. Mithrid. p. 242. Add. Vell. II. 37.

Tigranem] Hunc tertio Punico bello perdomitum scribit L. Ampelius, ‘Mancino Cos. et Scipione Æmiliano.’ Qui error manasse videtur ex corrupta scriptura Auctoris, quem sequutus sit Ampel.’ et apud eum *tertium Punicum bellum,* pro *tertio Pontico* legerit. *Freinsh. Jussit regnare Tigranem*] Meminit Cicero pro Sextio, et Val. M. v. 1. *Græv.*

§. 28 *Iter tanquam in mari stellis sequutus*] Proverbio Græci dicebant de iis, qui longum iter, et per desertas terras, faciebant, διὰ τῶν ἀστέρων ὑποσημαίνεσθαι τὴν ὁδόν. Cujus meminit scholiastes Æschyli in Agam. vide etiam Suidam. *Salm.*

Stellis] Ita et v. e. et Pall. tres, quomodo etiam ediderat Vinetus, al. edd. *stellas:* prius e libro suo itidem prodidit Lipsius, d. c. XIX. et nonnulla ego de ead. re, Suspicionum lib. 23. cap. 2. *Grut.* Simile est illud Luciani pr. Icaromenippi: Εἶτα, ὦ ’γαθὲ, καθάπερ οἱ Φοίνικες, ἄστροις ἐτεκμαίρου τὴν ὁδόν. Lucan. 9, 495. ‘Sideribus novere vias.’ Adde Plin. 5, 4, 6. Arrian. 6, 4, 31. et Ælian. H. Anim. 7, 48, 2. Simile quid videtur dicere voluisse Arrian. lib. 3. p. 53. f. quo loco vitium residere videtur in οἷς τισὶν, pro quo forte legi possit, ὥστε καὶ, et pro τεκμαίροιντο, τεκμαίρωνται. *Freinsh.* Malit N. Heinsius: *At in Septentrione Scythico iter tanquam in mari stellas secutus.* Alludit ad Helicen et Cynosuram Septentrionis stellas navigantium duces: quæ Salmasius adfert nimis longe sunt quæsita. *Græv.* *Stellis* etiam omnes alii scripti. Quid sit *iter sequi tamquam in mari stellas,* non adsequor. Ferri posset *stellas,* si Florus scripsisset *itinere.* Heinsius in exemplari suo non mutaverat *stellis:* unde suspicor in adnotatione Grævii *stellas* per errorem operarum positum esse, et Heinsium voluisse legi *in Septemtrione Scythico iter, t. i. mari, stellis s.* quod non contemnendum est. Ad ea, quæ hic habet Freinsh. add. quæ Idem congessit ad Curt. VII. 4. 28. Sed conjecturas illius in Arrian. III. 3. et VI. 26. rejicit Vir celeberr. Jac. Gronovius ad Arrian.

Pepercit Albanis] Quippe fratribus, Justinus, 42, 2, 4. *Freinsh.*

Orodem] ‘Olthacem’ vocat Appianus, p. 253. et in triumpho ductum scribit. *Idem.* Scribe: *Regemque horum Orodem:* nimirum Albanorum. Seqq. docent: ‘Orodem etiam remuneratus est, ultro ab Albania sua lectulum aureum, et alia dona, mittentem.’ Appiano in Bello Mithrid. vocatur Ὀροίζης. Ὀροίζης δ’ ὁ τῶν Ἀλβανῶν βασιλεύς: *Orœzes Albanorum Rex.* Sed in fine ejusdem libri vocatur Ὀρίζης Ἀλβανός: *Orizes Albanus.* Forte corrupte pro Ὀρόδης. Sicut in eod. lib. corrupte Ὄτωκος Ἰβήρων depravate scribitur, cum tamen recte alibi ab eod. Ἀρτώκης Ἴβηρ appelletur. Colchorum sane regem, qui Othalces dicebatur, non videtur remuneratus esse Pompeius, quippe quem in tri-

umpho duxit. Orodes vero esse nomen Orientalibus populis usitatum nemo ignorat, qui Parthorum res gestas legit. *Græv.* Tollius legebat, *Olthacem*, nulla ratione. 'Orodes' etiam Oros. VI. 4. et Eutrop. VI. 11. Rex Albanorum. *Herodem* et *Horodem* hic et paullo post habebant quidam libri, ut in Oros. l. d. *Hierodem* et *Horodem*. Sic Orodes Rex Parthorum ap. Plut. in Crass. Ὑρώδης, et in Anton. Ἡρώδης. Bongars. ad Justin. XLII. 4. Mox Naz. Vinet. et Reg. F *Adartocem*. Toll. Duisb. et v. e. *Adarthocen*. Alii paullo aliter. sed omnes addito *ad* vel *at* in capite vocis.

In plana descendere] Ne videlicet fiducia montium rebellaret: ita factum supr. 2, 3, 5. et inf. 4, 12, 59. Similia denique exempla passim in Historia Romana invenias: pertinent huc notata supr. 2, 15, 6. *Freinsh.*

Et obsides liberos dare] Putabam excidisse aliquid ante has voces: sed docuit me Berneccerus, sensum esse: Arthocen jussum non solum in plana descendere, sed etiam obsides liberos dare. *Idem.*

§. 29 *Transgressus*] Hoc non ita de urbe dici potest, ut de monte. Vid. ad II. 17. 12. 'Nemora odorata,' ut Virg. VI. Æ. 658. 'Inter odoratum lauri nemus.' De balsamo Justin. XXXVI. 3. et ibi Interpr.

Si quid imperaret] *Si quod imperaret*, N. *Salm.* *Præsto esse* et *adesse* sæpe dicuntur, qui officii, vel adjuvandi causa, vel ad mandata accipienda adsunt. Cic. pro Deiot. IX. 'Tibi victori non solum ad hospitium, sed ad periculum etiam atque ad aciem præsto fuit:' et XV. 'In primis finibus tibi se præsto fuisse dicit.' Cæs. V. B. G. 26. 'Qui quum ad fines regni sui Sabino Cottæque præsto fuissent.' Tac. II. H. 59. 'Præsto fuere Lugduni victricium victarumque partium duces.' Add. Græv. ad Cic. IV. Ep. Fam. 14.

§. 30 *Hanc quoque intravit*] Vide Tac. H. 5, 9, 1. Augustin. Civ. 18, 44. Otton. Frisingens. 2, 46. Idacium, Chronolog. 2, 29. Sulp. Severum, Hist. Sacræ lib. 2. Adonis Chronic. sub anno 1718. *Freinsh.* Tollius e Cod. Flor. legebat *huc quoque*. Ryck. Berol. Duisb. Fran. et v. e. *hoc quoque*. Voss. 1. et 2. *hæc quoque*. Fortassis scripserat Florus *Hierosolyma*, et *hæc quoque*, ut est in plerisque aliis vett. Edd. quorum quum illud mutatum fuisset in *Hierosolymam*, quæ flexio usitatissima est recentiorum temporum Scriptoribus, ex *hæc* in aliis libris factum fuit *hanc*, in aliis *hoc* e compendio scripturæ ortum pro *hæc:* nam 'hæc' et 'hoc' non multum diversis compendiis in libris manu exaratis scribuntur. Dionysius Vossius quoque adnotaverat e lib. vet. legend. esse *Hierosolyma*, et *quæ*. Idemque placebat fratri ejus Isaaco. Sed Vineti et omnes alii scripti et Edd. habent *Hierosolymam:* qua declinatione etiam Cicero, Tacitus, et Eutropius efferunt. De bello Pompeii cum Judæis Joseph. XIV. Antiq. et I. B. J.

Impiæ gentis] Cf. Tac. 15, 44. *Freinsh.* Et v. H. 5. 'Nec quidquam prius imbuuntur, quam contemnere Deos.'

Sub aureo uti cælo] Lipsius ille, *sub aureo vitem cælo*, ingeniose emendaverat: sed quam vere, adhuc nescio: antiquum mendum est, ut veteres libri monstrant; qui illud *uti* omnes agnoscunt: optimæ schedæ Divi Naz. *sub aureo uti scælo:* fallor omnino, nisi ex illis vestigiis vestigium veræ lectionis colligo, quæ est, *sub aureo vitis cælo:* et tollenda distinctio, *vidit illud grande impiæ gentis arcanum patens sub aureo vitis cælo:* cælum aureum est οὐρανίσκος χρυσέος, sub quo illa vitis ipsa etiam aurea: ideo dicit *arcanum vitis patens sub aureo cælo.* Salm. Nihil certius hac conjectura Lipsiana, quam vide Elector. 2, 5. *Grut.* Quæ

porro de Judæis hic narrantur, recenset Josephus, 14, 5, 6. &c. Aristobulus Romæ in Capitolio auream vitem dedicavit. *Freinsh.*. *Sub aureo vitem cœlo*] Hæc non est librorum vett. scriptura, sed Lipsii conjectura, quam receperunt editores nuperi. Vere tamen illam damnarunt Viri summi Salm. et Seldenus, ille in notis ad h. l. hic lib. II. cap. 8. de Jure Naturæ et Gentium secundum Hebræos: qui ostendit in templo Zorobabelico nullam fuisse vitem, sed in Herodis, sed nec illam pertinuisse ad penetrale templi sanctissimum, de quo hic Florus agat: nec vitem illam auream posse dici arcanum, quippe quæ in fronte templi in omnium oculis fuerit exposita: vitem autem Aristobuli auream, quam donarit Pompeio Aristobulus, fuisse cimelium domus Hasmonæorum, quod nunquam in templo fuerit dedicatum: quod et Rupertus et Jacobus Capellus monuerunt, ostenderuntque hanc vitem ab Aristobulo ad Pompeium dono missam fuisse antequam Hierosolyma esset ingressus. Ryck. cum reliquis omnibus, *sub aureo uti cœlo*. Cœlum Salmasius et Lipsius volunt esse *οὐρανίσκον*. Sed quis Latinorum vocabulo 'cœlum' sic usus est, uti Græcis *οὐρανίσκος* accipitur? Locus est corruptus. Qui num sanari possit, incertum est. Vides enim, ut maximos Viros exercuerit. Mihi num propitius fuerit Apollo in invenienda vera ejus lectione, tu, erudite lector, existimabis. Scripsisse autem Florum censeo: *vidit illud grande impiæ gentis arcanum patens sub aureo utique velo.* Intravit adytum templi, quod Sanctum Sanctorum vocatur, et vidit in illo nihil nisi patens spatium, seu inane, cui oppansum erat velum aureis filis pictum. 'Arcanum patens' est quod Tacitus v. H. 5. vocat 'nulla intus Deum effigie vacuam sedem et inania arcana.' Velum quod prætendebatur penetrali fuit quidem, ut non uno loco docent Josephus et Philo, hyacintho, bysso, cocco, et purpura variegatum, sed et auro fuisse excultum ex Josepho quoque constat, qui lib. VI. Halos. c. 15. Ἡ δὲ τὸ ἔνδυμα τῷ στέρνῳ προσηλοῦσα ταινία πέντε διηνθισμένη ζώναις πεποίκιλτο, χρυσοῦ τε καὶ πορφύρας, καὶ κόκκου, πρὸς δὲ βύσσου, καὶ ὑακίνθου, δι' ὧν ἔφαμεν καὶ τὰ τοῦ ναοῦ καταπετάσματα συνυφάνθαι: *Pectoris autem vestimentum vitta cingebat, quinque variata coloribus, hoc est auri, purpuræ, cocci, byssi, et hyacinthi: quibus etiam vela templi diximus esse contexta.* Nostra emendatio quam prope accedat ad priscorum librorum scripturam nemo non videt. Libri habent *uti cœlo: que* revulsum fuit librarii oscitantia ab *utique*, et a seq. syllaba earund. litterarum absorpta, quod vitium est frequentissimum, ex *que lo* ortum est *cœlo*. Hæc mea de hoc loco sententia. 'Arcanum patens,' seu inane adyti describit etiam Joseph. VI. 14. Ἔκειτο δὲ οὐδὲν ὅλως ἐν αὐτῷ, ἄβατον δὲ καὶ ἄχραντον καὶ ἀθέατον ἦν πᾶσιν: *Nihil prorsus in illo penetrali erat positum, inaccessum vero erat, inviolabile, et quod a nemine videri poterat.* Seldenus tuetur lectionem vett. codd. *sub aureo uti cœlo.* Grande arcanum esse putat ipsum Sanctum Sanctorum, quod a Pompeio visum patuisse sub aureo cœlo, seu se oculis introgressi Pompeii admodum splendide ac magnifice exhibuisse, sub tentorio seu concameratione aurea cœlum imitante, seu instar tentorii atriive aurei cœli nomine notissimi, quod summæ dignitatis ac magnificentiæ caussa Principibus Supremis maxime Orientis, ut hodieque aliis, sit in usu. Hæc est Seldeni sententia. Sed ap. Latinos 'cœlum,' ut ap. Græcos *οὐρανίσκος*, pro tentorio et atrio, sub quibus Principes Asiatici sedere solebant, non usurpari jam supra monuimus. Deinde 'uti' sic poni, ut hic positum est, nemo Latine sciens probaverit. Novi illa

'Fugit uti cervus,' 'Furit uti Thyas,' et similia ap. Horat. sed 'Vidit arcanum patens uti sub cœlo aureo' respuunt aures Latinæ. N. Heins. conjiciebat: *sub aureo utique tholo.* Vulgatam tamen tuetur Vir summe Reverendus, et magnæ doctrinæ, Frid. F. F. Spanhem. in elegantiss. Introductione ad Geograph. sacram, ubi *arcanum patens* explicat, jam patens, cum sc. adytum templi ingressus esset Pompeius, aut, 'vacuam sedem, inane arcanum,' ut vocetur ap. Annalium Scriptorem, et Joseph. de Bell. Jud. Lib. VI. cap. VI. *sub aureo uti cœlo*, veluti sub aureo cœlo, inauratis laquearibus. Non possum, quin et tecum communicem sententiam Collegæ Spanhemii, Viri itidem doctiss. et celeberr. Steph. Le Moyne, quam ad me perscripsit, cum meam de hoc loco conjecturam illi examinandam commisissem: 'In antecessum scias velim,' inquit, 'conjecturam tuam de loco Flori admodum se mihi probasse. Sola fere mihi placebat Lipsii sententia, sed tua jam mihi videtur palmam facere dubiam. *Utis* Sam. Petiti est omnium ineptiarum cumulus et fastigium. Eodem forsan vituperio onerabis nostram circa hunc locum conjecturam, neque enim in hac materia ἀσύμβολοι esse voluimus, in qua non agitur de reipublicæ aut litterarum salute. Mutabam ergo *cœlo* in *cillo*, et Asininum Numen innui existimabam. Nosti illud Petronii: 'Et Cilli summas advocat auriculas,' et istud Juvenalis: 'Et Cilli numen adorat,' et 'Ancherium' Vossii, et 'Asinarios' tam Christianos quam Judæos. Intravit ergo Hierosolymam Pompeius, vidit *arcanum impiæ gentis patens sub aureo Cillo*, asino nimirum aureo, cujus cultu gens impia vicinis et aliis gentibus se deridendam prostituebat. Sic, si famæ credimus, Antiochus invadens penetralia templi Hierosolymitani incidit in asinum, vel caput aureum asini magisque est efferatus in miseram istam gentem, quæ tam fœdo cultui se adligare non erubescebat. Quod fluxisse crediderim ex Cherubinis Arcæ, qui cum vitulos referrent, sed pingui crassaque cœlatura efformatos et elaboratos, asinos referre existimabant, et voluerunt ethnici, et jocosa petulantique calumnia asinorum cultum Judæis improperarunt.' Hæc est Viri eximii mihique amicissimi de loco hoc vexato sententia. Vide quoque Selden. lib. II. cap. 8. de Jure Naturæ et Gentium secundum disciplinam Hebræorum, ubi multis de hoc loco disputat, et vulgatam contra Lipsium tuetur. Cl. Bernardus mihi significavit, se in suis ad Josephum notis non longe recessurum a mea sententia. Vide etiam et Isaac. Voss. in notis ad Catulli Epithalamium Thetidis et Pelei. *Græv.* Qui Florum ad duos Codd. Reg. contulerat, hic scripserat, se et in his, et præterea quatuor aliis, invenisse *sub aureo uti cœlo.* Ita quoque habent alii o. s. et e. ante Freinshemium, qui primus, ni fallor, recepit conjecturam Lipsii, quam recte rursus expulit Grævius. Præter eos autem quos Idem hic memorat, etiam alii Viri doctiss. symbolas ad hunc locum inlustrandum contulerunt; Rupertus hic, Thysius in Exerc. Misc. c. IX. Tollius Fort. XXIX. Pontanus in Epist. ad Constantinum l'Empereur, quæ est XLV. in Sylloge Epistolarum Ant. Matthæi, Clericus in Biblioth. Antiq. et Hod. Tom. V. p. 144. et Heumannus in Libro, cui titulum fecit Pœcile, Tom. I. Lib. 3. p. 423. Longum est omnium sententias recensere, de quibus ita sentio: facilius esse, quod adversus singulas dicas, invenire, quam certi aliquid constituere. Mihi maxime probatur sententia Spanhemii in Hist. Eccles. V. T. Epoch. IX. Sect. VIII. §. 1. cujus interpretatio simplicissima est. 'Arcanum patens,' i. e. apertum, vel, in quo nihil erat,

nisi patens et inane spatium; ut 'patentes' et 'apertos campos' dicunt Latini. 'Vacuæ sedes et inane arcanum' Tacito. 'Cœlum aureum' pro laqueari aureo Latine dici non dubito: nam et Vitruvius, cujus locum hic observarat Ryckius, VII. 3. 'Cœlum cameratum' dicit. *Uti*, si Spanhemium sequimur, non potest habere eam significationem, quam tangit Grævius; sed idem debet esse, quod alibi *veluti*, et *quasi*, quum eæ particulæ junguntur verbis translatis, ad leniendam translationem, quæ aliquanto durior videri poterat: ut quum Florus I. 4. scribit, 'Illo veluti maritimo Urbis hospitio:' et II. 7. 1. 'Quodam quasi æstu ac torrente fortunæ:' item hoc cap. n. 5. 'Ab ultima veluti specula septemtrionis.' Ita *sub aureo uti cælo* foret, sub aureo, ut ita dicam, cœlo. Non habeo quidem Auctores, qui sic utantur particula 'uti,' nec tamen præcise negandum putem eam usquam hac significatione inveniri. Nam et Perizonius, cui in talibus aliquid tribui potest, *uti* hic itidem, ut Spanhemius, accipiebat pro, veluti, et 'cœlum' improprie dici, ac Florum sæpe sic uti hac particula, ut et 'quasi,' adnotaverat: sic II. 8. 8. 'Hoc velut sidere Asiatici belli mota tempestas:' III. 20. 4. IV. 12. 24. et alibi. Et Liv. XXXVII. 41. 'Cuspides ab jugo exstantes velut cornua habebant.' Hæc ille. Quidquid est, omnino tolerabilius puto *uti* pro, veluti, quam, quod Grævius substituit, *utique*. Id enim huic loco non convenire, nec quidquam bonæ sententiæ, ut recte animadvertit cl. Clericus, habere potest. Utrum autem adytum templi Hierosolymitani, quod Tacito, Floro, et Freculpho I. 7. 1. 'arcanum' dicitur, revera laquear aureum habuerit, an non habuerit, de eo parum laborandum arbitror. Nam etiamsi non habuit, tamen Florus ita putasse potuit, ex more Romanorum, apud quos non solum templa, sed etiam domus privatorum, lacunaria aurea habebant. Quod Lipsii conjecturæ opponitur, vitem auream demum ab Herode, nec in adyto, sed atrio templi fuisse positam, plus valere posset, si Florus rationem temporum et historiæ haberet. Sed quum harum rerum ubique sit negligentissimus, telum hoc adversus Lipsium levius esse arbitror. Magis me in illius conjectura offendit ἀσύνδετον: nam *arcanum patens, vitem*, quomodo cohæreant non video. Si vel unus liber scriptus copulam haberet post 'patens,' conjectura hæc aliquanto probabilior videri, et hoc quoque inter errores Flori referri posset, qui haud dubie de vite aurea in templo Hierosolymitano reperta aliquid inaudiverat: et tamen vel sic ei obstaret, quod non solum *cœlum aureum*, verum etiam *vitem auream* dicere debuisset Florus.

Quia renovabat eam rem] Alter Pal. *qui renovabat eam rem.* Salm. *Renovabat*] Restitui lectionem v. e. nam seqq. *renuebat*, quod hic vix toleret Latinæ linguæ peritior; certe historiæ Judaicæ: et vere priorem firmant Pall. tres. *Grut.* *Quia renovabat eam rem, catenas dedit*] Sic quidem Pal. unus, et Ryck. et editio vetus: sed libri alii et edd. nonnullæ *quia renuebat eam rem:* quod non erat immutandum. Non quidem tam accurate narrat Florus hanc historiam, tanquam in epitome, et quidem in qua sæpe hallucinatur, ut Josephus: sed tamen sententia liquida est. Ex lectione autem quam reduxit Gruterus, et qui illum sequuntur, quam sententiam colliges bonam? Quam rem enim novavit? Num dissidium inter se et fratrem? Nunquam hoc extinctum erat et sopitum. Regnare jussit Hircanum Pompeius. Et quia renuebat eam rem Aristobulus, et nolebat Pompeio obsequi, in vincula conjectus est, et in iis Romam ductus. N. Heinsius malebat, *Aristobulo*,

quia res novabat, catenas addit. Ovid. 'Adde manus in vincla meas; meruere catenas.' Aut si hoc malis: *Aristobulum, quia res novabat, in catenas dedit.* Lib. III. c. X. 'Unum ex Regibus Cavillanis in vincula dedit.' *Græv.* *Renovabat* non tantum unius Pal. et Ryck. sed trium Pall. et omnium aliorum scriptorum, excepto Voss. 3., et v. e. lectio est. Recte tamen Grævius censet, *renuebat,* quod in aliis vett. edd. est, melius convenire sententiæ hujus loci. Nam Gruterus non Latine dici putans 'renuere rem aliquam,' fallitur. Vid. Heins. ad Ov. IX. M. 506. et ad Val. Flac. I. 529. Heinsius *in catenas dedit* confirmarat e Liv. XXII. 7. 'Romanis in vincula datis.' Sic Cic. IV. Catil. 3. 'Dare in custodiam.' Et JCti 'Dare in metallum,' 'in latomias,' 'ad opus publicum.' Gerard. Vossius malebat, *Aristobulum, quia res novas tentaret, in catenas dedit.* Isaacus, *Aristobulo, qui turbaret Nabathæam rem,* i. e. quod turbaret Nabathæam, de quo Josephus, *catenas dedit.* Tollius, *Aristobulum, quia res novabat, in catenas dedit.* Quia res conjecturis agitur, potest etiam hæc adferri, *Aristobulum catenis dedit.* Horat. I. Carm. 37. 20. 'Daret ut catenis Fatale monstrum.' Sed quia omnes libri habent *catenas,* vero similior est conjectura *Aristobulum in catenas dedit.* Nam quum *in* excidisset propter adfinitatem literæ præcedentis, *Aristobulum* mutari debuit in *Aristobulo.* Si quis tamen putabit vulgatam scripturam a Floro esse, non repugnabo: nam potuit ei hoc eleganter dictum videri.

Catenas dedit] Et in triumpho duxit. Plut. Pompeio, cap. 73. *Freinsh.* Et Appian. in Mithrid. p. 253. De fatis illius post id tempus Joseph. XIV. Antiq. 11. et 13. et I. B. J. 6. et 7.

§. 31 *Sic Pompeio duce*] Gesta Pompeii compendiose habes a Plin. 7, 26. et 37. 1. Val. M. 8, 15, 8. Auctore de Vir. Ill. cap. ult. Gesta Pompeii eleganter scribit Lucanus, 2, 576. *Camers.*

Quam extremam] Plin. 7, 26. 'Summa summarum in illo gloria fuit (ut ipse in concione dixit, cum de rebus suis dissereret), Asiam ultimam provinciarum accepisse, eandemque mediam patriæ reddidisse.' *Freinsh.* *Imperii* non est in Reg. Q.

Qui fœdus maluerunt] Primus Sylla cum Parthis amicitiam fecit. Liv. Ep. LXX. et Vell. II. 24. Eam renovavit Pompeius. Liv. Ep. C. Paullo post 'Oceanum' vocat mare mediterraneum, more poëtarum, qui Oceanum dicunt pro quocumque mari.

CAP. 6 De Piratico bello multa Cicero in Oratione, quam habuit de laudibus Magni Pompeii. Livii Epit. 99. Plura Plutarch. Pompeio, cap. 37. Auctor de Vir. Ill. cap. 77. Val. M. 8, 15. 8. *Camers.* Vide Dion. lib. 36. ubi refert, piratas istos non alias tantum Italiæ urbes, sed et ipsam Hostiam intravisse, loco tamen forte corrupto, certe male Latine facto; est *ἐς αὐτὰ τὰ ὤστια ἐσέπλεον.* Nisi enim Hostia, aut Ostia, pluraliter quoque capitur pro colonia Anci regis, legend. est *ἐς αὐτὴν τὴν ὠστίαν.* Omnino autem vertend. *ipsam etiam Hostiam;* non, uti vulgo, *ipsa etiam ostia.* Nam Ostiense incommodum est, de quo Cic. pro L. Manil. cap. 12. *Freinsh.* Locus Dionis non eget emendatione. Et Græci et Latini neutro plurali hoc nomen efferunt. Vid. Gronov. Patrem ad Liv. IX. 19. et Filium ad Liv. XXVII. 23. Strabo Lib. V. compluribus locis *τὰ ὤστια* dicit, et Lib. III. *τὰ ὤστια τῆς Ῥώμης ἐπίνειον,* ap. Steph. Ubi frustra Holstenius et Berkelius corrigunt *ἐν πέμπτῃ.* Nam verba Strabonis, quæ laudat Stephanus, sunt e Lib. III. p. 145. Alius est ordo verborum Lib. V. p. 219. quem locum illi a Stephano designari putabant.

§. 1 *Dum pop. Rom. per diversa terrar. distractus est*] Occasio illa fre-

quenter caussatur bella. Vide Sall. Cat. 16, 6. Flor. 3. 5, 4. Plura de hac re ad Liv. 10, 43, 3. Hæc Gruterus, ad Ammian. 15, 20. *Freinsh.*

Cilices] Sic appellati ab Auctoribus, et, ut ita loqui liceat, principalibus, cum plures populi in societate fuerint: vide Appian. Mithrid. p. 234. *Idem.* Et Plutarch. Pomp.

Rupto fœdere generis humani] Ea de causa Cic. in Verr. 4, 9. et 5, 29. appellat piratas 'communes hostes gentium nationumque omnium:' et Plin. 2, 46. 'Omnium mortalium hostes.' Adde Cic. Offic. 3, 29. de Leg. 3, 29. Buchanan. Hist. Scot. p. 150. m. *Freinsh.* Sic vocat jus gentium, quo omnes homines tenentur, et quod statuit mare debere liberum esse, et patere omnibus gentibus. 'Fœdus' hic est, jus, fas, ut ap. Sen. Herc. Fur. 'Fœdus umbrarum perit,' ut recte locum illum emendavit et exposuit magni judicii et doctrinæ Vir J. Fr. Gronov. quem vide. *Græv.* ad v. 49. Add. Grot. II. de J. B. et P. 2. 13.

Quasi tempestate præcluserant] Ryckius adnotarat hoc pertinere ad morem Romanorum, de quo Veget. v. 9. Nempe Romani hieme, qua fere gravissimæ tempestates excitantur, non navigabant, et 'mare claudi' dicebant. Id erat ex d. III. Id. Nov. usque in d. VI. Id. Mart. quo tempore 'maria aperiri' dicebantur. Vid. Bud. ad l. 16. D. de Rei vindicat. Turneb. XVIII. Adversar. 24. et Cerd. ad Virg. II. Æn. 110. Piratas 'maria claudere' etiam Cic. pro Leg. Manil. cap. XII. Liv. XXXVII. 13. et Sen. Controv. VI. dicunt.

§. 2 *Latronibus*] Hoc est commune nomen tam maritimis, quam terrestribus prædonibus. Ulpian. l. 3. §. 2. D. de Incend. ruin. naufr. 'Non enim minus in mari, quam in villa, per latrunculos inquietamur, vel infestari possumus:' add. Liv. l. d.

Mithridatis præliis Asia] Ryck. *Mithridaticis præliis.* Sed *bellis* eadem manus delevit. *Mithridaticis* edd. vetustiores omnes ostentant, quod nescio cur damnarint recentes, quamvis tanti non sit, utro modo legatur. *Græv.* Est etiam in Regg. Magl. Berol. Duisb. Fran. et v. e. quorum auctoritate recipiendum putavi, etsi ex aliis edd. in sola Plant. vidi, quæ habet *Mithradaticis,* et ubique *Mithradates.* Grævius e Ryck. voluerat scribere, *Mithridaticis bellis præliis.*

Exterique regis invidia] Similis sententia Taciti in caussa dissimili, 3, 53, 6. 'Cum recte factorum sibi quisque gratiam trahant, unius invidia ab omnibus peccatur.' *Freinsh.* Add. hic Rupert. et Bernegg. ad Justin. XXII. 8.

§. 3 *Ac primum duce Isidoro, contenti proximo mari*] Mare proximum est mare Cilicium, Pamphylium, Lycium, Carpathium: sed mare Ægæum, et omne quod inter Ægyptum, Cyrenen, et Græciam est, quomodo possit proximum mare dici non video. Legend. ex vestigiis Ryck. codicis: *ac primum duce Isidoro non contenti proximo mari.* Superius II. 5. 'Populationibus non contenti.' Sequens syllaba in 'contenti' earundem fere litterarum voculam absorpsit. Nihil certius hac emendatione. Sic et superius cap. 4. restitui 'Eoque fine non contenti:' ante Isidorum contenti fuerunt proximo mari, sed Isidoro duce alia etiam infestarunt maria. *Græv.* Recepta lectio stare non potest: nam maria, quæ memorat Florus, Ciliciæ proxima non fuerunt. Nec tamen admissa scriptura Cod. Ryck. quæ etiam in Berol. est, locus mihi videtur persanatus. Est enim perplexa oratio et sententia, quam esse putat Grævius: Ante contenti proximo mari, primum duce Isidoro non contenti proximo mari esse cœperunt. Ego 'ante' et 'primum' idem esse existimo, et ex eo quod di-

cit Florus *primum*, suspicor hinc aliquid excidisse, et fortassis scriptum fuisse, *primum duce Isidoro contenti proximo mari, mox Cretam inter.* Nam ita sæpe solet Florus: II. 8. 17. 'Hæc omnia primum trepidatio, mox fuga, dehinc triumphus fuerunt:' III. 10. 25. 'Primum fame domuit, mox audentem eruptiones in vallo gladiis sudibusque concidit.' Et rursus III. 19. 6. et IV. 2. 59. Et sic idem dicet, quod Appian. in Mithrid. p. 234. et Plutarch. Pomp. 'Mox' autem pro, deinde, postea, dici notum est: vid. ad III. 10. 8. Nec absurda suspicio est, causam omittendæ huic particulæ ortam a præcedente voce 'mari,' camque ab imperito librario primum ita scriptam, ut inter *mox* et *mari* non multum interesset, ac deinde, quasi supervacaneam, neglectam fuisse. Forsitan etiam scripserat Florus: *Ac primum contenti p. m. mox duce Isidoro.* Sed quum harum rerum, et belli cum piratis tantum summa capita nota sint, nihil pro certo statui potest. Grævius e Ryck. recepit *non*, quem non sequutus sum, quod illius et libri Berol. scripturam non minus vitiosam puto, quam ceterorum Mss. et o. e.

Piræeum et Achaiam] Mirum vero *Piræeum*, qui est tantum portus, et ἐπίνειον, inter provincias locum habere: nihil tamen nos adjuvant libri: puto emendandum, *Epirum et Achaiam*. *Pireum* in quibusdam libris: ex quo videre licet levicula unius literæ trajectione depravatum fuisse. Plutarchus, ubi enumerat urbes aut loca sacra ab illis ducibus eversa: Καὶ τὸ Ἰσθμοῖ καὶ Ταινάρῳ καὶ Καλαυρίᾳ τοῦ Ποσειδῶνος, τοῦ δὲ Ἀπόλλωνος, τὸν ἐν Ἀκτίῳ καὶ Λευκάδι. Ambracium igitur tenebant sinum, et ex eo Epirum infestabant latrones. Emendatione nostra nihil esse certius puto. *Salm.* Non comparet illud *Pyræeum* nisi in Pal. 3. non optimi commatis libro, et vero nihil hic habet quod agat: itaque abjiciatur licet. *Grut.* Si tamen retinenda sit ista vox, omnino certa est Salmasiana correctio, *Epirum*. Fr. Delendam esse vocem *Piræeum* Stadius olim vidit, et Gruterus Mss. fidem secutus deleri jussit, qui affirmat in nullo vetustorum codicum, præterquam Palatino tertio eam reperiri, et ipse Flori contextus ostendit. Cur enim huic soli voci nulla præmittitur copula ut præcedenti et sequentibus? Ne dicam, quod monet Salmasius, inepte portus inter provincias memorari. Præterea Piræeus erat portus Achaiæ, tum enim Achaia dicebatur, quæ veteribus erat Hellas. Deleatur ergo in posterum ex omnibus edd. *Græv.* Salmasius scripserat *Piræeum* abesse a Naz. et Pal. poster. qui Grutero est tertius. Dubito nonnihil *Epirum*, an aliud quid sub hac voce lateat. Sed omisi eam post Græv. et Amst. suadente maxime numero librorum Mss.

Sinumque Maleum, quod] Vinetus *quod* refert ad 'mare:' *quod* scil. mare. Non valde dissimilia sunt nonnulla aliorum Scriptorum ap. Sanct. Min. IV. 4. in ellips. v. *negotium*, et IV. 10. et ap. Perizon. ad utrumque locum. Scriptor Bell. Alex. cap. LXXVIII. 'Mithridatem Pergamenum Regem Bospori constituit, quod sub imperio Pharnacis fuerat.' Ryck. tamen et vett. edd. excepta prima, *quem*. *Sinus Maleæ* etiam ap. Ov. II. Amor. 11. 20. 'Quo lateant Syrtes, quove Malea sinu:' et 16. 24. 'Nec timeam vestros, curva Malea, sinus.'

§. 4 *Missusque in eos Publius Servilius*] Ryck. *missusque Publius Servilius*, nisi quod pro *Publius* corrupte scriptum sit *populus*. Mox idem: *nec mari subvenisse:* editi, *nec mari submovisse*, et quidem verius. *Græv.* Non editi solum, sed etiam omnes alii scripti.

Servilius] Historiam præter supradictos habent Sex. Ruffus. Val. M.

8, 5, 6. Frontin. 3, 7, 1. Claud. in Eutrop. 1, 2, 17. Eutrop. plura, 6, 1. *Camers.* Cic. Verr. 5, 26. 'Unus plureis prædonum duces vivos cepit P. Servilius, quam omnes antea,' etiam ib. addit de ejus triumpho. Hujus filiam, an neptem, duxit Augustus; Suet. Aug. 62, 1. *Freinsh.* Suetonius scribit Augustum filiam Servilii sponsam habuisse.

Leves et fugaces] Cf. supr. 2, 2, 12. *Freinsh.* Turneb. III. Adversar. 1. 'myoparones' a 'Paro' ins. et 'Myunte' urbe dictos putat. Magis placet sententia Scaligeri ad Fest. h. v. nomen accepisse a μῦς et 'Paros' (a qua etiam navigia quædam 'parones' vocata fuere) eo quod angusti et oblongi essent, qualia sunt murium et mustelarum corpora. Add. eumd. ad Auson. Epigr. XXX. De his multa Savaro ad Sidon. VIII. Ep. 6. et Scheffer. II. de Milit. Nav. 2. 'Martia classis' est, apta et instructa ad Martis opus, i. e. ad pugnas, quum piraticæ ad prædandum, quam ad pugnandum aptiores essent. Manlius ap. Liv. XXXVIII. 17. Romanos Gallo-græcis Asiatica amœnitate mollitis opponens *Martis viros* vocat. 'Vobis, mehercule, Martis viris, cavenda ac fugienda quamprimum amœnitas est Asiæ.' Ubi fortassis non pejus legatur *Martiis.* Flor. III. 3. 2. de Romanis, 'Martius populus.'

Non incruenta victoria] Quod in caussa fuisse putat magni, nec immerito, nominis politicus, cur Pompeio bellum istud decerneretur: falso. Idem enim Pompeius Lucullo, quo nemo Roman. incruentius vicerat, successor missus est: quid autem Pompeium exciverit, memorat Auctor, seq. mox n. 6. *Freinsh.*

§. 5 *Phaselin et Olympum*] Urbes sunt Lyciæ maritimæ et maximæ, quæ piratarum et prædonum semper domicilium et receptaculum fuerunt, et ea de caussa hoc bello etiam, et a Servilio, expugnatæ et deletæ sunt. Strabo lib. 14. p. 457. Cic. Verr. 4. 10. *Stad.* Adde Cic. Verr. 1. 21. et Eustath. ad Iliad. A. Sall. Hist. 1. *Freinsh.* Et Cellar. III. Geog. Ant. 3.

Isauron] Quæ postea 'Claudiopolis,' a Claudio, qui eo coloniam deduxit. *Freinsh.* *Isaurumque* Fran. Voss. 2. et nonnulli Vineti. *Isauramque* Voss. 3. Claudiopolin coloniam a Claudio in Isauriam deductam scribit Ammian. XIV. 8. Sed dubitari potest, an eodem loco fuerit, quo olim urbs Isaurus. Est de ea ap. Cellar. III. Geog. 6.

Arcem Ciliciæ] Florus Isauriam fortassis Ciliciæ adtribuit, ut vicinam, et, auctore Stephano, inter Ciliciam et Lycaoniam sitam: quemadmodum Auctor Epit. Liv. XCIII. P. Servilium Procos. 'in Cilicia Isauros' domuisse scribens, has regiones videtur confundere. Haud scio tamen an melius sit 'arcem Cilicum,' i. e. piratarum, qui omnes communi nomine 'Cilices' dicebantur. Horum 'arx' erat Isauros, i. e. receptaculum et quasi tutissimum perfugium, unde et facile excursiones facere, et se adversus hostes tueri poterant. Sic enim Latini utuntur voce *arx.* Liv. XXVIII. 3. 'Ea' urbs 'arx fuit Asdrubali ad excursiones circa in mediterraneos populos faciendas.' Et XXXIII. 14. 'Eam urbem pro arce habiturus Philippus adversus Græciæ civitates.' A Græcis ὁρμητήριον dici docet Casaub. ad Polyb. I. 17. Erat autem tota Isauria et tunc, et diu etiam post id tempus, domicilium et receptaculum latronum. Vid. Duaren. Disput. Annivers. II. 12. Unde in Epit. Liv. 'Isauros' quoque potius pro piratis dici, quam Ciliciam et Isauriam confundi puto.

Isaurici cognomen] Val. M. 8. 5, 6. 'Majorum suorum titulis Isaurici cognomen adjecit.' De cognomentis hujusmodi dictum aliquid supr. 1, 11, 9. p. *Freinsh.*

§. 6 *Quædam animalia*] Facit ad hoc quod scribit Plin. 9. Item in libro qui de Admirandis in Natura inscribitur, et Aristoteli falso adscribitur: est enim non Aristotelis, sed Theophrasti opus; ut ex citatione Plinii deprehendimus. Plinius enim, 9, 57. citat Theophr. in his quæ habentur, cap. 61. et seqq. in eo libro. *Camers.* Hanc autem similitudinem elegantissime usurpat Heinsius, in laudatione Mauritii, p. 26. *Freinsh.*

Aquam terramque incolendi] Ryck. *aquam terramque collendi:* leg. *colendi. Colere* enim veteribus sæpe idem est quod, incolere. Liv. XXIV, 49. 'Maurusii extremi prope Oceanum versus Gades colunt.' Justin. II, 1. 'Ægyptus autem nihilominus coli, nisi excluso Nilo, non potuerit:' hoc est, incoli, habitari. Plaut. Pseud. I, 2. 'Hunccine hic hominem pati colere juventutem Atticam,' hoc est, habitare hic. Sic et *cultor* pro incola Justino XLIII, 1. 'Italiæ cultores primi Aborigines fuere.' Phædrus lib. I. 'Sus nemoris cultrix,' quæ in nemoribus habitat. Recondita significatio τοῦ *colere,* quam ignorarunt aut librarii, aut editores, locum hunc corrumpendi caussa fuit, ut notius *incolendi* supponeretur. Inferius recte Ryck. *quasi portam obseravit,* quod merito tuetur Salmasius. *Græv.* Non volui, nec debui cum Amst. unius libri scripturam contra omnes alios s. et e. admittere. 'Incolere terram' nihilo deterius est, quam 'colere.' Nec tam recondita est significatio τοῦ 'colere,' ut ignotius debeat haberi τῷ 'incolere.'

In aquas suas resiluerunt] De hac gente Ammian. 14, 5. 'Atque (ut Tullius ait) ut etiam feræ monitæ plerunque ad eum locum, ubi aliquando pastæ sunt, revertuntur: ita omnes instar turbinis digressi montibus impeditis et arduis, loca petivere mari confinia.' *Freinsh.* Salmasiani, Ryck. Voss. et Reg. Q *resiluerunt:* ceteri et v. e. *resilierunt:* v. supr. 3. 12. Mox Reg. Q, addita glossa, *quam prius grassabantur.*

§. 7 *Sic ille quoque ante felix, dignus nunc victoria Pompeius visus est*] Sententia hujus loci est inficeta et insulsa, si non transposueris verba, ut a Floro fuerant posita, et postea a librariis labefactata et perversa. Inepta enim est consecutio: *ille ante quoque felix dignus nunc victoria videtur.* Si vis Flori manum videre, scribe: *Sic ille ante felix Pompeius, nunc quoque dignus victoria visus est.* N. Heinsius huic loco sanitatem redditam esse putat si scribatur: *Pompeius Dis visus est.* Liv. I, 10. 'Ita deinde Dis est visum.' Naso: 'Non ita Dis visum est.' *Græv.* Corruptum esse hunc locum indicio est varietas scripturæ veteris. Vulgata est in Magl. Edd. Junt. Cam. Stad. et recentioribus, a quibus in hoc solo abeunt Pall. quod in 1. est *scylla,* in 2. *sic illa.* Cum hoc consentiunt Ryck. Regg. Flor. Berol. Duisb. Fran. Voss. 1. 3. et v. e. Sed in Voss. 3. desideratur *nunc;* 2. habet, *Sic ille quoque ante et felix dignus victoria P. v. e.* Naz. aliquot vocibus minus *sic felix et dignus victoria Pompeius.* Et sic aliæ edd. vett. sed relicto *ille* post 'felix.' Rupertus hunc ordinem verborum constituit: *Sic ille et ante felix, et Mithridaticæ provinciæ factus accessio, dignus nunc quoque victoria Pompeius visus est.* Putat in his verbis esse aculeum in Pompeium, eumque Mithridaticæ provinciæ accessionem dici, quia Luculli gloriam ex victoria Mithridatica interceperit. Probet, qui volet. Ego ne Latine quidem hac sententia dici existimo, 'Pompeius est factus accessio provinciæ Mithridaticæ.'

Et Mithridaticæ provinciæ factus accessio] Ridiculum mendum, cujus hic sensus: Pompeium factum esse ac-

cessionem Mithridaticæ provinciæ. Hoc quale sit, nescio. Vel puer videret legendum esse: *dignus nunc victoria Pompeius visus est, et Mithridaticæ provinciæ facta est accessio.* Quod jam non explico, cum satis multi sint, qui historias norunt. *Salm.* *Mithridaticæ provinciæ factus accessio*] Ridiculum esse mendum Salmasius ὁ πάνυ ait, et vere ait. Nullam enim commodam sententiam ex his verbis efficias. Sed nec ejus ratio, qua huic loco medetur, potest probari. Rescribit, *et Mithridaticæ provinciæ facta est accessio:* quæ facta est accessio Mithridaticæ provinciæ? Num victoria qua dignus visus est Pompeius? Nemo hoc dixerit. Nam 'dignus victoria est visus' significat, dignus visus est qui vinceret. Si Florus scripsisset, expeditio in piratas Mithridaticæ provinciæ facta est accessio, nihil moveremus. Sed verba, quæ præcedunt, hanc correctionem respuunt. Præterea in omnibus libris veteribus *factus est* legitur, non *facta est.* Mihi itaque persuasit Vir summi ingenii et dignitatis, N. Heinsius, intercidisse hic voculam culpa librariorum, et forte inscitia correctorum, legendumque: *et pirata Mithridaticæ provinciæ factus est accessio:* hoc est, bellum piraticum: quod elegans loquendi genus pluribus asseruit in notis nuperrimis ad Paterculum. Præter illa exempla in castigationibus Velleianis allata, hæc quoque in epistolam ad me datam conjecit. Florus lib. IV. cap. 8. ubi de Sexto Pompeio: 'O quam diversus a patre! ille Cilicas exstinxerat: hic se pirata navalis agitare:' ita liber Naz. Salmasius, inquit, nec conjecturam suam mihi approbat, nec interpretationem de piratis navalibus. Si permittis mihi ut inseram huic loco τὸ *prædas*, a librario perperam omissum, omnia erunt expedita. *Hicce pirata prædas navalis* (pro *navales* antiquo more) *agitare.* Est autem Sallustianum 'prædas agitare,' ut nosti. Respexit et illa Lucani sui Florus, qui eodem modo de hoc ipso Sexto: 'Polluit æquoreos Siculus pirata triumphos.' *Græv.* Naz. Pall. (ap. Salmasium, nam Gruterus e pr. habet *factus est*) Ryck. Flor. Berol. Duisb. Voss. 3. et o. e. v. *et Mithridaticæ provinciæ facta accessio*, quod revocandum putavi, etsi ad explendam sententiam aliquid deesse videtur. *Factus accessio*, quod est in Regg. Magl. Voss. 1. 2. et Fran. non inveni in editis ante Cam. Vinetum et Gruterum in Ed. ann. 1609. quos sequuti sunt Amstelodamenses. Grævius edidit *facta est accessio.* Sed *est* neque in scripto, nisi forsitan in Pal. 1. neque in edito ullo ante eum comparet. Heinsius conjecturam suam rursus proponit ad Vell. II. 26. Tollius conjiciebat, *et Mithridaticæ provinciæ Cilicia facta accessio.* De illa non judico: hanc non probo: quod bellum piraticum non recte Ciliciam dici puto. Posset etiam minori mutatione fieri, *et hæc Mithridaticæ provinciæ facta accessio:* vel, *et Mithridaticæ provinciæ hæc facta accessio.* Schefferus conjiciebat *facta hæc accessio.* Wopkens. I. Lection. Tullian. 16. videtur probare conjecturam Heinsii. Sed in re ipsa errat Florus, quod bellum piraticum accessionem, et quasi adpendicem Mithridatici fuisse dicit. Nam Pompeium demum finito bello cum piratis adversus Mithridatem missum fuisse, constat e Cic. pro Leg. Manil. Plutarcho, et Appiano.

§. 8 *Pluribus legatis*] 25. numerat, nec tamen ultra 15. nominat Appian. p. 236. vide Vellei. 2, 32. 3. *Freinsh.*

Utraque Ponti et Oceani ora] Utrumque fretum, et Ponticum, sive Bosporum Thracium ('os Ponti' vocat Appian. de hac re agens, et Florus mox 'Propontidis fauces') et Ga-

ditanum: quamquam nihil vetat 'utraque Ponti ora' accipi de utroque Bosporo, Thracio et Cimmerio. Vid. ad II. 17. 7. et cl. Burm. ad Vell. II. 101.

Impositus] Vid. Ind. Sall. Jug. Cap. c. 'Consul, quasi nullo imposito, omnia providere.'

Plotius] Ita etiam Appianus hunc vocat in Mithr. p. 236. Ap. Fulv. Ursinum in Nummis Gentis Publiciæ quidam putabat; hic et in App. legendum esse *Poblicius*, e denario M. Poblicii, qui in eo Pompeii Imp. legatus Proprætore fuisse dicitur. Mediobarbus quoque in Numismatib. Imperator. p. 2. ad denarium illum adnotat, de hoc Poblicio agere Florum L. III. et Appian. in Mithrid. sed errore librariorum apud eos legi *Plotius*, non *Poblicius:* et de textu Flori eruditissime scribere Fulv. Ursinum in notis ad hunc denarium familiæ Publiciæ. Admodum negligenter inspexit Ursinum. Nam hic ostenderat vanam esse illam amici sui conjecturam, eo, quod e nummo ipso constet, Poblicium Pompeii legatum Propræt. in Hispania, non bello Piratico fuisse. Et ipse Mediobarbus eum refert ad A. U. 699. quo dudum finitum erat bellum Piraticum. De nomine *Plotii* autem ita scribit Ursinus: Si in Appiano retineatur Πλώτιος, etiam in Floro retinendum esse *Plotius*, pro *Plotinus*, quod ibi habebant Ursini exemplaria Flori. Sed omnino retinendum est *Plotius*, cujus etiam ap. Cic. et alios mentio est. Vid. Pigh. ad A. U. 677.

§. 9 *Gratilius*] J. F. Gronovius legit *P. Atilius*. Græv. Libri quidam Vineti, Berol. Duisb. et o. e. v. *Gratillius*. Ryck. *Graculus*. Salmasius hic e Pall. etiam aliquid adscripserat, sed avulsum erat ab ejus libro folium, in quod varietatem scripturæ contulerat, sola relicta litera G. Appianus mare Ligusticum et Gallicum M. Pomponio adtributum fuisse tradit: Africum cum Sardinia, Corsica, et vicinis insulis Lentulo Marcellino et Publio Atilio. Itaque forsitan *Atilius* scripsit Florus, ut volebat Gronovius. Nam nec usquam 'Gratilios' memorari invenio. Pro *Pompeius* etiam suspicor legend. *Pomponius*, ut in App.

Fretum, qua primum] Dissentit hoc loco Florus a ceteris, non voluntate sua, sed vitio librariorum. Distinctione res conveniet, si ita scribas; *fretum: qua primum maris nostri limen aperitur, Lentulus; Libycum Marcellinus; Ægyptium Pompeii juvenes; Adriaticum Varro Terentius; Ægæum, Ponticum, et Pamphylium Metellus.* Fr. Verba, 'qua primum maris nostri limen aperitur,' non sunt separanda a præcedentibus 'Gaditanum fretum.' Nam idem est 'Gaditanum fretum,' et id, 'qua maris nostri limen aperitur,' i. e. Gaditanum fretum, qua Oceanus irrumpens et intrans in mare nostrum diffunditur, ut loquitur Plin. proœm. Lib. III. H. N. Idemque rursus III. 5. et Mela I. 1. quæ loca lege ap. Wass. ad Sall. Jug. XX. Hoc *limen* maris mediterranei vulgo vocabant. Plin. dict. proœm. 'Tam modico ore tam immensa æquorum vastitas panditur. Qua de causa limen interni maris eum locum appellavere.' Appianus scribit Neronem et Torquatum columnas Herculis curare jussos: quod aliis verbis, sed eadem sententia expressit Florus: nam columnæ Herculis sunt ad fretum Gaditanum, ubi incipit mare mediterraneum, pro quo Scriptores rerum Romanarum sæpissime dicunt 'nostrum mare.' Liv. XXVI. 42. et XXVIII. 1. Cæs. V. B. G. 1. Sall. Hist. I. et plerique alii: vid. Wass. ad Sall. Jug. XX. et Grot. in Adnot. ad II. 3. 13. de J. B. et P. In sequentibus quoque non necessarias puto distinctiones Freinshemii: nam

non omnia hic ad narrationem Appiani componi possunt, a quo Florum in multis abire manifestum est. Sed quod duos facit 'Lentulum' et 'Marcellinum,' vel ipsius vel scribarum peccatum est. 'Marcellinus' enim quartum nomen Lentulorum est, et Appian. hunc recte vocat 'Lentulum Marcellinum.' Anna Fabri Florum culpa liberat, legendo *Lentulus Marcellinus Libycum et Ægyptium.*

§. 10 *Terentius Ægæum*] Ionium ei tribuit Appianus, cui sane consentit Plin. 3, 11. Ut appareat, corruptum esse hac in parte Florum; quod et Vinetus opinatur. Eidem Varroni Plinius, 7, 30. et 16, 4. navalem coronam hoc bello contigisse tradit, quod equidem nemo, quod sciam, Auctorum dicit. Vellei. etiam, 2, 81, 3. 'corona navali neminem unquam Roman.' ante Agrippam, 'donatum' expresse affirmat. Item Sen. Benef. 3, 32. hoc sensu videtur appellare coronam navalem, 'unicum inter dona militaria decus.' *Freinsh.*

Pamphylium Metellus, Asiaticum Cæpio] In omnibus ita distinctum reperi: *Varro Terentius Ægæum et Ponticum et Pamphylium, Metellus Asiaticum.* Sed non sine vitio. Nam verum est: *et Pamphylium Metellus; Asiaticum Cæpio.* Salm.

Cæpio] Duisb. et v. e. *Scipio*, solenni errore librariorum, de quo Perizon. Anim. Hist. c. x. p. 425. Mox Fran. *Propontidos*, pro quo Duisb. levi errore *Propontidas.*

Quasi portam, observavit] Ille Lips. *quasi porta obseravit.* Alii paulo aliter. Nobis verum videtur: *Sic obditis navibus, quasi portam, obseravit.* Ut obditis pessulis vel claustris portæ obserantur, sic ille obditis navibus Propontidis fauces quasi portam observavit. Non potuit uti elegantiore et congruentiore metaphora. *Salm.* *Quasi portam observavit*] Ita et v. e. nam Camertis, *portum;* Stadii, *obseravit:* quomodo et Pal. 3. nam 1. ac 2. accedunt lectioni primæ. Lipsius d. c. XIX. dicit, legere se illustri imagine, *quasi porta obseravit:* non male: vulgato tamen patrocinatus sum in Suspicionibus lib. 5. cap. 1. neque mutari debet. *Grut.* Salm. legebat *quasi portam obseravit,* navibus videl. obditis quasi pessulis. *Freinsh.* Ryck. cum Pal. 2. *quasi portam obseravit.* E Regg. et Toll. nihil ad Edit. Grævii, in qua est *obseravit,* adnotatum erat. Duisb. Fran. et Voss. *observavit.* Gruterus in Suspic. dicit, Florum alludere ad morem veterum, ap. quos pars servitii erat custodiæ ostiorum præesse, et januam observare. Itaque Catonem multitudine navium non secus illas freti angustias observasse, quam servus januam solet. Et sic inf. IV. 2. 70. rursus loqui Florum: 'Positisque apud Bagrada castris Uticam, velut altera Africæ claustra, servabat.' Eadem est hic sententia Ruperti, et Parei in Lex. Crit. qui post Grut. et Guilielmium Cap. v. Quæst. in Plauti Asinar. ostendit, 'observare fores' dici de servis custodiæ earum præpositis. Ego cum Lips. Salm. Græv. N. Heins. et Perizonio sentio, et post Græv. et Amst. admisi *obseravit.* Idque etiam præfert Freinsh. ad Curt. x. 7. 16. etsi *observavit* tolerari posse putat. Potest hoc quibusdam locis melius convenire, quam *obseravit.* Hic *obseravit* legendum esse, satis ostendunt verba *obditis navibus:* est enim translatio ab his, qui pessulo vel sera obdita fores claudunt. Terent. Heaut. II. 3. 37. 'Anus foribus obdit pessulum.' Ov. Art. II. 636. 'Et centum duris postibus obde seras:' ubi plura Heins. Ita pulchre continuat metaphoram, quum addit *obseravit.* Pro *obditis nav.* Regg. habent *obductis n.* Pro *omnes* Berol. Duisb. et o. e. ante Freinsh. *omnis.* Iidemque scripti et v. e. *promuntoria,* de quo vid. ad II.

2. 32. Reg. F, Voss. et Fran. etiam *pene insulas*, et Salmasius ad marginem libri sui scripserat, 'pene insulas vetustissimi, et ita semper.' Vid. IV. 2. 59.

§. 11 *Recessus*] Vellei. II. 32. 'Descripto in omnes recessus maris præsidio navium.' *Latebras* et *recessus* conjungit etiam Cic. pro Marcel. VII. 'Quum in animis hominum tantæ latebræ sint, tanti recessus.' Nam 'recessus' sunt loca secreta et remotiora, in quibus facile quid latere et occultari possit; cujusmodi loca etiam 'recedere' dicuntur. Vid. Cerd. ad hoc Virg. Æn. II. 300. 'Quamquam secreta parentis Anchisæ domus, arboribusque obtecta recessit.'

Quicquid piratarum fuit] Ryck. *quicquid piraticum fuit.* Mox *versus est* et hic codex ignorat, æque ut alii. *Græv.*

Quadam indagine] Eadem similitudine utitur inf. 4, 2, 32. et 4, 12, 48. *Freinsh.* Vid. Ind. 'Indaginem' esse seriem retium et plagarum, qua venantes silvas circumdant, contra Servium, qui ad Virg. Æn. IV. 121. inquisitionem ferarum exponit, ostendunt Bud. ad l. II. §. ult. D. de Act. empt. Salm. de Mod. Usur. p. 352. et Vlit. ad Nemesian. Cyneg. vs. 308. et hoc cognosci potest e verbis 'cingere,' 'claudere,' 'includere,' et 'circumdare,' quæ huic voci, sive propria sive translata significatione positæ, addi solent.

§. 12 *Ciliciam versus est*] *Versus est* ignorant vetustiss. Codd. oratio forte pendet a superioribus, et legend. *ipse Pompeius originem fontemque belli Ciliciam*, ἀπὸ κοινοῦ, obsedit, occupavit: vel retinendum, *ipse Pompeius in originem fontemque belli Ciliciam:* ut eleganter subintelligatur, vel, impetum fecit, vel aliud quid. *Salm.* Hujus generis exempla in hoc Auctore sunt infra 3, 10, 18. 4, 2, 64, et 67. sic ap. Virg. 'Ecquis erit mecum, juvenes, qui primus in hostem?' *Freinsh.* Verba *versus est* neque in ullis scriptis, excepto Voss. 3. neque in v. e. leguntur: quapropter ea tuto deleri posse existimavi. In quo etiam sequutus sum judicium Viri summi, J. Fr. Gronovii ad Sen. Troad. vs. 844. qui ibidem verba 'ire,' 'proficisci,' et alia hujusmodi sæpe omitti ostendit. Non multum dissimilia sunt exempla ellipseos a Victorio ad Cic. IV. Ep. Fam. 12. observata. Paullo post Ryck. Edd. B. S. J. et P. *detractavere.* Vid. I. 22. 2. III. 5. 3. et doctiss. Cannegieter. ad Avian. XXVIII. 9.

Non ex fiducia] Eod. sensu ap. Liv. 21, 40, 6. 'Nec nunc illi, quia audent, sed quia necesse est, pugnaturi sunt:' et Tac. Agr. 34, 4. 'Reliquus est numerus ignavorum et metuentium, quos quod tandem invenistis, non restiterunt, sed deprehensi sunt novissimi,' &c. An et in Floro legas rectius *deprensi*, quam *oppressi?* certe elegantius. *Freinsh.*

Quia oppressi erant ausi videbantur] Scribe cum N. Heins. *quia oppressi erant ausuri videbantur.* Græv. Non video, quomodo futurum conveniat huic orationi.

§. 13 *Quod supplicantium signum fuit*] *Fuit* N. Heinsius redundare putat. *Græv.* Ryck. *et* (an *id?*) *supplicantium signum fuit.*

§. 14 *Non alias tam incruenta victoria*] Legeres ex Naz. si velles, *non alia tam incruenta victoria:* nihil ego mutem. *Salm.* *Non alia* est in Voss. 2. 3. et Edd. vett. quæ post primam prodierunt. Usitata sunt Floro 'non alias,' et 'non alias magis.' Vid. I. 18. 16.

Idque prospectum] Quidam, nec pejoris notæ Codd. *idque reprospectum:* quidni Latinum posset esse verbum 'reprospicere,' sicut 'repromittere?' de quo nos alias pluribus. *Salm.* *Prospectum*] Sic Naz. recte: nam 2. *idque repertum:* tertio vero super-

scriptum *idque re perspectum*. Grut. Cum Pal. 1. consentiunt Reg. Q, Flor. Magl. et Fran. *conspectum* Ryck. *receptum* Reg. F. Tollius Fort. XXIX. verba *idque prospectum* habet pro glossemate, quod e margine in textum inrepserit, et legendum censet, *reperta gens ulla est; singulari consilio ducis*. Mihi *repertum* in quibusdam libris videtur per errorem repetitum fuisse e versu superiore, unde deinde potuit nasci *receptum*, *respectum*, et conjunctis duabus lectionibus *reprospectum*.

Singulari consilio ducis] Simile inf. 4, 12, 59. *Freinsh.* Add. Vellei. II. 32.

Maritimum genus a conspectu longe removit maris] Pulchre hujus consilii rationes reddit Plutarchus in Pompeio, qui ait, Pompeium reputasse, hominem natura neque nasci, neque esse indomitum animal, sed efferari, si vitiis se præter naturam dederit, consuetudine vero locorumque et vitæ commutatione cicurari, vel belluas usu victus mitioris feritatem et sævitiam deponere. Itaque Pompeium constituisse sapienter piratas a mari in continentem terrestrem transferre, et vita illos imbuere humaniore, si assuescerent urbes et agros colere. *Græv.*

Et mediterraneis agris quasi obligavit] Hoc 'quasi,' cujus vim ex frequente χρήσει Annæi didicimus, nescio quid amplius requirere videtur: ut libro quarto, 'Sic somno, quasi morte, soluta est:' paulo supra, 'Sic obditis navibus, quasi portam, obseravit:' sic h. l. *et mediterraneis agris, quasi aquis, obligavit:* ita quidem unus Palatinus: prima editio, cujus collatione felicissime defunctus est Vir clariss. et doctiss. J. Gruterus, *aquis* repræsentat: sed, ut verum fateamur, nobis magis placet quod in vulgum vulgatum est, ut cum Ennio loquar. *Salm.* Non intelligo, quid 'quasi' hic amplius requirat. Nam Florus hic illa particula non aliter utitur, quam alibi, quum eam verbis, quæ a propria significatione ad alienam transfert, adponit. Vid. III. 5. 30. Quæ sit horum verborum sententia satis intelligitur ex iis, quæ e Plutarcho adfert Grævius. Nempe Pompeius piratas a mari in loca mediterranea translatos, et ad genus vitæ humanioris traductos, adsuefecit urbes et agros colere; ut facultate sine rapto vivendi data, rapinis abstinerent, et novarum sedium caritate, quasi vinculo quodam, adstricti pristinam feritatem deponerent. *Mediterraneis aquis quasi obligavit* etiam Duisb. *aquis* pro *agris*, ut recte Grut. Freinshemius in Ind. *obligavit* e Plaut. Menæch. I. 1. 12. et 17. interpretatur. Si vel unius Ms. auctoritatem haberem, præferrem *adligavit*, id est, effecit, ne mare repetere possent, sed quasi glebis inhærere cogerentur, et agrorum vinculis adstricti tenerentur: quod de adscripticiis dicunt Impp. l. 15. Cod. de Agri Col. et l. 3. C. de Fugitiv. Colon.

§. 15 *Homines suos*] Quasi progeniem suam, et alumnos suos, quibus natura suam ac propriam sedem voluit esse terram, non mare. Colum. Præf. Lib. I. de R. R. 'Ut rupto naturæ fœdere, terrestre animal homo ventis et maris objectus iræ se fluctibus audeat credere.' Stat. III. Silv. 2. 61. 'Quis rude et abscissum miseris animantibus æquor Fecit iter? solidæque pios telluris alumnos Expulit in fluctus pelagoque immisit hiantes?' 'Reddidit homines terræ' sic dicit, ut Horat. III. Carm. 4. 37. 'Vos Cæsarem altum, militia simul Fessas cohortes reddidit oppidis.' Nam hoc ibi e Mss. recte restituisse puto celeberr. Bentleium, pro vulgato *abdidit*. Et sic vetus Edit. Veneta Donini Pincii Mantuani. Tac. I. A. 30. 'Relinquerent castra infausta temerataque, et soluti piaculo suis

quisque hibernis redderentur.'

Quid prius mirere] Similiter locutus Papinius, Silv. 2, 279. ' Locine Ingenium, an domini, mirer prius?' Plin. 36, 15. de theatro Curionis: ' Quid enim miretur quisque in hoc primum, inventorem, an inventum?' &c. *Freinsh.* Fran. *mireris.* Ryck. Regg. Flor. Berol. Duisb. Voss. 1. 3. et v. e. *mirer.* Non placet: nam non solet Florus ita ex sua persona loqui: I. 18. 23. ' Quis ergo miretur?' II. 6. 44. ' Quid miramur?' Paullo post c. 8. n. 2. ' Mireris,' et ibid. n. 5. ' Certos esse quis miretur ictus?'

Quadragesimo die] Ita Zonaras, secundo Annal. ' Undequinquagesimo' est ap. Cic. pro L. Manil. cap. 12. Similem in eodem celeritatem notat Plutarch. in Vita, cap. 20. ' Quadraginta diebus, annum tunc agens quartum et vigesimum, hostes oppressit, Africam subegit, regna regumque negotia composuit.' Celeritatem autem in duce quantivis pretii esse, satis indicat Curt. 5, 5, 3. ' Nullam virtutem regis istius magis, quam celeritatem, laudaverim:' et magis etiam Dio, sub fin. lib. 42. Cæsar ' in omnibus negotiis celeritate plurimum consecutus est; neque ulla alia caussa fuit, cur omnes ea tempestate duces tantum rei bellicæ gloria præcelleret.' *Freinsh.*

CAP. 7 De hoc bello Liv. Epit. 99. Euseb. Lib. Temp.: Eutrop. 6, 4. Val. M. 7, 6, 1. ext. Lege quæ de Creta insula scribunt Solinus, cap. 6. Plin. 4. 12. Diodor. 5, 64. &c. Plura Strabo, lib. 10. Virg. Æn. 3, 104. Avienus: ' Nutrix hinc Creta tonantis, Multa latus glebæque ferax,' &c. Sic enim legendum est, non *glebam.* Camers.

§. 1 *Si vera volumus noscere*] Sic duo Pall. e. v. Naz. autem, *nosce*, ut videatur fuisse, *nosse.* Verbum tamen ' noscere' eadem significatione reperiri, supra, 1, 8, 6, exemplo Taciti demonstravimus. Simile autem protulit Noster, supra 2, 18, 3. et inf. 3, 18, 1. ita ap. Curt. 6, 3, 6. ' Si verum fateri volumus:' 7, 1, 28. ' Si verum audire vis:' ita ap. Liv. 31, 18, 3. ' Insuetus audire vera' Philippus: et 34, 2, 15. ' Si vera dicere volumus:' ita, ' Si verum audire velis,' Apulei. in Apolog. ' Si discussa opinionum caligine verum volumus:' Baro und. in Hist. Belg. ubi de Hornano injuria adfecto a Granvellano. Aures quippe hominum ita plerumque formatæ sunt, ut aspera quæ vera, nihilque nisi jucundum et adulatorium accipiant. Quo pertinet illud Agathonis, quod refert Athenæus, 5, 13. *Εἰ μὲν φράσω τἀληθὲς, οὐχί σ' εὐφρανῶ· Εἰ δ' εὐφρανῶ τί σ', οὐχὶ τἀληθὲς φράσω.* Add. Cic. ad Brut. Epist. 15. *Freinsh.* Ryck. *si vera velimus noscere*, et mox, *favisse Mithridati videbantur.* N. Heins. malebat, *si vera volumus agnoscere*, quod sit, si vera volumus fateri. *Græv.* *Nosce* in Naz. pro *noscere*, ut I. 8. 6. in quibusdam libris *noscet*, pro *nosceret.* Hoc ex eo ortum credo, quod scribæ non animadverterunt notam, quæ sæpe in Mss. superscribitur pro *re.* Dionysio Vossio suspectum erat *noscere*, et Tollius Fort. XXIX. a mala manu esse putat: eo quod Flor. III. 18. 1. dicit, ' Si verum tamen volumus.' Non dubium est, quin abesse potuisset, ut sæpe apud alios. Vid. Gronov. ad Sen. Controv. XI. Sed non magis necessarium arbitror, si adsit, deleri, quam in iis, quæ hic ap. Freinsh. leguntur, ' fateri,' ' audire,' et ' dicere.'

Nos fecimus] Similem Roman. iniquitatem arguit infr. 3, 9, 2. *Freinsh.* Sed tamen Creta, ut Plutarch. in Pomp. scribit, receptaculum et fons alter latronum erat. *Nobilem insulam* non habebat Reg. Q.

Favisse Mithridati] Adde supr. 2, 11, 2. Bellum ut decerneretur Cretensibus, jam dudum potentes quosdam homines Romæ laborasse, intelligas ex Cic. Verr. 2, 31. *Freinsh.*

§. 2 *M. Antonius*] Cujus meminit Cicero, in Verrina quarta; et scribit Asconius, isto Cretensi bello, morbo interiisse, nihil meliorem M. Antonio triumviro, de quo lib. 4. *Vin.* Loquitur de hoc Vell. 2, 31, 3. Plut. Antonio, cap. 1. qui 'Creticum' etiam appellat; quam ob rem, nondum video. *Freinsh.* Ex vanitate: et quidem a progenie hujus Antonii, sequentibus temporibus admodum potente; quam haud dubie inflabat, tantam huic parenti suo potestatem delatam esse, quantam, præter Pompeium, libera Rep. nulli. *Rup.* Add. Voss. ad Vell. II. 31.

Plures catenas] Adde Tac. 2, 18, 2. et quæ collegit in Observat. suis Piccartus, lib. 10. cap. 6. ubi plura exempla talis vecordiæ. Vide interim Herodot. 1, 66. Arist. Orat. XIII. p. 211. f. Alex. gen. dier. p. 471. et ibi Tiraquellum. *Freinsh.*

§. 3 *Captivaque corpora religata velis ac funibus pependere*] Huc pertinere videtur fragmentum Sallustii ex Hist. IV. 'In queis notissimus quisque aut malo dependens verberabatur, aut mutilato corpore improbo patibulo eminus affigebatur.' *Græv.*

§. 4 *Cnossum*] Ryck. Magl. Berol. Duisb. Fran. et vett. edd. *Gnoson.* Regg. *Gnosum.* Ubique varie scribitur. Græcis frequentius Κνωσσὸς, interdum Κνωσὸς et Γνωσός.

Erythræam] Pal. 1. *Nerithream,* pro *Herithream,* quod est in Duisb. et v. e. abundante, ut sæpe, *h* in principio. Pal. 2. et Fran. *Terithream.* Voss. 2. *Territhream.* Ryck. *Cryteram.* Vinetus adnotat a Ptolemæo memorari Erythræum promontorium Cretæ. Sub hoc 'Erythræam' urbem sitam fuisse existimat Cellarius. Sed neque ipse, neque Meursius in Creta, ullius alterius Scriptoris testimonium de hac Urbe habuit. Dionys. Vossius conjecerat *Eleutheram.* Eam urbem Cretæ fuisse constat e Dione in princ. Lib. XXXVI. qui Metellum ea per proditionem potitum scribit. Stephanus Ἐλευθερὰς vocat.

Urbium matrem] Vid. Ind. v. *Mater,* et Spanh. de Præst. et Usu Numism. Diss. IX. p. 575.

Cydonam] *Cydona* erit pro *Cydon, Cydonam* pro *Cydonem:* sed *Cydon* illa urbs Græce non dicitur, nec Κυδώνη, sed Κύδων est πολίτης, urbs ipsa Κυδωνία. Stephanus, ut alios omittam, Κυδωνία πόλις Κρήτης, ἡ πρότερον Ἀπολλωνία, ἀπὸ Κύδωνος τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ Ἀκακαλλίδος Μίνωος θυγατρός. Legend. igitur h. l. *Cydoniam,* non *Cydonam:* et recte vetustiss. atque optimus liber habet *Cydoneam,* pro *Cydoniam.* Salm. *Cydoneam*] Hodie *Canea,* ut testatur Petrus Bellonius, Observat. 1, 5. *Freinsh.* *Cydoniam* etiam in Plin. et Solin. restituit Salm. ad Solin. p. 118. Et sic omnes Græci et Latini Scriptores ap. Meurs. Cret. c. VIII. et Cellar. II. Geog. Ant. 14. ΚΥΔΩΝΕΑΤΑΝ tamen est in nummo ap. Harduin. et 'Cydoneus' adjectivum in Ov. I. Art. 293. Sil. IV. 261. et nonnullis scriptis Virg. X. Ecl. 59. Ceterum ad sententiam perficiendam aliquid desiderari videtur. Nam quid magnæ rei præstitisset Metellus si nihil aliud, quam urbibus Cretenses inclusisset? Fortassis excidit aliquod verbum, ut *cepit,* vel aliud sententiæ conveniens. Nam Gnossum, Lyctum, Cydoniam, et alias quamplurimas urbes Cretæ a Metello expugnatas, est in Epit. Liv. XCIX.

§. 5 *Veneno*] Sic Ptolemæus, inf. 3, 9. 3. et Cantabri, 4, 12, 50. *Freinsh.*

Deditionem suam ad Pompeium absentem mitterent] N. Heinsio hoc durius dictum videtur, putatque Florum scripsisse: *deditionem suam ad Pompeium remitterent.* Negarent se alteri, præter Pompeium, dedituros. *Græv.*

§. 6 *In Asia*] Pompeius tum gerebat bellum piraticum, de quo fortassis accipi potest, quod dicit Pompeium res gessisse in Asia. Sed du-

bito, an de bello Mithridatico senserit, cujus accessionem factum fuisse bellum cum piratis cap. v. scribit. Quo prætextu Pompeius in hac re usus fuerit, exponit Plutarch. in Pomp.

Antonium] 'Octavium' vocat Dio, lib. 36. *Freinsh.* Et Plutarch. in Pomp. Vossius ad Vell. II. 31. putat Florum more suo errare, qui 'Octavium' cum 'Antonio,' quem in principio huj. cap. memoravit, confundat. Si Florus hunc et illum Antonium pro eodem habuit, omnino erravit. Nam Antonium, qui bellum Cretensibus intulit, eo bello interiisse scribunt Ascon. ad Cic. Divin. in Verr. XVII. et II. Verr. 3. et Auctor Epit. Liv. XCVII. Sed potuit is, quem Dio et Plutarchus 'Octavium' vocant, aliis esse Antonius. In propriis enim sæpe discrepant veteres.

In aliena provincia inclitus fuit] Vineti libri, et nostri, *inritus.* Lego addita negatione: *in aliena provincia non inritus fuit.* Salm. *Inclitus*] Est a v. e. neque aliter Pal. 2. aut 3. aliæ enim, *irrisus.* Vineti, *irritus*, quod et in Naz. sed præter sententiam Auctoris, qui vult, Pompeium clarum factum in provincia non sua. *Grut.* Videatur tamen Naz. Vinetique sensum tutari Dio dicto loco, qui, non obstante Pompeii legato, Metellum bellum istud nihilominus invito eo patrasse scribit: quod etiam volunt sequentia nostri Auctoris; 'eoque infestior,' &c. *Freinsh.* Ryck. *Cum ille rex in Asia gerens, eo quoque præfectum misisset Antonium, in aliena provincia iratus fuit.* Copula *et* rectius omittitur, sed *quoque* delendum etiam est; pendet alioqui sententia et repugnat emendate loquentium consuetudini. Doctiss. Rupertus bene tuetur lectionem quam nonnulli libri præferunt: *in aliena provincia irrisus fuit.* Non enim clarus factus fuit in aliena provincia, sed ludibrio et irrisui se exposuit, ut ex Plutarcho docet. Hæc περικοπὴ igitur sic refingenda: *Cum ille res in Asia gerens eo præfectum misisset Antonium, in aliena provincia irrisui fuit;* aut potius pro *Antonium* legendum *Octavium;* sic enim a Dione vocatur, ut notavit Freinshemius, et a Plutarch. nisi ipse Florus est hallucinatus. *Græv.* Non video, cur delendum sit *et* quod habent omnes libri. Pro *eo quoque* Magl. et Fran. *eoque: quoque* abesse potest salva sententia, sed additum nihil ei officit. *Irritus* est in Voss. 1. et edd. quæ primam sequutæ sunt. *Inclitus* in aliis o. s. et v. e. Sequor numerum Msstorum. Pompeium *in aliena provincia inclitum* factum fuisse, ita potuit dicere, ut cap. 5. 21. 'Per omnia decus, et nomen, et titulos Pompeio suo fortuna quærebat.' Et Pompeius, si non omnia, quæ volebat, tamen quædam in Creta adversus Metellum effecit, et saltem partem aliquam gloriæ illius in se transtulit, non tantum opinione Cretensium, qui eum Metello prætulerant, ut Gruteri sententiam interpretatur Rupertus, sed etiam rebus ipsis: nam et captivos Duces triumpho Metelli subduxit. Vell. II. 40.

Jus victoris] Amst. *jus victoriæ.* Hoc nusquam inveni nisi in quibusdam Edd. Elz.

Lasthene et Panare, Cydonæ ducibus] Ex iis, quæ supra docuimus, *Cydoniæ* scribend. In altero Pal. *Lasthene, Panace, Cydoce.* Quasi tres essent simul duces. Male. *Salm.* Forte *Cydoneis ducibus*, inquit N. Heins. Sic 'Cydoneæ pharetræ,' 'Juvencæ Cydoneæ' Nasoni, Maroni 'Cydoneum cornu:' deinde pergit: Inconcinnum illud *victis victor rediit*, ut expungenda videantur *victor rediit.* Sic totus locus constituendus: *in hostes jus victoriæ exercuit, victis Lasthene et Panare Cydoneis ducibus, nec quicquam amplius tamen de tam famosa victoria, quam cog-*

nomen Creticum reportavit. Græv. Hos Duces Cretensium etiam Vell. II. 34. memorat.

Victor rediit] *Redit.* Salm.

Nihil amplius, quam cognomen Creticum] Tamen etiam de Creta triumphavit Vell. II. 40. Flor. IV. 2. 9. 'Cognomen Creticum' ut Liv. XXX. ult. 'Africanum cognomen militaris prius favor, an popularis aura celebraverit, parum compertum habeo.' Val. M. II. 10. 4. 'Ut superius cognomen Africanum capta (Carthago), posterius eversa, Corneliæ genti dedit.' Suet. Galb. IV. 'Mutato prænomine: nam et Lucium mox pro Servio usurpavit.' Add. Gron. ad Liv. I. 3. 'Famosum' Angel. Decembrius Polit. Literar. Lib. III. scribit tantum turpe et infame denotare. Non distinxit tempora: recentiores Scriptores 'famosum' pro celebri in utramque partem dicunt; veteres vix aliter, quam in malam, ut 'Famosa scripta,' 'Famosi libelli.' Vid. Bernart. ad Stat. I. Silv. 1. 67. Barth. ad Claud. IV. de Laud. Stilic. 285. Withof. Specim. Gunther. p. 42. et Reitz. de Ambig.

CAP. 8 De hoc bello Epit. Liv. 60. De his insulis lege quæ scribunt Plin. 3, 5. et Strabo, lib. 3. p. 115. a Græcis enim 'Baleares' dicuntur, a fundarum jactu, quibus homines isti maxime utebantur. Auctor Dionysius poëta, vs. 457. Alio nomine 'Gymnesiæ' dicuntur, quoniam earum incolæ nudi sunt: γυμνὸς enim 'nudus' appellatur. Plura scribit Diod. 5, 17, &c. *Camers.*

§. 1 *Altero ex liberis ejus*] Magna est apud Florum ἀνιστορησία, quod Balearicum faciat Cretici fratrem, et utrumque Metelli Macedonici filium: nam Balearicus fratrem habuit L. Metellum Dalmaticum, a Dalmatia devicta cognominatum: ita ut funus Macedonici patris a duobus filiis triumphalibus elatum fuerit: sed Creticum, cujus superiore bello cognomen a Creta devicta sumptum est, fuisse L. Metelli Dalmatici filium, Macedonici nepotem, ex Tab. Capitol. verisimile est: ita ut hic sexaginta annorum intervallo in tempore digerendo ex nominum confusione aberratum sit. Auctores Strabo libro tertio: Epit. Liv. 60. Oros. 5, 13. Plin. 7, 44. Vell. Val. M. Hactenus Stadius. Pro Floro dixerim, liberorum appellatione etiam nepotes et pronepotes, ceterosque descendentes, contineri: ut in l. 220. de V. S. *Freinsh.* Q. Metellum Creticum filium L. Metelli Dalmatici, huic autem patrem fuisse Q. Metellum Macedonicum etiam Panvinius et Sigonius in Fast. ad A. U. 636. 637. et 684. existimarunt. Eos falli ostenderunt Rupert. ad h. l. et ad Val. M. VII. 1. et Noris. Cenotaph. Pisan. Diss. I. cap. 5. e Fragmento Fastorum Triumphal. ap. Grut. 298. 3. in quo Metellus Dalmaticus L. F. vocatur, non Q. F. quod fuit Metelli Macedonici prænomen. Patrem autem Metelli Dalmatici fuisse L. Metellum Calvum, Q. Metelli Macedonici fratrem. Creticum porro non fuisse filium Macedonici in confesso est. Nepotem illius fuisse consentiunt docti: sed quisnam e quatuor filiis Macedonici ei pater adsignandus sit, ignorare se fatetur Norisius. Erravit igitur haud dubie Florus, quum Creticum filium facit Macedonici, et Balearici fratrem. Idque etiam observarunt Manut. ad Cic. I. ad Att. 19. et Perizon. Animadv. c. II. p. 72. Nec puto cum cum Vin. et Freinshemio defendi posse e l. 220. D. de V. S. Nam quod Leges certis in casibus constituerunt, ut 'filiorum' et 'liberorum' vocabulo etiam nepotes, pronepotes, ceterique descendentes contineantur, quos Lex XII. Tab. adpellatione suorum comprehendit, id non ad omnia proferri, nec ubique, certe non in

simplici et historico sermone, locum habere potest. Ferri forsitan ea interpretatio posset, si Florus Creticum et Balearicum pro nepotibus Macedonici habuisset. Sed si quis conjungat nepotem et filium, ut hic ex sententia Vin. et Freinshemii factum est, plane absurdum videtur voce 'liberorum' sic uti, ut ea uno loco nepos, altero filius designetur. Omnino verosimile est Florum Creticum et Balearicum habuisse pro fratribus, et Macedonici filiis, eo quod Balearicum, qui Macedonici filiorum natu maximus fuit, Cretico postponit, et Balearici cognomen accepisse dicit, postquam alter ex liberis Macedonici Creticus adpellatus fuerat: in quo intolerabilis est ἀνιστορησία. Nam Balearicus triumphavit de Balearibus A. U. 632. Creticus Cos. fuit A. U. 684. et post Consulatum in Cretam missus in ea, Eutropio auctore, in tertium annum bellum gessit.

§. 2 *Per idem tempus*] Mallet Lipsius: *per id tempus*. Græv. Ita Reg. Q. *Idem tempus* non potest accipi de alio, quam quo Servilius, Pompeius, et Metellus, quorum res gestas supra exposuit, bellum gesserunt cum piratis. Nec aliam interpretationem admittit *id tempus*. Hoc quidem repugnat rationi temporis. Sed Florum existimasse bellum Balearicum post illa superiora gestum esse, argumento est, quod illorum historiam prius exsequitur, et quod in hoc cap. Metellum Balearicum cognomen accepisse dicit post Creticum.

Insulæ] Vox ista non videtur genuina; sensus certe ejecta ea longe fiat venustior. *Freinsh.* Freinshemii judicium probant Perizon. ad h. l. et Toll. Fort. XXIX. Mox Salmasius e suis adnotarat *maria corruperant*. Sic etiam Ryck. Berol. Magl. Duisb. Fran. et v. e. et mollius videtur: vulgatum paullo asperius est. Tollius emendat *corripuerant*, ex I. 9. 8. et IV. 2. 3. Strabo Lib. III. p. 167. indicat non satis justam fuisse hujus belli causam. Nam quum perditi quidam e Balearibus societatem fecissent cum piratis, e paucorum scelere crimen publicum gentis factum, et Balearibus bellum inlatum fuisse.

§. 3 *Inconditas rates*] Vide Zonar. tom. 2. p. 92. *Freinsh.*

Prænavigantes] Pro, præternavigantes. Sic Sen. III. de Ira 22. Val. M. aliique. Similia sunt 'prælabi,' 'prævehi,' et alia hujus generis, de quibus vid. quos laudat clariss. Burm. ad Petron. XCIX. Ryck. *pernavigantes.* Hoc confirmat conjecturam Rutgersii c. XIV. Venusin. Lect. in Cæsare III. B. C. 26. ex eo, quod ibi in vett. libris est *pervehuntur*, legentis *prævehuntur*, pro quo in vulgatis est *prætervehuntur*. Vid. ibi cl. Oudendorp.

Inopinato impetu terruere] Ryck. *inopinato impetu terrere:* possis explicare, sed vulgata vera est. *Græv.* Deinde Scheffer. legit *Et cum venientem.*

§. 4 *Ingenti lapidum saxorumque nimbo*] Ryck. *ingenti lapidum saxorum nimbo.* Videtur *lapidum* esse interpretatio τοῦ 'saxorum,' et ex margine irrepsisse in contextum. Mox idem codex bene, *nisi quem ipsa monstrante percusserit.* Græv. *Lapides* et *saxa* jungi possunt per synonymiam, quæ figura frequens est Floro. Nam inter 'lapidem' et 'saxum' sæpe non multum interest. Tac. I. A. 27. 'Simul ingruunt, saxa jaciunt: jamque lapidis ictu cruentus.' Si discrimen, quod Grammatici quidam inter hæc statuunt, sequimur, 'lapides' possunt esse minores, 'saxa' majora. Nam Diod. Sic. Lib. v. p. 207. scribit, Baleares fundis lapides multo majores, quam ullos alios, jacere, idque tam valido ictu, ut catapulta emitti videantur. Ita quoque hæc distingui videntur in l. I. §. 17. D. de SCto Silan. 'vel saxo, vel fuste, vel lapide percussum.'

Nimbo] Vid. Ind. Liv. XXXVI. 18. 'Fundis, velut nimbum, glandes in-

ferebant.' *Grandinem* vocat XXVII. 37. de Balearibus agens: 'Tanta vis lapidum creberrimæ grandinis modo in propinquantem jam terræ classem effusa est.' Eadem metaphora 'nimbus arenæ,' 'florum,' 'verborum.' Vid. Gevart. ad Stat. I. Silv. 2. 21. et v. 3. 103.

§. 5 *Tribus fundis*] Quæ tam ad Baleares nostros, quam alias funditorum nationes, attineant, invenias ap. Lips. Poliorc. 4, 2, et 3. *Freinsh.* Longa funda usos ad ictus longius dirigendos, brevi ad propinqua ferienda, et mediocri ad mediocres missus, scribit Strabo l. d. Baleares fundarum usum reperisse tradit Serv. in Virg. I. G. 309. Verius Strabo, eos artem illam magnopere exercuisse, ex quo Phœnices insulas illas occuparunt. Vic. Bochart. I. Chanaan. 35. Quod Vir doctus ad Strab. lib. VIII. p. 357. adnotavit, Florum hic tradere fundam a Balearibus inventam esse, quomodo in h. l. iuvenire potuerit, non intelligo.

Certos ictus] Quales Ligusticis funditoribus tribuit Aristot. Mirab. cap. 77. *Freinsh.* Fundas olim sola arma Balearibus fuisse, deinde eos etiam aliis, sed tamen plurimum funda usos, auctor est Liv. XXVIII. 37.

Cibum puer a matre non accipit] Veget. 1, 16. Lycophr. Cass. Οὐ ['Ο in Elz. Ed. 1660.] *γάρ τις αὐτῶν ψίσεται πύρνον γνάθῳ, Πρὶν ἂν κρατήσῃ ναστὸν εὐστόχῳ λίθῳ Ὑπὲρ τράφηκος σῆμα κείμενον σκοποῦ.* Idem hoc Tartaris adscribit Bonfinius, Decad. 2. lib. 8. et Specula Suecorum, cap. 18. Lapponibus autem Damianus a Goës, in descriptione Lapponiæ. *Freinsh.* Idem de pueris Balearum est ap. Diod. Sic. l. d. Ryck. *percuserit*, pro *percusserit*, quod est in Reg. Q. Nec tamen illud cum Amst. contra omnes alios libros recipere volui.

§. 6 *Expertique rostra, et pila venientia*] Τὸ *venientia* corruptum videtur: an *sævientia*, aut *ingruentia?* Sic N. Heinsius. *Græv.* Etiam Ruperto suspectum erat *venientia*, qui conjiciebat *vehementia* e Liv. IX. 19. Non moveo vulgatum. Virg. Æn. VII. 498. 'Actaque multo Perque uterum sonitu, perque ilia venit arundo.' Et IX. 411. 'Hasta volans noctis diverberat umbras, Et venit adversi in tergum Sulmonis.' Add. ibi Cerd.

Dilapsique in proximos tumulos] Ryckianum cod. qui copulam omittit, hic quoque prætulerim vulgato: sed et distinguend. cum illo: *clamore sublato petierunt fuga littora. Dilapsi in proximos tumulos quærendi fuerunt ut vincerentur.* Græv.

Quærendi fuerunt ut vincerentur] Vid. supr. 2, 3, 6. *Freinsh.*

CAP. 9 Quod hoc capite continetur, habetur abunde a Plut. in Vita Catonis jun. Meminit Abbreviator Livii, lib. 104. *Cam.*

§. 1 *Aderat fatum insularum*] Eodem redit illud supr. 2, 16, 1. 'Quasi seculum illud eversionibus urbium curreret.' *Freinsh.*

Cyprus] Plerique scripti *Cypros*, ut supr. I. 18. quidam *Tarentos*, II. 6. *Saguntos:* II. 16. et 17. *Corinthos*, et III. 6. *Olympos* et *Isauros*. Sic sæpe et ap. alios. Vid. Gron. ad Sen. Herc. F. vs. 334. et Thyest. 117. Pier. ad Virg. Æn. II. 21.

§. 2 *Veteribus divitiis abundantem, et ob hoc Veneri sacram*] Non video quænam hæc assertionis ratio sit: dives est, ergo Veneri sacra; potius Junoni fuisset: apparet ergo legendum *adhoc*, id est, insuper, quo verbo et alias utitur. 'Veneri' vero 'sacram,' sicut et Camers notavit, ideo fuisse putant, quod mos esset Cyprii virgines ante nuptias prostituere, ut dotalem pecuniam quærerent. Justin. 18, 5, 4. quem ab ipsa Venere institutum Lactantius, 1, 17. asserit. Sed hic mos cum et aliis gentibus fuerit, ut citato Justini loco Berneccerus indicat; magis ideo Veneri sacra dicta fuit hæc insula, quod ibi

præcipuo honore coleretur: quod præter alia notiora, etiam ex Tacito, 3, 62, 7. claret. Hinc etiam 'Cypris,' et 'Cypria,' creberrime vocatur Poëtis. Hoc enim magis crediderim, quam quod Annal. tom. 1. Insulam a Dea nominatam Zonaras prodit. *Freinsh.* Lipsius ingeniose legend. conjiciebat, quod et doctissimæ fœminarum incidit, *Insulam veteribus deliciis abundantem.* Quia hoc videtur ratio poscere, quam subnectit: *et ob hoc Veneri sacram.* Nam hæc assertio annon claudicabit? *Dives est, ideo Veneri sacra est.* Hoc etiam Freinshemius ille pereruditus animadvertit, qui conjicit legend. esse: *et adhoc Veneri sacram.* Cui assentior, non solum quia codicis Ryck. vestigia eo ducunt, in quo scribitur: *ab hoc Veneri sacram,* sed et quia quid *veteres deliciæ* sibi velint non intelligo. Si Florus voluisset delicias insulæ laudare, non addidisset *veteres,* id enim absurdum est. Nec Romani tam delicias captabant, quam divitias, qui voluptarias possessiones sociis relinquebant, utiles vero et fructuosas sibi vindicabant. De Romanorum avaritia non repeto querelas, quæ ap. ipsos Romanos scriptores passim reperiuntur, et dudum congessere belli homines. Non possum etiam Ruperti conjecturam hic præterire, qui putat verborum ordinem hujus loci librariorum vitio esse perturbatum, qui sic debeat componi: *Insulam Veneri sacram, et ob hoc veteribus divitiis abundantem, Ptolemæus regebat:* quia divitias has Cyprias pepererint anathemata et dona Regum et gentium, quod cum ex Tacito, tum aliis scriptoribus asserit. Non inepte hercle, nec invenuste. Sed quia tamen a veterum codd. scriptura longius abit hæc suspicio, Freinshemianam sententiam magis probo. Non deliciis insulæ, sed divitiis fuisse sollicitatos Romanos sequentia clamant. Ideo enim divitiarum toties meminit Florus hoc perbrevi cap. ut ostendat solas divitias caussam fuisse hujus belli. Sic enim rationem init. Quamvis Veneri esset sacra Cyprus, quamvis a Ptolemæo socio regeretur, tanta tamen erat divitiarum ejus fama, ut victor gentium populus Romanus, qui donare regna consueverat, illam invaserit sine ulla justa caussa, et propter has opes socii vivique Regis hereditatem contra jus fasque confiscarit. Inde majores opes Romanum in ærarium ex hac insula importatas esse ait, quam ullo alio triumpho. Florus hallucinatur. Verius enim Strabo lib. XIV. odio Clodii in Regem Ptolemæum hoc tribuit bellum, qui a piratis captum Clodium noluerit redimere. Quamvis faces populo ad hanc legem jubendam, qua confiscatio bonorum Ptolemæi mandabatur, subdiderit divitiarum fama et cupiditas. Ptolemæus autem iste fuit Ptolemæi Auletæ, qui et Dionysius dictus est, frater, Ptolemæi Soteris, qui et Lathurus appellabatur, filius. Solebant autem filii natu minores a Regibus Ægypti mitti in Cyprum, ut illam insulam regerent, cum natu majores Ægypto præessent. *Græv.* Si priore loco retinetur *divitiis,* vix potest locum habere *ob hoc.* Non incommode in mentem venit Freinshemio *ad hoc:* nam *ad* et *ob* facile permutari possunt, ut hoc cap. n. 4. Et probat etiam cl. Burm. ad Ov. M. VI. 459. Nec tamen contemnendam puto conjecturam Lipsii, quæ etiam confirmari potest e Val. M. qui IV. 3. 2. 'fertilissimas deliciarum tot egregias urbes' Cypri dicit; quemadmodum Flor. I. 18. 27. 'Tarentinas delicias.' Verum quidem est, Romanos non tam petivisse delicias, quam divitias aliorum. Sed dici potest Florum prioribus verbis non respicere ad cupiditatem Romanorum; sed ipsam insulam describere, ac deinde de avaritia Romanorum dicere. Idque etiam indicat particula *sed,* a qua sequens pe-

riodus inchoatur, quæ ibi non satis apte ponitur, si in superioribus relinquatur *divitiis*, pro qua, eo retento, convenientius erat *et*, quod est in Naz. Voss. 3. et vett. edd. præter primam. Nec video cur magis absurdum sit 'veteres delicias' dicere, quam 'veteres divitias.' In scriptura Cod. Ryck. quæ etiam est in Voss. 3. et Ed. Junt. non multum præsidii est conjecturæ Freinshemii, nam *a* et *o* sæpissime confunduntur, ut supr. hoc lib. c. 2. n. 2. de quo etiam Salmasius monet ad III. 3. 12. Nec sine exemplo est permutatio harum vocum in Mss. Vid. supr. ad I. 18. 27. et Burm. ad Ov. M. XIII. 831. Ptolemæum hunc patruum fuisse Cleopatræ, est ap. Strab. Lib. XIV. in fin. Patrem Cleopatræ *Dionysum* habuisse cognomen, non *Dionysium*, ut vulgo plerique scribunt, ostendit Spanh. de Usu et Præst. Numism. Tom. I. p. 435. Ryck. Duisb. Fran. et v. e. *Ptolomæus*. Id rectum putat, et ita semper in Vett. Mss. esse, scribit Bongarsius ad Justin. XXVI. 1. Sed mihi non persuadet.

§. 3 *Divitiarum tanta erat fama*] Hæc igitur haud dubie caussa fuit ejus rei, quamvis excusent alii, et in Ptolemæum Clodiumque rejiciant, ut Strabo extr. lib. 14. Vellei. 2, 45, 8. Dio, lib. 38. Sed Clodio eam privatim fuisse caussam non negem: populo Rom. quæ alia nisi divitiarum cupido? nec enim latet Rom. eo tempore avaritia, quam exprimit Galgacus, ap. Tac. Agr. 30, 10. 'Romani, si locuples hostis est, avari: si pauper, ambitiosi.' Improbant certe factum illud summopere Cicero pro Domo, cap. 8. Amm. Marcell. 14, 27. Ruffus, cap. 13. *Freinsh.* Multis exitio fuerunt nimiæ divitiæ. Philippus ap. Stobæum a Byzantiis interrogatus, cur nulla injuria affectus ipsos obsideret, respondit: Stolidos esse, et similes illis, qui formosam alterius uxorem frequentius et lascivius accedentes, cur id facerent, rogarent. *Græv.*

Victor gentium Populus] Ryck. *victor gentium populus Ro.* Idem. *Romanus* glossam esse arbitror. Nam solet hoc plerumque in hac formula omittere Florus. Vid. inf. cap. 13. n. 2. et cap. 14. n. 3. Sic mox in eod. Ryck. *Porcius Cato Uticensis:* ubi itidem postremam vocem eodem loco habeo.

Donare regna consuetus] Ejus rei non unum occurrit exemplum in Romana historia; quæ haud parca manu cumulavi ad illa Tac. 4, 5, 5. 'Mauros Juba rex acceperat, donum pop. Rom.' Quatenus autem donatio isthæc eis lucrosa fieret, prodidimus large etiam ad ejusd. Tac. Agr. 14, 2. *Grut.* Adde Manlii verba ap. Liv. 38, 47, 13. Porro videatur Auctor noster imitatus Cic. pro Sextio, cap. 26. Ille enim ita: 'Ut sedens cum purpura et sceptro, et illis insignibus regiis, præconi publico subjiceretur: et imperante pop. Romano, qui etiam bello victis regibus regna reddere consuevit, rex amicus, nulla injuria commemorata, nullis repetitis rebus, cum bonis omnibus publicaretur.' *Freinsh.*

Socii vivique regis confiscationem] Cic. pro Sext. XXVII. de hoc Rege: 'Vivus, ut aiunt, et videns cum victu ac vestitu suo publicatus.' 'Confiscationem Regis' pro, bonorum Regis dicit, ut Cic. l. d. et pro Dom. c. VIII. 'Rex est publicatus,' et Suet. Tib. XLIX. 'Syriæ et Græciæ Principes confiscatos.'

§. 4 *Ad rei famam veneno fata præcepit*] Canidium, familiarem suum, in Cyprum præmiserat Cato, qui Ptolemæo, ut sponte legi Clodiæ cederet, persuaderet: daturum ipsi Pop. Rom. Veneris Paphiæ sacerdotium, quod ut opulentissimum, ita præcipuæ dignitatis apud Cyprios habebatur. Rex hausto veneno ab ea contumelia sese liberavit. Stadius ex Plut. Caton.

Utic. cap. 48. &c. Vide etiam Dion. lib. 39. et Val. M. 9, 4. ext. *Freinsh.* Duisb. et v. e. perperam *ob rei famam.* Liv. XXVI. 19. 'Ad famam adventus ejus.' Flor. III. 10. 'Ad nuncium.' Add. supr. II. 6. 5. et IV. 11. 4. Pro *præcepit* v. e. etiam male *percepit:* quo modo sæpe quoque in aliis peccarunt scribæ. Vid. Heins. ad Ov. Ep. Hel. 107. ad V. Flac. IV. 341. et 751. et Broekh. ad Propert. IV. 2. 11.

§. 5 *Cyprias opes*] Confectam pecuniam 7000. talentorum scribit Plut. Cat. cap. 54. Lucanus certe inter maximas pop. Rom. opes recenset, 3, 164. 'Quod Cato longinqua vexit super æquora Cypro.' *Freinsh.* De 'liburnis' multa Grævius ad II. 6. 49. 'Liburnas' ea ætate vocatas, quæ ante triremes, quadriremes, quinqueremes dicebantur, docet Scheffer. II. de Milit. Nav. 2.

Quæ res latius ærarium populi Romani, quam ullus triumphus implevit] Pro *latius* Lips. *lætius*, perperam. Sed malit N. Heins. *cumulatius*, aut *lautius*. Noster tamen lib. IV. cap. 2. 'Ut latius vinceret Cæsar:' sed ita et 'late victor' dicitur. *Græv.* Sic ap. alios 'late possidere,' 'tenere,' 'regnare.' Vid. Ind. in *late*, et Burm. ad Petron. LXXXII.

CAP. 10 Quæ hoc capite continentur, scribit Livii Abbreviator, lib. 103. et seqq. Plutarch. Cæsare, cap. 26. &c. Suet. Cæs. cap. 25. Appian. in Celtico, Lucan. in primo, et latius Cæsar ipse, in septem libris suorum Commentariorum de Bel. Gal. Gesta Cæsaris compendiose, more suo, lege ex Plin. 7, 25. Non obscura sunt quæ Eutrop. Oros. ceteri scribunt. *Cam.*

§. 1 *Reliqua, quæ restabant*] Unus Pal. *reliquas:* alter *reliquias:* optimus omnium Naz. *reliqua.* Inviti hæc minuta persequimur, et maxime cum festinamus. *Salm.*

§. 2 *Immanissimi gentium*] Pleni hoc elogio Auctorum libri: unicum adscribam Hegesippum, 2, 9. 'Galliarum incolæ, populi natura feroces:' et mox: 'Immanes Germani, qui magnitudine corporum, et contemptu mortis, ceteris validiores.' *Freinsh.* Add. Flor. I. 13. 4. et III. 2. 5.

Et quamvis toto orbe diversa, tamen] 'Finis erat orbis ora Gallici litoris, nisi Britannia insula non qualibet amplitudine nomen pene orbis alterius mereretur.' Solin. cap. 22. Virg. Ecl. I, 67. 'Et penitus toto divisos orbe Britannos.' Claud. de Laud. Stil. 3, 149. 'Vincendos alio quæsivit in orbe Britannos.' *Cam.* Appian. in Præf. 'Brit. insula, quæ præ magnitudine videri possit alia terra continens.' Hegesippus, l. modo cit. 'Britannia extra orbem posita, sed Rom. virtute in orbem redacta. Quos ætas superior ignoravit, didicit Rom. victoria.' Ex hac ratione D. Hieron. ad Gerontiam, sub fin. 'extremos hominum' vocat 'Morinos.' Si tamen Saxoni, et Alberto Cranzio, Norvagiæ 1, 28. credimus, diu ante Romanos Britanniam irrupere Dani, aliique Septentrionales, ut Romani eam sibi primitus cognitam falso glorientur. *Freinsh.* Hæc in scriptis et vett. edd. aliter leguntur. Nazar. Ryck. et Voss. 3. *divisi*, Pal. 1. Regg. Duisb. Fran. Voss. 1. 2. et v. e. *divisam*, Pal. 2. *divisa:* deinde Fran. et Voss. 3. *quam vinceret*, et omnes, præter Voss. 3. *Britanniam.* Ryck. etiam *divisi Brithani t. qui v. h. Britaniam.* Tollius e suis nihil adnotarat. Edd. B. et P. *divisi* et *Britannia.* J. *divisi* et *Britaniam.* Vulgatam primum in Sab. ac deinde Ald. Camert. et Stad. inveni.

Sedes petitum] *Sedem* manuscripti cum vetusta ed. *Salm.* Ryck. cum aliis *sedem:* inferius idem quoque codex, *Edui de incursionibus eorum querebantur*, pro *Hædui*, firmans veram lectionem a Salm. revocatam. Sed ejus cod. auctoritate delevi etiam τὸ *enim.* Græv. *Sedem* Naz. Pal. 1. (ap. Salm. sed Grut. Pall.) Flor. Magl. Duisb.

Voss. 2. Regg. Fran. et v. e. *Sede* Voss. 1. *Sedes* Pal. 2. Berol. Voss. 3. et aliæ edd. vett. et sic solet Florus: vid. I. 1. 14. III. 3. 1. mox hoc cap. n. 3. et inf. cap. 13, 5. Quid sit, quod dicit ‘ non sufficientibus terris,’ intelligi potest e Cæs. I. B. G. 2.

Mœnibus suis] Forte sic leg. in Petronii Carmine, de Bell. Civ. vs. 282. *Freinsh.* Sed lege cl. Burm. ad Petron. c. CXXIV. ‘ Mœnia ’ hic pro urbibus. Vid. ad I. 4. 2.

Sacramentum] Vid. Ind. Gronov. ad Quintil. Decl. CCCXXIX. et Burm. ad Decl. XVII. in fin.

§. 3 *Abstulisset fugam*] Non scio, quam *fugam* dicat. Nam Cæsar non ideo pontem Rhodani resciderat, ut Helvetiis facultatem fugiendi adimeret, sed ut eos transitu fluminis in fines Allobrogum prohiberet. Cæs. I. B. G. 7. Ryck. *ponte reciso,* Voss. 3. *resciso.* Vid. supr. I. 10. 4.

Quasi greges in stabula pastor deduxit] Eadem similitudine utitur Justin. 8, 5, 7. *Freinsh.* Præstat *reduxit,* ut sentit N. Heins. *Græv.* Et Perizonius ad h. l. qui non visa conjectura Heinsii ita emendaverat, adscriptis locis Livii XLIII. 10. ‘ Ad Lychnidum reliquias cladis reduxit:’ XLV. 42. ‘ Qui obsides in Thraciam reduceret.’ Et Val. M. IV. 1. ext. 4. ‘ Thrasybulus populum Atheniensem sedes suas relinquere coactum in patriam reduxit.’ Et sic Gronovium in Liv. XXV. 7. pro *deducti* restituisse *reducti,* et XL. 41. *reduxit* pro *deduxit.* *In ædes s.* Pal. 1. *in edes s.* Voss. 2. Vid. I. 7. 9.

§. 4 *Sequens longeque cruentior*] Quidam libri novum caput hic incipiunt, *De Bello Belgarum,* et sine copula legunt, *sequens longe cruentior.* Salm. Pal. poster. hic incipit novum caput. Copula *que* est in Naz. Ryck. Regg. Voss. et Flor. Libri Vineti, reliqui scripti et v. e. eam non habent. Tollius Fort. XXIX. delet vocem *pugna,* tamquam glossam, et ex iis quæ paullo ante leguntur, ‘ Primus Galliæ motus ab Helvetiis cœpit,’ supplet *motus.* Nihil tentandum arbitror contra libros, nec scio, quam bene dicatur ‘ cruentus motus.’

Belgarum] Ex verbis Flori hic positis, item Cæs. Comm. 2, 17, &c. rursus ex Val. M. 3, 2, 19. item ceteris, deprehendimus, hunc locum insigniter depravatum, ut non *Belgarum* legendum sit, sed *Nerviorum:* ait enim hic Florus: In hac pugna multa Rom. insignia fuisse, tum illud egregium ipsius ducis, quod nutante in fugam exercitu, &c. Hoc autem non in pugna cum Belgis, sed cum Nerviis, accidisse, scribit Cæsar, et Val. M. Accedit ad hoc, quoniam Belgæ facili pugna a Cæsare superati sunt. Lege Cæs. de Bel. Gal. 2, 10, &c. et Liv. lib. 104. *Cam.* Sed videtur oblitus ille, Nervios ex Belgis esse. *Vin.* *Nerviorum* est in Ald.

Nutante] Inclinante. Claud. de Bell. Get. 595. ‘ Totaque præciso nutassent agmina cornu.’ Suet. Cæs. IV. ‘ Nutantes ac dubias civitates retinuit in fide.’

Rapto fugientis e manu scuto, in primam volitans aciem] Similia Cæsaris facta, ap. Val. M. 3, 2, 19. Suet. 62, 1. et Nostr. inf. 4, 2, 82. *Freinsh.* Et de Augusto Flor. IV. 12. 7. ‘ Manu prælium restituit,’ posset exponi e Suet. l. d. ‘ Inclinatam aciem solus sæpe restituit, obsistens fugientibus, retinensque singulos, et contortis faucibus convertens in hostem.’ Sed potius puto eum Freinsh. in Ind. Ryckio, et Perizon. ad h. l. idem esse, quod pugnando; ut Florus dicat eum cominus pugnando, et militis etiam, non ducis modo, officio fungendo prælium restituisse: sic ‘ Manu sternere,’ pro, cominus gladio ferire, Virg. Æn. IX. 702. Et ‘ Manu fortis,’ ‘ Manu promtus’ ap. C. Nep. et alios eadem significatione.

§. 5 *Major cum Oceano*] Sic inf. 4, 2, 75. *Freinsh.* Describit hoc bellum

Cæsar III. B. G. 8. et seqq.

Naufragæ] *Laceratæ* supr. II. 2. fin. Ov. Ep. Phyll. v. 16. 'Mersa foret cana naufraga puppis aqua.' et I. Art. 412. 'Vix tenuit laceræ naufraga membra ratis.' 'Sensissent,' ut supr. III. 2. 3. 'Arma nostra sensere Salyi.' Sed qnod naves Venetorum impactis in eas Romanarum navium rostris statim fractas et solutas scribit, id aliter narrat Cæs. III. B. G. 13. Add. Dion. lib. XXXIX. p. 110. et Davies. ad Cæs.

Hærebat in vadis pugna] Naves æstu decedente in locis vadosis sedebant, qua re pugna dirimebatur ac prohibebatur. Curt. VI. 1. 'Angustiæ loci, in quo hæserat pugna, non patiebantur totis congredi viribus.' Petron. c. CIX. 'Hæc ut turbato clamore mulier effudit, hæsit paullisper acies, revocatæque ad pacem manus intermisere bellum.'

Intercedere bello] Ita supr. 3, 4, 2. *Freinsh.*

§. 6 *Aquitani, callidum genus*] Abbo, de obsidione Lutetiæ, lib. 2. 'Calliditate venis, acieque Aquitania linguæ.' *Idem.* De bello duce P. Crasso legato cum Aquitanis gesto Cæs. III. B. G. 20. seqq. Dio Lib. XXXIX. p. 112. et Oros. VI. 8. De speluncis, in quas se receperint, hi nihil dicunt. Cæs. III. B. G. 21. scribit, Sotiates, Crasso oppidum eorum obsidente, cuniculos ex urbe ad aggerem vineasque Romanor. egisse, ejusque rei peritissimos fuisse Aquitanos, quod multis locis apud eos ærariæ secturæ essent. Ea verba Cæsaris Florum hic interpretari voluisse putat Hotmanus ad Cæs. l. d. Hoc si ita est, nihil stultius Floro dici, aut cogitari potest.

Jussit includi] Diversas in tali casu artes adhibuere diversi: supra, 2, 3, 8. 'Bæbius latebras hostium ignibus sepsit:' quemadmodum Alex. etiam eos, qui cum Satisbarzane defecerant, et in præruptam rupem se receperant, ignibus et fumo expugnavit; Curt. 6, 6, 24. quæ forte historia est, quam tangit Simocatta, 9, 7. Sertorius, ap. Plut. in Vita, cap. 26, et 27. multo pulvere excitato, quem ventus in os speluncæ impingeret, latentes ad deditionem compulit. Herodes apud Joseph. 14, 27. arcis quibusdam, ubi milites incluserat, ad ostia speluncarum, alias inaccessibilia, superne demissis. Inprimis autem huic similis est Taciti locus, 14, 23. 'Barbari pro ingenio quisque, alii preces offerre, quidam deserere vicos, et in avia digredi: ac fuere, qui se speluncis ac carissima secum abderent. Igitur dux Romanus diversis artibus, misericordia adversus supplices, celeritate adversus profugos, immitis iis qui latebras insederant, ora et exitus specuum sarmentis virgultisque completos, igni exurit.' *Freinsh.*

Morini dilabebantur] Naz. *mora dilabebantur*, et supra *mora* eadem manu scriptum *nec:* et ita Pal. 1. *nec mora dilabebantur*. Tollius hunc locum præteriit. Ceteri o. s. etiam Vineti, et vett. edd. præter Voss. 3. et Ed. Ald. in quibus est *mox dil.* exhibent *mora*. Recte emendatum esse, a Vineto opinor, *Morini*, constat e Cæs. III. B. G. 28. 29. et Dione Lib. XXXIX. p. 111. Sed quod Florus dicit Cæsarem silvas eorum jussisse incendi, ap. illos non legitur.

§. 7 *Induciomarus*] In nonnullis Vineti tertia syllaba erat *ti*, quod e suis etiam adnotarat Salmasius; in aliis *cti*, cum quibus consentiunt Duisb. et v. e. *Treveros* quoque libri Vineti, Salmasii, Duisb. Fran. et v. e. In nummis et marmoribus per *e* et *i* scribi ostendit Cellar. in Geogr. Ant.

Convocavit] Malim *commovit*, aut *concitavit*. Freinsh. Si quid mutandum sit, malim *concitavit*. Cæs. V. B. G. 26. 'Induciomari nunciis compulsi suos concitaverunt.'

Conjuratione facta invenere legatos] Lipsius conjecit: *conjuratione facta*

invasere legatos. Mox pro *Dolabella* idem Vir magnus censet reponendum esse *Tito Labieno*, aut errorem ipsius Flori, quod Anna quoque monuit. Sed in loco præced. N. Heinsius malebat: *circumvenere legatos.* Græv. *Invasere* Scheffero quoque in mentem venit. Heins. conjecturam suam confirmarat ex Epit. Liv. CVI. ' Cotta et Titurius, legati Cæsaris, circumventi insidiis cum exercitu, cui præerant, cæsi sunt.' Perizonius adscripserat, *invenere* ideo dici, quia Cæsar aberat. Hoc verum puto. Auctor Epit. Liv. tantum de Cotta et Sabino, qui in Eburonibus hiemabant, loquitur: Florus etiam de Labieno, qui in Treviris erat, et ab Induciomaro, ita ut illi ab Ambiorige, circumventus dici non potest. Vid. Cæs. v. B. G. in fin. ' Dolabellam ' Cæsar nusquam inter legatos suos numerat. Pro eo an substituendum sit *Labieno*, quo duce hæc gesta sunt, mihi non liquet. Anna Fabri ad h. l. et Davies. ad Cæs. v. B. G. ult. putant errasse Florum, quibus propemodum adsentior. Nam et alia in hoc capite contraria iis, quæ leguntur ap. Cæs. et falsa ab eo tradi, ut quæ de navibus Venetorum, de speluncis Aquitanorum, de silvis Morinorum, et querelis Tencterorum scribit, hic observat Rupertus.

§. 8 *Aurum ablatum*] Hoc intactum prætereunt Interpp. Nec tamen facile dictu est, quodnam sit illud *aurum ablatum.* Vix dubito, quin vera sit conjectura sagacissimi Perizonii, qui pro his verbis in margine libri sui scripserat *Auruncuteium.* Hoc enim nomen erat Cottæ. Cæs. v. B. G. 24. et alibi. Jul. Celsus: ' Ibi Auruncuteius Cotta fortissime dimicans occiditur.'

Cottam cum Titurio] *Cottam* in Naz. verius alter Pal. *Lucium Cottam.* Salm. *Marcum Cottam* voluit scribere Salm. nam ita e Naz. et Pal. 2. adnotaverat. *Marcum* etiam libri Vineti, Regg. Magl. Duisb. Fran. Voss. et v. e. Sed is Cæsari est ' Lucius :' et ita Pal. 1. Prænomen *M.* ex ultima litera vocis præcedentis ortum puto.

Cottam cum Titurio Sabino legato ibi amisimus] Num solus Titurius fuit legatus? Nihil sane aliud hæc verba præ se ferunt. Cotta tamen æque legatus fuit ac Titurius. Itaque olim monuit Vir summus J. F. Gronovius, cujus memoria mihi semper erit sanctissima, ut omnibus esse debet, quibus interiores litteræ sunt curæ, legendum esse: *Cottam cum Titurio Sabino legatos ibi amisimus.* Idem in mentem venit N. Heinsio. Ignorarunt interpolatores venustum loquendi genus, veteribus frequens; qui Cottam cum Titurio dixerunt pro Cotta et Titurius, ut ap. Virg. Æn. I. ' Remo cum fratre Quirinus Jura dabunt,' hoc est, Remus et Quirinus jura dabunt. In Cod. Ryck. scribitur *Marcum Cottam.* Græv. *Legatos* probat Perizon. ad Sanct. Min. IV. 10. 4. Suet. Cæs. XXV. ' Titurio et Aurunculeio legatis per insidias cæsis.'

Nec ulla de rege mox ultio] Lege: *nec ulla de rege noxæ ultio. Mox* non potest ferri. Nam nulla subsecuta est unquam ultio, ne sera quidem, cum ' perpetua trans Rhenum fuga latuerit,' ut statim Florus testatur. Tac. XI. A. 22. ' Interea Romæ nullis palam neque cognitis noxæ caussis Cn. Nonius (sic Medicæus liber, non *Novius*) eques Romanus ferro accinctus reperitur in cœtu salutantium principem. Nam postquam tormentis dilaniabatur de se novissime confessus conscios non edidit.' Scripsi primo *noxæ caussis* pro *mox caussis;* deinde *novissime;* perperam *Novius* iterabatur in vulgatis. *Confessus* e cod. Rodolphi Agricolæ est, cum hiatum hic aliæ membranæ ostentarent. Potest et abesse, ut ' de se novissime' referatur ad τὸ ' edidit.' Et est vocabulum ' noxæ' Tacito in frequenti usu. Hanc etiam observatio-

nem de his Flori et Taciti locis, debes Viro Perillustri N. Heinsio, quem et vid. de vocabulo 'noxa' ad Vell. lib. I. cap. 12. ubi pluribus in locis eam in *mox* degencrasse ostendit. *Græv.* Videndum tamen censeo, an *mox* hic accipi possit pro, postea, deinde. Suet. Aug. XLVII. 'In has trajicere apparantem tempestates prohibuerunt, nec mox occasio, aut causa trajiciendi fuit.' Idem Tib. XXVI. 'Nec amplius quam mox tres consulatus gessit.' Et ib. LIII. 'Nec ullo mox sermone dignatus est.' Flor. I. 1. 2. 'Nec mox fama dubitavit.' Add. Serv. ad Virg. I. G. 24. et Torrent. ad Suet. Aug. l. d. Vid. et supr. ad Cap. 5. n. 3. Julius Celsus pro *mox* dicit *in finem:* 'Inultum scelus in finem fuit.'

§. 9 *Immunis*] Liber, intactus bello. Virg. Æn. XII. 558. 'Adspicit urbem Immunem tanti belli, atque impune quietam.' Vell. II. 115. 'Per gentes integras immunesque adhuc clade belli.' Aliter Ov. II. Amor. 14. 1. 'Immunes belli puellæ.'

Receptator hostium] Receptatores enim perinde puniuntur, ac meruerunt ii, quos receperunt: l. 1. de Recept. in cujus fine leve mendum est, sed quod sensum vehementer pervertit: legitur enim: 'In pari caussa habendi sunt, quia cum adprehendere latrones possent, pecunia accepta, vel subreptorum parte, dimiserunt.' Scribendum enim: *In pari caussa habendi sunt, qui, cum, &c.* ut bimembris sit hæc lex, agatque de receptoribus primo, tum etiam de iis, qui non recipiunt quidem latronem, sed accepta pecunia, cum possent adprehendere, dimittunt. *Fr.*

§. 10 *Sed prima*] Bellum cum Ariovisto gestum est paullo post Helvetios victos, ante alia bella, quæ memoravit Florus. Cæs. I. B. G. 31. seqq.

Sequani enim de incursionibus eorum] Doctiss. Vinetus Cuspinianum reprehendit, tanquam audaculum, qui *Hædui* emendaverat, ipse potius castigandus, quod aliter emendandum censeat. Antiqua scriptura in Naz. *Hæcavi:* ex cujus vestigiis puer diceret esse faciendum *Hædui,* si tantum, quid essent 'Hædui,' sciret: ipse Vinetus *Sequani* voluit, et sic edidit. In vetustiore Pal. omnibus literis *Hedui* plane scriptum: nemo legerit primum librum commentariorum Cæsaris, quin statim huic emendationi assentiatur: itaque nihil addam amplius. *Salm.* *Hædui*] Sic Pal. 3. et alludunt ceteri. Camers ita restitutum a Cuspiniano suo scribit. Vinctus *Sequani* mallet, sed illud verum est. *Freinsh.* *Hædui* Reg. Q, et, ut videtur, Toll. nam ex iis nihil ad Ed. Grævii adnotatum erat. Ryck. et Ald. *Edui.* Voss. 1. *Hæcavi,* Pal. 2. ap. Grut. et v. e. *Heccavi,* Duisb. et Fran. *Heccani,* Vineti exemplaria *Eccani* et *Heccani,* Voss. 2. *Hæc autem,* Voss. 3. *Hæc avide;* et ita aliæ edd. vett. sed Sab. *Cecani de,* Reg. F *Sequani de. Enim* abest a plerisque scriptis et edd. vett. Cuspiniani emendatio nititur auctoritate Cæsaris I. B. G. 31. quamquam ex eod. c. 32. intelligitur, Sequanos quoque fuisse inter principes Gallorum, qui apud Cæsarem de Ariovisto querebantur, et Dio Lib. XXXIX. p. 81. utrosque conjungit.

§. 11 *Ariovisti superbia*] Ita v. e. aliæ amplius: *Ariov. regis sup.* quod cum absit Pal. 2. ac 3. hæret tamen in Naz. *Grut.* Nec non in Ryck. Fran. Voss. et Magl. sed in hoc adscriptum: habent etiam aliæ edd. vett.

Quis est] Vid. I. 18. 4. De usu particulæ 'autem' in hac forma sermonis Burm. ad Petron. cap. LVIII. *Quis est, ait Cæsar?* Reg. Q.

Si vult, veniat] Augustin. Ep. 163. ex Val. M. 'M. Drusus cum a senatu vocaretur, senatum potius ad se venire jussit.' Vives, ad August. Civ.

3, 26. Contra centurio noluit Servatorem nostrum ingredi tectum suum; cujus dicti caussam hic vides. Simile quid notavit Polyb. in Excerpt. ap. Vales. p. 177. de Hasdrubale et Gulussa: Κατένευε (Hasdrubal nimirum) τῷ βασιλεῖ (Gulussæ) προϊέναι πρὸς αὐτὸν, καθῆκον γίνεσθαι τοὐναντίον. *Freinsh.*

Num ego me interpono Romanis] Idem responsi reddidit iis olim Antiochus, ap. Liv. 33, 26, 2: et Appian. princ. Syriaci, p. 88. itemque prætor Achæorum Lycortas, ap. eund. Liv. 39, 37, 7. *Freinsh.* Ryck. *Non ego me interpono Romanis.* Mox id. *tantus gentis terror in castris,* omisso *novæ.* Græv. Cic. II. Phil. 4. ' Quid enim me interponerem audaciæ tuæ?' Val. M. IV. 1. 6. ' Non oportere P. C. se Reip. Carthaginiensium interponere.' Liv. XXXV. 35. ' Qui cunctatus fuerit, et suum consilium meo interponet.' *Novæ* a Magl. quoque primo abfuerat, sed deinde adscriptum erat. ' Nova gens' est, cum qua nondum bellum gestum fuerat, ut alibi ' novi hostes.'

§. 12 *Testamenta passim etiam in principiis*] Expressit verba Cæsaris, B. G. I. 39. *Principia* enim h. l. pars castrorum est, non aciei, ut in Ind. latius notabitur. Porro testamentorum militarium duo reperiuntur genera: prius, ad quod hoc exemplum pertinet, quod pugnam ingressuri faciebant; quod etiam ' procinctum:' §. I. Inst. de Testam. Ord. vel ' in procinctu' (vide Festum) appellatur: alterum, quod milites in castris degentes condebant, de quo tituli Inst. D. et C. Prioris exemplum est ap. Vell. 2, 5, 2. quod sua jam tum ætate desiisse Cic. de N. D. 2, 3. queritur. Datur etiam casus, ubi in medio periculo tale testamentum fit, ut ap. Joseph. Bell. Jud. 7, 6. Simile est primo, quod ap. Justin. 3, 5, 10. de Spartanis refertur: eos prælium inituros, ' tesseras, insculptis suis et patrum nominibus, dextro brachio deligasse, ut, si omnes adversum prælium consumsisset, et temporis spatio confusa corporum lineamenta essent, ex indicio titulorum tradi sepulturæ possent.' Quamvis enim solius sepulturæ caussa fecisse Justinus putet, nullus tamen dubito, quin hereditates etiam et legata aliqui eorum eadem ratione reliquerint. Testamenta autem ea magni timoris erant indicia: nam qui se mox perituros existimabant, hoc curabant, ut Scevinus ap. Tac. 15, 54, 2. *Freinsh.* *In principiis* quum dicit, significat vel Principes castrorum, tribunos milit. præfectos, aliosque, qui in principiis tendebant, testamenta fecisse; vel etiam vulgus militum terrore captum in conspectu ipsius Imperatoris et aliorum Principum testamentis condendis timorem suum prodidisse, tamquam mox morituros. Perizon. Diss. I. de Prætor. §. 29. De principiis castrorum add. ad eos, quos in Ind. laudat Freinshemius, Lips. IV. de Mil. Rom. 4. Duisb. et v. e. *etiam principibus:* hoc ortum videtur ab iis, qui ignorabant, quid essent principia castrorum.

Eo magis gladiis] Add. Liv. 38, 22, 8. Tac. 2, 20, 4. *Freinsh.* ' Patuerunt,' est, opportuna et exposita fuerunt: vid. Scal. ad Culic. v. 195.' Liv. XXXI. 39. ' In patentem vulneri equum equitemque.' Sic ' Noxæ patere' Cels. VIII. in fin. ' Occasioni fraudis' Liv. XXIV. 37. ' Casibus' Stat. II. Silv. 7. 91.

§. 13 *Calor*] ' Ardorem' dicit IV. 2. 80. Silius I. 549. ' Primos in Marte calores,' et XII. 389. ' Bellantum calor.' Paulus l. 9. pr. D. de Publican. ' calor licitantis.' Vid. Briss. de V. S.

Nullo] Pro nulla re. Sic et alii in Ind. Sen. v. Controv. et Papinian. l. 40. §. 1. D. de Pact. ap. Ernst. I. Obs. 4. Columell. II. 15. ' Nullo alio magis fructus exuberat.' Justin. v. 1. ' Initiorum sacra nullo magis, quam silentio, solennia,' ubi id non recte improbat Schefferus. Similiter ' nul-

lius,' pro, nullius rei: vid. Ind. *Nullum*, pro, nihil, in Inscriptione ap. celeberr. Montfaucon. Diar. Ital. c. VIII. ANIA L. (i. e. ex sententia Montfauconii *Annia liberta*) INGRATIUS HOMINE NULLUM EST. Sed dubito an prima vox fuerit ANIMAL. Et *aliquo*, pro, aliqua re. Ulpian. l. II. §. 2. D. Locat. 'Prospicere debet conductor, ne aliquo vel jus rei, vel corpus deterius faciat.' Ita est Florentiæ. Vulg. *in aliquo*. Haloand. *aliquod*. Salmasius ad Tertull. Pall. p. 264. scribit, *aliquo* ita sæpe occurrere in Floro. Credo eum falli.

Quum se veluti testudine] Expuncto illo *veluti*, lege: *elatis super caput scutis, quum se testudine barbarus tegeret*: *veluti* plane supervacuum: nam illa elatio et coarcuatio, ut ita dicam, scutorum super caput, testudo proprie est, non veluti testudo. *Salm.* Edit. posteriores *veluti testud.* Sed id vocis non comparet in vet. ed. aut ullo Pall. *Grut.* De testudine vid. Lips. Poliorc. I. 5. *Freinsh.* Hæc quoque N. Heinsio suspecta sunt, qui scribendum judicat: *cum se veluti vallatum testudine barbarus tegeret*, quia revera testudo erat, qua se barbarus veluti vallaverat: non longe post idem censet excidisse *visa* in illis verbis: *Tantum pavoris incussit intra ripam subito Romana vis visa.* In libris enim *visa* non extat, absorptum a præced. vocula earund. litterarum. *Græv.*

Gladiis descendebant] Desuper gladios immittebant in jugulos. Eadem phrasis in Claud. Bell. Get. 601. 'Altius haud umquam toto descendimus ense In jugulos Scythiæ:' ubi vid. Barth. Aliter Liv. I. 41. 'Ferrum haud alte in corpus descendisse.' *Desuper vulnerare* dicit de hac re Cæs. I. B. G. 52. 'Reperti sunt complures nostri milites, qui in phalangas insilirent, et scuta manibus revellerent, et desuper vulnerarent.'

§. 14 *Iterum de Germanis Tencteri*] Vetus, *Iterum de Germano*: et hoc magis Flori χρῆσιν resipit. *Salm.* Ita Pall. et plerique scripti et editi: *de Germanis* libri Vin. et Fran. post *Iterum* Ryck. Berol. Duisb. et v. e. addunt *vero*. *Tencteri* in plerisque libris sunt *Centeri*: in Reg. Q *Treviri*. Rem ipsam non recte narrat Florus. Vid. Cæs. IV. B. G. 1.

Ultro] Conjeceram ita legendum, et firmant Pal. 1. et 3. item ed. nostra vetus; quo minus ita reponere dubitavi. Dicit enim Florus, jam sua sponte transisse Cæsarem, non lacessentibus Germanis. Sic Tac. 13, 7, 2. 'Duosque veteres reges, Agrippam, et Iocehum, expedire copias, queis Parthorum fines ultro intrarent.' Sic etiam Noster sæpius. *Freinsh.*

Mosulam] Hoc reposuit Vinetus, cum servarent Mss. ejus, *Massiliam*, quod et in v. e. et Pall. tribus; ita tamen, ut restet a prima manu in tertio, *Mosellam*. Grut. *Mosula* flumen nusquam lectum mihi, nisi quod Guliel. Brito, lib. 10. Philippidos: 'Ut miraretur fieri se Mosula rubrum Sanguine sanctorum.' Totum autem locum ita corrigit doctiss. Cluver. Germ. Ant. 2, 4. 'Infra Mosellam navali ponte transgreditur ipsum Rhenum.' Cujus tamen rationes curatius expendere jam non vacat. *Freinsh.* Salmasius e Pal. 1. adnotarat *Mossellam*. Ryck. Reg. F, Voss. Duisb. itidem *Massiliam*, sed hic in marg. recentiore manu *Mosellam*. Fran. *Mossilam*. Reg. Q *Mosellam*. Cellarius II. Geog. Ant. 3. scribit hunc fluv. non modo ab inferioris ævi Scriptoribus, verum etiam a Floro *Mosulam* vocari. Sic enim hic emendasse Vinetum; nec esse, quod ex uno Pal. substituatur *Mosellam*, quum æque Latine per modum deminuendi dici possit 'Mosula' et 'Mosella.' Non possum adsentiri Viro eruditiss. Nam Vinetus ita emendavit sine auctoritate ullius libri scripti, quum in suis invenisset *Massiliam*. Jam vero consentaneum erat

illius conjecturæ præferri scripturam vel unius libri veteris, in quo hoc nomen ita scribitur ut in Tacito, Ausonio, Vibio Sequestre, aliisque paullo vetustioribus ex inferiore ævo. Nam qui *Mosulam* dixerit, præter Guil. Britonem, sæculi duodecimi Scriptorem, nullum protulit Cellarius. Et quum Vinetus ipse ad principium Mosellæ Ausonii scribat, Latinos cunctos hunc fluvium *Mosellam* adpellasse, non recte hic ex *Massiliam* fecit *Mosulam*. Omnino præferendum censeo *Mosellam*, quod totidem literis etiam in Reg. Q et margine Duisb. scriptum est: eoque propius, quam ad id, quod conjecit Vinetus, accedit, quod habet Jul. Celsus Flori verba exscribens, *Ossellam;* e quo Dionys. Vossius quoque hic reponebat *Mosellam*. *Mosulam* nusquam legi, nisi ap. Ald. Tollius quidem hic nullam varietatem scripturæ adnotarat ad Ed. Grævii, in qua est *Mosulam*. Sed hoc nihil me movet. Nam is et in hoc cap. et alibi negligentius in conferendis libris scriptis versatus est. An autem Cæsar Mosellam transgressus fuerit, ea alia disceptatio est.

Navali ponte] Hujus pontis structuram ut Cæsar B. G. 4, 17. elegantissime et absolutissime describit, ita eum Jocundus Veronensis corrupte depingit, Cardanus in subtilitate sua futiliter, Jo. Buteo in Geometricis diligenter et fideliter. *Stadius*. Vid. omnino Magium Miscellan. 4, 20. *Freinsh*. Et Lips. II. Poliorcet. ult. Sed Florum reprehendit Jul. Celsus, et Cæsarem non 'ponte navali,' sed 'stabili' Rhenum transiisse ostendit ex ipso Cæsare IV. B. G. 17. Cæsar quoque 'Hercynias silvas' non memorat; sed se Rheno trajecto in Sicambrorum fines venisse, eosque se cum omnibus suis in solitudinem ac silvas abdidisse scribit.

Intra ripam] Suam, sive Germanicam Rheni ripam: *citeriorem* dicit Liv. XXXIX. 31. 'Hispani postquam in citeriore ripa duo Romanorum agmina conspexerunt.' Qui locus nonnihil facit ad confirmandam conjecturam Heinsii. Sed vulgata lectio est in omnibus libris Flori et Jul. Celso.

§. 15 *Nec semel*] Jactat hoc Cæsar ap. Julian. 'Semel ille (Alexander) Istrum transiit; ego bis Rhenum.' *Freinsh*. Salm. e Naz. adnotarat *et iterum*. Sic quoque Ryck. Regg. Berol. Duisb. Fran. Voss. et o. e. v. Nihil muto. Non semel tantum, sed iterum quoque penetratum dicit.

Ponte facto] 'Nota atque instituta ratione,' ait Cæs. B. G. 6, 9. Quomodo autem Romani quam facillime fluvios transgredi consueverint, refert Suidas in voce ζεῦγμα. De historia Suet. Cæs. 25, 3. 'Germanos, qui trans Rhenum accolunt, primus Romanorum ponte fabricato aggressus, maximis cladibus affecit.' *Freinsh*. De usu verbi passivi 'penetrari,' et aliorum hujusmodi passivorum, vid. quæ disputat Perizon. ad Sanct. Min. III. 3. 102.

Et quod acerbissimum] *Sed quod* e Naz. et Pall. in exemplari suo scripserat Salm. Et ita ceteri s. et o. e. In Vineti et Stadii Edd. primum lego *et quod*. Restitui *sed*. Librarii neglexerunt repetere ultimam literam vocis præcedentis.

§. 16 *Et quasi hic Romanis orbis non sufficeret*] Melius legerim, *et quasi hic Romanus orbis non sufficeret, alterum cogitavit*. Romanorum orbem vocat τὴν οἰκουμένην, nam ita Romanos vocat 'Gentium dominos,' 'Orbis dominos.' Cæsaris ambitionem et φιλαρχίαν tangit; cui exsaturandæ non erat satis orbis terrarum, et quidquid parebat Romanis, nisi alterum orbem quæsisset. Alterum orbem Britanniam intelligit, de qua in continenti sequitur, quam novum orbem, et alterum orbem, appellabant Romani, ut notum est. *Salm*. *Romanus orbis*] Sic reposui ex cod. Ryck. qui

diserte sic scribit, ut scribendum esse vere et εὐστόχως conjecerat Salm. *Romanus orbis* est Romanum imperium. *Græv.* Naz. et Pal. poster. in exemplari Salmasii, et Voss. 1. *Romanus.* Et sic fuerat in Fran. a manu prima, sed deinde factum *Romanis*, cancellato altero brachio literæ *u*. *Romanus* etiam Edd. B. S. et P. E Toll. rursus nihil erat. Regg. Duisb. Voss. 2. 3. edd. V. A. et J. *Romanis.* Perizonius hic scripserat se ἐπέχειν. Mihi probandum videtur *Romanus.* Vid. ad n. 2. Eumenius Paneg. Constant. c. xi. ap. Rupert. ad h. l. 'Quam (Britanniam) quum Cæsar ille auctor vestri nominis intrasset, alium se orbem terrarum scripsit reperisse.' Vell. i. 2. 'In extremo nostri orbis termino insulam circumfusam Oceano Gades condidit.' Ulpian. l. 17. D. de Stat. Hom. 'In orbe Romano qui sunt.'

Britanniam transit] Sic erat in v. e. recisis reliquis: aliæ enim, *Britanniam petit, in Britanniam transit, &c.* quæ sane supervacua, quamvis item compareant in omnibus Pall. *Grut.* Porro ne quem offendat ista dictio, *Britanniam transit*, ita loquuntur optimi auctores, quos modo notavit Berneccerus, ad Justin. 14, 5, 9. Sic D. Hieron. ad Gerontiam, sub finem: 'Annibal Bithyniæ mortem veneno reperit:' pro, in Bithynia. *Freinsh.* Multa hic reciderunt Viri insignes. Ryck. et ceteri Mss. *Britanniam petit. In Britanniam transit.* Non nego hic abundare voces, sed nullas præter *in Britanniam.* Sic enim legend. et distinguend. *Classe igitur comparata Britanniam petit. Transit mira celeritate.* Huic *transit* magister adjecerat, *in Britanniam;* hoc postea irrepsit in contextum. *Græv.* Scriptura Pall. etiam est in Regg. Toll. Duisb. Voss. 1. 2. et Fran. E Cod. Ryck. adnotaram *Britaniam petit mira celeritate.* Sed potui aberrasse in eo conferendo, quum clariss. Grævius testetur, eum non abire ab aliis. Editio Parvi itidem ut prima, *Britanniam transit.* Et sic quoque Voss. 3. Itaque etsi non improbo emendationem Grævii, tamen malui relinquere scripturam Vett. Edd. quam reduxerat Gruterus, et post eum omnes retinuerant, quam cum Amst. conjecturam Grævii recipere. *Britanniam transit* Latine dici ostendunt etiam Sanct. Minerv. iv. 6. et ibi Perizon.

Quippe quum tertia vigilia] Malo, *quippe qui tertia vigilia Morino solvisset a portu, minus quam medio die insulam ingressus est;* ut vetus habet editio, et Naz. liber. *Salm.* Et plerique alii scripti et edd. vett.

Morino solvisset a portu] Apparet, hinc iter fuisse Britanniam petentibus, quo respexerit Virg. Æn. 8, 777. et ex eo D. Hieron. citato supra loco: et magis Gratius, Cynegetici vs. 174. 'Quid freta si Morini dubio refluentia ponto Veneris, atque ipsos libeat penetrare Britannos?' Ceterum hoc loco quidam pro *Morino* substituebant *Monino*, quos tamen refutant Casaub. ad Strab. p. 79. et Merula, Cosmog. 2, 3, 20. *Freinsh.* Quem hic designat Freinshemius, est Franc. Hotmanus ad Cæs. v. B. G. 8. Ejus errorem post Casaubon. notavit etiam Dionys. Vossius ad Cæs. ib. c. 12. De portu Morino varias sententias Doctorum recenset Cellar. in Geog. Ant. 'A portu,' ut apud Liv. xxii. 31. 'Classis a litoribus hostium plenis trepide soluta:' xxix. 5. 'Naves præda onustas ab Hippone solvit.' Et xxxi. 7. 'Quinto die, quam ab Corintho solverit naves.'

§. 17 *Carpenta*] Quis ille pugnandi modus sit, luculenter describitur Cæsari, B. G. 4, 33. adde sup. 3, 2, 5. *Freinsh.* Idem in Ind. 'trepidantia' recte exponit, cum cura et metu festinantia. Nam *trepidare* sæpe est, cum pavore quodam festinare ac discurrere. Liv. i. 7. 'Concursu pastorum trepidantium circa advenam mani-

festæ reum cædis.' Id. IX. 37. 'Alios immobiles, alios semisomnos in cubilibus suis, maximam partem ad arma trepidantes, cædes oppressit.' XXIII. 7. 'In foro otiose inambulavit, trepidante tota civitate ad excipiendum Pœnum, visendumque:' Add. XXVII. 28. et XXXI. 24. Et *trepidatio* ead. significatione XXII. 19. 'Raptimque omnia præpropere agendo militum apparatu nautica ministeria impediuntur; trepidatione nautarum capere et aptare arma miles prohibetur.' Vid. Gron. ad Liv. XVII. 1. et Gud. ad Phædr. IV. fab. 5. Mox Salmasius in marg. adscripserat *isset:* et ita Duisb. Fran. et o. e. v. sed Ryck. *esset.*

Improbam classem] Freinsh. in Ind. audacem, nimis avidam. *Improbus* sæpe notat aliquid nimium, ut in noto illo Poëtæ I. Georg. 145. 'Labor omnia vicit Improbus.' Sed præcipue audaciam et temeritatem plus adpetentium et audentium, quam decet. Vid. quæ adnotantur ad Virg. l. d. et vs. 119. ibid. et ad Phædr. I. fab. 1. et 5. Gron. IV. de Pecun. Vet. 8. ad Sen. Med. 84. ad Herc. Œt. 1081. et Diatr. in Stat. c. XXIX.

Naufragio castigasset Oceanus] Eadem phrasis inf. 4, 2, 75. *Freinsh.* Lege Cæs. IV. B. G. 29.

§. 18 *Auctisque admodum copiis*] Idem liber *admodum* non habet: supra ita loquutus est, *auctis admodum copiis:* ubi admonuimus etiam legi, *inmodum.* Salm. Illud *admodum* additum a me ex v. e. et Pall. duob. aberat aliis, neque visitur in Naz. sed novum non est negligi voculam præcipitantia librarii. *Grut.* Delevi *admodum* auctoribus libris, quos Salm. vidit, quibus accedit Ryckianus: statim in hoc ipso quoque legitur *Cavelianis.* Optime Freinsh. *e regibus Cassivelauni,* aut *e regibus Cassivelaunum.* Nam quamvis ipsum Cassivelaunum non ceperit Cæsar, forte tamen intelligit Florus ducem aut regulum Cassivelauni, qui Rex regum, quendam. Aut Florus more suo hic oscitavit. *Græv.* Vossiani non habent *admodum,* et post primam Editionem omnes aliæ ante Gruterum id repudiarunt. Est tamen in Regg. Duisb. Fran. Berol. et Flor. Tollius e Magl. adnotarat *in modum,* de quo vid. III. 1. 13. et III. 5. 14. Obsequutus sum Grævio, quamquam non satis causæ video, cur hic omnino magis debeat abesse *admodum,* quam III. 1, 13. et 'majorem in modum' III. 5. 14.

In eundem rursus Oceanum] Similis locutio supra. *Freinsh.* III. 6, 12. De 'Calidoniis silvis' quod dicit Florus, non intelligo. Nam Calidoniam non tenebant Britanni, et Cæsar circa Tamesin, et in vicinis regionibus bellum cum Britannis gessit, nec in Calidoniam venit. Rupertus hic ita adnotat: 'Sicut in immensum fœcunda licentia vatum crescit, ita Flori nostri, qui Poëta fuit. Certe numquam Caledonias silvas vidit Cæsar.'

E regibus Cavelanis] *Cavelianis,* aliis libris. *Salm.* *E regibus Cavelanis*] Plurimum variant hoc loco libri: sed ad Cæsarem si revertamur, ex quo Florum hæc exscripsisse verum sit, videatur legendum *e regulis Cassivelauni.* Nam ita Cæs. B. G. 5, 22. 'Capto nobili duce Lugotorige,' qui erat inter duces Cassivelauni; quem Κασόλαυλον vocat Polyænus, lib. 8. aut ejus librarii. *Freinsh.* Vineti libri *Callidonianis, Cavelianis,* et *Cavelianum.* Naz. Pall. Ryck. Duisb. Voss. 2. et edd. B. S. P. J. *Cavelianis.* Regg. *Cavelianum.* Fran. *Calidonianis.* Voss. 1. *Claudianis.* Berol. Magl. Voss. 3. et v. e. *Cavelanis,* Ald. *Cassivellaunum.* Eruditiss. Davies. ad Cæs. V. B. G. 22. legit *e regibus Cantianis,* et Lugotorigem, de quo hic Freinshemius, designari putat, quem nobilem ducem Cantiorum vocat Cæsar, Regem Jul. Celsus. Freinshemii conjecturam eo refellit, quod et nimis abeat a vestigiis lectionis receptæ, et mira locutio

sit, *unus e regibus Cassivellauni*, pro, e regibus, qui Cassivellauno snberant. Non sine causa offendit Virum clariss. insolitum genus loquendi, quod nec Ruperto placebat, qui conjecerat *e regibus Cassivelauni ducibus*, vel *e regibus Catuelanis;* ut Lugotorigem illum regulum Catuelanorum fuisse dicat Florus, quem Britanniæ populum nominant Dio lib. LX. p. 678. et Ptol. II. 6. Sed *Cantianis* non minus longe abit a vestigiis lectionis scriptæ, quam *Cassivellauni*, quo proxime accedit scriptura libri Flor. *Cassivelaunis.* Ego quid scripserit Florus divinandum aliis relinquo. Sed mihi omnino videtur aliquid voluisse dicere de Cassivellauno, cui Britanni communi consilio summam belli imperiique administrandi detulerant, et cujus, tamquam summi Ducis in hoc bello, frequentissima mentio est in Cæsare. Grævii suspicio, Florum fortassis per oscitantiam scripsisse *Cassivellaunum*, rationem habet. Firmant eam libri, in quibus est *Cavelianum*, et alia quamplurima exempla turpissimorum illius errorum in Historia: et sic quoque ad h. l. legebat Dion. Vossius. Sed quia locum corruptum esse constat, nolo ex eo graviorem sententiam in Florum pronunciare.

§. 19 *Non enim provinciæ, sed nomini, studebatur*] Justin. 1, 1, 7. de Vexore et Tanao: ‘Longinqua, non finitima bella gerebant: nec imperium sibi, sed populis suis gloriam, quærebant.’ *Freinsh.*

Quasi imparem se fateretur] De hoc recte judicat in Præf. Grævius. Quod Begerus Florum defendit, ‘hyperbolen molliri adjecto vocabulo *quasi*,’ et ‘Oceanum considerari tamquam hostem Romanorum, cum quo non semel plus dimicandum fuerit, quam cum hostibus; adeoque nihil mirum esse, si, metaphora ab hoste devicto sumpta, tranquillitate sua se imparem fassus dicatur;’ id æque inane est, atque ea, quæ ad huj. lib. cap. 5. 19. adv. Græv. disputat: Non quærimus, quomodo Florus consideraverit Oceanum; sed quomodo debuerit, et an stilo historico conveniat tumor iste pæne plus quam poëticus. In Poëtis interdum quædam hujusmodi reperias, ut in Petron. c. CXXIII. in Carm. Bell. Civ. ‘Modo quem ter ovantem Jupiter horruerat: quem fracto gurgite Pontus, Et veneratus erat submissa Bosporus unda:’ et in aliis, quorum loca ibi adnotant Viri docti. Sed in prosæ Scriptore ea ferri non possunt. Neque hoc nomine solum reprehendendus est Florus, verum etiam quod priorem et posteriorem trajectum Cæsaris e Britannia in Galliam comparans in hoc ‘tranquillum magis’ dicit fuisse Oceanum: unde consequitur in priore sævum ac procellosum fuisse. At de hoc nihil est ap. Cæs. qui IV. B. G. 36. scribit, se idoneam tempestatem nactum e Britannia solvisse, navesque omnes incolumes ad continentem pervenisse. Sed hæc scilicet comminisci maluit ventosus Declamator, quam enormi ac tumidæ sententiæ inculcandæ locum prætermittere.

§. 20 *Nomine etiam, quasi terrore, composito*] Pal. alter, cui veterem editionem addimus, legit, *nomine atque terrore etiam composito:* melius erit: *nomine ad terrorem quasi composito:* si cui tamen placeat nihil mutari, me non quasi invitum trahet, sed volentem ducet. *Salm.* Stadius *terrori:* [sicut corrigi voluerat Rhenan. in Thesauro Locution. Taciti p. 1. in fin.] v. e. *nomine atque terrore etiam quasi composito:* quomodo et Pal. 3. sed duo alii adhærent vulgato. *Grut.* Videbatur legend. *ad terrorem:* sicut in simili fere loco Livii quem citavimus supr. 1, 13, 4. *Freinsh.* N. Heinsius, ex cod. Pal. qui præ se fert *nomine adque terrore etiam composito*, elicit hanc emendationem: *nomine adæque in terrorem etiam composito.* Græv.

In Pal. erat *nomine adque terrore etiam quasi composito*. Et sic Berol. Duisb. et v. e. nisi quod pro *adque* habent *atque*. In ceteris est vulgatum, ut et in Jul. Celso, qui se Flori verba describere testatur. Salmasii et Freinshemii conjecturam satis juvat locus Livii XXXVIII. 17. 'Omnia de industria composita ad terrorem.' Aliquantum etiam Flor. IV. 2. 50. 'Vox ad jactationem composita,' et Tac. III. A. 1. 'Cunctis ad tristitiam compositis.' Nec tamen eam in contextum admittendam existimavi, quod primi fecerunt Amstelodamenses. *Quasi*, quod excludit Heins. est in omnibus libris. Nomen Ducis Gallici in scriptis est *Vergincetoris*, *Vergigentoris*, *Vergugecoris*, *Vergingetorix*, *Vergingetorrix*: in Ryck. *Bergentorix*. De his Vinetus: 'Vercingetorix, Avaricum, Alexia, Gergovia, sicut in Cæsaris Commentariis, ita hic vulgo imprimuntur. Sed quis scit, an ita recte barbarica vocabula?'

§. 21 *Ille festis diebus, et comitialibus*] Ἴχνια φωρὸς φὼρ ἔμαθεν, ut Græci dicunt: sic ego novi correctorum vestigia: *concilialibus* erat in veteri scriptura, quam in *comitialibus* perverterunt: omnino cum festi dies præcessissent, comitiales sequi debere, sibi persuaserunt: quod falsissimum est. Vercingetorix, et ejusd. factionis homines, dies tantum festos, quibus sua conciliabula indicerent, eligebant: ut melius latere possent: quod comitialibus diebus non ita facile illis factum fuisset. Cæsar eadem de re loquens, 'Indictis inter se principes Galliæ conciliis, sylvestribus ac remotis locis:' *conciliabulis* igitur verum est. Festus: 'Conciliabula sunt loca ubi in concilium convenitur.' Cæsar 'concilia' vocat. *Salm.* V. e. *et conciliabulis;* quod etiam in Pal. 1. ac 3. nam 2. *et concilialibus;* quod ultimum non displiceret; placeret etiam, si fulciretur plurium librorum auctoritate. *Grut.* Et videtur certe requiri vocem, quæ præcedenti 'diebus' applicari possit. Quod tamen etiam possunt *comitiales*, quos sic dixisse videtur Florus more Rom. ap. quos 'comitiales dies' erant, quibus comitiorum caussa populus conveniebat. Vide Rosin. Antiquit. R. 7. 6. *Freinsh.* *Conciliabulis*] Recepi hanc lectionem, quam Ryck. et omnes melioris notæ codd. tuentur cum Salm. rejecto correctorum *comitialibus* substituentium commento. Sed pro *frequentissimos* legend. *frequentissima*. Aut si *comitialibus* retineas, videtur scribend. *cum frequentissimos in lucis ageret.* Nam 'agere diem festum' frequens, non vero 'habere diem festum.' Sic 'agere conventum' inferius lib. IV. 12. *Græv.* *Concilialibus* etiam Reg. Q, Fran. Voss. 1. et 2. *consiliabilibus* Reg. F. *conciliabulis* Duisb. Voss. 3. et Junt. In Toll. quid fuerit ignoro: nam Tollius hunc quoque locum præterierat. Perizonius adscripserat, sibi videri præferendum *comitialibus:* idque etiam probasse videtur Gron. ad Tac. III. Ann. 40. Sed ut jam concedamus Florum potuisse dicere dies *comitiales* Gallorum, more Romanorum, ut putat Freinshemius, tamen prius videndum est, quid sit in libris scriptis, quorum quum nullus habeat *comitialibus*, non infirma suspicio est, eam vocem a correctoribus ortam esse. *Conciliabulis* autem, quod cum Græv. recepi, non solum aliquot MSSorum, sed etiam vett. edd. auctoritate nititur, ut manifesta illius vestigia sunt in corrupta scriptura aliorum librorum. Adde quod etiam alii, quum de conjurationibus loquuntur, *concilia* et *conciliabula* memorant. Cæs. V. B. G. 53. 'Nocturnaque in locis desertis concilia habebant,' et VII. B. G. 1. in adnotatione Salmasii. Liv. XXXIV. 56. 'Ligurum viginti millia armatorum, conjuratione per omnia conciliabula universæ gentis facta, Lunensem agrum depopulatos.' Et

Tac. III. Ann. 40. 'Per conciliabula et cœtus seditiose disserebant.' In lucis porro concilia populorum olim haberi solita notum est e Liv. I. 50. VI. 20. VII. 25. et 41. Obstat tamen huic lectioni, quod viderunt Freinsh. et Grævius, *frequentissimos*. Sed hoc Perizonius, quamquam retinebat *comitialibus*, non ad dies, verum ad homines referebat, hac sententia: Quum frequentissimi et maximo numero convenissent ad dies festos et in lucos. Nec displicet tamen conjectura Grævii *frequentissima*. *Concilialibus*, quo Grut. inclinat, quodque etiam ad h. l. probabat Is. Vossius, ferri posset, si ea vox Latina esset, de quo mihi non constat.

§. 22 *Hieme creverant Alpes*] Supra 3, 3, 11. 'Per hiemem, quæ altius Alpes levat.' *Freinsh.* De 'Alpibus' dicit, quod Cæsar VII. B. G. 8. de 'Cebenna' monte inter Arvernos et Helvios. Davies. ad Cæs. VII. B. G. 1.

Sed ille qualis erat ad nuntium rei felicissimæ temeritati] Hic locus nobis paulo perturbatior apparet; mendosum non audeo dicere. Pal. alteri, et bonitate priori, non adest vox *temeritatis*, et *felicissime* legit: si alii accederent, censerem ita legend. *Sed ille qualis erat ad nuntium rei felicissime per invios ad id tempus montium tumulos, per intactas vias et nives expedita manu emensus occupat Galliam. Qualis erat*, ὡς εἶχεν. Eod. sensu, eademque servata distinctione, scribi posset, *felicissima temeritate:* et valde placet: vulgatum sane non possum concoquere cum illis interrogationis notis. *Salm.* Belle quidem Salmasius locum scribit et explicat: *qualis erat, ad nuncium rei felicissime per invios, &c.* cum ita legatur in optimo Pall. *Qualis erat:* ὡς εἶχεν, quomodo loquitur Appian. Bell. Civ. 3. p. 568. a. sive, felicissima temeritate. Videtur tamen aliud sentire Florus, et tribuere Cæsari, quod Alexandro Seneca de Benef. 1, 13, 3. 'felicem temeritatem:' ut ita scribendum sit; *qualis erat felicissimæ temeritatis ad nuncium rei;* hoc est, ut erat fel. temer. Fateor quidem non succurrere, vocem *qualis* uspiam hoc modo usurpatam: sed nec isto altero sensu legisse me memini (nam etiam ap. Papin. Theb. 10, 199. aliter explicari potest) verum semper *ut*, vel *sicut*. Liv. 27, 53, 11. 'Vinctos, ut erant.' Ov. Amor. 2, 5. 'Sicut erant, et erant compti, laniare capillos, Et fuit in teneras impetus ire genas.' Id. in Epist. Paridis vs. 119. 'Et soror effusis, ut erat, Cassandra capillis, Quo ruis? exclamat.' Curt. 8, 3, 10. 'Sicut erat, cruenta veste.' Suet. Oth. 8, 5. 'Sicut erant cruenti.' Xen. ed. Steph. p. 63. C. ἧπερ εἶχεν, et p. 511. A. Suet. Ner. 28, 1. Thucyd. 8, 7, 11, et 13. Herod. 6, 17. Porro ne quid desideret lector, etiam Gruteri conjecturas subnectam: arbitrabatur autem legi posse: *Sed ille, qualis erat, ad nuncium rei (felicissimæ temeritati par) invios ad id tempus montium tumulos, intactas vias emensus &c.* ut *per* secundum natum fuerit a priori *par*, postea degenerante in *per:* sane 'emetiri per tumulos,' 'per vias,' insolens locutio. Aut si istud displiceret, forte fuisse: *Sed ille, qualis erat, ad nuncium rei felicissimæ temeritatis, per invios ad id tempus tumulos, per intactas vias emersus:* sicque plane exhibet Pal. sec. *Freinsh.* Hujus etiam loci restitutio verissima debetur magno doctori nostro Gronovio, qui pulchre vidit legendum esse: *Sed ille qualis erat ad nuncium, (rem felicissimæ temeritatis!) per invios ad id tempus montium tumulos. Qualis erat ad nuncium,* est, quo in habitu erat cum nuncius conjurationis Gallorum ad se perferretur. *Qualis erat* eod. sensu ponitur ac illud 'Sicut erat,' 'Ut erat.' Sed *rem felicissimæ temeritatis!* interposuit Florus admirans, ut sæpe solet in admiratione, omissis tamen exclamandi

particulis, proh! o! Inferius cap. 21. 'Nam Sulmonem vetus oppidum socium atque amicum (facinus indignum!) nondum expugnatum.' Et cap. 3. 'Quo (fidem numinum!) prælio oppressit.' Et I, 11. 'Sic expeditione finita rediit ad boves rursus triumphalis agricola, (fidem numinum!) qua velocitate?' Exempla plura legenti hunc scriptorem occurrent passim. N. Heinsius præterea in sequentibus *vias* delend. vidit, et legend. *per invios montium tumulos; intactas nives expedita manu emensus: vias* natum censet ex 'invios' præced. 'Intactæ nives' ubique ap. poëtas occurrere. Mart. 'Et toga non tactas vincere jussa nives.' Sic Heins. et recte. Nam 'emetiri terras,' 'montes' Latine scientes dicunt, *emetiri per loca* quid sit nemo intelligit. Recte Pal. 2. *per intactas nives expedita manu emersus*, quod probat et pluribus vindicat Freinsh. quem vide. *Græv.* Aliis conjecturis hunc locum tentat Salm. Epist. CXXII. Ryck. *Sed ille erat quasi ad nuncium rei felicissimæ temeritatis.* Ceteri scripti non abeunt a vulgata. Gronovii emendatio est in illius lib. II. Obs. c. 25. Sed pro *rem* ibi est *res.* Perizonius malebat cum Salm. *felicissima* [*temeritate.* Et sic Heins. in libro suo fecerat e vulgato, atque insuper *quali.* Nec Ruperto displicet *felicissima temeritate:* sed præfert tamen conjecturam Gronovii, in qua certe est genius dictionis Flori. *Qualis erat* eod. modo dici, quo 'Ut,' et 'Sicut erat,' Freinshemius deinde observavit in Ind. e Tibull. I. 3. 91. 'Tunc mihi, qualis eris, longos turbata capillos Obvia nudato, Delia, curre pede.' Et Gevart. e Stat. ad II. Silv. 1. 157. et IV. Theb. 314. Quamquam autem valde adridet conjectura Gronovii, tamen eam cum Amst. recipiendam non magis existimavi, quam quod placebat aliis Doctis.

Per invios montium tumulos] Scripsimus, *invios:* et recte, ut arbitror: nam *invitos* vitio non carebat. *Salm. Invios* est in o. s. et v. edd.

Emersus] Ita Pal. 2. recte, ut puto: argumento est vox *per*, quæ illi *emensus*, quod alii præferunt, minus congruit. Similis prope locus ap. Cic. pro Sextio, cap. 5. 'Cum e pruina Apennini atque e nivibus illis emersisset.' Ib. cap. 9. 'Emersum subito ex tenebris.' Idem de Divin. 2, 68. 'Subito sum visus emersus ex flumine.' Marcellin. 19, 18. 'Terrigenas illos non sinibus terræ emersos.' Val. M. 1, 4. 1. ext. 'Ingens avium multitudo proximo lacu emersa.' Utitur hac voce Liv. 1, 13, 4. et 8, 7, 22. et Tac. 1, 65, 3. 'Paludibus emersum' dixit. Forsitan et ap. eund. Liv. 38, 17, 10. legendum sit: 'Per asperrimam Illyrici oram, Pæoniam inde et Thraciam, pugnando cum ferocissimis gentibus emersi:' pro quo vulgo legitur, *emensi.* Sic ap. Frontin. 3, 1, 2. et ap. Sen. Nat. Quæst. 5, 13. 'eruptus.' *Freinsh.* Gruterus e Pal. 2. non adnotavit *per intactas nives emersus*, quod ad verba, *Sed ille qualis erat*, tradit Grævius, sed *per intactas vias emersus.* Salmasius in exemplari suo nihil de his monuerat: tantum pro *emensus* scripserat *emensas*, sed e quo libro non addiderat. Itaque parum tutum putavi, hic sequi Amstelodamenses, qui omissa voce *vias* ediderunt *per intactas nives. Emensus*, quod ante Freinshemium in omnibus editis legebatur, etiam habent Ryck. Duisb. Voss. et Fran. E Regg. et Toll. nihil adnotatum erat ad Edit. Grævii, in qua est *emersus.* Et ita in aliis exemplaribus Flori scriptum fuisse certum est e Jul. Celso, ap. quem hæc leguntur: 'Juvat aliter hanc rem ipsam Flori verbis exponere. *Per invios....per intactas vias et nives expedita manu emersus occupat Galliam.*' Præpositio *per* est in omnibus libris. Ea si retinenda est, sine dubio melius est *emersus.* Nam

quod Anna scribit, Freinshemium se pessime dedisse, qui *emersus* legat, id vereor, ne magis in ipsam conveniat. 'Metiri,' et 'emetiri iter,' et interdum 'metiri' solum, quæ adfert Anna, pro, ire, dici non ignorabat Freinshemius; sed putabat non Latine dici addita præpositione 'emetiri per tumulos,' 'per vias,' et 'per nives.' Hoc adversus eum ostendere debuerat doctissima fœmina, non scribere, quæ ab re aliena sunt. *Emersus* in h. l. etiam legit, et simul Livii locum a Freinshemio hic sollicitatum tuetur J. Fr. Gronov. ad Liv. XXXVIII. 17. Nec illi solum, quorum loca hic congessit Freinshemius, verum etiam alii sic usi sunt voce 'emersus' ap. Heins. ad Ovid. Fast. III. 399. Non habeo quidem auctoritatem aliorum, qui dixerint 'emergere' cum præpositione 'per;' nisi quod ea videtur supplenda in hoc Ovid. Fast. III. 367. 'Dum loquitur, totum jam sol emerserat orbem:' sed longe intolerabilius est 'emetiri per.' Nec puto *emensus* hic retineri posse, nisi conjecturæ indulgendo legatur, *temeritatis, iter per invios;* ut in Liv. XXI. 43. 'Tantum itineris per tot montes fluminaque, et tot armatas gentes emensos.' Verba sequentia, *occupat Galliam*, Tollius putabat e glossa esse. Sine causa, opinor. Nam sententia est: Prævenit et oppressit Gallos nondum satis paratos. Vid. Ind. v. *occupo*, et Gron. ad Sen. Thyest. 270.

Ex distantibus hibernis] *Et ex distantibus hibernis*, libri. *Salm.* Vocula *et* inserta volentibus tribus Pall. *Grut.* Poterat abesse sine detrimento sententiæ, et abest a Voss. 3. sed est in aliis scriptis et v. e.

§. 23 *Alexiam*] Meminit præter citatos auctores Polyænus, lib. 8. ubi idem hostium numerus, qui ap. Nostrum, nempe μυριάδες κέ, hoc est, ducenta quinquaginta (non ut vulgo editur, quinque) millia. *Freinsh.* *Alvaricum* et *Alesiam* libri Vineti et plerique alii. *Avaricum* Ryck. et Voss. 1. *Alesiam* rectius scribi, quam *Alexiam*, ostendunt Voss. ad Vellei. II. 47. et Cellar. Geog. Ant. 2. 2. Et ita hic quoque plerique scripti, et Edd. vett. Pro *Gergoviam* in libris Vineti erat *Georgoviam.* Et ita Voss. 2. Sed Duisb. et v. e. *Georgoriam.* Fran. *Gergoniam.* Voss. 1. *Gorgoviam.* 'Propugnare' proprie dicuntur, qui urbibus, castris, locisve præsidio sunt. Gron. IV. Obs. 19.

§. 24 *Quum octoginta millia muro, et arce*] *Quippe cum milite, muro et arce et abruptis defenderent maximam civitatem;* si quis sequeretur optimum Cod. Naz. ita legeret; nec displicet mihi: otium tamen non est, qui illam alteram editam considerem. *Salm.* Pal. 2. ac 3. *defenderit:* at 1. *quippe cum milite, muro, et arce, et abruptis defenderent maximam civitatem*, quæ lectio non inepta. *Grut.* De Gergovia vide et jam Polyænum lib. 8. *Freinsh.* Ryck. *octuaginta milia....defenderet.* Reg. Q *defenderant.* Flor. LXXX. *millibus....defenderetur :* non absurde. Voss. 1. *millia militum.* Voss. 3. *defenderet.* Errasse Florum, qui de Gergovia scribat, quæ Cæsar de Alesia, hic animadverterunt Stadius et Anna Fabri, et Vossii, alter ad Vell. II. 47. alter ad Cæs. VII. B. G. 89. Nam Cæsar Avarico capto Gergoviam irrito conatu obsedit: deinde ad Alesiam profectus Vercingentorigem, qui se cum 80. millibus armatorum in eam incluserat, ad deditionem adegit. Cæs. VII. B. G. 53. 71. et 77. Sed quum in Cæsare idem sit numerus militum, qui hic, ceterorum librorum Flori scriptura Naz. præferenda est.

§. 25 *Vallo, sudibus, et fossa*] De his Lips. v. de Mil. Rom. 5. De 'lorica' vid. supr. II. 18. 13. Castella XXIII. dicit Cæsar VII. B. G. 69.

Ingentique quasi lorica circumdatam] Dele vocem *quasi*, postulantibus omnibus libris: sic supra, 'Fossa loricaque urbem circumdedit.' *Salm.* *In-*

gentique lorica] Sic Pall. tres, et v. e. aliæ enim *ingenti quasi lorica:* inepte. *Grut.* De loricis, incredibili labore per maximum spatium ductis, exempla sunt in Nostro supr. 2, 18, 13. et inf. 4, 2, 39. Vide etiam Veget. 4, 28. et ibi Stewechium. *Freinsh. Quasi* in nullis scriptis est, et ex edd. vett. in sola Ald. Lipsius quoque jam ante Salm. et Gruterum deleri jusserat auctoribus libris, II. Poliorc. 2.

Sudibusque concidit] Cæs. VII. B. G. 81. de Romanis castra defendentibus: 'Nostri fundis librilibus, sudibusque, quas in opere disposuerant, ac glandibus Gallos perterrent.' Livius quoque in defensione castrorum et urbium 'sudes' memorat XXIII. 37. XXVII. 28. et XXXIV. 15. Vid. Lips. Poliorcet. IV. 4.

§. 26 *Rex maximum victoriæ decus*] Ita supr. 3, 2, 5. 3, 3, 10. *Freinsh.*

Tum et phaleras] N. *cum et phaleras.* Palatini non habent. *Salm.* V. e. non habet *tum et*, ut nec Pal. 2. aut 3. nam est in 1. *cum et phal.* an fuit, *secum et phaleras?* Grut. Gronovius II. Obs. 25. non improbat conjecturam Gruteri *secum.*

Habes inquit, fortem virum vir fortissime, vicisti] Huic loco sanitatem reddidit Rupertus: qui accurate hæc verba legit, facile deprehendet, valde frigere τὸ *Habes.* Quis enim hac voce sic posita utitur, non addito quid habeat? Dein quam nullum acumen in hac sententia: Habes meas phaleras et arma. Legendum itaque ut Vir ille doctiss. præcepit: *Habet. Fortem virum vir fortissime vicisti.* Idem est *habet* τῷ victus est. Nosti illud Comici 'Habet: captus est.' Proprie dicebatur de gladiatoribus, qui vulnerati erant. Ad τὸ *Habet* enim intelligitur, vulnus, quod elegantiores non ignorant, et pluribus docet Donatus ad Terent. Transfertur deinde ad illos, qui aut ipsi fatebantur se periisse, et in grave malum incidisse, aut quibus exprobrabatur hæc calamitas ab aliis. Sen. Herc. 'Habet, peractum est, quas petis, pœnas dedit.' Virg. Æn. XII. 'At fervidus advolat hasta Messapus, teloque orantem multa trabali Desuper altus equo graviter ferit, atque ita fatur, Hoc habet, hæc melior magnis data victima Divis.' Vide ibi Servium. Prudent. 'Hoc habet, exclamat victrix Regina.' Quem locum perperam sollicitant. N. Heins. malebat: *Habe inquit*, scilicet arma projecta: ut ap. Maronem: 'Arma quibus lætatus habe tua.' *Græv.* Gronovius quoque l. d. eadem, qua Rupertus, sententia legendum censet *Habet*, et totum locum ita constitui posse putat: *quum in castra venisset, secum et phaleris et suis armis ante Cæsaris genua projectis, Habet, inquit. Fortem virum*, vel *fortes viros, vir fortissime vicisti. Habet* ea significatione dici, qua Viri doctiss. hic exponunt, etiam alii ostenderunt ap. Broekh. ad Tibull. I. 5. 2. Et potuit aliquid hujusmodi suo, i. e. Gallico, sermone dixisse Vercingentorix, quod Florus Latine expresserit *Habet.* Sed quum hoc totum in conjectura et suspicione positum sit, et in o. s. et e. legatur *Habes*, non putavi cum Amst. edendum esse *Habet. Habe*, quod Heins. conjiciebat, est in Jul. Celso, in quo hæc ita leguntur: 'Projectis insignibus regibus (recte emendant *regiis*) armisque et phaleris ante genua victoris, notissimam illam vocem edidit: Et habe, inquit, fortem virum vir fortissime vicisti. Et hoc quidem dictum hancque deditionem Florus brevis et comptus historicus ad Gergomam factam dicit.' Quod dicit, 'notissimam illam vocem edidit,' nonnihil confirmat conjecturam legentium *Habet.* Nam hoc erat vulgatum verbum eorum, qui periisse se fatebantur. Nec tamen omnino necessarium arbitror id ita accipi. Nam et hæc verborum Celsi sententia esse potest: Eam vocem, id est, omnia, quæ tum ad Cæsarem dixit

Vercingentorix, deinde celebratam fuisse, tamquam indicium magni et generosi illius animi, qui non degeneribus preeibus apud Cæsarem usus fuerit, sed magnifice de se ac Cæsare senserit; et quum sibi fortitudinem tribueret, tamen hostem se fortiorem esse ingenue agnoverit. Mihi partim ex hoc Scriptore, partim e libris vett. qui non habent *tum et*, videtur legi posse: *quum in castra venisset, phaleras et sua arma ante Cæsaris genua projecit: et, Habe, inquit. Fortem virum vir fortissime vicisti. Habe*, nempe has phaleras, et hæc arma mea, quomodo Anna interpretatur vulgatum *Habes*. *Et* post 'projecit' sententia ipsa postulat, quocumque modo vox sequens legatur. Et facile potuit excidere propter præcedens *it* in 'projecit.' Perizonius quoque hic scripserat: 'Fort. *Habe*. Sic et Heinsius.'

Cap. 11 De hoc bello scribunt fere omnes. Epit. Liv. 106. Appianus late libro, qui Parthicus inscribitur: Plut. in M. Crassi Vita: Justin. 42, 4, 4. Eutrop. 6, 6. Oros. 6, 13. Val. M. 1, 6, 11. *Camers.* Tangit etiam Plin. 2, 5, 6. et 5, 24, 6. Lucan. passim. Propert. 4, 6, 83. *Freinsh.*

§. 2 *Nec de fortuna possumus queri*] Supr. 2, 6, 14. 'Nec de Diis possumus queri.' *Freinsh.* Magl. *Aversis diis.* Fran. et Voss. 3. *Aversis et d.* Regg. et v. e. *Adversis diis.* Hæc sæpe permutantur. Vid. cl. Oudend. ad Lucan. vi. 314. Sed hic nihil muto. Freinsh. in Ind. v. *Dii* non recte habet *Adversa.*

Cupiditas] Avaritiam exponit Freinshem. in Ind. de qua significatione hujus vocis vid. Obs. Halens. Tom. iv. 6. Scio quæ Broekh. ad Tibull. i. 1. 90. disputat adversus eos, qui 'cupidos' pro avaris, et 'cupiditatem' pro avaritia dici putant. Et facile quidem illi adsentior, avaritiam numquam sine cupiditate esse, cupiditatem autem posse esse sine avaritia. Sed quum in avaris taxatur 'cupiditas,' non omnino negandum videtur, vocem illam poni pro avaritia: ut quum hic Florus Crassi, quem avarum Cicero et Plutarchus vocant, et Suetonius Vespasiani, cujus sordes notissimæ sunt, 'cupiditatem' notat in Vit. illius c. xvi. et xix. Et quum Suet. Galb. xiv. T. Vinium 'cupiditatis immensæ,' et Tac. i. H. 12. eumdem 'hianti cupiditate' fuisse dicunt, id de avaritia accipi recte potest. Nam quam ibi Tacitus 'cupiditatem,' eam deinde c. 37. 'avaritiam' Vinii dicit: add. inf. iv. 12. 12. Qui 'quærere ut absumant, absumta requirere certant,' quo ingenio Nero aliique, quos ibi memorat Vir clariss. fuerunt, haud dubie rectius 'cupidi,' quam 'avari' dicuntur: etsi hi quoque avari dici possunt. Cicero pro Cœl. cap. vi. de Catilina: 'Quis in rapacitate avarior? quis in largitione effusior?'

Dum Parthico inhiat auro] Plin. 33, 10. 'M. Crassus negabat divitem esse, nisi qui reditu annuo legionem [*exercitum* habet Cic. Off. i. 8. et Plut. Crasso cap. 3, ut appareat, *legiones* in Plin. rescribend.] tueri posset. In agris suis sestertium MM. possedit, Quiritium post Syllam ditissimus. Nec fuit satis, nisi totum Parthorum esurisset aurum.' *Camers.* Valde auget cladem exercitus Romani. Nam Crassus habuit in exercitu septem legiones, equitum quatuor fere millia, totidemque levis armaturæ, e quibus 20. M. cæsa, 10. M. capta sunt. Ita Plut. Crass. et Appian. in Parth.

§. 3 *Metellus*] Rescribend. *Ateius*, si Plutarcho, in Vita, cap. 29. Appiano, in Parth. p. 135. et Dioni, lib. 39. credimus. Et certe non difficilis, ex hac voce in notiorem, librariorum lapsus, cum literæ non admodum discrepent. *Freinsh.* Hic aut denuo impegit Florus, aut scribend. *Ateius*, ut Freinshemius ostendit. *Græv.* Ap. Dion. lib. xxxix. p. 105. ei cognomen est 'Capito,' quod Ateiorum

erat, 'Metellus' Cæciliorum. Add. Cic. I. de Divin. 16. Perizonius volebat deleri *et* ante 'tribunus.' Tollerem, si liceret per libros scriptos, cum quibus consentit v. e. Ceteræ usque ad Vinet. qui *et* revocavit, habent *quod tribunus.* [Hoc pro *tribus*, quod nostra Dukeri editio exhibet, ed. 1722. exhibuerat.] Perizonius in schedis etiam aliam conjecturam scripserat, *Etenim tribunus.*

Cum Zeugma transisset] *Cum ad Zeugma transisset:* paullo post Ryck. *Massaræ Syro.* Græv. Non scio e libris, an e conjectura emendaverit cl. Græv. *ad Zeugma.* Sed magis placet, quam vulgatum. Dio lib. XL. p. 128. Appian. in Parth. p. 138. et Plut. in Cass. κατὰ τὸ Ζεῦγμα dicunt, urbem nimirum, cui 'Zeugma' nomen. Græcis quidem Ζεῦγμα etiam 'pons' est, unde et urbs hæc dicta: sed Florus Latine scribit.

Raptu subitis signa turbinibus hausit Euphrates] Obsequens cap. 124. Multa in hac expeditione omina notarunt Cic. de Divin. 2, 40. Plin. 15, 19. quibus Plutarch. cap. 36. Appian. p. 139. Dio lib. 40. p. 128. ipsius etiam Crassi vocem addunt; qua 'se pontem ideo rescindere' militibus dixit, 'ne quis eorum reverteretur.' Quæ vox valde terruit animos Rom. Nam antiquitus ex verbis temere prolapsis captabantur omina: ut ejus rei exemplum est in Val. M. 1, 5, 4. et Tac. 15, 74, 3. Quapropter sedulo dabant operam, ne quid ominosæ vocis excideret. Sic '*abitionem* antiqui dicebant mortem.' Festus. Hinc urbium etiam immutata vocabula 'Hirpinorum colonia una Beneventum, auspicatius mutato nomine, quæ quondam appellata Maleventum.' Plin. 3, 11. add. Liv. 9, 27. 'Epidamnum colonia, propter inauspicatum nomen a Romanis Dyrrachium appellata.' Adscribam Helladium in Biblioth. Photii Cod. 279. p. 1594. 'Antiqui solliciti fuerunt, ne male ominosa dicerent, maxime vero Athenienses, ideo et δεσμωτήριον, οἴκημα appellabant; δήμιον, κοινὸν vocabant; et Ἐριννύας, Εὐμενίδας, vel Σεμνὰς Θεὰς; μῦσος vocabant ἄγος; ὄξος, μέλι nominabant; χολὴν, γλυκεῖαν; βόρβορον, ὀχετὸν, &c. Cujus originem ad Solon. Plutarchus refert in Vita cap. 21. Ἃ δ' οὖν οἱ νεώτεροι τοὺς Ἀθηναίους λέγουσι τὰς τῶν πραγμάτων δυσχερείας ὀνόμασι χρηστοῖς καὶ φιλανθρώποις ἐπικαλύπτοντας ἀστείως ὑποκορίζεσθαι, τὰς μὲν πόρνας, ἑταίρας, τοὺς δὲ φόρους, συντάξεις, φυλακὰς δὲ τὰς φρουρὰς τῶν πόλεων, οἴκημα δὲ τὸ δεσμωτήριον καλοῦντας, πρῶτον Σόλωνος ἦν (ὡς ἔοικε) σόφισμα, τὴν τῶν χρεῶν ἀποκοπὴν σεισάχθειαν ὀνομάσαντος. Pertinent eodem hæc Pausaniæ ex Corinthiacis: Ναὸς Θεῶν, ἃς Ἀθηναῖοι Σεμνὰς, Σικυώνιοι δὲ Εὐμενίδας ὀνομάζουσι. Huc pertinet quod in religiosis locis dedicandis 'fausta nomina requirebantur:' vid. Tac. H. 4, 53, 3. *Freinsh.* Vir clariss. Jac. Gronov. ad Arrian. VII. 21. putat hoc accipiendum esse de repentino incremento aquarum Euphratis, quem hieme ripis contineri, æstate autem super eas effundi, et campos Assyriorum inundare scribit Arrianus. Ego sequor Dion. qui lib. XL. p. 129. magnum vexillum 'vi vehementis venti raptum, et in flumen dejectum' scribit. Et Jul. Obsequens c. CXXIV. 'in transitu Euphratis coortam tempestatem signifero signum ereptum gurgiti mersisse' auctor est. Nec probo, quod Freinshemius in Ind. 'turbines fluvii' ponit: quasi Florus de verticibus fluvii loquatur. Vel adjectum 'subitis' indicat de vento agi. Et cur 'turbines' hic aliter intepretabimur, quam violentiam venti omnia prosternentis? ut infinitis locis aliorum Scriptorum. Virg. Æn. I. 86. 'Venti, velut agmine facto, Qua data porta ruunt, et terras turbine perflant.' Vid. Sen. VII. Nat. Q. 5. et alios ap. Beroald. ad Apul. II. Met. p. 169. Tac. I. A. 30. 'Ut vix tutari

signa possent, quæ turbine atque unda raptabantur.'

§. 4 *Et*] Malim *sed*. Freinsh.

Apud Nicephorum] Lege: *Nicephorium*, ut vidit Vinetus. Vide Plin. VI, 26. postea 'Constantina' dicta, teste Steph. de Urb. *Græv.* Scripti et olim editi omnes quidem habent *Nicephorum;* sed malui sequi Vinetum, Stad. Annam, et Amst. qui recte *Nicephorium* ediderunt: quod est verum nomen hujus urbis apud omnes alios, et Græcos et Latinos Scriptores. Vid. Cellar. III. Geog. Ant. 15. Nomen *Orodis* hic quoque varie scriptum erat, ut supr. III. 5. 28.

Cum Pompeio Syllaque] Vid. III. 5. 31. Naz. Pal. pr. Voss. 2. 3. et Fran. *Sullamque.* Salmasius primum conjecerat *Syllanique:* deinde vulgatam retinendam putavit. Pro *regiis* Amstelodamenses e quibusdam Elz. ediderant *Regis.* Hoc est in Ryck. et Voss. 3. in ceteris scriptis et editis *regiis.* Et ita emendarat Heins. in exemplari suo.

§. 5 *Imaginario jure*] Sic Antonius inf. 4, 10, 2. 'Neque caussa, neque consilio, ac ne imaginaria quidem belli indictione, in Parthos impetum facit.' *Freinsh.* I. e. in quo vel imago ac species quædam juris esset. Sen. de Constant. c. III. 'Imaginarius honor verborum.' Liv. XLI. 8. 'Postea his quoque imaginibus juris spretis.' Vid. II. 14, 4. Toll. Fort. XXIX. legit, *nullo, ne imaginario quidem jure, Seleuciæ se responsurum esse, respondit.* Nam 'Quomodo,' inquit, 'nihil respondit, qui se Seleuciæ responsurum respondit?' Hæ sunt argutiæ. Nihil respondit, quod ad ea, quæ denunciabantur, pertineret.

Seleuciæ se responsurum] Ita Dio, Appian. Plut. 'Apud Ctesiphontem,' Sextus Ruffus. *Vinetus.* Similis superbiæ similes eventus habuere Democritus, Ætolorum prætor, qui respondit Quintio, 'Decretum responsumque brevi in Italia, castris super ripam Tiberis positis, daturum.' Liv. 35, 33, 6. postea captus. Id. 36, 25, 4. et suamet manu interfectus 'in' eadem 'ripa Tiberis.' Idem 37, 46, 5. Et Manuel Comnenus Imp. qui Sultano Turcico pacem petenti per legatos, 'Iconii se responsurum' dixerat, ab eodem postea maximis cladibus attritus, et ad extrema deductus. Auctor Choniates. *Freinsh.*

Respondit] Abesse poterat hæc vox. *Idem.*

§. 6 *Dii fœderum ultores*] Pertinet huc Cleomenis exemplum, ap. Plut. Apophth. Laeon. cap. 73. Ap. Liv. 30, 42, 17. 'Quum flecti misericordia Patres appareret, senatorum unum infestum perfidiæ Carthaginensium succlamasse ferunt: per quos Deos fœdus icturi essent, quum eos, per quos ante ictum esset, fefellissent? Per eosdem, inquit Asdrubal, qui tam infesti sunt fœdera violantibus.' *Idem.*

§. 7 *Et subvehere*] Hinc fluminum præcipua cura maximis Impp. Exemplum Germanici, ap. Tac. 2, 5. *Idem.*

Munire poterat a tergo] Ita conjunxi: prius distinguebatur: *munire poterat, a tergo relictus Euphrates,* ut sensus esset, Euphratem a tergo relictum: contra historiam, et mentem Flori; quæ est: Euphratem, nisi relictus, et in aliam partem iter versum esset, potuisse tutum præstare Rom. exercitum a tergo. *Idem.*

Cuidam Mezeræ Syro] *Mazzare Syro,* Naz.: uterque Pal. *Mazaræ.* Salm. 'Agbarum Arabum præfectum' Appian. Parth. p. 140. a. vocat: 'Augarum Osroënum' Dio, lib. 40. p. 145. 'Ariamnem' Plut. Crasso, cap. 37. 'Maraehum' et 'Macorum' Sextus Ruffus. Constat ap. omnes, hunc transfugam, quocunque nomine fuerit, subornatum a Persis fuisse, ut Crassi credulitate in ipsius perniciem abuteretur. *Stadius,* et *Vinetus.* Et hæc quidem tuta frequensque via est fallendi hostem; qua usi Risaces Dari-

um, Æthis Lysimachum, ap. Polyæn. lib. 7. Popedius Cæpionem, ap. Appian. Bell. Civ. lib. 1. p. 377. Persa quidam Julianum, ap. Hieron. in Chron. Euseb. n. 2379. Damascium, in Bibl. Photii, Cod. 242. Jordanem, de Regn. Success. cap. 89. in loca iniqua deductos hostibus suis cædendos capiendosque præbuere. Alii urbes cepere, quos notamus supr. 1, 7, 5. Alii (ut Hannibal) per numerosiores transfugas, ipsos ad quos transfugerant, cecidere. *Freinsh.* In Vineti et aliis libris et v. e. eod. modo hoc nomen scribitur, quo in Pall. nisi quod in quibusd. tertia litera est *c*, in aliis *s*. Voss. 2. *Mazadare*, 3. *Mararo*. Pro *creditur* mallem *creditum*, ut suppleatur, est.

Undique hosti exponeretur] Sic Naz. alteri Palatino, *opponeretur*. Salm. Cur non *exponitur* scripsit Florus? Sic sane scribendum erat, sed excidit particula, quam ex Ryck. repone, ut verba hæc integrentur: *ut undique hosti exponeretur.* Sic enim scripsit Florus: *dum in mediam camporum vastitatem eodem duce ductus exercitus, ut undique hosti exponeretur.* Græv. Scripturam Cod. Ryck. quæ etiam est Voss. 3., probabat etiam Perizonius. Vulgatam tuentur alii o. s. et e. cujus hæc potest esse sententia: Creditum fuisse Mazaræ, donec ad extremum perducto in vastissimos campos exercitu Romano fraus proditoris adparuerit. Hac significatione particulæ 'dum' recte additur subjunctivus. Phædr. I. Fab. 19. 'Tempus exorans breve, Dum firmiores posset catulos ducere.' Et C. Nep. Pausan. III. 'Exspectandum, dum se ipsa res aperiret.' Pro, interim dum, ut 'Dum hæc in Italia geruntur,' cum subjunctivo positum σολοικίζειν putat Gronov. ad Liv. II. 47. et XXXV. 8. Pro, donec hic etiam accipiebat Tollius, qui adscripserat e Liv. 'Paucos morati dies, dum socii venirent.' Amstelodamenses receperunt *ut;* quod nunc non magis faciendum existimo e duobus libris, quam ante ex uno.

§. 8 *Signa auro sericeisque vexillis vibrantia*] Vir doctus ad poëtas venaticos censet alludi h. l. morem Romanum, (quos potius a Parthis id desumpsisse credibile fiat. Vide Cedren. p. 140.) at cur Parthis idem non conveniat, fateor me nescire: cum enim signa vexillaque habuisse ratio et scriptorum loca dictent, cur eadem auro sericoque facta fuisse non potuerint? apud opulentissimam certe gentem, quæque divitias suas, ut Justinus, 41, 2, 10. auctor est, nuspiam magis quam in armis ostentavit. Hinc ap. Tac. 15, 29, 4. Parthi repræsentantur 'insignibus patriis fulgentes.' *Freinsh.* Vinetus, quum in quibusd. suis invenisset *sericeis*, ita edend. putavit, idque deinde occupavit omnes edd. Reposui *sericis*, quod erat in Naz. altero Pal. Ryck. Regg. Duisb. Fran. Voss. et o. e. ante Vin. ut supr. II. 8. 9. et ap. Horat. Propert. Martial. et Statium. Et sic in compositis 'holosericus,' et 'subsericus.' *Sericeus* tamen dixit Eucheria in Catalect. Pithœi: 'Sericeum tegmen, gemmantia texta Laconum.' 'Vibrantia' Freinshemio in Ind. sunt, nitentia, micantia. Accepit pro fulgentibus, quod vexillorum epitheton est ap. Tac. III. H. 69. *Vibro* et *vibrans* per ellipsin reciproci sæpe ponuntur pro, vibror, et, vibratus. Cic. IV. Acad. 33. 'Mare, quia a sole collucet, albescit, et vibrat.' Virg. IX. Æ. 769. 'Vibranti gladio.' Val. M. VIII. 9. 2. 'Vibrantes gladios:' et alii eod. modo ap. Heins. ad Ov. III. M. 34. Sed hæc magis motum quemdam, agitationemque, et jactationem significant, quam splendorem. Ita Serv. in Virg. II. Æ. 211. serpentum 'linguas vibrantes' de celeritate motus accipit, et mobiles exponit. Itaque 'signa vibrantia' potius esset agitata, concussa, jactata. Sed quum in tali agitatione fere sit splendens aliquid et micans, 'vibrantia' hic dictum

videtur pro, fulgentia, splendentia; et 'signa' pro exercitu, ut I. 17. 2. et III. 5. 31. Nam si de signis militaribus interpreteris, ut Freinsh. in Ind. valde obscurum et difficile intellectu est, quid sint 'signa militaria vibrantia vexillis.' Vir doctus, quem dicit Freinsh. est Barthius ad Nemes. Cyneg. vs. 84.

Equitatus] Sall. Jug. XLVI. 'Uti cum his permixti velites equitatus hostium propulsarent.' Cæs. I. B. C. 61. 'Magnos equitatus.' Add. Cic. pro Font. II. et Scriptor. Bell. Afr. XIV. Auctor Belli Hisp. c. XXXVII. etiam sic dicit *peditatus*: 'Partim peditatibus et equitatibus ad persequendum celeriter iter faciens.'

Sic miserabili strage deletus exercitus] Ryck. *Sic proh! miserabili strage deletur exercitus:* dein idem: *in Armeniam, Ciliciam, Syriam distractæ*, sine copula. *Græv.*

§. 9 *In colloquium sollicitatus*] De insidiosis hoc genus colloquiis dictum supra 2, 2, 11. *Freinsh.*

§. 10 *Filium*] Tollius putabat, hæc ponenda ante superiora illa, 'Ipse in colloquium sollicitatus.' Sed verba 'eisdem telis' indicio sunt Florum putasse in eod. colloquio, quo pater cæsus est, etiam filium interfectum fuisse, quem jam ante in prælio cecidisse tradunt Plut. et Appian.

Quo quemque rapuit fuga] Sic ap. Curt. 3, 11, 12. 'Qua cuique patebat ad fugam via, erumpunt.' *Freinsh.* Liv. XXXVIII. 27. 'Qua quemque impetus tulit, fugerunt.'

Vix nuntium cladis retulerunt] Sic olim in clade Cyri a Scythis accepta, 'etiam illud memorabile fuit, quod ne nuntius quidem tantæ cladis superfuit.' Justin. 1, 8, 12. Excerptum Velleii ex Gallica historia, quod Lazius reperit, et genuinum credidit, repugnante Welsero in Vindelicis, p. 147. 'Legionem divinam, ut ne nuntius superesset, funditus delerunt:' talia quidem passim occurrunt in auctoribus. Vide Sen. de Ira, cap. 1, 11, 4: Willerm. Tyrens. 12, 10. Quanta porro hæc fuerit clades, satis explicat Appian. Bell. Civ. 2. p. 438. a: 'Nam ex centum millibus vix decem millia refugerunt in Syriam.' Adde Hist. Misc. 4, 5. *Freinsh.* Vid. ad n. 2.

§. 11 *Caput ad Regem reportatum*] Quando fuit ablatum ut reportandum fuerit? Optime Ryck. *Caput ad Regem deportatum.* Sic 'deportare victoriam' veteres dixerunt, pro quo vulgus nunc 'reportare victoriam.' Ceterum cum hic de ludibrio capitis Crassi recisi loquatur Florus, nullus dubito quin verba, quæ paullo ante præcesserunt, *Sic quoque relatum caput ludibrio hosti fuit*, a mala manu fuerint inserta loco valde alieno, eaque sint delenda. *Græv.* Recepta lectio, mea sententia, non deterior est ea, quam habet Cod. Ryck. 'Reportari,' ut 'referri,' dicuntur etiam ea, quæ ante ablata non sunt. 'Spolia opima Feretrio Jovi reportata' dicit Flor. I. 1. 12. et I. 12. 9. Et III. 7. 6. 'Nihil amplius ex tam famosa victoria, quam cognomen Creticum reportavit.' Justin. XXXIV. 2. 'Vehicula ad spolia hostium reportanda duxerunt.' Virg. III. G. 374. de Thracibus cervos, vix summis cornibus e mole nivium exstantes, interficientibus: 'Graviterque rudentes Cædunt, et magno læti clamore reportant.' Et VII. Æ. 167. 'Nuncius ingentes ignota in veste reportat Advenisse viros.' Ubi Servius: 'Aut *re* vacat, aut *re* pro *ad* posuit, ut sit *adportat*.' Itaque non semper 'reportari' dicuntur, quæ ante ablata sunt. Nec ulla ratio est, cur præpositioni *re* in hoc verbo magis tribuenda sit hæc significatio, quam in 'refero,' 'recipio,' 'reddo,' et aliis. Ita: 'Mulier revulsum militis caput ad maritum suum retulit,' Flor. II. 11. 7. 'Relata proscriptorum capita,' Suet. Cæs. XI. At ea ante ablata

non erant. Hæc si recta sunt, ut sunt, nihil necesse est hic *deportatum* scribi, pro *reportatum.* Et sic videbatur Perizonio, qui in libro suo scripserat: *Reportatum,* ut relatum. *Reportare victoriam,* pro, deportare rursus damnat clariss. Græv. ad Cic. II. Agrar. 23. et loca veterum, quæ illam locutionem firmare videantur, corrupta esse dicit. Sequitur Mercerum, qui ad Tac. II. A. 26. scribit, 'deportari lauream' dicendum esse, non 'reportari:' quia 'deportantur, quæ portata fuerant.' Contra Sciopp. in Infam. Famian. p. 107. reprehendit Stradam, qui 'relatam victoriam' dixerit, quum Latinius potuisset 'reportatam,' ut Cic. pro Leg. Manil. III. 'Etenim adhuc ita vestri cum illo Rege contenderunt Imperatores, ut ab illo insignia victoriæ, non victoriam reportarent.' Sed hunc recte refutavit Borrich. pro Strada §. 24. Merceri rationem autem, cur non sit dicendum 'reportare lauream,' nullius momenti esse, intelligi potest ex iis, quæ dixi. Quæ leguntur in superioribus, *Sic quoque relatum caput ludibrio hosti fuit,* ibi omnino importuno loco posita sunt. Sunt tamen in o. s. præterquam in Ryck. cujus scriba post 'ducis,' quod est ante 'barbari,' transierat ad ea, quæ leguntur post *filium ducis,* omissis intermediis: quem errorem etiam alibi ab eo admissum notavi. Toll. quoque Fort. XXIX. ab elegantia Flori alienum esse putat eadem bis inculcare, ob eamque causam hæc priore loco delenda censet. Probo: non item, quod mox legit: *Sic quoque recisum cum dextera caput relatumque ad regem, ludibrio fuit;* et quod ea, quæ leguntur n. 10. 'Reliquiæ infelicis ....' in fin. cap. post 'ureretur' rejicit.

Aurum enim liquidum in rictum oris. infusum est] Quod ipsum modo acciderat Aquilio, ut refert Appian. Mithrid. p. 184. et Plin. 33, 3, 13. qui bellum epiphonema addit: 'Hoc parit,' inquit, 'habendi cupido.' Simile exemplum in Gestis DEI per Francos, quæ Bongarsius edidit, part. 2. p. 238. m. Videntur autem hi reges a Scytharum Regina docti, quæ 'caput Cyri amputatum in utrem humano sanguine repletum conjici jussit, cum hac exprobratione crudelitatis, Satia te, inquit, sanguine, quem sitisti, cujusque insatiabilis semper fuisti. Justin. 1, 8, 13. Sic equites Hungari, qui Geysam et Ladislaum fratres, contra Salomonem Hungariæ regem secuti fuerant, cadaver Vidi, qui bellum id conciverat, mulctarunt. 'In patefactum' enim 'pectus pulverem objecerunt, eoque oculos oppleverunt, exclamantes: Nunquam, Vide, tui oculi honoribus ac donis satiari potuere: conjecta nunc terra avidum pectus et lumina exple.' Bonfin. Dec. 2. lib. 3. in fine. Indi sive Americani Hispanis aurum sic infuderunt. Benzoni Hist. del Mondo Nuovo lib. 1. p. 49. Item Sigismundus Imp. Piso Florentino. Bonfin. 3, 3. Exemplum avaritiæ post mortem alio modo exprobratæ est Ruffinus, cujus 'manum abscissam ubique per urbem circumgestarunt, ab occurrentibus petentes, insatiabili stipem darent,' Zosimus lib. 5. Quod venuste suo more describit Claud. in Ruffin. 2, 436. *Freinsh.* Plutarch. et Appian. nihil de hac re produnt. Dio ita a quibusd. relatum esse scribit. Non recte Servius ad Virg. VII. Æ. 606. 'Captus cum filio est, et necatus infuso in os auro, cujus amore pugnaverat.'

In rictum oris infusum est] Ryck. *in rictum oris effusum est:* forte *offusum est.* Græv.

Ureretur] Ita editio Vineti, neque secus antiquissima: intermediæ, *uteretur.* Grut.

CAP. 12 Perverterat Florus ante historiarum et temporum ordinem, cujus facti caussa supr. 2, 19, 5. et in hac Anacephalæosi rationem assig-

nat, ut scilicet hos populi Romani omnes motus domesticos, separatos ab externis justisque bellis ex ordine prosequatur. Continet autem hoc caput compendiose materiam 17. capitum immediate præcedentium, et 13. immediate sequentium. Plura ex his quæ hoc capite continentur, lege ap. D. August. Civ. 3, 26. *Camers.*

§. 2 *Pastoriæ illius sectæ integritas*] Justin. ita de Scythis, 2, 2, 15. 'Plus in illis proficit vitiorum ignoratio, quam in his (Græcis) cognitio virtutis.' Tac. G. 26, 1. 'Fœnus agitare, et in usuras extendere, ignotum: ideoque magis servatur, quam si vetitum esset.' *Freinsh.* 'Sectam' pro ratione et instituto vitæ dici, notum est. Hic 'sectam' vocat homines ipsos, sectam, i. e. vitam pastoriam et rusticam, quæ omnium maxime sincera et innoxia est, sequentes.

Pœnorum hostium imminens metus] Vide Aldum Manutium, de Quæsitis per Epist. 2, 9. cui adde Vell. 2, 1, 2. Claud. Bell. Gild. Eleganter Juv. 6, 291. 'Nunc patimur longæ pacis mala: sævior armis Luxuria incubuit, victumque ulciscitur orbem.' Elucet igitur hinc, quam prudens fuerit Nasicæ consilium, de quo supr. 2, 15, 8. Scite autem Camers explicat Auctorem dicere, mala sequentia ex otio accidisse Romanis, Appiique Claudii dictum ex Val. M. 7, 2, 2. citat: 'Negotium populo R. melius quam otium committi.' Huc igitur respexerit Catullus, Carm. LII. cum cecinit: 'Otium reges prius et beatas Perdidit urbes.' Non sunt hinc aliena quæ notavit Berneccer. ad Justin. 20, 1, 1, et 16, 4, 3. *Freinsh.* Liv. I. 19. 'Positis externorum periculorum curis, ne luxuriarentur otio animi, quos metus hostium disciplinaque militaris continuerat.' Et XXXIV. 9. Disciplinam 'inter validiores optime timor continet.' Sall. Ju. XLI. 'Ante Carthaginem deletam metus hostilis in bonis artibus civitatem retinebat.'

§. 3 *Ut claritate*] V. e. *et celeritate*, quod et in Pal. 1. secundus enim, *in claritate.* Gruter. Haud obscurum est, ex priori scriptura legendum *celebritate.* Freinsh. *Celeritate* etiam Berol. et Duisb.

§. 4 *Armenios et Britannos*] Ryck. *Armenos et Britannos*: ut a Germania Germanus, sic ab Armenia Armenus. *Græv.* Hoc receperunt postremi Editores. Etiam inf. IV. 2. 8. Ryck. et Pal. 2. *Armenos triumphos*, et IV. 12. 42. Duisb. Voss. 3. et v. e. *cum Armenis.* In Mela quoque I. 2. scripti quidam habent *Armeni.* Alii omnes tam Græci, quam Latini, 'Armenius' dicunt, non 'Armenus.' Et in Nummis REX ARMENIIS DATUS. Eruditiss. Cortius in Sall. Ju. XVIII. 4. et 9. e Mss. quibusd. edidit *Armeni* et *Armenis*: non quod dicatur 'Armenus,' sed quod Sallustius pro *i* duplici unum scribere soleat. Mox Pal. 1. *in usus*, Naz. *adquæsisse*: de quo vid. ad I. 7. 2. Ryck. Magl. Fran. Edd. B. S. P. J. et A. *acquisisse*: v. e. *acquisivisse.* Sententia Flori est: Ex victis his gentibus, quarum magna et clara erant nomina, plus gloriæ existimationisque, quam utilitatis, imperio accessisse. Paullo post Salm. in exemplari suo scripserat *ac decorum.* Ita quoque alii o. s. et v. e. Deinde etiam Duisb. Fran. Voss. 1. 3. et v. e. *ac miserandum.* Pro *toto inter se Senatu* Perizon. legebat *totumque i. s. Senatum.* Quis enim, inquit, dimicavit cum senatu, nisi ipse senatus inter se?

§. 6 *Ac nescio an satius*] Vide omnino Discursuum Gruteri in Tacitum decimum octavum. *Freinsh.* Egregie in hanc sententiam ipsa Roma ap. Claud. Bell. Gild. 'Heu prospera fata! Quid mihi septenos montes, turbamque dedisti, Quæ parvo non posset ali? felicior essem Angustis opibus: mallem tolerare Sabinos, Et Veios: brevior duxi [In Erratis legitur

Et Veios brevior duri.] securius ævum. Ipsa nocet moles, utinam remeare liceret Ad veteres fines, et mœnia pauperis Anci. Sufficerent Etrusca mihi, Campanaque culta, Et Quincti Curiique seges, patriæque petenti Rusticus inferret proprias dictator aristas.' Hinc et Naz. in Paneg. *Quo major Roma, eo miserabilior.* Græv. 'Nescio an,' 'haud scio an,' 'dubito an,' speciem dubitationis, sed plerumque significationem adfirmandi habent. Liv. II. 2. 'Nescio an nimis undique libertatem minimis quoque rebus muniendo modum excesserint:' i. e. fortassis modum excesserunt, puto eos modum excessisse. Cic. III. Off. 2. 'Quod cum omnibus est faciendum, tum haud scio an nemini potius, quam tibi.' Sen. ad Helv. XII. 'Nescio an eo lætiores sint [pauperes] quo animus eorum in pauciora distrahitur.' Add. Liv. XXIII. 16. Cic. pro Ligar. IX. et Quintil. XI. Inst. Orat. 1. Interdum tamen simpliciter significatione dubitandi dicuntur. Plin. VI. Ep. 21. 'Nescio an noris hominem, quamquam nosse debes.' Vid. Manut. ad Cic. IX. Ep. Fam. 9. 14. et 15. Schulting. ad Sen. Controv. II. et Vorst. de Latin. mer. Susp. c. XXVIII. Paullo post Voss. 3. et Edd. vett. post primam usque ad Vinetum *contentum fuisse*: ceteri scripti et v. e. *contento fuisse*, quod propter sequens 'dominanti' hic retinendum est. Vid. de hoc genere loquendi Voss. de Construct. c. XX. Heins. ad Ov. Ep. Hypermn. 64. et Nuc. 107. et Perizon. ad Sanct. Min. II. 6.

In Italia sua] Quidam Impr. *Italia sua*, non minus bene: nisi forte melius sit, *Italiæ suæ*. Freinsh.

Viribus suis] Horat. Epod. 16. 'Suis et ipsa Roma viribus ruit.' *Camers.* Propert. III. 11. 60. 'Frangitur ipsa suis Roma superba bonis.' Add. Augustin. XVIII. de C. D. 45. et Rupert. ad h. l.

7 *Furores civiles*] 'Furor,' 'furere,' et 'furiosus' sæpe dicuntur de perniciosis civibus, qui seditiones et bella civilia movent. Inf. III. 16. 4. 'Furor' Apuleii. IV. 2. 2. 'Furor Cæsaris et Pompeii,' et ib. n. 75. 'Furor civium.' Vid. Manut. ad Cic. X. Ep. Fam. 11. et Gronov. ad Liv. II. 34. Hi enim similes sunt furiosis, qui ipsi sua viscera laniant. Unde turbarum et bellorum civilium auctores 'in viscera sua armari' et 'converti' dicuntur. Virg. VI. Æ. 833. 'Neu patriæ validas in viscera vertite vires.' Justin. III. 2. 'Græcia omnis in duas divisa partes ab externis bellis, velut in viscera sua, arma convertit.' Add. supr. II. 19. 4. et ibi Freinsh.

Nimia felicitas] Inf. 4, 2, 8. 'Caussa tantæ calamitatis eadem quæ omnium, nimia felicitas.' Sen. Epist. 91, 14. 'Cladis caussas, si alia deficiunt, nimia sibi felicitas invenit.' *Fr.*

Syria] Vide omnino notas Bernecceri ad Justin. 31, 8, 9. et 36, 4, 12. ipsumque Justin. 2, 14, 6. et Plin. 34, 7, 2. Nec non Piccartum, Obs. Historicopol. 18, 4. *Idem.* Et Catonem ap. Liv. XXXIV. 4.

Illæ opes] Add. Curt. 3, 2, 15. Diod. lib. 36. ap. Vales. Ἐτράπησαν γὰρ οἱ νέοι μετὰ τὴν ἐκ τῶν πολέμων ἄνεσιν εἰς τρυφὴν καὶ ἀκολασίαν, χορηγὸν ἔχοντες τὸν πλοῦτον ταῖς ἐπιθυμίαις. *Freinsh.*

Mersamque vitiis suis] Petron. carm. de Bell. Civ. 'Hoc mersam cœno Romam.' *Idem.* Add. Heins. ad Vell. II. 91.

§. 8 *Quam luxus fecerat*] *Luxu* in omnibus libris calamo exaratis, et vett. excusis. *Salm.* *Quam luxu fecerat*] Sic edidi, volentibus o. Pall. et ed. vetustissima. Similis locutio in Liv. 2, 34, 12. 'Rapiant frumenta ex agris nostris, quemadmodum tertio anno rapuere: fruantur, utantur annona, quam furore suo fecere.' Ubi tamen non dubitem rescribere, *quam*

furto suam fecere. Sic Apul. Met. 7. pag. 223. ‘Pistor ille, qui me pretio suum fecerat.’ Prius erat, *quam luxus fecerat.* Adde inf. 4, 1, 1. *Freinsh.* Sic in omnibus libris calamo exaratis et omnibus excusis haberi Salm. prodit. Ryckianus tamen cum plerisque edd. *quam luxus fecerat.* Nec tamen hunc librum tot aliis obduco; sed hæc noto ut cognoscatur vulgatam lectionem non tam ex editorum ingenio profectam esse, quam ex libris nonnullis vetustis, quos tamen illis non præfero. *Græv.* *Luxu* etiam plerique alii scripti, sed Voss. 1, 2. *luxus.* Voss. 3. *luxu a luxus effecerat.* Vir doctus ad Sall. Cat. XIII. videtur putare Florum loqui de iis, qui famem non exspectabant, sed irritamentis quibusdam arcessebant ac faciebant, quos Sall. l. d. ‘famem luxu antecapere’ dicit. Non credo ad eos pertinere hunc locum. ‘Fames’ est egestas. Terent. Phorm. prol. 18. ‘Ille ad famem hunc studuit rejicere.’ Ad hanc populus reciderat luxu, quem semper egestas comitatur. Sic Flor. inf. IV. 1. 1. de Catilina, ubi plura in hanc sententiam ap. Camert. et Freinsh. et ap. Barth. ad Claud. I. in Rufin. 35. De loco Livii, quem hic tentat Freinsh. aliter sentit Gronov. ad Liv. Paullo ante Magl. a prima manu habebat, *Unde enim populus a Trib.* deinde adscriptum erat *Romanus.* Potest non minus hic abesse, quam aliis locis, quibus inculcatum esse ostenderunt Viri docti. Vid. III. 9. 3. et III. 14. 3.

Apuleiana] Ita Ryck. Toll. Duisb. Fran. et edd. vett. præter Beroald. usque ad Vin. et Stadium, qui geminare maluerunt *p*: quod etiam postrema Editio habet. Ap. Polyb. Dion. Plut. et Appian. semper est Ἀπουλήïος. In Fastis ‘Appuleius,’ e quibus ita ubique in Liv. scribit, et etiam nummorum veterum auctoritatem advocat Sigon. ad Liv. Epit. v. In aliis Inscriptionibus sine discrimine ‘Apuleius’ et ‘Apuleius.’ Infra cap. 16. iidem s. et e. rursus *Apuleius*, quod ibi Salm. quoque e suis scripserat. *Graccana* etiam Duisb. Fran. et v. c. Et sic fere ubique in iisd. ut et *Graccus.*

§. 9 *Regnare jussus a Senatu eques*] Quale hoc sit, non intelligo: quis enim ita intelligat, senatum ipsum jussisse equites regnare? Diu hic hæsissem, nisi me cito exsolvissent illæ optimæ membranæ, in quibus legi, *judiciariis legibus divulsus a senatus eques:* sed in iisdem lacuna erat statim post ‘Appuleiana seditio;’ quid olim fuerit, non conjicio: puto tamen nihil aliud fuisse quam ‘unde,’ et sensum sic haberi integrum, *Unde judiciariis legibus divulsus a senatu eques, nisi ex avaritia, &c.* cap. seq. ‘Quid ad jus libertatis æquandæ magis efficax, quam ut, senatu regente provincias, ordinis equestris auctoritas saltem judiciorum regno niteretur?’ *Salm.* *Regnaret*] Apposite: ‘nam,’ quod Memmius ait, ap. Sall. Ju. 31, 32. ‘impune quælibet facere, id est, regem esse.’ Jam autem tale erat ‘judiciorum’ hoc ‘regnum,’ ut iterum appellat Noster, 3, 13, 3. ut ea ‘potestate subnixi, fata fortunasque principum haberent in manu:’ inf. 3, 17, 3. Totum autem locum sic edidimus, ut erat in veteri quodam impresso, quem diligenter collatum fuisse bonæ notæ Mss., multis argumentis deprehendimus. *Freinsh.* Optime Freinsh. ex ed. vetere reposuit *regnaret,* cum in omnibus aliis edd. et Mss. sicut et in Ryck. pessime legeretur *regnare.* Reliqua ex vett. membranis bene constituit Salmasius, cui adstipulantur Ryckianæ. *Græv.* *Regnaret* et *divulsus* etiam Berol. si hic diligens fuit Tollius: *divulsus* quoque Ryck. et Voss. 3. *divissus* Flor. *seditio judiciariis legibus jussus* Voss. 2. ceteri scripti et v. e. *regnare,* et *jussus.* Aliæ Edd. vett. *Unde regnaret de judiciariis legibus divulsus,* et rursus aliæ *Unde ut regnaret,* interque eas

Ald. a qua etiam abest *de*. Alia huc pertinentia vid. ad cap. seq. n. 6. Perizonius retinebat *regnare*, scil. flagitaret, quod e superioribus repetendum putabat.

Judiciariis legibus] De quibus latius Liv. 70, 71, 97. Appian. Bell. Civ. lib. I. Plut. Gracchis. Ascon. in Divinationem Ciceronis. Sueton. Cæsare, 41, 5. (ubi Berneccerus) et noster mox Auctor. *Vinetus*. Adde Tac. II, 22. Plin. 33, 2, 6. Ex quibus auctoribus latius apparet, quantum e rep. petitum sit istis legibus, quantumque turbarum sæpius in urbe concitaverint. Vides etiam Sigonium de Antiquo Jure Italiæ, 2, 18. *Fr*. Add. rursus cap. seq. n. 1. et c. 17. n. 3.

Vectigalia reip.] Inf. 3, 17, 3. ' Equites Rom. interceptis vectigalibus suo jure peculabantur rempublicam.' *Freinsh.*

Promissa civitas Latio] Per Drusum inf. 3, 17, 6. *Idem*.

§. 10 *Ex abundantia familiarum*] Aliquot exempla huic rei congessit Arnisæus, de Rep. 1, 3, 29. Quibus junge notam Bernecceri ad Justin. 18, 3, 6, e. et Nostrum supra, 1, 21. Item Athenæum Casaub. p. 264, et 265. Auctori belle accommodes verba Plinii, 33, 1. ' Hoc profecere mancipiorum legiones, et in domo turba externa, ac servorum quoque caussa nomenclator adhibendus.' Juvenalis, 14, 305. vocat ' cohortes.' Seneca pater Controv. 2, 9. et Petronius, ' greges servorum,' et ' ancillarum greges' idem Sen. pater Epit. Controv. 2, 7. Filius, de Tranq. Animi, cap. 8. ' exercitus.' Tac. 12, 65, 1. ' agmina:' et 14, 44, 6. G. 38. 1. ' nationes.' Cf. Ammian. 17, 27. et Tac. 4, 27, 4. *Idem*. Addit Rupertus Lips. II. de Magnit. Rom. ult. et ad Tac. III. A. 53. Vid. etiam Reines. ad Petron. XXXVII. et Sen. de Brev. Vit. XII. Perizonius præcedentia melius, mea sententia, ita distinguebat: *Quid autem? Bella servilia unde nobis*. Et eod. modo supr. II. 6. 26. ' Quid autem? in deligendis Magistratibus quæ centuriarum sapientia?' Sic Græcos dicere Τί δέ. Ælian. VII. V. H. 14. et XII. 31. Et Terent. Adelph. III. 5. 16. et Phorm. V. 3. 5. simpliciter, ' Quid autem?' Et ' Quid?' sæpissime ita esse ap. alios, quorum multa loca adnotaverat, emendaveratque Val. M. VII. 2. 4. et VII. 4. ext. 2. signo interrogandi post ' Quid,' et quidem posteriore loco ex auctoritate Ms. Copes. et edit. Ald. posito.

Ad conciliandum plebis favorem] Vide Lips. Saturnal. 1, 9. Plebs enim Romana talibus spectaculis ad furorem usque dedita fuit; eoque nomine passim ap. scriptores vapulat, quos inter insignis eum primis locus est, quem adscribimus ex Auctore de Caussis corruptæ Eloquentiæ, 29, 4. ' Propria et peculiaria hujus urbis vitia pene (malim, *vitia, quæ pene*) in utero matris concipi mihi videntur, histrionalis favor, et gladiatorum equorumque studia.' Juv. S. 10. de pop. Romano: ' Duas tantum res anxius optat Panem et Circenses.' *Freinsh.* ' Effusas largitiones ambitus' etiam C. Nep. Attic. VI. dicit. Cic. pro Cœl. VI. ' Quis in largitione effusior?'

Indulget, supplicia quondam hostium artem facit] Scripserim, *indulget, et, &c.* Ceterum simile de coquinaria, in Liv. 39, 6, 9. ' Quod ministerium fuerat, ars haberi cœpta.' Quod ' supplicia' vocat Florus, ea tempora respicit, ' cum sontes ferro depugnabant,' ut ait Cic. Tusc. Q. 2, 17. *Freinsh.* De origine horum ludorum Lips. I. Saturn. 8. Anna Fabri hic emendat *spectaculis indulgens*. Mihi neque illius neque Freinshemii conjectura locus sanatus videtur, cujus sententiam turbat particula *quum*. Ryckius malebat, *dum spectaculis indulget, et supplicia quondam hostium artem facit*. Nec displicet: ita enim omnia planiora sunt, et hic sensus

est. Unde gladiatorii exercitus? nisi ex eo, dum ambitiosi homines frequentibus muneribus gratiam plebis captant, et id, quod olim erat supplicium hostium captorum, artem faciunt, gladiatores sub lanista doctos edentes, quum ante captivi sine arte depugnarent. Toll. Fort. XXII. legit: *nisi quod ad c. p. f. e. l. dum spectaculis indulget s. q. h., a. facit.* Non improbarem, si quis vetus liber haberet *quod.* Sed recte *dum* pro *cum* substitui arbitror. Et hæc etiam alibi permutantur. Vid. Gronov. ad Liv. XXV. 36. et Bentl. ad Horat. II. Sat. 3. 211. Doctiss. Wopkens. in Adversar. ad Dictyn Tom. II. Obs. Misc. Novar. p. 63. non placet rescribi *dum* pro *quum.* Cur Ryck. et Toll. ita voluerint scribi, non scio. Mihi *dum* melius videbatur convenire formæ hujus sermonis. Liv. II. 64. ' Dum se putant vincere, vicere.' Flor. supr. II. 2. ' Dum Parthico inhiat auro.' Et IV. 2. 84. ' Dum se putant vincere, fortius sequi cœperunt.' Add. IV. 3. 3. Horat. I. Serm. 2. 24. ' Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.' Phædr. I. 13. ' Dum vult vocem ostendere, Emisit ore caseum.' Et sic sæpe ap. alios. In iis, quæ e Terent. Eun. IV. 4. 58. et Flor. IV. 12. 42. proferuntur, ' quum' aliter dicitur. Vellem Vir doctiss. expedivisset nexum et ordinem verborum hujus loci, in quo nunc quoque nonnihil hæreo.

§. 11 *Speciosiora vitia tangamus*] Vetus illa, quam laudavi sæpius, editio, *sp. usi ea tang.* unde legerim *spec. ulcera tang.* Freinsh. Non adsentior Tollio l. d. contra omnes libros delenti *vitia,* tamquam glossam. *Speciosa vitia* sunt speciem quamdam pulchri et virtutis habentia, et specie umbraque virtutis fallentia. Sall. Cat. XI. e quo loco etiam Rupertus recte defendit scripturam vulgatam contra Freinsh. ' Sed primo magis ambitio, quam avaritia, animos hominum exercebat: quod tamen vitium propius virtutem erat.'

Ambitus honorum ab iisdem divitiis] Sall. Cat. 10. 3. ' Primo pecuniæ, dein imperii, cupido crevit: ea quasi materies omnium malorum fuere.' Nam, ut ait Tac. H. 2, 38, 2. ' rebus modicis æqualitas facile habebatur.' *Freinsh.*

Atqui] Malim, *atque.* Idem. Ita Ryck. et Magl. et mox Reg. Q et Magl. *atque hæc Cæsarem.* Nihil muto. ' Atqui' non semper est adversantis, ut hic accepit Freinshemius; sed præcedente interrogatione sæpe declarat et confirmat ea, quæ dicta sunt. Vid. Cicer. II. de N. D. 7. et pro Milon. IV. et XV. Naz. hic *atquin inde,* et deinde *adquin hæc Cæs.* ubi Ryck. quoque *atquin h. C.* Paullo post Tollius quoque legend. putabat *atqui hæc Catilinam,* quemadmodum in antapodosi præcedentis et sequentis sententiæ. Non male.

§. 12 *Apparatus conviviorum*] Obvia ubivis exempla, quæ recensere piget. Vid. tamen Lips. Admirand. 4, 7. *Freinsh.*

Largitio] Ryckius et Perizonius adnotarant Gronovium legere *sumtuosa luxuria.* Sane *largitio,* quæ pertinet ad concilianda studia plebis, et emenda suffragia, non bene videtur conjungi cum sumtibus conviviorum privatorum, et Florus jam ante de ea dixerat. Sed *luxuria* longius abit ab omnium librorum scriptura, ad quam propius accedit *largitas,* quæ et ipsa interdum effusa et prodiga est. Terent. Adelph. V. 9. 28. ' Quod proluvium? quæ isthæc subita est largitas?' Sed fortassis nihil mutandum est: nam ' largitio' etiam de privata liberalitate dicitur. Vid. Cic. II. Off. 15.

§. 13 *Catilinam patriæ suæ impegit*] Expunxi vocem, quæ erat in aliis ed., suasu Pall. et v. e. nam ante, *Catilinam hostem patr. s. impegit.* Grut. Nulli scripti habent *hostem.* *Patriæ impegit* Freinshem. in Ind. interpre-

tatur, contra patriam impulit. Sed Florus indicat Catilinam propter magnitudinem æris alieni in eam necessitatem compulsum, et quasi coactum, ut arma patriæ inferret: quemadmodum Cæsar ap. Suet. Cæs. XXVII. dicebat, iis, 'quos major criminum, vel inopiæ luxuriæve vis urgeret, quam ut subveniri posset a se, plane bello civili opus esse.' Nam *impingere* vim graviorem notat. Liv. XXVII. 18. 'Hostem expulerunt loco, et cum cæde magna in aciem altiori superstantem tumulo impegere.' Quintil. Decl. XIX. princ. 'Ardor ille, qui me modo impegit in filium, ipsa sui immanitate consumtus est.' Sen. Herc. F. v. 991. 'Quo se cœcus impegit furor?' Vid. ibi Gronov. et quæ Docti adnotarunt ad Sil. I. 647. Mox Toll. non sine ratione delendum censet *venit*. Sed hoc jam ante Annæ in mentem venerat.

§. 14 *Separatos ab externis justisque bellis*] Vide supr. 2, 19. *Freinsh.*

CAP. 13 Ab h. cap. incipit Liber quartus in altero Palatino: titulus capitis conceptus in vetustiss. libro, *De Legibus Gracchanis.* Salm. Hinc orditur librum quartum Pal. 3. et ed. antiquissima: nec male. *Grut.* Consentit cum his Cod. Duisb. Titulum hujus Capitis a Grævio esse opinor. In Gruteri, Freinshemii, aliisque recentioribus Edd. erat, *Seditiositas Tribuniciæ potestatis.* Non scio quis tam belli tituli auctor sit, quem in Gruteriana primum inveni. Sed non utimur liberalitate illius, quisquis ille fuit, qui nobis de suo largiri voluerit vocem Latinis, ut hic bene adscripserat Ryckius, incognitam. In Reg. Q erat *Seditiones:* in Ryck. *Causæ seditionum.* In Reg. F, Duisb. Fran. et v. e. nihil scriptum erat, quod sequutus est Vinetus. Ceteræ edd. vett. et Camertis, Stadiique habent *De Legibus Gracchanis.*

Tribunicia potestas] De tribunicia potestate lege Fenestellam, tit. 25, et quos ibi citavimus. Huc faciunt quæ supra, I. cap. 23. annotata sunt. Gracchanas leges tres fuisse constat: Frumentariam, ut scilicet semis et triente frumentum plebi daretur: Agrariam, ut nemini liceret ultra 50. [immo 500.] telluris jugera possidere: Tertiam, ut equester ordo bis tantum virium in senatu haberet, quam senatores ipsi. Statuerat enim ut 300. senatores essent, equites 600. Sic enim equestrem ordinem, cum senatu consentientem, corrumpere nitebatur. Auctores sunt, Liv. 58. et 60. et Appian. Bell. Civ. lib. I. Agraria Lex quando, et a quo, primum lata, docet Liv. 2, 14, 4. quam tandem M. Tullius penitus sustulit. Extant plures Cic. Orationes. Quæ mala ex Agraria Lege sequantur, docet idem Cic. Off. 2, 21. *Camers.* De Legibus Agrariis Sigon. II. de Ant. Jur. Civ. Rom. 18. de Frumentariis Lips. I. Elect. 8.

§. 1 *Caussas*] Editio mea vetus, *caussa*: unde suspicari licet ita legend. *Seditionum omnium caussa tribunicia potestas:* ut illud, *excitavit*, abjiciatur: quod certe stylum Auctoris non mediocriter resipit. Sic enim Ille, 2, 6, 1. 'Post primum Punicum bellum vix quadriennii requies:' et 1, 17, 1. 'Hactenus P. R. cum singulis gentium; mox acervatim: tamen sic quoque par omnibus:' amat, inquam, Noster ellipticas istas loquendi formas. *Freinsh.* Ed. Sab. habet *cā*, i. e. *causa.* Perizonio non mala videbatur conjectura Freinshemii. Nec multum abest, quin eam probem. Nam hic est genius stili hujus Scriptoris. Vid. II. 14. 3. II. 15. 3. III. 21. 6. et IV. 2. 8.

Tribunicia potestas] Idem queruntur Quintius Cos. ap. Liv. 3, 19. Coss. ap. eund. 4, 2. et App. Claudius ap. eund. 5, 3. *Freinsh.* De ea iisdem prope verbis Liv. III. 9. 'Potestatem istam ad singulorum auxilium, non ad perniciem universorum

comparatam esse.' Ceterum Sall. Cat. XXXVIII. eos, qui a Senatus partibus stabant, in eadem causa ponit, in qua Florus Tribunos pl. 'Per illa tempora,' inquit, 'quicumque Rempubl. agitavere, honestis nominibus, alii sicuti jura populi defenderent, pars, quo Senatus auctoritas maxima foret, bonum publicum simulantes, pro sua quisque potentia certabant.' Deinde Regg. et Voss. 1. 2. *populi ad favorem*, quod e suis quoque scripserat Salmasius.

§. 3 *Recipere plebem jus suum*] Quodnam erat illud jus, quod eripuerant plebi nobiles? Agri et possessiones qui jus possint dici, quamvis jure habeantur, equidem nullus video. Hoc et Frid. Gronovius plurimos ante annos recte observavit, ac censuit scribend. esse: *recipere plebem rus suum*, hoc est, suos agros. Agit enim de Legibus Agrariis. Inferius in h. cap. 'Reduci plebs in agros unde poterat sine possidentium eversione?' cap. seq. 'Quia depulsam agris suis plebem miseratus est.' N. Heinsius ejusd. est sententiæ, sed præterea recte vidit aliquid excidisse, ac forte Florum reliquisse: *rus suis possessum a patribus:* quod valde blanditur. Non enim soli patres tenebant avitas plebis possessiones, sed et equites, et multi opulenti homines plebei: et 'patribus' est, a majoribus suis. *Græv.* Toll. Fort. XXII. se vulgatam lectionem a doctiss. Virorum suspicionibus vindicare dicit, duobus locis Sallustii. Eorum alter est e Cat. XXXVIII. in superiore animadversione descriptus; alter e Jug. XXXI. 'Sed sane fuerit regni paratio, plebi sua jura restituere.' Potuerat etiam adhibuisse verba Justini v. 3. 'Se cum exercitu venturum, recepturumque a quadringentis jura populi, ni ipsi redderent.' Sed hæc ab re aliena sunt, nec *jura plebis*, quæ Tribuni defendebant adversus Patres, a quibus ea imminui criminabantur, ut contra Patres sua jura a Tribunis, ad h. l. quidquam pertinent; in quo de Legibus Agrariis, et agris plebi ereptis per eas recuperandis agitur. *Rus suum* cum Gron. et Grævio legend. esse etiam Perizonius hic scripserat; quorum et Heinsii judicio ego paullo plus, quam Tollii, tribuo. Ovidius his, qui pascua publica usurpaverant, condemnatis, populum *rem suam recepisse* dicit v. F. 283. 'Venerat in morem populi depascere saltus: Idque diu latuit, pœnaque nulla fuit.' Et mox vs. 289. 'Rem populus recipit: mulctam subiere nocentes.' Eod. errore *suum jus* scribebatur in I. 23. §. 2. C. de Agricol. 'Nemini autem liceat vel adscripticium, vel colonum alienum, scienti prudentique in suum jus suscipere:' quod Cujacius emendavit *in suum rus.* Id. Toll. delet *a patribus*, ut glossam. Possent abesse. Sed Florus *Patres*, ut puto, dicit, quod plerique possessores agrorum, nobilesque ac divites, qui vel furtim agrum publicum occupasse, vel tenuiores cives privato expulisse dicebantur, e Senatu, vel certe e factione Senatoria erant. Heinsius pro conjectura sua adposuerat e Liv. XL. 17. 'Masinissa paterni regni agrum se et recepisse, et habere jure gentium aiebat.' Et e Cic. II. Agrar. 30. 'Vobis gleba nulla de paternis atque avitis possessionibus relinquetur.'

§. 4 *Extorris aris ac focis ageret*] *Ageretur*, Pall. sed melius excusi. Hæc periodus tamen tota mihi videtur ex loco penitus exsecanda, cum paulo post iisdem verbis concepta sequatur suo et magis idoneo loco: idem senties, si ordinem et seriem verborum Flori consideres. *Quid tam justum, quam recipere plebem jus suum a patribus? Quid tam æquum, quam inopem populum vivere ex ærario suo? Quid ad jus libertatis æquandæ magis efficax, &c.* Salm. Quibus hæc periodus tota videtur exsecanda, tan-

quam quæ iisdem concipiatur verbis cap. seq., Auctoris partitionem exsecant: pertinet enim hæc sententia ad ll. agrarias; ut sequens ad frumentarias; tertia deinde ad judiciarias: quod ipsum tam clarum est, ut pudeat monere: sequenti cap. isthæc plane esse supervacua, omnia fere vociferantur. Et hæc quidem adhuc mea est opinio; eam mutare paratus, ubi rationes audivero. *Grut.*

Aris ac focis] Ita quidem scripsere, quibus nefas putabatur isthæc duo dirimi, quod alias solerent conjungi. Sed huic loco nihil cum aris: quin igitur *agris* rescribendum sit, non dubito, nec quisquam, puto, dubitabit. *Freinsh.* 'Aras ac focos' sæpe quidem conjungunt Veteres; sed alia significatione: nam per 'aras et focos' intelligunt omnia divina et humana; ut in noto illo, 'Pro aris et focis pugnare:' quæ expositio huic loco convenire non potest. Et recte animadvertit Anna, fortassis ne Latine quidem dici *extorris aris*. *Extorris agris* autem, quin bene dicatur, ut 'Extorris agro Romano' Liv. XXVII. 37. 'sedibus' Id. XXXII. 13. 'patria' Sall. Jug. XIV. 'finibus' Virg. Æn. IV. 616. nemo dubitat. Nec veteres in hac re *aras*, sed *agros* memorant. Flor. cap. seq. 'Depulsam agris suis plebem,' et IV. 5. 'Depulsos agris colonos.' Cic. II. Agrar. 31. 'Exturbari et expelli plebem ex agris.' Et Sall. Orat. II. de Republ. Ordin. 'Ubi eos (plebem) paullatim expulsos agris inertia atque inopia incertas domos habere coëgit.' Et *foci* bene junguntur *agris:* nam plebs rustica plurimum in agris habitabat. Unde Tribuni pl. ap. Liv. VI. 36. queruntur, 'plebeiis hominibus vix ad tectum necessarium, aut locum sepulturæ, suum patere agrum.' Itaque etsi omnes libri habent *aris*, tamen non dubito præferre *agris*. Et hoc jam ante Freinsh. etiam Barthio in mentem venisse intelligi potest ex ejus Lib. XXXIV. Adv. c. 10. ubi de voce 'extorris' agens verba Flori ita describit: *extorris agris ac focis.*

Ageret] Sic Pal. 1. At 2. et 3. *ageretur:* minus recte. *Grut.* Optimum judicium: non enim hic de conservanda in agris plebe, sed reducenda in eos quæritur: ut oporteat ejectam intelligi. Diversum in Suet. Aug. 12, 3. 'Nursinos extorres oppido egit.' *Freinsh.* *Ageretur* etiam Florent. et Magl. Hoc probasse videbatur N. Heinsius: adscripserat enim loca quædam Livii et Justini, in quibus est 'agere aliquem extorrem,' 'agere in exsilium,' 'in exsilium actus,' et ex Ov. 'Exsul ager.' Sequor Grut. et Freinsh. Virg. Æn. V. 51. 'Gætulis agerem si Syrtibus exsul.' Justin. III. 3. 'Proficiscitur autem Cretam, ibique perpetuum exsilium egit.'

§. 5 *Vivere ex ærario suo*] Nam ex isto depromebatur pecunia, qua coëmeretur frumentum, quod postea vilissimo pretio vendebatur plebi. Vide de tota hac re, Frumentaria Romanorum largitione, librum Vincentii Contareni. *Freinsh.* Et Lips. I. Elect. 8.

§. 6 *Judiciorum regno*] Vide supr. 3, 12, 13. *Freinsh.* Qui in Ind. docet *regnare* et *regnum* sæpe de his dici, qui in libera Republ. impotenter utuntur potestate. Liv. XXXIII. 46. 'Judicum ordo ea tempestate Carthagine dominabatur...Res, fama, vitaque ordinum in illorum potestate erat...Horum in tam impotenti regno (neque enim civiliter nimiis opibus utebantur) Prætor factus Annibal.' Id. XXXVIII. 54. 'Regnum in Senatu Scipionum.' XXXIX. 5. 'Regnum consulare.' Suet. Cæs. IX. 'Cæsarem in consulatu confirmasse regnum, de quo Ædilis cogitarat.' Add. Freinsh. III. 16. 3.

§. 7 *In exitium suum merces erat*] Acute: quomodo etiam Vell. 2, 22, 7. 'Ut sui quisque periculi merces foret.' Id. 2, 28, 4. 'Fieretque quis-

que merces mortis suæ.' Quintil. Decl. vi. p. 18. f. 'Civis Romanorum merces fio.' Sen. de Benef. 1, 9. 'Qui pretium se sui fecit.' Petron. Carm. de Bell. Civ. vs. 50. 'Roma ipsa sui merces erat.' Claud. princ. Paneg. de Cons. Mallii Theod. 'Ipsa quidem virtus pretium sibi.' Et elegantiss. Barclaius, de populo suo Siculo: 'Proditor sui et proditionis merces.' Id. plane cum Nostro dicit Val. M. 7, 6, 4. 'Quo tempore non reip. victoria quærebatur, sed præmium victoriæ res erat publica.' *Freinsh.* Cujus rei erat merces? Scribe: *in exitium suum sui merces erat*, ut Petronius de ead. re: 'Roma ipsa sui merces erat.' Ipsa respublica præda erat illorum, qui eam distrahebant. Alterum *sui* deglutierat quod præcedebat *suum*. Græv. Sic quoque Toll. Fort. xxii. Serus ad præcepta venit. Magl. *in exitium sui m. e.* In Quintil. vi. Decl. 17. Viri clariss. Schulting. et Burm. rectius legunt: 'Civis Romanus merx fio.'

§. 8 *Vectigalia*] 'Vectigal' pecunia erat, quæ vel portus, vel venditionis, vel circumvectionis nomine exigebatur. Hinc nomina Vectigalium, Portorii, Decumarum, et Scripturæ, vel Salis et Macelli, vel Vicesimæ apud scriptores obvia sunt. 'Portoria' pecuniæ erant, quæ portitoribus pendebantur, id est, iis, qui mercedes ex mercibus devehendis aut trajiciendis exigebant. 'Decumas' solvebant fructuum, qui agrum publicum arabant. 'Scriptura,' erat vectigal, quod ab iis pendebatur, qui silvis et pascuis publicis fruebantur. 'Macelli' nomine res omnes, quæ ad victum hominum pertinebant, comprehenderunt: ea vectigalia, ut civibus ditato ærario remissa sunt; ita 'Vicesima,' quæ ab iis, qui manumittebantur, exigebatur [de cujus origine Liv. 7, 16, 9.] semper remansit. At vectigalia provinciis sunt imposita, quæ aut certa erant, et 'stipendia' dicebantur: aut incerta, quæ iis, quæ exposuimus, nominibus pendebantur, eaque publicani ad hastam a censoribus redimebant, idque quæstus sui caussa, ut ea a provincialibus suo periculo exigerent, et reip. datis sponsoribus repræsentarent, atque quum publicani fere equites fuerint, et ad ipsos judicia lege Gracchi translata essent, facile erat suæ societati favendo vel ludificare locationem, vel remittere, vel redemtionis parte relevare: atque tali coitione pecuniam publicam depeculari. *Stad.* Vide Excerpta Vales. ex Diod. lib. xxxiv. Porro eleganter vectigalia, 'patrimonium imperii' vocat Auctor: his enim 'Resp. sustinetur:' ut ap. Tac. 13, 51, 2. Senatores Neroni, abolitionem eorum molienti, inculcant. 'Nam' (verba Tac. H. 4, 74, 2.) 'neque quies gentium sine armis; neque arma sine stipendiis; neque stipendia sine tributis, haberi queunt.' Igitur augendi potius, quam minuendi, reditus, si tamen honeste, et absque subditorum incommodo possit fieri. Pertinet huc Augusti factum, ap. Dion. lib. 56. p. 674. Adrianus tamen Cæsar Sestertium. Novies. Millies. Centena. Millia. fisco debita remisit, teste veteri inscriptione ap. Grut. p. 10. n. 6. et Spartiano in Vita, cap. 7. *Freinsh.* Arationes et vectigalia 'populi Rom. patrimonium' ap. Cic. ii. Phil. 39. et ii. Agrar. 1. 'Suppressa' vectigalia sunt intercepta et in privatos usus conversa. 'Supprimere pecuniam,' pro, intervertere et sibi retinere, Cic. pro Cluent. xxv. et xxxvi. Et Callistratus l. 3. §. ult. D. de Jure Fisc. 'Qui partem ad fiscum pertinentem suppresserit.' Vid. Briss. de V. S.

§. 9 *Reip. nervos*] Sic in Tac. H. 2, 84, 2. pecuniam 'esse belli civilis nervos dictitat Mucianus.' Adde Thucyd. 2, 2, 4. &c. *Freinsh.* Ead. metaphora Cic. ii. Agrar. 18. 'Incidant nervos Populo Romano, adhi-

beant manus vectigalibus vestris, irrumpant in ærarium.' Et pro Leg. Manil. VII. 'Vectigalia nervos esse Reipubl. semper duximus.' Add. Cujac. VI. Obs. 19.

Ærarium] Locus erat, in quo pecunia publica in æde Saturni custodiebatur: quod triplex apud scriptores observavi. *Stad.* Vide latius Demster. ad Antiquitates Rosini, 7, 31. *Freinsh.* Paullo post Pal. 1. in exemplari Salmasii, Berol. Duisb. et v. e. *non poterat.* Hoc non displicebat Perizonio, quamquam etiam *unde* retineri posse existimabat. *Non* potest ortum esse ex *ūn*, quod sæpe in libris vett. est pro *unde*. Mox idem malebat *et jam relictas sibi*, ut *jam* jungatur cum τῷ 'ætate.' Si quid mutandum esset, præferrem conjecturam Freinshemii.

§. 10 *Ætate, quasi hereditario jure, possidebant*] Lips. dict. cap. XIX. dicit abesse Ms. suo dictionem *ætate*, quo duce deinceps conjicit, *hereditario jure poscebant*, tanquam Florus exponat, quod pro ejecta plebe dici posset: at ego alibi, in Suspicionibus, lib. 29. cap. 7. defendi lectionem vulgatam; subnixam nunc quoque Pall. trium auctoritate: arbitror enim, omnino propugnari a Floro possessores, utique cum plebis jus supra explicuerit, illis, 'Quid enim tam justum,' &c. *Grut.* Cujus opinio vel inde firmatur, quod hac posteriore capitis parte recenset incommoda et iniquitatem quæ sequerentur leges istas, cum prius commoda earum æquitatemque proposuisset. Hoc addo, videri voculam 'tamen' trajiciendam ita; *qui tamen ipsi pars populi erant, et relictas sibi, &c.* Porro similes in sua Rep. turbas, optimo sane modo, sed aliis non semper perinde prompto, discussit Aratus Sicyonius, ap. Cic. de Off. 2, 23. *Freinsh.* *Ætate* est in o. s. et e. id est, longo tempore: supr. II. 18. 16. 'Ætate tam longa.' Et 'ætatem' pro, diu, longo tempore, ap. Lucret. VI. 235. et Terent. Heaut. IV. 3. 38. et Eun. IV. 5. 8. ubi vid. Donat. Flori sententiam recte exponunt Gruterus et Freinsh. Nam haud dubie multi agros a majoribus acceptos bona fide possidebant, etsi fortassis ignorabant justo titulo, nec ne, ii ad majores suos pervenissent. His autem eos adimi, quorum dominium iis per longi temporis possessionem adquisitum fuerat, iniquum fuisse existimat Florus. Et sic Cic. II. Off. 22. 'Quam habet æquitatem, ut agrum multis annis, aut etiam sæculis, ante possessum, qui nullum habuit, habeat; qui autem habuit, amittat?' Vid. Grot. II. de J. B. ac P. 4.

CAP. 14 Seditionem Tib. Gracchi scribunt Liv. Epit. 58. Latius Appianus, Bell. Civ. lib. 1. Auctor de Vir. Ill. cap. 64. Plura Plut. in Vita Gracchorum. August. Civ. 3, 24. Val. M. 1, 4, 2. 3, 2, 17. 4, 7, 1. 7, 2, 6. Oros. 5, 7, et 8. *Camers.*

§. 1 *Genere, forma, eloquentia*] De Gracchis plerique auctores; sufficiat impræsentiarum breve judicium Senecæ, sed solidum: is igitur, Consol. ad Marciam cap. 16. de illis: 'Quos etiam qui bonos viros negaverit, magnos fatebitur.' Adde Plut. in Vita, cap. 27. Diod. ap. Vales. p. 373. p. *Freinsh.*

Facile princeps] Hoc est, egregius, eximius. Hoc enim verbi civiliter capiendum est, non ita stricte, quasi Florus eum omnibus aliis, ipsique fratri, præponat. Quem ei errorem Vir doctus ad Velleium impingit. Sic cum aliquem fortissimum, doctissimum, &c. dicimus, non continuo sequitur, neminem ad idem fortitudinis doctrinæve pervenisse. Sic Cicero pro Cluent. cap. 5. 'A. Cluentius, homo non solum municipii Larinatis, ex quo erat, sed etiam regionis illius, et vicinitatis, virtute, existimatione, nobilitate, facile princeps.' Idem Cic. Gracchum hunc 'summum Oratorem' fuisse dicit. Bruto, cap. 27.

Idem. 'Facile' sæpe est, haud dubie, sine controversia, sine hæsitatione. Donatus ad Terent. Andr. IV. 3. 5. interpretatur, liquido, manifesto, certo. Cic. VI. Ep. Fam. 6. 'Homo facile omnium nobilissimus.' Et II. Off. 19. 'Qui omnes superiores, quibus honore par esset, scientia facile vicisset.' Suet. Cæs. LXXX. 'Facile tempus et locum prætulerunt.'

§. 2 *Manciniunæ deditionis*] Locum hunc tibi Vell. 2, 2. explicet. *Vinet.* Porro caussas, quæ non hujus modo, sed sequentium etiam seditionum, concitores impulerint, refert Cicero, de Harusp. Resp. cap. 20. Pertinet huc locus ex Marciano Capella, lib. V. 'Remotio est, cum de facto confesso culpam in eum qui pertulit (leg. *perpulit*) refert: ut Tib. Gracchus in Mancinum, qui auctor faciendi fœderis fuit.' *Freinsh.*

§. 3 *Ne populus gentium victor*] Ryck. *ne populus Romanus gentium victor.* Inferius idem: *cum Capitolium profugisset:* et tandem in fin. cap. *quasi jure occisus est,* alii *oppressus est.* Græv. *Romanus* etiam Voss. 3. et Edd. B. S. P. et J. Vid. ad III. 9. 3.

Ne populus gentium victor] Diximus supra, non videri nobis hanc periodum ex præced. cap. translatam, sed contra: optimo libro portentose scribitur, *nemo cum gentium victor:* quam vitiosam scripturam putamus conflatam ex istis, *ne po oium gentium victor:* hoc est, *ne populus omnium gentium victor.* Salm. Non minus portentose in Voss. 3. *et populus Ro. gentium orbis victorque possessorem.*

Miseratus est] Sequebantur quædam ex præced. cap. repetita; *ne pop. gentium victor, &c.* quæ omisi, secutus judicium Gruteri, cujus ipsa verba subnectam. Miror, tot hujus Auctoris correctores, tot editores, ne suspicatos quidem, et verbulo uno indicasse, totam hanc periodum transscriptam fere verbotenus ex præced. cap. ego sane id jam nunc enuntio, obelo etiam fixurus, nisi festinatio isthæc vetaret. Conspiciuntur quidem in Pall.; sed quid tum? non hodie et heri primum nata librariorum sinistra liberalitas. Hactenus Gruterus. *Freinsh.* Verosimile est hæc alterutro loco temere repetita esse. Utrum hic, an supra, judicent alii. Freinshemius ea hinc excluserat; sed revocavit Græv. quem, quia hic quoque in o. s. et e. leguntur, sequutus sum.

Laribus ac focis suis] Nescio qua ratione ductus clariss. Græv. hic rursum ediderit *extorris aris ac focis,* quod deinde etiam Amstelodamenses amplexi sunt. Reduxi veterem scripturam omnium Edd. et Mss. exceptis forsitan Flor. et Magl. e quibus Toll. nihil adnotaverat. Sed causa est, cur eum hic quoque negligentiæ suspectum habeam. Claud. I. in Rufin. 191. 'Metuenda colonis Fertilitas: laribus pellit, detrudit avitis Finibus.' Quintil. Decl. XIII. 'Postquam proximos quosque revellendo terminos ager locupletis latius inundavit; æquatæ solo villæ, excisa patria sacra, et cum conjugibus parvisque liberis respectantes patrium larem migraverunt veteres coloni.' De plebe a potentioribus agris expulsa Appian. I. Civ. 353. Vid. Græv. ad Cic. VI. Parad. 2. ubi Crasso 'expulsiones vicinorum' objicit.

Quacumque mente rem ausus ingentem] Huic loco laboranti interpunctione vitiosa sanitatem reddidimus. *Græv.* In Gruteri et aliis quibusd. Edd. erat distinctio maxima ante 'quacumque,' quam Grævius inde sublatam post 'ingentem' posuit. Sed ne sic quidem locus satis purgatus videtur. Nam non bene fluunt hæc, *hic sive timens...sive ductus...rem ausus,* nisi addatur *est,* ut sit, *rem ingentem ausus est.* Aliæ Edd. interque eas etiam Freinsh. omnia minoribus distinctionibus separaverant, usque ad verba, 'nec deerat.' Ita omnes

nominativi præcedentes pendent a 'conscendit:' quod etiam minus placet.

Rem ingentem] Ti. Gracchus complures Leges nobilitati adversas tulit: sed Florus hic agit de Lege Agraria, ne quis plus 500. jugera agri possideret, et, quod superesset, pauperibus civibus divideretur. Lex de 500. jugeribus diu ante id tempus a Licinio Stolone lata, sed cupiditate et potentia divitum elusa, et inrita fuerat. Eam Tiberius retulit, et alia quædam addidit. Appian. I. Civil. 355. et Sigon. II. de Ant. Jur. Ital. 2.

§. 4 *Ingenti stipatus agmine*] A. Gell. 2, 13. recitans verba Sempronii Asellionis, de Tib. Graccho: 'Gracchus,' inquit, 'domo cum proficisceretur, nunquam minus terna aut quaterna millia hominum sequebantur.' *Camers.*

Obvia manu] Toll. l. d. hæc delenda censet, quia mox sequitur *manu*, ac dein *obvia nobilium manu*, quod ei ab elegantia Flori alienum esse videtur. Non valde grata est hoc et seq. cap. eorumd. verborum repetitio; hic eorum, quibus offensus fuit Toll. et *rem ausus ingentem*, ac paullo post *ingenti agmine:* cap. seq. *comitum manu*, et *obvia Senatus manu: inde proximorum cæde*, et *inde quoque:* e quibus nonnulla corrupta esse probabile est. Sed sequendi sunt libri. Reg. Q *nec deerat obvia manus. Tota deinde nobilitas.* Voss. 3. quoque *deinde:* a Ryck. abest *inde.* 'Obvius' sæpe est, contrarius, resistens; ut 'obviam ire,' resistere. Vid. Barth. ad Claud. IV. Cons. Honor. 484. Perizonio elegantius et commodius videbatur legi posse, *Nec deerat obvia manus. Tota inde nobilitas: et Tribuni in partibus*, hoc sensu: Non defuisse, qui se illi opponerent, et habuisse adversarios omnes nobiles. Tribunos vero non omnes illi adfuisse, sed eos divisos fuisse in partes suas, et nobilitatis.

§. 5 *Cn. Octavium*] Liv. 58. et Appian. Civil. 1. p. 356. et Plut. in Vita, cap. 14. 'Marcum' pro 'Cn.' vocant hunc Octavium. Trib. pl. erat et hic, atque ita Tib. Gracchi Collega. Tribunorum autem plebis, inquit in hac historia Plut., hæc potestas erat, ut, uno intercedente, alii, etiamsi plures essent, nihil agerent. *Vinet.* Idque solum patribus adversus vim tribuniciam telum erat; 'publicis' (verba sunt Livii, 6, 35, 9.) 'privatisque consiliis nullo remedio alio, præter expertam multis jam ante certaminibus intercessionem, invento.' Intercedentium solennis vox erat, 'Veto,' ut colligitur ex eod. Livii loco, n. 12. 12. *Freinsh.* Regg. *Gn. Octav.* Duisb. et Frau. *G. Octavium.* Ryck. *C. Octavium:* v. e. *Gaium Octavium.* In Cic. Brut. XXV. et I. de N. D. 38. est 'M. Octavius.' *Gracchus* abest a Flor. Idem, Pal. Ryck. et Ed. Junt. *contra fas omne collegii.* Tollius legit *contra fas collegii, et jus potestatis*, vel, *contra sacrosanctæ jus potestatis.* Voss. 3. *jusque pot.* Vellem etiam alii scripti haberent copulam. Sed non satis intelligo, quomodo Florus *fas* et *jus* distinguat, et a Graccho hac re *fas* quidem *collegii* tribunicii, sed *jus potestatis* tribuniciæ violatum dicat. Nam quum 'fas' et 'jus' conjunguntur, 'fas' de jure divino, 'jus' de humano dicitur. Vid. supr. ad II. 20. 7. et clar. Burm. ad Petron. CVIII.

Præsenti metu mortis exterruit] Tac. H. 5, 26, 1. 'Sc. spes vitæ magnos etiam animos infringit.' *Freinsh.* N. Heins. in lib. suo scripserat *præsentis*, addito loco Flori I. 26. 7. 'Præsenti morte multavit.' Et sic Græv. supr. ad III. 1. 9. qui scribit, sibi nunquam alibi lectum 'præsens metus.' Hoc quidem est ap. Liv. XXXVI. 10. ubi vid. adnotata, item XLII. 53. et ap. Sen. in Octav. v. 761. Sed præfero tamen *præsentis*, quod et in Regg. est. In re ipsa errat Florus: nam Gracchus Octavio abrogationem Magistratus, non mortem minatus est: nec

Octavius se tribunatu abdicavit; sed Gracchus ei plebiscito magistratum abrogavit. Plut. T. Gracch. et Appian. I. Civil. p. 337. Vell. II. 2.

§. 6 *Sic triumviratus creatus*] Meliores et vetustiores libri, *sic triumvir creatus:* quod nisi verius aut melius est, jucundiorem saltem habet sonum illo vulgato. *Salm. Triumvir*] Sic Pall. duo meliores. Nam tert. ut et v. e. *triumviratus:* quod quamvis haud improbem, alteri tamen non præposuerim, ob antiquitatem et fidem librorum calamo exaratorum, quibus, ut jam aliquoties dixi, inferior est Pal. tert. *Grut.* Distinctionem hic loci mutavi, sensu sic exigente. *Freinsh. Triumviratus* etiam Ryck. Regg. Duisb. et Fran. Alii scripti et Edd. vett. *triumvir.* Freinshemius sustulerat distinctionem maximam post 'agris.' Ea deinde ibi reposita est in Edit. Grævii et Amst. Malui sequi Freinshemium: nam et in quibusdam vetustis, et Stadii, Camertis, Vinetique Edd. locus ita distinguebatur.

Imperium] Ex hoc loco Flori, et e Vell. II. 2. Gruchius cap. I. et II. Refutat. ad posteriorem Sigonii Disputat. de Lege Curiata, ostendit 'imperium' etiam dici de Tribunis plebis; quod negaverat Sigonius in Poster. Disputat. cum Gruchio, ac scripserat, de Tribunis pl. et Ædilibus numquam nisi 'potestatem' dici; de Consulibus autem et Prætoribus etiam 'imperium.' Respondet ei Sigonius III. de Ant. Jur. Provinc. 5. Major est lis de verbis, quam de re: de hac enim utrique idem sentiunt. Sed Sigonius mihi primum non satis caute videtur negasse 'imperium' umquam de Tribunis pl. dici.

Quos agris moverat] Expulerat, ejecerat. Cic. XIII. Fam. 5. 'Minimeque conveuit, ex eo agro, qui Cæsaris jussu dividatur, eum moveri.' Et II. Agrar. 21. 'Moveri possessionibus.' Terent. Phorm. prol. 32. 'Quum per tumultum noster grex motus loco est.' Sic 'Senatu,' 'Tribu movere.'

§. 7 *Præbuit speciem regnum sibi et diadema poscentis*] Similem ex gestu errorem prodit Suet. Cæs. 33, 2, et 5. ubi Cæsar 'existimatur equestres census pollicitus singulis (militibus): quod accidit opinione falsa. Nam, cum in alloquendo, exhortandoque, sæpius digitum lævæ manus ostentans, affirmaret se ad satisfaciendum omnibus, per quos dignitatem suam defensurus esset, anulum quoque æquo animo detracturum sibi; extrema concio, cui facilius erat videre concionantem, quam audire, pro dicto accepit, quod visu suspicabatur, promissumque jus anulorum cum millibus quadringentis fama distulit.' *Fr.* Hæc erat calumnia Senatus. Vid. Plut. et Appian. Iidem comitia creandis novis Tribunis pl. in Capitolio habita, iisque Gracchum interfuisse, tradunt. Itaque Florus paullo ante fortassis non recte scribit, 'quum in Capitolium profugisset.'

Duce Scipione] Diod. ap. Vales. p. 382. f. Τιβ. Γράκχον τυραννεῖν ἐπιχειρήσαντα ταῖς ἰδίαις χερσὶν ἀπέκτεινε, προηγούμενος τῆς συγκλήτου. *Freinsh.*

CAP. 15 Quæ hic scribuntur, habentur latius a Liv. lib. 60. et 61. Appian. Civil. lib. 1. Plut. in Vita Gracchorum, Oros. 5, 12. Val. M. 1, 7, 6. 4, 7, 2. 6, 8, 3. 8, 10, 1. 9, 4, 3. Distingue tu historias, prudens lector, quoniam studuimus brevitati, et præcipua in citandis auctoribus nostra impræsentiarum versatur intentio. Item Agell. 11, 13. meminit Plin. 33, 2. Auctor de Vir. Ill. c. 65. August. Civ. 3, 24. lege quæ notavimus supra, 3, 13. *Camers.*

§. 1 *Vindex*] Ultor mortis, et defensor legum fratris sui. Sic 'vindicare' duplici significatione I. 9. 1.

§. 2 *Pari tumultu atque terrore*] Comparatio hic inter Gracchos est, non inter tumultum et terrorem. Vide supra, 1, 13, 14. *Freinsh.* Mox

Berol. Flor. Duisb. Frau. *accerseret.* v. e. *accersiret:* utrumque male: aliæ edd. recte *arcesseret.*

Attali hereditatem] Hoc de Tiberio, non Caio Gracco produnt Plutarch. Ep. Liv. LVIII. et Aur. Vict. c. LXIV. Ferebat autem Tiberius, ut pecuniæ regiæ inter cives agros sortitos dividerentur, quibus pararent ea, quæ ad agriculturam pertinebant. Ita Plutarch. De Tiberii Legibus Pigh. ad A. U. 620. de Caii Idem ad A. U. 630. et seq.

§. 3 *Nimius*] Ferox, impotens, intolerabilis. Vid. Ind. et Burm. ad Vell. II. 32. Anna cum patre Tanaquillo infelici conjectura, *nimium potens.*

Potens altero tribunatu, secunda plebe] N. Alter autem Pal. *altero tribunatu, comitum manu fretus*, reliquis, quæ interjacent, omissis: cui parem fuisse veterem ordinem didicimus ex Viri doctissimi notis. *Salm.* V. e. habet *altero tribunatu fretus comitum manu, &c.* exclusis intermediis, quomodo et Pal. 3. Servant tamen duo Pall. reliqui: et recte. *Gruter.* *Nimius et potens altero tribunatu*] Præclare N. Heins. monuit legend. esse: *jamque nimius et impotens altero tribunatu.* Vell. II. 11. de Mario: 'Immodicus gloriæ, insatiabilis, impotens, semperque inquietus.' Ap. Nostrum lib. I. 23. 'Prima discordia ob impotentiam fœneratorum.' *Græv.* A Duisb. eadem absunt, quæ a Pal. 3. et v. e. Videtur error scribæ esse, qui quum scripsisset 'tribunatu,' deinde conjecit oculos in 'tribuno,' quod fortassis *trib.* scriptum fuerat: quemadmodum cap. præced. scriba Cod. Ryck. ab 'agris,' quod est post 'dividendis,' transierat ad 'moverat;' quod ante eam vocem rursus erat 'agris,' omissis omnibus, quæ in medio erant.

Secunda plebe volitaret] 'Secundus' pro, favens, lætus, felix, obvium est. Lexica scribunt, hic pro favente, vel serviente poni, metaphora sumta a servis, qui sequuntur dominos, ut ad nutum eorum præsto sint. Cerda ad Virg. Æn. II. 617. et III. 36. rationem translatæ significationis in hac voce putat petendam a 'secundis auguriis,' quæ post prima captabantur; ut, si primum infelix esset, secundo mutaretur; si felix, confirmaretur. Hoc concedi potest, quum 'auguria,' vel 'omina secunda' dicuntur. In reliquis semper unam et eamd. rationem metaphoræ esse arbitror, a vento, flumine, vel æstu secundo: unde etiam est translata significatio contrariæ vocis 'adversus.' 'Volitare' securitatem quamdam cum arrogantia et impudentia conjunctam significare, adnotat Manut. ad Cic. pro Sext. c. I. Nempe 'volitare' dicuntur, cum illi, qui huc illuc discursantes se jactant et ostentant, tum sæpe homines turbulenti et factiosi. De illis Cic. pro Rosc. Amer. XLVI. et in Pison. IV. De his Idem pro Sext. I. XLIII. XLIV. pro Dom. XIX. et II. Catil. 3.

§. 4 *Abrogare auso legibus suis*] *Obrogare*, quidam melioris notæ. *Salm.* Hic rursus Tollius nihil ex suis adnotarat ad Ed. Grævii. In Naz. et altero Pal. videtur fuisse *obrogare.* Ceteri o. s. et edd. vett. *abrogare* habent; Vineti, Stadii, Freinshemii et Grævii edd. *obrogare.* Hæc ubique permutantur: vid. Sigon. ad Liv. IX. 34. Ferrar. ad Cic. I. Phil. 9. Pith. ad Collat. Leg. Mosaic. et Rom. Tit. IV. §. 2. Briss. de V. S. in *Abrogare*, Torrent. ad Suet. Claud. XXIII. et Schott. ad Aur. Vict. LXV. Non satis convenit inter doctos, quid quoque loco scribendum sit: nec de significatione verbi 'obrogare' idem traditum est a veteribus. 'Abrogare legem' esse, quum lex prior alia posteriore prorsus tollitur, omnes consentiunt. Sed 'obrogare legi' Festus esse scribit, 'legis prioris infirmandæ causa legem aliam ferre:' Ulpian. contra in Fragm. Tit. I. §. 3. 'mutare

aliquid ex prima lege.' Hæc non facile conciliari possunt. Est præterea et alius in hac re scrupulus. Nam si 'obrogare legi' est, ut Festus dicit, legis prioris infirmandæ causa aliam ferre, non satis liquet, quodnam potissimum discrimen sit inter 'abrogare legem,' et 'obrogare legi:' quum utriusque rei idem sit effectus, et non minus 'obrogatione' prior lex infirmata tollatur, quam 'abrogatione.' Manutius c. XLII. de Legib. Rom. hoc ita expedit: 'abrogari legem,' quum alia lege nominatim tollitur; 'obrogari legi,' quum nulla superioris legis mentione facta aliquid contrarium posteriore lege rogatur. Sed neque ulla auctoritate veterum confirmat hoc discrimen inter 'abrogare' et 'obrogare;' nec probabile videtur hoc præcipue spectatum fuisse in distinguendis rebus, quarum idem effectus eademque vis erat. Vir celeberrimus, et non minus literarum nostrarum, quam Juris civilis peritia insignis, Antonius Schultingius, Doctor meus mihi multis nominibus colendus, ad Ulpianum scribit, veteres non semper eodem modo loquutos: sed Ulpianum hæc accurate distinxisse, ut JCtum, et proprietatis verborum studiosum. Plane probo illius sententiam, atque ita puto: plerisque locis veterum, in quibus sine controversia legitur *obrogare*, eam vocem ex Ulpiani sententia interpretandam esse: ut in capite Legis tribunieiæ apud Cic. III. ad Att. 23. 'Quod per Legem Clodiam promulgare, abrogare, derogare, obrogare, sine fraude sua non liceat;' et in eo, quod ex ejusd. lib. III. de Republ. describit Lactantius VI. 8. 'Huic Legi nec obrogari fas est; neque derogari ex hac aliquid licet; neque tota abrogari potest.' Nam in his frustra conjungerentur 'abrogare' et 'obrogare,' si utrumque esset legem priorem totam tollere et infirmare. Idem censeo de multis aliis locis, in quibus alii Mss. habent *abrogare*, alii *obrogare*. Nec scio, quam bene Briss. aliique, quibusdam locis veterum, ubi de tota lege sublata agitur, ut in Liv. IX. 34. et Suet. Cæs. XXVIII. *obrogare* legendum contendant, pro *abrogare*. Hic quidem *obrogare legibus* Gracchi est, eas lege contraria tollere: nam Minucius ex SCto legem tulit de abrogandis nonnullis legibus C. Gracchi. Sed neque certum est Florum ita scripsisse; et, si vel maxime de eo constaret, tamen non magnam illius rationem habendam existimarem, quamdiu non proferuntur indubitata testimonia Scriptorum probatorum, qui 'obrogare legi' dixerint pro, totam legem tollere et infirmare. 'Obrogare de legibus' est inf. c. 17. sed ibi non minus scriptura variat, quam hoc loco.

Fatale familiæ suæ Capitolium] Sic supr. 1, 14, 7. 'Solemnem familiæ suæ consecrationem,' et inf. 4, 7, 6. 'Fatalis Cn. Pompeio harena.' Ap. Lucan. 7. 591. 'Fatales Philippos.' Ap. Suet. Cæs. 59. 4. 'Invictum in Africa fataliter Scipionum nomen.' Credebant enim veteres, quibusdam gentibus, familiis, hominibus, loca alia aliis feliciora esse, aut iniquiora. *Freinsh.* De Minucio vid. Pigh. in Annal. ad A. U. 632.

§. 5 *Inde*] Cum mox sequatur eadem dictio, κακοφωνίας vitandæ caussa, malim hic, *Unde*. Freinsh. Vossius ad Vell. II. 6. hic retinet *Inde*, et mox pro *inde quoque* legit *undique*. Hoc non immerito probabat Perizonius.

Cæde pulsus] *Repulsus* in Naz. schedis. Pal. *depulsus*. Salm. Pal. post. et Regg. *pulsus*. Pal. pr. Toll. Ryck. Duisb. Fran. Voss. et Edd. vett. excepta Ald. quæ *pulsus* habet, *depulsus*: quod revocavi. In Naz. *r* pro *d* est, ut sæpe in Mss.

Ab Opimio consule] Gracchum ab socero suo D. Bruto Callaico et Opimio Cos. oppressum, semel atque ite-

rum ait Ampel. Sallust. Jug. 16, 3. 'L. Opimius, qui [sic forte aptius quam *quia*] Cos. C. Graccho et M. Fulvio interfectis, acerrume victoriam nobilitatis in plebem exercuerat.' Refert autem Val. M. 6, 8, 3. a servo suo interfectum, ne deveniret in hostium potestatem: cujus rei exemplum inf. 4, 7. de Cassio, et Bruto; et passim apud auctores. Auctor de Vir. Ill. cap. 65. Gracchum 'sua, vel servi manu' interfectum scribit: ut ita in medio relinquat. *Freinsh.* Varie relatum est. Vid. Plutarch. Servo cervicem præbuisse scribit Vell. II. 6.

§. 6 *Mortis reliquiis*] Eæd. schedæ *reliquis: reliqua* hic Auctor non semel usurpavit, ἀντὶ τῶν λειψάνων. *Salm.* Solus Naz. *reliquis.* Tollius hic quoque tacuerat: nec tamen mihi persuadere possum eum in tribus scriptis, quibus usus est, invenisse *reliquis*, quod sola Ed. Grævii habet; ceteræ o. e. et s. *reliquiis.* Est tamen insolens loquendi genus 'reliquiæ mortis,' pro eo, quod post mortem reliquum est, i. e. cadavere. Forsitan poëta aliquis ita loquutus fuerit: ap. probatos Scriptores prosæ inveniri vix credo.

Sacrosanctum caput Trib. pl.] Tribuni quippe plebis ἱεροὶ erant καὶ ἄσυλοι, verbis Appiani Bell. Civ. lib. I. p. 370. Hinc ap. Plin. 7, 44. cum Catinius Labeo Trib. pl. summum virum et honoratissimum, Metellum, ad Tarpeium præcipitandi caussa raperet, 'resistendi, sacroque sanctum repellendi, jus non fuit.' Sic ad Scipionem, criminis insimulatum, missi tribuni pl. ut eum 'comprehendere juberent, ac jure sacrosanctæ potestatis reducerent.' Liv. 29, 20, 10. De jure sacrum sanciendi vide Liv. 3, 55. et auctores quos notavimus supra, 3, 13. et 1, 23, 1. *Freinsh.* Add. Bud. ad l. I. D. de Justit. et Jur.

Tribuni pl.] Errat in eo Florus: jam enim tribunatu abierat Gracchus, quare abdicato magistratu sacrosanctus esse desierat. *Stad.*

Percussoribus auro pensatum est] Sicut Appian. lib. IV. ap. Vales. scripsit, Syracusanos idem pretium in capita Hippocratis et Epicydis constituisse. Plin. 33, 3. 'Septimuleius, C. Gracchi familiaris, auro repensum caput ejus excisum ad Opimium tulit; plumboque in os addito, parricidio suo remp. etiam circumscripsit.' Diodor. ap. Vales. hæc tradit de L. Vitellio. Sed plus accredam Latinis Historiis. Extat elegans in hunc Septimuleium jocus Scævolæ, ap. Cic. de Orat. 2, 67. qui 'roganti' Septimuleio, 'ut se in Asiam præfectum duceret, Quid tibi vis,' inquit, 'insane? tanta malorum est multitudo civium, ut tibi ego confirmem, si Romæ manseris, te paucis annis ad maximas pecunias esse venturum.' Non tempero quin adscribam simile huic dicto, quod habet il Cortegiano del Castiglione, lib. 2. p. 89. *Don Giovanni di Cardona disse d'uno, che si voleva partir di Roma: Al parer mio costui pensa male, perche e tanto scelerato, che stando in Roma anchora col tempo potria esser Cardinale.* Freinsh.

CAP. 16 De Apuleiana Seditione scribunt Liv. 69. Appian. Civil. lib. 1. Plut. in Mario. Val. M. 3, 2, 18. Auctor de Vir. Ill. cap. 67, et 73. Oros. 5, 17. *Camers.*

§. 1 *Destitit. Tantum*] In his omnibus non satis expeditus est sensus, cui forsan ita quodammodo subveniri possit: *destitit. Qui (tantum an. viro Mar. dabat, nob. s. inim. cons. suo pr. confisus) occiso, &c.* Freinsh. Idem videbatur Annæ Fabri. Nec sine ratione. Nam si vulgatus ordo verborum et distinctio retineantur, omnia tribuuntur Mario, quæ Florus ab Apuleio facta voluit dicere. Ryckius malebat tolli *qui*, et distinctionem maximam poni post 'confisus.' Sed ita pendet sequens periodus.

Nobilitati inimicus] Forte scripse-

rit Auctor, *inicus*, h. e. *iniquus*. Idem enim mendum in Sall. Jug. 54, 6. 'Inimicum sibi certamen cum hostibus:' ubi patet *Iniquum* esse legendum. Sicut ap. Virg. 10, 889. 'Pugna congressus iniqua:' præterea hoc vocabulo in ea re uti amant scriptores. Varro ap. Non. in *Biceps:* 'Senatui iniquus,' ut recte citatur a Stadio, inf. 3, 17, 3. Tac. 14, 52, 4. 'Oblectamentis principis palam iniquum.' Horat. Carm. 1, 2, 51. 'Te nostris vitiis iniquum.' Sic ex diverso, *æquus* ap. Tac. 4, 14, 3. 'Drusus æquus adolescentibus, aut certe non adversus, habebatur.' Rem quod attinet, testantur id omnes fere. Val. M. 2, 2, 1. 'C. Marius, civis alioquin magnificus, sed novitatis suæ conscientia vetustati non sane propitius.' Tangit Sall. Jug. 84, 8. 'Hortandi caussa, simul et nobilitatem, uti consueverat, exagitandi, concionem populi advocavit.' *Freinsh.* *Inimicus* et *iniquus*, sæpe confundi observat Gronov. ad Liv. XXVIII. 29. Hic nullam rationem video, cur *iniquus* potius legend. sit, quam *inimicus*. Emendationem loci Sallustiani occupavit Rivius.

Consulatu suo] Legend. *cons. sexto* ex Epit. Liv. nisi forte suum vocat, quod emerit, ut est ibidem: qualis jocus Cæsaris ap. Plut. in Sylla, cap. 6. in aliquem magistratum, qui quum diceret, sua se in eum potestate usurum: Recte, inquit, tuum dicis, quod emeris. Sed verius h. l. puto *sexto* legere. *Freinsh.*

Annio competitore] *Mumio* Palatinus. *Salm.* Advertendum, plurimum differre scriptores in nomine hujus. Auctor de Vir. Ill. cap. 73. vocat 'A. Mumium:' Liv. Epit. 69. 'A. Numium:' Val. M. 9, 7, 3. et Oros. 5, 17. Appian. Civil. lib. 1. p. 367. c. 'Nonium.' *Camers.* *A. Mumium* vocari etiam Gruterus mallet. *Freinsh.* *Anio* Naz. *Mumio* Pal. post. *Annonio* Reg. F, *Anneio* Reg. Q, ceteri scripti et o. e. *Annio*, præter Plant. in qua est *A. Nonio*. Et ita hic et in Orosio v. 17. recte emendavit Fabricius. Nam Plutarch. et Appian. 'Nonium' vocant, et prænomen 'A.' est in Val. M. et Aur. Vict. LXXIII. ubi vid. Schott. et Pigh. ad U. 653.

C. Gracchum] 'Quinctium' quendam, qui se Gracchorum fratrem ob oris similitudinem mentiebatur, 'Q. Metellus insiticium censu contra vim incitatæ multitudinis prohibuit:' eum Saturninus, quia populo gratum ob Gracchorum memoriam sciebat, sibi collegam, tertio quem ceperat tribunatu, cooptavit: quem primo magistratus sui die periisse in seditione invenio. Hæc ex Cic. pro Sextio, cap. 47. Val. M. 9, 7, 2. Appian. Civil. lib. 1. p. 369. *Stadius.* Val. M. cit. l. et 3, 2, 18. et 3, 8, 6. hominem 'L. Equitium' appellat: Cic. pro Sextio, cap. 38. 'Numerium,' et 'Quinctium.' *Freinsh.* Cicero de alio Graccho agit, quem diu post hoc tempus inimici P. Sextii in tribunatu illius occidere voluerant, A. U. 696. Hic in Auctore de Vir. Ill. cap. LXII. 'Quinctius' vocatur. Ex hoc Manut. ad Cic. pro Sext. cap. XXXIII. ap. Val. M. pro *Equitius* ubique legendum censet *Quinctius;* Pighius contra ad A. U. 651. illum e Val. M. emendandum. Sed Florus non recte scribit, Saturninum subditicium hunc Gracchum in locum Nonii subrogare voluisse. Nam ipsum sibi alterum tribunatum petiisse, et in Nonii occisi locum Tribunum pl. factum esse, tradunt omnes alii. Deinde Saturninus tertium Trib. pl. creatus est in annum sequentem una cum falso illo Graccho. Appian. I. Civ. p. 369.

Hominem sine tribu] Hoc est, servum, aut, ut alii scribunt, fugitivum. Libertini enim tribum habebant Esquilinam, aut quamcunque Urbanam, in qua censebantur. *Stadius.* Auct. de Vir. Ill. cap. 12. *Freinsh.*

'Hominem sine nomine' Perizon. Orig. Babyl. c. XI. exponit obscurum, ignotum. Ita hoc sæpe sumitur, ut apud eos, quorum loca ibi laudantur, et alios. Hic 'hominem sine tribu,' 'sine nomine,' interpretari possumus hominem, qui nec civis Rom., nec liber erat. Qui tribum Romæ habebat, civis erat: qui nomen Romanum, liber. Quintilianus VIII. Inst. Orat. 3. addictorum et servorum differentias recensens: 'Propria,' inquit, 'liberi, quæ nemo habet, nisi liber, nomen, cognomen, tribum; habet hæc addictus.' Gracchum hunc autem pro fugitivo habitum fuisse scribit Appian. I. Civ. p. 369. et 'ex compedibus et ergastulo' hominem vocat Cic. pro Rabir. perduell. reo c. VII.

In familiam ipse se adoptabat] Lipsius malebat: *in familiam ipse se adoptarat.* Græv. Omnes vett. edd. perperam *subito titulo:* nec melius Voss. 3. *subducto.* 'Subdito titulo' est falso, adscito, supposito nomine, ut 'Subditus filius' pro supposito, ap. Terent. Heaut. V. 3. 12. et Liv. XL. 9. Nam falso se gerebat pro filio Ti. Gracchi, et per mendacium familiæ Gracchorum inserebat. Cic. Brut. LXVIII. 'C. Stajenus, qui se ipse adoptaverat, et de Stajeno Ælium fecerat.'

§. 2 *In verba sua jurare*] *In verba jurare,* vetus editio: cui consentiunt scripti omnes: possumus igitur *sua* ejicere, tot consentientium auctoritate id jubente. *Salm.* Sic o. Pall. et e. v. Gruteri, itemque nostra: aliæ *in verba sua jurare.* Freinsh. *Sua* nusquam invenio ante Edd. Vineti et Stadii. Nec opus erat addi. Vid. Liv. III. 20. et XXII. 11. *In verba jurare* est, jurando repetere verba, quæ alius, sive suo, sive alterius nomine præit. Liv. VII. 5. 'Nisi in quæ ipse concepisset verba juraret.' Ovidio Ep. Acont. 27. est 'compositis ab alio verbis se adstringere.' Proprium militum, qui jurabant in verba, quæ Imperator, vel alius ejus nomine, præibat. Gronov. ad Tac. I. A. 7. et Schel. Dissert. I. ad Polyb. Sed Saturninus non tam in verba sua jurari volebat, quam in legem. Addiderat enim Legi Agrariæ sanctionem, ut intra quintum diem, quam plebs eam scivisset, Senatus in illam juraret: qui jurare non vellet, is Senatu moveretur, et pecunia multaretur. Plut. in Mario, et Appian. I. Civ. p. 367.

Aqua et igni] Idem scribit Aur. Victor c. LXXIII. quod tamen alii sanctione legis comprehensum fuisse non dicunt. Et Saturninus demum post discessum Metelli ab Urbe ad plebem tulit, ut ei aqua et igni interdiceretur. Plut. Appian. et Epit. Liv. LXIX. De interdictione aquæ et ignis Bud. ad l. 2. D. de Pœn. Manut. de Legib. Rom. c. XIX. Sigon. II. de Judic. 5. Briss. III. Antiquit. 5. et Interpp. Cæsaris ad VI. B. G. ult.

Unus] Metellus Numidicus. Vid. Cic. pro Sextio, cap. 16. Vell. 2, 15, 5. Val. M. 3, 8, 4. Appian. Civ. lib. I. p. 369. Auct. de Vir. ill. cap. LXXIII. *Freinsh.*

§. 3 *Perculsa*] Regg. Flor. Fran. Edd. B. S. J. et A. *percussa.* Hæc quoque sæpe commutantur. Vid. Drakenb. ad Sil. II. 213. Hic retineo *perculsa.* Sall. Jug. XXXII. 'Perculsa omni nobilitate,' et rursus ib. XLI. et LXXIII. In Suet. Cal. XXXV. 'Ptolemæum non alia de causa repente percussit,' Perizonius recte emendabat *perculit,* ut ap. eumd. Tiber. LV. et Ner. XXXV. Nam est idem atque, adflixit, quo eadem significatione utitur Suet. Aug. LXVI. Tib. LI. et LII. Add. Reitz. in Ambiguis.

Quum jam tertium annum dominaretur] Id. App. Claudius, ap. Liv. 6, 40. de tribunis sæpius refectis, 'L. illum Sextium, et C. Licinium, perpetuos (si Diis placet) tribunos, tantum licentiæ novem annis, quibus

regnant, sumsisse,' &c. *Freinsh.* Designatus quidem erat tertium Tribunus pl. in annum sequentem, sed non multo post occisus est. Plut. et App. Magl. *jam in t. a.*

§. 4 *Ut Glauciam Cos. faceret*] Eadem Appian. Civ. lib. 1. p. 369. Quod tamen non pertendit: Cic. Bruto, 62, 8. nec Florus id ait, sed de conatu tantum testatur; secus quam locum hunc intellexit Vir doctus, in Animadv. 2, 7. qui fallitur ipse, dum Florum autumat falli. *Freinsh.* Est ille Hadr. Junius.

Regem ex satellitibus suis se appellatum lætus accepit] Summum crimen in libera rep. præsertim Romana, quæ nomen hoc abominabatur: quale etiam Cæsarem afflixit; quamvis nec accepto regis nomine, sed levi quadam suspicione: quasi oblatum non satis bona fide rejiceret. Hinc Cic. Phil. 11, 19, 6. ad Antonium, qui Cæsari Lupercalibus diadema imposuerat: 'Tu, tu, Cæsarem occidisti Lupercalibus.' Suet. item, in Vita, 80, 1. huic rei necem Cæsaris maturatam adscribit: 'Quæ caussa conjuratis,' inquit, 'maturandi fuit destinata negotia.' *Freinsh.* Oros. v. 17. ab aliis 'Regem,' ab aliis 'Imperatorem' vocatum scribit. *Suis* abest a Magl. Berol. Duisb. Fran. et e. v. *Se* a Naz. Ryck. Voss. 3. et Edd. B. S. P. et J. Illud abesse potest; hoc nequaquam.

§. 5 *Conspiratione Senatus*] Vid. Appian. I. Civ. p. 369. et Cic. pro Rabir. VII. 'Conspiratio' pro consensu, in bonam partem, Freinsh. in Ind. Locus Justini ibi adnotatus est XXXIV. 1. Sic Cic. x. Fam. 10. et 11. Off. 5.

Ipso quoque jam Mario Cos., quoniam tueri non poterat, adverso] Eand. Mario culpam impingit Epit. Liv. 69. loco vulnerato, quem ita constituo: 'Quibus rebus concitato senatu (in cujus caussam et C. Marius, homo mutabilis, et varii consilii, ingeniique semper secundum fortunam, transierat, cum eum tueri minime posset) oppressus armis,' &c. de Saturnino loquitur. Reliqui non attingunt hoc ulcus, sed tantum plenis buccis prædicant, Saturninum a Mario eversum, quos inter Vell. 2, 12, 6. Val. M. 8, 6, 2. *Freinsh.*

Directæ in foro acies] Ryck. *directa in foro acie.* Paullo ante: *Tum vero conspiratione Senatus.* Sic Lips. scribend. censuit deleto τῷ *jam.* Græv.

Expulsus inde, in Capitolium] *Expulsus, inde Capitolium invasit,* omnes scripti. *Salm.*

Inde Capitolium] Sic o. Pall. Gruteri, et nonnulli Mss. Vineti. Sed Impr. q. *inde in Capit.* quod si recipias, *invasit* mutandum sit in *evasit.* Observandum autem, solenne fuisse hoc refugium seditiosis et tumultuantibus. Exempla ap. Liv. 3, 15, 7. Nostrum supr. 3, 14, 7. Tac. 3, 69, 7. *Freinsh.* *In* neque in aliis scriptis, neque in editis ante Vinetum, cujus libri quidam id habebant, legitur. Cap. præced. 'Fatale familiæ suæ Capitolium invasit.'

§. 6 *Abruptis fistulis*] Cic. pro Rabirio fine Fragm. Vide Rycq. de Capitolio, cap. 37. *Freinsh.* Cic. l. d. 'C. Marius, quod fistulas, quibus aqua suppeditabatur Jovis O. M. templo, præcidi imperarat.' Pompon. l. 18. D. de Servitut. Prædior. Urb. 'Fistulas, per quas aquam ducas.' Vid. Briss. de V. S. et VI. Form. p. 552.

Per legatos] An hi vere legati fuerint, disputat Gentilis, de Legat. 2, 9. *Freinsh.*

Pœnitentiæ fidem faceret] I. e. faceret, ut Senatus crederet eum pœnitere eorum, quæ fecerat. Plin. IX. Ep. 21. 'Libertus tuus, cui succensere te dixeras, venit ad me, advolutusque pedibus meis, tamquam tuis, hæsit, flevit multum, etiam tacuit: in summa fecit mihi fidem pœnitentiæ. Vere credo emendatum, quia deliquisse se sentit.' 'Fidem facere

alicui' est, facere ut is, cujus persona in dativo exprimitur, credat ei, qui 'fidem facere' dicitur; non, quod Vir doctus putavit, facere ut credatur illi, cui aliquis 'fidem facere' dicitur. Neque enim Saturninus legatis ad Senatum missis faciebat, ut Senatui crederetur; sed ut Senatus ipsi crederet: nec libertus ille, ut Plinio crederetur; sed ut Plinius liberto crederet. Ita semper alii utuntur hoc genere loquendi. Vid. Cic. ad Att. VII. 8. Liv. XXI. 47. et XXV. 8. Cæs. IV. B. G. 11. Curt. IV. 9. Similiter 'fides alicui fieri' dicitur, quum fit, ut aliquis credat, quum alicui persuadetur. Cæs. III. B. C. 101. 'Neque multo post de prælio facto in Thessalia cognitum est: ut ipsis Pompeianis fides fieret.' Et in his sæpe omittitur dativus personæ. Flor. IV. 10. 4. 'Quum fidem ipso fecisset,' nempe, Romanis. Cæs. V. B. G. 41. et Liv. XXXIII. 31. Nec adhuc inveni quemquam aliter loquutum, quam Justinum XXXVIII. 9. 'Interjecto tempore, quum fidem illi [Demetrio] etiam suscepti liberi fecissent, eodem comite repetita fuga est:' i. e. quum liberi fecissent, ut crederetur illi, nec deinceps fugam tentaturus videretur. Sed ap. alios ea significatio hujus phraseos est, quum illi additur dativus rei. Mela I. 7. 'Faciuntque ei fabulæ aliquam fidem.' Curt. VI. 2. 'Fecerant fidem rumori temere vulgato Græci milites.' Justin. I. 7. 'Ut affirmationi suæ fidem faceret,' ubi frustra Schefferus *affirmatione sua.* Flor. I. 1. 17.

Degressus] Ita libri Vineti et plerique alii. Sed Pal. 1. Berol. Duisb. Fran. Voss. 3. et Edd. vett. excepta Ald. *digressus.* Male; ut sæpe ap. alios. Vid. hic Vinet. Sigonium ad Liv. V. 46. VII. 24. XXIII. 27. et XXIX. 2. Pichen. et al. ad Tac. II. H. 66. et Rittershus. ad Oppian. II. Cyneget. 89. post Commentarium. Nec recte Ciaccon. in Sall. Ju. XLIX. tuetur *monte digrediens.*

Cum ducibus factionis receptus in curiam est] V. e. *factionis in curiam aggressus est:* ut forte fuerit, *congressus est,* vel aliud quid: nam nec Pall. conspirant, quippe 3. *regressus:* stant tamen duo alii pro vulgata. *Grut.* Editio nostra præfert, *receptus in curiam est:* non absurde, præsertim cum illud *aggressus* videatur repetitum ex superiore linea, ubi fuerat *degressus:* et consentit historia. Appian. Civ. lib. 1. p. 370. 'Consul in Curiam eos [Apuleium, et socios] inclusit, velut, legitime sumpturus de eis supplicium.' *Freinsh.* Berol. et Duisb. perperam cum Pal. 3. *regressus.*

In curiam] 'Hostiliam,' ut patet ex Vell. 2, 12, 6. modo citato. De hac, aliisque curiis, vide Pompon. Lætum, in opusculo de Antiqu. Rom. 3, 26. *Fr.*

§. 7 *Ibi eum facta irruptione populus*] Appian. Civ. lib. 1. p. 370. modo citata: 'Plebs curiæ tegulas convulsas jaciebat in inclusos.' Quidam tamen nominatim in Rabirium cædem ejus conferunt, ut Epit. Liv. 69. si modo sana ejus loci lectio; nam in antiquioribus edit. est, *Bello quodam interfectus est:* ex quo Sigonius effinxit *A Rabirio quodam,* quod ceteri deinceps editores receperunt, temere fortassis; cum non a Rabirio interemptus sit, si Ciceroni, in defensione ejus, credimus, sed Scæva quodam servo: quod equidem magis credibile est, quam Rabirium immixtum fuisse isti cœtui: putem igitur potius reformandum fuisse in Epit. Liv. *Telo quodam interfectus est.* Idem. A Rabirio caput ejus per convivia circumlatum fuisse scribit Aur. Victor. c. LXXIII.

CAP. 17 Scribunt hoc idem Epit. Liv. 70. et 71. Val. Max. 9, 5, 2. Auctor de Vir. Ill. cap. 66. Oros. 5, 18. Appian. Civ. lib. 1. p. 371. *Camers.*

§. 1 *Livius Drusus*] Senecæ de hoc judicium vide, Consol. ejus ad Marciam, 16, 5. Plut. in C. Graccho, cap. 11. est ἀνὴρ οὔτε γεγονὼς τινος Ῥωμαίων,

οὔτε τεθραμμένος χεῖρον. Similia Dio in Excerpt. ap. Vales. p. 638. De hoc Obsequens, cap. 114. 'Libius Troso, P. Tarquinius leges ferentes cum bellum Italicum consurgeret:' ubi forte legend. *Livio Druso Pl. tribuno, leges ferente.* Freinsh.

§. 2 *Ut nec prima illius*] Probo ex iisdem vett. *ut ne prima illius flamma.* Salm. Sic o. Pall. quod probat Salmasius. *Freinsh.* Sic quoque alii o. s. et vett. Edd. *Nec* a Vineto, puto, ortum deinde per alias Edd. propagatum est. Hoc quidem præferebat Tollius, et Florus etiam alibi eo usus est, pro, ne quidem. Vid. ad II. 8. 12. Sed ap. alios quoque 'ne' eadem significatione inveniri ostendit cl. Burm. ad Quintil. VI. Inst. Orat. 1. Schottus quoque IV. Nodor. Cic. 16. ex antiquis membranis Ciceronis I. Tusc. 29. adfert: 'Nec secerni, nec dividi, nec discerpi, nec distrahi potest: ne interire igitur.' Hoc alii in suis non videntur invenisse. In Liv XLIV. 36. quem locum laudat Schottus, constanter scribitur: *neque enim ne his cunctationem aperuerat suam.* Gronov. tamen ibi mavult: *nam ne his quidem cunctationem aperuerat suam. Prorogaret,* quod habent Edd. B. S. et A. in nullis aliis inveni.

§. 3 *Gracchi*] Ejeci vocem, quam inculcaverant alii: nam omnes, quos vidi, retinent *Caii Gracchi:* male omnino, quo enim referas illud *diviserant?* nempe ad utrumque Gracchum, non alterutrum, multo minus etiam ad equites Romanos: totum igitur locum alio modo interpunxi. Vide Dionis Excerpta ap. Vales. p. 625. *Freinsh.* Prænomen est in Naz. Pall. Ryck. Duisb. Fran. Voss. et o. e. Nec dubito, quin etiam in Toll. ac Regg., saltem quibusdam horum, fuerit, etsi ex iis nihil adnotatum est. Colerus ad Sall. Orat. II. de Rep. Ordin. legit, *C. Gracchus diviserat,* et *fecerat. Fecerat* habet etiam Ryck. Sed præfero conjecturam Freinshemii. Ti. Gracchus non tulit quidem legem de judiciis a Senatu ad Equitem transferendis; sed tamen, ut auctor est Plutarchus, promiserat se legem judiciariam de judiciis inter Senatum et Equites communicandis laturum. Et Dio de eo in Excerpt. Peiresc. Καὶ τὰ δικαστήρια ἀπὸ τῆς βουλῆς ἐπὶ τοὺς ἱππέας μετῆγε, *transtulit,* i. e. transferre voluit, ut in Suet. Cæs. XV. 'Transferebat,' et ibid. XXIX. 'Pepigit.' Non enim Tiberius hoc effectum dedit, sed deinde frater ejus Caius: quod quum fortassis Magister aliquis paullo doctior sciret, potuit is hic adpingere prænomen *Caii.* Perizonius ad h. l. scripserat: Leg. *Judiciariæ leges Gracchi.* Sic supr. I. 3. 'Citavere leges nefas.' Liv. XXX. 31. 'Mamertinorum periculum et Sagunti excidium nobis pia ac justa induerunt arma.' Distinctio a Freinsh. ante 'Equites' posita est in Ryck. Fran. Edd. V. B. P. et Plant. Ceteri Editores eam rejecerant post 'Romani.'

Bicipitem ex una fecerant civitatem] Varro ap. Non. in dictione *Biceps,* eisdem fere verbis citatur: 'Gracchus senatui iniquus, equestri ordini judicia tradidit, ac bicipitem civitatem fecit, discordiarum civilium fontem.' *Stadius.* 'Diductam civitatem' nominat Tac. 4, 17, 4. *Freinsh.* Plutarchus scribit C. Gracchum judicia inter Senatum et Equites communicasse, et 300. Senatoribus totidem ex Equestri ordine judices addidisse. Eum falli multis testimoniis veterum ostendit Manut. de Legib. Rom. cap. XV. Nam hoc Drusus fecit. C. Gracchus solos Equites judicare voluerat. Itaque forsitan etiam in eo erravit, quod de Ti. Gracchi lege judiciaria prodidit.

Fata fortunasque principum] Sic v. e. sic Pall. tres: quo quid clarius? et tamen posterius impr. intruserunt, *patrum, vitasque: fata fortunasque patrum, vitasque principum.* Grut. Hæc

res inter caussas Belli Servilis in Sicilia ponitur, in Diod. lib. 34. ecl. 2. *Freinsh.* Lectio illa, quam merito damnant Viri docti, est in Regg. Edd. Ald. Camert. et Vineti. In Edd. B. S. P. et J. *fata Patrum, vitasque principum.* Ryck. Duisb. Fran. Voss. et v. e. consentiunt cum Pall. Tollius hic rursus siluerat. Amst. nescio qua auctoritate, *fata fortunasque principum, vitasque principum.*

Interceptis vectigalibus] Vide supr. 3, 12, 13. *Freinsh.*

Pecularentur suo jure remp.] Qui ordinem seriemque, quæ hunc locum nectit, videat, certo pronuntiet, scribendum esse, *peculabantur*, cui scripturæ robur addit favor optimorum librorum et veteris editionis: paulo supr. illa verba, *vitasque patrum*, foras sunt ejicienda: quæ pro certo habeo esse ab aliquo inepto adtexta: brevius et verius libri, *ut qui fata fortunasque principum:* vox *patrum*, quam intruserant, quibus rationibus permoti? nonne tunc patres, principes erant in rep.? deinde illud, *vitasque*, nonne est plane supervacaneum, cum præcesserit, 'fata?' Omnino studiosus aliquis ad oram libri adleverat hæc verba glossæ instar obtinentia: quæ postea nescientes librarii temere reconcinnata in contextum receperunt. *Salm.* *Peculabantur*] Sic rescripsi. Pall. o. itemque vet. ed. Virisque doctis volentibus. Impr. *pecularentur:* male. *Freinsh.* *Peculabantur suo jure rempublicam*] Hoc est, corripiebant et furabantur pecuniam publicam, nemine impediente. Superius lib. I, 17. 'Captisque superioribus jugis in subjectos suo jure detonuit:' ubi vide quæ notavi. *Græv.* *Pecularentur* non inveni ante Vinetum. Voss. 1. et 2. tamen *specularentur.* Fran. *speculabantur:* *s* adjectum est capiti hujus vocis e fine præcedentis. *Suo jure* perperam omissa erant in Naz.

Exilio Metelli] De quo supra, 3, 16, 3. *Freinsh.*

Damnatione Rutilii] P. Rutilius Ruffus, qui Cos. fuerat cum C. Manlio, anno 548. vir innocentissimus, lege repetundarum interrogatus, et conspiratione equitum, qui tunc judicabant, ex invidia condemnatus est: quod cum Q. Mucio Scævolæ in Asia legatus fuisset, Asiaticos a publicanorum (qui equites erant) injuriis defendisset: quare omnes civitates Asiæ legatos, secessum ejus opperientes, et ad se ut veniret invitantes, obviam miserunt: a Sulla etiam revocatus, longius, ne quid contra leges faceret, in exilium recessit. Smyrnæ eum exulasse, in Bruto scriptum est. *Stadius.* Ex Vell. 2, 13, 2. Ascon. in Divinat.: Liv. Epit. 70. Sen. de Provid. cap. 3. Val. M. 6, 4, 4. Cic. in Bruto. Egregium hujus dictum recenset Sen. de Benef. 6, 37. mortem et bona Smyrnæis relicta. Tac. 4, 43, 8. brevem, sed egregiam laudem Cicero, pro C. Rabirio Posthumo, cap. 10. de Oratore, 1, 53. et pro Fonteio, cap. 13. Meminit et Dio, in Excerpt. ap. Vales. pag. 637. *Freinsh.* Solus Ascon. in Divin. Cic. in Verr. XVII. scribit Rutilium Q. Mucii Quæstorem in Asia fuisse: de quo disputat Perizon. Animadv. c. II. p. 58.

§. 4 *Pares opibus, animis, dignitate*] Justin. 16, 3, 1. 'Inter pares assiduum discordiæ malum:' adde eund. 13, 2, 3. hinc ap. Tac. 2, 47, 7. cum in Asiam ad introspiciendas sociorum res aliquis mittendus esset, 'dilectus est M. Aletus e prætoriis, ne consulari obtinente Asiam, æmulatio inter pares, et ex eo impedimentum, orietur.' Idem, 14, 46, 2. 'Æmulis inter se per nobilitatem, Volusio, atque Africano.' Præter has aliam discordiæ Cæpionis cum Druso caussam adfert Plinius, 33, 1, 18. cum ait, cœptam 'ex anulo in auctione venali.' Vide etiam Dionis Excerpt. Vales. pag. 638. Liv. Epit. 70, 5. *Freinsh.*

Unde et nata Livio Druso æmulatio accesserat] Mirum hoc ulcus intactum reliquisse tot eruditos editores, qui huic Scriptori tantum olei operæque impenderunt. Sane si attendissent, non potuissent non improbare genus loquendi Latinis auribus inauditum. Quis enim conjungit hæc, 'ex his rebus nata Livio Druso æmulatio accessit?' Aut quis dicit 'huic ex hac re nata accessit æmulatio?' Nullus dubito quin *accesserat* sit interpretatio τοῦ 'nata,' quæ ex margine a magistro adscripta intrusa est in contextum, ex quo, si salvum velimus Florum, ejicienda est, legendumque: *In hoc statu rerum pares opibus, animis, dignitate (unde et nata Livio Druso æmulatio) equitem Servilius Cæpio, Senatum Livius Drusus asserere.* Sæpius scioli et indocti voces quasdam interposuerunt, ut et aliis in locis ostendimus, et in hoc ipso capite non unum exemplum occurrit. N. Heinsio, quo cum de hoc loco egeram, commodius videbatur, si τὸ *accesserat* mutaremus in *exarserat* interjecto τῷ *et*, nec tamen prorsus necessarie. Legebat igitur: *unde et nata Livio Druso æmulatio exarserat.* 'Tanta exarsit ambitio' ap. Liv. III. 35. *Græv.* Tollius Fort. XXII. vel *accesserat*, tamquam glossam, ejiciendum censet, vel legendum, *et inde nata Drusum æmulatio accenderat.* Nam nomen *Livii* hic et paullo post tollendum putat. De studio Cæpionis erga ordinem Equestrem etiam Cic. Brut. LXII.

§. 5 *Signa, aquilæ, et vexilla aderant. Ceterum sic urbe in una quasi in binis castris dissidebatur*] Quid hic *ceterum?* Hac vocula utuntur cum ad aliam narrationem transeunt, non in eadem periodo, de eadem re loquentes. Si illam expunxeris, Floro sua constabit integritas. Ideo *signa, aquilæ, et vexilla aderant*, ut in urbe pugnarent æque ac in campo de principatu. Equidem *ceterum* hic alienum est. *Græv. Ceterum* pro, sed, sæpe Florus et alii ponunt: verum id huic loco non optime convenit.

Nobilitatis elegit] Meliora exemplaria *delegit* habent: nec veteri editioni, aut alteri Palatino, assentiendum est, *abegit* præferentibus: ubi lib. II. cap. IV. 'In causa belli Saguntus electa est, vetus Hispaniæ civitas,' eadem loquutio. *Salm.*

Elegit] Aliæ edd. aut *eligit*, aut *egit:* vetus vero *abegit*, quod ultimum quoque in Pal. 3. Sed primo loco positum adserunt Pall. duo reliqui. *Grut.* Nimis tamen languere videatur oratio retenta hac voce: quapropter ex ductu literarum reformem, *ejecit*, eleganti sensu; multo tamen meliore illo, quem ex scriptura, quam Salmasius indicat, effingo. Veteres enim illi *delegit* habent: unde legendum aio, *dejecit:* consideretur tota loci sententia, hujusque etiam verbi proprietas: nemo negabit quin illi alteri præcellat. Vide Ascon. p. 5. Ap. Sen. etiam ad Marciam cap. 2. malim, 'Jecerat nulli cessura ponderi fundamenta,' quam *legerat*. Freinsh. Nec hoc fert Latina lingua 'reum eligere.' Rectius edd. nonnullæ: *reos egit.* Græv. Non scio, quæ sint illa meliora exemplaria ap. Salm. Nam ipse in libro suo e Naz. et Pal. post. adnotarat *elegit*, e Pal. pr. *abegit.* Nec video, quæ præcipua elegantia sit in *ejecit*, vel *dejecit*, quæ substitutum it Freinshemius. *Elegit* est in aliis o. s. et e. præterquam in Junt. et Cam. quæ habent *eligit. Reos egit* Latinissimum est. Ovid. Epist. Hypermn. 120. 'Quid fiet sonti, si rea laudis agar?' Idem Remed. Am. 388. Nuc. 56. et Liv. XXIV. 25. Add. Heins. ad Ov. Epist. Parid. 324. Fateor tamen me non intelligere, cur ratio linguæ Latinæ non patiatur dici, 'elegit reos principes nobilitatis,' pro, e magno numero nobilitatis duos illius principes elegit, quos reos faceret. Scaurum a Cæpione repetundarum, non ambitus, pos-

tulatum esse in Orat. Cic. pro Scauro scribit Asconius, cui tutius credi potest. Vid. cl. Wesseling. I. Obs. 11. Philippum ab eodem ambitus reum factum, quod hic prodit Florus, nondum alibi legi.

§. 6 *Gracchanis legibus, eisdem socios*] Altera lectio in uno Pal. quam tamen mendosam censeo, hæc est: *plebem ad se Gracchanis legibus evocavit, socios ad plebem spe civitatis erexit:* viderint illi, quibus gustus sapit, quid sapiat hæc lectio: nobis religioui est vulgatam sollicitare. *Salm.* In fine periodi pro *erexit*, commodius videatur *traxit*. Freinsh. Pal. et Ryck. *plebem ad se Gracchanis legibus evocavit, socios ad plebem spe civitatis erexit.* Damnat hanc lectionem maximus Virorum Salmasius, et vulgatam non esse sollicitandam præcipit. Inviti dissentimus ab eruditorum Principe. Sed lectio vulgata quid sibi vult? Quid est *ad se plebem erigere:* et *socios ad plebem erigere?* quis ita loquitur? Vidit Lipsius etiam absurditatem hujus scripturæ, qui olim in cathedra Leidensi monuit in vetere suo libro pro *eisdem* scribi *advocavit*, et pro *erexit* legendum esse conjicit *allexit.* Sed Ryckianus et Palatinus veram nobis scripturam servarunt, priorum dumtaxat verborum. *Evocare ad se plebem* est, concitare seu perpellere plebem ad arma capienda nullo habito delectu. Nam hæc propric dicitur evocatio, ut de tumultu, cum, ut notat Donatus ad Eunuch. Terentii, ‘Dux alloquitur cives: Qui rempublicam salvam esse vultis me sequimini.’ Veterani etiam, qui sine tumultu sollicitantur a ducibus, et ex agris ad arma vocantur, non conscribuntur, evocati dicti sunt. Suet. Aug. 56. ‘Adfuit et clientibus, sicut scutario cuidam, evocato quondam suo, qui postulabatur injuriarum.’ Sed evocatos quis ignorat? Cic. pro Rab. ‘De te ipso, inquam, Labiene, quæro, cum ad arma Consules ex senatusconsulto evocassent:’ sic enim recte ibi veteres libri. Hinc et ab hominibus ad res transfertur. Cic. de Fin. ‘Probitatem præmiorum mercedibus evocatam.’ Id. x. ad Att. 8. ‘Sed super hac re nimis; ne meam ipse συμπάθειαν jam evocem.’ Totum itaque locum sic constituendum puto: *plebem ad se Gracchanis legibus evocavit, eisdem socios ad spem civitatis erexit:* cap. seq. ‘Ad quam spem eos cupidine dominationis Drusus erexerat,’ Cum excidisset in nonnullis libris vox *evocavit*, labes illa secuta est, conjunxerant tum *erexit ad se plebem*, inde necessario inserendam esse crediderunt vocem, ut posteriora verba prioribus responderent, ad quam etiam socios erigerent. Nullam autem invenerunt aptiorem ut posteriora verba prioribus responderent, quam quæ in superiore versu legebatur, *plebem*, hoc sensu, nisi fallor: Ad plebem aggregabat socios suis legibus Gracchus: sed inepte hercule, et perquam absurde. *Evocavit* probat quoque N. Heinsius, sed sequentia hoc modo refingit: *eisdem socios ad plebem additos spe civitatis erexit:* τὸ *additos* nimirum vult inseri, quod exciderit. *Græv.* Freinshemius in Ind. exponit, plebem sibi, et socios plebi reddidit faventes. Eodem modo Rupertus; adjunxit sibi plebem, et rursus plebi socios. Sed hoc recte rejecerunt Grævius, et Tollius Fort. XXII. tamquam Latinis incognitum genus loquendi. Scriptura Pal. pr. et Ryck. etiam est in Florent. vulgata in aliis scriptis, et o. c. Non possum mihi persuadere *evocavit* a Floro profectum esse. Nam quæ de ‘evocatione militum’ dicuntur, mihi ab hoc loco aliena esse videntur. Neque enim hic sermo est de militia, aut civibus ad arma sine delectu concitandis, sed de studio Drusi in conciliandis sibi plebis et sociorum animis; idque manifeste indicant illa, quæ mox de largitionibus Drusi dicuntur. Altera

pars emendationis Græviance non spernenda est: nam 'erigere aliquem ad spem' frequens est optimis Scriptoribus. Tollius legit *plebem ad se Gracchanis legibus, socios ad plebem spe civitatis traxit. Eisdem*, quod est in plerisque Mss. abest a libris, qui habent *evocavit*. Et potest sine detrimento sententiæ abesse: quamquam, si retineatur, nihil erraverit Florus. Nam quod Rupertus scribit, se nullam legem Gracchi de civitate Italicis danda nosse, id non cogitanti excidit, nec memori eorum, quæ in Vellei. II. 6. et Appian. I. Civ. p. 363. legerat. *Traxit* Tollius sumsit a Freinshemio. Hoc Perizonio quoque non displicebat, et habet, quo se tueatur. Liv. XLIII. 17. 'Adversus amentiam eorum, qui ad Macedonas gentem trahebant.' Add. supr. ad II. 12. 3. et Gronov. IV. Observ. 4. *Erexit* retineri non potest, nisi, quod hic adnotarat Perizonius, statuatur ellipsis unius verbi. Nam scripserat, *erexit* vel tantum respicere ultima verba, vel pro eo legendum esse *traxit*. Vid. similia supr. III. 21. 26. Sed ne sic quidem quidquam bonæ sententiæ est in verbis *ad plebem*. *Allexit*, quod malebat Lipsius, Tollius observat confirmari e Freculpho, qui I. 6. 12. dicit Latinos a Druso 'spe libertatis illectos.' Amstelodamenses ediderunt conjecturam Grævii. Ego de hoc loco nihil possum constituere, ob eamque causam scripturam veterem, quamvis corruptam, revocandam existimavi. Sed conjectura Freinshemii mihi probabilior videtur ceteris.

Exstat vox ipsius] Etiam in Auct. de Vir. Ill. cap. LXVI. *Freinsh.*

§. 7 *Aderat promulgandi dies*] Errat Florus. Non promulgandi, sed rogandi seu ferendi legem dies aderat. Promulgata jam antea lex erat. Mox merito insolentiæ accusant hoc loquendi genus *obrogare de legibus*: omnes enim scriptores idonei, et ipse Florus alibi mavult 'obrogare legibus.' Nam 'obrogare legi' est, legem priori legi contrariam ferre, ut 'obducere alicui alium.' *Græv.* Non scio, quis præter Florum dicat Legem eo die 'promulgari,' quo populus eam, postquam per trinundinum promulgata fuerat, in comitiis jubebat. Rectius supr. c. 14. dicit, 'Postquam rogationis dies aderat.' Liv. v. 30. 'Quum dies ferendæ legis venisset.' Vid. Gruch. Lib. I. de Comit. et Manut. de Legib. Rom. c. XXXIV. et seq. Add. tamen n. 9.

§. 8 *Obrogare de legibus*] Insolens loquendi forma; mihi quidem usu incognita: supra, 3, 15, 4. fuit; 'Obrogare auso legibus suis Minucio tribuno,' quomodo quin hic quoque scribatur, non video quid vetet. *Freinsh.* Pal. pr. *abrogare de lege.* Pal. post. Ryck. Magl. Voss. 1. 2. Edd. B. S. P. A. et Camert. *abrogare de legibus.* Junt. *abrogare legibus. Obrogare de legibus*, quod habent ceteri s. et v. e. non credo usquam alibi legi, et Ryckius ac Perizonius quoque delendum censebant *de*. Philippo collum obtortum, quod legi agrariæ resisteret, scribit Aur. Vict. LXVI. At Val. M. IX. 5. quod Drusum concionantem interfari ausus fuisset.

Sed apprehensum] Nota immanem Tribunorum potentiam, qui ad Cos. etiam summum honorem gerentem, viatorem audebant mittere. Exempla ap. Liv. 2, 56, 15. 4, 26, 9. 5, 9, 5. immo censorem in vincula ducere, ap. eund. 9, 33, 23. etiam triumphaturos vetare. Sueton. Tib. 2, 14. pertinent huc quæ notavi supr. 3, 15, 6. *Freinsh.*

Viator] Dissentit expresse Val. M. 9, 5, 2. 'Obtorta gula, et quidem non per viatorem, sed clientem suum:' locum indicavit Camers. *Idem.*

Sanguis in ora et oculos redundaret] Sic Pall. o. et v. e. Videatur tamen etiam legi non male posse, *in aures*; cur enim *in ora* potius, quam *in os*,

Auctor scripserit? Plinius, 7, 44. 'Tanquam parum esset, faucium certe intortarum, expressique per aures sanguinis, pœnam exactam esse:' hoc autem erat 'obtorto collo duci.' Auctor de Vir. ill. cap. 66. de hoc ipso facto; 'Consuli legibus agrariis resistenti, ita collum in comitio obtorsit, ut multus sanguis efflueret e naribus:' quod alii aliter efferunt. Tac. 4, 70, 2. 'Quantum obducta veste, et adstrictis faucibus niti poterat.' Cic. Verr. 4. 10. 'Quem obtorta gula de convivio in vincula atque in tenebras abripi jussit.' Vidé Comment. ad Juv. 10. 88. *Idem.* Et Turneb. xxviii. Advers. 34. *Ora* est in omnibus libris, nec video, cur mutandum sit.

§. 9 *Latæ jussæque leges*] *Latæ leges* interdum dicuntur, quæ tantum promulgatæ sunt. Liv. xxvi. 2. 'Agendum cum Tribunis pl. esse, primo quoque tempore ad plebem ferrent, quem cum imperio mitti placeret in Hispaniam. Ea res cum Tribunis acta promulgataque est.' Et ap. Liv. aliosque sæpe 'leges latæ' dicuntur, quæ numquam a Magistratibus perlatæ, nec a populo jussæ fuerunt. Interdum contra 'latæ leges' sunt perlatæ. Nam et 'ferri lex' dicitur, quum populi suffragiis committitur, et 'lata lex,' quæ a populo jussa et comprobata est: ut quum illis, vel illis Coss. legem aliquam latam legimus, quod plerumque cum effectu accipitur, pro, eam a populo jussam et acceptam esse. Nam qui rogabant populum, quod fiebat die comitiorum, quo populus in suffragia mittebatur, eodem die etiam 'ad populum ferre' dicuntur. Vid. Brisson. ii. Formul. p. 131. Nec aliter potest intelligi, quum dicitur 'dies ferendæ legis.' Grucb. i. de Comit.

Statim socii flagitavere] Placet *flagitare*, ut optimæ membranæ exaratum habent. *Salm.* Ryck. ut optimæ membranæ aliæ: *socii flagitare.* Græv.

Ægrumque rerum] I. e. ob res temere motas. Lucan. vii. 240. 'Æger quippe moræ.' Val. Fl. iii. 737. ex emendatione Heinsii: 'Lea prolis ademtæ Ægra:' ubi vid. plura hujusmodi, et rursus ap. eumd. ad Vell. ii. 88. Barth. ad Claud. iv. Consul. Honor. 167. et 1. in Rufin. 377. et Freinsh. in Ind.

Matura, ut in tali discrimine, mors abstulit] Simillimum illud Livii, 6, 1, 9. de Q. Fabio: 'Cui judicio eum mors, adeo opportuna, ut voluntariam magna pars crederet, subtraxit.' Idem, 23, 30, 9. de Gelone dicit: de Pisone Tac. 4, 21, 6. De ipso Druso hoc Seneca, de Brev. Vitæ, 6, 3. 'Subito vulnere per inguen accepto collapsus est: aliquo dubitante, an mors voluntaria esset; nullo, an tempestiva.' Sic Plin. Epist. 2, 1. 'Honoratum cognitioni Senatus mors opportuna subtraxit.' Ante complures annos de clarissimo quodam duumviro Vindelico similia quædam ferebantur. Ceterum de morte Drusi referunt omnes quos vidi, incerto auctore cæsum; præter Cicer. N. D. 3, 33. qui percussorem ejus nominat. 'Summo cruciatu,' inquit, 'supplicioque, C. Varius, homo importunissimus, periit: sed, quia Drusum ferro, Metellum veneno, sustulerat, illos conservari melius fuit, quam pœnas sceleris Varium pendere:' in quibus tamen expeditior sententia fuerit, particula leviter trajecta, sic; *periit, quia Dr. fer. Met. ven. sustulerat: sed illos, &c.* Ampelius 'per insidias Philippi Cons. interfectum' scribit. *Freinsh.*

Nec ideo minus socii desierunt] Videtur dicendum fuisse, *nec ideo socii desierunt*, vel *nec ideo magis desierunt*, ut l. 17. §. 12. D. de Ædil. Edict. 'Non ideo magis fugitivus esse desinit.' Perizonius adscripserat omnino delendum esse *minus*, vel *desierunt.* Mihi placet sententia Frein-

shemii in Ind. negationes duas pro una positas esse. Hoc enim non infrequens esse ostendi ad Opusc. de Latinit. JCtor. p. 366. Add. Turn. XVI. Adv. 19. et XXX. 9. Muret. ad Catull. Carm. IV. et Schott. v. Observ. 16. idem observavit Jac. Gothofred. in l. 2. C. Th. de Veteran. l. 22. de Cohortalib. et l. 189. de Decurion. Flori phrasi non dissimilis est hæc Suetonii Ner. XLII. 'Nec eo secius quidquam ex consuetudine luxus atque desidiæ omisit, vel imminuit,' pro, eo magis. Nam *nec eo secius* est, nec eo minus. C. Nep. Milt. II. 'Neque eo secius Atheniensibus, a quibus erat profectus, officia præstabat.' Et Attic. II. 'Neque eo secius adolescentem Marium hostem judicatum juvit opibus suis.' Add. doctiss. Reitzium in Ambiguis, v. *Magis.*

CAP. 18 Bellum sociale scribunt Epit. Liv. 71. et seqq. Latius Appian. Civ. lib. 1. p. 373. &c. Auctor de Vir. Ill. cap. 63, et 75. Val. M. 8, 6, 4. August. Civ. 3, 17, et 26. Plin. 33, 1. Eutrop. 5, 1. Oros. 5, 18. Euseb. Lib. Temp. Solin. cap. 2. Plut. Sulla cap. 8, &c. Strabo, lib. 5. p. 166. *Cam.* Hujus belli historiam Lucullus etiam, celeberrimus ille imperator, Græce composuit. Plut. in Vita, cap. 2. Lucceius Latine. Cic. Fam. 5, 12. Adde Diod. lib. 37. *Freinsh.*

§. 1 *Sociale bellum*] Ita edd. antiquæ: nam Stadiana et Vineti præponit; *Bellum, quod adversus socios gestum est, sociale bellum, &c.* sed iis resectis, suus tamen constat Auctori sensus; neque agnoscunt illas voces Pall. codd. *Grut.* Nec ulli alii scripti, nec v. e. Est haud dubie glossa, inde orta, quod in nonnullis Vett. Edd. Titulus hujus cap. est, *Bellum quod cum sociis gestum est.* Tollius Fort. XXII. priore loco delet *Bellum*, et mox *illud:* quia, ut dicit, 'respicit oratio Inscriptionem capitis, quæ a Floro ipso fuerat notata BELLUM SOCIALE.' Si quid mutandum esset, potius posteriore loco tollerem *Bellum.* Sed nihil opus est mutatione. Florum ipsum auctorem Titulorum esse nemo facile ostendere poterit.

Si verum tamen volumus] De hac loquendi forma vide supra, 3, 7, 1. *Freinsh.* Aliquid deest, opinione N. Heinsii. Forte addendum *noscere*, ut superius cap. 7. *Græv.*

Corpus fecit ex membris] Supra, 1, 1, 9. 'Ex variis quasi elementis congregavit corpus unum.' *Freinsh.*

§. 2 *Flagitio*] Non satis constare sibi videtur. Nam si hoc fuit 'flagitium,' quomodo ergo mox dicit, socios 'justissime' postulasse jus civitatis, quod et alii prodiderunt? Nisi fortassis hoc vult, justam quidem fuisse sociorum causam, sed ut liberis parentum, ita illis quoque matris ac parentis suæ Urbis injuriam ferendam fuisse: nec ideo eos ad arma adversus illam debuisse ire. Vid. Boecler. ad Vell. II. 15.

§. 3 *Itaque quum jus civitatis, quam*] Sequor ed. Stadii, manifesto et probo sensu: nescio quid sibi velint aliæ, in quibus: *Itaque quum Tusciæ civitates, quas.* Vell. iisdem prope verbis, 2, 15, 4. 'Quorum ut fortuna atrox, ita caussa fuit justissima: petebant enim eam civitatem, cujus imperium armis tuebantur.' *Freinsh.* Hæc in plerisque editionibus sic leguntur sine sensu, etiam in recentissimis Amsterodamensibus. Stadius bene restituit: *Itaque cum jus civitatis, quam viribus auxerant, socii justissime postularent:* quod merito in suam quoque recepit Freinshemius. N. Heinsius in *Tusciæ* præterea latere putat *ejus*, scribitque: *Itaque cum jus ejus civitatis, quam viribus auxerant.* Viri illustris sententiam firmat Velleius de eadem re loquens II, 15. 'Quorum ut fortuna atrox, ita caussa fuit justissima: petebant enim eam civitatem, cujus imperium armis tuebantur.' *Græv.* *Tusciæ* est in Pal. post. et edd. o. post primam. Tollius ex suis nihil

adnotarat ad Ed. Grævii, quæ habet *jus civitatis:* ceteri scripti, excepto Reg. Q, et v. e. *Tusci civitates quas.* Syllaba prima in *civitatis* primum male voci præcedenti adglutinata, ac deinde e *jusci Tusci* factum esse videtur. Reg. Q *Tusci civitatem qua.* Hinc altera conjectura subnascitur, Florum forsitan scripsisse *quum civitatem quam,* quumque in margine explicationis gratia adscriptum fuisset *jus,* i. e. jus civitatis, eam vocem deinde in contextum venisse, et loco corrumpendo occasionem præbuisse. Sic etiam Velleius 'Petebant eam civitatem:' et veteres frequentius dicunt 'civitatem,' quam jus civitatis; ut 'dare,' 'adimere,' 'amittere civitatem:' quamquam 'jus civitatis' non minus rectum est. *Jus ejus civitatis* etiam G. Vossius legebat. Paullo post Tollius putabat delendum *socii,* quod est ante 'justissime.' Nec male: non enim erat, cur hic repeteretur.

§. 4 *Eadem fax, quæ illum cremavit, &c. accendit*] Sic inf. 3, 23, 2. 'Fax illius motus ab ipso Syllæ rogo exarsit.' Non absimilis locutio in Justino, 11, 1, 4. 'Nonnulli facem nuptiis filiæ accensam, rogo patris subditam, dolebant.' *Freinsh.* Plura hoc genus in Ind. et apud Passerat. ad Propert. IV. 11. 46. Pro *et oppugnationem* multi s. et e. *expugnationem,* quidam etiam *et in expugn.* habent.

§. 5 *Quid hac clade tristius*] Plin. 2, 83. 'Bellum sociale, quod haud scio, an funestius ipsi Italiæ fuerit, quam civilia.' Vell. II, 15, 4. 'Id bellum amplius CCC. M. juventuti Italicæ abstulit.' *Freinsh.*

Omne Latium] Populos, qui a Rom. hoc tempore desciverunt, recenset Appianus Civil. lib. 1. p. 374. *Idem.* Non persuadet mihi Florus, totum Latium et Etruriam hoc bello a Romanis defecisse. Italiam pæne totam ad mare superum et Apenninum, et ad mare inferum a Liri fluv. usque ad mare Adriaticum arma adversus Rom. suscepisse intelligi potest ex App. I. Civ. p. 374. Diodor. Sic. in Ecl. lib. XXXVII. et Epit. Liv. LXXII. Unde et 'bellum Italicum' dictum est, a sociis Italicis scil. motum, inter quos Latini non connumerabantur. Nec usquam alibi inveni Latinos tum conjurasse cum Italicis, et in Epit. Liv. scriptum est, eos inter 'auxilia Romanorum' fuisse. Sigonius I. de Ant. Jur. Ital. 2. scribit, inter omnes Romanæ historiæ Scriptores constare, Latinos hoc bello pro Romanis contra Italicos stetisse. Ei Rupertus ad h. l. opponit auctoritatem Flori. Hæc me parum movet: quandoquidem Florus is est, cui, si solus testis sit, non multum credi possit. Nec recte Rupertus scribit, Sigonium male invehi in Val. Max. quod is Latinos bello sociali de civitate decertasse dicat. Nam nec Valerius hoc dicit, nec Sigonius eum hoc nomine reprehendit, verum ex eo, quod III. 1. 2. Poppedium 'Latinorum principem' vocat, ostendit etiam 'Italicos' interdum 'Latinorum' nomine comprehendi. Paullo plus ponderis est in eo, quod deinde adversus Sigonium disputat Rupertus, Latinos omnino miscuisse consilia cum Italicis, eo quod ad ferias Latinas, per quas Consules interficiendi consilium initum fuit, non alii, quam populi Latini veniebant. Hoc probabile est. Nec tamen ex eo consequitur, Latinos, postquam id consilium discussum est, in Italicorum partibus mansisse. Sed quia alii eos hoc bello inter socios Italicorum non numerant, inde potius colligi debet, Latinos se deinde a consiliis Italicorum removisse. An verum sit, quod de tota Etruria dicit Florus, mihi non magis liquet. Etruscos arma cum Italicis sociasse præter Florum etiam Orosius scribit. Sed Appian. I. Civ. p. 380. auctor est, quum post cladem Rutilii Cos. Etrusci et Umbri ad defectionem spectarent, Romanos sociis,

qui adhuc in fide manserant, civitatem dedisse, eoque beneficio dubios in fide retinuisse, et Etruscos, qui ante ad Italicos inclinarant, eo delenitos sententiam mutasse. Et eo fortassis pertinet, quod Sisenna in Historia hujus Belli apud Nonium in *Senati* scripsit, 'L. Calpurnium Pisonem ex SCto duas novas tribus' veteribus addidisse, et in *Ergo*, milites ex lege Calpurnia 'virtutis ergo civitate donatos.' Si quid in eo veri est, quod Latini et Etrusci socii Italicorum fuisse dicuntur, id non tam ad totam utramque gentem, quam nonnullos utriusque gentis populos pertinere crediderim. De Perusinis in Etruria quidem hujusmodi aliquid videtur indicare Sisenna ap. Non. in *Projicere*. De Umbris vid. ad n. 6.

Contra matrem ac parentem suam urbem] Ecquod discrimen inter *matrem* ac parentem? Perinde est ac si dixisset, contra patrem et parentem suum consurrexit. Non possum in animum inducere tam ineptæ ταυτολογίας Florum reum esse, et quidem in tanta brevitate: ne dicam duram admodum ἐπεξήγησιν esse: *contra matrem suam urbem.* Fallor, aut Florus scripsit: *contra matrem suarum urbium*, ut superius, hoc est, contra metropolin Italiæ, cap. 7. hujus libri: 'Urbium matrem Cydoniam.' *Græv.* Mihi Florus videtur usus synonymis, ut sæpe alibi. Sic Liv. XXXVII. 54. conjungit 'parentes' et 'conditores' urbium. Aliter Freinshem. in Ind. In Freinsh. et Grævii Edd. puto vitio operarum legi *consurgeret*.

§. 6 *Fortissimorum fidelissimorumque*] Hæc sunt solennia epitheta sociorum apud Scriptores Romanos. Interdum eos 'bonos et fideles socios,' et 'Rempubl. forti ac fideli opera eorum usam,' vel 'adjutam' dicunt. Vid. Ind. Brisson. II. Form. p. 240. et Gronov. ad Liv. XXVIII. 9.

Sub suis quosque signis] Sic rescripsi: alii omnes, quantum scio, *sub suis quisque signis:* quod ego quidem haud intelligo. Sensus est: Illa municipalia prodigia (ut vocat duces Italicos) socios adversus Romanos duxisse, *sub suis quosque signis:* ita Curtius, 3, 3, 26. 'Ultimi erant cum suis quisque ducibus, qui cogerent agmen, leviter armati.' *Freinsh.* Locus Curtii magis facit ad stabiliendam scripturam omnium librorum Flori, quam ad eam rejiciendam. Et infinita hujus generis inveniuntur per Syllepsin, quam vocant Grammatici, dicta. Cic. pro Sext. XVII. 'Duo prodigia, quos.' Idem I. Off. 41. 'Pictores, et ii, qui signa fabricantur, et vero etiam poëtæ, suum quisque opus a vulgo considerare vult.' Liv. XXI, 45. 'Tum vero omnes, velut Diis auctoribus in spem suam quisque acceptis, rati.' Ov. I. Art. 267. 'Quisquis ubique viri dociles advertite mentes.' Add. Burm. ad Vell. II. 113. 'Municipalia' ad contemtum pertinet. Vid. Turneb. III. Advers. 9. et X. 27. et Lips. ad Tac. IV. A. 3.

Popedius] 'Quintum Popedium' vocat App. p. 375. 'Pompedium' vocat Strabo, lib. 5. p. 167. in Orosio tamen, 5, 9. est 'Popedius.' 'Silonem' cognomento, Vell. 2, 16, 1. Ep. Liv. 76. Diodor. Excerpt. ex lib. 37. qui tamen 'Q. Pompædium' vocat. Plut. Mar. cap. 54. ubi tamen editur Πόπλιος, pro Ποπέδιος. Et de Fort. Roman. cap. 15. Obsequens, cap. 116. ubi 'Pompeius Sylo,' pro, Popedius Silo: quod vitium etiam in Diod. lib. 37. sub fin. excerpti reperias: est autem alius Pompeius Silo in editis Senecæ suasoriis. In Plutarchi Cat. Min. cap. 3. est Πομπαίδιος Σίλλων, ἀνὴρ πολεμικὸς, καὶ μέγιστον ἔχων ἀξίωμα. *Freinsh.* Fabricius ad Oros. v. 18. et Voss. ad Vell. II. 16. præferunt *Pompædius:* nam Græcis est Πομπαίδιος. Distinctiones in o. e. v. et nonnullis scriptis ita positæ sunt, ut paullo post adnotat Freinshemius.

Marsos] Fortissimum populum, 'de

quibus ferunt, ad id temporis nec sine Marsis, nec de Marsis, triumphum visum;' Appian. p. 378. et hinc bellum istud 'Marsicum' appellatum fuit, a præcipua gente. *Freinsh.*

Et Latinos Afranius] In al. edd. *Pop. Marsos et etiam Latinos, Afranius Umbros, &c.* Ut videantur istæ voces, *et etiam*, absorpsisse nomen alicujus ducis. *Idem.* Rupertus defendit *etiam* e Virg. Æn. I. 5. et Lamprid. Commod. I. Add. Liv. XXI. 54. et Suet. Cæs. LXXVI. Sed abest ea vox ab o. s. et e. v.

Afranius] 'Titus Afranius' est ap. Appian. p. 375. *Freinsh.*

Totus Senatus et Consules] Vellem juvissent hac in parte qui Mss. codices possident, varietatem lectionum promendo: quam sæpe magno usui esse, in Salviani locis aliquot Rittershusius admonuit. Quamvis enim non obscurum sit, Auctorem Senatum consulesque, quos instituerant Itali, dicere (qua de re Strabo, lib. 5. p. 167. et Diodorus, lib. 37.) male tamen cohærere sententiam, nemo paullum attentior non videt. Porro consilium est omnium ducum, qui memorantur, nomina subjungere, si quæ forte medela huic Auctori inde quæri possit. Sunt igitur præter jam nominatos: Herius Asinius Velleio, 2, 16, 1. et Appiano, p. 375. Eutropio, lib. 5. Hierius Asinius: ejusque interpreti Græco Ἱέριος Ἀσιάνιος, pro quo Hirnus Asinius est in Epit. Liv. 73. ubi prætor Marrucinorum vocatur. Insteius, ut Vell. appellat, vel, P. Vettius, ut Appianus; Cato, qui P. Vettius Cato, et in aliis exempl. Vettius Scato est Ciceroni, Philippica 12, 11. C. Vettius ap. Sen. de Benef. 3, 23, 6. ubi prætor Marsorum dicitur: Titus Vettius, Eutropio, et ejus interpreti, Τίτιος Βήττιος. C. Pontidius, ap. Vell. Marius Egnatius, ap. Vell. Appian. et Epit. Liv. 75. Pontius Telesinus, inf. 3, 21, 22. Vell. 2, 27, 1. Plut. Sylla, cap. 57. Appian. p. 405. C. Papius, ap. Appian. cognomento Mutilius, ut Velleius, et forte Plut. de Fort. Roman. cap. 15. nam ibi Μούλιος: vel, ut Oros. 5, 18. habet Mutilus, Samnitium dux. Ap. Diodor. Ἀπώνιος Μότολος est: item, M. Ἀπώνιος. M. Lamponius, Appian. et Nostro inf. 3, 21, 22. quem Lucanorum ducem facit Diod. lib. 37. Plut. Sylla, cap. 57. et Appian. hic videtur pater fuisse Ventidii, qui Parthos vicit: vide Vell. 2, 66, 1. Plin. 7, 43, 2. Gutta Capuanus: Appian. p. 405. C. Judacilius, Apulorum dux: Appian. vel secundum Oros. et Eutrop. Picentium. P. Præsenteius: App. C. Apponius Motulus: Diodor. Tib. Cleptius: Diod. de quo idem, lib. 36. 'Lucanis Cleptius, vir scientia rei militaris et fortitudine clarissimus, præerat.' Agamemnon archipirata, Marsorum dux, Oros. et Eutrop. Francus, Marsorum dux, Oros. et Eutrop. Juventius, Eutrop. 5, 9. Obsidius, Oros. Titum Herennium, et Aulum Cluentium addit Eutropius. Legitur et Duillius ap. Frontin. 1, 5, 17. Hi sunt quos reperire licuit, unde si quis Auctori lucem fœnerari possit, gauderem utique; nam ego minor sum. *Freinsh.* Sic Ryck. et omnes Mss. Possis explicare: Consules et senatus ille, quem Corfinii ex suo corpore crearunt. Sed merito hunc locum mendi suspectum habuerunt Viri doctissimi, J. Freinshemius, T. Faber, et ante utrumque J. Lipsius. Faber conjecit legendum esse: *Vettius Cato Samnium:* Lipsius vero: *Titus Egnatius Etruscos.* Hic quidem proxime libros. Sed unde exsculpserit prænomen *Titi* non exputo. Nam ab aliis omnibus vocatur Marius Egnatius, qui Venafro per proditionem capto duas Romanorum cohortes delevit. Et sic forte legendum: *Marius Egnatius Etruscos.* Nobilissimum sane hostium ducem vocat Epitome Livii lib. LXXV. quem non credibile est Florum prætcriisse si-

lentio, cum ignobiliorum nomina prodiderit. Etruscos tamen sunt qui civitate donata Romanorum a partibus stetisse tradant, sed aliter sensit Florus. Hinc inferius: 'Cato discutit Etruscos.' Ceterum Faber vidit 'ut' non suo loco poni in editis, recteque censuit scribendum: *ut cum regum et gentium arbiter populus ipsum se regere non posset, victrix Asiæ Europæque a Corfinio Roma peteretur.* Aliter hunc locum etiam constituit Rupertus, sed sagax hic non fuit. *Græv.* Anna dicit patrem suum in Vetusta Editione legisse *Vettius Cato Samnium.* Non scio, quæ illa editio sit; sed in margine Ed. Plantin. ita adnotatum inveni. Rupertus ad Reines. Ep. xxviii. scribit, Freinshemio videri male cohærere sententiam, eumque putare sub his nomen Ducis cujusdam quærendum esse. Prius recte, posterius male: nam Freinshemius suspicatur nomen Ducis latere in verbis *et etiam,* quæ paullo ante leguntur. Quæ respondet Reinesius Ep. xxxi. non juvari hoc loco sententiam quorumdam de Consulibus municipalibus, nec Freinshemio laborandum fuisse de Duce in Florum reducendo, cujus nomen exciderit, nihil huc faciunt. Nam neque tollunt difficultatem, quæ in his verbis est, et Freinshemio eamdem sententiam tribuunt, in qua eum esse perperam scripserat Rupertus. Recte Freinshemius et Grævius viderunt corruptam esse hanc scripturam: nec opus est pluribus exponere, quæ in ea absurda sint. Hoc deinde in Commentario ad h. l. etiam ipse Rupertus animadvertit, et Freinshemium bene judicasse pronunciavit. Putat autem locum ita constituendum: *Afranius Umbros: Samnium Lucaniamque Telesinus; totus Senatus et Consules Corfinium.* Sed de hoc recte judicat Grævius. Est enim pro arbitrio quidlibet e quolibet facere. Nec magis ita cohæret sententia, quam in scriptura vulgata; quum non sit, quo referatur *Corfinium.* Perizonius conjiciebat, *Poppedius Marsos et Latinos, Afranius Umbros, Egnatius Samnium, Lucaniamque Telesinus.* Tollius Fort. xxii. putat verba, *Umbros totus Senatus et Consules,* ex eo in contextum venisse, quod quidam in margine libri sui ex Epit. Liv. lxxiv. ubi de Umbris et Marsis debellatis agitur, adscripserat, 'Umbros Plotius legatus.' De hac conjectura idem sentio, quod de Ruperti Grævius, et locum pro desperato habeo, nec umquam sine auxilio meliorum codicum restitutum iri arbitror. Hoc quoque dubitationem habere potest, quod Umbros cum reliquis Italicis bellum adversus Rom. gessisse prodit Florus, propter ea, quæ ad n. 5. ex Appiano relata sunt. Sigonius iii. de Ant. Jur. Ital. 1. existimat, lege, qua post necem Rutilii sociis civitas data est, etiam Umbros comprehensos, eosque, quum in tanto tumultu nihil movissent, tum quoque in civitatem Rom. adscitos fuisse. Tamen non solum Florus et Orosius, verum etiam Auctor Epit. Liv. lxxiv. Umbros hoc bello adversus Rom. pugnasse produnt. Et hoc verum videtur. Appianus quidem scribit Umbros ante necem Rutilii, i. e. primo anno Belli Socialis, nihil adversus Rom. movisse: sed eos beneficio civitatis sociis, qui ad eam diem in fide manserant, datæ usos fuisse, ex Appiano non constat. In Epit. Liviana, in rebus secundi anni hujus belli scriptum est, 'L. Plotium Legatum Umbros, et L. Porcium Prætorem Marsos, quum uterque populus defecisset, vicisse.' Unde probabile est, eos spreta civitate Romana deinde Italicis se adjunxisse. Nec tamen omnes Umbros adversus Romanos stetisse ex eo colligi potest, quod Sisenna ap. Non. in *Jusso* Tudertibus hoc bello civitatem datam fuisse scribit. In enumeratione Ducum Italicorum Freinshemius præteriit Trebatium Ducem Samnitum ap.

App. I. Civ. p. 381. Sed pro Τρεβάτιος Perizon. hic recte, ni fallor, conjecerat Ἐγνάτιος. Cluentium memorat etiam Appian. I. Civ. p. 380. et Herennium Serv. in Virg. Æn. IX. 590.

§. 7 *Se ipsum*] Observarunt Docti pronomen *ipse* aliis pronominibus adpositum, plerumque in alio casu, et fere nominativo poni. Liv. II. 19. 'Suismet ipsi corporibus dimicantes miscuere certamen.' Cic. III. Fam. 7. 'P. Lentulum, quem mihi ipse antepono.' Cornel. Nep. Paus. IV. 'Neque prius vim adhibendam putaverunt, quam se ipse indicasset.' Vid. Riv. ad Sall. Catil. XX. ad Cic. VII. Fam. I. et Gronov. ad Liv. l. d. et ad Justin. XIII. 1. Celeberr. Grævius ad Justin. XII. 8. scribit, Ciceronem aliosque optimos Scriptores semper ita loqui; sed vulgus utrumque pronomen eodem casu ponere: et rursus ad Cic. III. Off. 15. eos, qui ita loquuntur, corrupte loqui. Certum est multis locis Scriptorum veterum, quibus libri vulgati *ipse* eodem casu ponunt, quo alterum ei adjunctum pronomen, Mss. variare. Sed sunt tamen non pauca, ubi nulla varietas scripturæ adnotata est. Liv. X. 40. 'Si quid falsi nunciat, in semet ipsum religionem recipit.' Cic. I. Off. 32. 'Quarta [persona] quam nobismet ipsis judicio nostro accommodamus.' Idem I. Catil. 8. 'Qui se ipsum jam dignum custodia judicaverit.' Et sic rursum I. de Legib. 10. pro Marcell. IV. et pro Ligar. II. Add. Cæsar. VII. B. G. 20. Columell. VIII. de R. R. 8. et XI. 1. Sen. Ep. CIV. Phædr. IV. 19. Curt. VI. 5. 9. et Val. M. I. 1. 1. ext. et III. 8. 4. ext. Nec dubito, quin similia sæpe apud eosdem atque alios occurrant. Verum, si superior illa regula sine exceptione est, ea omnia, una cum hoc loco Flori, emendanda sunt. De hoc ego nihil pronuncio. Sed Manutius in Cic. VII. Famil. 1. se utramque formam loquendi probare scribit. 'Ut' non suo loco positum esse ante Fabrum viderat Rupertus. Amstelodamenses Virorum doctorum conjecturam sequuti sunt. Eam quidem rectam puto, nec tamen a scriptura omnium librorum recedere volui.

Corfinio] Urbe Peligna, quam communi consilio muniverant Itali, Italicamque vocaverant. Appian. Diodor. *Freinsh.*

§. 8 *In Albano monte*] Ubi fieri solebat Jovi Latiali feriis Latinis. Livius, 21, 63, 10. 'Ne Latinas indiceret, Jovique Latiali solenne sacrum in monte Albano faceret.' *Idem.* De feriis Latinis Sigon. I. de Ant. Jur. Ital. 3. In plerisque s. et e. perperam est *Martius.* In Duisb. Fran. Voss. 1. et v. e. recte *Marcius.*

Inter sacra et aras immolarentur] Auct. de Vir. Ill. cap. LXVI. Eosdem conceptus habuit Val. M. 9, 7, 2. de Q. Pompeii Cos. nece: 'Sacrificare incipientem adorti, in modum hostiæ necaverunt.' Adde Casaubonum in notis ad Suet. Augusto 15, 2. *Freinsh.* *Intra sacra* male Fran. Voss. 1. Edd. B. S. et recentiores quædam.

§. 9 *Discussum est*] Irritum fuit, effectum non habuit. Liv. XXIX. 37. 'Ea res consensu Patrum discussa est.' Et XXXV. 45. 'Discutere apparatum belli.' Vid. Bud. ad l. 14. §. 8. D. de Ædil. Ed. Burm. ad Petron. XLVII. et ad Quintil. Decl. XVII. 6. et Freinsh. in Ind.

Asculo furor omnis erupit] Sic etiam Appianus: sed initium belli a Picentibus ortum est, in Ep. Liv. 72. Appianus idem et Strabo Marsos defecisse primos memorant. Sed potest non magno negotio hic nodus dissolvi. Primum enim Asculum in Piceno est, auctore Plinio, 3, 13. neque ullum relinquit dubitandi locum Ep. Liv. in qua sic scriptum est: 'Italici populi defecerunt, initio belli a Picentibus orto:' hoc autem initi-

um quale fuerit narrans, hæc addit: 'Q. Servilius procos. in oppido Asculo, cum omnibus civibus Romanis, qui in oppido erant, occisus est.' Deinde Marsi reliquis populis auctores defectionis fuere, Popedius præcipue, quem, Romanos imitati, cos. crearunt. Florus. Strabo. Diodorus. Eosdem ante alios arma sumpsisse indicare videtur Paterculus, 1, 15, 3. Has omnes ob caussas bellum Marsicum est appellatum, non Samniticum, quamvis ex ea gente alter esset cos. creatus. Hæc Vincentius Contarenus, Variar. Lect. initio. *Freinsh.* De Asculo est supr. ad I. 18. 9.

In ludorum frequentia] Idem vult Obsequens, cap. 114. 'Asculi' [sic enim malo, vel certe *a Silone*, quam quod inibi legitur *A Sylo*] 'per ludos Romani trucidati.' Appian. p. 374. 'Servilius propere oppidum ingressus, Asculanosque, solemne patrium celebrantes, minis deterrere conatus, ab eis interficitur,' &c. *Freinsh.*

Legatis] Oros. 5, 17. 'C. Servium prætorem, legatum ad se missum, apud Asculum occiderunt, statimque clausa civitate omnes cives Rom. indicta [an *indigna?*] cæde jugulaverunt.' At qualis ille legatus? qua de caussa missus? quo more? an legatus hic est pro præside? quod posterioribus seculis nomen obtinuit: videretur, nisi repugnaret veteris reip. constitutio, qua præsides propria habebant auspicia, propriam jurisdictionem ex lege, non demandatam, ut postea Cæsaribus imperantibus. Prope igitur est, ut censeam, Florum et Orosium (modo sic scripserint uterque) lapsos sui seculi consuetudine, 'legatos' appellasse qui pro consulibus, aut pro prætoribus erant. Hoc enim expresse Appianus, p. 374. cum imperio fuisse in iis regionibus; et, ne putes oscitanter hoc dixisse, addit: 'Apparet enim, tunc quoque regiones Italiæ distributas fuisse proconsulibus: quem morem imitatus Adrianus imperator, retulit post ætates aliquot.' Restat alia auctorum pugna, de nomine et honore cæsorum. Vell. enim, 2, 15, 3. 'Servium prætorem,' ut et modo citatus Orosius, vocant: Epit. Liv. 'Q. Servilium proconsulem;' cui accedit Appianus, qui Fonteium etiam, legatum ejus, cæsum refert: quod et ipsum Velleius. Post horum necem omnes, qui tum in oppido erant, Romanos promiscua cæde stratos, omnes consentiunt. *Idem.* Potuit errasse in hac re Florus. Videtur tamen, quod de legatis Rom. ab Asculanis interfectis scribit, exponi posse ex Appiano, qui I. Civ. p. 373. auctor est, Romanos cognita conspiratione Italicorum circum urbes Italiæ misisse viros, qui aptissimi visi fuerint clanculum explorandis sociorum consiliis. *Servilium* pro *Servium* in Velleio legunt Manut. et Heins. et in Orosio Fabricius. Hoc non placet Viro clariss. Jac. Gronovio ad Liv. Epit. LXXII. eo quod omnes Mss. ibi habebant *Servius*, vel *Servatus*. Ego vix dubito, quin libri illi corrupti sint. Primo, quod non credo ostendi posse Romæ tum fuisse gentem 'Serviam:' nam hoc nomen gentis esse ex eo intelligitur, quod Epit. Liviana huic prænomen facit 'Quintum,' et Orosius 'Caium.' Deinde, quod Freculphus, qui hæc ad verbum descripsit ex Orosio, I. 6. 12. habet 'Caium Servilium.' Ac denique, quia in Ms. Epitomarum Liv. inveni 'Q. Servilius.' Ceterum hæc etiam alibi permutari observat Perizon. Animadv. Hist. c. X. p. 428.

Belli sacramentum] Sic ap. Tac. H. 4, 64, 5. *Freinsh.*

§. 10 *Duce et auctore belli Popedio*] Consentiunt Epit. Liv. 76. Strabo, lib. 5. p. 167. alii. *Idem.*

§. 11 *Nec Annibalis, nec Pyrrhi, fuit tanta vastatio*] Rotundius ita: *Non Annib. non Pyrrhi tanta vastatio.* Sic supra, 1, 13, 7. 'Non Cremeræ fœdior clades.' Sic enim, ut jam monui, lu-

bentius scripserim: ad quas rationes accedit Sidonii auctoritas, quem sic etiam sensisse apparet ex Carm. 9, 239. 'Tantum dans lacrymas suis Philippis, Ut credat Cremeræ levem ruinam, Infra et censeat Alliam dolendam.' *Idem.* Conjungit hos etiam III. 5. 2. et III. 21. 22. et Liv. XLII. 3.

Reseratæ Nuceria] Nemo vel de mendo admonuit, quod tamen gravissimum super hoc loco sidit: optimus liber, *reserat Nuceria:* in uno Palatino, *reserata:* alter, *roserata:* omnino debet nomen Italicæ urbis reponi; et, nisi fallor, scribendum *ecce Carseoli, Reate, Nuceria, &c.* Alii melius conjiciant, et viri sunto: pro *Nuceria*, quidam *Luceria:* et 'Nuceria,' et 'Luceria,' in Italia sunt. *Salm.* Ryckianus liber firmat Salmasii emendationem quam recepi. In eo enim scribitur: *ecce Carseoli, reserare Nucerie, Picentia:* copula etiam in hoc libro, quæ præcedit in editis τὸ *Picentia*, melius omittitur. *Græv.* Libri Vineti *res erat a Nuceria et Picentia cædibusque ferro e. i. v.* Nazar. *res erat Nuceria.* Ryck. *reserate.* Regg. et Fran. *reseratæ.* Florent. *Teserata.* Berol. *Teseratum.* Duisb. et Voss. 1. 2. *reserata.* Voss. 3. *resque erant.* V. ed. *Carseoli cædibus ferro et igne vastantur*, omissis intermediis et *ecce* ante 'Carseoli.' Aliæ vett. edd. *reseratæ Nuceriæ et Picentii.* Satis adparet locum corruptum esse. *Reate* receperant Grævius et Amst. quod, quia Tollius in Magl. quoque videtur invenisse, reliqui. Perizonius adscripserat *ecce Reate.* In Berol. et Duisb. verba, *ecce Fesulæ ecce Carseoli*, posita erant inter *Picentia* et *cædibus.* Paullo ante Ryck. *Otriculum*, Duisb. *Ocricolum*, Fran. *Otricolum.* Vid. I. 7.

§. 12 *Rutilii*] Reponendum hoc nomen Obsequenti, cap. 115. loco quem *Lucilius Lupus* obsedit hactenus. *Freinsh.*

Julius Cæsar] Alios esse secutum annales Florum oportuit, qui ea de L. Julio Cæsare scribit, quæ alii de Rutilio Lupo memoriæ prodiderunt: accedit ad criminationem Flori, quod Annales Coss. hunc Julium censorem cum Licinio Crasso in proximum annum nuncupent, et Rutilium Lupum in prælio occisum testentur. *Stad.* Talia consideranti suboritur suspicio, librariis redonandum hunc Julium Cæsarem, quem forsan ex notis male intellectis effinxerant; quid enim propius, quam ex his literis *Cos.* fieri *Cæs.?* nec *Julius* et *Rutilius* scriptura multum discrepant: præterea quid ista vox *ipse?* cui bono? aut quis ita loquitur? cur ergo diffitear, videri legendum: *Nam ipse Rutilius Cos.?* Freinsh. Omnes libri habent *Julius Cæsar.* Si Florus ita scripsit, omnino erravit. Et vellem Heinsium non conjecisse ap. Ov. VI. F. 568. ex hoc loco Flori pro *Didius* forsitan reponendum esse *Julius.* Nec video, cur ibi Viros doctos offendat *Didius*, quem inter duces Rom. hoc bello recenset Vell. II. 16. et Legatum Cæsaris Cos. fuisse scribit App. I. Civ. p. 375. Hunc eodem die, quo Rutilium, sed anno interjecto, ab Italicis occisum dicit Ovidius, cui cur credere non velimus, nulla causa est. Habuit ille sine dubio auctores hujus historiæ, quibus nos dudum caremus.

Perviam fecit] Ingeniose Lipsius, dicto cap. XIX. emendabat, *permadefecit.* Pall. tres nihil abeunt a vulgato. *Grut.* Hæc est librorum veterum scriptura, nisi quod pro *funere* in Ryck. *fune*, et pro *etiam*, *et* habeatur, unde non nemo suspicetur legendum esse *fine* pro, morte. Sed nihil novandum. Ingenium Lipsii laudo, Florum tamen scripsisse puto: *miserabili funere per mediam etiam urbem viam fecit*, hoc est: Suo funere per mediam urbem semitam fecit quasi cruentam. Sanguinis in vias, per

quas deportabatur, ex cadavere delapsi vestigia, viam vocat, inepta quidem κακοζηλίᾳ, sed quæ tamen ab ingenio Flori non est aliena. Germana huic κακοζηλία est in lib. I. 14. 'In confertissima se hostium tela jaculatus, novum ad victoriam iter sanguinis sui semita aperiret.' *Græv.* In scriptis nihil est subsidii ad emendandum hunc locum. *Urbem per viam cruentus* Voss. 2. *Etiam* non habent Nazar. Pal. post. Reg. Q, Magl. et poterat abesse. Nec valde placet repetitio τοῦ *Urbem*, quod paucis ante verbis legitur. Gutherium I. de Jure Man. 5. scribentem Consulis, vel alterius cujuscumque, qui cum imperio esset, sive in prælio sive in castris defuncti, cadaver non potuisse in Urbem inferri, refellit eminentissimus doctrina ac dignitate Norisius Cenotaph. Pisan. Dissert. III. cap. 2.

§. 13 *Populi Romani fortuna*] J. Fr. Gronovius ad Liv. VI. 30. adnotat, Scriptores Rom. quum in magnis periculis Reipubl. insperata salus oblata est, id 'fortunæ Pop. Rom.' tribuere. Loca multa congesserunt Schott. IV. Nodor. Cicer. 14. Ciaccon. et Wass. ad Sall. Cat. XLI. Mox Tollius conjecerat *singulos singuli populos.*

Et semper in malis major] Vide supra, 2, 2, 22. *Freinsh.*

Etruscos] Etruscorum animos, dum moliuntur bellum, a Senatu Romano in amicitiam, civitatis donatione, fuisse præoccupatos alii scribunt: [Appianus, p. 379.] sed L. Porcium Catonem Cos. rebus prospere gestis, fusisque aliquoties Marsis, dum castra eorum ad Fucinum lacum expugnat, fraude C. Marii, cujus patris victoriam Cimbricam Cato dicteriis extenuaverat, in turba occisum esse, Orosius, 5, 17. scribit. *Stud.* 'Discutit,' pro, dissipat, disjicit, ut 'discutere noctem,' 'caliginem.' Vid. n. 9.

Sylla Samnites] Sisenna ap. Cic. de Divin. 1, 33. 'Cum Sylla in agro Nolano immolaret, ante prætorium, ab infima ara subito anguis emersit: cum quidam C. Posthumius haruspex oraret illum, ut in expeditionem exercitum educeret; id cum Sylla fecisset, tum ante oppidum Nolam florentissima Samnitum castra cepit.' Idem Val. M. 1, 6, 4. Plut. Sylla, c. 17. Obsequens, c. 116. *Freinsh.* Add. Strab. L. V. in fin.

§. 14 *Strabo vero Pompeius*] Vell. 2, 21, 1. 'Magni pater, cujus præclara opera, bello Marsico, præcipue circa Picenum agrum, usa erat respubl. quique Asculum ceperat, circa quam urbem cum in multis aliis regionibus exercitus dispersi forent, v. et LXX. M. civium Rom. amplius LX. M. Italicorum, una die conflixerant.' *Fr.*

Tot exercituum consularium] Melius ex libris legam: *Manibus tot exercituum, consulum, direptarumque urbium, &c.* Salm. Ryck. *Manibus tot exercituum, consulum, direptarumque urbium diis litaretur:* quod ex suis quoque libris probarant Salmasius et Lipsius, qui præterea censet primam sequentis capitis vocem huc revocandam esse, et scribendum: *direptarumque urbium Diis litaretur utcunque: εὐστόχως. Græv. Consularium* Voss. 1. 2. *Consulum* alii: O. S. et V. E. Barthius ad Stat. I. Theb. 506. ostensurus etiam 'Deos' dici 'litari,' ut vult Serv. in Virg. IV. Æn. 50. id confirmat hoc loco Flori, quem in optimis et antiquissimis membranis sic legi testatur: *quam Asculi eversione Manibus tot exercituum Consularium direptarumque Urbium dii litarentur.* Addit, sibi omni miraculo mirius esse, hoc non animadvertisse Gruterum, e cujus manibus liber ille ad se pervenerit. Mihi omni miraculo mirius videtur, Barthium non animadvertisse scripturam hujus libri corruptam esse: nam hæc non posunt simul stare, *Manibus et Dii litarentur.* Vel puer videat non posse legi *Manibus et Dii litarentur:* sed vel legendum esse *Manibus et Diis*

litaretur, vel *Manes et Dii litarentur*. Sed non est, cur Florum hic aliter loquutum putemus, quam supr. II. 5. 4.

CAP. 19 Servile Bellum, quod in Sicilia gestum est, scribunt Ep. Liv. 56. Plut. Crasso, cap. 18. Oros. 5, 8. Eutrop. 4, 3. Euseb. Lib. Temp. August. Civ. 3, 26. Animadvertendum, hoc bellum gestum ante Bellum Sociale, ut ex processu scriptorum videre licet. Eutrop. præterea dicit gestum anno 650. Sociale vero anno 662. ab U. C. auctor Solin. cap. 2. Tempore igitur Sociale Bellum posterius est, sed dignitate prius. *Camers.*

§. 1 *Utcumque etsi cum sociis, nefas! cum liberis tamen et ingenuis dimicatum est*] Ryck. *Et cumque et cum sociis.* Sed æque hæc mendosa sunt ac edita. Quis hic locus est τῷ *Utcunque*? Quid sibi vult *Utcunque dimicatum est*? Non sane utcunque, sed acerrime dimicatum est. Si scripsisset Florus, posset utcunque ferri bellum illud, quod etsi cum sociis, nefas! cum liberis tamen gestum est, non hæreremus. Sed hanc sententiam ex his verbis nullis fidiculis extorqueas. Itaque Lipsio consentio, qui hanc vocem ad finem præcedentis capitis rejicit, ut ibi notavi. *Græv.* Anna Fabri hæc ita interpretatur: Etsi nefas est cum sociis dimicare; tamen utcunque hoc se habet, cum liberis hominibus dimicatum est. Sive hoc, sive illud, quod Grævius ponit, voluit significare Florus, non bene mentem suam expressit, si hæc ita scripsit, ut in omnibus libris leguntur; et sententia verborum, *Utcumque* hic retento, semper obscura erit.

§. 2 *Primum servile bellum*] De quo Liv. 3, 15. 7. Dionysius, 10, 16. Diod. ap. Vales. p. 362. Zonaras in consulatu Posthumii Comini et T. Largii. *Freinsh.*

Inter initia Urbis] A. U. 293. Designat igitur initia Urbis liberæ post Reges exactos; ut hic Perizon. Scripti et vett. edd. excepta Ald. *Herdonio duce Sabino.* Sed in Duisb. inductum erat *Herdonio.* Si quid huc intrusum est, potius putem *Sabino* glossam esse, quam *Herdonio.* Paullo post 'mox' dicit pro, deinde, postea: nam interjecti fuerunt anni plus 300. Sic 'modo,' et 'nuper' de longiore spatio. Vid. ad I. 11. 8.

§. 3 *Terra frugum ferax*] Quo respectu 'ille M. Cato sapiens cellam penariam reip. nutricem plebis Romanæ, Siciliam nominavit.' Cic. in Verr. 2, 2. 'Benignissimam urbis nutricem.' Val. M. 7, 6, 1. 'Fiscalia horrea et vitales portas.' Salvian. lib. VI. Καὶ δὴ καὶ καλοῦσιν αὐτὴν ταμεῖον τῆς Ῥώμης: *Atque adeo penum urbis appellant:* Strabo, lib. 6. p. 188. et, si recte memini, a quodam Auctore 'Horreum pop. Rom.' vocatur: infra, 4, 2, 22. 'Annonæ pignus.' Plura de ejus fertilitate Claudian. de Raptu Proserp. lib. 1. Lucretius, lib. 1. Silius, 14, 23. Diodorus, 5, 2. Polybius, lib. 1. Solin. cap. 11. Mela, lib. 2. *Freinsh.*

Latifundiis civium Latinorum: tenebatur] Pro *Latinorum*, Lipsius ille (II. Elector. 15.) *lautiorum* legebat: ingeniose, nisi aliud suaderent libri; quorum optimus, eorum saltem quos vidimus, Nazarianus ita habet, *civium Romanorum Latinorum:* certum est duplicem in libris olim lectionem fuisse, *Romanorum*, et *Latinorum:* utramque more suo eximius ille liber conservavit: cum sequiores librarii alterutrum tantum retinendum putaverint: inde est quod alii libri, *Romanorum*, alii nonnulli, *Latinorum*, scriptum habeant. *Latinorum* ejicimus: *Romanorum* verum putamus: ita etiam habetur in utroque Palatino. *Salm.* Mss. Vineti, *late fundis*, quod et in vet. nostro: non male, ut opinor, imo optime. *Freinsh.* 'Latifundia' dicunt Val. M. VIII. 6. 1. Sen. Ep. LXXXVIII. et LXXXIX. Plin. XVIII. H. N. 6. et Petron. LXXVII. Servius

ad Virg. II. G. 412. etiam Ciceronem in Œconomicis 'prædia latifundia' laudare dicit; sed fortassis magis sententiam, quam verba Ciceronis referens. Tollius hic e libris suis nihil adnotaverat ad Ed. Grævii, in qua est *latifundiis.* Ceteri omnes s. et e. ante Camertem, Stadium, et Vinetum habent *late fundis*, quod tuto revocari posse existimavi. Reg. Q etiam *late civium Romanorum fundis tenebatur.* Vid. supr. III. 9. in fin.

Civium Romanorum] Firmat hanc lectionem Ryckianus. Mox vero Lipsius *Hinc ad cultum agri* pro vulgato *Hic ad cultum agri:* hoc est: Ideo in illa feraci terra multa habebant ergastula et mancipia Romani. Dein pro *mox jure belli* Ryck. *ex hoc jure belli*: quod non improbem. Primo collegit fanaticis illis ritibus duo millia hominum, ex illo tempore tanquam imperator exercitus jure belli refregit ergastula. Sibi arrogabat imperatoriam dignitatem ac jus belli. Est et hoc inter obtusiora Flori acumina: sed vulgata quoque ferri potest. *Græv. Latinorum* Voss. *Romanorum* alii s. et v. e.

Catenatique cultores] Vide Lipsium Electorum 2, 15. Excerpta Diod. ap. Vales. p. 362. et 365. *Freinsh.* Add. Brisson. II. Antiq. 9. Dabantur autem in ergastula fere noxii, vel alioqui viles et barbari, ut ostendit Lipsius. Nam durior erat conditio servorum in agris, quam in Urbe. Sen. III. de Ira 29. 'Si rusticum laborem recusat, aut non fortiter obit, a servitute urbana et feriata translatus ad durum opus.' Et ob eam causam etiam sæpe servi, qui dominos offenderant, in agros relegabantur. Lips. l. d. et P. Fab. II. Semestr. 5.

§. 4 *Eunus*] Hujus meminit etiam Marcellinus, fine lib. 14. et fuse Diodorus, lib. 34, Eclog. 2. *Freinsh.*

Magnitudo cladium facit, ut meminerimus] Similis fere sententia supra, 2, 6, 25. 'Cannæ, ignobilis vicus, sed magnitudine cladis emersit, et XL. M. cæde parta nobilitas.' Plutarch. Sylla, cap. 72. inter eos Eunum hunc numerat, 'qui, nulla quidem virtute, nobilitati sunt tamen.' *Idem.*

Fanatico furore simulato] Simulans se numine Deorum adflatum, et habitu gestuque furiosorum, ut vates solebant, oracula edens. 'Furor' et 'furere' propria sunt vatum inspiratorum, quos et Græci μάντεις dixerunt ἀπὸ τῆς μανίας. Vid. Serv. ad Virg. III. Æn. 443. German. ad II. Æn. 345. et Justin. XLIII. 1. 'Fanaticus' JCto in l. I. §. 10. D. de Ædil. Edict. est, 'qui circa fana bacchari solet, et quasi demens responsa dat.' Nam hoc genus hominum plurimum circa fana versabatur. Vid. ibi Bud. et Herald. ad Arnob. p. 21.

Syriæ Deæ] De hac vide Salmasii Plinianas Exercitationes in Solinum, p. 574, &c. Eam attingit vetus inscriptio ap. Grut. p. 5. n. 1. JOVI. O. M. ET. DEAE. SURIAE. *Freinsh.* Add. qui de Diis Syris scripserunt, et quos hic nominat Rupertus.

Comas] Passim edd. *cerimonias:* at vetus, *comas:* utrumque quomodo defendatur, habet: sed admisi illud *comas*, quod ita quoque extaret in Mss. Vineti et Palatinis. *Grut.* Pontano autem rescribendum videtur, *comos:* 'comus' enim est saltationis genus, quod tibia et fistula in comessationibus, cujusmodi erant Syriæ istius Deæ, passim agitabatur. Vide Casaub. ad Baron. 14, 9. *Freinsh. Comas* est in o. s. et v. e. *Comos* Pontani recte rejicit Brœkh. ad Tibull. II. 5. 66. Notissimum est fanaticos caput et comam jactare solitos. Ulpian. d. l. I. §. 9. 'Si servus inter fanaticos non semper caput jactaret, et aliqua profatus esset.' Vid. ibi Bud. Brisson. II. Antiq. 13. Casaub. ad Lamprid. Elagab. VII. Colv. ad Apul. VIII. Met. p. 108. et in Omiss. et alios ap. Rupert. ad h. l.

§. 5 *In ore abdita nuce*] Idem Dio-

dorus, ubi supra. Sic ‘ Barchochabas, auctor seditionis Judaicæ, stipulam in ore succensam anhelitu ventilabat, ut flammas evomere putaretur.’ D. Hieronym. Apologia adversus Rufinum. Adde Lucian. de Alexandro Abonotichite, tom. 1. p. 868. &c. El Viaie de la Tierra Santa del Ceverio, cap. 13. f. *Freinsh.*

Leniter inspirans] *Leviter inspirans*, in aliis: utrumque probum est. *Salm.*

§. 6 *Hoc miraculum*] Non dubito quin scripserit Florus, *hoc miraculo*: ut sequentia, ‘ fecit exercitum,’ referantur ad Eunum. Sic Sallustius, ap. Sen. Epist. 114. ‘ Exercitum argento fecit.’ Auctor de Vir. Ill. cap. 67. ‘ Ruptis ergastulis exercitum fecit.’ *Freinsh.* Non improbanda videtur hæc conjectura. Pal. pr. et Flor. *duorum milium*, ut conveniat cum sequenti ‘ exercitum.’ Non est causa idonea mutandi scripturam vulgatam. Florus manum duorum millium non habuit pro exercitu. *Milia, milium*, et sic in ceteris casibus, non geminata liquida, fere ubique habent Mss. et v. e.

Jure belli] Quod igitur jus belli servis? aut porro jus belli consistit in refringendis et armandis ergastulis? nihil tamen expedio, nisi debiles conjecturas: quid, si *more belli*? nam hoc sæpius factum legimus, nullo tamen jure: nec enim continuo mos in jus transit: quid, si *vi rebelli*? quid, si *vi et bello*? aut inseramus vocem, ut solet Florus, *quasi jure belli*? elige vel corrige. *Freinsh.*

Refractis erg.] Iisdem prope verbis Auct. de Vir. Ill. cap. LXVII. *Idem.*

Sexaginta] Sic v. e. vulg. *quadraginta*; quod rejeci ob Mss. Vin. qui alterum firmabant: neque secus Pall. duo meliores, nam tert. retinet 40. *Grut.* Oros. 5,6. 70. dicit: quin 200. Diodorus, lib. 34. *Freinsh.* *Sexaginta* alii o. s. et edd. vett.

Regiisque] Insuper mutato nomine, ‘ Antiochum ’ se vocavit, alios servos sibi subditos ‘ Syros.’ Diodorus. Sicut apud eundem alter servorum dux ‘ Tryphonem’ se dici jussit. Nam in hac quoque re nonnihil est momenti: tangit Justinus, 10, 3, 5. ‘ Codomannus quidam rex a Persis constituitur, Darii nomine, ne quid regiæ majestati deesset, honoratus.’ Tarquinius Collatinus pulsus est ob nomen regium. Regillianus quidam Imp. factus, nominis suffragio. Blanca præ sorore Urraca, (Gallorum regis hæ filiæ fuerunt,) regias nuptias sortita est, rebus cum omnibus, præterquam nominis elegantia, vinceretur. *Freinsh.*

Ne quid malis deesset] Pal. pr. Flor. et Voss. 3. *mali*. Non solet ita Florus. Vid. Ind. in *Ne*. Alia ratione Justin. XVI. 5. ‘ Ne quid mali afflictis honestissimis domibus deesset.’

Castella, oppida, vicos] Hæc sæpe conjungi, quum de vastationibus regionum agitur, observat Heins. ad Vell. II. 115.

§. 7 *Quin illud quoque (ultimum belli dedecus) capta*] Ita distinxi, quod totidem literis verba invenissem in vet. cd. *Freinsh.* ‘ Quin illud quoque,’ sc. accidit. II. 2. 23. III. 10. 4. Dele hic parentheseos notas. Sic plane IV. 2. 81. et II. 12. 50. ubi perperam parentheseos nota. Ita Perizon. ad h. l. Heinsius quoque hic deleverat eam notam.

Castra prætorum, nec nominare ipsos pudebit, castra Manilii, Lentuli, Pisonis, Hypsæi] Non opus esse ut ‘ castra ’ posteriore loco repetatur, jureque eam vocem perperam iteratam esse adsentior N. Heinsio. *Græv.*

Nec nominare] Contra Tac. 14, 14, 8. *Freinsh.* Vinetus scribit, se hos Prætores non satis nosse, qui sint, neque quid contra servos gesserint: sed Hypsæum a servis victum, esse in Diodor. Sic Fragm. l. XXXIV. Pighius quoque nihil aliud de his apud Scriptores veteres invenit. Vid.

cum ad A. U. 616. et tres seqq. Voss. 3. non habet *nec*.

Fugitivarios] Græci eleganter *φυγαδοθήρας*. [Plut. Demosth. cap. 40.] Recentior Hellenismus *διωγμίτας*, [qui forte fuerint 'Diocmitæ' Marcellini, 17, 30.] Metaphrastes in Vita S. Athanasii; *Ζημίαν ζωῆς ὑφέξειν τοὺς διωγμίτας, εἰ μὴ τὸν 'Αθανάσιον ζῶντα παραστήσωσι.* Justinianus *ἐρευνάδας* Græce nominat illos Quæstores a se institutos, quorum officium describit, Novella 80. Hæc Casaubonus ad Suet. Cæs. 1, 2. Ibi: 'Seque ab inquisitoribus pecunia redimere.' De 'fugitivariis' porro proprie sic dictis vide Gothofredi notam ad l. 18. de præscr. verb. Quod autem ex l. 15. eod. tit. 'fugitivarios' eos etiam quidam faciunt, qui noverunt, ubi deliteat servus, eumque indicant; caussam non video: nec enim magis isti fugitivarii, quam quivis alius, qui latentem latronem aut prædonem quemcunque indicat, quod omnes facere tenentur per l. 1. de receptat. *Freinsh.* In l. I. C. Theod. 'Si vagum petat. mancip.' Tamen 'fugitivarii' sunt servorum fugitivorum occultatores; ut ibi Jac. Gothofr.

Per fugitivarios distrahi] Sic Ryck. et omnes veteres libri et editiones ante Freinshemianam. Illa prima et recte quidem, sive ex ingenio, sive ex libro quodam, nam mutationis nulla in notis mentio, *retrahi* habet. *Græv.* *Detrahi* habebant duo libri vett. Cujacii V. Obs. 8. item Pall. Reg. F, Duisb. Fran. Voss. 3. et v. e. *distrahi* Naz. Reg. Q, Voss. 1. 2. et aliæ o. e. E Toll. nihil adnotatum erat. Freinshemius recte recepit *retrahi* e Plantiniana, et ita ex h. l. Pigh. ad A. U. 616. Est enim proprium in hac re verbum. Liv. XXV. 7. 'Ab Tarracina comprehensos omnes retraxerunt.' Justin. XIV. 3. 'Eumenes cum paucis fugere tentavit: sed retractus.' Plin. II. Ep. 10. 'Enotuerunt quidam tui versus, et invito te claustra tua refregerunt. Hos nisi retrahes in corpus, quandoque, ut errones, aliquem, cujus dicantur, invenient.' Vid. Turneb. XXIV. Advers. 29. Wass. ad Sall. Catil. XL. et Tan. Fab. ad Justin. XXXVIII. 9. D. et R. autem sæpe permutari ostendunt Torrent. ad Suet. Vit. XII. Heins. ad Ov. XV. M. 526. et Gronov. Diatr. ad Sat. LII. *Retrahi* legendum esse etiam Perizonius hic scripserat, et multis testimoniis confirmaverat. In Val. M. quoque III. 2. 19. legebat, 'Ineundæ fugæ gratia jam conversum, faucibus comprehensum in contrariam partem retraxit,' pro vulgato *detraxit*. Et pro eo, quod ap. Liv. XL. 4. editur, 'Lembum armatum ad pertrahendam eam navem miserunt,' legendum conjecerat *ad retrahendam*. De 'fugitivariis' habet etiam Cujac. XXI. Observ. II. et Turneb. l. d. Pro *sequebantur* Pal. sec. *persequebantur*. Pighius l. d. malebat *insequebantur*.

§. 8 *Perperna*] Florum Romanæ historiæ callentissimum, hæc non de *M. Perperna*, qui paulo post cum Aristonico debellavit, sed de *P. Rupilio*, scripsisse mihi persuadeo, qui, omnium auctorum consensu, hoc bellum servile confecit. Ceterum in Flori vulgatis exemplaribus librariorum culpa lata perperam *Perpernæ* nomen pro *Rupilio* ibidem irrepsisse videtur: sicut etiam Sigonium, aliosque historiæ Romanæ peritos, opinari intelligo. Hæc Pighius in Annalibus Romanis sub anno 622. *Freinsh.* *Tandem Perperna imperatore supplicium de eis sumptum est*] Satis frigida periodus, inquit N. Heinsius. Aut fallor, aut Florus voluit: *supplicium, ut de reis* (vel *de reis*) *sumptum est.* Sequentia id evincunt, et sic sub finem capitis forte rescribendum putat idem, *circa deprehendendum reum multitudo contendit.* Claud. de Maximo et Eugenio tyrannis a Theodosio Magno victis: 'Damnat voce reos, petiit

quos Marte tyrannos.' *Græv.* Si hic per errorem librariorum *Perperna* legitur pro *Rupilio*, hi bis in eodem nomine erraverint oportet. Nam rursus mox n. 11. 'Aquillius Perpernæ usus exemplo.' *Perpenna* quoque hic plerique libri, ut II. 20. Pro *Ennam* quidam scripti et v. e. *Ethnam*, Ryck. *Ethenam*. *Ætna* et *Ætnæus* sæpe male scribi, pro *Enna* et *Ennæus*, dudum docuerunt Docti, quos recenset clariss. Drakenb. ad Sil. I. 93. Add. Lindebrog. ad Catalect. Vet. Poet. p. 81. Gronov. Diatr. ad Stat. LIX. Broekh. ad Propert. I. 3. 1. et omnibus antiquiorem Marinum Becichemum Scodrensem Epist. Quæstion. c. LXVII. Item Laur. Abstemium in tom. I. Fac. Gruteri p. 889. Cod. Fran. *Hennam:* recte: nam *Henna* cum adspiratione potius scribendum, quam *Enna*, ostendit Heins. ad Claud. II. de Rapt. Pros. 122. et ad Ov. IV. F. 422. aliique ap. Drakenb. l. d. Græcis semper esse Ἔννα, sed Latinos sæpius adspirare, adnotat etiam Harduin. in Numm. ant. Popul. et Urb.

Quum fame quasi pestilentia consumsisset] Si Florus ita scripsit, putide scripsit. Sed malunt eruditi Viri librariis hoc adsignare. Lipsius suspicatur legendum esse: *qua fame, qua pestilentia consumsisset.* Tanaquillus Faber: *quum fame, ex qua pestilentia, consumsisset:* quod minus recedit a libris veteribus. *Græv.* Potest tamen ita exponi recepta lectio: Fame, qua non minus multi interibant, quam pestilentia. Nam Diodor. Sic. scribit, eos ad tantam famem redactos fuisse, ut manu injecta alii alios interfecerint, ac devoraverint. Tollius quoque putabat, Florum tantum de fame loquutum esse, ex eo cognosci posse, quod mox dicit, Aquillium 'exemplo Perpernæ eos fame domuisse.' Nec intelligo, quid hic præcipue putidum sit. Et si jam paullo putidior esset sermo Flori, id non valde mirum videri debuisset Viris doctissimis; quum eum non raro hujus vitii accusent.

Reliquias compedibus et catenis religavit] Copulam, quam recentiores edd. interposuerunt, ignorant omnes veteres libri, tam editi, quam manu scripti. Vereor ut *compedibus* sit interpretatio τοῦ *catenis*, et ex margine irrepserit in contextum. Hinc 'catenatos cultores,' superius dixit mancipia, quæ in ergastulis custodiuntur. *Græv.* *Et* e scriptis solus Voss. 3. ex editis sola ed. Junt. habet. Camers et Stad. *compedibus catenisque.* Alterutrum videtur e glossa esse.

Crucibusque punivit] Servili supplicio. Vide Lipsium, de Cruce, 1, 12. *Freinsh.*

Ovatione] Minoris triumphi genus est, quod concedebatur imperatoribus, 'cum aut bella non rite indicta, neque cum justo hoste gesta essent: aut hostium nomen humile et non idoneum est, ut servorum piratarumque: aut deditione repente facta, inpulvere (ut dici solet) incruentaque victoria evenit.' Agell. 5, 6. Ovans nec curru vectus, nec trabeam, nec togam pictam indutus, pedibus urbem, exercitu præeunte, ingreditur, ut Dionysius, 5, 46. [qui *pedestrem triumphum* vocat ovationem, extremo lib. 9.] testatur: itidem Massurius Sabinus, ap. Agell. dicto loco prodidit: sequentibus eos non militibus, sed universo senatu. Myrtea coronatos fuisse, et usos, qui ovantes ingrederentur; ut, qui triumphantes veherentur, laurea, Plutarchus, Marcello, cap. 35, et 36. Plinius, 15, 29. Festus, Agell. testantur. Ovationem Plut. ab ove, quam immolabant ovantes, ut triumphantes in Capitolio taurum, dictam contendit. *Stadius.* Dionysius, 5, 46. 'a Græco εὐάσεως vocabulo, in obscuritatem corrupto,' deducit. Symmachus, Ep. 10, 22. ovantes 'equo vectos' scribit. *Fr.* Etiam Dio et Servius. Vid. Panvin.

de Triumph. c. IV. Buchnerus, sive quis alius est, in Thesauro Fabri scribit e Suet. Tib. IX. Tiberium adspernatum morem vetustum 'ovantem curru invectum' fuisse. Non recte percepit mentem Suetonii, quæ hæc est: Tiberium ex aliis bellis ovantem, ex aliis curru Urbem ingressum esse; quemadmodum Id. Aug. XXII. ovationem a curuli triumpho distinguit.

Contentus] Sic Aquilius, ap. Cic. de Orat. 2, 47. Crassus, ap. Plin. 15, 29. ex hac caussa ovantes urbem ingressi. *Freinsh.* De titulis in triumpho prælatis, qui acta belli continebant, Appian. Mithrid. p. 253. et Brisson. IV. Form. p. 353.

§. 9 *Quum statim a servis, et a Syro*] Lectio parum proba: corrigo, *quum statim servi, et a Syro reditur ad Cilicem.* Salm. Repræsentavi lectionem Pal. pr. et sec. itemque Mss. aliquot Vineti: hactenus impr. *quum statim a servis.* Nullo sensu. *Freinsh. Cum statim a servis*] Non integrum esse hunc locum observavit N. Heinsius. Nulli enim hic exprimuntur, ad quos redibatur. A Syro quidem ad Cilicem reditur, sed a servis ad quos reditum fuit? Opinatur inde vi sententiæ adactum Florum scripsisse: *cum statim a servis ad servos, et a Syro reditur ad Cilicem.* Græv. Naz. Pal. 2. Regg. Magl. Berol. Duisb. Fran. et v. e. *statim servi.* Flor. Voss. 1. 3. *statim servis.* Pal. 1. Voss. 2. et al. edd. *statim a servis.* Ryck. *statim servius.* Libri Vineti partim *statim servi*, partim *statim a servis.* Tan. Faber *servi* exponebat per ellipsin verbi, adsunt, vel alterius: sed malebat deleri *a servis*, tamquam interpretationis loco adscriptum verbis *a Syro.* Præfero prius: nam Florus et alibi hujusmodi concisa oratione utitur: ut III. 6. 12. et III. 10. 18. nec video, cur hic de solis ducibus, non etiam de militibus, dicere voluerit. 'Statim' est, post annos fere triginta. Nam Rupilius Eunum debellavit A. U. 622. hoc bellum motum est A. U. 650. V. supr. n. 2.

Athenio pastor] Nam varia servorum erant officia, quæ copiose exequuntur, Pignorius, in Tractatu de Servis; et Popma, de Operis Servorum. De hoc vide etiam Dionem ap. Vales. p. 637. *Freinsh.* De sceptris ex auro, argento, ebore, ligno, Reines. ad Rupert. Epist. XXIII.

§. 10 *Regium in morem fronte redimita*] Hoc est, diademate revincta. Diadema enim erat fascia candida, qua frontem circumligabant. Hinc illud Favonii, in Pompeium, ap. Val. M. 6, 2, 7. Vide omnino Lipsium ad Tac. 6, 37, 3. et Brissonium, de Regno Pers. lib. 1. p. 35. De hac autem historia lege Diodor. 36, 7. *Freinsh.*

Acriusque multo] Si mei res sit arbitrii (quod sine Mss. ope non licere novi), constituerem periodum hanc hoc modo: *acriusque multum, quasi et illum vindicaret, sæviit; in servos infestius, quasi transfugas.* Habes Auctoris stylum, pauculis transpositis, aliis, quæ ex superiore n. 6. attexta videbantur, eliminatis. *Idem.* Non optime cohæret oratio.

§. 11 *Ab hoc quoque*] Diodorus, lib. 36. tribuit hæc Salvio cuidam, cui Athenio, velut imperator regi, audiens fuerit. *Freinsh.*

Prætorii exercitus cæsi] *Prætoris exercitus.* N. *Salm.*

Aquilius] Quem ab egregia fortitudine laudat Diodorus, fine narrationis hujus; et Athenionem sua manu confecisse scribit. Hic est, quem mox Mithridates cepit, necavitque: de quo Athenæus, 5, 14. 'Manius Aquilius, qui consulatum gessit, et de Sicilia triumphavit.' Qui capiendus de minori triumpho, hoc est, ovatione, quod etiam Casaubonus monuit: vide supra, 3, 19, 8. *Freinsh.*

Communitasque copias armis] i. e. armis probe instructas, Freinshem. in Ind. quasi hoc dicat Florus: Servos

armis facile repulisse hostem, sed fame domitos fuisse. Si in vulgata lectione nihil vitii est, vix alia potest esse horum verborum sententia. Sed Ryck. Toll. Duisb. e. v. et Plantin. habent *comminutasque*. Idque etiam Heinsius in exemplari suo scripserat, et Anna ita legendum existimabat; quod et in Annalib. Pighii ad A. U. 653. ex hoc loco legebatur. Et sic Flor. I. 3. 3. et II. 6. 28. Cic. II. Off. 11. 'Quem [Viriathum] C. Lælius Prætor fregit, et comminuit.'

Nisi suppliciorum metui] Mors non præfertur suppliciorum metui, sed suppliciis; quibus quidem ut mortem præferamus, metus ipsorum facit: non tamen metui tantum illam præoptamus: optimæ membranæ, *nisi suppliciorum metu ac voluntariam mortem prætulissent:* addita syllaba lego, *nisi suppliciorum metu acti voluntariam mortem prætulissent:* alias legendum esset, *nisi suppliciorum metu voluntariam mortem prætulissent.* Salm. *Metu*] Sic editio nostra vetus: bene, si quid video: quod eo fidentius recepi, quod Salmasius ita legi vellet; et vero Naz. etiam habeat; nisi quod adnectit, *suppliciorum metu ac vol.* ex quo idem Salmasius *metu acti vol.* Rem etiam habes in Lib. XXXVI. Diodor. *Freinsh.* *Metu*] Sic et Ryck. quod merito probavit Freinshemius: sed quia in Nazar. *ac* interseritur, Salmasius et N. Heinsius collegerunt scriptum fuisse a Floro: *suppliciorum metu acti.* Græv. Pal. 1. Ryck. Magl. Berol. *dedissentque se.* Duisb. Fran. et v. e. *dedissent se.* Regg. et Voss. 2. *dedidissent se.* Voss. 3. *dedidissent et nisi.* Copula non necessaria est. *Metu* etiam Regg. Voss. 1. 3. et edd. vett. excepta Junt. *metui* ceteri s. et Junt. sed perperam. Mox Magl. Berol. Duisb. Fran. et v. e. male *ac nec de duce q.* Vid. II. 5. 3. et IV. 2. 4.

§. 12 *Dum circa deprehendendum eum*] Eædem membranæ, *dum circa adprehendendum:* lego, *circa adprehendendum eum:* qua lectione nihil verius. *Salm.* V. e. et aliæ, *dum circa ad depreh.* neque aliter Pall. *Deprehendendum* illud habuerim pro scribæ glossa. *Gruter.* Ryck. et alii Mss. *dum circa ad deprehendendum eum multitudo contendit.* Quod non fuit repudiandum. 'Circa deprehendendum aut capiendum contendere' Latinis ignotum est. 'Circa aliquem esse,' 'circa se habere' bene dicitur, ut et 'circa aliquem pugnare.' Sed 'circa aliquem capiendum,' 'occidendum contendere,' non admittit purior ætas Latinæ linguæ. Veterum itaque librorum scriptura retinenda est. *Circa* absolute ponitur, pro, circa eum, ad eum capiendum. Liv. IX. 'Nam et circa omnia defecerunt unde subvehi commeatus poterat.' Inferius IV. cap. 12. ex emendatione nostra, et N. Heinsii: 'Natura regionis circa omnis aurifera:' de quo loquendi genere plura notavit Vir summus in notis ad Paterculum. 'Deprehendere' vero est, subito et inopino aliquem opprimere, non capere in prælio, ut sciunt Latine docti. Legendum itaque aut cum Lipsio *adprehendendum*, aut cum T. Fabro, *prehendendum*, quod in membranis Lipsius invenerat. *Græv.* In his animadversionibus quædam ita scripta sunt, ut non facile intelligi possint. Salmasius dicit, in Naz. esse *circa adprehendendum.* Hic est error operarum: nam in libro suo adnotarat in illo Cod. una voce scribi *addeprehendendum*, in Pall. autem duabus *ad deprehendum*, et conjecerat forte legendum esse *adprehendendum.* Grævius non putat Latine dici 'circa aliquem deprehendendum,' 'occidendum,' 'capiendum contendere.' Quomodo ergo potest probare conjecturam Lipsii *circa adprehendendum eum*, vel Fabri *circa prehendendum eum?* Nisi forte et hunc ordinem verborum esse voluit, *dum multitudo circa*, i. e. quæ circa erat, *contendit eum adprehendendum:* quam ego

sententiam Flori esse non credo. Nam non poterat in tali re locus esse contentioni utrum adprehendendus esset, nec ne. Ryck. quoque Duisb. Regg. et o. e. v. usque ad Vinetum et Gruterum, qui ediderunt *circa deprehendendum eum*, habent *circa ad deprehendendum eum.* Fran. *dum circa ad comprehendendum eum:* sed supra *com* alia manu scripto *de.* Voss. *circa adprehendendum eum.* Puto Grævium recte judicasse *deprehendendum* hic locum habere non posse. Nam ‘ deprehendere,’ est incauto, inopinanti, vel latitanti supervenire. Sed ‘ circa ’ an absolute positum sit, mihi nondum liquet: quamquam etiam Perizonius ita accipiebat, qui remiserat ad Sanct. IV. 13. 6. Si hæc esset significatio τοῦ ‘ circa’ in hoc loco, verborum *dum adprehendendum eum multitudo contendit* sententia esset: Contentionem de illo adprehendendo fuisse ortam: quod cur probare non possim, jam dixi. Magis placet conjectura Salmasii, *dum circa adprehendendum eum multitudo contendit:* i. e. dum quilibet contendit et rixatur circa ejus adprehensionem. *Circa* sæpe occupationem in aliqua re notat. Sen. VII. de Benef. 28. ‘ Circa consularia occupato comitia.’ Val. M. VI. 8. 7. ‘ Quum omnes domesticos circa rapinam et prædam occupatos videret.’ Suet. Ner. XXIII. ‘ Circa hæc occupatum.’ Quintil. Decl. VI. ‘ Dum nos litigamus, dum circa cadaver nostrum orbi rixamur.’ Et Decl. 306. ‘ Legistine circa decennis belli exuvias contendisse clarissimos Reges?’ Hic si Suetonius dixisset, *Circa hæc agenda occupatus*, vel Quintilianus, *Circa cadaver abjiciendum*, vel *sepeliendum, rixamur*, et, *Circa exuvias dividendas contendisse Reges*, nemo, opinor, illorum dictionem reprehenderet. Cur ergo reprehendemus ‘ circa aliquem adprehendendum,’ ‘ capiendum,’ ‘ occidendum contendere?’ etsi fortassis purior ætas linguæ Latinæ hoc genus loquendi ignoravit. ‘ Circa’ non aliter ex sententia Grævii accipi potest, quam si ex *adprehendendum* duæ voces fiant, et legatur, *dum circa ad prehendendum eum multitudo contendit*, i. e. dum multitudo, quæ circa erat, festinat eum prehendere. Amstelodamenses receperunt *circa adprehendendum eum.* Sed malui repræsentare lectionem Mss. et edd. vett. quam conjecturas quantumvis probabiles.

Inter rixantium manus præda lacerata est] Sic infra, 3, 21, 26. ‘ Bæbius inter manus laceratus est.’ Simile in Plutarcho mihi lectum memini, de quodam formoso puero, duarum partium manibus, dum utrinque trahitur, distracto. Æteon ei nomen fuit. Vide etiam Max. Tyrium, Serm. 8. in pr. et Diod. ap. Vales. p. 229. *Freinsh.* Diod. Sic. scribit Athenionem in prælio ab Aquillio interfectum esse.

CAP. 20 De Bello contra Spartacum gesto scribunt Ep. Liv. 95. Oros. 5. 24. Eutrop. 6. 2. Front. 1, 5, 20, et 21. 1, 7, 5. [2, 5, 34.] August. Civ. 3, 26. Copiose Plut. in Crasso. Appian. Civ. lib. 1. pag. 423. Claud. de Bello Get. vs. 155. Lucanus, 2, 554. *Camers.* Meminit et l. 3. §. 10. de Acquir. Possess. Item Themist. Serm. IX. *Freinsh.* Est VII. in Edit. Harduini, ubi Petavius p. 86. quædam explicat ad historiam hujus belli pertinentia.

§. 1 *Nam et ipsi per fortunam in omnia obnoxii*] Lipsius *et ipsi* volebat expungi. T. Faber malebat: *nam etsi ipsi;* ex utriusque sententia vera scriptura conficitur. *Etsi* scribendum, ostendit quod sequitur ‘ tamen.’ Sed offendit aures et sententiam hoc *ipsi* isto quidem in loco. Sine ullis salebris fluet oratio si scripseris: *nam etsi per fortunam in omnia obnoxii, tamen quasi secundum genus hominum sunt.* Sic Florum scripsisse puto. *Per fortunam in omnia obnoxii* non est sollicitandum: hoc enim dicit Florus: Etsi fortuna eos addixit servituti,

per quam omnia coguntur ferre, ac omnes pati injurias ac contumelias, sunt tamen homines, licet deteriores. Phædrus: 'Servitus obnoxia, Quia quæ volebat non audebat dicere, Affectus proprios in fabellas transtulit.' 'Secundum genus hominum' sunt homines inferiores, et quasi deterioris notæ. Sicut ap. Hesiodum in Ἔργοις, δεύτεροι δαίμονες, quos Seneca Ep. CX. vocat *inferioris notæ*: 'Unicuique nostrum pædagogum dari Deum, non quidem ordinarium, sed hunc inferioris notæ, ex eorum numero, quos Ovidius ait de plebe Deos.' Idem Seneca Ep. 92. hominem vocat animal pulcherrimum et 'Diis secundum:' vide quæ de hoc loquendi genere notavi in Lectionibus Hesiodeis, cap. IV. *Græv.* Add. Gronov. ad Sen. V. de Benef. 25. et Burm. ad Petron. XXXIX. et XL. *Etsi ipsi* est in Junt. sed melius Grævius, cujus conjecturam probabat Perizonius. Non scio, quis sollicitaverit verba *per fortunam in omnia obnoxii.* 'Obnoxii' qui dicantur recte hic, item infr. IV. 4, 2. et Cap. IX. Lection. Hesiod. exponit Grævius: de quo etiam Freinsh. in Ind. Gronov. ad Sen. III. de Ira 8. Interpretes Phædri III. Fab. prol. et Wass. ad Sall. Catil. XXIV.

Quasi secundum genus hominum sunt] Sic ille ap. Juv. 6. 221. 'O demens, ita servus homo est?' Homines autem eos esse, parumque discriminis inter eos et dominos, pulcre ostendit Seneca, Epist. 47. Vide Macrob. Saturn. 1. 11. *Freinsh.*

Adoptantur] Per manumissionem in libertatem adsciscuntur, et ejus bonis una nobiscum fruuntur: sive, per manumissionem omnia bona et commoda hominum liberorum adipiscuntur. 'Adoptare' pro, adsciscere, adsumere. Plaut. Cistell. IV. 2. 78. 'Sociam te mihi adopto ad meam salutem.' Eum locum adscripserat Perizonius, et insuper, gladiatores ad libertatem non fuisse admissos. Certe multo difficilius ad eam admittebantur, quam alii servi, eratque longe deterior illorum, quam horum, conditio. Calpurn. Decl. L. 'Neque enim conditione gladiatoria quidquam est humilius in vulgo.' Vid. Lips. II. Saturn. 23.

§. 2 *Hi pessimam*] Quid, si legas: *Illi infimæ sortis homines, hi pessimæ, nam, &c.?* et, 'auxere ludibrio calamitatem' huc facit: cum enim calamitosissimum sit servire, miserius adhuc est gladiatorem esse: cujus vita, vilisque sanguis, ludicris et spectaculis impenditur. *Freinsh.* Fatua est sententia horum verborum. Recte monuerunt Freinshemius, Virdungus, T. Faber, legendum esse *hi pessimæ, auxere ludibrio calamitatem.* Id quoque vidit olim J. Lipsius. *Græv.* Idem videbatur G. Vossio, Heins. Perizon. Ryck. et Burm. ut intelligo ex illius animadversione ad Petron. XLIII. quo loco de significatione vocis 'pessimus' agit. Et sic ediderunt Amstelodamenses. Non dubito, quin hoc præferendum sit vulgato. Sed ne sic quidem locus videtur perpurgatus. Nam illa, 'auxere ludibrio calamitatem,' plane abrupta sunt, nisi cum Freinshemio addatur *nam;* nec adparet, cur verbo perfecti temporis dixerit 'auxere,' quum vellet, Ad horum calamitatem accedit ludibrium, Horum calamitas augetur ludibrio.

§. 3 *Crixus*] Libri variant. *Crissus, Chrysus:* sed meliores, *Crixus.* Salm. De ludis gladiatoriis Lips. I. Saturn. 14. et Torrent. ad Suet. Cæs. XXVI.

Cum triginta aut amplius] Ita Mss. Vineti ac Pall. ut et v. e. ideoque malui, quam quod hactenus cusi, *cum septuaginta:* etsi ita plerique scriptorum: immo adhuc illud *aut* mutarim in *haud* [obsecutus sum judicio] ut neget, amplius fuisse quam 30.; quem numerum invenies quoque ap. Cic. lib. 6. Ep. ad Att. *Gruter.* Ciceronis ad Att. 6, 2. verba sunt hæc: 'Non

amplius, inquit, quinquaginta. Cum Spartaco minus multi primo fuerunt.' De numero porro isto varietatem auctorum proponere libet: LXXIIX. fuisse Plutarchus, Crasso, cap. 14. scribit: Appianus, Civ. lib. 1. p. 423. LXX. Epit. Liv. 95. Vell. 2, 30, 6. Eutrop. 6, 2. Oros. 5, 25. et Frontin. 1, 5, 21. LXXIV. Pacatus, Paneg. Theod. cap. 23. indefinite: 'Effracto Cn. Lentuli ludo mirmillonum agmen emicuit.' Idem postea accidit imperante Probo, ut, effracto ludo, 80. gladiatores turbas darent. Zosimus fine primi libri quod extat. *Freinsh.* Scripti et v. e. *triginta*, pro quo Ryck. et Duisb. *treginta* habent. *Aut*, forsitan ita defendi queat, ut dicamus, Florum voluisse significare veteres in numero dissentire. Sed probo judicium Gruteri, cujus emendationem receperunt, qui post eum hunc Scriptorem publicarunt. Nam Florus videtur velle ostendere, quam parva fuerint initia tam gravis belli, et quam exiguus numerus eorum, a quibus id ortum est. Itaque numerum definiri potius oportebat, quam in incerto relinqui. Sic C. Nep. Thrasyb. II. 'Non plus habuit secum, quam triginta de suis. Hoc initium fuit salutis Atticorum.' Et sæpe perperam *aut* pro *haud*, sive *haut*, scribi observarunt Salmas. ad Capitol. Anton. Philos. XXVIII. et Rutgers. c. XIV. Venusin. Lection. In Livio quoque XLI. 1. pro 'Tribus, aut amplius, millibus,' Sigon. et Gronov. emendant *haud amplius.* Nam Livius post numeralia sæpe ponit 'haud amplius,' ut e XXIX. 29. et XLV. ult. ostendit Sigonius. Add. supr. ad Proœm. Lib. I. n. 8. Retinui tamen hic scripturam veterem, exemplo Sigonii et Gronovii in Livio. Si vel in uno libro scripto, immo vel in uno edito vetusto, invenissem *haud*, non dubitassem id recipere. E Regg. quidem nihil adnotatum erat, sed suspectus est mihi negligentiæ, qui ad eos contulit Edit. Grævii, in qua est *haud.*

Ejusdem fortunæ viris] Ἄνδρας vocat, qui potius ἀνδράποδα erant: optime vetus liber *cum ejusdem fortunæ ludis:* facilis emendatio: *ludiis* enim lego. *Ludii* vulgo sunt saltatores: Ov. 'Ludius æquatam ter pede pulsat humum:' sed *ludii* etiam sunt gladiatores, a ludo dicti, ut manifesto indicat hic locus. Trebellius Pollio, Claudio: 'At ego scio, sæpius inter gladiatores bonis propugnatoribus hoc nomen adpositum: habuit proxime tuus libellus munerarius hoc nomen in indice ludorum:' ita vulgo legitur pessime: nam scribendum, *in indice ludiorum:* ludii sunt gladiatores. Ille libellus munerarius nomina continebat gladiatorum. In eo catalogo gladiatorem nomine Aureolum conscriptum fuisse scribit Pollio: nec dissimulandum est, nos *ludiorum* reperisse in optimis membranis Palatinis, quas studiose contulimus. Glossæ veteres: 'Lanista, λουδοτρόφος, μονομαχοτρόφος, ἐπιστάτης μονομάχων.' Legendum, λουδιοτρόφος. 'Ludius' enim idem est, quod μονομάχος. Inde λουδιοτρόφος dicitur lanista, qui ludios, hoc est, μονομάχους, instituit. 'Ludii' igitur sunt gladiatores: quod nos primi nunc docemus. *Salm.* *Viris*] Ita Pal. 1. ac 3. nam 2. *ludis:* quod proclive quidem mutare in *ludiis;* sed an ideo etiam convenit? mihi non videtur Flori ævo id nomen datum gladiatoribus; etsi negare nolim potuisse invaluisse seculo sequenti. Haud eis disconvenire nomen 'virorum,' liquet ex seqq. ubi iterum, n. 4. (et 14.) iisdem tribuitur. *Grut.* Sic Plutarcho pastores, qui postea Spartaco aggregati sunt, appellantur πλῆκται καὶ ποδώκεις ἄνδρες. Sic Noster, 2, 14, 4. Andriscum appellat 'virum.' Julianus autem, in Cæsarib. refert τὸν δουλικὸν δ' ἐκεῖνον πόλεμον, οὐδὲ πρὸς ἄνδρας γενόμενον, ἀλλὰ πρὸς τοὺς χει-

ρίστους τῶν οἰκετῶν. *Freinsh.* N. Heinsio non placet *viris.* Mss. *ludis:* forte *propudiis*, quo vocabulo Plautus, Petronius, alii utuntur. Certe, addit, latet quid contumeliosæ vocis, quod ex præcedentibus satis liquet. Ne illud quidem mox ei placet: *prima velut ara viris mons Vesuvius.* Malit *ara juratis*, pro conjuratis, ut ap. Nasonem: 'Primaque juratis induis arma viris.' *Græv.* Repetit eadem de 'ludiis' Salmas. ad Trebell. Poll. Claud. v. Non quæro, an demonstraverit gladiatores, saltem Flori ætate, 'ludios' fuisse dictos; sed non possum probare illius sententiam de hoc loco Flori. Nam ex eo, quod dicit *ejusdem fortunæ viris*, intelligi potest, eos gladiatores fuisse. Quis autem ita loquatur *cum ejusdem fortunæ gladiatoribus?* Pro *eruperunt* Ryck. Toll. Duisb. Fran. et v. e. *erupere.* Fran. etiam *Capuam.* Sic Virg. Æn. I. 580. 'Erumpere nubem,' et in Suet. Aug. XIV. Ms. Torrentii: 'Qui oppidum eruperant.'

Servisque ad vexillum et ad auxilium vocatis] Eadem hunc locum corrupit ratio, de qua supra sæpius diximus: διττογραφούμενον in libris, *ad auxilium, ad vexillum:* quorum alterum verum, alterum falsum et expungendum: nam optimus cod. ita scriptum exhibet, *servis ad vexillum, ad auxilium vocatis: ad auxilium* depravatum erat in antiquis libris pro illis, *ad vexillum.* Antiqui scribæ religiose καὶ ἀδιόρθωτον καὶ δεδιορθωμένην γραφὴν adscribebant: recta scriptura est, *ad vexillum:* altera, ut diximus, depravata: legendum igitur, *servisque ad vexillum vocatis, quum statim decem amplius millia coissent hominum, &c.* Salm. *Servisque ad vexillum vocatis*] Sic omnino legendum fide Pal. 2. ac 3. *Grut.* Ryck. ut multi alii: *servisque ad vexillum et auxilium vocatis.* Unde J. F. Gronovius perquam sollerter colligebat Florum dedisse: *servisque ad vexillum et pileum vocatis*, hoc est, libertatem. Suet. Tib. 4. 'Servisque ad pileum frustra vocatis in Siciliam fugit.' *Græv.* Tollius huc nihil e suis contulerat. Reg. F, et Voss. 1. cum Pall. consentiunt. Reg. Q, Fran. Voss. 2. cum Ryck. nec aliter Voss. 3., nisi quod habet *et ad auxilium.* Duisb. et v. e. *servisque ad auxilium vocatis.* Vix dubium est, quin *ad auxilium* sit e glossa. Nam 'ad vexillum vocare,' idem est, quod, 'ad auxilium.' Vid. Serv. ad Virg. Æn. VIII. 1. In Duisb. et v. e. autem interpretatio etiam vera scriptura expulsa locum illius occupavit, quod in aliis scriptoribus quoque interdum factum observarunt Docti. Grutero quoque, quod adnotavit Schottus in Annal. Pighii ad A. U. 680. in Notis ad h. l. e Valer. M. VIII. 6. 2. in mentem venerat *ad vexillum et ad pileum.* De servis ad pileum vocatis Forner. IV. Rer. Quotidian. 8. Mox Naz. Pall. Toll. Ryck. Duisb. Fran. et edd. vett. usque ad Ald. *homines.* Aldum deinde sequutæ sunt omnes, quas vidi, Editiones. *Homines* videtur defendi posse ex iis, quæ leguntur ap. Perizon. ad Sanct. Min. IV. 8. 2. Vid. tamen Græv. ad Cic. x. Fam. 17.

Jam vindicare volebant] Hæc lectio melior non est illa altera, *jam vindicari volebant;* idque χρῆσις hujus Auctoris docet. Naz. liber, *quin jam vindicari volebant:* ita reponendum censeo. *Salm.* *Jam vindicari volebant*] Ita Pal. 1. ac 2. nam 3. editioque princeps, *jam vindicare vol.* sequentes, *jam vindicare etiam volebant.* Pal. 1. habebat a manu recentiori; *quin jam vind.* sed annon *quin* superfluum? *Grut.* Ceterum ex præcedd. etiam, *non modo eff. cont.* istud *modo* ejecerim: nisi forte pro, non modo non, positum est? cujus rei exempla in Ind. Justiniano notavimus. Sed isto sensu non reperi, nisi subsequentibus *sed ne*, aut aliquo simili, ut in illo Cic. in Pis.

cap. 40. 'Non modo quid gesseris, sed ne quibus in locis quidem fueris, dicere audes.' Similis est autem huic loco Livianus, 24, 29, 10. 'Nec jam libertate contentos esse, nisi etiam regnent ac dominentur.' *Freinsh.* *Vindicare* Reg. Q, et Flor. ceteri s. et e. etiam Camertis, Vineti, et Stadii, recte *vindicari*, et edd. una voce amplius quam scripti, *jam vindicari etiam volebant.* Ceterum sententia loci postulat, vel ut interseratur *non* ante 'contenti,' quemadmodum Grævius Florum emendandum censet III. 4. 1. et III. 6. 3. vel ut cum Freinsh. tollatur *modo.* Neque enim scio usquam alibi 'non modo' dici, pro, non modo non, nisi subsequentibus certis quibusdam particulis, maxime negativis, quæ hic nullæ sunt. Si ullum haberem exemplum inter eas etiam *quin* esse, amplecterer scripturam libri Naz. et *quin* acciperem pro, immo etiam, sed etiam. Nam Perizonio ad Sanct. Min. IV. 7. 5. existimanti non posse dici 'non modo,' pro, non modo non, nisi subsequente particula negativa, præter locum Varronis, quem ille non alia ratione corruptum pronunciat, quam quia sibi persuaserat suam sententiam veram esse, opponi potest locus Livii XXIV. 40. 'Tantus terror pavorque omnes occupavit, ut non modo alius quisquam arma caperet, aut castris pellere hostem conaretur: sed etiam ipse Rex, sicut somno excitus erat, prope seminudus fugiens, militi quoque, nedum Regi, vix decoro habitu ad flumen navesque perfugerit.' Fatendum quidem est, quum sequitur particula adfirmativa, non ita adparere rationem omissi in priore membro τοῦ *non*, ut in altera forma, quum sequitur negatio. Sed, quod JCti in sua disciplina dicunt, multa a majoribus constituta esse, quorum ratio reddi non possit, id cum multis aliis in rebus, tum præcipue in omnibus linguis locum habet. Add. Reitz. in Ambiguis v. *Non.*

Harena] Nemo me accusabit, opinor, si veram lectionem reddam Auctori, tametsi sine libris. Igitur ejecta *ara* harenam substitui. Quid enim cum *ara* gladiatoribus, aut quænam ista comparatio? non dubito quin ipsa veritas sit nostra conjectura. Sic idem, seq. cap. princ. et 4, 2, 18. cum cives gladiatorio more concurrisse ait, 'arenam' vocat, iisdem pene verbis, quantum enim ad gladiatores pertineat harena, vulgo notum est. *Freinsh.* Sic contra librorum omnium fidem edidit Freinshemius conjecturæ suæ plus justo tribuens. Non est codicum antiquorum et simul editorum lectio hic interpolanda. Eleganter Vesuvium, in quem servi fugitivi se receperant, vocat *aram:* solebant enim servi, cum graviter deliquissent, ad aras fugere. Plautus Rudente III. 3. 'TR. Ne, inquam, timete, assidete hic in ara: AM. Isthæc quid ara Prodesse nobis plus potest, &c. TR. Sedete hic modo: ego hinc vos tamen tutabor: aram habete hanc Vobis pro castris.' Crebra exempla ap. Comicos occurrunt. Hinc 'aram sibi parare' de servo ap. Terent. Heaut. v. 2, 22. est suffugium: et ad alia quoque transfertur, ut quodvis sit perfugium. Ov. v. Tr. El. 7. 'Quæ patuit dextræ firma sit ara meæ.' Cic. v. Verr. 'Hic locus est igitur unus quo perfugiunt, hic portus, hæc arx, hæc ara sociorum.' Florus dicit Vesuvium fuisse velut primam aram, primum locum perfugii, in quem se receperint illi servi fugitivi, ad pileum et vexillum vocati. N. Heinsius malit: *Prima velut arx furoris.* Liv. VII, 34. 'Conspicit unum editum in saltu collem, et videsne tu cacumen super hostem? arx illa est spei salutisque nostræ.' *Græv.* Non desunt tamen, quæ pro Freinshemii conjectura dici possint. Nam et Florus aliis locis, quæ in Ind. sunt, eod. genere loquendi utitur, et, si *aris* scripsisset, non videtur addi-

turus fuisse 'viris,' quæ vox minime conveuit huic rei. Non enim confugerant in Vesuvium, ut ibi, tamquam supplices in ara sedentes, auxilium Deorum implorarent; sed ut armis se tuerentur, et vim propulsarent, ut e Plutarcho et App. intelligitur; quod non est eorum, qui ad aram confugiunt. Et hoc indicat ipse Florus, quum paullo ante scribit, eos 'non contentos effugisse, etiam vindicari voluisse.' Si hoc non placet, tamen vulgatæ prætulerim conjecturam Heinsii *arx*, quam ille multis Livii locis confirmaverat: VI. 37. 'Consulatum superesse plebeiis, eam esse arcem libertatis, id columen:' VII. 11. 'Fuga Tibur, sicut arcem belli Gallici, petunt:' X. 1. XXXIII. 14. XXXIX. 37. XLIV. 31. et aliis. Add. quæ adnotavi supr. III. 6. 5. Et juvat eam, quod Gronov. IV. Observ. 4. observat; ap. Liv. sæpe *a* pro *x*, et XXIII. 30. *ara* pro *arx* scribi. Nihil hic tentandum fuisse dicit doctiss. Wopkens. in Adversar. in Vell. Vol. VIII. Obs. Misc. p. 40. Adsentirer ei, si ostendisset infirma esse argumenta, quæ scripturam vulgatam, quam o. s. et e. habent, suspectam facere possunt.

§. 4 *Clodio Glabro*] In Epit. Liv. 95. 'Claudius Pulcer' est. Appiano 'Varinius Glaber.' *Freinsh.* Add. hic Vinet. et Sigon. ad Liv. Epit. XCV. qui ex Appiano ostendunt, non Clodio, sed Varinio, qui post Clodium victum adversus gladiatores missus est, cognomen fuisse 'Glabro.' Nec scio alibi hoc cognomen genti Claudiæ tribui. Nam quæ Keuchenius ad Frontin. I. 5. 21. scribit, inepta sunt.

Vitineis delapsi vinculis] *Vitinea vincula* unica voce Græci vocant κληματίδας. Qua voce etiam usus est Plutarchus in ejusdem historiæ narratione: libri quidam *vixinis*, aut *vixineis*: posset esse, *buxinis*, aut *buxineis*. 'Buxinum' enim dicebant Latini a buxo: ut Græci πύξινον ἀπὸ τοῦ πύξου. Glossarum scriptor: 'Buxinum, πύξινον.' in Catalectis Virgilianis, in illa parodia de mulione: 'Pectineinque buxinum:' vulgo scribitur monstrose prorsus, *proximum*: antiqua γραφὴ, *puxinum* aut *poxinum* postea in *proximum* corruptum est. *Salm.* *Vitigineis*] Ita Vineti Mss. al. *vixinis* aut *vixineis*: putes legendum, *vimineis*: Frontinus, I. 5, 21. 'Ex vimine silvestri catenas conseruit.' Sed quodnam illud *vimen silvestre*? cur ea differentia additur? Plut. Crasso, cap. 15. 'e labrusca' contextas fuisse catenas istas ait: esse igitur in Frontino scribendum: *ex vite silvestri*. Freinsh. Vinetus in libris suis *vitineis* fuisse scribit, non *vitigineis*. Et sic Ryck. Toll. Duisb. Voss. et v. e. eoque propius accedunt etiam alii: nam Naz. ambigue *uitineis vel uitineis*, Pal. 1. *uirineis*, Pal. 2. *viteneis*. Fran. *itineris*. Reg. Q *vimineis*, quod conjiciebat Freinshemius. Reg. F *vitigineis*. Is. Vossius hic ita adnotarat: *Juncineis* Ms. noster. 'Juncina,' etiam 'juncea,' vincula notissima. Attamen, cum in Vesuvio non proveniant junci, præferenda alia lectio *vitineis*, cum mons iste vineis consitissimus. Hæc Vossius. *Vitigineis* tamen est in Cat. de R. R. XLI. 'Duos surculos vitigineos.' De vitibus ad vincula facienda adhibitis Barth. ad Claud. IV. Cons. Honor. 611. 'Delapsi,' ut Virg. II. Æ. 262. 'Demissum lapsi per funem,' ubi similem locum Petronii c. CII. adnotarunt.

Et exitu invio] Non possum audire qui *inviso* legunt: neque *invio*, quod editum est, probo: quod fortasse mirum videbitur: ille liber, quem fere in omnibus sequimur, *in uno* habet: qui Plutarchi hæc verba legerit, id optimum fortean putet: Ἔπειτα Κλωδίου στρατηγοῦ μετὰ τρισχιλίων πεμφθέντος ἐκ Ῥώμης, καὶ πολιορκοῦντος αὐτοὺς ἐν ὄρει μίαν ἔχοντι καὶ χαλεπὴν καὶ στενὴν ἄνοδον, ἣν Κλώδιος ἐφρούρει, τὰ δ'

ἀλλα κρημνοὺς καὶ λισσάδας. Sed non dubito quin legendum sit, *exitu non uno*. Et facile probabo. Illa *μία ἄνοδος*, quam Plutarchus dicit, ad hunc locum nihil facit. Custodiebat eum Clodius. Latrones, cum ceteras omnes vias τὸ ἀπότομον loci intercluderet, unica autem quæ erat, teneretur a Clodio, per fauces cavi montis delapsi sunt vinculis vitineis. Ad imas autem radices in multas partes scisso aut forato monte, non uno exitu subito invaserunt castra. *Non uno* igitur legimus, pro *in uno*, facili etiam in aliis lapsu. *Salm.* Pall. tres *exitu in uno*, aut *inuno*, quod facile mutetur in *exitu inviso:* sed aliud quid latet, quod conjectura non adsequetur; certe non mea, qui Davus sum, non Œdipus. *Gruterus.* Salmasius tamen valde probabiliter corrigit *non uno;* nisi forte obstet, quod videatur hæc lectio dicere, dispersos fuisse multos in exitus, ut putari queat, non potuisse tam facile rursus conjungi, multo minus propter paucitatem pluribus ex partibus castra aggredi. Forte non absurdum fuerit legere, *exitu in ipso*, ut referatur ad castra in ipso exitu opposita; malim, *exitu in imo*, nisi modo præcessisset id vocis. *Freinsh.* Naz. *exitu in uno*. Cur damnamus? τὸ *in* eleganter redundat: *exitu uno* una eruptione: 'In unum exitum spectans:' Cic. de Orat. etsi diversa non nihil sententia. *Græv. In uno*, etiam Ryck. Regg. Voss. et, excepta prima, o. e. usque ad Vinetum, qui primus, ut puto, dedit *invio*, haud dubie e libris suis. Et sic ceteri s. et v. e. *Inviso* pro *non viso* corrigit Pigh. in Hercul. Prodic. p. 469. probante ad h. l. Ruperto. Is. Vossius ita: *In uno* omnes habent Mss. et hæc verissima lectio. *Exitu in uno*, i. e., quum unus tantum esset exitus, quem custodiebat Clodius, non putabat eos alia ratione aut via posse egredi. *In uno* etiam Heinsio placebat, qui *in* eleganter abundare adscripserat. *Imo* admitti posset: nam scribæ id sæpissime posuerunt pro *uno*. Vid. Drakenb. ad Sil. xv. 590. sed obstat ea ratio, quam dicit Freinsh. Mihi non absurda videtur lectio librorum, qui habent *invio*, hac sententia: Subito impetu rapuerunt castra Romanorum, Clodio nihil tale metuente, quod putabat exitum, qui unus tantum erat, iis invium, i. e. opposita manu militum ita clausum, sive, ut Liv. xxx. 36. exitum fugæ ita interclusum esse, ut evadere ea non possent. Nec tamen rejicio *uno*, quo recepto eadem erit sententia. Sed quæ hic sit præcipua elegantia in pleonasmo τοῦ *in* non adsequor.

§. 5 *Castra. Deinceps*] Videtur utique non expers injuriæ locus. Ad sensum rectius constituendum hæc scriptura profecerit: *Inde alia castra: deinceps Coram, totamque pervagati Campaniam, non vill. &c.* Freinsh. Suspectum est mihi *alia*, ac dubito, an ortum sit ex aliquo nomine proprio *Varinii, Arrii, Valerii*, vel *Manlii*, quos a Spartaco victos produnt Veteres. Plutarchus, Auctor Epit. Liv. et Frontinus, post cladem Clodii P. Varinium adversus Spartacum missum scribunt, et Orosius, primum Ducum Romanorum Clodium a Spartaco fugatum tradit. Itaque non videtur credendum Appiano, qui I. Civ. 423. primum adversus gladiatores Varinium Glabrum male pugnasse narrat.

Inde alia castra. Deinceps Coram totamque pervagantur Campaniam] *Deinceps Coram* depravata esse pridem viderunt homines politi. Ryck. et alii cum multis edd. *Deinceps Thoram.* J. Lipsius suspicabatur: *Inde alia castra Varinii, totamque pervagantur Campaniam.* Cum 'Cora' sit Urbs Volscorum in Latio, quo non pervenit Spartacus, scribendum *Deinceps Cosam.* Ea enim est Urbs Campaniæ, cujus meminit Vell. Paterc. II, 16. Strab. v. Recte vero, qui ex libris retinent

Luceriam. Nam Nuceria est in Samnitibus, Luceria in Campania. *Græv.* Naz. *Horam.* Vioeti et pleriqoe alii, ut et edd. vett. *Thoram.* Berol. *Coram.* Etiaoı in Tacit. II. A. 39. qnondam male scribebatnr *Cora* pro *Cosa*, vel *Cossa.* Sed quod Grævins Cosam in Campania locat, de eo amplius quærendum est: nam alii in Etruria ponont. Vid. Lips. et Freinsh. ad Tac. l. d. et Cellar. II. Geog. Ant. 9. Salmasins in exemplari sno conjecerat *Soram.* Hæc quoque interdum permntantor, ut in Liv. XXVII. 9. et XXIX. 15. Sed Sora qooqne in Latio fuit. Perizonio videbatnr legendnm *oram*, scil. montis. Nam nomen urbis hic locum habere non posse, qnum in seqneotibus demum agatur de urbibos. Non scio quam beoe ita absolute dicatur 'ora' pro, ora montis. Deinde, quid est 'ora montis?' Si de hac sensisset Floros, potius dixisset, opinor, *oram vicinam*, ut Poëta, 'Vicina Vesevo Ora jugo.' *Oram* probari vix potest, nisi e seqq. suppleatnr, Campaniæ; qnod tamen et ipsum qnom aliquanto durius sit, tolerabilius foret, *Deinceps oram totam pervagantur Campaniæ.* Sed si retineatur nomen urbis, qnodcumqoe demum illod sit, locum tamen laborare bene animadvertit Freinshemius. • Nam, ut recte dicitur 'pervagantur Campaniam,' sic non item, 'pervagantur Coram,' vel 'Cossam.' In Ryck. est *Deinceps Thoram: totamque pervagantes Campaniam.* Sed seqnens 'Nec' videtur postulare, ut ab eo inchoetnr nova periodus, et *pervagantur* retineatnr. Omnino credo vitium esse in *Coram,* et pro eo vel nomen regionis, vel alind, cui *pervagantur* conveniat, scriptnm fuisse.

Atque Nuceriam] Etiam hoc loco ex libris quidam *Luceriam* retinent. *Salm.* Ita solus Pal. 1. quod cur aliorum librorom scriptnræ præferendum sit, non perspicio. Luceriam in Apulia fuisse constat. An in Campania quoque urbs hoc nomine fuerit, ignoro. Sed Nuceriam, cognomine Alfaternam, in ea fuisse certnm est. De crudelitate, quam invito Spartaco exercnerunt servi, est in Fragm. Sall. in fin.

§. 6 *E viminibus, pecudumque tegumentis*] Frootinus: 'Spartaco copiisqne ejns scuta ex vimine fuerunt, qnæ coriis tegebantur.' *Salm.* Nota conficiundorum scutorum ratio, et urgeote necessitate sæpins usnrpata. Cæsar, Bell. Gall. 2, 33. de Atuaticis: 'Scutis ex cortice factis, ant viminibus iotextis, quæ subito (ut temporis exiguitas postulabat) pellibus induxerant.' Ad talia scuta tirones exercebantur ap. antiquos. De Spartaco loqnitur Frontinns, 1, 7, 6. Sallnstins etiam videtur accipiendus, H. 4, 3, 14. 'Hi locorom pergnari (sic enim legendum est: *non perignari*), et soliti nectere ex viminibus vasa agrestia; ubi tum qnod inopia scutorum fuerat, ad eam artem se quisque in formam parmæ equestris armabat.' Adde Tac. 2, 14, 6. *Freinsh.* Et Lips. III. de Milit. Rom. 2. 'Tegumentum' Virgilio I. Æn. 275. est *tegmen*: 'Lupæ fulvo nutricis tegmioe lætus:' ubi Servius: 'Multi *tegmine* antique dictnm asserunt, quia *tegumentum* dici debere affirmant.' Utroqne ntuntur boni Scriptores.

E ferro] N. *et ferro.* Salm. *Ferrum coquere* est ap. Juv. S. XV. 166. 'Rastra et sarcula tantum Adsueti coquere.' *Recoquere* Virg. VII. Æn. 636. 'Recoqnunt patrios fornacibus enses:' et al. ap. Beotl. ad Horat. I. Carm. 35. 39. et Drakenb. ad Sil. IV. 15.

§. 7 *Domitis obviis gregibus*] Hoc puto pertinere ad feros equos, qui multi erant in saltibos Apuliæ, quam tum quoque vastarunt gladiatores. Liv. XXIV. 20. scribit, Annibalem ad qnatuor millia inde abdncta equitibus suis domanda divisisse. *Deesset exercitu* Duisb. Vid. ad Liv. IX. 5. §. 6.

§. 8 *De stipendiario Thrace miles*] Similis climax supra, de Viriato, 2, 17, 15. *Freinsh.* 'Stipendiarius Thrax' Freinshemio in Ind. est auctoratus gladiator, ex eo genere gladiatorum, qui Thraces vocabantur. Sed neque auctorati gladiatores 'stipendiarii' dicuntur, neque Spartacus gladiator fuit antequam miles fieret: verum primum miles, tum desertor, inde latro, ac denique captus, ut Appianus scribit, arenæ destinatus fuit. 'Stipendiarius Thrax' est, ut hic Ryckius, natus in Thracia, provincia stipendiaria, et ipse quoque stipendiarius; ut in Suet. Aug. XL. 'Tributarius Gallus.'

In honore virium] Ob præstantiam virium et robur corporis in numerum gladiatorum adscriptus. *In honore* o. s. præter Reg. F et Magl. in quibus erat *in honorem.* Hoc equidem frequentius est. Vid. I. 3. 1. III. 5. 10. IV. 12. 22. Nec tamen alterum exemplis caret, si modo recta est scriptura librorum. Plin. X. Epist. 24. 'Illi in honore ipsius electionem loci mihi obtulerant.' Dict. Cret. V. 10. 'Convivium publice cœptum in honore Ducum.' Macrob. I. in Somn. Scip. 4. 'Nullas Nasicæ statuas in publico in interfecti tyranni remuneratione locatas:' ubi V. C. Jac. Gronov. similia adfert e Trebell. Poll. XXX. Tyrann. c. IV. et Solin. c. II. Perizonius tamen ad h. l. et Burmann. ad Quintil. II. Decl. 10. hic malunt *in honorem*, et similiter Vindingius in Dicty. In Solino quoque Ald. et al. vett. edd. 'Heretum a Græcis in honorem Heræ.' Sed ibi in scripto Cod. inveni *in honore.* Doctiss. Wopkensius Adversar. in Dictyn Tom. II. Obs. Misc. Novar. p. 90. putat hæc propemodum omnia librariis potius quam auctoribus tribuenda esse. Non multum abest, quin ei adsentiar, nec scio unde collegerit, mihi hic secus visum fuisse; quum non obscuro significaverim, mihi suspectam esse scripturam librorum, qui in his ablativum loco accusativi habent.

§. 9 *Qui*] Forte rectius, *quin.* Freinsh. Hoc placebat Perizonio.

Circa rogum] 'Crixi.' Vide Appian. Civ. lib. I. p. 424. *Freinsh.* Appianus mactatos scribit. Utrumque in usu erat. Vid. Serv. ad Virg. III. Æn. 67. X. Æn. 519. et XII. 606.

Munerator] Hoc est, qui præbet spectacula, munus, gladiatores: ἀγωνοθέτης est Græcis. Augustus 'munerarium' dixit. Vide latius Lipsium, Saturn. 1, 7. *Freinsh.*

§. 10 *Consulares*] Sidonius, Carm. 9, 249. 'Vel qua, Spartace, consulum solebas Victrici gladios fugare, sicam:' sic enim in Sidonio malim, quam *Vel quos*, et *sica:* ratio correctionis est in contextu. *Freinsh.*

Caii Cassii] *Crassi, et Crassii*, veteres nonnulli. *Salm. Crassii* solus Pal. 1. male. De consilio invadendi Urbem, et cur id abjecerit Spartacus, Plutarch. et Appian.

§. 12 *Contra mirmillonem*] Species pro genere. Nec enim mirmillo fuit iste Spartacus; 'Thrax' genere, et, ut Sidonius modo dicebat, 'sica' armatus, propria Thracibus ornatura: vide Lips. Saturn. 2, 9, et 13. *Freinsh.*

§. 13 *Circa Bruttium angulum*] *Brittium*, ἀρχαϊκῶς, scriptum in veteribus. Græcis Βρίττιοι et Βρέττιοι. Sic et Brindisium non raro occurrit in scriptis libris: est Græcis Βρενδίσιον. Mox *clusi* Naz. non *occlusi:* et melius: *clusi* pro *clausi. Bruttium angulum* hic vocat Florus. Plutarchus, τὴν Ῥηγίνων χεῤῥόνησον. *Salm.* Adde Suet. Aug. cap. 7. Sic supra, 2, 6, 51. 'Nero in ultimum Italiæ angulum (iidem Bruttii erant) submoverat Annibalem.' Livius etiam, fine libri 27. 'Extremum Italiæ angulum Bruttios' dixit. *Freinsh. Brittii* in Inscr. ap. Grut. 1094. 3. CORR. LVCANIAE. ET. BRITTIORVM.

Clusi] Sic Naz. et v. ed. nostra: aliæ *occlusi:* male: nam et reliqui

Pall. *clausi*. Freinsh. *Diusi*, quod est in Ryck. ortum est e coalitione *cl* in *d*. *Occlusi* est a Vineto. 'Cludere,' 'cludi' et 'clusus' infinitis locis leguntur. Vid. Ant. Augustin. I. Emend. 2. Fabrott. ad Cujac. Paratitl. Cod. de Caduc. tollend. et Rhod. Lexic. Scribon.

Ex cratibus] Ita tamen elephantos trajecit Metellus, ap. Frontin. 1, 7, 1. Nec multo aliter Annibal: ap. Liv. XXI. *Freinsh.* Naz. et Voss. 2. *dolea*. Sic in Kalendario vet. ap. Grut. 139. mense Sept. Et in vet. Lib. Varronis I. de Re Rust. 61. *In oleis*, pro *In doleis*, et III. 15. 'Positum est in doleis.' Vid. Victor. ad Varr. Priore loco Varronis etiam unus codex Politiani *in oleis*. *Dolearium* Gaius 1. 35. §. 7. D. de contrah. emt. 'Si ex doleario pars vini venierit,' et Inscript. ap. Grut. 583. 1. SER. DOLEAR. Add. supr. I. 13. 11. Similia sunt *patena*, *intellego*, et alia, in quibus *e* pro *i* ponitur.

§. 14 *Sine missione*] Hoc est, ad necem usque. Missio enim erat gratia deserendi pugnam, quæ dabatur quandoque victis gladiatoribus: cum autem placeret, ut eousque pugnaretur, quoad alteruter occumberet, dicebatur pugna 'sine missione.' Vide Lipsium Saturn. 2, 21. qui, sicut in aliis multis, ita hic quoque loci, erit instar omnium. Hoc addo, quæ reperiuntur ap. Apulei. lib. 2. videri ipsissima verba, gladiatoribus occini solita, ab iis forte, a quibus producebantur: 'Occide moriturus, pugna hæc non habet missionem.' Adde Lips. ad Sen. de Ira, 1, 16, 41. Porro 'gladiatores sine missione edi prohibuit' Augustus, Suet. in Vita, 45, 7. *Freinsh.*

Quasi imperator] Simile est supra, 2, 14, 9. de Pseudophilippo; 'Ut de eo pop. Rom., quasi de vero rege, triumpharet.' *Freinsh.* Doctiss. Wass. ad Sall. Cat. LXIII. putat, Florum significare Spartacum in hoc prælio et militis et Ducis officio functum fuisse. Ego cum Freinsh. sentio.

CAP. 21 Bellum Marianum scribunt fere omnes. Epit. Liv. 77. et seqq. Plutarchus, in Vitis Marii et Syllæ. August Civit. 3, 27, et 28. Eutrop. lib. 5. per totum: Oros. 5. 19. Auctor de Vir. Illustr. cap. 67, 68, 69. et 75. Copiose Appianus Civ. lib. 1. p. 383, &c. Val. M. 1, 5, 5. 2, 3, 1. 6, 8, 2. 6, 9, 14. 9, 2, 2. Solin. cap. 40. Plura Lucan. 2, 67. *Camers.*

§. 1 *Ut jam ipse*] *Jam ut ipse*, ipsissimus est Flori character. *Salm.* Ita Naz. Pall. Ryck. Fran. Flor. Magl. Voss. 1. 3. et Edd. P. J. A. Et sic ediderant Freinshemius et Grævius, quod non debuerant mutare Amstelodamenses.

Bellum] Convenientius esset, *telum*. Freinsh.

Ut jam ipse intra se parricidale bellum stringeret] Mirificum loquendi genus *intra se bellum stringere*, quod dudum advertit doctos editores et interpretes. Assentior Lipsio, qui Lugduni olim monuit legendum esse: *ut jam in se parricidale ferrum stringeret*, quod et N. Heinsio placebat: aut: *ut jam contra se parricidale ferrum stringeret*. Decus sexus Anna Tanaquilli filia vidit etiam *ferrum* esse legendum. Ryck. Mss. *parricidiale*, sed scribendum *parricidale* ut Salmasius, Sirmondus aliique viderunt. Sicut enim a 'conjugium' est 'conjugalis,' a 'convivium' 'convivalis,' sic a 'parricidium' 'parricidalis.' Mox *suis* παρέλκει et delendum est in his verbis, *cives cum civibus suis gladiatorio more concurrerent*. Multis multorum scriptorum locis hoc vocabulum infarserunt ex idiotismo linguarum, quæ vernaculæ fuerunt librariis Florum describentibus. In lib. IV. cap. 5. legitur: 'Lepidus L. Paullum fratrem suum proscripserit.' Ubi recte N. Heinsius vidit *suum* redundare. *Græv.* Non satis intelligo, cur *intra*

se hic magis offenderit Viros doctissimos, quam supr. III. 3. 3. 'Agrariis legibus intra se dimicaturus,' vel in Vell. II. 111. 'Intra se furens.' Nam 'intra se ferrum stringere,' nihil aliud est, quam intra se dimicare: quod 'intra Urbem rebellare' dicit Flor. III. 18. 2. *Parricidale* est in Naz. Toll. Duisb. Fran. Voss. et v. e. Hoc Salmasius eadem ratione dici adnotaverat, qua a 'conjugium' est 'conjugalis.' Sed Perizonius hæc omnia potius a 'conjux,' 'conviva,' 'parricida,' fieri putabat. In Justino quidem XXVII. 1. et XXXIX. 3. editur *parricidialis.* Sed hæc quoque emendanda arbitror. Nam et Justini liber scriptus Duisb. posteriore loco habet *Parricidales discordias.* *Bellum stringere* inauditum est, nec videtur ea ratione defendi posse, quam sequitur Vir eruditiss. ad Sen. Suasor. VII. *Ferrum* et *gladium stringere* contra usitatissima. Petron. LXXX. 'Ille gladium parricidali manu strinxit.' Nec tamen contemnendum est *telum*, quod conjiciebat Freinshemius, et propius accedit ad *bellum*, quam *ferrum*. Liv. III. 50. 'Strictum telum.' Et Suet. Calig. LIII. translate: 'Stricturum se lucubrationis suæ telum.'

§. 2 *Æquiore animo utcumque*] Synonymia non insolens Floro. Sed Ryck. *utrumque.* Hoc referri potest ad ea, quæ sequuntur,' Plebeii duces, aut, si nobiles, mali saltem:' nec temere rejecerim.

Ducatum sceleri præbuissent] Satis insolenter, pro, duces sceleris fuissent. Nec valde elegans videtur, 'duces ducatum sceleri præbent.' Aliis *ducatus* fere est dignitas vel imperium ducis. Justin. IX. 6. 'Honoratum insuper ducatu adversarium.' Vid. ibi Bongars. et Bernecc. Vossius hanc vocem rejecerat ad ætatem Curtii et Suetonii. Borrichius in Cogitation. de Ling. Lat. antiquiorem, et Manilium ea usum esse contendit; sed pro vetere scriptura Manilii conjecturam suam obtrudit. Vid. adnot. ad Liv. XXIX. 20. Salmasius de Hellenistica p. 90. scribit posteriorem ætatem a 'duce' finxisse 'ducatum,' pro ducis officio; et inde esse 'ducatum alicui præbere,' pro, se ducem præbere. Viri docti e Zenone Veronensi protulerunt, 'Deus illi ducatum præbuit,' i. e., dux fuit. Sed quum genus aliquod loquendi insolens esse dicimus, intelligimus inusitatum esse probatis auctoribus puræ Latinitatis; in quibus Zeno, quem alii plus 100., alii plus 200. annis post Florum vixisse volunt, numerari non potest. Adde, quod ne quidem satis certum est hoc Zenonis esse; nam ei multa, quæ sub nomine illius circumferuntur, a recentioribus supposita esse dudum observatum est. Nec tamen in Floro me tam offendit 'ducatum præbere sceleri,' quam 'duces ducatum præbuerunt sceleri:' hoc enim idem est, ac si dixisset, 'duces præbuerunt se duces,' 'duces fuerunt duces sceleris;' quod mihi non valde eleganter dictum videtur.

Quum vero] Parum congruere periodum istam quilibet attentus facile perspiciet: putem autem concinniorem fore, si legatur; *jam vero*. Fr. *Quum vero*] Pendet sententia. Aut *tum* scribendum cum Anna et Lipsio, aut *jam* cum Freinsh. aut cum edd. antiquioribus, sic distinguendum: *quum vero, pro facinus! qui viri! qui imperatores! decora et ornamenta seculi sui, Marius et Sulla pessimo facinori suam etiam dignitatem præbuerunt, tribus, ut sic dixerim, sideribus agitatum est.* Verum qui genium Flori novit, facilius credet aliquid hic excidisse librariorum culpa, cujus criminis jam sæpius sunt convicti. *Græv.* *Quum* retineri non potest. Nec probo distinctionem nonnullarum vett. Edd. Nam ea, quæ ante 'Tribus' sunt, quasi procemii locum obtinent, et ad totam orationem adtendenti satis adparet ab ea voce novam periodum in-

choandam esse. Tollius quoque locum mutilum esse putabat.

§. 3 *Tribus sideribus*] Tres fuerunt distincti motus et quasi tempestates hujus belli. Vid. supr. II. 8. 8. Quod in priore Edit. Viros doctos sequutus hic scripseram, in Petron. Cap. CXXII. vs. 134. Carm. de Bello Civ. 'trina sidera' quoque per metaphoram posse accipi, id nunc indictum volo. Nam 'sidera' ibi propria, non translata, significatione dici, e præcedd. apertum est. Verior est illius loci scriptura, inter varias lectiones, et in quibusdam editis: 'Et tuba Martem Sideribus tremefacta ciet;' quam non ita pridem etiam e Cod. Colbertino confirmavit, et probavit ampliss. Bouhierius in Commentar. ad hoc Carmen Petronii.

Tumultu magis, quam bello] Edd. anteriores habebant, *tumultu majore, quam bello:* scio unde enatum sit illud vitium lectionis: vitiose scriptum erat, *majus* pro *magis:* deinde illi, qui operam suam dicant corrumpendis libris, ex *majus* fecerunt *majore:* cap. XIX. hujus libri, 'Tumultu majus, quam bello:' ita scriptum erat in antiquiss. Cod. *majus,* pro *magis.* Salm. *Tumultu magis, quam bello*] Ita v. e. nam seqq. *tumultu majore, quam bello,* quomodo item tres Pall. At inf. 4, 12, 40. fuit: 'Sub meridiano tumultuatum magis, quam bellatum est:' immo supra, 3, 19. 2. 'Sed hic tumultus magis, quam bellum.' *Grut.* Liv. 25, 26. 6. 'Tumultum tamen majorem hostes præbuerunt, quam certamen.' Cum hac autem periodo cf. quæ scribuntur inf. 4, 2, 2. et 3. *Freinsh. Majore* etiam Ryck. Flor. Magl. Fran. Voss. Edd. B. S. P. et J. In his quoque, quæ proxime præcedunt, nonnihil variant libri. Nam Pal. 1. Flor. Fran. et edd. vett. præter primam, *primo et levi et modico.* Reg. F et Voss. 3. *primo levi et modico:* ceteri s. et v. e. *primo et levi modico.* Voss. 1. 2. *in levi modico.* Fortassis alterum horum est ab interpretatione ad marginem scripta. Paulo post Voss. 3. *non civicam modo, hostilem q.*

§. 6 *Sulpicia lege*] L. Ampel. 'Civile bellum primum Sulpicius Tribunus excitavit, quod subscriptam provinciam Mithridaticam Sylla in Marium transferre noluisset.' Ubi *sibi ereptam* leg. et *transferri.* Freinsh. Idem Ampelius: 'Inexplebilis honoris (fort. *honorum*) Marii cupiditas decretam Syllæ provinciam voluit eripere rogatione Sulpicii Trib. pl.' *Honorum fames,* ut 'Auri fames' ap. Virgil. III. Æn. 57. Plura hujusmodi Heins. ad Vell. II. 33.

Circumegit] Ad urbem reduxit. Freinsh. Ind. e Campania scil. ubi cum exercitu erat ad conficiendas reliquias belli socialis. Vell. II. 18. Plut. et App. Valde errat Aurel. Vict. c. LXXV. Syllam post victos in Græcia Duces Mithridatis in Italiam regressum scribens, quod rogatione Sulpicia imperium ejus transferretur in Marium.

Geminum agmen urbi infudit] Ryck. suavius: *geminum urbi infundit agmen.* Græv. *Infundit* etiam Salmasiani, et Voss. 1. 3. qui et *circumagit* habet: ceteri s. et e. mutato ordine verborum *infudit Urbi agmen.*

§. 7 *Unde, quum subito*] Repone antiquam et veram lectionem, *Unde, quum consulto:* quam ut mutarent, quid moverit correctores, nescio: nisi sit cujusdam libri prava scriptura, quæ cum haberet, *Unde consulto,* illi mutandum putaverunt *sulto* in *subito:* nos tales syllabarum similiter absorptus notavimus multoties in hoc tantulo libro. *Salm.* *Quum consulto*] Hæc est lectio trium Pall. immo et primogeniæ editionis: male posteriores *quum subito.* Grut. *Consulto* etiam aliis s. excepto Reg. Q, qui *inconsulto.* Annæ non placet *consulto,* et ex aliis Edd. in quibus dicit esse, *Unde quum subito Servius,* legendum videtur, *unde quum Servius Sulpi-*

cius. Non vidi ullam editionem, in qua sic legatur. Ryckius et Perizonius in libris suis scripserant *SCto.* Non scio, utrum ita legendum putaverint, an *consulto* pro *SCto* dictum acceperint. Sed neutrum satis placet. Nec tamen video, quid bonæ sententiæ sit in *consulto.* Melius intelligo, quod est in Reg. Q, *inconsulto.* Nam certe inconsultum et temerarium erat legionibus objicere catervas multitudinis urbanæ.

Sudes et saxa] Tela tumultuaria, quæ mihi quoque conjunxisse videtur Virg. in aliis, Æn. I. 154. 'Jamque faces et saxa volant.' Videtur, inquam, scripsisse, *Jamque sudes:* nam quomodo illud alterum explicari possit, nondum video. Sic idem, Æn. 7, 506. ubi iterum tumultum depingit: 'Hic torre armatus obusto, Stipitis hic gravidi nodis,' &c. Sic Statius Th. 5, 352. 'Saxa sudesque.' Nunc in Virgilio nihil muto. Sic enim et Tac. 14, 45, 2. 'Conglobata multitudine saxa ac faces minitante.' *Freinsh.* De sudibus vid. III. 10. 25.

Jaculatus] Videtur hoc velle: Syllanos jaculis dejecisse ac deturbasse eos, qui loca superiora tenebant, atque ita igne proximis ædibus injecto viam sibi incendio fecisse. Si hoc sensit, nimia brevitate tam obscurus est, ut vix intelligi possit. Plutarch. scribit, Syllam jussisse ignita tela tectis injici. Et forsitan hujusmodi aliquid voluit scribere Florus. Virg. Æn. II. 276. 'Vel Danaum Phrygios jaculatus puppibus ignes.' Scriptor Bell. Hisp. c. XI. 'Ignemque multum miserunt, sicut et omne genus, quibus ignis per jactus solitus est mitti.' Perizonius conjecerat *incendia.* Hoc mihi rectum videtur. Virg. IX. Æn. 71. 'Sociosque incendia poscit ovantes.' Ibi Servius: '*Incendia,* pro materia, ex qua *incendia* sequuntur.' Ov. M. XIV. 539. 'Irrita sacrilega jactas incendia dextra, Turne.' Veget. IV. de Re Milit. 18. 'Ad majores ballistas malleolos, vel falaricas cum incendio destinant.'

Quæ Pœnos quoque, Gallos etiam] Nescio, an quibusdam placere possit alter Pal. ita scribens, *quæ Pœnos, quæque Gallos etiam Senones, evaserat:* nos flagitium non esse putamus aliquid mutare. *Salm.* Pal. 3. *quæ Pœnos, quæque Gallos etiam:* non absurde. *Grut.* *Quæ Pœnos quoque, Gallos etiam Senones*] *Quoque* valde friget, et non est a Flori manu. Probo Pal. 2. scripturam, *quæ Pœnos, quæque Gallos etiam Senones evaserat.* Græv. Probabant etiam Ryckius, Perizon. et Toll. et melius est.

Quasi captivam victor insedit] Lege ex Ryck. *quasi captivam victor incendit.* Nam Capitolium bello hoc civili Sullano incendio periisse, non tam jussu Sullæ, quam custodum negligentia constat ex monumentis antiquis, quamvis sunt qui Sullæ culpam hujus incendii tribuerint. *Græv.* *Insidere* etiam alibi prave scriptum est pro *incendere.* Ita supr. II. 12. 6. ubi in aliis libris recte est, 'Classem cremari, ne incenderetur,' Berol. Duisb. et v. e. *ne insideretur.* Sed hic non tanta est apud me unius libri auctoritas, ut ex eo omnium aliorum et scriptorum et editorum lectionem mutandam putem, et Florum gravissimi erroris adversus historiam reum facere velim. Nam hæc gesta sunt A. U. 665. quum Marius, qui se in Capitolium receperat, cum magna cæde suorum, ut auctor est Orosius, inde expulsus fuisset: Capitolium autem incensum est A. U. 670. Scipione et Norbano Coss. Sylla modo a Bello Mithridatico in Italiam reverso, et Marianis Urbem adhuc tenentibus. Tac. III. H. 72. App. I. Civ. 400. Plut. in Syll. et Obseq. cap. CXVIII. Et confirmatur aliorum librorum scriptura ex Augustino III. de C. D. 29. 'Sylla vivo adhuc Mario ipsum Capitolium, quod a Gallis tutum fuit, ad decernendas cædes victor insedit.'

Nam Augustinum et illo et duobus superioribus capitibus non pauca e Floro descripsisse, cuilibet legenti manifestum est. Et quid opus erat addi a Floro 'tamquam [quasi] captivam,' si incensam volebat dicere? Neque enim omnia loca capta incenduntur, et multa incendi possunt, etiamsi nondum capta fuerint. Sententia Flori hæc est, Sylla arcem Capitolii expugnavit, eamque, haud secus ac urbis hostilis arcem, victor occupavit et insedit. Virg. Æn. II. 615. 'Jam summas arces Tritonia (respice) Pallas Insedit.' Flor. IV. 8. 2. 'Jam et classe medium mare insederat.' Liv. III. 16. 'Non bellum, sed vanam imaginem belli Capitolium insedisse.' Paulo ante Flor. Duisb. Ryck. Voss. 1. 2. et o. e. usque ad Vinetum *Senonas*, quod nulla ratione mutatum est. Vid. ad I. 16. 1.

§. 8 *Ex senatusconsulto*] Nazarii liber, *ex consulto senatus*, posterior Pal. *ex decreto senatus*. Salm. *Tum ex consulto Senatus*] Sic tres Pall. nisi quod 1. *Cum ex consulto Senatus*. Grut. Porro morem 'hostes judicandi' multis exemplis illustrat Brissonius, Form. lib. 2. p. 292. *Freinsh.* Hic quoque, ut sæpe alibi, diversa scribunt Salmasius et Gruterus. *Ex consulto Senatus* etiam plerique alii s. et e. quos sequutus sum. Et sic jam ante Freinshemius, Elzevirii in ed. minore, Anna Fabri, et Grævius. Horat. I. Epist. 16. 41. 'Qui consulta Patrum, qui leges, juraque servat.' Plin. III. H. N. 20. 'Sed interdictum id vetere consulto Patrum.' Sic 'Scitum plebis' Liv. X. 22. et XXXI. 50. *Senatusconsultum* quia longe frequentius est, non dubito, quin correctores putaverint hic quoque ita legendum esse.

In præsentem Tribunum] Perizonius suspicabatur *in reprehensum*, ex Epit. Liv. LXXVII. 'Quum in quadam villa lateret, indicio servi sui retractus, et occisus est.' Plut. in Syll. et Oros. V. 19. nihil aliud, quam a servo suo proditum, et ita interfectum scribunt. Idem Val. M. VI. 5. 7. sed addit in villa latentem. At Vell. II. 19. in Laurentinis paludibus jugulatum. Nec quisquam, quod sciam, præter Auctorem Epit. Liv. retractum tradit. Florus quidem, quum in præsentem Sulpicium sævitum dicit, abit ab aliis. Sed hoc in illo non novum est. Et eum scripsisse *præsentem*, etiam inde mihi persuadeo, quod Marium fuga periculo liberatum dicit: nam id indicio est, eum putasse Sulpicium aliosque, antequam fugere possent, comprehensos pœnas dedisse. Probabilius est, quod deinde vidi Perizonium in schedis conjecisse, *deprehensum*, addito loco Appiani I. Civ. p. 387. Καὶ ζητηταὶ διέθεον ἐπὶ τοὺς ἄνδρας, οἳ Σουλπίκιον μὲν καταλαβόντες ἔκτειναν. Mox *jure* in Flor. et Magl. adscriptum fuerat, quum ante abfuisset. Perizonius malebat *quasi jure sævitum est*: nimirum, quia ex SCto. Cicero pro Sext. XXII. Syllæ arma 'prope justa' fuisse dicit: vid. ibi Manut.

Exemit] Idem, *eximit*, Flori character. *Salm.* Pal. 1. *eximit*; nec male. *Grut.* *Immo* quidam scripti, et E. V. P. et J. Manutius et Cellarius putant rectius ita scribi, quam *imo*.

§. 9 *De revocandis*] Vid. Vell. II. 20. et ibi Interpp.

Ad populum referretur] Ita o. s. et e. sed contra usum veterum, qui dicunt 'referre ad Senatum,' 'ferre ad populum.' In vulgatis libris Cæsaris I. Civ. 6. quidem legitur, 'Ut de eorum imperio ad populum referatur.' Sed hoc merito suspectum fuit Manutio ad Cicer. I. Fam. 1. cujus suspicionem non vanam fuisse, deinde cognitum fuit e Mss. Ciacconii et Vossii, in quibus est *feratur*. Quæ e Cœlii Epist. ad Cic. VIII. Fam. 8. et e Liv. XXI. 6. et XXIII. 31. adferunt Voss. et Davies. ad Cæs. l. d. partim

huc non pertinent, partim non sufficiunt ad adserendam huic generi loquendi antiquitatem. In eo, quod adferri potest e Cic. III. Phil. 4. 'Quæ (auspicia) hic Consul augurque neglexit, neque solum legibus contra auspicia ferendis, sed etiam collega una referente,' nihil illi præsidii est. Nam ibi Faernus, Muretus, Manutius, et Lambinus ex optimo et vetustiss. libro Vaticano prætulerunt *una ferente;* quos merito sequutus est cl. Grævius. Mecum sentiunt Viri clariss. Drakenb. ad Liv. XXIII. 31. et Oudend. ad Cæs. l. d. Perizon. hic quoque malebat *ferretur.* Idemque novam periodum inchoandam censebat a verbis 'Quum de revocandis,' et mox στιγμὴν τελείαν post *referretur* tollendam.

§. 10 *Clade major*] Vide supr. 1, 16, 7. *Freinsh.*

Horrificaverant] Sic Pal. 1. et 3. et I. q. Pulcra autem est hujus verbi hoc loco notio: *horrificaverant dignitatem* est, quasi dixisset: Admirabiliorem fecerant Marium, et quodam quasi sacro horrore auxerant, reverentiamque conciliarant, quod, cum tot periculis appetitus esset, non potuerit extingui: 'horror' enim ad res sacras refertur, et venerationem Virgil. Æn. 1, 169. 'Horrentique atrum nemus imminet umbra.' Lucan. 3, 411. 'Arboribus suus horror inest.' Vide Taubmannum ad istum ex Virgilio locum, et Berneccerum ad Suet. Aug. 6, 2. Diversa sunt ab his, quæ ap. Tac. 1, 4, 8. et H. 1, 21, 4. de exilio efferatis leguntur. *Idem.* Gruterus e Pal. 1. (id est Naz.) et 3. profert *horrificaverant*, e Pal. 2. *honorificaverant.* Hoc quoque liber unus Vineti, Regg. Magl. Berol. Duisb. Fran. et v. e. habent, ceteri s. et edd. *horrificaverant. Honorificare* se ap. solum Lactantium invenisse scribit Vinetus. Borrich. quoque in Cogitat. de Ling. Lat. non alios habuit illius auctores; nec quisquam Interpretum id hoc loco probavit. Freinshemius recte percepit mentem Flori; sed quod cum pulcbre hoc verbo usum putat, id mihi secus videtur, et omnino probo judicium Grævii in Præfatione. Ei Begerus ex instituto obloquitur; et se jurare paratum dicit, Grævium non intellexisse hunc locum. Florum enim non novam significationem imponere voci *horrificare;* sed in recepta subsistere, ac dicere, carcerem dignitatem Marii horrificasse, i. e. dignitatem, quæ antea placidior fuerat, horridiorem fecisse, et exasperasse, ut horrorem incuteret. Ita enim et Silium III. 388. dicere 'Horrificare galeas ore et rictu ferarum,' et Catull. c. LXV. 271. 'Horrificans Zephyrus proclivas incitat undas.' Nihil adtinet reliqua describere, quibus ex ipso Floro demonstrari putat, eam hic esse significationem verbi *horrificare.* 'Horrificare' est, horrorem, sive terrorem alicui incutere, vel terrorem addere, rem ante terribilem terribiliorem facere. Virg. IV. Æn. 464. 'Multaque præterea vatum prædicta piorum Terribili monitu horrificant.' Claud. de B. G. 649. 'Sed gravius mentes cæsorum ostenta luporum Horrificant.' Et Sil. l. d. Sed in Catullo Zephyrus dicitur 'Horrificare undas,' quum mare placidum primum vento agitari et moveri incipit, quod huc non pertinet. Quid jam est *horrificare dignitatem?* Non potest esse, incutere terrorem dignitati: hoc enim ridiculum esset. Debet ergo esse, dignitati terrorem addere, eamque terribiliorem facere, ut 'Horrificare galeas' ap. Silium. At galeæ jam ante terribiles erant, earumque terror augebatur ore et rictibus ferarum impositis. Marii dignitas autem ante tranquilla et placida erat, ut ait Begerus. Utcumque ferrem, si Florus dixisset 'carcer' et 'catenæ horrificaverant Marium,' i. e. terribiliorem fecerant; sed 'horrificare,' et,

quæ sunt elegantiæ Begerianæ, 'horridiorem facere,' et 'exasperare alicujus dignitatem' nemo facile dixerit, vel probaverit. Omnia, quæ hic dicit Florus, 'clade major,' 'ad nomen tanti viri late concurritur,' et 'facile invenit exercitum miser Imperator,' satis refellunt Begerum, nec conveniunt illius quæsitæ et coactæ interpretationi; sed pertinent ad venerationem, quæ Mario e tantis calamitatibus accessit. Rupertus quoque eadem sententia hoc exponit, qua Freinshemius et Grævius: Venerationem ejus auxerant, horrorem et venerationem quamdam incutiendo reputantibus tanti viri mirabiles et miserabiles casus, quos tam constanter pertulerat. Nam virorum illustrium calamitates eos venerabiles faciunt, et iis conciliant studia aliorum, ut Idem pluribus ostendit. Huic, Freinshemioque, et Grævio, ubi de sententia Scriptorum veterum, vel significatione verborum quæritur, vel injuratis plus crediderim, quam sexcentis Begeris Jovem lapidem jurantibus.

§. 11. *Servitia armantur*] Non incommode Val. Max. 8, 6. 2. *Freinsh.*

§. 12 *Caussam suam*] *Caussam sanam* legit Barthius, Advers. 18, 18. Utut sit, animadvertendum est, bonam quoque comœdiam indecenter agendo corrumpi: quod de Lutheri caussa dixisse fertur Erasmus. Plautus, Bacchid. 2, 2, 36. 'Etiam Epidicum, quam ego fabulam æque ac me ipsum amo, Nullam æque invitus specto, cum agit Pellio.' Tac. H. 1, 83, 4. 'Sæpe honestas rerum caussas, ni judicium adhibeas, perniciosi exitus consequuntur.' Adde 2 Pet. 1. 5, et 6. et ibi Osiandrum. *Idem.* Bene Ryck. *ni caussam suam sævitia corrupisset.* Græv. In Ryck. est *nisi*, et paullo ante *potuit*. *Corrupisset* etiam Voss. 3. Sed non muto *corrumperet.* Vid. III. 3. 13. et III. 23. 2. Barthium non sane bene *suam* mutare in *sanam*, recte censet Gronov. Diatrib. ad Stat. c. XLVIII. *Infestis*, quod malebat Vir doctus in Obs. Crit. ad Val. Max. quædam loca, Tom. V. Obs. Misc. p. 198. nulli libri habent. Nec præcedentia de veneratione Mario a calamitate addita, de concursu ad eum, et alia, patiuntur ita legi. 'Infestus' est, inimicus, infensus. Nam spirabat cædem eorum, a quibus pulsus fuerat, et quod Plutarchus scribit, calamitas animum ejus ita exasperaverat, ut, quum nondum urbem ingressus est, torvitate vultus et terribili adspectu ostenderet, se statim Urbem cædibus impleturum. Hæc significatio vocis 'infestus' ap. omnes obvia est, unde sæpe jungnntur 'infestus' et 'inimicus;' de quo monent Viri docti ad Liv. XXVIII. 29. et XXXV. 12. In Sall. Cat. XV. 'Animus impurus, Diis hominibusque infestus,' ex sententia Cortii est infestatus: de quo nunc non quæro.

§. 13 *Quadruplici agmine*] Κατὰ πάσας ἅμα τὰς πύλας, inquit Dio ap. Vales. Excerpt. p. 642. Quod sequitur in Floro *Divisere*, forte melius mutes in *Diviserant*. Freinsh.

Statim in principum cædem] *Ad principum cædem*, melius, ex omnibus, tam veteribus scriptis, quam excusis. *Salm.* *In* nusquam est ante Edd. Vineti et Stadii.

Ad principum cædem] Eleganter, et historica fide, Lucanus, 2, 99. *Freinsh.* Ryck. *principium*. Vid. supr. II. 5. 5. et Burm. ad Quintil. XI. Decl. 2. Mox Reg. F, Flor. Magl. et Fran. *in Punica*, siue *aut*, et Flor. *sævitum.* Dio in Excerpt. Peiresc. Ὥσπερ τινὰ ἀλλοτρίαν πόλιν ἠνδραποδισμένοι.

§. 14 *Octavii*] Vide Appian. p. 393. d. Cujus necem præcessit prodigium, quod referunt Val. Max. 1, 6, 10. Obsequens, cap. 117. *Freinsh.*

Antonii] Vide Val. Max. 9, 2, 2. Appian. p. 394. b. Plut. Mar. cap. 74. Vell. 2, 22, 4. Hunc Cicero, ut eloquentiss. prudentiss. sapientissi-

mumque virum, ubique commendat: ut, de Orat. 3, 3. Fuit autem avus triumviri, si credimus Plut. in Vita Antonii, cap. 1. *Idem.*

Mensis] Sic de Antonio triumviro Seneca fine Epist. 83. *Idem.*

Cæsar et Fimbria] Fimbrias fuisse Marianarum partium, ex historiis constat: quis hic igitur Fimbria a Marianis occisus? incertant me, ut ita dicam, libri variantes: alter Pal. *Cæsi a Fimbria:* alter vero, *Cæsi a Funebria:* ut paulo post, *trucidatur*, non *trucidantur:* an igitur legendum? *Cæsar a Fimbria in penatibus domorum suarum trucidatur:* ita legam lubens, si modo aliquid mihi ex historia adluceret. *Salm.* Locus varie vexatus, cui tamen nemo melius (meo quidem animo) subvenit, quam Andreas Schottus, in Obs. Hist. 3, 34. qui legendum censet: *Cæsares a Cinna*, aut *Cæsares fratres:* juvante etiam Cicerone, de Orat. 3, 3. et Tusc. Q. 5, 19. Idem Augustinum, Civ. 3, 27. ita corrigit. *Freinsh.* Conjecerat Salmasius: *Cæsar a Fimbria in penatibus domorum suarum trucidatur.* Et sic clare Ryck. nisi quod retineat *trucidantur*, unde liquet scribend. *Cæsares a Fimbria in penatibus domorum suarum trucidantur.* Nihil verius: id significant etiam Palatini codd. in quibus pro *Cæsares a Fimbria* legitur *cæsi a Fimbria.* Lipsius quoque in ista fuit sententia, scribend. *Cæsares a Fimbria. Cæsares* scribend. esse vidit et Andr. Schottus. Ceterum 'in penatibus domorum suarum trucidari,' quam bene, et quam Latine dicatur, viderint alii. 'In penatium conspectu aliquem necare,' 'ante suos lares familiares alicui manus afferre,' scio scriptoribus ab idoneis dici. Sed 'in penatibus occidi,' perinde est ac si dicerem 'in Jove,' 'in Junone occidi,' pro, in cœlo aut aëre. Itaque scribendum censeo *in penetralibus domorum suarum.* Horat. IV. 4. 'Sensere, quid mens rite, quid indoles Nutrita faustis sub penetralibus Posset.' Idem II, 13. 'Illum et parentis crediderim sui Fregisse cervicem, et penetralia Sparsisse nocturno cruore Hospitis.' *Græv.* In Pal. 1. *funebria* error scribæ est pro *Fimbria. Cæsi a Fimbria* habent Pal. 2. Regg. Duisb. Fran. Voss. 1. et v. e. *Cæsar et Fimbria* Naz. Toll. Voss. 2. 3. et aliæ edd. vett. quod Vinetus in suis quoque videtur invenisse. *Censi a Fimbria* Ryck. Salmasii conjecturam refellunt verba *in penatibus domorum suarum*, e quibus patet Florum de pluribus loquutum fuisse. Schotti posteriorem conjecturam, quam jam ante eum, ni fallor, proposuerat Glandorpius in Onomast. p. 423. amplexus est Rupertus. Ego neutram probo. Nam *Fimbria*, quod hic jam olim lectum fuisse ex Augustino intelligi potest, non facile a scribis potuit mutari in *Cinna*, vel *fratres.* Cicero quidem scribit, Cinnam jussisse præcidi capita Octavii, Crassi, Antonii, et Cæsarum. Sed quod Cinna jussit, Fimbria exsecutus est, quem ministrum et satellitem crudelitatis Cinnæ fuisse, liquet ex Epit. Liv. LXXX. Quod autem quis per alium facit, id per se facere censetur, ut dicunt JCti. *Cæsares a Fimbria* etiam Is. et Dion. Vossii, Ryckius, et Perizonius legebant, idque non dubitavi post Amst. in contextum recipere. Vulgatum *Cæsar et Fimbria* retineri non potuit, cum quia plerique scripti non habent *et*, tum quia ex historia constat Fimbrias Marianarum partium fuisse. Corradus ad Cic. Brut. XXIV. p. 235. id tamen tuetur, quod ex illo loco Ciceronis putat intelligi alterum e Fimbriis inimicum Marianæ factionis fuisse. Glandorpius in Onomast. eumdem facit Fimbriam Marianum, et eum, de quo ibi agit Cicero. Si diversi fuerunt, duo eodem tempore C. Flavii Fimbriæ fuerunt. Sed hic non est locus pluribus de ea re quærendi. *Cæsi*,

quod est in scriptis, ortum credo e compendio *Cæs.* vel *Cæss.* De phrasi *in penatibus domorum suarum* etiam adsentior Grævio. Sed Florus fortassis scripsit *in penatibus suis*, et *domorum* ortum est ab interpretatione in margine adposita, *domibus*, vel *domi suæ*. Augustinus: 'In domibus suis.'

Crassi] De horum morte variant scriptores: Appianus, p. 394. refert, filium, ne veniret in potestatem persequentium, a patre occisum. Ep. Liv. 80. filium ab equitibus Fimbriæ interfectum, patrem sua manu, quod postremum etiam Cicero, de Orat. 3, 3. recenset; de filio nihil. *Freinsh.* Et in Fragm. Orat. pro M. Scauro.

Alter alterius] Hæc sæpe conjunguntur. Vid. Interpp. Petron. c. LXX. Sall. Catil. I. Just. XXXIII. 2.

Unci traxere] In Tiberim. Juvenal. x. 66. 'Sejanus ducitur unco.' Cicer. I. Phil. 2. 'Uncus est impactus fugitivo illi:' ubi plura Abram. Add. P. Fab. II. Semestr. 9. et Savar. ad Sidon. I. Epist. 8.

§. 15 *Catulus*] Qui cum non incolumitatem, sed exilium, deprecaretur, sæva illa Marii voce, *moriatur*, finire vitam coactus est: vide Cic. Tusc. Q. 5, 19. et de Orat. 3, 3. 'Conclusit' autem 'se loco, nuper calce arenaque perpolito, illatoque igni, qui vim odoris excitaret, simul exitiali hausto spiritu, simul incluso suo, mortem magis voto, quam arbitrio inimicorum, obiit.' Vell. 2, 22, 5. Val. Max. 9, 12, 4. Appian. p. 395. Similem huic vitæ exitum sortitus unus, quod sciam, legitur Jovianus Imp. ap. Marcellin. et Victorem, in Epitome. *Freinsh.* Non unum Jovianum, præter Catulum, sed plures alios prunæ suffocarunt. Inscriptio antiqua ap. Grut. 519. D. M. L. AEMILI. VICTORIS. QUI. PRIDIE. NATALEM. SUUM. VICESIMUM. ET. SECUNDUM. PRUNA. IN. PENSILI. POSITA. URGUENTE. FATO. SANUM. IPSE. NECAVIT. SE. L. AEMILIUS. VICTOR. PRINCIPALIS. ET. AELIA. VENERIA. FILIO. PIENTISSIMO. ET. SIBI. Lucret. VI. 'Carbonumque gravis vis atque odor insinuatur Quam facile in cerebrum, nisi aquam præcepimus ante!' *Græv.* Add. Camerar. I. Horar. Subces. 27. Porcia uxor Bruti, cognita clade et nece mariti ad Philippos, ardentibus carbonibus haustis se interemit. Val. Max. IV. 6. 5. Augustinus scribit Catulum 'hausto veneno' se manibus inimicorum subtraxisse. Non videtur satis intellexisse, quid hic esset 'ignis haustu.'

§. 16 *Merula*] 'Incisis venis, superfusoque altaribus sanguine, quos sæpe pro salute reip. flamen Dialis precatus erat Deos, eos in execrationem Cinnæ partiumque ejus tum precatus, optime de repub. meritum spiritum reddidit.' Vell. 2, 22, 3. Val. Max. addit, factum hoc 'in Jovis sacrario.' *Καὶ οὐδὲν ἦν αὐτοῖς χωρίον, οὐχ ἱερὸν, οὔτ' ἀσφαλὲς, οὔτ' ἄσυλον,* inquit Excerpt. Vales. 661. f. Porro in nece Merulæ hoc etiam notat Appianus, p. 395. antequam venas secaret, scripsisse in tabella, se deposito apice id fecisse, quod nefas esset flaminem apicatum mori. Notandum præterea, 'duobus et septuaginta annis post hujus cædem neminem flaminem suffectum.' Tac. 3, 58, 5. *Fr.*

Ancharius] Accedentem Marius occidi jussit, secundum Appian. p. 394. Plut. Mario, cap. 72. addit, eam postea fuisse tesseram Bardiæorum (sic vocat servos qui ad Marium transfugerant), ut quem ille non resalutaret, interficerent. Huc traho Lucan. 2, 126. 'Te quoque neglectum violatæ Scævola dextræ.' Ubi lege *violentæ*. Hoc enim dederat Marius *σύνθημα τοῖς στρατιώταις, σφάττειν πάντας ἑξῆς, οἷς ἂν τῶν προσιόντων μὴ ὀρέξῃ τὴν χεῖρα*, Dio in Excerpt. Vales. p. 645. m. Hinc Seneca, de Benef. 5, 16, 3. 'Trucidationis non tantum dedit signum, sed ipse signum fuit:' ut recte

explicat Lipsius. Qui autem isti Bardiæi sint, non frustra dubitatur, cum ejus nominis ratio non appareat, nec ex Græcia peti possit, a Mario inditum : proinde mihi in mentem venit suspicari, corrupte scriptam eam vocem Βαρδιαῖοι, et reponendum Μαριαῖοι, ex more plane Romano, quo servi liberi effecti præferebant nomen ejus, cujus beneficio civitatem nacti fuerant: sic Sylla 10,000 habuit quos 'Cornelios' appellavit, ap. Appian. p. 413. nec in servis tantum hoc observatum, sed aliis peregrinis quibuscunque. Hinc regnante Claudio multi deferebantur, qui Claudii nomine non uterentur: ap. Dion. lib. 60. p. 676. Exemplum ejus rei in Cæs. B. G. 1, 47. Cic. in Verrem: et aliis. *Idem.* In Plutarcho Βαρδαίους legendum esse e Glossario Græc. Lat. docuerunt Scriver. ad Martial. IV. 4. Gronov. ad Liv. XXVII. 30. et hic Rupert. Locum Glossarii adnotarat etiam Dion. Vossius.

Ipso vidente] Pejor ergo fuit Nerone, qui 'tamen subtraxit oculos, jussitque scelera, non spectavit.' Tac. Agr. 45, 4. *Freinsh.*

§. 17 *Intra calendas et idus*] Nam Marius decessit idibus, Ep. Liv. 80. Plut. tamen, cap. 80. septimodecimo die defunctum scribit. Appian. p. 396. primo consulatus septimi mense. Vell. 2, 23, 1. 'Initio septimi consulatus morbo oppressus decessit.' *Idem.* Perizonius recte adscripserat, cædes illas factas fuisse antequam Marius septimum consulatum iniret. Florum in errorem induxit, quod Marius septimum consulatum non nisi a Kalendis usque ad idus Januarias gessit. Berol. Duisb. Fran. et v. e. *kalendas*, more vetusto. *Inter Calendas* Voss. 3.

Septima illa purpura] Marius enim primus omnium septies Cos. fuit. Auctores qui supra: et Plin. 11, 45. *Freinsh.* *Funera dare* etiam Virg. VIII. Æn. 570. 'Tot ferro sæva dedisset Funera.'

Quid futurum fuit] Vid. Freinsh. ad III. 22. 5. et Burm. ad Petron. XLIV.

Si annum consularis implesset] *Consulatus*, in quibusdam : *consularis* non muto. *Salm.* Nondum video cur quod in aliis extare dicitur, *consulatus*, verior scriptura negetur: nam 'consulares' dictos, qui consules essent, nuspiam reperi, quod meminerim. *Freinsh.* Rectius omnino libri nonnulli : *si annum consulatus implesset*, quod merito probat Freinshemius. *Græv.* *Consulatus* est in Pal. post. Rupertus retinet *Consularis* cum Vossio ad Vell. II. 51. Non intelligo, quid hoc sit, et malo sequi eos, qui legunt *consulatus*, quibus etiam accedit cl. Burmannus ad Vell. l. d. Neque tamen id ex uno libro cum Amst. recipere volui. Potest etiam cum aliis legi *Consul:* nam *Cos.* est, Consul, Consulatus, et Consularis. Vid. Schegk. ad Vell. I. 15. Voss. ad eumd. II. 18. et 33. et ad posteriorem locum etiam Heins.

§. 18 *Scipione Norbanoque consulibus*] Mirum est, in omnibus libris calamo scriptis legi, *Scipione, Norbano quinto consulibus:* nec tamen otii mihi tantum superest, ut possim scripturam illam, recta sit, an corrupta, perpendere: corruptam tamen esse pronuntio. *Salm.* *Norbano Quinto*] Sic edidi, volentibus Pall. o. et I. q. non eo sensu, quasi quinquies cos. fuerit Norbanus (nec etiam hoc ita extulisset Florus, sed *quintum*), sed ut intelligatur, Norbano prænomen fuisse *Quinto:* nec obstat, quod alii 'Caium' vocant: non enim ignota est scriptorum in nominibus propriis, prænominibus cumprimis, variatio. Porro nec ista nominum μετάθεσις nova est, sed passim nota, multis etiam notata, inter cognomina quidem, et agnomina; sed memini me hujus etiam exempla legere. Ut, ap. Horat. Carm. 2, 40, 2. 'Hirpine Quincti:' et A. P. 'Nec scit quantum Cascel-

lius Aulus.' *Freinsh.* *Scipione Norbanoque*] Firmat hanc lectionem Ryck. *Græv.* Sic etiam Voss. 1. 2. quod in suis quoque videtur invenisse Vinetus, et ex editis Junt. Ald. ac deinde Camert. et recentiores. Salmasius e Naz. et Pall. scripserat *Scipione Norbano Quinto*, Gruterus ex iisdem *Scipione et Norbano Quinto.* Et ita Duisb. et v. e. E Toll. ac Regg. nihil ad Edit. Grævii, quæ ita habet, adnotatum erat. *Scipione Norbano Quinto* Fran. Voss. 3. (sed hic *Urbano* pro *Norbano*,) Edd. Ber. Sab. et Parv. Sunt, quibus confirmari possit sententia Freinshemii. Nam et prænomina sæpe postponi nominibus certum est: vid. Gron. ad Liv. III. 1. et XXIX. 2. et Heins. ad Vell. I. 14. et *que* etiam alibi perperam scriptum esse pro *Quintus* observatum est ad Vell. I. 14. et II. 9. Sed tamen scriptura illa *Scipione Norbano Quinto Coss.* magis nititur auctoritate paucorum librorum vett. quam consuetudine Latine loquentium. Nomina duorum Consulum sæpe ponuntur sine copula, v. g. 'Q. Fabio, P. Decio Coss.' vel, 'Fabio Maximo, Decio Mure Coss.' Verum non facile exemplum huic simile inventum iri arbitror. Et quemadmodum scribæ pro *Quintus* interdum posuerunt *que*, ita eadem ratione pro *que* potuerunt scribere *Quintus*, eo quod utrumque sola litera *Q* notabatur. Melior mihi videtur scriptura Ryck. et Editionum, quæ habent *Scipione Norbanoque*, etiam ob eam causam, quod Norbano in Fastis, Appiano, aliisque prænomen est 'Caio:' etsi id alioqui, si hic nulla varietas scripturæ esset, leve foret. *Et* in quibusdam libris mihi eo suspectum est, quod, quum *q*, quod erat *que*, pro *Quinto* acceptum fuisset, scribæ offensi τῷ ἀσυνδέτῳ orationis potuerint putare id interponendum esse. Grævius scribit operas ingratiis suis edidisse *Scipione et Norbano Quinto:* nam probabat scripturam Cod. Ryck. quam deinde expresserunt Amstelodamenses. Ea mihi quoque, ut dixi, non displicet; sed malui sequi libros, qui habent *Scipione et Norbano Quinto*, addita copula, quæ in priore Edit. omissa fuerat.

Hinc octo legiones, inde quingentæ cohortes] Certum est, h. l. de Marianarum partium copiis agi: nam Sylla cum suis in Asia erat, ut sequitur. Apparet igitur, illud *inde* nullius esse pretii: quin legimus, *atque quingentæ cohortes.* Plut. etiam Mario, cap. 51. asserit, quadringentas et quinquaginta cohortes habuisse. Porro, cum legiones et cohortes opponuntur, ut h. l. illæ ad cives Romanos, hæ socios et auxiliares, referuntur: sic ap. Sueton. Vespas. 4, 13. 'Additis ad copias duabus legionibus, octo alis, cohortibus decem.' Sic ap. Tac. sæpe. *Freinsh.* Grævius et Amst. ediderunt, *octo legiones et quingentæ c. s. i. armis, inde ab Asia.* Hoc utique planius est ad intelligendum, et *inde* loco priore manere non potest. Sed non putavi mihi licere mutare lectionem librorum, tam scriptorum, quam editorum, quantumvis corruptam.

Et inde ab Asia] *Et inde,* hæ duæ voces absunt a vett. libris: an sint tollendæ, nescio. *Salm.* *Et* abest a Naz. Ryck. Flor. Magl. Fran. Voss. Regg. et o. e. excepta prima, e qua, et duobus Pall. cum quibus conveniunt Berol. et Duisb. id huc induxit Gruterus.

§. 19 *Apud Capuam*] Vell. II. 25. 'Circa Capuam.' Oros. v. 20. et Eutrop. v. 5. 'In Campania.' At Appian. I. Civ. p. 401. Norbanum a Sylla 'apud Canusium' victum scribit, quod vel ipsius vel scribarum erratum est. Velleius de hac pugna ita: 'Post victoriam, qua descendens montem Tifata cum C. Norbano concurrerat Sylla.' Hoc non intelligo, nec scio quid sit 'concurrere cum aliquo victoria,' aut quis ita lo-

quatur. Suspicor excidisse aliquam vocem, quæ convenire possit cum ' concurrerat,' fort. *pugnæ*, aut aliam. *Victoria pugnæ* potest dici, ut ap. Cic. III. de Off. 11. ' Post victoriam ejus belli.' Epit. Liv. x. ' Victoriam ejus pugnæ populo Rom. dedit.' Wopkensius in Adversar. in Vell. Vol. VIII. Obs. Miscell. p. 37. et Vol. IX. p. 253. conatur defendere vulgatam scripturam Velleii. Burmannus contra in Animadversionibus ad Adversaria Wopkensii vol. VIII. p. 371. earumdem Observationum negat eam defendi posse. Non interpono me illi controversiæ, sed non credo ullius probati scriptoris auctoritate ostendi posse recte dici ' concurrere ' cum hoste ' victoria.'

Et ibi statim] Auctoribus libris illud *ibi* jubemus exulare. *Salm.*

§. 20 *Marius juvenis*] C. Marius, supradicti C. Marii, septies Cos., filius, Livio, Diod. Paterc. Plut. Auctore de Vir. Ill. hoc Annæo, Eutrop. Augustin. omnibus, puto, auctoribus, præter Appianum, qui, p. 402. f. eum dicit filium fratris, illius septies cos. Marii. Ita fratris filium hic fortassis adoptaverat. Juvenem autem Marium, cos. per vim creatum ante 20. ætatis annum, legimus in Ep. Liv. 86. anno ætatis 25. in Viris Illustribus: 26. ap. Vell. 2, 26, 1. 27. ap. Appian. *Vinet.* Marium hunc, qui cum Carbone A. U. 671. Consul fuit, naturalem, non adoptivum, Marii septies Consulis filium fuisse, et Appianum, aliosque, qui Marii Senioris fratris filium hoc anno cum Carbone Consulem fuisse prodiderunt, errare ostendit Perizon. Animadv. Hist. c. III. p. 98.

Ne inulti perirent] Ante hæc verba, habet vetus liber, *antu essum:* fallor, aut legend. *antecessum*: corruptus alter Pal. *in accessum*, qui tamen vestigia ostendit veræ lectionis. Eleganter igitur hunc locum restituimus: *Tum Marius juvenis, et Carbo Consules, quasi desperata victoria, ne inulti perirent, in antecessum sanguine senatus sibi parentabant.* ' In antecessum,' loquutio familiaris huic Annæo, de qua etiam alibi meminimus dixisse. Naz. legit, *sanguinem senatus sibi parentabant:* sic alibi in eod. *sanguinem litare.* Salm. *In antecessum sanguine*] Sic omnibus literarum apicibus Pal. 3. nec discrepat 1. nisi quod is, *in anticessum:* nam 2. male, *in accessum:* hactenus abfuit illud edit. nostris: porro iidem tres Mss. habent *sanguinem* pro *sanguine.* Grut. Hanc autem vocum bigam primus restituit Lipsius, ad Sen. Ep. 7. in fin. Respicit huc Liv. 9, 14, 12. ' Ne desperata venia hostes cæcos in supplicia eorum [equitum Roman.] ageret, perdere prius, quam perire, optantes.' Add. Sil. 5, 208. Hujus tamen sceleris invidiam uni Damasippo impingere videtur Vell. 2, 26, 3. et Val. M. 9, 2. et fortasse Sall. Cat. 51, 28. Appian. p. 403. Marium Bruto, prætori urbano, hoc per litteras imperasse scribit: ' prærepta interim ultione,' ut loquitur Tacitus, 14, 33, 6. *Freinsh.* Prætorem hunc ab aliis omnibus ' Damasippum,' ab Appiano solo ' Brutum ' vocari Sigonius in Fast. ad A. U. 671. Fabric. ad Oros. v. 20. aliique monuerunt. Pighius ad hunc annum ' L. Junium Brutum Damasippum ' vocat. Videtur putasse Appianum ita cum ceteris in concordiam posse redigi. Non insolens est uni homini duo cognomina tribui, et ' Damasippus ' cognomen fuit gentis Juniæ, si Scholiastæ Cruquiano Horatii ad II. Sat. 3. 1. credimus. Sed Manut. ad Cic. IX. Fam. 21. Corrad. ad Cic. XII. ad Att. 29. et Glandorpius Liciniæ gentis cognomen fuisse dicunt, et Manutius Appiano in hac re fidem non habendam pronunciat. Habent auctorem sententiæ suæ Cæsarem II. B. C. ult. Lipsius *in antecessum* restituit e libro scripto, cui Voss. 1. et 3. accedunt, quæ verba etiam in

Flor. et Magl. fuisse puto: nam Tollius ea in solo Berol. desiderari adnotaverat. Regg. quoque, cum quibus Ed. Grævii collata erat, ea videntur habuisse. A Ryck. Duisb. et Fran. itidem aberant, nec inveni in ullo edito ante Freinsh. qui merito in contextum admisit. Est rursum inf. IV. 12. 24. et sæpe ap. Sen. Vid. Lips. l. d. et ad IV. de Benef. 32. Turneb. XII. Adv. 9. et Salm. de Mod. Usur. c. XIV. p. 629. Salmasius hic adnotarat in Naz. ambiguam esse scripturam *antuessum*, vel *anticessum*. Sed Gruterus nihil hæsitans *anticessum* legit; ut inf. l. d. *Sanguinem* etiam Duisb. Fran. et v. e. sed in Fran. puncta postremæ literæ subscripta eam delendam esse indicabant.

Obsessaque curia] Sic sub Domitiano memorat Tac. Agr. 45, 1. 'obsessam curiam, et clausum armis senatum.' *Freinsh.*

Educti] Immo in ipsa curia confossi, si credimus Appiano. *Idem.* Mox 'templa patentia' non puto esse magna, spatiosa, ut Viro docto et amico visum fuit, sed ab æditnis et custodibus aperta, ut in ea confugerent, qui se illorum religione tutos fore sperabant; ut Scævola in templum Vestæ, et Merula in templum Jovis, n. 16. Nam templa non omni tempore patebant. Vid. Liv. XXX. 17. et 40. Lucian. Amor. p. 883. Ed. Amst.

§. 21 *Namque Quinctus Mucius*] Idem Naz. liber, *nam cum Mucius Scævola:* legend. *nam Quint. Mucius Scævola.* Salm. *Nam Q. Mucius Scævola*] Sic et Pal. 2. nam 3. abest *Mucius*, forsan non male: at 1. maluit *nam cum Mucius Scævola:* vulgatum hactenus, *Namque Q. Muc. Sc.* sono auribus inamœniore. *Grut.* Voss. 2. et 3. ut Naz. Ryck. et Voss. 1. *Nam Mucius Scævola.* Duisb. Regg. Toll. Fran. et v. e. *Nam Quintus Mucius Scævola.* Acidal. quoque ad Vell. II. 9. quia hic in Florent. Edit. erat, *Nam cum Mucius*, emendat *Nam Q. Mucius.* Designat, opinor, Juntinam, in qua, nec non B. S. et P. ita legitur. 'Pontifex' κατ' ἐξοχὴν pro Pontifice Max. Vid. I. 13. 9.

Vestales amplexus aras] Cic. de Orat. 3, 3. et de N. D. temperantiæ prudentiæque specimen, ante simulacrum Deæ Vestæ trucidatum, quod suo etiam sanguine resperserit, eoque æternum illum ignem (quod addit Augustinus) virginum curæ commissum, prope exstinxerit. *Vinet.* Diodorus ait, per interfectores non stetisse, quominus ignis iste, perpetua religione ab initio servatus, exstingueretur isto sanguine, ap. Vales. in Excerpt. p. 411. f. *Freinsh.* Mox Fran. pro *tantum non* perperam *cum non*, errore orto e nota *tm.* Vid. supr. II. 6. 46. et Freinsh. in Ind.

§. 22 *Lamponius atque Telesinus*] De his supr. 3, 18, 8. *Freinsh.*

Pyrrho, et Annibale] Eadem comparatio supr. 3, 18, 11. *Idem.*

Se vindicant] Alii libri, *se vindicabant.* Salm. Dum prætexunt partes Marianas, se ipsi ulciscuntur. Non tam ut Marianas partes, quas secuti erant, tuerentur, quam ut suum animum explerent; et odium privatum effunderent in illos, quibus erant offensi; non studio tum partium, sed sub illarum prætextu latrocinabantur, et se vindicabant. Hæc loci hujus est sententia. *Græv.*

§. 23 *Apud Sacriportum*] Pal. 1. *Nec apud Sacrip.* 2. *Sed apud Sacrip.* 3. adhæret publicatis: media lectio non mala est. *Grut.* Porro Vell. 2, 26, 1. et Lucanus, et Auctor de Vir. Ill. et Orosius, ita appellant locum hunc. Appianus, utraque voce integra, Ἱερὸν λιμένα, id est, *Sacrum portum.* Vinet.

Telesinus] Memorabili inprimis pugna, quam præ ceteris eleganter describit Vell. 2, 27. *Freinsh.*

Nec idem tamen cædium] Sall. etiam, de Rep. 1, 25. memorat; 'Domitium,

Carbonem, Brutum, alios item, non armato, neque in prælio belli jure, sed postea supplices per summum scelus interfectos: plebem Romanam in villa publica pecoris modo conscissam.' Cf. omnino Tacit. princip. Hist. 4. *Idem.* Contra Claud. IV. Cons. Honor. 114. 'Paci non intulit iram: Post acies odiis idem, qui terminus armis.'

Qui belli finis] Naz. et reliqui, *qui bello finis fuit*: lege, *nec idem cædi, qui bello, finis fuit.* Salm. O. s. et vett. edd. *bello*, pro quo Camers, ac deinde alii ediderunt *belli*. *Finis cædium* recte dicitur: sed quia non temere est, quod omnes libri habent, *bello*, hic quoque tertium casum requiri arbitror. Malim tamen *cædibus*, quam *cædi*, quia Florus mox multas narrat.

Animadversumque] Ap. Tac. 12, 17, 2. 'Trucidare deditos, sævum videbatur.' Objicitur hoc Galbæ: 'Cum in oculis urbis decumari deditos juberet.' Tac. H. 1, 37, 3. Adde Dionis Excerpta Vales. *Freinsh.* Ryck. *animadversum*, sine copula. Berol. Duisb. et v. e. *cum animadversumque.* Deinde Ryck. *apud portam Collinam.* Flor. Berol. Duisb. Regg. Fran. et vett. edd. excepta Ber. *apud Collinam*, omissa voce *portam.* Hoc probat Wopkens. l. d. p. 67. Potuisse omitti a Floro, quia ante 'Esquilinam et Collinam portam' nominaverat, concedit Burmannus ib. p. 393.

§. 24 *Quatuor millia*] Suatim agunt historici, cum in nominando aut numerando discrepant: nil igitur mirum, h. quoque l. exempli sui tenaces fuisse. Consentiunt autem soli omnium eum Nostro Dionysius, 5, 87. et Strabo. Oros. minuit numerum, 3. M. fuisse dicens: reliqui augent; et 6. M. quidem habet Plut. Sylla, cap. 60. 7. M. Seneca, de Clem. 1, 12, 3. Firmicus, lib. 1. cap. 3. Augustinus. 8. M. Epit. Liv. 88. et Appian. p. 407. 9. M. Auctor de Vir. Ill. Alii per legiones componunt, et Panegyristes quidem unam numerat: duas Seneca, de Benef. 1, 6, 4. quatuor autem Val. M. 9, 2, 1. numero immane aucto. *Freinsh.* Add. Lips. ad Sen. I. de Clem. 12.

In villa publica] Livius, Ep. 88. Valerius, 9, 2, 1. Panegyricus Constantino dictus, cap. 21. Augustinus, [Sex. Ampelius], omnes 'in villa publica.' Quid Plutarchus? Sylla, cap. 60. ἐν ἱπποδρόμῳ, quod reddunt, *in Circo maximo*, male; cum ille abjunctus sit: intelligitque *Circum Flaminium.* Lucanus dicit *in Ovili*, sive *in septis*: 2, 197. 'Et miseræ maculavit Ovilia Romæ.' Alibi, 7, 306. 'Septorumque nefas, et clausi prælia campi.' Hæc Lipsius, ad Sen. de Clem. 1, 12, 4. in Strab. lib. 5. p. 172. est εἰς τὴν δημοσίαν ἔπαυλιν. Quod vertunt, *in Ovile.* Freinsh. Verba Strabonis sine vitio verti poterant *in villam publicam*, in qua etiam Aur. Vict. c. LXXV. et Val. M. IX. 2. occisos scribunt. Dio in Excerpt. Peiresc. p. 657. εἰς τὸν ἀγρὸν τὸν δημόσιον convocatos fuisse a Sylla, quasi nomina illorum relaturus esset in catalogum militum. Hoc ibi Valesius itidem vertit *in villam publicam*: in ea enim delectum haberi solitum ostendit. Lucanum libertate poëtica 'Ovilia' pro villa publica dixisse ob vicinitatem locorum putat Vignolius in Dissert. de Column. Anton. Pii c. II. ubi et alia adversus Donatum et Nardinum de situ villæ publicæ et Septorum disputat. Eos, qui ibi interfecti sunt, etiam Sen. I. de Clem. 12. et Firmicus 'cives Rom.' vocant. Sed erant maximam partem Samnites e Lamponii et Telesini exercitu, qui, postquam reliqui Itali ab armis discesserant, pertinacissime in iis perseveraverant. Appian. I. Civ. p. 407. et Strabo v. p. 249.

§. 25 *Isti tot in pace; non plures sunt*] Lege cum interrogationis nota: *Isti tot in pace, non plures sunt?* Salm. *Non plures sunt*] Aperte pugnat hæc

lectio cum mente Flori: malim, *num plures sunt?* quibus egregie respondent sequentia. *Freinsh.* Et hic peccarunt operæ, omissa interrogationis nota, quam non solum Salmasius adjiciendam censuit, sed et apposuit Ryckianus. *Non* hic est, nonne, quam vim hanc particulam in interrogationibus habere quis ignorat? L. Lucceius in Epistola ad Cic. in lib. IV. Fam. 14. 'Tu solus aperta non videbis, qui propter acumen occultissima perspicis? tu non intelliges te querelis quotidianis nihil proficere?' *Græv.* Freinshemii conjecturam refellit Gron. IV. Obs. 11. Idem censet retineri posse *non plures sunt?* Sed potius putat tollendum esse *non*, ut Florus sine figura dicat: Multo crudelius fuisse in pace quatuor millia deditorum interficere, quam ferventibus præliis 70. M. concidere. Sed o. s. et e. habent *non*, quod cum interrogatione recte potest accipi pro, an non? Terent. Andr. IV. 4. 13. 'Deliras, non tute dixti esse inter eos inimicitias?' Muretus quoque ad Cic. III. Catil. 10. his notam interrogationis adposuit.

Quisquis voluit] Adde Dionis Excerpta Vales. p. 658. *Freinsh.*

Furfidio] Hic est *C. Fursidius, s* pro *f* quarta nominis litera, Orosio meo. 'Afidius,' in Sylla Plutarchi c. 62. Alii autem hoc Syllæ tradiderunt dictum a 'Caio' quodam 'Metello;' alii a quodam 'Q. Catulo.' *Vinet.* Ap. Sall. H. 1, 2, 15. legitur 'Fusidius.' *Fr.* Ryck. et Ed. P. *Fursidio.* Berol. Duisb. et v. e. *Furfivio.* Mihi nec *Fursidii*, nec *Furfidii* noti sunt. 'Fufidius' est in Inscriptionibus, et ita hoc nomen in emendatioribus Edd. Ciceronis nunc legitur omnibus locis, quibus olim *Fusidius*, ut et in Horat. S. I. 2. 12. Itaque et in Sall. et hic eod. modo legendum suspicor.

Ingens illa tabula] Non potuit non esse magna, quæ duum millium Romanor. nomina contineret. Eund. autem numerum habet Augustinus. Appian. Civ. I. p. 409. 40. senatores, et 1600. equites. Val. M. de eod. 'IV. M. et DCC. diræ proscriptionis edicto jugulatos, in tabulas publicas retulit.' Vellei. 2, 28, 3. 'Primus ille, et utinam ultimus, exemplum proscriptionis invenit.' *Vinet.* Nec minor fuit illa triumviralis, quæ Ciceronem rapuit; de qua inf. 4, 6, 3. *Fr.*

Ac senatus] *Ac senatu*, non male iidem libri. *Salm.* Ferri potest *Senatus*. Plin. Paneg. XXIII. 'Circumfuso nunc Senatus, nunc Equestris ordinis flore.'

§. 26 *Prætoris, atque Venuleii*] Vitiosa admodum, nescio an plus aliquid debeam dicere, in scriptis omnibus exarata lectio, *prætorios æque Venuleios*, non temere est: nam omnes conspirant: forte, *ludibrio habita fata Carbonis, fata Sorani prætoris, atque Venuleii os:* ut dicat: Ludibrio habitum os Venuleii: sed hoc ἀνιστόρητον. Itaque alia omnia putamus. *Salm.* Ryck. *Pretorios at Venuleios:* lege: *Pletorios ac Venuleios*, quod et Lipsio in mentem venit. *Græv.* Etiam Flor. Berol. Duisb. Fran. Voss. et v. e. *Pretorios atque Venuleios.* Ryck. *precorios at venuleios.* Magl. *Pretoris atque Venuleios.* Non dubito, quin verum sit *Platorios atque Venuleios.* 'Plætorium' occisum refert Val. M. IX. 2. 1. Is 'P. Lætorius' est Orosio v. 21. *Plætorius* et *Lætorius* etiam in Cicerone et Livio interdum confunduntur. Sed in Orosio rectius videtur *Plætorius*, quomodo in quibusd. libris fuisse testatur Fabricius. Venuleium Orosius Triumvirum vocat. Plura de his Vinetus.

Inter manus laniatum] Vide supr. 3, 19, 12. *Freinsh.* Lexicographi exponunt, discerptum fuisse, dum inimici manu injecta eum perdere, amici contra eripere conantur. Sic quoque accipiunt ea, quæ leguntur supr. III. 19. 12. 'Inter rixantium manus præda lacerata est.' Non recte.

Quæ præcedunt, 'sine ferro,' et 'ritu ferarum,' ostendunt hæc ad inimicos tantum pertinere. Nec erat tum id tempus, quo amici proscriptorum ita palam suis opem ferre auderent. *Inter manus* est, manibus. Virg. Æn. IX. 502. 'Corripiunt, interque manus sub tecta reponunt.' Liv. III. 13. 'Cecidisse semianimem: inter manus domum ablatum.' Add. Justin. XV. 3. Phæd. V. F. 7. et Sen. de Brev. Vit. XII. *Laniatum* est in Reg. Q et Ald. *laceratum* in Voss. 3. et edd. B. S. et P. Sed Naz. et alii omnes scripti cum e. V. et J. *lancinatum:* quamquam in Ryck. errore scribentis est *lantiantium.* Puto *lancinatum* in possessionem restituendum esse. Sed in Sall. Cat. XIV. *lancinaverat*, quod Palmerius ex uno libro substituebat pro *laceraverat*, recte repudiatum est. Ramos in Errorib. Tribon. Lib. IV. princ. pro *inter manus* ex aliis eodd. jubet legi *immaniter.* Non scio, qui sint hi codd.

Marium, ducis ipsius fratrem] 'M. Marius Gratidianus' fuit, ut patet ex Cic. de Petit. Consul. cap. 3. Seneca, de Ira, 3, 18. Cujus autem Marii, seniorisne, an juvenis, frater fuerit, ambigitur: puto fuisse junioris fratrem, tam ex verbis Auctoris, quam aliis argumentis: potuit autem hoc modo factus esse frater ipsius, ut quidem Marii septies cos. frater sustulerit Marium juvenem, deinde Gratidium illum, de quo jam sermo est, in adoptionem acceperit, suum autem filium fratri adoptandum dederit: quod postremum utique vel inde satis apparet, quod omnibus præter Appianum auctoribus Marius junior, celebris istius Marii filius vocetur; ille, fratris ejus filius: quod hac ratione utrumque verum sit. Porro, ne quis moveatur eo, quod iste Marii majoris frater habuerit naturales liberos, eoque non putet quendam alienæ familiæ adoptaturum fuisse, novum id Romano more non esse discat ex l. 17. §. 3. de Adopt. et illustri exemplo Claudii, qui Britannico ex se genito fratrem Neronem adoptione junxit. Tacitus, Suet. Dio, alii. *Freinsh.* Quantopere laborent ingenia doctorum hominum in hoc loco, vide ap. Perizon. Animadv. Hist. cap. 3. qui et crudite ibi multis docet ducem hunc Marium, cujus frater fuerit Marius Gratidianus, fuisse Marium juniorem, VII. Consulis filium. Patrem enim tunc aliquot annis ante jam decessisse, ejusque Florum, ab illo loco in h. cap. ubi 'Marium juvenem' primo nominarit, nullam amplius mentionem facere. Sed inspice illam Viri eximii dissertationem, ubi hoc multis discutit, et nodos, quos alii implicarunt, scienter expedit. *Græv.* Valde probabiliter disputat Perizonius, Marium hunc Gratidianum a Floro 'fratrem' Marii junioris dici, pro fratre patrueli, ut sæpe apud alios. Quod autem addit, nullum alium illis temporibus in aliis Auctoribus reperiri Marium, præter hos tres, Marium patrem, Marium filium, et Marium Gratidianum, id refellitur e Plutarcho, qui in Sertorio M. Marium Senatorem ad Sertorium in Hispaniam fugisse scribit. Add. eumd. in Lucullo.

Apud Catuli sepulcrum] Vide inf. 4, 6, 6. *Freinsh.* Add. supr. III. 20. 9. Justin. XI. 2. Casaub. ad Suet. Aug. XV. et Kirchmann. de Funerib. III. 4.

Oculis, manibus, cruribusque defossis] Hiatus et defectus, quem sanaturum se promiserat Lipsius, ad Sen. de Ira, 3, 18, 1. Viveres autem Lipsi, et sanares! Nam lectio, quam Pighius in Annalibus adfert, nescio quomodo Florum non resipit: est autem ista: *effossis oculis, manibus cruribusque desectis.* Malim pro *defossis* legere *perfossis.* Hanc autem crudelitatem passim memorant et detestantur. Inprimis Lucanus, 2, 174. cui persimi-

lis est illa, quam in Hannonem civem suum exercuerunt Carthaginenses: nam ita Justin. 21, 4, 7. 'Virgis cæsus, effossis oculis, et manibus craribusque fractis, velut a singulis membris pœnæ exigerentur, occiditur.' *Freinsh.* In his verbis multi hæserunt. Magnus etiam Lipsius, qui legendum putat: *oculis effossis, manibus, cruribusque desectis;* sic Pighius quoque conjecit. Sed omnes codices stant pro vulgata, quorum consensus non est temere repudiandus. Frequenter enim duabus pluribusque vocibus veteres addunt unum verbum, quod ultimæ tantum respondet, omissis aliis, quæ præcedentibus conveniunt. Cic. x. ad Att. 3. 'Horum ego summorum Imperatorum non modo res gestas non antepono meis: sed ne fortunam ipsam, qua illi florentissima, nos duriore conflictati videmur.' 'Conflictati' non potest jungi cum florentissima fortuna, sed florentissima uti fortuna dicimus. Terent. And. III. 5. 'Namque hocce tempus præcavere mihi me, Non te ulcisci sinit.' Præcavere mihi me jubet scilicet. Inferius Noster lib. IV, 12, 37. His 'oculos, aliis manus amputabant.' Effodiuntur oculi, non amputantur. Exempla in promptu sunt alia, et a Viris doctis pridem non pauca sunt congesta. Sic et hic locus explicandus, ac si scriptum esset 'oculis erutis, manibus desectis, et cruribus defossis.' *Græv.* Sic quoque Gron. ad Sen. III. de Ira 3. ubi docet supplicii genus fuisse, homines dimidiatos in terram defodere, et sic interficere. Et Burm. ad Vell. II. 52. qui tamen mavult *effossis,* ut id, quod ad oculos proprie pertinet, etiam ad alia extendatur. Veteres sæpe utuntur hac brevitate sermonis. Ulpian. l. 21. §. 1. D. de Ædil. Ed. 'Aut jussu ejus furtum, sive damnum cui datum sit.' Catull. Carm. LXIV. 102. 'Aut mortem oppeteret Theseus, aut præmia laudis.' Vid. ibi Passerat. Perizon. ad Sanct. Min. IV. 8. 5. et quæ supr. ad II. 17. 12. dicta sunt. Add. cl. Burm. ad Vell. II. 128. et ad Quintil. VI. 1. De Marii supplicio Epit. Liv. LXXXVIII. Oros. V. 21. Val. M. IX. 2. et alii.

Ut per singula membra moreretur] Ad eand. sævitiam spectat gloriatio Veiani Nigri, 'sesquiplaga interfectum a se' Subrium Flavium, ap. Tac. 15, 67, 5. et Caligulæ præceptum: 'Ita feri, ut mori se sentiat,' Suet. cap. 30. item 'lenta' illa 'supplicia,' in Plin. Paneg. 34, 4. *Freinsh.* Sen. l. d. 'Et quasi toties occideret, quoties vulnerabat, paullatim et per singulos artus laceravit.' Quintil. Decl. VII. 'Excogitant artes detinere supplicia, et de pereuntibus magis sævitia fruitur dolore suspenso.'

§. 27 *Positis singulorum hominum pœnis*] Et hoc mirum est loquendi genus *ponere pœnas* pro, desistere a puniendo. Sed nemo Latinæ linguæ peritus, et in veterum scriptorum lectione non hospes, hoc loquendi genus probarit. Suspicor Florum scripsisse: *Desitis singulorum hominum pœnis. Desinere pœnam,* ut *desinere artem* ap. Cic. pro Milone: 'Cum jam natu grandis artem athleticam desiisset:' *desinere disciplinam* ap. Gell. XV, 17. 'Omnium tum disciplina Atheniensium tibiis canendi desita est.' Non nego 'ponere' sæpe accipi pro, deponere, ut 'ponere bella,' 'querelas,' 'iram,' 'spem,' 'metum,' 'invidiam:' sed *ponere* et *deponere pœnam,* pro, desinere punire, contra legem recte loquentium ponitur. N. Heins. conjiciebat *Postpositis,* aut *Posthabitis singulorum hominum pœnis.* Græv. Appian. I. Civ. p. 410. Ὡς δ' ἐξέλιπε τὰ καθ' ἕνα ἄνδρα ἐγκλήματα, ἐπὶ τὰς πόλεις ὁ Σύλλας μετῄει, καὶ ἐκόλαζε καὶ τάσδε. Sed mirum esse loquendi genus, *ponere pœnas,* pro, cessare a pœnis, recte censet clariss. Grævius. Quia tamen hæc

est constans omnium librorum scriptura, dubito nonnihil an Florus, qui et alibi non raro satis insolenter loquitur, putaverit recte dici *ponere pœnas*, pro, finem facere pœnis: quemadmodum qui 'iram,' 'metum,' 'bellum ponere' dicuntur, iis finem faciunt.

Municipia Italiæ splendidissima, sub hasta venierunt] Tanquam hostilia, et bello capta; nam etiam urbes, ut cetera bello capta, vendebantur. Hujus generis est, quod Pliu. 4, 20. f. scribit; 'Æmilium Paullum uno die LXXII. Macedoniæ urbes direptas vendidisse.' Sic Vespasiani totam Judæam vendiderunt, auctoribus Josepho, de Bell. Jud. 7, 27. et Zonara, sub finem tomi 1. *Freinsh.* Cæs. II. B. G. 33. 'Sectionem ejus oppidi universam Cæsar vendidit.'

Spoletium] Ryck. male *Spolentum.* Pal. 1. quidam Vineti, Reg. Q, Flor. Duisb. Fran. et o. c. usque ad Vinetum, *Spoletum.* Hoc rejicit Cellar. II. Geog. Ant. 9. auctoribus Liv. XXII. 9. et Vell. I. 14. Græcis Σπολήτιον esse hic adnotavit Vinetus. Latine an semper 'Spoletium' dicendum sit, mihi nondum liquet. Est ita sine controversia in Vell. Sed ap. alios libri variant. In Liv. Epit. XX. Sigonius pro *Spoletium* e lib. vet. rescripsit *Spoletum:* quod et ibi in alio scripto inveni. Idemque XXII. 9. edidit *Spoletum;* quod utroque loco in sua Edit. retinuit Gronovius. In Suet. Vespas. I. Mss. itidem varie exhibent *Spoletium* et *Spoletum.* Sed 'Spoletum' agnoscit Priscian. II. p. 597. ap. Sigon. ad Liv. XXVII. 10. idque est in Obseq. c. CXXII. unde genitivus 'Spoleti' ap. Liv. XXIV. 10. et Suet. Gramm. XXI. Nec valde firma est ratio Cellarii, quia incolæ ap. Cic. Plin. aliosque 'Spoletini' dicuntur, 'Spoletium' scribendum esse, non 'Spoletum;' eo quod a 'Spoletium' fiat 'Spoletinus.' Nam hoc ex eo non magis consequitur, quam, quia dicitur 'Agrigentinus,' 'Surrentinus,' et 'Tarentinus,' nomina urbium, a quibus hæc fiunt, esse 'Agrigentium,' 'Surrentium,' et 'Tarentium.' Priscian. l. d. a 'Spoletum' facit 'Spoletanus,' ut a 'Toletum' 'Toletanus,' et alia hujusmodi: cujus auctoritate Sigon. in Liv. XXVII. 10. pro *Spoletini* reposuit *Spoletani*, quum ita in lib. vet. scriptum repcrisset. Hoc ibi quoque admisit Gronovius; sed nondum alibi inveni. Add. huc, quæ ad Liv. Epit. XX. et XXVII. 10. 8. adnotata sunt.

Interamnium] Quidam libri Vineti *Interamnum*, quidam *Interamna.* 'Interamna' Umbriæ urbs est ap. Strab. et alios. In Prætutianis quoque 'Interamniam' ponit Ptolemæus, et 'Interamnam' Via Latina Liv. X. 36. quæ Straboni V. p. 236. est Ἰντεράμνιον. Ad quam harum pertineat, quod hic scribit Florus, non possum dicere.

Florentia] Editi *Fluentia*, sed illud est in o. Pall. item Mss. Vineti, et quibusd. impressis: est autem hodieque nobilis illa *Florentia* Tusciæ caput: de qua vid. Paullum Merulam, Cosmog. 2, 4, 21. *Freinsh.* *Florentia* etiam in aliis s. et vett. edd. *Fluentia* est ab Aldo. Schegkius ad Vell. II. 28. videtur existimasse legend. *Faventia.* *Præneste* non erat in Berol. Duisb. et v. e. Sed in Prænestinos quoque gravissime animadversum scribunt Appian. et Plut.

§. 28 *Nam Sulmonem vetus oppidum*] Qui totam hanc periodum leget, seriem ejus male connexam, hiulcam, et ἀσύστατον nullo negotio deprehendet; cui si ordinem suum καὶ σύστασιν reddere voles, ita debebis scribere: *Nam Sulmone (vetus oppidum socium atque amicum) facinus indignum! nondum expugnato, ut obsides jure belli et mox morte damnati duci jubentur:* partim ingenio, partim ex veteris scripturæ vestigiis hanc lectionem

eruimus. *Sulmone* sane exaratum reperi in optimis membranis, et omnino ita erat excudendum. *Salm.* Sensus est: Deletum oppidum, non obsides necatos; ut videatur Florus comparasse Sulmonem hanc cum obsidibus, qui, si fidem fallant eorum cives, occidi solent: ut videatur propior conjectura, si legamus; *Jam Sulmonem, vet. opp. soc. atque amicum, (facinus indignum!) nondum expugnatum, ut obsides, rebellium odio, morti* (hoc enim æque bonum quam *morte*, immo melius) *damnati duci jubentur: sic, &c.* Freinsh. Obsides annon sancti erant, quos lædere et violare piaculum erat, nisi, qui dederat obsides, fidem fregisset, et scelere se obligasset? Sane cum Juppiter ap. Ov. I. M. in consessu Deorum exaggerat feritatem Lycaonis, commemorat quoque illius in obsides immanitatem: ‘ Missi de gente Molossa Obsidis unius jugulum mucrone resolvit.’ Itaque credo incomparabili doctori meo J. F. Gronovio, censenti rescribendum esse: *ut hostes jure belli, et modo morte damnati duci jubentur.* Hostes jure belli interficiuntur impune. *Græv.* Voss. 1. et 3. *Sulmonem.* Ryck. *Sulmonen:* ceteri o. s. E. v. et J. *Sulmone.* Hæc non possunt consistere *Sulmone*, et *expugnatum*, nisi ex conjectura Salmasii legatur *expugnato.* Sed hoc neque scripti, neque editi ulli habent. Nec video quæ sit sententia in verbis *et modo.* Augustin. III. de C. D. 28. ‘ Una vero, velut unus reus occidi juberetur, sic tota jussa est civitas trucidari.’ Ex his emendationi aut explicationi Flori subsidium peti posse scripserat G. Vossius. Quærant acutiores. Ego non invenio, et adsentior Annæ, huic loco conjecturis sanitatem restitui non posse. Perizonius, quod antea non videram, ad Sanct. Min. II. 5. 5. ostendit, accusativum sæpe ita poni, ut supplendum sit, quod attinet ad, et id supplementum hic quoque adhibendum putat, ut integra oratio sit, quod ad Sulmonem attinet: quamquam vel sine illo vulgatam lectionem per appositionem exponi posse censet: quo etiam inclinare videtur, si recte mentem illius percipio, Wopkensius I. Lection. Tullian. 5. Ita structuræ quidem, quam laborare putabat Salmasius, succurritur; sed sensus eorum, quæ mox sequuntur, mihi nihilo, quam ante, apertior est. *Obsides*, si ita scripsit Florus, non alii intelligi possunt, quam quos dicit Freinshemius: nam hos interdum ob culpam eorum, a quibus dati erant, occisos fuisse e Liv. II. 16. et aliis ap. Grot. de J. B. ac P. III. 4. 14. constat; quod haud dubie jure belli licere credebant; quum alii inviolabiles haberentur. Sed nescio quomodo Floro in hac comparatione instituenda potissimum in mentem venerit obsidum, quos interfici licebat, cujus rei admodum rara sunt exempla in Romanorum, et aliarum paullo cultiorum gentium, historia. Nec video, quid hic verba *et modo* velint: nam in iis mihi *modo* nihil bonæ sententiæ habere videtur. Wopkensius sententiam totius loci ita explicuit: Quemadmodum obsides jure belli et modo morte damnati duci jubebantur a Sylla, sic quoque Sulmo civitas damnata ab eodem jubebatur deleri. *Jure belli*, hoc est, quasi hoc illi jus belli permitteret. *Et modo morte damnati*, h. e., nulla quæstione, nullo criminis examine adhibito, sed cæco impetu damnati. Hanc interpretationem cur accipere non possim, hæc obstant: primum, quod non potest ostendi obsides, quos dicit Florus, a Sylla damnatos et duci jussos; nam quod hic ‘ jubentur’ per enallagen temporis dictum vult, pro, jubebantur, non facile, ni valde fallor, cuiquam persuadebit: deinde, quod Sylla Sulmonem, quam, ut cetera municipia, quæ Florus memorat, Marianarum partium fuisse credi debet,

non quasi jus belli hoc ei permitteret, sed vere ac plane permittente illo jure damnavit, ac deleri jussit, haud secus atque obsides quidam eodem jure damnari atque occidi poterant: denique, quod testimoniis veterum Scriptorum confirmandum fuisse videtur, *modo* ea significatione, quam Vir doctus hic illi tribuit, dici. Mihi se adhuc maxime probat conjectura Gronovii et Grævii. Nam hostes captos, et qui se sine exceptione dediderant, jure belli licuisse occidi, et sæpissime occisos fuisse, non necesse est multis probari. Sed quid sit *modo*, non possum, ut dixi, intelligere. Si ex sententia Wopkensii pro sine ulla forma judicii et processus, ut loquuntur Pragmatici, accipi posset, nihil hic obscuri esset *hostes* pro *obsides* legentibus. Verum quia nondum alibi 'modo' hac significatione usurpatum inveni, neque aliam, quæ huic loco conveniat, scio, non possum desinere hanc vocem suspectam habere. *Morti damnati* Edd. B. S. et P. Lucret. VI. 1230. 'Morti damnatus ut esset.' Declam. in Catilin. c. XX. 'In Hannone suo morti condemnando.' Contra 'Morte damnare' Senec. Ep. LXXI. et Decl. in Cic. et 'Capite condemnare' Suet. Tib. LXI. et Claud. XXXIX. 'Duci' pro, ad supplicium duci, frequens est. Vid. Freinsh. Ind. Herald. I. Advers. 11. et Salm. de Mod. Usur. c. XVII. p. 764.

Sic damnatam civitatem jussit Sylla deleri] V. e. *sed damnatam:* ego istam periodum habuerim pro spuria. *Grut.* Videtur tamen necessaria, et ad hoc factum respicere Plin. 3, 5. ubi 'Sulmonem' hanc inter deletas Latii urbes recenset. Diversa ab hac est 'Sulmo' Nasonis patria. *Freinsh.*

CAP. 22 Quæ h. cap. scribit Florus, lege ap. Appian. Civ. 1. p. 418. Ep. Liv. 90. et seqq. Plura Plut. in Vita Sertorii: Val. M. 1, 2, 4. 7, 3, 6. Auctor de Vir. Ill. cap. 63, et 67. Eutrop. in princ. sexti. Hic Sertorius cervam candidam insignis formæ per Lusitaniam ducebat, et ab ea, quæ agenda aut vitanda essent, moneri se asseverabat, ut barbari ad omnia, tanquam divinitus imperata, obedirent. Frontin. 1, 11, 13. 1, 5, 1. 1, 10, 1. 2, 1, 3. 4, 7, 6. Oros. 5, 22. *Camers.* Posterius hoc recensent etiam Plin. 8, 32. Plut. Sertor. cap. 16. Val. M. 1, 2, 4. Agell. 15, 22. *Freinsh.*

§. 1 *Hostile potius, an civile*] 'Civile' bellum, quod inter se gerunt cives, et ejusdem loci incolæ: 'hostile,' quod hostes, id est, peregrini, et diversarum civitatum regionumque homines. Ita enim 'hostes' sunt dieti prius, qui postea peregrini, auctore Cic. Off. 1, 12. et Varrone, quarto de Ling. Lat. Quod autem 'hostile' h. l. appellatur, idem etiam 'externum' bellum dicetur in fine huj. cap. et inf. 4, 2. 4. *Vinet.* Ryck. *hostile potius quam civile dixere nescio.* Sed alii melius. *Græv.* Male quoque Reg. Q, Duisb. et v. e. *an servile.*'

§. 2 *Profugus tabulæ*] I. e. fugiens illam tabulam et proscriptionem: de eo qui sponte fugit, ut Petron. LV. de ciconia, 'Exul hiemis,' et Val. M. II. 7. 12. 'Tamquam patriæ fugitivos.' Sed plerumque his adponitur genitivus rei, quam inviti exsilio et fuga amittunt. Ov. IX. M. 409. 'Exul mentisque domusque.' Quintil. Decl. CCLX. 'Exulem esse domus suæ, larium suorum.' Tac. 15. A. 1. 'Regni profugus.' Add. supr. III. 1. 12.

Et jam Africæ, jam Balearibus insulis] Scribere malim, *etiam Africæ, etiam Balearibus insulis, fortunam expertus:* et verum prorsus censco. *Salm.* Accedo sententiæ Salmasii, veram lectionem censentis, *etiam Africæ, etiam Balearibus.* Freinsh. J. F. Gronov. et N. Heins. conjecerunt: *et jam in Africa.* Græv. Reg. F *etiam jam Africæ jam Balearibus.* Edd. B. S. P. et A. *etiam Africæ, jam Balearibus.* Vineti, Camert. et Plant. *et in Africa,*

jam et Balearibus. Perizonius putabat *Africæ* posse esse, in Africa. Vid. ad I. 18. 8. Ryck. *Boaliaribus*, pro *Baliaribus.* Græci quoque interdum Βαλιαρεῖς, et Latini 'Baliares.' Vid. Drakenb. ad Sil. III. 365. et Oudend. ad Lucan. I. 229.

Missusque in Oceanum, Fortunatas insulas penetravit] Falsa manifesto scriptura: a quo enim missus, jam sui juris, et imperator ipse? Præterea non penetravit insulas Fortunatas, sed meditatus est tantum id consilium, non exequutus: testor Sall. Incert. 9, 22. ab Acrone citatum, qui tradit, Sertorium victum voluisse fugere ad insulas Fortunatas. Testor Plut. Sertor. cap. 13. qui idem voluisse tantum scribit, efficere non potuisse. Quid ergo? scribend. *nisusque in Oceanum Fortunatasque insulas penetrare:* eo magis, quod illud *Fortunatasque* etiam extet in vet. nostra editione. Fortunatæ hodie putantur *Isole di Canaria*, Franc. Lopez di Gomara nell' Hist. Gener. delle Indie, cap. 223. *Freinsh.* Ryck. *missusque in Oceanum fortunatasque insulas penetravit.* Freinsh. legere malebat: *nisusque in Oceanum fortunatasque insulas penetrare.* Lips. *victusque in Oceanum fortunatasque insulas penetravit:* quod placet. Nam in Oceanum victus profugit, quamvis autem non penetravit in insulas fortunatas, consilium tamen ejus fuit eo se recipiendi. Florus sane in rebus his prodendis aut sibi, aut aliorum parum certis narrationibus nimis nonnunquam indulsit, ut plurimis docuerunt exemplis eruditi Viri. *Græv.* *Nisus* Freinshemii laudat Wass. ad Sall. Fragm. VI. 27. Magis id probarem, si, quemadmodum a Pal. 2. sic etiam ab aliis abesset *penetravit:* nam id omnino obstat conjecturæ Freinshemii, nisi mutetur in *penetrare*, quod invitis libris non tutum arbitror. Perizonius præferebat *victusque*, sed ipse conjiciebat *fususque.* *Fortunatasque* etiam Reg. F, Berol. Duisb. Fran. et Edd. vett. præter Ald. *Penetravit*, si non errat Florus, potest accipi sine effectu, pro, penetraturus fuit, penetrare voluit. Suet. Cæs. LII. 'Cum Cleopatra eadem nave thalamego pæne Æthiopia tenus Ægyptum penetravit, nisi exercitus sequi recusasset.' Vid. ad I. 18. 12.

§. 3 *Viro cum viris*] Sic v. e. et Mss. aliquot Vineti, omnesque Pall. aliæ edd. præponunt, *ubi viro, &c.* Grut. Vulgatissimum autem est illud, Ὅμοιον ὁμοίῳ φίλον, *Simile simili gaudere:* et exempla dictaque in hoc genus trita. *Freinsh.* Pal. 2. in exemplari Salmasii, Ed. B. et J. *Vir cum viris:* quidam Vineti *ut viro cum viris.* Ed. S. et P. *ut cum viris.* Ald. et aliæ recentiores, *ubi cum viris.* Hæc omnia orta sunt e corrupto *vir* pro *viro*, e quo deinde alii fecerunt *ut*, et e conlatione exemplarium *ut viro*, et *ubi viro.*

Hispani militis vigor] Etiam sup. 2, 17, 13. dictum est, Hispanos non tam animis viribusque, quam ducibus defectos, nihil egregium ausos. *Freinsh.*

Romano duce] Non minus in duce, quam exercitu, reponendum, sup. 2, 18. 11. monuimus. *Idem.*

§. 4 *Ad Mithridatem quoque respexit*] Cum Mithridate enim fœdus junxit: cujus capita in Plut. Sertor. cap. 40. et Lucullo. *Idem.*

Regemque classe juvit] Exorbitavit in hoc etiam loco Florus, Mithridatem enim non classe juvit Sertorius, sed contraria plane conditione fœdus fuit initum inter Sertorium et Mithridatem, nimirum ut ille Regi e suis ducem et milites, et contra Rex Sertorio mitteret classem 43. navium et pecuniam, teste Plutarcho, ut observavit cl. et amicissimus Perizonius Animadv. Hist. cap. 2. idque firmat auctoritate Ciceronis in Orat. pro Leg. Manil. ubi ait: 'Ab eodem imperatore [L. Lucullo] classem magnam et ornatam, quæ ducibus Serto-

rianis ad Italiam studio inflammato raperetur [ex regno Mithridatis] superatam esse atque depressam.' Quin Mithridates classe instructissimus erat, antequam ad Sertorium legatos suos mitteret, ut patet ex ead. Orat. c. 4. ' Mithridates omne tempus non ad oblivionem veteris belli, sed ad comparationem novi contulit, qui postcaquam maximas ædificasset ornassetque classes, exercitus permagnos comparasset, &c. usque in Hispaniam legatos Ecbatanis misit ad eos duces, quibuscum tum bellum gerebamus :' hoc est, ad Sertorium, qui in sequentibus nominatur, ut recte laudatus amicus noster. *Græv.*

§. 5 *Et quid futurum fuit*] Veteres libri ita distinguunt: *Et quid futurum fuit satis tanto hosti?* sed male: alii, *Et quid futurum fuit satis?* etiam male. *Salm.* Mihi videntur excidisse quædam h. l. quomodocunque enim componas reliquias istas, parum sani sensus elicias: putem, Florum hoc voluisse dicere, quibusvis verbis id fecerit: Et quid futurum fuit, si tanti duces conjungerentur? Mithridates nempe et Sertorius: sic supr. 2, 8, 7. ' Et quod illud fuisset periculum, si se consiliis ejus rex tradidisset?' *Freinsh.* Dissentit a Freinsh. Rupertus, et ita hæc interpretatur: Quum Sertorius fœdus cum Mithridate fecisset, eique classem auxilio misisset, 'quid futurum fuit?' i. e. quid non imminebat populo Romano? Si Florus ea scripsisset, quæ pro paraphrasi ponit Rupertus, non multo melior esset sensus, quam nunc est. Freinshemii suspicionem confirmat usus Linguæ Latinæ. Nam formula ' quid futurum est,' vel ' fuit?' ita fere ponitur, ut aliquid addatur, quod integram sententiam expleat et absolvat. Phæd. I. F. 6. ' Quidnam futurum est, si crearit liberos?' Vid. ad III. 21. 17. Add. Liv. II. 1. et 32. III. 64. et XXVII. 44.

Nec tamen prius] Ejicerem quæ præcesserunt: *Hi copias viri diu et ancipiti semper acie attrivere:* nam eadem mox sequuntur convenientiori sede. *Freinsh.* Mihi magis probatur sententia Grævii.

§. 6 *Ancipiti semper acie dimicaverunt*] Libri, *domaverunt*, aut *domuerunt;* melius: vide periodum: *Copias ejus prope tota Hispania persequuti, diu et ancipiti semper acie domaverunt.* Salm. *Domaverunt*] Est a Pal. 1. nec divertunt alii duo, quam quod ii *domuerunt:* editi prius, *dimicaverunt.* Grut. In nostra etiam est *domaverunt. Freinsh.* Ryck. Ed. Junt. et recentiores *dimicaverunt.* Reg. Q, Fran. Voss. 3. *domuerunt:* ceteri *domaverunt.* Ald. *domitaverunt.* Hoc a correctore esse videtur, qui e duabus lectionibus *domaverunt*, et *dimicaverunt*, unam concinnare voluerit, quæ ex utraque aliquid haberet.

Diu et ancipiti semper acie domuerunt] Hæc verba delenda esse dudum subodoratus sum. Quis enim sibi persuadeat in tanta brevitate Florum bis et quidem ineptissime sententiam eandem posuisse, iisdem verbis conceptam? Nam quod præcedit: ' Hi copias viri diu et ancipiti semper acie attrivere,' quid aliud significat, quam quod paucis verbis interpositis sequitur: ' Copias ejus prope tota Hispania persecuti diu et ancipiti semper acie domuerunt?' Vidit hoc etiam Anna Tanaquilli Fabri filia elegantissima. Fontem erroris videor deprehendisse. Hæc verba *prope tota Hispania persecuti* suo loco fuerunt deturbata; dein margini adscripta, ut et interpretatio τοῦ *attrivere*, quod magister quidam exposuit per *domuerunt*, hoc enim plures libri pro *dimicaverunt* ostentant. Hæc cum ab imperito et supino librario postea in contextum essent posita, sed non suo loco, alius, ut sententiam quandam efficerent, allevit ex præcedente periodo: *Copias ejus diu et ancipiti semper acie*, perquam absurde. Manum autem Flori

hanc esse facile mihi, credo, adstipulabuntur emunctæ naris homines: *Hi copias viri prope tota Hispania persecuti diu et ancipiti semper acie attrivere: nec tamen prius bello, quam suorum scelere et insidiis extinctus est. Prima per legatos certamina habita.* Græv.

Quum hinc Domitius, et cohortes inde Herculeii proluderent] Florum per indicem tantum legerant, qui hanc lectionem nobis supposuerunt: qui cum nescio quas Hirtulei cohortes apud Frontinum legissent; satis habuerunt statim illas huc introducere: jure, an injuria, id facerent, facile securi. *Ethorius*, in omnibus vett. habetur: legend. *et Thorius:* distinguend. *quum hinc Domitius et Thorius, inde Herculei proluderent.* Domitius et Thorius (sive is sit Thoranius Plutarcho, Metelli legatus) 'hinc,' nempe ex partibus Metelli, 'inde' ex partibus Sertorii, *Hirculei*, sive *Herculei:* duos fuisse Herculeios fratres in partibus Sertorii omnibus notissimum est. Plutarchus Domitium et Lusium vocat, non Thorium, Δομέτιον δὲ, inquit, καὶ Λούσιον ἀνθύπατον ὄντα τῆς ἑτέρας Ἰβηρίας διὰ τοῦ ταμίου καταγωνισάμενος. Sed hic Thorius, Domitio junctus, sine dubio is est, qui, ut supra diximus, Plutarcho Thoranius, quem devicit Sertorius: verba Plutarchi: Κατὰ κράτος καὶ Θωράνιον ἄλλον ἡγεμόνα τῶν ἀπὸ Μετέλλου πεμφθέντων μετὰ δυνάμεως ἀνεῖλεν. Sed ut hæc incerta esse possent: ita de veritate lectionis, quam exhibuimus, nullus dubitare possum. *Salm.* Secutus sum editionem Stadii, et Salmasii judicium, volentibus vett. omnibus: in quibus, *et horius*, aut, *Ethorius.* 'Thoranius' est Plut. Sertorio cap. 18. ut idem Salmasius notat. 'Thorius' aliquis est ap. Hirt. de B. Alex. cap. 57. Porro Pal. 1. habet *Hirtuleii;* quomodo editur in Fragm. Sall. Hist. 2, 2, 9. *Freinsh. Ethorius* Pall. et Fran. *et horius* Naz. et ceteri scripti, et edd. vett. præter Ald. a qua ortum videtur *cohortes*, quod etiam Vinetus, quamquam in suis invenerat *ethorius*, sequutus est. Recte restitutum est *et Thorius*, et ita in suo Floro Ms. legi testatur Fabric. ad Oros. v. 23. Nescio quid sit, quod scribit Keuchen. ad Frontin. I. 5. 8. Salmasium implicare lectionem scriptam ap. Frontin. Ipse se implicat, non Frontinum Salmasius. Alterum nomen in Naz. et nonnullis Vineti erat *Hirtulei:* in Duisb. Fran. et v. e. *Hirculei:* Pall. Ryck. quidam Vineti et ceteri *Herculei* et *Herculeii.* Hos crebro memorant veteres. Epit. Liv. xc. Frontin. I. 5. 8. II. 1. 2. et II. 7. 5. Oros. v. 23. et Eutrop. vi. 1. Sed nomen ubique variat. Credo rectum esse *Hirtuleius*, e quo, ut ignotiore, scribæ facilius facere potuerunt *Herculeius*, quam ex hoc *Hirtuleius.* Add. Vinet. ad Eutrop. Carrion. ad Fragm. Sall. et Fabric. ad Oros. *Proluderent* in Ryck. perperam erat *ꝑluderent.* Camers, Stad. et Vinet. *præluderent.* Non est, cur mutetur *proluderent*, quod alii scripti et vett. edd. habent. *Prolusisse* autem dicit Legatos, quod prælia illorum quasi præparatio legitimi certaminis inter ipsos Imperatores erant. Vid. ad iv. 2. 2.

§. 7 *Segoviam*] De hac urbe locisque aliis Hispanis, quæ hic memorantur, consulendus omnino Ludovicus Nonius. *Freinsh.* Hirtuleium a Metello ad Italicam urbem Bæticæ victum scribit Orosius. De rebus ad Lauronem et Sucronem gestis Idem, Plut. et Appian.

§. 8 *Misera*] Sensus est: Misera Hispania dabat pœnas discordiæ inter Romanos. Solet autem ita fieri: nec egemus exemplis. *Freinsh.*

§. 9 *Oppresso domestica fraude Sertorio*] In convivio illo, quod descripsit Sall. H. 3, 5, 22. *Idem.* 'Per domesticos percussores' supr. II. 17. 17. A Perperna et aliis quibusdam ex invidia et ambitione occisum, sed Perpernam, qui neque virtute neque

consilio Sertorio par erat, post necem illius imperio suscepto, mox a Pompeio victum et interfectum tradit Plut. Locum Strabonis, qui III. p. 61. Sertorium morbo interiisse scribit, adplaudentibus Doctis emendavit Putean. ad Vell. II. 30. *Perpenna* hic quoque male quidam libri. Vid. ad II. 20. 6.

Terme, Tutia] Lege *Termes*, ex libris. Ptolomæo, Τέρμης. *Salm. Osca, Termes, Tutia*] Sic fere Pall. nempe, *Termestudia*, aut *Oscater Mestudia:* editi antea, *Terme*. Grut. Nostra vetus, *Ostater, Mestudia*. Freinsh. Ryck. etiam *Termes*, ut legend. ex suis præcepit Salmasius, et quondam monuerat Lipsius. Nec non Gerhardus G. F. Vossius: qui et *Uxama* scribi jussit. Ut et *in fame nihil non experta*, non *infame*, ut omnes editi. *Græv.* Naz. *Osca termestudii*. Ryck. *osta tremestudia*. Duisb. et v. e. *Osca Termestudia*. Sic quoque Voss. 1. 2. sed *Ternestudia*. Voss. 3. *Osca Trimestudia*. E Toll. et Regg. nihil adnotatum erat. Fran. et ceteræ edd. vett. ut exemplar Freinshemii. *Auxuma* libri Vineti, Pal. pr. Duisb. Fran. Voss. 1. 2. et v. e. 'Uxama' est Orosio et aliis ap. Cellar. II. Geog. 1. quo modo hic quoque legendum esse recte censent Voss. et Heins. ad Vell. II. 30.

In fame] Ita Vineti Mss. quidam: editi enim omnes, *et infame*, unica dictione; quomodo fere Pall. quod neque omnino ideo damnaverim. *Gruter*. Prior lectio stabilitur simili loco inf. 4, 5, 3. et eo, quod de fame Calaguritana Val. M. 7. 6. 3. ext. recenset: Eos 'uxores natosque ad usum nefariæ dapis vertere, et reliquias salire non dubitasse:' quod idem firmat Sallustius, H. 3, 1, 10. nam de his ipsis loquitur; eo devenisse, ut uxoribus liberisque mactatis, eorumque 'parte consumpta, reliqua cadaverum ad diuturnitatem usus sallerent.' Vide quo scelerum homines adigat necessitas. Adde quæ notamus supr. 2, 18, 14. et Berneccerum ad Suet. Augusto, 14, 1. *Freinsh.* Ryck. Fran. et edd. vett. excepta Sab. *infame*. *Infame* exponi potest ex Oros. qui v. 23. Calagurim ad 'infames escas' compulsam scribit. Sed recte tuetur Freinsh. *in fame;* nam de ea sola Florus loquitur, quum alioqui homines multa infamia non una ratione possint experiri. Porro Ryck. Pal. post. Duisb. Berol. Fran. Voss. 1. 2. Ed. v. B. S. et Hervagiana Camertis *Calagurris*, quemadmodum scribi volebat Voss. ad Vell. l. d. Græci uno *r* scribunt, idque in Latinis etiam probat Cellarius, præter scripturam Græcorum etiam una nixus Inscriptione Latina. Sed scripti editique Latini ubique variant, et in optimis Edd. nunc fere est *Calagurris*, ut in Liv. XXXIX. 21. Cæs. I. B. C. 60. Suet. Aug. XLIX. Auson. de Professorib. 1. et Epist. XXV. Val. M. VII. 6. et Prudent. Π. Στεφ. IV. 31. In Liv. Epit. XCIII. est, 'Ab obsidione oppidi Calagurii depulsos.' Hoc non potest esse, nisi a recto *Calagurium*, ut hic Vinetus. Sed in scripto, quem contuli, erat *oppidi Calaguris*.

§. 10 *Ut triumpharent*] Nam ex civilibus bellis non triumphatur: 'quia ut necessariæ istæ, ita lugubres semper existimatæ, victoriæ sunt: utpote non externo, sed domestico, partæ cruore.' Val. M. 2, 8, 7. Adde Paneg. Vet. 12, 6. Hinc Lucanus, princ. operis: 'Bella geri placuit nullos habitura triumphos.' Hoc est, civilia. Sic Cæsar de civibus non triumphavit: quo respexit Noster inf. 4, 2, 89. 'Pharsalia, et Thapsos, et Munda, nusquam: et quanto majora erant de quibus non triumphabat?' Rationem reddit Appian. Civ. lib. 2. p. 491. nec ipsi honestum futurum fuisse, et civibus luctuosum et infaustissimum: nam ob externas victorias talia fieri

solita: 'domestica mala tristitia operienda,' ut ait Tac. 3, 18, 3. Cæsar tamen Augustus triumphavit ex Actiaca victoria, Ep. Liv. 133. Nisi forte et ille externum bellum videri voluit istud. *Freinsh.* In Florent. Duisb. et v. c. non est distinctio ante 'victores.' Alterum magis videtur convenire stilo Flori.

Cap. 23 Scribunt hæc Ep. Liv. 90. Plut. Pompeio, cap. 25. Appian. Civ. lib. 1. p. 416. Val. M. 2, 3. Lepidus Cos. fuit A.U.676. Euseb. Lib. Temp. dicit, Olympiade 157. hostem publice judicatum. *Cam.*

§. 1 *Sed quantum lateque*] Quid sibi velint hæ quisquiliæ, non exputo. Istud contendere ausim, sequentia Florum absque exclamatione, narrative, ut loquuntur, concepisse, hoc modo: *Fax illius motus ab ipso Syllæ rogo exarsit.* Idem lusus supr. 3, 18, 4. 'Eadem fax, quæ Drusum cremavit, socios in arma et oppugnationem urbis accendit.' Ov. F. 2. 'Conde tuas, Hymenæe, faces, et ab ignibus atris Aufer; habent alias mœsta sepulcra faces.' Ceterum, quod de positione verborum diximus, multis Auctoris locis possemus adstruere: sic enim solet ille primo proponere, quale bellum narraturus sit: mox caussam ejus subjicere, eo quem dixi modo: demum ipsam historiam exequi. Sic supr. 2, 8, 5. 2, 14, 2. 2, 15, 3. 2, 16, 2. 3, 5, 1. 3, 14, 1. &c. *Freinsh.* Inepte: *quantum lateque fax exarsit.* Recte N. Heins. *quantum quamque late fax illius motus ab ipso Sullæ rogo exarsit.* Græv. Is. Voss. conjecerat, *quam longe lateque.* Anna hæc abjicienda putat. Perizon. ad Sanct. Min. I. 18. *quantum lateque* exponit, quantum et quam late. Sed vellem ostendisset etiam alios sic loqui. Voss. 3. *sed quam lateque.* Magl. *sed quantum late:* unde suspicari quis posset, *sed quam late.* Nam *quam* e compendio scribendi facile degenerare potest in *quantum.* Recte, et ex consuetudine Flori, ut bene animadvertit Freinsh. haberet locus, si hæc ejicere liceret. Sed sequendi sunt libri.

Ab ipso Syllæ rogo] Vere: nam crematus hic primus omnium Corneliorum, cum majores ejus terra conderentur. Advertit Stadius, ex Cic. de Leg. 2, 22. ubi caussam ejus rei dicit fuisse, quod Sylla Marii reliquias dissipari jusserat (quod etiam Val. M. 9, 2, 1. refert) eoque talionem metuebat. Insignis est sententia ap. Saxonem, ut est iste auctor ultra seculum suum, Hist. Dan. lib. 5. p. 79. 'Par est, ut alieni corruptor cineris, nullo funeris obsequio donetur; sortemque proprio referat corpore, quam in alieno perpetrarit.' In hac hist. ap. Ampelium, pro *metu Siciliæ*, leg. *metu Syllæ.* Freinsh.

§. 3 *Quid aliud quam*] Sic II. 2. 25. Liv. VI. 41. 'Quid igitur aliud quam tollit ex civitate auspicia, qui...?' Idem XXII. 60. 'Quid enim aliud quam admonendi essetis, ut morem traditum a patribus servaretis?' Et XXXI. 13. 'Quid aliud quam publicatam pro beneficio, tamquam ob noxam, suam pecuniam fore?' Et *nihil aliud quam.* Ov. I. Tr. 2. 37. 'At pia nil aliud quam me dolet exule conjux.' Liv. XXIV. 36. 'Nihil aliud ab suis quam inopia aggravari socios:' XXVII. 18. 'Per aspreta primo, nihil aliud quam via impediti, iere.' Et XLV. 22. 'Qui nihil aliud quam quieverunt hoc bello.' Flor. inf. IV. 2. 80. Vid. Gronov. ad Liv. XXXI. 24. Perizon. ad Sanct. Min. IV. 5. 11. et Burm. ad Petron. LXXXVI. Aliter tamen Liv. XXXIV. 2. 'Quid enim nunc aliud per vias et compita faciunt, quam quod aliæ rogationes Tribunorum pl. suadent, aliæ legem abrogandam censent?' Hic, si morem loquendi Livii, et acerrimum illud J. Fr. Gronovii judicium de simili loco Livii XXVI. 2. sequimur, suspecta possunt videri

verba *faciunt*, et *quod*. Sed de his nihil pronuncio: quod satis certum esse puto, hæc quoque recte dici posse. Vid. clar. Drakenb. ad Liv. IV. 26. 12. *Ad bellum revocabantur* Pal. 2. et Voss. 3.

Quamvis male capta, jure tamen] Apparet igitur, non idem 'jus' esse, et 'justum.' 'Jus' enim positivum, ut appellant, a jubendo dictum; lex est, arbitrio imperantis lata: quapropter evenit, ut tales plerumque leges sint, quales earum auctores. Egregia est in hanc rem disputatio Alcibiadis et Periclis, ap. Xen. Mem. lib. 1. p. 718. quam attente legisse et considerasse, operæ pretium fuerit. Ideo, secundum Cic. de Leg. 1, 15. 'Stultissimum est, existimare omnia justa esse, quæ scita sint in populorum institutis et legibus.' Quare pulcre in l. 183. de R. J. dictum est: 'Etsi nihil facile mutandum est ex solennibus: tamen ubi æquitas evidens poscit, subveniendum est.' Hinc intelligitur, quid in animo habuerit Tac. 3, 27, 2. cum 12. tabulas 'finem æqui juris' diceret. Affine est huic, quod in l. pen. de Just. et Jur. scribitur: 'Prætorem jus dicere, etiam cum inique decernit.' *Freinsh.* Sall. II. de Rep. Ord. Syllæ 'omnia in victoria lege belli licuerunt.' Itaque dicebat, 'se prædam suam vendere.' Cic. II. Off. 8. et III. Verr. 35. Add. Schulting. ad Sen. Controv. I. Sed non satis intelligo hunc locum: quandoquidem non possum videre, quomodo cohæreat hæc oratio, *quum bona civium ... male capta ... repetitio eorum ...* Si addidisset Florus *essent*, vel *fuissent*, aliqua foret in his sententia, nec tamen, ut mihi videtur, valde bona. Tollius putabat deesse *veniissent*, et adscripserat locum Flori IV. 12. 52. et Sall. I. Histor. in Orat. Lepidi. Habuit, opinor, ante oculos verba Lepidi: 'Bona civium miserorum, quasi Cimbricam prædam, venum, aut dono data.' Refert hæc *quamvis male capta, jure tamen*, cum aliis ad Syllam. Sed valde dubito, an ea potius pertineant ad illos, qui bona proscriptorum emerant. Nam de Sylla sufficiebat, quod dixerat, eum jure belli proscripsisse inimicos et bona eorum addixisse. Itaque puto potius excidisse, *possiderentur*, *tenerentur*, vel aliud verbum illi sententiæ conveniens. Etiam suspectum est *capta*. Sive enim de Sylla, sive de sectoribus hæc accipias, satis insolens erit genus loquendi *capere bona civium*. Mallem scriptum fuisset *parta*. *Male parta*, pro, improba, non bona, nec laudabili ratione parta: ut in illo Plauti Pœn. IV. 2. 22. 'Male partum male disperit;' et in dicto Nævii, quod Cicero II. Phil. 27. ad auctiones hastæ transfert: 'Male parta male dilabuntur.' Improbum autem fuisse habitum e spoliis civium proscriptorum opes comparare, ostendit Cicero, qui II. Phil. 26. VI. Parad. 2. et alibi sæpe invehitur in eos, qui ad hastam Syllæ et Cæsaris accesserant, et II. Off. 8. perditos vocat. Sed tamen, quamquam hoc genus quæstus improbum erat, Florus dicit bona illa *jure parta* fuisse, eodem sc. quo a Sylla vendita erant. Sic Lepidus ap. Sall. l. d. 'Atque illa,' inquit, 'quæ tum formidine mercatus sum, pretio soluto, jure, dominis tamen restituo.' *Addicere* porro verbum est auctionum et venditionum tam publicarum, quam privatarum. Suet. Cæs. L. 'Amplissima prædia ex auctionibus hastæ ei nummo addixit.' Et Aug. XXIV. et Calig. XXXVIII. Cic. pro Cæcin. V. et VI. 'Quum esset hæc auctio hereditaria constituta ... adest ad tabulam, licetur Æbutius .... fundus addicitur Æbutio.' Petron. XIV. 'Vel minoris pallium addicere placuit.' Voss. 2. *repetitio eorum fieret procul d.*

Labefactabat] Cic. II. Off. 22. 'Labefactant fundamenta Reipubl.' et I. Catil. 1. 'Ti. Gracchum mediocriter

labefactantem statum Reip.' Hoc etiam 'concutere,' et 'convellere Remp.' et 'statum Reip.' dicitur. Vid. Heins. ad Vell. II. 2. 'Compositus' pro pacato, tranquillo. Ov. III. Art. 259. 'Mare compositum.' Cic. pro Marcell. IX. 'In hoc elaborandum est ut Rempubl. constituas, eaque tu in primis composita summa tranquillitate et otio perfruare.' Add. Freinsh. Ind. Liv. XXV. 40. et Suet. Calig. I.

§. 4 *Ne vulnera curatione ipsa rescinderentur*] Elegans translatio, et frequens scriptoribus. Ad eum sensum Seneca, in princ. Consol. ad Helviam: 'In morbis nihil est perniciosius, quam immatura medicina:' et de Benef. 5, 16. 'Ingratus L. Sylla, qui patriam durioribus remediis, quam pericula erant, sanavit.' Tac. 3, 28, 1. 'Cn. Pompeius gravior remediis, quam delicta erant:' et 12, 54, 3. 'Felix intempestivis remediis delicta accendebat.' Contra Cic. 'Appii vulnera non refricando' saluti provinciæ suæ consulebat, ad Att. 5, 15. His talibus accidit sæpe, quod de malis oratoribus est ap. Cic. de Orat. 2, 75. ut 'quæ sanare non possunt, exulcerent.' *Freinsh.* Notum est hoc Ov. 'Curando fieri quædam majora videmus Vulnera: quæ melius non tetigisse fuit.' 'Rempublicam ægram' et 'ægrotare' sæpe Cicero aliique dicunt. Vid. Abram. ad Cic. pro Milon. XXV. 'Rescindere vulnera' quoque translata significatione frequens est. Heins. ad Ov. III. Tr. 11. 63. et Græv. ad Cic. ad Att. III. 15.

§. 5 *Turbidis concionibus*] Extat una concionum ejus ap. Sall. Hist. primo. *Freinsh.*

§. 6 *Sed Milvium pontem*] Nazarianus, *Mulvium*. *Milvius* vulgo vocatur. *Milvius*, et *Molvius*, in vetustis libris non raro scriptum reperitur. Ap. Ammian. etiam 'Mulvium' quodam loco legimus. Græci quoque Μούλβιον. Fasti Siculi, qui nuper a summo Viro Josepho Scaligero editi sunt, Μουλυβίον scriptum habent, pro Μούλβιον. Καὶ φανερώτατα πίπτει μὲν ἐπὶ Ῥώμης Μαξέντιος πηγεὶς εἰς τὸν Τίβεριν ποταμὸν, εἰς τὴν γέφυραν Μουλυβίου βασιλεύσας ἔτη ϛ'. Pluribus de hac scriptura dicemus alibi. *Salm.* Pal. 2. et Flor. perperam *sublicium*. Fran. ambigue *Muluium*, vel *Mulmum*. *Mulvium* in optimis exemplaribus aliorum Scriptorum legi tradunt Docti. Vid. Gruter. et Rupert. ad Sall. Cat. XLV. Schott. ad Aur. Vict. LXXII. Gruter. et Salm. ad Trebell. Poll. Gallien. Cap. XVIII. Heins. ad Claud. VI. Cons. Honor. 544. et ad Prudent. I. contr. Symm. 483. et Victor. ad Cic. XIII. ad Att. 33. qui se etiam in Taciti Vett. Codd. eamdem scripturam invenisse testatur. Nardinus tamen Rom. Vet. VIII. 3. primum ab Æmilio Scauro conditore *Æmilium*, deinde corrupte *Milvium* dictum putat.

Signiferi] Vid. Indic. Cic. pro Mur. XXV. 'Qui esset futurus dux et signifer calamitosorum.' Id. pro Planc. XXX. et Suet. Ner. XXVI.

§. 7 *Etruriam*] Ita Pall. tres: ita v. e. [etiam nostra] aliæ, *in Etruriam*. Gruter. Ad Historiam pulcre Rutil. Itin. lib. I. vs. 295. 'Inter castrorum vestigia sermo retexit Sardoam, Lepido præcipitante, fugam. Litore namque Cosæ cognatos depulit hostes Virtutem Catuli Roma secuta ducis.' *Freinsh.* Ryck. et edd. *incruenta fuga in Etruriam.* Cur deleverint Palatini et eos secuti Gruterus et Freinshem. particulam *in*, viderint: caussa est nulla: imo lex loquendi eam poscit. Non ignoro quidem nonnunquam regionum nomina quadam ellipsi poni ad exemplum urbium: sed hic nihil loci est isti ellipsi. Caput hoc in elegantibus Flori est numerandum. *Græv.* In Magl. *in* adscriptum erat: a ceteris scriptis abest: nec ex olim editis ullus habet præter Aldinum, a quo Camers et alii acceperunt. Gruterus, et deinde sequentes rursus ex-

cluserunt, quod non placuit Amstelodamensibus. Non video, cur hic non æque possit locum habere ellipsis præpositionis, atque ap. alios quamplurimos, etiam ipsum Florum II. 2. 15. et III. 10. 16. Vid. Sanct. Min. IV. 6. et ibi Perizon.

Morbo et pœnitentia] Plinius firmat, 7, 53. ubi malim: *quem eventi anxietate didicimus mortuum:* quamvis nec eorum judicium damnem, qui legunt: *quem divortii anxietate diximus mortuum.* Plut. Pompeio, cap. 26. 'Morbo correptus expiravit, fractus animo, non ob res perditas (ut autumant) sed quum esset nactus epistolium, ex quo stuprum uxoris comperit.' Periit igitur incruenta morte, quamvis diversum videatur, velle Sueton. Cæs. 5, 2. ubi 'Post necem consulis' Lepidi. Sed advertendum, 'necis' vocabulum etiam pro morte non violenta sumi, sicut ad Justin. 42, 1, 1. notavit Berneccerus. *Freinsh.*

Quod non temere alias in civilibus bellis] Sic v. e. et novissimæ aliquot, item Mss. Vineti: antea inepte legebatur: *quod non temere aliis in civilibus, &c.* Grut. *Temere alias* est in o. s.

Pace contenti fuerunt] Alias enim dominatio, vel saltem vindicta, peti solet. *Freinsh.*

LIBER IV.

CAP. 1 Bellum Catilinarium scribunt fere omnes. Ep. Liv. 102. et 103. Item Sall. Appian. Civ. lib. 2. p. 428. Plut. in Vitis Syllæ, Ciceronis, Cæsaris. Val. M. 5, 8, 5. et 5, 1. 5, 11. August. Civ. 1, 5. 2, 23. Oros. 6, 6. Extant quatuor Ciceronis Invectivarum in L. Catilinam libri, quibus rem totam simul, et eleganter, complexus est. Meminit Euseb. Lib. Temp. et Plin. 7, 28. Juv. Sat. 10. Gestum est autem bellum hoc anno 689. ab U. C. auctore Eutropio, 6, 4. Sed videtur legend. 699. Depravatus est numerus annorum ap. Oros. 799. pro 699. Plin. 9, 33. dicit, Ciceronem fuisse Cos. A. U. C. 700. in cujus consulatu hæc gesta sunt. *Camers.* Pighius in Annal. Ciceronis consulatum refert ad A. U. C. 690. *Freinsh.*

§. 1 *Catilinam*] Continuat ista cum præced. v. e. item Pal. 3. recte; neque enim hinc commode liber novus auspicandus. *Grut.* Hoc caput Ryck. et multi alii libri rejiciunt in præcedentem librum, et merito. *Græv.* Continuat etiam cum præcedd. liber Duisb.

Luxuria primum, tum hinc conflata egestas] Plautus in pr. Trinummi fabulæ, facit 'luxuriam inopiæ matrem.' Hinc Claud. in Ruffin. 1, 35. 'Et luxus populator opum, cui semper adhærens Infelix humili gressu comitatur egestas.' *Camers.* Adde supr. 3, 12, 8. et 3, 12, 12. et omnino Sallustium, hujus Catilinariæ libro, loco non uno, sed nominatim 18, 3. item Heraldum, ad Martial. 3, 10, 3. *Freinsh.* 'Egestas rei familiaris' etiam Suet. Vit. VII. 'Inopia rei familiaris' Sall. Cat. V. 'Penuria rei familiaris' Decl. in Sall.

Simul occasio] Vide supr. 3, 5, 4. et 3, 6, 1. Idem dicit Sall. Cat. 16, 6. 'In Italia nullus exercitus: Cn. Pompeius in extremis terris bellum gerebat.' Et hic est morbus maguo-

rum imperiorum, ut late diffusa non ubique æqualiter regi possint: vide quæ notamus inf. 4, 12, 29. *Freinsh.*

§. 2 *Consules trucidare*] Ryck. *consule trucidare:* leg. *consulem trucidare.* Solum enim Ciceronem e medio tollere decrerat Catilina. Antonius dicebatur clam ejus consiliis favere. *Græv.* Observarat Perizonius eod. modo scriptum esse in Epit. Liv. CII. Catilina 'conjuravit de cæde Consulum et Senatus.' Videntur rem angere more oratorio: quemadmodum Cicero in Catilinariis sæpe dicit, Catilinam totum Senatum neci destinasse. Catilina quidem etiam ante biennium decreverat Cottam et Torquatum Coss. interficere, de qua conjuratione agit Sall. Cat. XVI. sed Florus hic ea exsequitur, quæ in consulatum Ciceronis inciderunt.

Quæ omnia] Me judice, omnibus libris adstipulantibus, istæ duæ voces expungendæ, et ita locus concipiendus: *Senatum confodere, Consules trucidare, distringere incendiis urbem, diripere ærarium, totam denique remp. funditus tollere, et quidquid nec Hannibal videretur optasse, quibus (o nefas!) sociis aggressus est?* non habent enim illa, quo referantur, si duas illas, quas sustulimus, λέξεις suo loco manere sinas. *Salm.* *Videretur optasse, quibus (o nefas!) sociis*] Sic v. e. sic Pall. o. et proxime his seqq. edd. *quibus id nefas sociis:* nam Vineti: *videtur optasse. Quæ omnia quibus (o nefas!) sociis:* satis licenter, si præter libros. *Gruterus.* Præter istos autem socios quos numerat Florus, 'erant complures paullo occultius consilii hujus participes nobiles; quos magis dominationis spes hortabatur, quam inopia, aut alia necessitudo.' Sall. Cat. 17. 6. ut nominatim 'M. Crassus' eod. l. item 'Cæsar.' Plut. Cæsare, cap. 11. *Freinsh.* Nusquam ante Vinetum inveni *quæ omnia.* Ea addita sunt ab illis, qui putabant, 'Senatum confodere,' et quæ sequuntur, conjungenda esse cum superioribus, et periodum cum verbo 'optasse' finiri.

§. 3 *Antonii*] *Antronii,* eorundem omnium librorum consensus facit, ut magis probem. Antronios habuisse illam conjurationem, omnibus eruditis notum est: sed et cum Antonios eam habuisse nemini dubium sit, fortasse legend. *Antonii, Antronii, Vargunteii, &c.* Salm. *Autronii*] Sic clare Pal. 1. ac 2. [et q. Mss. Vineti] non ut in hunc diem vulgati, *Antonii.* Gruterus. Vide de hoc Cic. pro Sylla. *Freinsh.* Amstelodamenses hic in adnotatione Salmasii *Antronii* et *Antronios* mutarunt in *Autronii* et *Autronios;* credo, quod videbant Gruterum scribere in Pall. esse *Autronii.* Sed mihi certum est, Gruterum scripsisse *Antronii:* nam ita e Naz. et Pal. post. adnotaverat Salmasius, et e quibusdam suis Vinetus. Et sic quoque Regg. Toll. Voss. 1. 3. et Fran. Ryckianus *Andronii.* Pal. 1. *Antoneii.* Duisb. et o. e. *Antonii.* Voss. 2. *Autronii.* Verum nomen esse *Autronius* dudum e Fastis, Nummis, et Mss. ostenderunt alii ad h. l. ad Sall. Cat. XVII. Cic. pro Syll. I. et Suet. Cæs. IX.

Tunc maxime] N. *tunc cum maxime,* ἀρχαϊκῶς. *Cum maxime* autem est ἔτι μάλιστα. Glossæ 'Cum maxime, αὐτόθεν.' *Salm.* *Cum maxime*] Sæpius autem occurrunt exempla hujus depravationis, quæ sollicite collegit Zinzerlingius Promulside Critic. Juven. *Freinsh.* Fran. *t̄n maxime.* Primus Freinshemius, opinor, edidit *cum maxime,* et post eum Anna, Grævius, et Amst. Id retinui, quod Tollius, qui varietatem scripturæ e libro Berol. adposuerat, ita in Flor. et Magl. et in Regg., qui eos contulerat, videbatur invenisse. Sed *tunc,* vel *tum cum maxime* vix potest esse a cerebro scribarum. Sic crebro Liv. Lib. XXXIII. c. 9. 'Tum cum maxime adveniente phalangis parte.' Id. XL. 13.

et XLIII. 7. Add. Freinsh. Ind. et supr. II. 16. 3. De gente Sergia, e qua Catilina fuit, Rupert. ad Sall. Cat. v. De reliquis ib. ad c. XVII.

§. 4 *Sanguis humanus*] Recenset hoc Sall. Cat. cap. 22. ita, ut propior videatur non credenti. De more hoc sanguine sanciendi fœdera et amicitias, vide omnino Lips. in Tac. 12, 47, 3. ad cujus exempla adde Plut. Poplicola, cap. 6. de Brutis, Aquiliis, et Vitelliis: 'Omnibus visum est, hominis jugulati sanguine libato, et visceribus tactis, magnum et dirum jusjurandum concipere:' et Saxonem Grammat. Hist. Dan. lib. 1. pag. 11. 'Spoliatum nutrice Hadingum grandævus forte quidam, altero orbus oculo, solitarium miseratus, Lisero cuidam piratæ, solenni pactionis jure conciliat. Siquidem icturi fœdus veteres, vestigia sua mutui sanguinis aspersione perfundere consueverant, amicitiarum pignus alterni cruoris commercio firmaturi.' Solin. cap. 25. de Scythis: 'Haustu mutui sanguinis fœdus sanciunt, non suo tantum more, sed Medorum quoque usitata disciplina.' *Freinsh.* Alii hoc de Catilinæ sociis pro certo tradiderunt. Vid. Rupert. et al. ad Sall. l. d. De more fœdera sanguine sanciendi multa Schott. III. Obs. 10. et Elmenh. ad Min. Fel. c. XXX. 'Circumferre' proprium est in hac re, de qua Florus agit, verbum. Sic Sall. l. d. Liv. XXVI. 13. Curt. VII. 4. Petron. cap. L. Add. Heins. ib. LXVII. ad cujus emendationem in Petronio stabiliendam facit, quod hic in Florent. quoque legitur *circulatum.* Græci eodem modo περιφέρειν dicunt.

Propter quod biberunt] Nihil mutamus: libri quidam, *biberetur:* non etiam male. *Salm.* Ita duo Pall. Scelus, propter quod bibebant sanguinem humanum, erat eversio Reip.

§. 5 *Ciceronem*] Pro Ciceronis gestis lege quæ scribit Plinius, 7, 30. Ob id factum Cicero 'Pater Patriæ' a Catone Uticensi primum appellatus est. Plin. ib. Plut. Cic. cap. 31. Juv. 8, 244. Lucan. 7, 62. *Camers.*

Antonium] Hic tamen parum ad opprimendum Catilinam contulisse legitur: immo pactione provinciæ vix persuasum a Cicerone, ut cum Rep. sentiret; nec ipsum adeo pugnasse in hostes, sed bellum id per Petreium, legatum suum, confecisse. Hæc ex Cic. passim, et Sall. *Freinsh.*

Alter industria] Pertinet huc quod ipse Cicero dixit, Off. 1, 22. 'Parvi sunt foris arma, nisi sit consilium domi:' qua de re videndus late Lips. Polit. 3, 3. et 5, 2. *Idem.*

§. 6 *Sed in patriciis innocens*] Consultius mihi, puto, fuisset, hunc locum tacite præterire, quam ad scopulum offendere, quem nemo adhuc sine periculo prætervectus est: priores edd. *parricidii innocens:* ὁ μακαρίτης Lipsius (II. Elect. 19.) *patriciis innocens* in veteribus libris legerat; ex quo ipse divinarat, *patriciis innocentius.* In Naz. omnium optimo correctum est, *sed patricius innocens:* legebam aliquando, *patriciis innotescens.* Vilissimum, inquit, scortum Fulvia, sed quam patricii frequentarent: ita ut ex ea consuetudine, quam cum illa patricii et nobiles habebant, etiam de conjuratione, quam illi moliebantur, audiverit et indicaverit: an aliud aliquid lateat, nescio: mihi sane non placet, *patriciis innocentius*, et quidquid aliis placuit comminisci. *Salm. Parricidii innocens*] Lectionem, quæ inter omnes sensum et explicationem commodissimam habebat, jamque pluribus editionibus inserta erat, amplexus sum. Nam ex diversa scriptura, ut amat fieri, diversæ etiam conjecturæ natæ sunt: alii enim, *patriciis innocentius:* alii, *quæ patriciis innocens:* alii, *patricius innocius* legunt: quibus omnibus una hæc ratio facile obstiterit, quod ipsa Fulvia nobilis fuerit. Sall. Cat. 23, 3. 'Erat ei cum Fulvia, muliere nobili, stupri vetus consuetudo.' Ea

autem, quam ponimus, lectio ita commode potest explicari: Ut Fulvia quidem vile scortum et infamis vitæ fuerit, innocens tamen parricidii. 'Parricidium' enim vocari senatus cædem consulumque, immo ipsius patriæ subversionem, quæ omnia peracturus erat Catilina, multis auctorum locis adstrui possit: quorum pauca in indicem transscripsimus. Nescio quid sibi velit nostra vetus, *patricii nominis:* quæ utique non contemnenda est lectio; valeret enim: Scortum quidem vulgare fuisse, sed gente patriciam: priori tamen adquiescimus. *Freinsh.* *Parricidii innocens*] Ryck. *parricidiis innocens.* Al. *patriciis innocens.* Nihil moveo. Naz. qui præ se fert *sed patricius innocens,* N. Heinsio persuasit Florum dedisse: *sed præ patriciis suis innocens,* h. sensu: Vilissimum quidem scortum fuisse Fulviam, sed multo viliores et sceleratiores fuisse patricios, quibus se prostituebat. Sin hoc displiceat, malebat scribi, propius insistendo vestigiis veterrimi cod. *sed patricii ausi innocens.* 'Patricium nefas' vocat hanc conjurationem Severus in Carmine ap. Sen. patrem de Morte Ciceronis. *Græv.* Pall. Reg. F, Flor. Edd. B. S. et J. *sed patriciis innocens,* et sic Reg. Q, et Magl. nisi quod in iis est *ignocens.* Berol. Duisb. et v. e. *sed in patriciis innocens.* Fran. *sed patricius ignoscens.* Voss. 1. 2. ut Naz. sed pr. *innoces.* Voss. 3. *sed patricidiis innocens.* *Patricii nominis* etiam in Ed. P. et in Badiana ap. G. Voss. ad h. l. Ap. Aldum primum invenio *parricidii innocens.* Et sic deinde alii usque ad Grut. qui e v. e. maluit *in patriciis innocens.* Freinsh. revocavit lectionem Ed. Ald. eumque postea omnes, quos vidi, sequuti sunt. Grut. tamen conjiciebat *præ patriciis innocens.* Is. Voss. scripserat *patricii sanguinis,* addito loco Persii 1. S. 75. 'Vos, o patricius sanguis.' Sed gens Fulvia non erat patricia. Tollius putabat conjecturam Lipsii confirmari posse e verbis Cic. II. Cat. 12. 'Gladiatores meliore animo sunt, quam pars patriciorum:' quæ mihi eam non multum videntur juvare. Perizonius exemplari suo adscripserat lectionem Ald. et locum Flori II. 6. 8. Eadem etiam videtur placuisse Schultingio ad Sen. Controv. XXVII. in fin. et rursus probatur Grævio ad Cic. X. ad Att. 10. Unde minus dubitavi eam post Freinsh. Græv. aliosque recipere: quum et commodum sensum habeat, et non multum a scriptura Cod. Ryck. et Voss. 3. recedat. Neque tamen id fecissem, si libri scripti inter se consentirent. Gerh. Vossius hic quoque observarat, 'Fulviam' a Sarisberiensi VI. 25. vocari 'Juliam.' Hoc descripsit Sarisberiensis e l. 8. D. ad Leg. Jul. Majestat. ubi vulgo perperam editur: 'Conjurationem denique Sergii Catilinæ Julia mulier detexit, et Marcum Tullium Consulem judicium [Sarisber. *in judicium*] ejus instruxit.' Celerum erroris arguentem Papinianum, qui d. l. 8. scribat Fulviam Ciceroni Consuli detexisse conjurationem Catilinæ, nodum in scirpo quærere, et ipsum falli, ostendit Wass. ad Sall. Cat. XXIV.

§. 7 *Tum Consul*] Corrupta sunt et hæc, ut nemo non videt: vetus nostra editio: *Consul habito senatu in præsentem parricidium reum Cicero peroravit:* scripserim: *habito senatu in præsentem parricidam Cicero peroravit.* Nam quæ supersunt, non videntur Auctoris. De re passim Cicero. *Freinsh.* *Cicero* videtur hic ex glossa irrepsisse, aut saltem alieno loco poni, sicut ante irrepserat *in præsentem parricidam,* quod merito delevit Freinsh. *Græv.* E Regg. hic nihil adnotatum erat ad Ed. Grævii, in qua non leguntur verba *in præsentem parricidam,* negligentia, ut puto, conferentis. Neque enim credo in iis aliter legi, quam in ceteris o. s. et e. v. nec non Vinet. Plant. et Grut. in quibus est, *in præsentem*

parricidam in præsentem reum. Nec quidquam varietatis hic inveni, præterquam in Ryck. *et in præsentem reum*, et in Voss. 3. *et præsentem.* Edd. B. S. P. A. et Hervagiana Camertis *in præsentem parricidam reum.* Apertum est alterum horum esse a glossa, et *Cicero* quoque merito suspectum est, de quo tamen vid. Wopkens. Adversar. in Min. Fel. Obs. Misc. Vol. x. p. 22. Heinsius et Perizonius itidem deleverant *in præsentem parricidam.* Sed non intelligo, cur hæc magis debeant deleri, quam *in præsentem reum*, quæ tollenda judicarunt, qui Ed. Junt. curaverunt; in ea enim est *in præsentem parricidam,* omissis ceteris. Freinsh. Græv. et alii contra solum ediderunt *in præsentem reum.* Mihi religio fuit conjecturas admittere, et malui eos sequi, qui scripturam librorum vett. quamquam corruptam, exhibendam putaverunt. *Cicero* etiam Perizonio ejiciendum videbatur. Aldus hoc sua auctoritate, credo, conjunxerat cum 'Consul:' *Tum Consul Cicero.*

Seque, palam professo] Sic omnino distinguent, qui sensum salvum velint: nam illud 'seque' refertur ad 'restincturum:' *professo* ponitur adverbialiter, quod usitatissimum est auctoribus: multa ejus generis exempla in indice Taciti notavimus: aliqua etiam in Justiniano, voce *Cognito, &c.* Freinsh. Anna doctissima recte hunc locum depravatum esse observavit. Verum non *professo*, sed *palam* delend. censeo, legendumque: *seque ex professo incendium suum restincturum ruina . minaretur.* Suet. Vespas. 'Fratrem insidiari sibi non desinentem, sed pœne ex professo sollicitantem exercitus, meditantem fugam, nec occidere, nec seponere, ac ne minore quidem honore habere sustinuit.' 'Pœne ex professo' est, pœne palam. Sic 'Professus Græciæ Dux' ap. Justin. est, qui palam ducatum Græciæ suscepit. 'Professa mortis via' ap. Phædrum. *Palam* est τοῦ *ex professo* interpretatio, quæ ex margine irrepsit. Malebat tamen N. Heins. *seque palam et e professo.* J.F. Gronov. conjiciebat, *seque palam professus incendium suum restincturum minaretur:* palam professus est se restincturum, palam dixit. *Græv.* Etiam Vossii, Dionys. ad h. l. et Ger. ad Vell. II. 35. legunt *palam professus,* quod hic ita exponit: Catilinam eo ipso se hostem professum palam, quod hoc in Senatu minabatur. Et hoc probat Rupertus: nec quidquam magnopere video, cur improbari debeat, quum et confirmetur a Reg. Q, in quo est *palam professus.* Cl. Burmannus ad Petron. c. CXIII. adnotat Dausqueium ad Q. Calabr. III. p. 180. *se professo* habere pro ablativis absolutis loco nominativorum positis. Possent, si opus esset, plura id genus proferri. Sed non puto verba Flori ita accipienda esse.

Incendium suum restincturum ruina] Eadem Sall. Cat. 31, 10. Cicero pro Muræna, cap. 25. Val. M. 9, 11, 3. Respexit huc, ut opinor, Seneca Tragœdus, cum Medeam suam ita faceret loqui in cognomine fabula, vs. 427. 'Sola est quies, Mecum ruina cuncta si video obruta.' Sic ap. Plut. Dione, cap. 55. 'Dionysius ruentem tyrannidem intendit in ruinis urbis funerare.' Pulcre Vell. 2, 91, 4. 'Quippe ita se mores habent, ut publica quisque ruina malit occidere, quam sua proteri, et idem passurus minus conspici.' *Freinsh.* Vossius ad Vell. l. d. hæc videtur interpretari de incendio, quod Catilina Urbi parabat. Sed, si Valerium M. sequimur, sententia Catilinæ hæc erat, se conjurationis suæ et belli, quod moliebatur, non facturum finem, nisi cum ruina et interitu vel totius Reipublicæ, vel certe inimicorum suorum. Ita enim scribit Valerius: 'Catilina in Senatu, M. Cicerone incendium ab ipso excitatum [hoc Florus dicit *suum*] dicen-

te: Sentio, inquit, et quidem illud, si aqua non potero, ruina exstinguam.' 'Incendium' pro seditionibus, conjurationibus, et bellis, malisque, quibus per ea involvitur Respubl. obvium est. Flor. III. 17. 2. 'Tantum conflavit incendium.' Et Cic. IV. Fam. 13. de conjuratione Catilinæ: 'Quibus nos olim adjutoribus illud incendium exstinximus.' Florus porro in hac re narranda Sallustium sequitur, qui Cat. XXXI. auctor est, Catilinam hoc minatum, quum Cicero in Senatu luculenta oratione, quæ est prima in Catilinam, in eum invectus fuisset. Sed Cicero ipse pro Mur. XXV. refert, Catilinam, paucis ante diebus, quam ipse in Senatu conjurationem illius patefaceret, Catoni judicium minitanti ac denuncianti dixisse: 'Si quod esset in suas fortunas incendium excitatum, id se non aqua, sed ruina restincturum.' In quo etiam alia sententia est; hæc nimirum: Si quis se judicio publico accusare, eaque re periculum fortunis suis conflare vellet, se id cum interitu Reipubl. propulsare conaturum. Nam 'incendium,' 'flamma,' et 'conflagrare' etiam de condemnatione judicii publici dicuntur. Vid. Gronov. Diatr. ad Stat. cap. XXXIII. Sallustium nonnihil dissentire a Cicerone monent Camerar. et Manut. ad Cicer. l. d. doctiss. Wass. vel Sallustium memoria lapsum, vel Catilinam bis idem dixisse, sed hoc potius, quam illud, putat. Sane grave est Sallustium erroris accusare. Nec tamen ullum est certum argumentum Catilinam hoc rursum dixisse, quo die Cicero in eum in Senatu invectus est. Ante illum diem hoc ab eo dictum certum est. Nam non potest fides derogari Ciceroni, qui omnibus his rebus non interfuit solum, sed præfuit. Est autem in his, ut Camerarius adnotat, metaphora a magnis incendiis, quæ, quum aqua exstingui non possunt, ædium proximarum ruina opprimuntur. Paullo post Berol. Duisb. et v. e. *Mallio*, ut multi Mss. Sallustii et Ciceronis. Vid. Ciaccon. ad Sall. Cat. XXIX. et Popm. ib. XXX. Lips. II. Var. Lect. 3. et Manut. ad Cic. I. Cat. III.

§. 8 *Sibi vaticinans*] Sall. Cat. 47, 4. dicebat, 'ex libris Sibyllinis, regnum Romæ tribus Corneliis portendi: Cinnam atque Syllam antea; se tertium esse, cui fatum foret urbis potiri.' Idem Cicero, in Cat. 3, 4. Ceterum multos in præcipitium impulerunt similia vaticiniorum interpretamenta: ut hoc loco tutissimum sit illud: 'Memento diffidere.' Sic Judæos ap. Tac. H. 5, 13, 4. decepit illud oraculum, 'eo tempore Judæa profectos rerum potituros.' *Freinsh.* 'Familiam' pro gente dicit Florus. Non enim tribus Lentulis, sed tribus Corneliis regnum Romæ vaticinata fuerat Sibylla. Sic Liv. VI. 40. 'Claudia familia,' quam paullo ante dixerat 'Claudiam gentem.' C. Nep. Attic. XVIII. 'Junia familia.' Add. Lips. et Voss. ad Vell. II. 35. 'Vaticinans' potest esse, vaticinationem Sibyllæ falso ad se trahens, falsa et inani spe illius se pascens, ut 'ariolari' ap. Terent. Adelph. II. 1. 48. et 'vaticinari,' pro, errare, delirare, ap. Cic. Vid. Manut. ad Cic. II. Ep. Fam. 16. et pro Sext. X.

§. 9 *Altera proditione*] Prius enim patriæ proditor erat, conjurando cum hostibus ejus; mox ipsorum, cum quibus conjuraverat. An 'altera proditio' dicitur, quia prior fuerat a Fulvia? *Freinsh.* Posterius recte probant Ryckius et Perizonius. Ryck. *nisi et altera.* Libri Vineti et Fran. *Volturcii*, ut in Sallustio. *Iisset* in Berol. Duisb. Fran. et vett. edd. est *isset:* in Ryck. male *in esset.* *Et* quod Voss. 3. et edd. quæ primam proxime sequutæ sunt, ante *isset* habent, non est in Mss. nec requiritur. Videtur tamen hic aliquid scabri esse: nam in seqq. nihil est, quo referri possit 'contentus.' Si quis putet suppressum esse *fuit*, a voce 'legatis' nova

periodus inchoanda est. Florus dicit *furor isset ultra Alpes*, ut Cic. IV. Cat. 3. 'Malum transcendit Alpes.'

§. 10 *Cæsar*] Ejus, et Catonis, contrariæ Orationes extant in Sallustii Catilinaria, cap. LI. et LII. *Freinsh.*

§. 11 *Quamvis*] Offendit me ista oppositio, *Quamvis*, et *tamen*, quorum alterutrum sæpius intrudi solet auctoribus, cum uno posito utrumque intelligatur: malim, *Parte conjurationis oppressa, tamen, &c.* magis Floriane. *Idem.* Alios quoque ita ponere 'tamen,' quasi in priore membro esset 'quamvis,' vel 'etsi,' docet Gronov. ad Liv. XXIII. 19. et XXXVII. 25. Sed quum hic omnes libri habeant *Quamvis*, firmior suspicio est *tamen* esse a correctoribus, eo quod id a Reg. F et Magl. abest. Et sic sæpe ap. optimos Scriptores. Cic. I. Off. 22. 'Quamvis enim Themistocles jure laudetur, et sit ejus nomen, quam Solonis, illustrius . . . non minus præclarum hoc, quam illud, judicandum est.' Liv. XXVII. 39. 'Etsi ea æstate transiturum in Italiam fratrem crediderat . . . . haudquaquam tam facilem maturumque transitum exspectabat.' Ov. I. Amor. 15. 14. 'Quamvis ingenio non valet, arte valet.' In Liv. XXII. 20. et XXV. 35. hoc fulcrum itidem a sciolis intrusum auctoribus Mss. sustulit Gronovius.

Ab Etruria] Sic leg. ap. L. Ampelium, ubi male: 'In Appulia debellatus est.' *Freinsh.*

§. 12 *Quem quis in pugnando*] Palatinus, *quisque:* quodque etiam illæ edd. retinebant, quæ Vinetianam præcesserunt: *quis* tamen libri meliores agnoscunt. *Salm.* Non aliter v. c. et Mss. Vineti: editi *Quem quisque in pugn.* quomodo quidem Pal. 3. sed duo priores alterum tuantur. Ceterum tota isthæc periodus, ut et pars sequentis, vel adsuta est Auctori nostro ab aliquo scriba, aut Auctor ipse eam mutuo sumpsit a Sallustio: totidem sane verbis conspicitur in ejus Catil. cap. 61. quod miror nemini hactenus visum notatumque. *Grut.* Ad hanc autem formam locutos plures notavit Berneccerus, ad Justin. 9, 3, 10. quibus adde Nostrum supra, 1, 18, 17. Curt. 3, 11, 9. Guntherum Lignr. 9, 359. et antiquissimum omnium Plautum, Amphitr. 1, 1. Arrian. fin. lib. 11. *Freinsh.* *Quisque* e scriptis solus Pal. 3. ap. Grut. (in exemplari Salmasii 1.) habet, nec in editis inveni ante Vinet. et Marneff. In Sallustio tamen est, 'Quem quisque vivus pugnando locum ceperat:' ubi *vivus* non injuria suspectum est cl. Wass. nec erat in vet. scripto, quem cum editis contuli. Est autem verosimilius hæc a Floro ipso e Sall. descripta, quam a scribis adsuta esse. Alioqui enim verba illa 'pulcherrima morte, si pro patria sic concidisset,' quæ a Floro esse neminem dubitaturum arbitror, cum superioribus non optime cohærerent. Sed quod neminem prælio superfuisse dicit, id parum credibile est. Sallustius neque in prælio neque in fuga quemquam civem ingenuum captum scribit. Hoc Florus non recte interpretatur: Eos, qui Catilinam sequebantur, prælio illo omnes ad unum fuisse cæsos.

CAP. 2 Bellum Civile inter Cæsarem, et Pompeium, scribunt imprimis Cæsar ipse, tribus libris; Epit. Liv. 109. et seqq. Plut. Cæsare, et Pompeio; Appian. Civ. lib. 2. copiose August. Civ. 3, 30. Auctor de Vir. Ill. cap. ult. Eutrop. 6. Oros. 6, 15. &c. Val. M. 1, 5, 6. 1, 6, 12, et 13. 4, 5, 5, et 6. 4, 6, 4. 5, 1, 10. Agell. 15, 18. Lucan. Plin. 7, 25, et 26. *Camers.*

§. 1 *Pene toto orbe pacato*] Idem Petronius, Satyrico, sed magis poëtice: 'Orbem jam totum victor Romanus habebat.' *Freinsh.* Ryck. *Jam pene orbe pacato.* Mox ex eodem recepi, *quam ut ullis externis viribus opprimi posset.* Nam sic in omnibus libris

extare Salmasins anctor est. Cur pro eo snpposuerint editores *extingui* equidem nescio. *Græv.*

Externis viribus extingui posset] Libri omnes, *opprimi*. Salm. Sic Petilius, ap. Tac. H. 4, 74, 9. de sui temporis imperio: 'Octingentorum annornm fortuna disciplinaque compages hæc coaluit: quæ convelli sine exitio convellentium non potest.' Sed accidit hic, quod solet magnis imperiis: 'Nulla' enim (verba sunt Annib. ap. Liv. 30, 44, 6.) 'magna civitas diu quiescere potest: si foris hostem non habet, domi invenit.' Sed talia late et eleganter prosequitur, in Disputatione de Monarchia Universali, supra citatus Marcus a Rechlingen. *Freinsh.* *Extingui* habent Voss. *opprimi* ceteri o. s. et v. e. Post eam omnes, quas vidi, habent *extingui*, usque ad Græv. qui recte revocavit *opprimi*. In Fran. non erat *Romanum:* et potest melius abesse, quam *toto*. A Voss. 2. abest *ullis*.

Invidens fortuna] Adde supr. 1, 13, 1. *Freinsh.*

§. 2 *Intra urbem se præcluserat*] Nihil verius est illa lectione, quam pridem excogitaverat Vir summus Gruterus noster, *præluserat:* ita omnino scripsit Annæus. *Cinnanaque rabies intra urbem præluserat, quasi experiretur:* 'experiri,' 'præludere,' 'tentare,' verba sunt τῶν προπειρῶν αὐλητικῶν aut κιθαρῳδικῶν, a quibus metaphora ducta est. Carent libri veteres pronomine *se: præcluserat* tamen retinent: pro quo *præluserat* verum est. *Salm.* *Præluserat*] Utitur hoc verbo Noster supr. 3, 22. 6. ubi tamen *proluderent:* sed perinde est; eadem enim utriusque verbi significatio. Sic ap. Virg. Æn. 12, 106. ex Georg. 3, 234. repetitum: 'Sparsa ad pugnam proludit arena.' Ubi Servius: *Ad pugnam proludit*, præmeditatur. Rutil. Itin. 1, 257. 'Ut solet excussis pugnam prælud̄ere glebis.' Cic. Divin. in Q. Cæcil. cap. 14. f. et de Orat. 2, 80. de exordiis: 'Ejusmodi illa prolusio debet esse, non ut Samnitum, qui vibrant hastas ante pugnam, quibus in pugnando nihil utuntur; sed ut ipsis sententiis quibus proluserunt, vel pugnare possint. Sin mecum in hac prolusione nihil fueris, [id est, præmeditatione certaminis,] quem te in ipsa pugna cum acerrimo adversario fore putemus?' Sen. Nat. Q. 3, 28. ad inundationes transfert. De prolusionibus gladiatoriis quædam annotat Lips. Saturn. 2, 19. quæ ad pleniorem hujus loci intellectum faciunt. 'Præsudare' legitur ap. Statium, princ. lib. VI. Porro cum h. l. cf. quod scripsit supr. 3, 21, 3. *Freinsh.* Naz. Regg. Voss. 2. Edd. vett. excepta prima, *præcluserat*, pro quo Voss. 3. *perculserat*, sine pronomine. Abest id etiam a Ryck. et Berol. quorum ille habet *pluserat*, hic, *proluserat*. Ceteri scripti et v. e. *se præcluserat*, et Fran. corrupte insuper *præduxerat*. Retinui *proluserat*, quod Grævius et post eum Amst. ediderant; cum quia ita videbatur in libro Berol. esse, tum quia in optimis quibusque codd. *proludere*, non *præludere*, scribi testantur Gronov. ad Sen. Herc. F. vs. 222. et Heins. ad Ovid. A. Am. III. 515. Et sic libri Flori supr. III. 22. 6. et in Cic. Divinat. in Cæcil. XIV. *prolusio*, non *prælusio*. Est autem sententia Flori: Rabiem Marii et Cinnæ, quæ intra Urbem substiterat, fuisse quasi præparationem quamdam, et primum experimentum bellorum civilium, ut prolusiones gladiatorum legitimi certaminis. Menardus ad Cic. l. d. itidem, ut hic Salmasius, scribit translatum esse a Musicis, qui auditoribus ante legitimum carmen pauca artis suæ præludia ingerunt. Sed tamen plerumque cum verbis 'proludere' et 'prolusio' mentio armorum et certaminis conjungitur. Unde non minus recte dici potest hoc genus loquendi a prolusionibus gladiatorum sumtum esse: quam-

quam non intercedo, si quis cum Barth. ad Rutil. ab exercitationibus campestribus tironum apud Romanos esse malit. Fran. et v. c. non recte *Sillanaque rabies.*

§. 3 *Et inflammatione*] Malim, *aut inflammat.*; nec enim ista miscentur. 'Nam id quoque inprimis est custodiendum, ut quo ex genere cœperis translationis, hoc [quoque] desinas. Multi enim cum initium a tempestate sumpserunt, incendio aut ruina finiunt.' Quintil. 8, 6. p. 130. k. *Freinsh.* Non bene duæ contrariæ tanquam amicæ et ejusdem generis res copulantur. Regio quam diluvium obruit, non inflammatione corripietur. Florum scripsisse puto, *quodam quasi diluvio aut inflammatione corripuit.* Alludit ad veterum Philosophorum sententiam, quorum multi credebant certis seculorum periodis orbem istum aut undis obrui, aut incendio quodam universali exuri: dein post decursum aliquot ævorum novos homines novaque animalia e terra prorepere. Nota hæc sunt iis, qui Aristotelem triverunt, veteresque alios Philosophos. *Græv.* *Aut* etiam Ryck. et Perizon. legebant: nec sine ratione. Scripti nihil variant, nisi quod in Reg. Q pro *et* est *ac.* Mox Duisb. et v. e. *ac nec sociale quidem:* perperam. Vid. II. 5. 3. Fran. quoque *nec*, sed in eo non erat *ac.*

§. 4 *Ex omnibus, et plusquam bellum*] Pal. vetus, *ex omnibus gentibus, et plusquam civile bellum: gentibus* illud falsum est: *civile* posset locum habere, nisi ἐμφατικώτερον esset *et plusquam bellum.* Salm. Respexisse videtur Auctor, cum hæc scriberet, Lucanum princ. Pharsal. qui 'plusquam civilia bella' se canere dicit. Ex quo, an Nostro, desumpsit hoc, belloque Artaxerxis et Cyri attribuit, Orosius, 2, 18. et ex eo Adonis Chronic. sub anno 4486. 'Bellum civile, et plusquam civile, apud Persas gestum.' *Freinsh.* Palatinus, notante Salmasio, *commune ex omnibus gentibus:* quam lectionem immerito a Salmasio damnari existimat N. Heinsius, quia tot gentes huic bello interfuerint, quas et paullo post recenseat ipse Florus, ac longo ordine Lucanus in descriptione pugnæ Pharsalicæ. *Græv.*

Et plus quam bellum] Non hoc bellum fuit crudelius et sævius, quam alia bella civilia; sed plures gentes implicavit, et in Europa, Asia, et Africa fuit gestum. Ideoque dubitat Florus quo nomine appellet, num civile, num sociale, num externum, et addit commune quoddam fuisse ex omnibus bellis, et *plus quam civile.* Sic enim legendum censet Lipsius, ut hæc hauserit ex Lucano Florus, ut multa alia. Sed non recedendum a vulgata, quæ ex libris bonis est depromta. 'Ex omnibus' nimirum bellis, civilibus, socialibus, externis, sed commune ex omnibus, non tam bellum vocandum, quam immanitas quædam et vastitas orbis terrarum. *Græv.* *Gentium* habet solus Pal. 1. *civile* etiam Magl. sed adscriptum. Id etiam hic rejiciebant Perizon. et Gronov. IV. Obs. 5. qui ostendit aliam esse sententiam verborum Flori, aliam Lucani. Nec est, cur huc vel *gentibus*, vel *civile* inferciatur. Sententia verborum hæc est: Quum alia bella vel civilia, vel socialia, vel externa sint, hoc commune quoddam et mistum ex omnibus: et quum aliorum bellorum vastatio unius fere vel paucarum gentium ac regionum finibus contineri ac circumscribi soleat; hoc universalis quædam vastitas fuit, et inflammationis aut diluvii instar omnes gentes terrasque corripuit et adflixit.

§. 5 *In partibus*] Supr. III. 14. 4. 'Tribuni in partibus.' Senatus tamen, qui pæne totus Pompeium sequebatur, videri volebat 'Non Magni partes, sed Magnum in partibus esse: ut e Lucano v. 14. Gronovius ad Stat. Diatr. c. XXXI. Sed vere Seneca Ep. CIV. ap. Rupert. ad h. l. distinguit

Cæsaris et Pompeii partes a partibus Reipublicæ. Add. eumd. Ep. xcv. Anna et Tollius delent *ejus* post 'duces.' Non desiderarem, si abesset a scriptis. Celsus quoque id non videtur in suis exemplaribus habuisse. Nam p. 154. hæc verba ita describit: *si belli duces inspicias.* Sed *belli* de suo addidit, quod Florus omiserat, quia paullo ante dixerat 'bellum.'

Undecim legiones] 'Cum Cæsar esset decem legionibus pugnacissimis subnixus.' Sen. Ep. 104. 40. *Freinsh.* *Undecim* Celsus cum o. s. et e. Flori.

Tarcondimotus] Libri vett. in hac parte corruptissimi, quorum nullum satis sincerum vidi: pro *Cothius*, aut *Corinthus*, aut *Cointus* exhibent: et *omnes* aut *omnis Thraciæ:* ut et paulo post, *Italiæ*, non *Ætoliæ:* mendosissime. *Salm.* Lucan. 9, 219. 'Cum Tarchon motus linquendi signa Catonis Sustulit.' Hic ubi primum ab indocto divisus fuit *Tarchondimotus*, in *Tarchon*, et *dimotus*, sciolus quispiam audaculus ex *dimotus*, quod putavit participium a dimoveor, primam syllabam, metri scilicet gratia, erasit: atque sic facta *Tarchon* et *motus* pro *Tarchondimotus*, aut *Tarcondimotus*, sicut invenio scriptum ap. Dion. lib. 41, et 47, et 50, et 54. Hic autem si forte non sit, qui 'Tarcondarius' legitur in Cæsaris Commentariis; est saltem 'Tarcondementus,' in 14. Strabonis; 'Tarcondemus' in Antonio Plutarchi; superioris Ciliciæ regulus, quem Cicero 'fidelissimum socium, amicissimumque pop. Rom.' appellat, in literis ad S. P. Q. R. scriptis: quæ sunt primæ libri quinctidecimi. *Vinetus.* Strabo, lib. xii. habet: 'Castorem Saocondarium, generum Deiotari:' et Cæsar, Civ. 3, 4. 'Tarcundarium Castorem.' *Freinsh.* Mire hic locus scribitur in Ryckiano: *Inde Deiotarus rex Gallatiæ, Ariobarzanes Rex Cappadociæque Ciliciæ Tarebon: Dimotus Corinthus, omnis ratio Cappadociæque Ciliciæ, Macedoniæ, Græciæ, Italiæ, totusque robur trientis.* Mendose quidem, sed quia tantum abeunt ab aliorum librorum scriptura, libuit hæc annotare. *Græv.* Vineti et plerique alii libri *Tarchon* (Pal. 2. *Tarcon*) *Dimotus*, quasi hæc essent nomina duorum. *Cotus* in Naz. erat *Cointus*, in Pall. Vinet. et Celso *Corinthus*, in Berol. Duisb. Flor. et v. e. *Cornitus.* In Naz. porro *omnes*, in Pall. Berol. Duisb. et v. e. *omnis*, in Celso *omni.* In Ryck. est *Cicilia Tarchon; dimotus Corintus os tracie Cappadocieque Cilicie Macedonie....totiusque.* In Voss. *Corinthus.* Franeq. scriptura quoque plane singularis est: *Thareon. Philimenes, Nicomedes. Orodes atraces attalus aristarcus tigranes pharnax didimotus: chornitus oms tracie.* Scripsi *Tarcondimotus* sublata aspiratione: ut in Cic. xv. Fam. 1. et Dione, e quibus ita in Strabone xiv. p. 676. restituit Casaubonus, et in Lucano post Vinetum Grotius. Erat autem Regulus Ciliciæ, Cotys Thraciæ. Hujus nomen in Græcis Scriptoribus semper est Κότυς, Κότυος, idemque genitivus est in nummis. Sed Latinos id terminatione suæ linguæ extulisse *Cotus* censent Lambin. et Gebhard. ad C. Nep. Iphicr. ult. et Timoth. i. ubi etiam in nonnullis Mss. et Edd. vett. est *Coti* et *Cotum;* et ap. Cic. in Pison. xxxiv. *Cotho* et *Cotto.* Hic quoque olim scriptum fuisse *Cotus*, vel *Cothus*, indicio esse videtur, quod, etsi hoc nomen in omnibus libris corruptum est, tamen ubique *u* literam in ultima syllaba habet. Grævius hic edidit *Cothus*, ubi nihil ex Magl. adnotavit Tollius. Add. Davies. ad Cæs. iii. B. C. 36. Paullo ante Reg. Q *Germanici.* Nihil muto. Supr. ii. 6. 'Hispana Carthago,' et 'Pœnus dux.' Deinde *omnis Thraciæ* Pall. Ryck. Voss. 1. 2. Berol. Duisb. Fran. et edd. vett. excepta Ald. Naz. *dilectus.* Scio Viros doctissimos præcipere ita ubique legendum esse, et Festi ac librorum scriptorum auctori-

tatem advocare. Festi testimonium apertum est. Sed in libris scriptis Flori fere ubique inveni *delectus*, nec dubito, quin haud minus sæpe in aliis sit *delectus*, quam *dilectus*. Si tamen omnino scribendum est *dilectus*, aut exterminanda sunt e sermone Latino ‘delectus’ et ‘deligere,’ aut docendum est, quando ‘dilectus’ et ‘diligere,’ et quando ‘delectus’ et ‘deligere’ dicendum sit.

Græciæ, Ætoliæ] Ita primus restituo, suasu v. e. aliæ namque perperam, *Græciæ, Italiæ*, quam lectionem retinent etiam Pall. tres. *Grut.* *Ætoliæ* etiam Duisb. Voss. 1. 2. Toll. et Celsus.

§. 6 *Quatuor anni*] Cf. sup. 2, 15, 1. Porro, pro *et pro clade*, *hei pro clade* legit Valens Acidalius ad Vell. 2, 59, 5. *Freinsh.* Perillustris Vir, N. Heinsius, legend. monuit: *quatuor anni, sed pro clade rerum breve tempus.* Græv. Perizon. Animadv. Hist. c. x. p. 442. legend. suspicatur *quatuor anni, pro clade r. b. t.* Nec tamen spernit conjecturam Heinsii, quam veram esse mihi persuadeo. Naz. et o. e. v. præter primam, *quatuor annis et*. Hinc adparet *s* male avulsum fuisse a sequenti voce *set*, quod sæpe est in libris vett. pro *sed*. Et sic legendum esse etiam Salmasius e scriptura Naz. in exemplari suo conjecerat. Mox Perizonius l. d. pulchre, non improbante Burmanno ad Ov. XII. M. 68. *si locum et spatium; commissum est intra Italiam.* Si locum et spatium, scil. inspicias; commissum, i. e. initum est, intra Italiam. Sic II. 15. 2. ‘Si quis trium temporum momenta considerat; primo commissum est bellum.’ Paullo post Naz. *transiluit*, vel *transilivit*: nam Salmasius ita scripserat, ut distingui non posset. Ryck. Berol. Duisb. et edd. vett. *transilivit*. Pall. et Flor. *transivit*.

Inde respexit Asiam, inde Africæ incubuit] Lege, *inde respexit Asiam, Africæ incubuit: postremo, &c.* Salm. Ryck. ut Salm. conjiciebat: *inde respexit Asiam, Africæ incubuit.* Sed N. Heins. malebat *inde respexit Asiam, dein Africæ incubuit.* Græv. E Regg. hic nihil erat ad edit. Grævii, in qua est *inde Africæ*. Et sic Voss. 2. et 3. Ceteri s. fere et edd. vett. usque ad Vinetum omittebant *inde* ante ‘Africæ.’ Non video quidem ullam satis justam causam, cur huic voci quoque non debeat præponi aliqua particularum, quæ superioribus. Sed sequendi fuerunt plerique libri vett.

In Hispaniam remigravit] Semper nobis aliquid exhibent, quod agamus, correctores, qui si sanam haberent mentem, jam dudum studia nostra refrixissent. Cur illi mutarunt, *regyravit*, in *remigravit?* sequuti sunt scilicet judicium suum: nos nostrum sequemur in restituenda voce, quam temere ejecerant: *regyravit* igitur reponimus: *regyrare* est περικάμψαι. Supra dixit, deflectere. ‘In Galliam Hispaniamque deflexit:’ περιεκάμψατο. Glossæ: ‘Regirare, περικάμψαι.’ Perperam vulgo legitur, *Revitare*, cui non convenit expositio περικάμψαι. Quidam Codd. corruptius, *regnavit*. Salm. *Regyravit*] Lectionem hanc ante annos tredecim produximus e cubili editionis principis, non ausi etiam restituere dignitati publicæ; quod nesciremus an et agnoscerent ejus ingenuitatem membranæ calamo depictæ: at enim cum modo repererim in Pal. 1. ac 3. quidni restituatur in integrum, ipsique cedat hactenus vulgatum *remigravit?* quod ne quidem in Pal. 2. in quo *regnavit*. Grut. *Regiravit* etiam alii scripti, *regyravit* Naz. et Voss. 2. *remigravit* Voss. 3. Vid. Græv. ad III. 3. 2. Junt. *degiravit*, *d* pro *r*, ut sæpe in aliis.

Defecit] Vid. Ind. Petron. cap. LXXXVIII. ‘Nolito ergo mirari, si pictura deficit:’ et CXI. ‘Quoties de-

fecerat positum in monumento lumen renovabat.' Paullo post *quieverunt* Ryck. Toll. Duisb. Fran. et v. e.

§. 8 *Caussa tantæ calamitatis*] Has caussas eleganter canit Lucanus, 1, 67. 'Fert animus caussas tantarum expromere rerum,' &c. Unde has assignat Lucanus caussas: Fatum ipsum: nimiam Rom. potentiam: discordem concordiam Pompeii, Crassi, et Cæsaris: Crassi et Juliæ mortem: ducum ipsorum superbiam: et tandem publica Romæ passim vitia. Lege Cæsarem, Appian. Suet. Plut. 'Pulcris stare diu Parcarum lege negatur; Magna repente ruunt, summa cadunt subito:' Claud. Epigr. 23. et Laberius: 'Summum ad gradum,' inquit, 'quum claritatis veneris, consistes ægre, ne citius quam descendas, decidas.' Lucan. 1, 71. 'Summisque negatum Stare diu.' *Camers. Causa tantæ calamitatis*] Merito non probamus veterum excusorum lectionem, *necessitatis*. Naz. hic liber legit, *Causa tantæ calamitatis, eademque omnium felicitas*: cujus auctoritas etsi apud me magna est, tantum tamen non potest me permovere, ut *nimia* expellam, quod maxime mihi retinendum videtur. *Salm.* Reg. Q contrario vitio, *quæ malorum omnium.*

Nimia felicitas] Adde sup. 3, 12, 7. Acute Ennius ap. Cic. de Fin. Bon. et Mal. 2, 13. 'Nimium boni est, cui nihil est mali.' Sen. de Providentia, 4. 18. 'Cum omnia, quæ modum excesserunt, noceant, periculosissima felicitatis intemperantia est.' Adde Rittershus.in Ligurin.27. pr. *Freinsh.*

Metello] A. U. 693. proximo ante consulatum Cæsaris et Bibuli. Asinium Pollionem quoque Historiam belli civilis a consulatu Metelli orsum scribit Horat. II. Carm. 1. Non convenit ibi inter Interpretes, quem Metellum designet Poëta, quum collegam illius, ut hic Florus, non nominet. Sed adsentior cl. Massono in Vita Horatii ad A. U. 694. Horatium loqui de Metello, qui cum Afranio Cos. fuit. Add. Manut. ad Cic. VII. Fam. 3.

In Pompeianis theatris] Pluralem pro singulari positum adnotat Rupertus. Ceterum dubito an Florus hic peccet in rationem temporum. Nam theatrum Pompeii nondum erat Metello et Afranio Coss. ac demum quinque annis post dedicatum fuit Pompeio II. et Crasso II. Coss. ut constat e Plut. in Pomp. Dion. L. XXXIX. p. 107. Cicer. VII. Fam. 1. et in Pison. XXVII. et ex Ascon. in Argum. Pisonianæ. Ryck. et Pal. 2. *Armenos.* Vid. ad III. 12. 4.

Movit invidiam] Invidia potentiæ comes. Hermocrates Syracusanus, ap. Thucyd. 6, 13, 17. 'Si quis partim invidia, partim metu aliquo nostri tenetur: utrique enim sunt obnoxii potentiores.' Sall. Cat. 6, 4. coalescente re Romana, 'sicuti pleraque mortalium habentur, invidia ex opulentia orta est.' *Freinsh.*

§. 9 *Ob imminutum Cretæ triumphum*] 'Non injuste querens: quippe ornamentum triumphi ejus, captivos duces, Pompeius subduxerat.' Vell. 2, 40, 10. Dio, lib. 36. a princ. Maximum enim triumphorum decus erant imperatores hostium: supr. 3, 10, 26. adeo ut ne feminæ quidem spernerentur; sicut Augustus ducturus fuit Cleopatram, ut inf. 4, 11, 10. dicemus: et Aurelianus Zenobiam duxit, ap. Vopisc. in Vita, cap. 30. Huc respexit Liv. 30, 45, 4. 'Morte subtractus spectaculo magis hominum, quam triumphantis gloriæ, Syphax est.' *Idem.*

Obliquus] I e. iniquus, Freinsh. Ind. Sic *obliquus* pro infenso, inimico ap. Stat. III. Theb. 377. 'Respectentque truces obliquo lumine matres:' et IV. Th. 606. 'Dirumque tuens obliqua nepotem.' Sed et *obliquus* idem est quod invidus. Horat. I. Ep.

14. 37. 'Obliquus oculus,' et Ov. II. M. 785. 'Obliquum lumen Invidiæ.' Vid. Cerd. ad Virg. XI. Æn. 337. et Burm. ad Petron. CXIII. Est et alia hujus vocis significatio, quum *obliquum* dicitur, quod non aperte, sed tecte et latenter, ac per figuras fit. Tac. v. A. 2. et 11. 'Oblique perstringere,' et XIV. A. 11. 'Obliqua insectatio.' De hac Serv. ad Virg. l. d. Barth. et Gevart. ad Stat. I. Silv. 2. 27. Sed ea huc non pertinet. Florus 'obliquum' videtur dixisse pro invido. Nam etiam *detrectare* et *obstrepere*, quibus hic utitur, de invidis dicuntur. Liv. XXXVIII. 49. 'Cæca invidia est, nec quidquam aliud scit, quam detrectare virtutes.' Phæd. II. F. 9. 'Si livor obtrectare curam voluerit.' Claud. II. Cons. Stilic. vs. 36. quum Pompeium aliosque invidiæ obnoxios fuisse dixisset, addit: 'Nulli pars æmula defuit umquam, Quæ gravis obstreperet laudes, stimulisque malignis Facta sequebatur, quamvis ingentia, livor.' Et Val. M. VIII. 15. 8. 'Quæ in Cn. Pompeium et ampla et nova congesta sunt, hinc assensione favoris, illinc fremitu invidiæ literarum monumentis obstrepuntur.' Sed hoc non convenit iis, quæ de ingenio Catonis Plutarchus, Seneca, et alii scribuut: quo si eum fuisse putavit Florus, non potuit aliud dicere, quam Catonem semper iis infensum fuisse, seque opposuisse, qui potentia sua in libera Republ. inciviliter utebantur. Impediebant autem Metellus, Cato, et Lucullus, ne Pompeii aeta in Asia a Senatu confirmarentur. Suet. Cæs. XX. Vell. II. 40. et Appian. II. Civ. p. 432. Naz. *oblicus*, quod facit ad confirmandam emendationem Lipsii in Tac. XIV. A. 11. Ryck. Voss. 3. et edd. vett., excepta prima, *detractare*. Vid. I. 22. 2.

Hinc dolor] Sic trias Palatinorum nostrorum: prius legebatur, *Hic dolor:* quantum intersit, expeditius quis sentiat, quam etiam exprimat. *Grut.* Verissime idem Heinsius me docuit scribendum esse: *Hunc dolor transversum egit.* J. F. Gronov. tamen malebat: *Hic dolor transversum egit.* Hæc res ei dolori fuit et ad prava consilia capienda perpulit. Mox et pro *vellet tamen auctiores opes* reponendum censebat N. Heins. *vellet tamen auctos honores et opes*, præfatus, Florum culpare in Crasso, quod cum et dignitate et divitiis floreret, tamen adspiraret ad majora. Non de solis opibus augendis Crassum cogitasse sequentia ostendere: 'Sic igitur Cæsare dignitatem comparare, Crasso augere, Pompeio retinere cupientibus.' Dein ait sibi non arridere *auctiores opes.* Florum potius *ampliores opes* aut *lautiores* fuisse dicturum, si hoc voluisset. *Græv.* *Hinc* etiam Ryck. Regg. Flor. Magl. et Fran. *Hunc* Berol. Duisb. Voss. et v. e. Mallem *Hic*, quod est in o. e. post primam usque ad Freinsh. si confirmarent Mss. Gruteri judicium improbat Gronov. ad Sen. Herc. Œt. 395. et utique aliquid inter 'hinc dolor' et 'hic dolor' interesse scribit: sed antiquæ elegantiæ esse 'hic dolor,' 'hic pavor,' pro eo, quod vulgus diceret 'hinc,' vel 'ex hac causa dolor,' aut 'pavor.' *Transversi agi* dicuntur, qui adfectibus animi indulgentes a recta via rationis abducuntur, et ad prava consilia capienda impelluntur. Cato ap. Gell. VII. 3. 'Secundæ res lætitia transvorsum trudere solent a recte consulendo atque intelligendo.' Sall. Jug. VI. 'Opportunitas etiam mediocres viros spe prædæ transversos agit.' Add. Quintil. Decl. CCCXXXVIII. et Val. M. VII. 8. 7. Victor. Var. Lect. XXIII. 12. et Burm. ad Petron. Fragm. p. 675.

§. 10 *Auctiores opes*] *Altiores*, duo Pall. vett. minus recte. *Salm.* Sic quoque Regg. Flor. Magl. Fran. Voss. 1. 2. et quidam Vineti: ceteri s. et o.

e. *auctiores.* Hæc etiam ap. alios permutari ostendunt Salm. ad Solin. p. 872. et Vorst. ad Val. M. III. 2. 5. ext. Hic *auctiores* recte præfert Salmasius, et ad Solin. l. d. et p. 934. ampliores, majores exponit. Nec quidquam est in hac phrasi, mea quidem sententia, quo offendi aliquis possit. 'Augere' aliquem 'opibus,' et 'auctus opibus' utique Latina sunt, et 'in lauta et bene aucta parte' esse dicit Terent. Heaut. IV. 5. 50. Cur ergo minus potuit dicere Florus *auctiores opes*, quam Liv. III. 68. 'Re, fortuna, auctior:' IV. 2. 'Auctiorem amplioremque' majestatem, et XXV. 16. 'Quando res Romana in dies melior atque auctior fieret?' Heinsius adscripserat *opes* et *honores* conjungi a Plinio in Paneg. 'Non securitatem, non opes oramus, non honores.' Conjungit etiam Tac. I. A. 2. et haud dubie alii. Sed non ideo necesse est hic inseri 'honores.' Nam 'opum' nomine continentur non solum divitiæ, verum etiam honores, et in universum omnia, quibus quid possumus ac valemus. Vid. Manut. ad Cic. II. Fam. 10. et Perizon. Animadv. Hist. c. VII. Crassus igitur, etsi propter genus ac divitias, adde etiam dignitatem, quod jam ante Consul fuerat, multum poterat in Republ. tamen ampliores 'opes,' i. e. potentiam concupiscebat. Nam quum quis in Republ. amplas magnasque 'opes' habere, vel adfectare dicitur, id idem est, ac magnam potentiam : ut quum Florus paullo post dicit Pompeio 'Cæsaris opes' suspectas fuisse. Neque hic opus est alio interprete, quam ipso Floro, qui mox Crassum 'dignitatis' augendæ, et omnes pariter 'potentiæ cupidos' fuisse scribit.

Et jam consulatu allevabatur] Repono, *ecce jam et consulatu allevabatur*, ex vett. libris. *Salm.* Vid. Ind. extat etiam in vet. nostra ed. *Freinsh.* *Ecce jam et consulatu* Naz. Pal. 1. Voss. 2. et Ryck. Nec abeunt Edd. B. et P. nisi quod ab his abest *et*. Flor. *etiam jam et consulatu.* Fran. *etiam consulatu.* Pal. 2. Magl. Berol. Duisb. Voss. 3. Edd. v. J. et A. *et jam consulatu.* Voss. 1. *et jam et consulatu.* Retinui *ecce* cum Freinsh. Græv. et aliis : quamquam neque hic, neque supr. III. 18. 11. quidquam magnopere elegantiæ in hac particula video. *Allevari* Freinshemio in Ind. est, niti, fretum esse, sublevari : Lexicographis, superbire, se efferre. Florus hoc vult : Hæc adjumento fuisse Cæsari, ut supra alios tolli, iisque superior fieri, et aliquid posse in Republ. inciperet. Propert. III. 1. 9. 'Quo me fama levat terra sublimis.' Virg. III. G. 8. 'Tentanda via est, qua me quoque possim Tollere humo.'

§. 11 *Igitur Cæsare*] Vid. Boecler. ad Vell. II. 44. Perizonius conjecerat *Cæsari.* Sic quidem etiam Fran. sed *Cæsare* satis defendi potest. Vid. inf. c. 12. n. 28. Et Perizonius ipse ad h. l. in Schedis scripserat, præcedentibus ablativis sæpe subintelligi dativum, ut hoc cap. §. 55. 'Ultionem tanti viri manibus quærente fortuna causa non defuit.'

§. 12 *Hispaniam, tres maximos exercitus: et jam sic*] Distinguo ac lego : *Hispaniam, tres maximi exercitus, et jam sic, &c.* assentiente Berneccero. *Freinsh.* Ryck. *jam* non agnoscit. Et sane delendum est, ut ante conjectura ducta vidit Anna politissima. Verum verba quæ præcedunt plus negotii facessunt. Quo enim pertinent, *tres maximos exercitus?* Unde pendent? Quis invasit illos tres exercitus? Nec conjectura doctissimi Freinshemii legentis *tres maximi exercitus, et jam sic*, nodum solvit. Excidit *ac* copula, quam absorpserat ultima syllaba præcedentis vocis. Scribo : *Galliam Cæsar invadit, Crassus Asiam, Pompeius Hispaniam, ac tres maximos exercitus, et sic orbis imperium societate trium principum occupatur :* ac tres

maximos exercitus scilicet invadunt tres principes. Quod si ne sic complanata tibi videbitur hujus loci asperitas, non reclamabo. Nam nec meis auribus respondet. Videtur potius aut aliquid excidisse, ut *habuere tres maximos exercitus;* aut forte hæc verba irrepserunt ex margine, ex interpretatione magistri, qui ostenderit fuisse tres maximos exercitus, quibus orbis imperium occuparint triumviri. N. Heins. legebat: *Galliam Cæsar invadit, Crassus Asiam, Pompeius Hispaniam, jam tres maximos exercitus, et sic orbis imperium societate trium principum occupatur.* Existimat enim ultimas tres litteras τοῦ *Hispaniam* iterandas esse, et mox non suo inculcatas loco inde tollendas. *Græv. Jam* abest a solo Ryck. idque etiam Perizonius deleverat. In Freinshemii animadversione suspicor prava distinctione peccatum esse, eumque voluisse, *Hispaniam: tres maximi exercitus.* Hoc multo planius est eo, quod vulgatur, et Reg. Q plane habet *maximi.* Heinsius quoque in exemplari suo non *maximos* scripserat, sed *maximi*, et *occupantur.* Scriptura et distinctio Edd. B. et P. *tres maximos exercitus etiam. Sic orbis imperium*, minime placet.

Traxit] I. e. duravit, Freinsh. in Ind. ut in Arnob. II. p. 94. 'ducere.' Satis adparet hanc sententiam esse. Sed desidero auctoritatem aliorum, qui similiter loquantur. *Tenere* hac significatione sæpe dicit Liv. II. 3. 'Per aliquot dies ea consultatio tenuit:' XXIII. 44. 'Imber continens per noctem totam usque ad horam tertiam diei insequentis tenuit.' Sic XXIV. 47. XXXIII. 22. et XXXVI. 43.

§. 13 *Mutuo metu*] Thucyd. 3, 2, 12. 'Tutissimas reddit societates mutuus metus: quippe qui eam violare cupit, dum ambigit, an superior esse possit, absterretur.' Inf. 4, 10. 1. 'Expertis invicem Parthis atque Romanis, cum Crassus atque Pacorus utrinque virium mutuarum documenta fecissent; pari rursus reverentia integrata amicitia.' Eleganter Tacitus, principio Germaniæ, ait, Germaniam a Sarmatis Dacisque 'mutuo metu' separari. Sed præcipue ubi tres in partes scissa est potentia, durabilior pax est; dum etiam qui alterutro se potentiorem credit, tertii accessionem formidare cogitur. Sic Laurentius Medices inter Ferdinandum et Ludovicum Sfortiam, principes ambitione ac potentia propemodum pares, fuit quasi quoddam ἀντίῤῥοπον, *come un contrapeso.* Guicciardinus, lib. 1. Hist. *Freinsh.* 'Tenebantur' accipio pro, in societate et concordia continebantur; ut mox de Julia. Liv. XXXIV. 27. 'Metu et acerbitate pœnarum tenebat animos.' C. Nep. *continere* dicit, Datam. X. 'Ut non beneficiis mutuis, sed odio communi, quod erga Regem susceperant, contineri viderentur.' Add. Gron. ad Liv. XXXV. 23.

Morte Juliæ] Quæ pudore quodam continebat eorum animos, ne socer et gener scelestis armis colliderentur. Vell. 2, 47, 3. 'Male cohærentis inter Cn. Pompeium et C. Cæsarem concordiæ pignus, Julia uxor Magni decessit.' Adde Lucan. 1, 111. et Val. M. 4, 6, 4. Itaque Cicero, pro P. Sextio, cap. 1. tanquam aliquid non vulgare cum cura recenset: 'Ademit Albino soceri nomen mors filiæ, sed caritatem illius necessitudinis et benevolentiam non ademit.' Porro Juliæ huic comparari meretur Octavia, quæ itidem inter fratrem et virum concordiæ vinculum fuit, donec inducta Cleopatra repudiaretur Antonio. *Freinsh.* De morte Juliæ etiam Sen. ad Marc. XIV. Matrimonium 'domesticum fœdus' Livio I. 1. et 'privatum fœdus' XXIX. 23. Vid. Serv. ad Virg. XII. Æn. 658. et Barth. ad Stat. II. Th. 229.

§. 14 *Nec hic ferebat parem*] Lucan.

1, 125. 'Nec quemquam jam ferre potest, Cæsarve priorem, Pompeiusve parem.' Queritur et ipse Cæsar, B. C. 1, 4. 'Pompeius neminem dignitate secum exæquari volebat.' Vellei. 2, 33, 4. 'Neque Pompeius, ut primum ad remp. aggressus est, quemquam animo parem tulit.' Id. 2, 29, 5. 'Civis in toga, nisi cum vereretur, ne quem haberet parem, modestissimus;' et mox, 'Indignatus, cum omnes cives jure haberet pares, quemquam æqualem dignitate conspicere.' Hæc Acidalius, ad Vell. 2, 33, 4. *Freinsh.* Add. Sall. I. de Republ. et Sen. l. d.

Nec ille superiorem] Hunc animum suum ipse Cæsar detexit, ap. Plut. Apophth. cap. 43. nam 'oppidulum in Alpibus transiens nullius nominis, amicis dubitantibus an ibi quoque tumultus et contentiones essent de principatu, Mallem, inquit, hic primus esse, quam Romæ secundus.' *Freinsh.* Sen. Ep. XCIV. de Cæsare: 'Unum ante se ferre non potuit, quum Respublica supra se duos ferret.'

Nefas] *O nefas* N. et sic sæpe. *Salm.*

Tanta imperii fortuna] Legend. puto, *tanti imperii fortuna:* quod nemo non verius esse dixerit, quam illud, *tanta.* Idem. *Tanti imperii fortuna*] Sic ed. nostra vetus: ut olim malebat Salm. Ceterum totidem fere verbis sententiam hanc expressit Lucanus, I, 110. 'Quæ mare, quæ terras, quæ totum possidet orbem, Non cepit fortuna duos.' Et Min. Felix: 'Generi et soceri bella toto orbe diffusa sunt; et tam magni imperii duos fortuna non cepit.' Aliud ap. Curt. 6, 6, 6. 'Ut appareret, unum animum duorum non capere fortunam.' *Freinsh.* Salm. in exemplari suo adnotaverat *tanti;* sed non addiderat notam libri scripti. Ita Ryck. Reg. Q, Duisb. Voss. 1. 3. e. o. vett. et, ut puto, etiam libri Tollii. *Tanta* non erat in Edd. ante Hervagianam Camertis. Sed sic deinde omnes usque ad Freinsh.

§. 15 *Senatus, idemque Pompeius*] Scripturarum varietas, quam in veteribus deprehendimus, fecit ut verum conjectaremus. Palatinus, *Senatus idem Pompeius:* alter, *Senatus et Pompeius:* legend. vero aio, *Senatus, id est, Pompeius:* nihil pote elegantius: notissimum est, Pompeium ad arbitrium senatum ductasse, et senatum in partibus Pompeii fuisse: recte igitur, *Senatus, id est, Pompeius:* qui non capiet hujus lectionis argutiam et elegantiam, valde rusticus fuerit καὶ ἀμαθής. Quam crebro *id est* in *idem* corruptum occurrat in editis libris, nemo nescit. *Salm.* *Senatus, id est, Pompeius*] Sic nullo apice minus Naz. exemplar: neque abit Pal. alter, nisi quod illud, *id est,* una expresserit litera *i:* punctis hinc inde cincta: nam tert. habet, *Senatus et Pompeius:* publicati prius, *Senatus idemque Pompeius,* quod inficetum præ elegantia scripturæ alterius. *Grut.* Vid. omnino Cæsarem principio Civilium. *Freinsh.* Flor. *Senatus Pompeius.* Videtur scriba, quum inter hæc verba *i* scriptum invenisset, neque intelligeret, quid esset, id prætcriisse. Cum Naz. consentiunt Regg. Berol. Magl. Fran. et Voss. 2. a prima manu, e quo corrector fecerat *idem. Idem* Duisb. Voss. 1. et v. e. *Id'* Ryck. Hoc vitium etiam in aliis Scriptoribus notarunt Viri docti. Vid. Lips. ad Val. M. VI. 9. 8. Forner. III. Rer. Quotid. 26. et Gron. ad Liv. XXI. 10. Et eo pertinet, quod in Pandectis sæpe perperam *idem est* pro *id est* scribi observat Cujac. IX. Obs. 15. et XIII. 37.

§. 16 *Absenti*] Quod alias non licebat: et pauca sunt exempla etiam in aliis magistratibus. In sacerdotiis id licere disputat Cic. Epist. ad Brut. V. m. *Freinsh.* Vide Gruch. I. de

Comit. 3. et Interpp. Suet. Cæs. XVIII. XXVI. et XXVIII.

Tribuni plebis] Naz. et duo Pall. *decem tribus:* nescio unde, in re adeo nota: nam tribunos decrevisse Cæsari consulatum absenti quis ignorat? at de tribubus quid id erit? nihil certe: quod aperte vitiosum est. *Salm.* Leg. Cic. ad Att. 7. 3. et 8. 3. *Vinet.* Malim præterea abesset *plebis*, quod magnopere necessarium non est: et videntur hoc velle alii libri, qui tantummodo *tribus* habent. *Fr.* Ryck. ut alii *quem decem tribus.* Nimirum *plebis* delendum est, quod plerique libri non agnoscunt, et monuit jam Freinshemius. Quin et in editione Stadii non habetur. J. Lips. vero pro *quem* censebat reponend. *quod*, legendumque *quod decem tribuni favente Pompeio nuper decreverant.* Græv. Quia Tollius hic rursum nihil adnotaverat, videtur in libris suis invenisse *Tribuni plebis*, quod est in Edit. Grævii et Voss. 3. In Voss. 2. *decem Trib.* Unde haud dubie orta est varietas scripturæ. In aliis o. s. et v. Edd. *decem tribus.* Ap. Vinet. primum invenio *decem tribuni plebis:* quod e conjectura, an e libris sit, non scio. *Tribus* intelligi non potest et *plebis* in paucis legitur. Itaque recepi cum Amst. *decem Tribuni.* Neque tamen satis adcurate scribit Florus, consulatum Cæsari absenti decretum fuisse. Nam ei plebiscito non consulatus, sed petitio secundi consulatus data, et, ut absentis ratio haberetur, decretum fuerat. Suet. XXVI. et XXVIII. Quid autem sit 'rationem alicujus in petendo habere,' dudum docuerunt Turneb. XXVII. Adv. 32. Briss. II. Form. p. 135. et Græv. ad Cic. VI. Fam. 6. ubi de hac et aliis causis belli inter Cæsarem et Pompeium agit Cicero.

§. 17 *Nisi in fide permanerent*] Scriptor Belli Alex. c. XXIV. 'Mansurum in fide dimissum Regem credebat.' Vell. II. 77. 'Manere in fœdere.' Virg. Cic. et alii 'manere promissis,' 'dictis,' 'in conditione,' 'in eo, quod convenit.' Vid. Gron. ad Stat. VI. Th. 631.

Remittere] Sic v. e. et Mss. aliquot Vineti: alii habebant, *dimissurum.* Pall. accedunt scripturæ primæ. *Grut.* N. Heins. malebat, *dimittere exercitum.* Sic sane Latini loquuntur, et Lipsio quoque placuit. *Græv.* *Remittere* habent etiam alii scripti. *Dimissurum* ab Aldo est. Qui mutarunt scripturam veterem, non cogitabant præsens infinitivi sæpe pro futuro poni: de quo Perizon. ad Sanct. Min. I. 14. 4.

§. 19 *Prima Arimino signa cecinerunt*] Ratio et usus recte loquentium postulat ut invitis licet omnibus libris scribatur: *Prima Arimini signa cecinerunt:* dein recte Ryck. *Tum pulsus ab Etruria Libo.* Idem. *Arimini* confirmari potest e Lucano, qui I. 237. Arimino capto 'Stridor,' [inquit,] 'lituum, clangorque tubarum Non pia concinuit cum rauco classica cornu.' Sed videtur Florus voluisse dicere Arimino, quod ultra finem provinciæ Cæsaris erat, occupato, quasi signum belli sublatum, atque inde a Cæsare copias ad occupandas urbes vicinas dimissas fuisse, ut scribit Cæs. I. B. C. 11. Hanc sententiam Plut. in Cæs. ita expressit: 'Occupato Arimino, quum quasi latæ fores apertæ essent bello in omnes terras et maria.' Sic retineri potest *Arimino*, estque eod. modo dictum, quo III. 18. 9. 'Asculo furor omnis erupit.' Vid. clar. Arntzen. ad Aur. Vict. Epit. c. XXXVII.

Tum pulsus] *Depulsus* quidam: nihil movendum. Mox, *et peractum erat sine sanguine:* nam vox *bellum* abest veteri Pal. quod etiam malim: nam ita Noster loquitur. *Salm.* *Depulsus* est in Pal. 2. et ab eod. abest *bellum.* Eam vocem etiam Perizonius incluserat uncis, tamquam delendam. Et suspicionem aliquam glossæ præbere

potest, quod in Regg. Magl. et Fran. mutato ordine verbornm scribitur, *sine sanguine bellum.* Sic Reg. Q supr. II. 16. 4. 'Et uno prælio peractum erat:' ubi alii libri addunt *bellum.*

Umbria Thermus] Expressa hæc sunt ex Lucano, 2, 463. ubi etiam: 'Jusque suum pulso jam perdidit Umbria Thermo.' Quem vs. corrigit Pigh. Annal. tom. III. p. 441. f. 'Inguvium pulso,' &c. Sed tamen idem Auctor, 8. 613. illa phrasi utitur: 'Perdiderat jam jura sui.' *Freinsh.* De Libone ib. vs. 462.

Peractum erat, &c. et ceperat] Hoc est, peractum fuisset, et, cepisset: frequens ista temporum enallage. Sic ap. Tac. 1, 35, 8. 'Elatumque [gladium] deferebat in pectus, ni proximi prensam dextram vi attinuissent:' et 3, 14, 7. 'Populus effigies Pisonis traxerat in Gemonias, ni jussu principis protectæ forent:' et 13, 26, 2. 'Nec deerant qui censerent, sed Coss. relationem incipere non ausi.' Plin. Paneg. cap. 8. 'Atque adeo temere fecerat Nerva, si adoptasset alium:' adde inf. 4, 3, 2. *Freinsh.* Jam olim conjeci legend. esse *opprimere potuisset, ut cœperat.* Gaudeo sententiam meam firmari calculo Viri magni, N. Heinsii, cui id ipsum quoque in mentem incidisse cognovi ex ejus litteris ad me datis. *Græv.* De hoc usu imperfecti pro plusquamperfecto est supr. III. 21. 12. Add. clariss. Burm. ad Petron. XXVIII. Regg. et edd. omnes post primam usque ad Grut. *ut cœperat*, sed in edd. ita transpositis verbis, *opprimere, ut cœperat, potuisset.* Hoc mihi videtur ab iis factum, qui, quum non ferrent *et*, ac pro eo *ut* legend. putarent, quo id evidentius esset, *potuisset* loco moverunt. Nam si is fiat ordo verborum, *et* huic loco parum convenit. Perizonius hic ita adnotaverat. *Et cœperat* videtur recte dici. Sic sequente 'sed' II. 16. 4. et sequente 'si' IV. 12. 22.

§. 20 *Per obsessi claustra portus*] Vid. Frontin. 1, 5, 5. *Freinsh.* 'Fauces portus' Cæs. I. B. C. 25. et Liv. XXXVII. 11. 'Claustra portus' Id. ib. c. XIV.

Per triumphatum a se mare] Loquitur de bello piratico. 'Triumphata Corinthus,' Virg. VI. Æn. 837. 'Signa triumphato quoties flexisset ab Istro,' Claud. III. Cons. Honor. 25. 'Inermis' navis est, quæ armamenta non habet. 'Exarmatam' vocat Seneca, Controv. XVI. quam ibidem nec gubernaculo, nec remigio, nec velis, nec rudentibus instructam et omnia ejus instrumenta circumcisa esse dicit. 'Armare navem' est, armamentis instruere, l. I. §. 9. D. de Exercitor. Act. Vid. Briss. de V. S. Schott. et Schulting. ad Sen. l. d. et Græv. ad h. cap. n. 76. Quod autem Florus dicit Pompeium 'lacera et pæne inermi nave' a Brundusio fugisse, id totum declamatorium et falsum est. Nam Pompeius navibus, quibus Coss. cum parte copiarum Dyrrachium trajecerant, ab his remissis, eos cum reliquis copiis sequutus est. Cæs. I. B. C. 27. Appian. II. Civ. p. 452. et Dio XLI. p. 159.

§. 21 *Nec Pompeius, &c.*] Fuit cum conjicerem restaurand. *Nec Pompeio ab Italia, quam Senatus ab Urbe, fuga turpior:* verum nulli hariolationem istam allevant codd. scripti. *Grut.* Probabat hanc conjecturam Tollius. Nec mihi contemnenda videtur: et faciunt pro ea quæ scribit Dio XLI. p. 155—159.

Consulem se ipse facit] Immo postea hoc fecit, cum ex Hispania victor reverteretur: vid. Appian. *Freinsh.* Est II. Civ. p. 457. Cæsar Massiliæ, quum ex Hispania in Italiam reverteretur, se a Lepido Dictatorem dictum cognovit. Deinde Dictator comitia habens Cos. creatus est cum P. Servilio. Ita ipse II. B. C. 21. et III. 1.

Ærarium quoque sanctum] In quo pecunia Gallici belli caussa servaba-

tur, cum execrationibus publicis, eam motum non iri, nisi Gallicum bellum impenderet: [de quo Liv. 27, 10.] hoc Cæsar, frustra obsistente Metello trib. pl., effregit, pecuniamque abstulit, cavillans, populum ea religione solutum, quia nihil esset quod amplius de Gallis metueretur, quos ipse perdomuisset. Dio, lib. 41. p. 181. Plut. Cæs. cap. 53. et in Apophth. cap. 43. Appian. Civ. 2. p. 453. Lucan. 3, 153. universum ab eo ærarium expilatum scribunt. Plin. 33, 3. eum primo introitu in Urbem 26. M. laterum aureorum, et in numerato pondo 300. M. ex ærario protulisse scribit: illud, si lateres aurei librales fuerunt, quinquagies centena et octodecim millia florenorum: istud, quinquagies quater centena millia numeramus. Orosius tamen, 6, 15. summam istam multo angustius contrahit. *Stadius.* Vid. etiam Ruben. Elect. 1, 24. et Dempster. ad Antiquitates Rosini, 7, 31. *Freinsh.* De ærario sanctiore Manut. ad Cic. VII. ad Att. 15. Verba 'quia tardius aperiebant Tribuni,' e Plut. App. et Dione exponi debent, qui scribunt Metellum Tribunum pl. prohibuisse ærarium aperiri. Nam alioqui cura ærarii ad Tribunos pl. non pertinebat.

Quia tardius] Omnes libri, *quod quia tardius:* puto, alterutrum verum esse, vel *quod tardius aperiebant:* vel *quia:* nam idem. *Salm.* Etiam plerique alii scripti, et o. e. v. habent *quod quia.* A. Marneff. Plant. ac deinde aliis abest *quod.* E Regg. quoque nihil erat ad Edit. Grævii, quam sequutus sum.

§. 22 *Annonæ pignora*] De Siciliæ fertilitate supr. 3, 19. 3. De Sardinia vid. Cluverium : et Juretum, ad Symmach. Epist. 9, 39. *Freinsh.* Celsus: 'Siciliam ac Sardiniam, duo illa horrea Pop. Rom. per legatos administrare disposuit.'

Per legatos habuit] Restituo, auctoribus libris, *habet:* utitur sæpe præsentibus Florus loco τῶν μελλόντων, aut præteritorum: quod elegantiæ est: exempla autem proferre, quæ quivis potest in promptu habere, hunc Auctorem legendo, facile mitto. *Salm.* *Habet*] Sic o. Pall. non *habuit*, ut antea vulgati. *Grut.* *Habet*] Sic et Ryck. nec est sollicitandum. *Habet* est, tenet, regit. In cap. VIII. hujus libri: 'Contractisque infelicis belli reliquiis, cum insuper ergastula armasset, Siciliam Sardiniamque habebat.' Tac. II. Ann. cap. 70. 'Festinare et urgere, ut provincias et legiones solus habeat.' Jupiter ap. Ov. I. Met. ad Deos: 'Cum mihi, qui fulmen, qui vos habeoque regoque, Struxerit insidias.' Sall. 'Animum rectorem humani generis habere cuncta, nec ipsum haberi.' *Græv.* Vid. Ind. et Græv. ad Hesiod. Scut. Herc. vs. 105. Liv. XXIII. 15. 'Nolam Marcellus habebat.' De Sicilia et Sardinia occupatis Cæs. I. B. C. 30. 31.

§. 23 *Portas claudere ausa*] Ea propter 'fide melior, quam consilio prudentior,' vocatur Velleio, 2, 50, 3. Historiam autem præter eos, qui totum hoc bellum descripsere, pete ex Strab. lib. 4. p. 225. Sidonio, Carm. 23, 16. Cic. Phil. 8, 16. *Freinsh.*

Tutis muris] Tollius corrigebat *tuta.* Ita sæpe loquuntur boni scriptores. Liv. XXIV. 46. 'Quæ pars [urbis] tutissima mœnibus erat.' Ov. II. ex Pont. 1. 51. oppida 'nec muri mole, nec armis, Nec satis ingenio tuta fuisse loci.' Virg. VIII. Æn. 603. 'Tuta tenebant Castra locis.' Nec tamen rejiciendum est *tuti muri.* Nam *tutum* etiam dicitur, quod tuetur, et tutum aliquem præstat. Virg. IV. Æn. 87. 'Propugnacula bello Tuta parant:' VII. Æn. 632. 'Tegmina tuta cavant capitum:' et X. 805. 'Tuta latet arce viator:' ubi Serv. '*Tuta*, quæ tuetur.' Sic 'tutum æquor,' cui quis

tuto se committere potest. Virg. I. Æn. 164. et alii ap. Gron. II. Obs. 11. et Heins. ad Val. Flac. I. 306.

§. 24 *Non pro mollitie nominis*] Nam Græci lingua, quam viribus, promptiores habebantur: vid. Liv. 8, 23, 9. Ovid. F. 3. 102. 'Græcia facundum, sed male forte genus.' Tac. H. 2, 80, 6. 'Mucianus Græca facundia decorus.' *Freinsh.* 'Pro mollitie nominis' est, pro fama et opinione, qua vel in universum omnes Græci, vel ea tempestate etiam Massilienses, imbelles et parum fortes habebantur. Nam Massilienses tum quoque degenerasse a pristina virtute ostendit Bosius in Cic. ad Att. X. Ep. 12. 'Græcula,' per contemtum, ut supr. II. 7. Naz. Duisb. Fran. Voss. et o. e. v. *mollitia.* Sic in Varr. I. de R. R. 41. libri vett. Politiani et Victorii 'propter fœmineam mollitiam,' quod in plerisque vulgatis est *mollitiem.*

Et vallum cædere] *Vallum rumpere*, Flos librorum scriptorum Naz. habet: utrumque sane dicitur, et 'vallum cædere,' et 'rumpere:' nec in unius gratiam alterum ejiciendum censeo. *Salm. Rumpere*] Sic Pall. tres, et ed. nostra vetus: aliæ, *cædere:* sed prior lectio præplacet Grutero. *Freinsh.* Ryck. Regg. Duisb. Fran. et o. e. v. præter B. et S. in quibus est *cepere*, habent *rumpere:* quod etiam in Toll. fuisse arbitror. 'Cædere,' 'rumpere,' et 'scindere vallum' recte dicuntur. Vid. Gron. ad Tac. I. A. 50. Sed nulla ratio est, cur hic non debeat præferri *rumpere.* Valde aliena est conjectura Pontani in Append. Itinerar. Galliæ Narbon. quia Florus dicit, *Massiliam non pro mollitie nominis ausam vallum cædere*, eum videri indicare Massiliam derivandam a Græco μάσσειν, pinsere, farinamque subigere et cædere; vel a μαζᾷν et ὑπερμαζᾷν, in mazis et hujusmodi cupediis conficiendis et fruendis luxuriari.

§. 26 *Et cruentum, in Hispania bellum*] Vetus ed. *incruentum;* quod cognovimus indicio clariss. Jani Gruteri: et hoc confirmant quidem scripti Codd. quod tamen verum non potest esse, nisi *incruentum* idem sit, quod valde cruentum, ut 'incanum,' 'incurvum,' et similia. *Salm.* V. e. *et incruentum:* cui adsentiunt Pal. 2. ac 3. sed non 1. *Grut.* Forte rectum est *sed incruentum;* ut dicat: Anceps quidem fuisse bellum et varium, modo obsessore Cæsare, modo ipso quasi obsesso (ut pergit dicere) sed non stetisse multo sanguine, cum nulla insignis ibi clades illata vel accepta sit, verum deditione bellum finitum fuerit. *Freinsh.* Ryck. ut alii *et incruentum in Hispania bellum:* unde Lips. conjiciebat: *se* (pro *sed*) *incruentum in Hispania bellum.* At Historiæ fides repugnat. Vid. Cæs. I. Civ. c. 46. et sequ. Itaque nihil muto, quamvis et Freinsh. *sed incruentum* defendat. *Græv.* Lege *sed incruentum.* Nam vix pugnatum fuit. Vid. Liv. Epit. CX. et Cæs. I. B. C. 72. 'Cæsar in eam spem venerat, se sine pugna et sine vulnere suorum rem conficere posse; quod re frumentaria adversarios interclusisset.' Anceps illa varietas constitit in fame et periculis aquæ, quibus maxime premebatur primum Cæsar, I. B. C. 48. *Perizon.* Gerh. Vossius quoque legebat *incruentum.* Et sic Regg. Flor. Berol. Duisb. Voss. 1. 2. et Fran. Nec dubito, quin hæc vera scriptura sit. Ita enim narrant omnes Historici. Nec magnam vim habet, quod in contrarium adfertur e Cæs. I. B. C. 47. Neque enim id justum prælium fuit, nec cruentum certamen dici potest, in quo ab una parte non plures 70. ab altera 200. ceciderunt.

§. 27 *Obundatione verni fluminis*] Melius *abundatione* ex Naz. Cod. *Abundare* flumina dicuntur, cum supra ripas exeunt et campos inundant.

Virg. (I. G. 115.) 'Incertis cum mensibus amnis abundans.' Recte igitur heic, *abundatione fluminis:* non hinc longe legimus: *sed ubi pax flumini rediit, populationibus et pugnæ campos aperuit:* perperam vulgo excusum *pugna*. Salm. Pal. 1. *abundatione:* 3. *obundatio:* 2. *æbundatio:* an fuit *abundatione?* ut *ab* et *ob* mutuas heic quoque sibi præstiterint vices? idem Ms. pr. nos legere voluit *ab undatione*. Grut. Consentit postremæ lectioni etiam ed. nostra. *Freinsh.* In Reg. F, Voss. 2. et Toll. *obundatione*. Fran. *inundatio*. Voss. 1. *obundatio*. Reg. Q *ob undationem*. Ryck. *inundatione*. Duisb. Voss. 3. Ed. V. et P. *abundatione:* ceteræ edd. vett. *ab undatione*. Prætuli *abundatione*, idque etiam probabat Is. Vossius. Liv. XXX. 38. 'Ita abundavit Tiberis, ut ludi Apollinares, Circo inundato, extra portam Collinam parati sint.' Ulpian. l. 9. §. 1. D. de Damn. inf. 'Trebatius refert, quum Tiberis abundasset, et res multas multorum in aliena ædificia detulisset.' Et *abundatio* ap. Plin. III. H. N. 16. 'Ex Philistinæ fossæ abundatione.' *Obundare* adfertur in Lexicis e Stat. I. Achill. 102. Sed ibi quoque meliores Edd. habent, 'Lateque Deæ Sperchios abundat Obvius.' Nec quisquam de varietate scripturæ monuit. Add. Non. in *Abundare*. *Verni* non erat in Pal. 2. Tollius emendarat *verna*. Rectum, sed ποιητικώτερον est *verni*. Vid. Heins. ad Sil. VIII. 428.

Prohibetur] Sic legend. jam pridem ex ingenio videram; et jam invenio scriptum in veteri ed. qua utor: ideo religioni fuit, auctori suum non restituere. Modus loquendi, quamquam firmatione non eget, ejus tamen exempla adscribamus, ne quid videamur mutare sine gravi caussa. Polyb. 1. 18. 'Hanno castris hostium commeatum, ac quicquid ad necessarios usus requiritur, adimit: unde evenit, ut Romani pariter et obsiderent, et reapse obsiderentur.' Dio, lib. 49. p. 466. 'Antonius, quum videretur alios in obsidione habere, ea patiebatur quæ obsessis usuvenire solent:' et lib. 56. p. 644. 'Ita ut Tiberius, quum eos in obsidione habere videretur, ipse obsessi mala tulerit.' Capitolinus, in Maximinis, cap. 23. 'Deficiebant commeatus,' &c. 'Effectum denique est, ut obsessi angustias obsidens ipse pateretur.' Herbutus, H. Polon. 4, 5. 'Augebatur ancipiti malo Cæsar, obsesso, quam obsidenti, similior.' Add. Dionem, lib. XL. p. 152. E. Diod. ap. Vales. lib. XXIV. Polyb. 1, 48. Liv. 22, 37, 4. *Freinsh.* E Regg. et Toll. hic rursus nihil erat. Vix dubito tamen, quin in his quoque fuerit *prohibet*, ut in aliis o. s. et editis, quos vidi. *Prohibet* non potest locum habere, nisi quis putet legend. *abundatio*, quo ducunt libri, in quibus est *obundatio*. Sed sic quoque aliquid deest sententiæ, et addend. erit *eum* post 'interim.' Itaque rectius puto, quod est in v. ed. Freinshemii: *tur* in fine vocum sæpe nota quadam scribitur, unde error oriri potuit. Perizonius tamen probabat *abundatio* et *prohibet*. Sed hoc durius est, nisi, ut dixi, addatur *eum*, quod propter adfinitatem literarum in fine τοῦ 'interim' etiam excidere potuit. 'Castra fame tentata sunt,' sic dicit, ut Sall. Jug. XC. 'Frumenti inopia tentabatur.'

§. 28 *Populationibus et pugnæ campos aperuit*] Sic argute Naz. non ut vulgo editi, *et pugna aperuit*. Grut. Notaveram olim, sic forte constituend. locum: *populationibusque et pugnæ:* aut, *ubi pax flumini reddita, populationibus et pugnæ, &c.* nam istud asyndeton Sallustianum minus usitatum Floro. *Freinsh.* Lips. conjiciebat: *Sed ubi pax flumini rediit, pabulationibus et pugnæ campos aperuit*. N. Heinsio videbatur *rediit* esse a mala manu, et Florum scripsisse: *ubi pax*

fluminis populationibus et pugnæ campos aperuit, quod valde blanditur, ut et Lipsii *pabulationibus*. Mox id. Lips. malebat: *cedentes in Celtiberiam consecutus:* quod non probo. *Ad Celtiberiam* est, non longe a finibus Celtiberiæ. *Græv.* Salm. e Naz. scripserat *et populationibus et pugnæ*. Oratio vel ante vel post *populationibus* omnino desiderat copulam, præter eam, quæ est ante *pugnæ*. Nam *rediit*, quod in o. s. et e. est, cum Heins. rejicere non ausim. Qui *pugna* scripserunt pro *pugnæ*, non recte putarunt 'aperuit' de Cæsare dici, quod referend. erat ad *pax fluminis*. Retinui cum Grævio *pugnæ* e Naz. Regg. Magl. Berol. et Voss. 3. Recte quoque Lipsium conjecisse puto *pabulationibus*. Et recepissem in contextum illius conjecturam, si vel uno Ms. confirmaretur. *Redit* Regg. Fran. et pleræque Edd. Vett. Et ita Salm. in libro suo scripserat. Est autem et hoc poëticum *pax fluminis rediit*, pro, flumen cessante abundatione in alveum rediit, et Cæsari infestum esse desiit. Vid. hic Rupertum. Ov. IX. M. 94. 'Neque enim, dum flumina pacem Et placidos habeant lapsus, motæque residant, Opperiuntur, aquæ.'

§. 29 *Quid enim una post quinque legiones*] Nam dementiæ potius, quam virtutis, sit, ei resistere velle, cui fortiores cesserint: vide supr. 1, 19, 2. hinc intelligas illud supr. 2, 6, 33. 'Tota insula in una urbe superata est:' et elegans istud Livii, 1, 25, 12. 'Victusque fratrum ante se strage.' Add. 4, 7, 14. Legiones autem duas habuerat Varro, et cohortes alarias 30. Cæs. Civ. 2, 18. sed altera legionum defecit. Ib. cap. 20. *Freinsh.*

Omnia felicitatem Cæsaris sequebantur] Curt. 4, 1, 35. 'Eadem illic quoque fortuna partium.' Justin. 22, 7, 3. 'Domi forisque eadem fortuna Carthaginensium.' Epit. Liv. XXCVII. 'Eadem ubique fortuna partium,' et Ep. 104, 8. *Freinsh.* *Sequi* dicuntur res, quæ sine magno labore ac molestia obveniunt, et voluntati nostræ se adcommodant, Barth. LII. Adv. 16. Sall. Cat. XII. Divitias 'gloria, imperium, potentia sequebatur.' Liv. IX. 40. 'Omnia illa victoriam sequi.' Plura Barth. l. d. et Wass. ad Sall. Cat. LVII.

§. 30 *Ausa fortuna est*] Hausit hæc, sicut alia multa hoc capite, Florus ex Lucano, 4, 402. 'Non eadem belli totum fortuna per orbem Constitit: in partes aliquid sed Cæsaris ausa est.' Suet. Cæsare, 36, 1. 'Omnibus civilibus bellis nullam cladem, nisi per legatos suos, passus est.' *Freinsh.*

Quasi de industria prospera ejus adversis radiarentur] Belle mihi videtur locum constituisse Anna bellissima, quæ sic jussit interpungi et legi: *Aliquid tamen adversus absentem ducem ausa fortuna est circa Illyricum et Africam, quasi de industria, ut prospera ejus adversis radiarentur.* Semper Cæsari favens fortuna ejus absentis legatis plagam aliquam levem imposuit, quasi studio et dedita opera, ut ejus felicitas hac quasi calamitate et offensa illustraretur. *Græv.* Hoc etiam Perizonio placebat, et melius est eo, quod editur. *Radiare* frequenter est, radios emittere, splendere. Lucret. IV. 214. 'Sidera radiantia.' Virg. Æn. VIII. 23. 'Radiantis imagine Lunæ.' Propert. IV. 1, 27. 'Miles radiabat in armis.' Deinde *radiare* est, radiis immissis illustrare, ut in his, quæ ad Propert. I. 15. 7. adnotat Broekhusius e Catalect. Pith. 'Sol radiat sororem,' e Lucan. VII. 214. 'Miles ut adverso Phœbi radiatus ab ictu,' et aliis. Sic *prospera Cæsaris adversis radiata* dicit Florus, pro, magis inlustrata et magis conspicua fuisse, quum adversis quibusd. miscerentur ac distinguerentur. Hoc Grævius in Præf. audax et μετέωρον esse judicat, et saniores pro 'radiarentur,' 'illustrarentur' dicturos putat. Sed non

patitur notari Florum perpetuus illius insulsitatis et ineptiarum patronus Begerus. Ait Grævium non recordatum Ovidii, qui III. ex Pont. 4. 103. ead. constructione dicat: 'Scuta, sed et galeæ gemmis radientur et auro;' ac docet, in his metaphoram esse a radiis, qui non continuo sed distincto splendore et alternantes coruscent. Hæc omnia sunt μέλη πάραυλα. Grævius non reprehendit hanc constructionem, nec negat Florum translata significatione usum esse verbo 'radiare:' sed damnat metaphoram illam, tamquam audacem, tumidamque et inflatam. Et recte quidem. Etenim, si 'sol' dicitur 'radiare lunam,' 'terram,' 'militem,' vel 'gemmæ et aurum radiare scuta et galeas,' pro, radiis inlustrare, an ob id ubique pro 'inlustrare' licebit dici 'radiare?' et an omnia, quæ 'inlustrantur,' recte dicemus 'radiari?' Id quidem consequens est iis, quæ Begerus disputat; cujus ratio si valet, pro eo, quod Florus III. 5. 15. scribit, 'Cyzicum Asiaticæ plagæ litora inlustrat,' sine vitio dici potest 'Cyzicum Asiaticæ plagæ litora radiat,' et pro eo quod Cicero I. Fam. 6. 'Illustrabit tuam amplitudinem hominum injuria,' itidem rectum est 'Radiabit tuam amplitudinem hominum injuria:' et infinita alia his similia: quæ per me probent licet, qui hanc phrasin Flori volunt defendere, atque insuper dicant, eam pulchre 'a Begero esse radiatam.' Ego illam ne Celso quidem, scriptori longe recentiori, placuisse arbitror; ut qui sententiam hujus verbi, quod ap. Florum legerat, maluerit exprimere, quam illud ipsum ponere. Ita enim scribit: 'Aliquid tamen adversus abeuntem (leg. *absentem*) ut Flori verbo utar, ausa est *fortuna;* forte ut immixtis adversitatibus prosperitates ejus efficeret cariores (leg. *clariores*).' Ceterum Regg. pro *radiarentur* habent *radiarent.* Hoc ferri potest, si addito *ut* legas, *ut prospera ejus adversis radiarent,* i. e. splenderent. Celsus videtur legisse *radiaret.*

§. 31 *Hic Corcyræo litore*] Hic possimus producere variantium lectionum agmen, quibus omissis veram proferemus; quæ est, *Curictico,* vel *Curictio.* Quam cum etiam visus sit agnovisse ex suis libris Vinetus, tanquam ignotam præteriit satis imprudenter, cum falsissima sit ea, quæ vulgata est. Quidam *Curetico,* alii *Cretico,* omnes mendose. *Curicticum litus,* aut *Curictium,* a Curicta, quæ in faucibus Adriæ maris sita est. Ptolemæo, Κούρικτα. Ab ea igitur *Curicticum litus* h. l. reponend. est, et *Corcyræum* ablegand. *Salm.* *Curictico*] Expressi quod erat in Naz. utique cum sic quoque esset a secunda manu in tertio, qui prius expresserat *Curictio,* quod et in Mss. Vineti, sed duplici *rr:* Pal. 2. retinet *Currictico:* edd. anteriores oggesserant nobis *Corcyreo;* quibus tamen nec suffragantur antiquitus cusi. *Grut.* Vidit hoc etiam Rubenius, in Electis, I. 22. Κυρακτικὴ legitur ap. Strab. lib. VII. p. 218. *Freinsh.* *Curictico litore*] Sic optime Salm. emendavit, adstipulante Ryck. in quo clare *Currictico litore.* Vidit etiam Lipsius. *Græv.* *Curictico,* vel (nam ambigue scriptum erat) *Carictico,* Voss. 1. et 2. Duisb. et v. e. *erictico.* Fran. *curritico.* Dion. Vossius tamen ad Cæs. III. B. C. 10. adversus Rubenium disputat e Lucano IV. 404. et Cæs. l. d. qui Antonium ad 'Corcyram' deditionem fecisse dicunt. Putat autem designari ab his Corcyram in sinu Illyrico, quæ 'Nigra' cognomine dicitur. Dio Lib. XLI. p. 171. insulam parvam fuisse scribit, sed nomen non memorat. Paullo ante Naz. et Reg. F *Adriani.* Voss. *Hadriani.* Vid. I. 18. 3. et II. 5. 1.

Repente legatus ejus] Ita Pall. ita v. e. sine voce *castra,* et *utrumque* pro

utrimque, ut antea vulgabatur. *Grut.* Consentiunt cum Pall. etiam alii scripti. Vett. quædam edd. habent *repente castra legatus ejus.*

Et Libo] Sequor editionem Stadii, jubente historia; al. *Octavius Libo:* male. *Freinsh.* Mss. omnes *Octavius Libo*, et non aliter Florum scripsisse verborum contextus ostendit. Nam in eo est *legatus ejus circumvenit utrumque*, si scripsisset *Octavius et Libo*, scribend. quoque fuisset *legati circumvenerunt utrumque.* Est igitur Flori error, qui ex duobus unum hominem conflavit. Non audiendi hic sunt Stadius et Freinsh. *Græv.* Recte Græv. nam *et* nusquam est ante Stad. Add. Torrent. ad Suet. Cæs. XXXVI. Alter horum erat M. Octavius, alter L. Scribonius Libo. Dio l. d. Cæs. III. B. C. 5.

§. 32 *A Basilo*] Naz. *a Blasio*, corrupte: reliqui, *Basilio:* aut *Basylio.* 'Basilus' aliis dicitur, rectius. *Salm.* Mire nomen istud expressum Pall. nam 1. *Ablasio*, 2. *ab Asylio*, 3. *ab Basilio.* Grut. Orosio 6, 25. *Basillus* vocatur. Sed scribend. *Basilus*, media brevi, ex Lucano. *Freinsh.* Ryck. et pleræque vett. edd. *a Basilio.* Voss. 2. et Duisb. *a Blasio*, et hic in marg. *Basilio.* Fran. et Celsus *ab asilo.* Voss. 3. *ab Axilio:* a Voss. 1. duæ hæ voces absunt. E Regg. et Toll. nihil adnotatum erat ad Ed. Grævii, in qua est *a Basilo*, ut in Ald. Vinetus in omnibus exemplaribus tam Græcis quam Latinis *Basillus* esse scribit. Græcos geminare liquidam etiam Fabricius ad Oros. VI. 18. observat. Sed de Latinis id non in universum verum est, et Langius aliique ad Cic. III. Off. 18. e Lucano, exemplaribus Ciceronis, et aliorum præferunt *Basilus.* Erat autem hoc cognomen Minuciorum. Vid. Cæs. VI. B. G. 29. et VII. 90. In Edit. Grævii vitio, opinor, operarum erat *in auxilium ei*, quod perperam sequuti sunt Amstelodamenses.

Pompeianorum arte Cilicum, actis sub mare funibus] Nisi me terreret Lucani, 4, 449. auctoritas, unde multa depromere Florum prædiximus, rescriberem utique: *Pompeianorum arte circumactis sub mari funibus:* sed enim Lucanus: 'At Pompeianus fraudes innectere Ponto Antiqua parat arte Cilix.' Sed adhuc suboffendor; malimque *jactis funibus:* nam *agere funes*, hoc quidem significatu, illectum mihi. Ceterum ad hoc forte exemplum postea Brutus, quum Xanthum obsedisset, et aliqui fluvium, urbem prælabentem, sub aqua tranantes evaderent, 'retibus excepit, transverso alveo in altum demissis, quorum in summo tintinnabula appensa illico irretitum nuntiabant.' Plut. Bruto, c. 45. *Freinsh.* Optime Freinsh. *jactis sub mare funibus:* sic olim quoque Lips. conjecerat. *Græv.* *Actis* habent o. s. et e. Sed Naz. Pal. 2. Flor. Magl. et Fran. *sub mari*, quod etiam in quatuor Mss. Leid. legi testatur cl. Oudendorp. ad Lucan. IV. 466.

§. 33 *Exitum*] An, *exemplum?* mox deleto *tamen*, inepte ab aliquo intrusum, qui sine ea voce fieri putabat orationem ἀνακόλουθον. *Freinsh.* Ryck. *memorandumque potis exm. dedit.* Unde scribend. existimo: *memorandumque posteris exemplum dedit:* quod et Freinshemio succurrisse video. Ex seqq. vv. *exitum* hic irrepsit. *Græv.* *Exitum dare* alia significatione Latinis dicitur. Just. XIV. 4. 'Talesque vobis exitus dent [Dii], quales vos ducibus vestris dedistis.' Nec puto *dare* hic posse accipi pro, facere, ut sæpe in aliis, ut sit *exitum fecit*, pro, habuit, quomodo Suet. Ner. 46. et alii loquuntur. *Exemplum* in hac re narranda etiam Lucanus dicit IV. 496. 'Nostris magnum et memorabile fatis Exemplum, fortuna, paras.' Et ib. 575: 'Post hæc exempla virorum.' Juv. X. 49. 'Et magna exempla daturos.' Mox, quum 'per totum

diem' dicit, rem more suo auget. Nam Lucanus IV. 472. 'Pugna fuit non longa quidem: nam condidit atra Nox lucem.'

Cum exitum virtus non haberet] N. Heins. conjiciebat: *cum exitum virtus non daret*. Superius lib. I. cap. 18. 'Exitum, quem datura virtus fuit, casus dedit.' *Græv.* Nihil mutand. videtur. Cic. v. Phil. 16. 'Fugam quærebamus omnes, quæ ipsa exitum non habebat.'

In se concurrit] Legend. *concucurrit*, ἀρχαϊκῶς, ex vetustiss. Naz. Cato contra Pison. 'Video hac tempestate concucurrisse omnes adversarios:' sic 'Excucurrit,' Cæsari: 'Præcucurri,' Comico: et alia: vide Priscian. l. 10. *Salm.* Vid. etiam Ind. si lubet. *Fr.* Ryck. *concurunt*. Edd. Junt. et Cam. *concurrunt*. Heins. in libro suo correxerat, *venirent*, et *concurrere*. Non ineleganter, et *venirent* etiam o. e. v. habent, excepta prima: sed suspicor *concurrunt* depravatum fuisse e *concucurrit:* quod etsi in aliis scriptis non inveni, tamen, quia ex auctoritate Cod. Naz. Grævius et alii ante eum jam receperant, retinend. putavi. Add. inf. IV. 12. 23. Sigon. ad Liv. I. 12. et XXV. 11. et Gron. ad Liv. XXII. 4. Tamen scriptura fere ubique variat, et Servius ad Virg. XI. Æn. 189. scribit, verba, quæ in perfectis primam syllabam geminant, quum composita fuerint, geminari non posse, exceptis tantum duobus, 'do' et 'sto.' Sed eum falli ostendit locus Plauti Stich. II. 2. 66. 'Sed ego huc citus Præcucurri, ut nunciarem nuncium exoptabilem.' Nam ibi ratio metri postulat *Præcucurri*, quum sit versus trochaic. tetram. catalect. Vid. Voss. de Analog. III. 19.

§. 34 *Varo*] Fran. Edd. Ald. et Cam. male *Varrone:* emendavit Sigon. ad Liv. Epit. CX. Pal. 1. Ed. Beroald. et Sab. *ad recipiendum provinciam*. Vid. supr. 1. 9. 4.

Patebat victo fuga, &c.] Cæsar, Civ. 2, 42. 'Curio nunquam, amisso exercitu, quem a Cæsare fidei suæ commissum acceperit, se in ejus conspectum reversurum, confirmat; atque ita prælians interficitur.' Euseb. n. 1944. 'Curio in Africa pudore amissi exercitus maluit mori, quam evadere.' Add. Comment. Curt. 7, 2, 38. Sall. in Jug. 67, 3. Turpilio exprobrare videtur, quod suis militibus interfectis, sibi soli consuluerit. *Freinsh.*

§. 35 *Sed jam debitum par fortuna flagitante*] Lego, *Sed jam debitum pari fortuna flagitante:* et paulo post: *nec Cæsar moratur:* ita libri. *Salm.* *Jam debitum par fortuna flagitante, sedem*] Sic omnes quoque nostri Mss. nisi quod Pal. 1. a correctrice manu, *debitam pari fortuna flagitante sedem*. Scias, non percepisse elegantiam vulgati, cujus metaphora petita ab athletis aut gladiatoribus: itaque neque eis accedendum, qui aliter heic legunt, nulla addita tamen ratione. *Grut.* Sic ap. Papinium, Theb. II, 125. 'Nunc par infandum.' Seneca de Provid. 2, 12. 'Ecce par Deo dignum, vir fortis cum mala fortuna compositus.' Lucan. 6, 3. similiter ut Florus, de Pomp. et Cæsare: 'Parque suum videre Dei.' *Freinsh.* Salm. e Naz. adnotaverat *debitu pari fortuna*. Ald. *debitum pari fortuna:* ceteri o. s. et e. *debitum par:* nec intelligo quæ sit sententia in *pari*. *Par* recte exponunt Grut. et Freinsh. quod pluribus confirmari non opus est. Sed *debitum par* puto dici fato huic certamini destinatum, et ad id reservatum: nam *deberi* et *debita* sæpe dicuntur, quæ fato constituta et destinata sunt. Val. Fl. v. 277. 'Debitus Ææis dux Thessalus appulit oris.' Virg. III. Æn. 184. 'Nunc repeto hæc generi portendere debita nostro.' Et VIII. 374. 'Dum bello Argolici vastabant Pergama Reges Debita:' ubi Serv. 'Fataliter exitio destinata.' Vid. Barth. ad Stat. I. Th. 80. et IV. 84.

Add. Gron. IV. Obs. 12. et Burm. ad Quintil. IX. Decl. 5.

Moratur] Sic Pal. trias, et edd. vett. *Freinsh.*

§. 36 *Ordinatis a tergo omnibus*] Vide Comment. Curt. 3, 1, 19. *Fr.*

Quamvis hiems media prohiberet tempestate, ad bellum navigavit] Locum istum corrumpit prava distinctio, quam tollit Ryckianus liber, ex quo sic rescribo: *quamvis hiems media prohiberet, tempestate ad bellum navigavit. Tempestate navigavit*, est, tempestate existente, ardente ventis mari, ut mox dicit, in media hieme, cum nemo clauso mari solet navigare, navigavit tamen Cæsar. In media hieme, tempestate præterea existente. *Græv.* Hæc etiam in Ed. v. et J. ita distinguuntur. Perizonius primum in exemplari suo scripserat: Malim, *quamvis hieme media prohiberet tempestas:* deinde: *Tempestate*, i. e. quum esset tempestas. Hoc melius. Vid. eumd. ad Sanct. Min. IV. 4. 28.

§. 37 *Brundusii*] O. s. et v. e. *Brundusio*, et *Brundisio*. Ryck. etiam paullo ante *Oricon:* et Naz. et Voss. 1. Mox *mare*, ut interdum vetustiores: et Voss. 3. n. 39. Vid. Stat. et Passerat. ad Catull. Carm. IV. et Voss. II. de Analog. 11. De speculatoriis navigiis Scheffer. II. de Milit. Nav. 2. et Ciaccon. ad Cæs. IV. B. G. 26.

Exstat ad trepidum] Naz. liber, *Exstat trepidum:* et supra ἀπὸ παλαιᾶς χειρὸς, *Excitat trepidum:* male. Pal. autem vetus amplius legit, *ad gubernatorem Amiclatem:* ita, nisi fallor, etiam Lucano vocatur, et aliis: sed 'Amiclas,' 'Amiclantis:' igitur, *Amiclantem*, non *Amiclatem*, legend. esset. *Salm. Amiclatem* erat in utroque Pal. et Magl. Heinsius putabat esse glossam e Lucano v. 520. et *Amyclan* debuisse dici. Vid. ad II. 12. 5. Add. Salm. ad I. 1. 3. Is. Voss. hic e lib. vet. scripserat, *tene, Cæsarem vehis:* i. e. tene cursum, progredere.

§. 38 *Contractis in unum undique copiis*] Ita veterem ed. præferre, Vir clariss. scribit: scripti vero, *Contractis in unum undique omnibus copiis:* quod non erat, meo quidem judicio, movendum. *Salm.*

Undique copiis] Ita Pal. 2. ac 3. item v. e. aliæ amplius; *undique omnibus copiis*, quomodo solus Naz. *Grut.* Ryck. adstipulatur Naz. et edd. vett. in quibus: *Contractis in unum omnibus undique copiis*, quod cur rejiciatur non video. *Græv. Omnibus* addunt etiam Reg. F, Voss. 1. et Edd. S. P. J. A. Sed in Ryck. mutato situ verborum est *omnibus undique:* et in Voss. 1. *undique copiis omnibus in unum.* Unde suspicio oriri potest, *omnibus* primo in margine scriptum, ac deinde ab aliis ante, ab aliis post, 'undique' positum fuisse. 'In unum' plerumque κατ' ἔλλειψιν ap. Latinos, pro, in unum locum. Vid. Gron. ad Liv. XXVIII. 3.

Ferox] Idem epitheton Cæsari addit Claud. de B. Gild. 49. 'Postquam jura ferox in se communia Cæsar Transtulit:' i. e. ut ibi Barth. Armis acerrimus, omnia ponens in conflictibus. Et sic alii sæpe. Liv. XXVII. 25. de Marcello et Crispino: 'Ambo Coss. ingenio feroces, prope quotidie milites in aciem excire.' Et XXXVIII. 13. 'Feroces ad bellandum viri.' Add. Freinsh. Ind. Flor. et Curt. et Annam ad h. l.

Lacessere, nunc obsidione castrorum] Ryck. *provocare, nunc lacessere obsidione castrorum.* Græv.

§. 39 *Quæ sedecim millium vallo obduxerat*] Et hoc est a Pall. et vet. ed. Aliæ quippe, *quæ erant sedecim mil. val. obducta.* Grut. Ceterum de hujus valli mirando opere vid. Lips. in Milit. Rom. 5, 13. *Freinsh.* Scripturam, quam merito rejicit Gruterus, primum in Ald. inveni: inde in Edd. Cam. Vin. et Stad. recepta est. 'Obducere castra vallo' hypallages speciem habet pro, obducere castris val-

lum. Mox ‘copias’ dicit pro annona, commeatu, et omnibus, quæ ad victum pertinent. Cæs. III. B. C. 47. ‘Omnium rerum copiam’ et ‘commeatum’ vocat. Justin. v. 8. ‘Obsidione circumdatos fame urgent. Sciebant enim neque ex advectis copiis multum superesse; et, ne novæ advehi possent, providerunt.’ Et XXXVIII. 10. ‘Quum gravari se copiarum præbitione et injuriis militum civitates viderent.’ Vid. Bern. ad Just. XIII. 6. et Freinsh. Ind. Justin.

§. 40 *Expugnatione*] Scribo *oppugnatione*: mox enim sequitur ‘inexpugnabilem.’ Idem mendum in quibusd. codd. fuit supr. 3, 18, 4. ‘Inexpugnabilem’ autem fuisse, etiam Lucan. 6, 18. arguit appellans ‘tutam vel solis turribus urbem.’ *Freinsh.* Quæ expugnatio potest irrita esse aut dici? Lege cum J. F. Gronovio: *oppugnatione Dyrrachii irrita.* Græv. Sic quoque Ryck. et Perizonius. Celsus p. 147. ‘Nunc aciem explicando, nunc hostes ad prælium irritando, nunc Dyrrachium oppugnando.’ Contra ‘oppugnatio’ et ‘oppugnare,’ pro, expugnatio et expugnare in Epit. Liv. XLVIII. et XLIX. ex sententia Gronovii. Hæc sæpe permutantur. Vid. III. 18. 4. et cl. Drakenb. ad Liv. XXI. 57. E Voss. 1. et 2. adnotatum erat *expugnatione;* in quo errorem esse puto: nam ita est in Edit. cum qua collati erant Mss. Voss.

In eruptionem hostium præliis] Sine dubio melius legeris, *ad hoc assiduis in eruptione hostium præliis.* Salm. *In eruptionem*] Sic et Pal. 2. ac 3. sed enim 1. *in eruptione.* Grut. Prius præmalim: nam ‘in eruptionem hostium pugnare,’ idem est, ac si dicas, ‘in erumpentes hostes pugnare.’ *Freinsh.* Lipsius perinde ut Salmasius: *in eruptione hostium.* Sic omnino legend. *Græv.* *In eruptione* etiam Flor. *Ad hæc* Berol. Flor. et Voss. 3. Eadem varietas aliis locis est. Vid. II. 8.

Egregia virtus Scævæ centurionis emicuit] Ryck. *enituit:* hoc non ex cerebro librarii manavit, sed potius illud tritius *emicuit*, quod obsidet editiones. Cic. pro Muræna: ‘Quo quidem in bello virtus enituit egregia M. Catonis.’ Exempla quantumvis multa facile congeras. *Græv.* Cum Ryck. consentit Flor. et probabat hanc scripturam Tollius. Certum est veteres ita sæpissime loqui. Vid. Wass. ad Sall. Cat. LVII. Nec tamen alterum sine exemplo est. Justin. II. 9. ‘Inter ceteros tamen Themistoclis adolescentis gloria emicuit.’ Curt. VII. 6. ‘In queis et magnitudinem animi, et claritatem rerum longe emicuisse credebat.’ Horat. II. Ep. 1. 73. ‘Inter quæ verbum emicuit si forte decorum.’

Centum atque quadraginta] Ita vetera habent excusa, quibus non obsequimur, hoc quidem in loco: quantum est manu exaratorum librorum, *centum atque viginti* retinent: etsi varient auctores, hunc tamen habent numerum Valerius, Suet. Appian. aliique. In Cæsare, ‘Centum et triginta,’ et propius abest: pro *in scuto*, legimus *in scutum sedere*, auctoritate optimi libri. *Salm.* Freinshemius animadversionem hanc Salmasii sub nomine illius suis inseruerat, ac simul adscripserat loca Val. M. III. 2. 23. Appian. II. B. C. p. 465. Suet. Cæs. LXVIII. 7. et Cæs. III. B. C. 53. Barthius ad Stat. II. Th. 606. reprehendit Interpretes Flori, qui ad ‘Scævam’ trahant, quod Appian. de ‘Minucio’ scribit. Nam hunc aperte distinguere ‘Scævam centurionem’ a ‘Minucio præfecto castelli,’ et hujus, non Scævæ, scutum 120. foraminibus perforatum dicere. Appianum ab aliis dissentire etiam Pigh. ad Val. M. III. 2. 6. viderat; sed putabat eum mendose referre de duobus, quæ,

præter eos, quos dixi, etiam Lucan. vi. 144. uni Scævæ adscribit, idque fortassis ortum esse ex errore nominis, quod alii hunc 'Minucium,' alii 'Cassium Scævam' vocaverint. Hoc quoque rejicit Barthius, et Appianum alios auctores sequutum existimat. Esto. Sed non dubium est, quin omnes erraverint, qui aliter de his rebus, quam ipse Cæsar, prodiderunt; cujus narrationem confirmant quotquot supersunt alii Scriptores veteres, qui hanc rem memorarunt. Idem Barthius, quia in Cæs. l. d. vulgo editur in Scævæ scuto inventa fuisse foramina 230. sic ubique in aliis Scriptoribus reponendum censet. Nam non sufficere unum Ms. Ciacconii ad mutandum numerum, quem habeant alii scripti editique Cæsaris. Sed non viderat Barthius Codd. Mss. Cæsaris Palat. et Bongars. in quibus, itidem ut in Ciacconiano, 120. legi adnotavit Dion. Vossius. Nec est ullum satis firmum argumentum, quo demonstrari possit, solos illos libros Cæsaris, qui habent 230. verum et incorruptum hunc numerum servasse, de quo et alia ejusd. Scriptoris, et Suet. Val. M. Flori, et Appiani exemplaria omnia, quantum quidem mihi adhuc constat, et Celsus 100. detrahunt. In minore numero libri Flori variant: nam Berol. Duisb. et v. e. habent *centum atque quadraginta*. *In scutum* est in solo Naz. *Sedere* pro, hærere etiam ap. Ov. xv. M. 161. 'Cui pectore quondam Sedit in adverso gravis hasta minoris Atridæ.' Et Virg. x. Æn. 785. Add. Gron. ii. Obs. 3. et Heins. ad Ov. iii. Tr. 9. 18.

§. 41 *Et alia castella Thessaliæ vastaret*] Naz. *vastarent*. Ryck. *vastarentur:* hoc si probes, legend. *Oricum, et Gomphi, et alia castella Thessaliæ vastarentur*. Græv. *Vastarent* etiam Voss. 3. et o. e. v. præter primam. De Orico vastato non modo nihil est in Cæsare, sed et contrarium ex eo colligitur. Nam iii. B. C. 78. scribit, se in Thessaliam discedentem ibi ægros cum præsidio reliquisse.

§. 42 *Tereret*] Ita malui cum edit. Stadii, quam Vineti, aliorumque, *terreret;* licet sic quoque Pall. tres. *Grut.* Atque sic etiam legend. conjeceram, priusquam Stadianam aut hanc Gruterianam ed. viderem: nam 'terere' est, sensim et progressu temporis imminuere: 'terrere,' subito metu avertere: facit huc simillimus locus supr. 2, 6, 28. 'Maceravit Annibalem, ut qui frangi virtute non poterat, mora comminueretur.' Ex diverso 3, 5, 25. 'Campaniam nostram subito adventu terrere voluit.' et 3, 8, 3. 'Prænavigantes subinde inopinato impetu terruere.' Quod etiam caussæ est, cur ap. Tac. 1, 1, 5. malim legi: 'Temporibus Augusti dicendis non defuere decora ingenia, donec gliscente adulatione deterrerentur: non *detererentur:*' contra quam doctiss. Viris visum est. Nam ingenia non deterebantur, sed manebant eadem, quantumvis gliscente adulatione: deterrebantur autem a scribendo, et dicendis temporibus. *Freinsh.* Ryck. Voss. 1. 2. *tereret.* Flor. *teneret:* ceteri s. et o. e. *terreret.* Omnino verum est *tereret,* ut supr. iii. 22. 5. et ap. alios sæpe *adterere.* Liv. vi. 8. 'Ne tamquam Veios oppugnantes in opere longinquo sese tererent.' Justin. ix. 1. 'Ne unius urbis oppugnatione tantus exercitus tereretur.' Sed ibi rectius videtur *teneretur,* quod ex Ed. Junt. restituit celeb. Grævius. 'Simul' sequente copula idem valet, quod, et. Vid. Gron. ad Liv. xxvi. 43.

Utque ardentissimi ducis consenesceret impetus] Prudens consilium, et sæpius usitatum. Vide supr. 2, 6, 28. *Freinsh.*

§. 43 *Milites otium*] Malim *Miles,* ut sæpius solet Noster, et alii. Ceterum sæpius occurrunt hujus generis

exempla: sufficiat indicasse unum Appiani locum huic plane geminum: est autem Civ. lib. 4. p. 661. Add. Diod. 21, 9. *Freinsh.* Ryck. *Miles ocium*, ut recte conjecerat Freinsh. *Græv.* *Miles* etiam Magl. Berol. Duisb. Fran. Voss. Edd. V. et J.

Ambitum ducis] Qua de caussa Domitius Ænobarbus 'Agamemnonem' eum appellavit, et 'regem regum,' Plut. Pomp. cap. 111. 'quod et ille propter bellum imperitasset regibus.' Appian. Civ. lib. 2. p. 470. Add. Arrian. 1, 4, 20. Hæc obtrectatio clarissimorum quorumque imperatorum proventus sufflaminavit: ut Metelli, ap. Sall. Jug. 64, 13. et Vell. 2, 11, 3. et Luculli, ap. Dion. princ. lib. 35. Interdum tamen ea suspicio non vana est; sicut Annibal amicis sæpius dixisse fertur; ideo se bellum trahere, ne debellatis Rom. ipse imperio privaretur: ap. Appian. p. 336. in fine. Pertinet ad illustrandum hunc locum Bruti dictum ap. Appian. Civ. lib. 4. p. 661. 'Videor ut Pompeius Magnus bellum gesturus, non tam imperator, quam imperata faciens.' Nam tot nobiles, qui ap. ipsum erant, 'socios magis imperii, quam ministros agebant:' quod de Muciano refert Tac. H. 2, 83, 1. Utrum autem moveri debuerit his objectionibus Pompeius, disputat Plutarchus in Vita, cap. 137. *Freinsh.* Cæs. III. B. C. 82. 'Unius esse negotium diei, sed illum delectari imperio, et consulares prætoriosque servorum habere numero' dicebant. Add. Liv. XXII. 25. et 34. et Wass. ad Sall. Jug. LXVIII.

Præcipitantibus] Freinsh. in Ind. dupliciter exponit. Secundo sensu etiam Perizonius accepit: nam ad Sanct. IV. 3. 13. putat supplendum esse, se.

Urbis, imperii, generis humani] Elegantius multo fuerit, si ita legas: *Urbis, imperii, id est, gen. hum.* nulla litera mutata: nam illud, *id est*, alias etiam unica litera: *i.* punctis utrinque circundata scribitur: exemplum supra hoc capite vs. 15. et *imperI* pro *imperii*, notissima librariorum consuetudine: fuerit igitur scriptum *imperI. i. generis humani.* Ei lectioni plane similis in Suet. Calig. 13, 1. 'Pop. Rom. vel, ut ita dicam, hominum genus:' adde supr. præf. 2. *Freinsh.* Perizonius ad verba 'Philippicis campis' adnotaverat: Infr. n. 64. et 66. 'Pharsalia.' Fuit in Thessalia urbs Phthiotidis Philippi, haud adeo procul a Pharsalo. Vid. Holsten. ad Stephan. Θήβη. Scribit ibi Holstenius, Thebas has, sive Philippos, non longe a Pharsalo abfuisse, in cujus subjectis campis nobile hoc prælium contigerit, colligi e Strab. IX. 431. Videntur igitur existimasse Holstenius et Perizonius idem prælium posse dici ad Philippos et Pharsalum factum, propter vicinitatem harum urbium. Sed hoc non ita apertum est, ut omni difficultate careat. Ad Pharsalum pugnatum fuisse constat inter omnes. Etiam certum est e Stephano in Φίλιπποι, et Polyb. V. 100. Thebas mutato nomine Philippos dictas fuisse. Sed non liquet e Strabonis libris vulgatis de intervallo inter Thebas et Pharsalum; et, si libros scriptos Strabonis sequimur, quorum lectio ibi in margine posita, et, mea quidem sententia, non improbanda est, Pharsalus a Thebis 200. stadiis abfuit. Nam in iis est, Alon 100. stadiis distare a Thebis, et in medio Pharsali et Thebarum sitam esse. Sed hoc quidquid est, videntur tamen veteres hoc prælium sine discrimine vel 'in Philippicis,' vel 'in Pharsalicis campis' factum dixisse. Nam vix alia causa erroris illius esse potuit, quo multi eorum, et in his etiam Florus inf. c. 3. n. 3. et c. 7. n. 6. Brutum et Cassium, qui ad Philippos Macedoniæ victi sunt, eodem loco, quo Pompeium, victos tradiderunt.

§. 44 *Tantum virium populus Romanus*] Legend. *populi Romani: Nun-*

quam uno loco tantum virium populi Romani, tantum dignitatis, fortuna vidit: ita clarum est, ut putidum sit multis probare: mirum tamen, hactenus fugisse tot homines doctos: sic leves mendæ, ut exiguæ maculæ, plerumque properantium oculos fallunt. *Salm.* *Populi Romani*] Sic omnibus literis Pal. 1. ac 3. nam 2. expressit duabus literis *P. R.* antea legebatur *populus Romanus.* Grut. Sic et Ryck. nisi quod ut Naz. pro *ullo* scribat etiam *uno*, quod reponendum. Ceterum hunc locum ex Pal. cod. sic primus recte correxit Gruterus Salmasio postea probante. Omissam tamen puto esse copulam. Non enim ἀσύνδετον istud est ad genium Flori. Totum itaque locum sic esse scribendum censeo: *Nunquam uno loco tantum virium populi Romani, et tantum dignitatis fortuna vidit.* Fortuna, inquit, nunquam in uno loco vidit tantas vires populi Romani, et tantam dignitatem, hoc est, tantos exercitus civium Romanorum, et tot viros magna dignitate præditos. Quod verum est. 'Vires' sunt exercitus: cap. seq. 'Sparsæ magis quam oppressæ vires erant,' hoc est, exercitus Pompeiani. Et cap. 12. huj. lib. 'Difficilius est provincias obtinere, quam facere. Viribus parantur, jure retinentur.' Justin. xi. 9. 'Nec inventas illis toto orbe pares vires:' ubi vide quæ notavi. *Græv.* *Populi Romani* habent etiam Toll. Fran. Voss. 2. et o. e. v. *Populus Romanus* Regg. et Voss. 1. 3. Error ortus est e notis: nam et Duisb. *Po. Ro.* *Uno* puto magis e conjectura Salmasii esse, quam e Naz. Nam Salmasius id ex eo in suo exemplari non adnotarat, et Gruterus e Naz. descripsit *ullo.* Nec intelligo, quid sit, quod Broekh. ad Propert. iii. 7. 8. scribit, Gruterum hic recte sustulisse *ullo*, de quo ap. Grut. nihil invenio. Amstelodamenses receperunt *uno:* quod quidem alteri præfero, neque tamen propter consensum librorum vulgatam lectionem, quæ non omnino intolerabilis est, mutandam duxi.

Hinc et illinc] Optimus liber, *hinc belli, illinc:* facile est videre legend. *hinc vel illinc*, quod postea reperi in altero vet. Pal. *Salm.* *Hinc vel illinc*] Est a Pal. 2. nam 1. *hinc belli illinc;* 3. *hinc illic;* vulg. *hinc et illic.* Grut. *Trecenta amplius millia hinc vel illinc*] *Vel* est ex ingenio Salmasii. Mss. et edd. *hinc et illinc.* Sed Ryck. *trecenta amplius millia bellatorum hinc illinc præter auxilia regum et senatus.* Non longe abit Naz. *trecenta amplius millia hinc belli illinc.* Probo Ryck. libri scripturam. Hæ sunt illæ vires Populi Romani; sequuntur auxiliares copiæ. Sed male post 'vidit' τελεία στιγμὴ locatur. Totum locum sic refingo secutus fidem codicis Ryck. *Nunquam uno loco tantum virium Populi Romani, tantum dignitatis fortuna vidit, trecenta amplius millia bellatorum hinc illinc, præter auxilia Regum et sociorum.* *Sociorum* debetur sollertiæ Annæ illius eruditæ. Nam *senatus*, quod omnes præ se ferunt libri, hic non posse ferri vel tyrones viderint. *Hinc illinc* sæpe ἀσυνδέτως ponitur. Terent. Adelph. iv, 5. 'An sedere oportuit Domi virginem tam grandem, dum cognatus hinc Illinc veniret?' Sic recte Donatus, qui notavit proverbium esse 'hinc illinc;' edd. pessimæ *huc illinc.* Lucret. lib. v. de Centauris: 'Hinc illinc parvis ut non sic esse potis sit.' *Græv.* *Vel* Salmasius e Pal. poster. profert, et est in Regg. Magl. Berol. Duisb. Fran. Voss. 3. et v. e. Probo tamen cum Grævio *hinc illinc*, quod etiam in Flor. est. Celsus quoque p. 154. particulam omisit; sed pro *hinc illinc* habet *hic illic.* Voss. 1. 2. *hinc belli illinc*, ut Naz. Nec tamen rejecerim *bellatorum*, quum id etiam habeat Celsus, qui hunc locum Flori prope ad verbum descripsit. Pro eo in Ed. Junt. est *armatorum.* Edd. vett. dis-

tinctionem maximam habent ante *trecenta*, excepta Ed. P. in qua est media. Pro *trecenta* Vossius ad Cæs. III. B. C. 88. suspicatur legend. *centena:* nam alioqui Florum vanissimum jactatorem habendum. Sed recte Davies. ad eum loc. ob illam ipsam causam, quod jactator est, nihil mirum esse eum adripuisse numerum, qui maximus proditus sit. Nam Appian. II. B. C. 471. referre, fuisse, qui scripserint, hinc inde ' CCCC. M.' pugnasse. *Trecenta* e Floro etiam Celsus habet.

Præter auxilia regum et Senatus] Sic omnes editi, quos ego quidem vidi, nam qui Mss. possident, nullum scripturæ dissensum indicant. Nemo tamen non videre potest, *Senatus* hac in oratione nullas esse partes ; quod indicandum videbatur, ut quatenus nos minus proficeremus, saltem alius mederetur : conjeceram tamen, *regum et nationum,* nempe liberarum, quæ regibus non suberant. Conjungit eadem Sall. de Rep. 1. 31. ' Romanos defessos et exsangues, regi aut nationi prædæ futuros.' *Freinsh.* Davies. ad Cæs. l. d. conjicit *regum et dynastum*, i. e. dynastarum : et ' reges' ac ' dynastas ' etiam a Cæs. III. B. C. 3. et Script. B. Alex. LXV. conjungi ostendit. Conjunguntur etiam a Suet. Tiber. XXVI. C. Nep. Ages. VII. Cic. XI. Phil. 12. et aliis. Vid. Wass. ad Sall. Cat. XX. Sed non minus sæpe conjunguntur ' reges ' et ' nationes.' Ita Cic. II. Off. 8. et pro Dom. XXXIII. Sall. IV. Hist. in Epist. Mithridatis, et Flor. II. 7. 5. Gronov. ad Stat. c. XXXII. putat Florum *auxilia Senatus* dixisse, quia numquam in unis castris tot numero Senatores fuerint, et quod multi eorum magnum comitatum secum traxerint. Verum ' auxilia ' non ita dici possunt de Senatu, ut de regibus : nam ' auxilia regum ' sunt eorum copiæ auxiliares, quo sensu vocem ' auxilia ' de Senatu non facile usquam inventum iri credo. Itaque si ea æque ad posterius vocabulum, pertinere debet, atque ad ' regum,' probabile est pro *Senatus* aliquid scriptum fuisse, cui vox ' auxilia' eadem significatione convenire posset, qua præcedenti ' regum.' Neque tamen *Senatus* hinc ejiciendum, sed alio, quam Gronovius volebat, referendum puto, nimirum ad præcedens ' dignitatis.' Etenim quum Florus paullo ante dicat, numquam uno loco ' tantum virium ' populi R. ac ' tantum dignitatis,' fuisse, et mox, quantæ fuerint eæ ' vires,' exponat verbis *trecenta hinc illinc millia,* omnino credibile videtur, eum deinde etiam aliud addidisse, quo declararet, quod de ' dignitate ' dixerat. Hoc autem quid aliud esse potuit, quam *Senatus*, cujus maxima erat ' dignitas,' et qui prope totus hinc illinc erat? Perizonio quoque non placebat hic aliquid mutari : nam ad *Senatus* adscripserat : 'Scil. fuit.' Unde intelligi potest ex illius sententia plenam orationem hanc esse : CCC. *amplius millia hinc illinc* fuerunt, *præter auxilia regum; et Senatus* hinc illinc fuit. Præterea scripserat *Senatus* referendum esse ad præcedens ' dignitatis ;' quod sero vidi. Si Grævii distinctionem sequimur, legendum est *et Senatum.* Et ita quidem planior est sententia, nec oratio supplementis eget. Sed o. s. et e. atque etiam Celsus habent *et Senatus.*

§. 45 *Ruinæ*] Vid. Barth. ad hoc Statii III. Th. 43. ' Signa dabat magnæ longe manifesta ruinæ.'

Fuga victimarum] Nam et hæc inter prodigia habita. Vid. Tac. 15, 7, 4. Papin. Th. II. 228. Sil. 5, 62. et alibi : ' Cum subito abruptis fugiens altaria taurus Exsiliit vinclis.' Vide Bernecc. ad Suet. Cæs. 59, 2. Videbantur enim irati Dii et hostiam aspernantes. Sicut e contra argumentum erat insigniter propitiorum, si semet obtulisset victima : quod factum in

obsidione Cyzicena. Plut. Lucullo, cap. 20. *Freinsh.* Add. Briss. I. Form. p. 14.

Examina in signis, interdiu] Ita etiam v. e. et tres Pall. neque aliter ediderat Vinetus: quomodo postea ex Ms. suo legend. ostendit Lipsius dict. cap. 19. lib. 2. Elect. antea vulgati, *examina, insignes interdum tenebræ.* Grut. Ceterum hoc sæpius prodigii loco annotatum est: ut supr. 2, 6, 14. Exempla alia plurima collegit Berneggerus in Obs. Miscell. 'Sedere tamen in castris Drusi imperatoris [et quidem copiosissimo examine; vid. Obsequentem cap. 131.] cum prosperrime pugnatum apud Arbalonem est, haud quaquam perpetua aruspicum conjectura, qui dirum id ostentum existimant semper:' Plin. 11, 17. Existimabant autem veteres per hoc 'discrimen magnum portendi, conjectura videlicet tali, quod hæ volucres post compositas sedes, opesque congestas fumo pelluntur et turbulento sonitu cymbalorum:' Amnian. 18, 6. *Freinsh.* Vitiosa illa scriptura, quam merito expulerunt Viri docti, erat in solo Reg. Q.

Interdiu tenebræ] Hoc etiam sæpius annotatum inter prodigia, ut ap. Liv. 37, 4, 4. 'Cœlo sereno interdiu obscurata lux est:' et 38, 36, 4. et Obseq. sæpius: sicut contra, 'Nocte interluxisse,' et 'Inter noctem lux orta:' rescribendum putem, *Internoctu luxisse*, et *Internoctu lux orta; internoctu*, inusitatius paullo vocabulum transpositum et mutatum est ab imperitis: profiteor tamen, nuspiam me vocem istam reperisse, sed analogia tam evidens est, res autem tam necessaria, ut non dubitem, quin eloquenda fuerit Romanis, et quidem hoc modo. *Freinsh.* Hæc refellit Gronov. ad Liv. XXIX. 14.

Circumsonare et...apud principia conspectus est] Legimus, *conspectus;* atque *est* delemus: totum locum ita constituimus: *Numquam imminentis ruinæ manifestiora prodigia, fuga victimarum, examina in signis, interdiu tenebræ, dux ipse et nocturna imagine theatri sui audiens plausum in modum planctus circumsonantem, et mane cum pullo, nefas! apud principia conspectus.* Locum integrum adscribere voluimus, ut appareret, quomodo legendum eum et distinguendum putem: quin recte nunc ita sit, ut posuimus, dubitaverit nemo. Illa omnia erant prodigia, quæ ordine enumerat, fugientes victimas, apum examina in signis, tenebras medio die, ducem ipsum audientem planctus in theatro suo, et mane in pullo apud principia conspectum. Hac igitur dictione locus hic opus habebat. *Salm.* Pall. tres *circumsonat:* poterat tota vox abesse, ut et mox distinctiuncula *est.* Grut. Somnium hoc Pompeianum refert etiam Plut. Cæs. cap. 61. et Obsequens; sed nonnihil corruptus, cap. 124. 'Ipse Pompeius pridie pugnæ die visus in theatro suo ingenti plausu excipi:' ubi putem scribend. *pridie pugnæ sibi visus*, nempe per somnum: sic Suet. Cæs. 81. 8. 'Ipse sibi visus est per quietem,' &c. *Freinsh.* 'Imago' pro somnio ap. Ov. Ep. Herus 193. et I. ex Pont. 2. 49. Horat. III. Carm. 27. 40. Suet. Calig. L. et alios. Vid. Barth. ad Stat. II. Th. 95. et 349.

Cum pullo (nefas!) &c.] Omen præcipue infaustum, et ferale, præsertim ap. Rom. qui pullis non utebantur, nisi in luctu vel reatu. Idem obtigit M. Crasso, bello Parthico, referente Appiano, p. 142. Quapropter, cum Antonius, allocuturus milites, quo miserabilior esset, pullam vestem peteret: amici id non concesserunt: eod. Appiani libro, p. 164. *Freinsh.* Ed. Vineti *cum pullo amiculo*, sed invitis libris, quorum nonnulli *cum pulla*, sc. veste. Sed *pullo* retinendum. Liv. XLV. 7. 'Pullo amictus

cum filio Perseus ingressus est castra.' Sic legendum. Val. M. I, 6. ' Pullum ei traditum est paludamentum, cum in prælium exeuntibus album, aut purpureum dari solet.' Hæc loca N. Heinsio feres accepta. *Græv.* *Amiculo* non est in scriptis, sed dudum ante Vinetum fuerat in omnibus Edd. Vett. excepta prima. Id quidem haud dubie est ab interpretatione Magistri; quamquam recte ita suppletur. Nam Latini nomina vestimentorum forma adjectiva efferre solent. Vid. Salm. ad Vopisc. Carin. XX. *Pulla*, quod Grævius in quibusd. libris esse dicit, nusquam inveni.

Conspectus] Sic rescripsimus, monente Salmasio, et Grutero etiam postea probante : prius erat, *conspectus est:* male. *Freinsh.* Qui contulerat Codd. Regg. cum ed. Grævii, quæ non habet *est*, hic quoque nihil monuerat. Nec dubito tamen, quin in iis, ut in aliis o. s. et e. ante Freinsh. fuerit *conspectus est.* Sed quia oratio respuit *est*, existimavi me tuto sequi posse Freinshemium, et alios, qui post illum hunc Scriptorem ediderunt.

§. 46 *Nunquam acrior neque alacrior exercitus Cæsaris fuit*] Expungendum alterutrum censet N. Heinsius *acrior* aut *alacrior* cum *neque*. Græv. Heins. in exemplari suo deleverat verba *acrior neque*. Tollius contra *neque alacrior* pro glossa habebat. Si alterutrum tollendum sit, potius adsentiar Heinsio. Nam veteres de militibus cupiditate pugnandi incensis sæpe dicunt ' alacritatem.' Vid. Cæs. I. B. G. 41. et 46. III. B. G. 24. et Justin. II. 9. Sed ἐπέχω. Nam multa συνωνύμως dicuntur, et *acer* et *alacer* non raro etiam ab aliis conjungi ostendit Savaro ad Sidon. VII. Epist. 6.

Pilum] Sic, Æn. 12, 40. annotatus est ' Tolumnius augur, Primus in adversos telum qui torserat hostes.' Non autem video, quid in hoc sit dignum hoc verborum apparatu, et h. l. ubi prodigia vel omina recensentur. Convenientius enim omnino fuerit legi, *dictum ;* hoc enim pro omine annotarunt Plutarch. Pompeio, cap. 117. Appian. p. 479. et ipse Cæsar, Civ. 3, 91. cujus verba, quod et ea Crastini fuisse videntur, adscribam : ' Faciam hodie, imperator, ut, aut vivo mihi, aut mortuo gratias agas.' Nam hoc vel præcipue pertinet ad alacritatem, quam modo Cæsaris militibus tribuerat Auctor. *Freinsh.* Satis obscure loquitur Florus. Nec tamen quidquam mutandum putem. Nam videtur idem voluisse dicere, quod alii prodiderunt; quum instructa acie altum utrimque silentium ac torpor esset, reputantium se adversus cives et necessarios suos pugnaturos, Crastinum primum omnium cum paucis in hostes procurrisse, piloque emisso initium prælii fecisse, atque ita totas acies ad manus venisse. Vid. Dion. XLII. 180. Appian. II. B. C. 476. et Cels. p. 154. ' Adnotatum' autem pilum Crastini dicit, tamquam omen quoddam, quod, ut e Lucan. VII. 473. colligitur, is, in quem pilum contorsit, eo interfectus est.

Inter cadavera repertus] Alter Pal. *inter cadavera repens:* quod etsi contentiosus aliquis posset defendere, nos, uno verbo, non probamus. *Salm.*

Minus admirabilior] Fran. *minus ammirabilis.* Hoc est a correctore, qui putabat non recte conjungi duos comparativos. Cels. VI. de Medic. 6. 29. ' Quantoque minor generi huic impetus, tanto finis minus expeditior est.' Script. B. Afr. LIV. ' Magis studiosiores.' Plura hujusmodi Sanct. Min. IV. 9. et ibi Perizon. Gatak. de Stilo N. J. XXV. Wass. ad Sall. Jug. XCVII. et Freinsh. in Ind.

§. 47 *Equitum copia*] *Equitatuum*, quidam vett. quod sequatur qui volet; nos vulgatam intactam relinquimus.

Salm. *Equitatuum* erat in Pal. 1. Hoc quidem Latine dici potest. Vid. III. 11. 8. Sed bene Salmasius.

§. 48 *Fusus a cornu*] Lips. emendat: *effusus a cornu:* probant sequentia: 'tantum in effusos equites fecere impetum.' *Græv.* Ryck. e vestigiis Cod. sui, in quo est *fussus*, malebat *missus*. Et sic etiam Perizonius. Sed Lipsii conjecturam confirmat Celsus, qui hic quoque Florum descripsit. 'Quum aliquamdiu,' inquit, 'æquis viribus hinc inde dimicaretur, Pompeius [fort. *et Pompeius*, vel *Pompeiusque*] multitudine fisus ad circumveniendum Cæsarem equitatum effunderet.' Doctiss. Reitzius de Ambig. in *Fusus*, putat vulgatum defendi posse, si pro copioso, longe lateque se extendente accipias, ut quum 'flumen' et 'mare' dicitur 'fusum.' Naz. Voss. et o. e. v. excepta prima, *contenderet*.

Germanorum cohortes] Magnus ille Lipsius, Milit. Rom. 4, 8. miratur Florum 'Germanorum cohortes' dicere, quas Cæsar, Civ. 3, 89. ostendat ex ipsis legionibus detractas. Quod mihi quidem secus videtur; nam Cæsar ibi 'ex tertia acie senas [ita recte Lipsius, alii *singulas*] cohortes detraxit:' tertiam autem aciem videtur dicere, cujus tertio loco mentionem fecerat, nempe cohortium, ap. quas Domitius curabat: in quibus Germanos meruisse, nemo dubitat. Si vero cum eodem Lipsio, et Plutarcho, Cæs. cap. 64. item Pomp. cap. 115. legere velis, *extrema acie*, idem sensus provenerit: 'aciem' enim absolute vocat cohortes illas, ut paullo ante etiam fecerat; nam legiones in cornibus constituerat; extrema igitur acie, hoc est, ab aversa, inquam, parte, ne videlicet a Pompeianis animadverti posset, eique nodo cuneus aliquis quæri. Hæc igitur tota Cæsaris acies fuerit. Dextrum cornu ipse cum sua decima legione tenuit; ut aperte Plutarchus; nam quod in Cæsaris Commentariis dextro cornu P. Sulla præficitur, vereor ut ipsius voluntate factum sit, cum utique mox subjiciat, 'se contra Pompeium constitisse;' at Pompeius in cornu suo sinistro, ipso Cæsare teste: restat igitur, ut in dextro Cæsar fuerit. Sinistrum cornu tenuit Antonius. Media acies ex cohortibus constitit XL. numero, ut quidem sensus poscit, quamvis LXXX. scribatur: additur enim, effecisse 'XXII. millia:' ut cohortes fuerint quingenariæ circiter; quod apparet etiam ex Pompeii copiis, supra ap. eund. Cæsarem, quarum CX. dicuntur effecisse 'XLV. millia;' aut, sicut in aliis exemplaribus est, 'LV. millia.' Ex hac igitur tertia sua acie, hoc est, media, Cæsar detraxit sex cohortes, numero tria millia militum, qui certe cur Germani non esse potuerint, non video. Nam cohortes in tota ista, etiam Pompeianæ aciei, descriptione, pro auxiliariis, non legionariis, accipio: quod latius hoc loco deduci, instituti ratio non patitur. Ceterum Dio etiam, lib. 41. p. 204. ait fuisse 'pedites, qui inter equitatum præliari consueverant:' quod certe alienum a Romanis militibus, Germanis tribuit Tacitus, G. 6, 6. 'mixti præliantur [equites peditesque]; congruente ad equestrem pugnam velocitate peditum.' Item Marcellin. 16, 26. exemplum habet. Add. Cæsarem ipsum, Civ. 1, 84. 3, 52. Liv. 44, 26, 3. De Romanis tamen similia legas ap. Liv. 26, 4, 4. Cæs. Civ. 3, 84. et Gal. 1, 48. 8, 36. *Freinsh.*

Illi esse pedites] Refert 'illi' ad propius, 'hi' ad remotius. Sic Ov. Ep. Penel. 40. et II. Am. 4. 46. Virg. VIII. Æn. 466. Catull. Carm. CI. Priap. c. XXI. Liv. XXIV. 29. Justin. XXII. 3. Add. Bud. in Comment. L. Gr. et Gronov. III. Obs. 16.

§. 49 *Una manu*] Id est, facillime

facta est, sine labore, ad quam inferendam non opus crat viribus. *Rupert.* Recte: vid. III. 5. 9. Sed locus Senecæ de Catone cap. II. de Constant. 'Cadentem Rempubl. quantum una manu retrahi poterat, retinuit,' in quo eadem significatione 'una manu' dici putat Rupertus, hinc alienus est. Nam ibi 'una manus' est, unus homo, unius hominis vires. Magis huc pertinet, quod est in Terent. Uno digitulo, Eun. II. 2. 53. 'Qui mihi nunc uno digitulo fores aperis;' et 'digito' in illo, quod ap. Suet. Aug. LXVIII. in Augusti contumeliam acceptum est, 'Viden' ut cinædus orbem digito temperet?' Contra 'utraque manu,' pro summis viribus: vid. Passerat. ad Propert. III. 3.

§. 50 *Multus*] Idem fere atque inf. n. 82. 'Per totum agmen, oculis, manibus, clamore volitare.' Nam hoc dicit: Cæsarem, quacumque parte præsentia ejus desiderabatur, præsto fuisse, aciemque instruendo, hortando, ac pugnando, et ducis et militis officio functum fuisse. 'Multi' in aliqua re esse dicuntur, qui adsidui in ea, interdum etiam, qui nimii sunt. Vid. Ind. et Gron. ad Liv. xxv. 18.

Mediusque inter Imp. et militem] Sic Catilina 'strenui militis et boni Imp. officia simul exsequebatur.' Sall. Cat. 60, 3. et Vespasianus, ap. Tac. H. 2, 5, 1. *Freinsh.*

Miles, faciem feri] Auctores veteres hujus præcepti rationem fingunt eam; in exercitu Pompeiano fuisse juvenes formosos, quibus præcipua vultus cura, et deformationis metus. Sed eos quidem eleganter refellit Rutgersius, Var. Lect. 1, 4. quem vide. Nec tamen ejus sententiæ accedimus, qua putat, eo factum id esse, ut noti vultus turbarentur, neve quis suis, si agnovisset, parceret, eoque pugnandi ardor senescceret; nam illud nihilo secius accidere poterat, cum prinsquam se mutuo cæderent, in conspectu essent; et, si maxime deformata facies esset, ex ipsis armorum insignibus, notoque vocis sono nosci invicem potuissent; sicut autem 'potuerunt,' Dione quidem referente, multos interfectoribus suis mandata ad suos referenda dedisse. Restat igitur, ut credamus, hanc pugnandi formam, quibuslibet in præliis efficacem esse, cum hoc modo, dum vitantur vulnera, facies avertatur, eoque metus crescat; et adversariis repercutiendi facultas adimatur: quo pertinet, oculorum esse præcipuam homini curam, quos ideo natura quoque diligentissime muniverit. Aliud etiam Cæsaris propositum arguere videtur Lucanus, 7, 318. 'Nec cædere quisquam Hostis terga velit.' Quasi diceret: In obsistentes tantum pugnandum: quæ res valde usitata est in subitis urbium invasionibus, ubi solitum proclamari, neminem cædendum nisi armatum. Ideo Tacitus, G. 43, 11. 'Primi in omnibus præliis oculi vincuntur.' Nec primus Cæsar hoc advertit, sed jam ante 'Romani non cæsim feriendo, sed punctim subinde rectis gladiis utendo, qui mucronibus valent, crebro repetitis ictibus pectora et facies hostium cædebant.' Auctor Polybius, 2, 33. Etiam Germanici præceptum est, ap. Tac. Ann. 2. 'mucronibus ora quærerent.' *Freinsh.* Rupert. ad h. l. et Freinshem. ad Curt. IV. 4. 14. interpretantur e Lucano. Sed hoc non optime convenit sententiæ Flori, eam vocem 'doctam' dicentis, i. e. ut Ryckius exponebat, ex intima rei militaris artisque disciplina petitam, et quæ non nisi a peritissimo Duce proficisci potuerit. Jam vero ut non alii cæderentur, quam qui repugnabant, non valde doctum præceptum erat: quippe quod vel mediocriter peritis rei militaris Ducibus facile in mentem venire possit, et sæpe venerit, ut est ap. Freinsh. l. d. Boeclerus in Dissert. ad h. l. videtur existimasse, eam fuisse hujus præcepti ra-

tionem, quam hic primo loco ponit Freinshemius: nam scribit, hanc vocem ex disciplina et more pugnandi interpretandam esse; sicut Germanicus ap. Tac. II. A. 14. suos hortatur, 'densarent ictus, ora mucronibus quærerent.' Sed fortassis et hæc et illa, quam Plutarch. et Appian. adferunt, fuit hujus vocis ratio: neque enim puto omnino vanam aut fictam esse eam, quam hi prodiderunt. Etenim Freinshemius aliique hoc ita ex his referunt, quasi Cæsar suis hoc adversus totam aciem Pompeianam præcepisset, quod hi et Frontin. IV. 7, 32. adversus solos equites Pompeii præceptum dicunt. In his autem credibile est, ut alias, ita tum quoque fuisse nobilissimos et præcipuos quosque, et e Romanis, et e regum ac dynastarum auxiliis; qui quum vulneribus ac præliis non valde adsueti essent, formaque et ætate florerent, ut scribit Plutarchus, non tam absurdum est existimare, iis hac forma pugnandi metum deformitatis injectum fuisse.

Parce civibus] Recenset hoc factum etiam Polyænus, lib. 8, 23, 29. et, ut opinor, hæc verba: nam quod ibi φείδεσθαι τῶν πολεμίων legitur, nescio quomodo tolerari possit: cum ea vox nihil habeat, quod persuadere militem ad parcendum possit; at vero efficax est vox 'civium:' putem igitur ibi rescribendum φείδεσθε τῶν πολιτῶν, ut hæc ipsa verba exprimantur: sequentia autem, 'quum ipse sequeretur,' valent, insequeretur, persequeretur: hoc sensu supr. 1, 10. 8. *Freinsh.* Suet. Cæs. LXXV. hoc inter exempla moderationis et clementiæ Cæsaris refert. Appianus autem scribit, eum, quod vereretur, ne Pompeiani ordines instaurarent, præconibus dimissis jussisse parci civibus, et sola auxilia cædi: in quo nulla jactatio est.

§. 51 *Dignitatis*] Ita Pall. o. et ed. nostra vetus. Sic Tac. A. 3, 5. 'Pauci, et, ut ita dixerim, non modo aliorum, sed etiam nostri, superstites sumus.' Argentarius, ap. Sen. Suas. VII. 'Non ille te vivere vult, sed ingenii tui facere superstitem.' *Freinsh.* Sic et Liv. XL. 8. Cic. I. ad Q. Fr. 3. Tac. I. A. 61. et Suet. Tib. LXII. Salmasius hic e Pall. nihil adnotaverat: Gruterus *dignitatis:* sed in Edd. suis retinuit *dignitati*, quod etiam Reg. F, Magl. et Ald. habent, ceteri s. et e. *dignitatis*. Parum interest. Sed credo *s* potius excidisse a fine hujus vocis, quod eadem litera est prima sequentis, quam ei ex hac adglutinatam.

Ut cum majore] In Ryck. in initio horum verborum non legitur *ut*. Videtur *ut* excidisse, et postea bis perperam fuisse inculcatum. Scribend. enim: *Superstes dignitatis suæ vixit, ut, cum majore dedecore per Thessalica Tempe equo fugeret, una navicula Lesbon applicaretur.* Lips. malebat: *ut cum majore dedecore per Thessalica Tempe equo fugeret uno, et una navicula.* Græv. *Ut* post 'vixit' etiam ab Edd. B. S. et P. abest: hoc ultima syllaba vocis præcedentis videtur absorpsisse. Deinde libri nonnihil variant. Flor. *et una*, ut volebat Lips. ceteri, etiam Vineti, *ut una*, et Reg. Q, et Fran. præterea *applicaret*. Si *ut* retinetur ante 'una,' ut in plerisque s. et Edd. V. et J. nulla est ratio, cur non etiam poni debeat ante 'pulsus,' ubi et Heinsius id adscripserat; aut, si ibi locum habere non potest, cur ante 'una' relinquatur. Sed fortassis scripsit Florus *applicaret: ut*, et ex eo deinde factum est *applicaretur:* quamquam etiam conjici potest *applicaretur pulsus: ut Syedris.* Amstelodamenses hunc locum ediderunt ex sententia Grævii. Mihi non visum fuit discedendum a libris scriptis, vetustissimisque, et Gruteri ac Freinshemii Editionibus.

Ut una navicula] Pal. alter, *cum una navicula:* sed nihil necesse illud *cum*

addere, quod facile potest abesse. Plutarchus, de ead. re, ἐπὶ νεὼς μιᾶς καὶ ἀλλοτρίας. *Salm.*

Pulsus Hedris in deserto Ciliciæ scopulo] Hic scopulus fuit omnium eruditorum, qui ad Annæum emendandum accesserunt. Quis enim non conatus est aliquid elicere ex hac veteri scriptura, pro qua nescio quæ monstra vetustiores critici nobis obtruserant? et tamen nemo hactenus fecit quod voluit. Videant vero quid nos profecerimus. Libri, quos nobis videre licuit, habent, *Hedris.* Sic et Vinetiani. Emendandum contendo: *pulsus Syedris deserto Ciliciæ scopulo:* levi mutatione. Primum *s* mutuati sumus ex fine præcedentis vocis. Deinde aspirationem mutavimus in *y*, quæ in illam temere degeneraverat. *Syedris* igitur vera lectio. 'Syedra' Ptolemæus inter παραλίας Ciliciæ recenset, Stephanus noster πόλιν Ἰσαυρίας vocat. Isauria autem et Trachea Cilicia sæpius confunduntur. Lucanus, de ead. fuga Pompeii loquens, lib. VIII. 'Ad profugum collecta ducem, parvisque Synedris.' Multos vidimus scriptos codices, in quibus eam lectionem reperimus. Correctores, brutum genus, *Celendris* reposuerunt, pro *Synedris.* Aptissime vero. Quorum stuporem quibus verbis possum satis castigare? *Celendris, Celendridos,* vel *Celenderis,* ut ap. alios legitur, urbs Ciliciæ, sed minime παραλίας. At illi, Κέλενδρα, Κελένδρων, dici putaverunt, cum sit Κελενδρίς. Quid multis argutamur? In Lucano legend. *Syedris.* Ita una eademque manu insignem maculam sustulimus ex duobus optimis auctoribus. *Idem.* *Hedris*] Revocandam putavi lectionem primæ editionis, confirmatam et nostris et Mss. Vineti: etsi non me expedio illo *Hedris:* quod et in Pal 1. ac 3. nam 2. *Hesdris:* pro eo cupiebat Vinetus, *Synedris.* Salmasius noster, littera minus, *Syedris;* neuter male. *Grut.* Salmasii lectionem veram puto, quam et ipse firmat latius in Solinum p. 771. c. Porro etiam pro istis *applicaretur pulsus,* rescribo, *applicaret; pulsus,* nisi quod illud *pulsus* in superiorem potius lineam rejiciendum videtur: *applicare* dictum pro, appellere, sicut ap. Justin. 2, 4, 21. et 2, 12, 2. ceterum dictio *ut* repetenda est, ut appareat ex toto contextu. *Freinsh.* Insignem hujus perditissimi loci emendationem debemus ingenio maximi Salmasii, quam stabilit Ryck. cod. in quo scribitur, *pulsus Synedris,* uti ap. Lucan. lib. VIII. quoque scribi in Mss. 'Ad profugum collecta ducem, parvisque Synedris,' idem Salmasius notavit: in antiquis edd. Flori legitur *pulsus Hedris,* in aliis *pulsus Larissa.* Mox ex optimo cod. restituit Salmasius *in Pelusio littore.* Vide quam nec hic longe ab illo recedat Ryck. in quo scribitur *in pulso littore.* Græv. *Syedris* in Magl. fuisse credi potest Tollio, quoniam is e Flor. et Berol. adnotarat *Hedris,* quod etiam in Duisb. Fran. Voss. 1. 2. et v. e. est. Voss. 3. *Edris.* E Regg. nihil ad Ed. Grævii, quæ habet *Syedris,* adnotatum erat. Emendationem Salmasii auctoritate nummorum vett. in quibus est ΣΥΕΔΡΕΩΝ, confirmat Holsten. ad Steph. in Σύεδρα: quo minus dubitavi cum Grævio et Amst. recipere *Syedris.* In Strab. XIV. 669. est Συδρή, pro quo Salmas. ad Solin. p. 542. itidem scribit Σύεδρα. A vett. edd., quas dixi habere *fugeret pulsus,* etiam abest nomen loci post 'pulsus,' excepta B. quæ habet *pulsus Hearis.* Idem est in Junt. Recentiores quædam pro *Hedris* exhibent *Larissa,* et cum edd. B. et J. distinctionem mediam ante 'pulsus' ponunt, quæ in aliis vett. post hanc vocem est: quod præfero. Nam Pompeius nec Larissa nec Syedris pulsus est. Vid. Lucan. VII. 712. seqq. et VIII. 455. 'Pulsus' ergo hic accipio pro, victus, fugatus, ut in eo, quod Pompeius Sye-

dris de se dicit ap. Lucan. VIII. 271. 'Me pulsum.'

§. 52 *Pelusiaco litore*] *Pelusio littore*, in optimo libro. *Pelusium litus*, Πηλουσία ἀκτή. Nam Πηλούσιος, et Πηλουσιακὸς, sunt ἐθνικά. *Salm. Pelusio*] Est a tribus Pall. prius publicati, *Pelusiaco*, quod eodem redit: nisi videretur redonanda scriptori cuique scriptura sua germana. *Grut.* Sic etiam habebant Mss. Vineti, et q. editiones. *Freinsh.*

Spadonum] Qui potentes eo in regno plerunque: tangit Seneca de Benef. 5, 16. fine capitis. Idque ex moribus Persarum, de quibus Curt. 3, 3, 24. 'Spadonumque grex, haud sane illis gentibus vilis.' *Freinsh.*

Septimii] Hic est 'L. Septimius' ap. Cæs. Civ. 3, 104. et Dion. lib. 42. *Vinetus.* Adde Cic. Fam. 8, 8, 12. *Freinsh.*

§. 53 *Incendii cineres*] Eodem simili de incendio utitur supr. 3, 5, 14. *Freinsh.* Add. II. 15. 15. et III. 21. 9. Salmasius e suis adnotarat *atquin*, et *recaluerunt.* Sic etiam libri Vineti, et plerique alii, cum v. e.

§. 54 *Sine partibus*] Partes enim proprie dicuntur, unius reip., in factiones scissæ, cives; exteri, hostes: quemadmodum antiqui vocabant peregrinos omnes, auctore Festo. *Freinsh.*

§. 55 *Summum civilis belli scelus*] Pompeii necem. *Idem.* 'Medius' sæpe pro eo, qui intervenit, et conciliat. Vid. Juret. ad Symmach. IV. Ep. 51. Schulting. ad Sen. I. Controv. Gron. Obs. Eccles. XIII. et quos laudat Drakenb. ad Sil. XVI. 222.

Tanti viri] Ita v. e. Reliquæ hactenus, *clarissimi viri;* prorsus præter scripturam Pall. in quibus et visitur altera. *Grut.* Naz. Ryck. Voss. et Edd. vett. excepta prima, *clarissimi:* credo glossam esse. Mox Voss. 2. Edd. S. P. et J. male *effusa.* Vid. Heins. ad Val. Fl. I. 762. et ad Sil. VI. 572.

§. 56 *Aderat puellæ forma*] In qua quantum patrocinii sit, expressit Petronius his verbis: 'Jam Gniton mirabili forma exarmaverat nautas, cœperatque etiam sine voce sævientes rogare.' Add. Tac. 12, 51, 6. *Freinsh.* P. Syrus ap. Rupert. 'Formosa facies muta commendatio est.' Lucan. X. 105. de Cleopatra: 'Vultus adest precibus, faciesque incesta perorat.' De translata significatione verbi 'adesse' Freinsh. in Ind. Cur autem Cæsar putaverit cognitionem causæ inter Regem et Cleopatram ad se pertinere, ipse exponit III. B. C. 107.

Injuriam; odium] Videtur excidisse particula *tum*, sive *jam*, aut quæ similis: dicit enim, Cleopatræ patrocinio fuisse formam, injuriam, tum odium regis. Ad injuriam quod attinet, eam miserationem, et inde favorem, conciliare, notat etiam Noster, inf. 4, 4, 4. 'Augustum ætate et injuria favorabilem.' Sic ap. Tac. 3, 75, 5. 'Labeoni commendatio ex injuria.' Add. Vell. 2, 34, 2. *Freinsh.* 'Ασύνδετον h. l. vix ferri potest. Perizonius varias conjecturas adscripserat: primum, pro *et quæ* fort. legend. *sed quæ*, vel delend. *et:* deinde, *et* forte loco motum, et ante 'odium' ponendum esse; idque sibi verisimilius videri. Ego locum ita nondum sanatum puto, quod non intelligo quid sit, 'forma duplicatur injuria.' Nec verba, 'quæ duplicaretur,' referenda videntur ad præcedens 'forma,' sed ad sequens 'injuriam,' hac sententia: Agebat causam Cleopatræ illius forma; agebat etiam injuria, quæ eo ipso gravior videbatur, quod talis passa erat injuriam: quasi scil. minus gravis sit injuria, quæ deformi infertur, quam quæ formosæ. Sed sic quoque oratio salebrosa est, et nominativus, injuria, dure suppletur. Ed. Sab. *passa videbatur injuria.* G. Vossius ad verba 'quæ duplicaretur' adnotaverat: Scil. causa: quod nihilo magis placet. 'Talis' est, tam pulchra, tam insigni forma, ut sæpe

de iis, qui aliqua re excellunt, et clari sunt. Vid. Burm. ad Petron. LXI.

§. 57 *Partium fato dederat*] Qui non amicitia erga Cæsarem ductus Pompeium occiderat, sed quia Pompeius ejusque partes infelices fuerant. Sic *dare* Tac. I. A. 10. 'Cassii et Brutorum exitus paternis inimicitiis datos.' Vell. II. 7. 'Visa ultio privato odio magis, quam publicæ vindictæ data.' Celsus hanc sententiam ita expressit: 'Simul illud intelligens [Cæsar,] cæde illa non sibi Regem gratificari voluisse, sed fortunæ, in se idem, si sors tulisset, ausurum.' Et Lucan. IX. 1081. in Oratione Cæsaris ad ministros Regis, caput sibi Pompeii offerentes: 'Nec fallere vos me Credite victorem: nobis quoque tale paratum Litoris hospitium: ne sic mea colla gerantur Thessaliæ fortuna facit.' Non video autem, cur Florus dicat 'si expedisset,' pro, si potuisset, vel, si fors ita tulisset, ut Cæsar victus ad ipsum confugisset: nam etiam magis expediebat Regi Cæsarem interficere, quam Pompeium.

§. 58 *Obsessus in regia*] Casum hunc, totumque istud bellum, luculenter descripsit Cæsar, fine B. C. et Hirtius, sive quis alius auctor est B. Alexand. *Freinsh.*

§. 59 *Incendio*] Quo conflagravit instructissima Lagidarum bibliotheca. Sed huc necessitas adegerat: alias haud dubie pepercisset, sicut 'Demetrius rex propter Jalysum, Protogenis ne cremaret tabulas, cum ab ea parte sola posset Rhodum capere, non incendit: parcentemque picturæ fugit occasio victoriæ.' Plinius, 35, 10. *Idem.*

In peninsulam Pharon] Al. *in insulam Pharon.* Græv. Hoc nusquam inveni. Naz. libri Vinet. Ryck. Fran. Voss. 1. 2. et Ed. B. *in pene insulam.* Duisb. et v. ed. *in peni insulam.* Pal. pr. *impune insulam.* Junt. *in pone insulam.* Voss. 3. *pene in insulam.* Probum est *in pæne insulam.* Vid. supr. III. 6. 11.

Inde depulsus in maria] Pal. alter, *delapsus in maria:* non tam recte. *Salm.* Alter Pal. *delapsus*, nihilo deterius. *Freinsh.* Ego cum Salmasio sentio.

Relicto] Sic quoque Dio et Appianus. Contra Suet. Cæs. LXIV. scribit paludamentum mordicus traxisse, ne spolio potiretur hostis. Vid. ibi Torrent.

§. 60 *Tandem*] Tres Pall. volunt legamus *Tum.* Grut. In v. nostra est, *Tamen.* Freinsh. *Tum* etiam Ryck. Toll. Duisb. Voss. Ed. V. et J. *Tunc* Fran. *Tamen* Edd. B. S. P. et A. in Ed. Vinet. et Plant. est *Tandem.* Hæc sæpe confunduntur e compendio scripturæ.

Debellata perfida gente] Restitue veterem lect. *de imbelli ac perfida gente justa generi manibus dedit.* Excusam, quam vulgo vetustiorem, sed falso, crediderunt, recentes tantum, et deterioris notæ, codd. exhibebant. In optimo libro legitur: *dein belli ac perfida gente*, manifestis veræ lectionis vestigiis. *Salm.* *Debellata perfida gente*] Admisi lectionem v. e. nec non membranarum Vineti: publicabatur passim, *de imbelli et perfida gente;* non male, nisi obstarent Mss. etiam Pall. quorum etsi duo tuentur prius, primus tamen, qui et melior, adhæret lectioni secundæ: ita sequatur quisque, quod libet. *Grut.* *De imbelli ac perfida gente*] Sic Ryckian. ut et ex Naz. vestigiis legendum vere censuit Salmasius, cujus sententia non fuit repudianda. Quin et Vinetus ex suis libris olim sic edidit. Male ex deterioribus codicibus pro his substituit Gruterus: *debellata perfida gente.* Græv. Vinetus quidem ita edidit e vett. edd. quæ, præter primam, omnes id habent: sed scribit in libris suis alteram lectionem fuisse, cum quibus consentiunt Reg. Q, Toll. Duisb. Voss. 1. 2. et Fran.

Justa] In Flor. et Voss. 3. addita erat glossa, *de imbelli ac p. g. justa generi manibus piacula dedit.*

Theodotus magister] *Magistrum* vocat quem Plutarchus ἐπὶ μισθῷ ῥητορικῶν λόγων διδάσκαλον ἀνειλημμένον. *Salm.* Ptolemæi pueri præceptor, Appian. Civ. lib. II. p. 480. fuit autem Samius, arte rhetor. Idem et Plut. Pomp. cap. 127. Hunc postea Brutus cruci affixit. Idem, ib. cap. 133. et in Bruto, cap. 48. sive Cassius, volente Appiano, p. 484. De notione verbi 'magister,' in Ind. *Freinsh.*

Ne virilia quidem portenta] 'Ambigui mares' vocantur eunuchi Claudiano, in Eutrop. 1. 462. *Idem.* Vid. Quintil. v. Inst. Orat. 12. Ryck. Duisb. Fran. et pleræque edd. vett. *Photinus.* Est obvius error in libris Latinis. Vid. cl. Oudendorp. ad Lucan. VIII. 483. et alia de eo ad x. 517.

Diversa per mare et terras fuga et morte] Est a vet. ed. nam vulg. *diversi per mare transfugio et morte; &c.* Lipsius, dicto cap. emendabat e libro calamo descripto, *divisa per mare et terras fuga, &c.* bene: *diversa* tamen restabat quoque in Mss. Vineti, nec non in o. Pall. *Grut.*

Regis] 'Civili bello Pontino periisse' ait L. Ampel. Patet leg. *Pompeiano.* Freinsh.

In aureæ loricæ honore] Capitolinus, in Maximino juniore, cap. 3. 'Usus est aurea lorica, exemplo Ptolemæorum.' *Vinet.* Freinsh. in Ind. 'honorem' recte exponit, decus, ornamentum. Ita non raro Poëtæ. Vid. Torrent. ad Horat. Epod. XI. 9. et Interpp. Virg. in II. G. 404.

§. 61 *In Asia*] Hanc historiam scribunt Suet. Cæs. cap. 35. Plut. Cæs. cap. 73. Late Commentarius de B. Alexandrino. Eutrop. lib. 6. cap. ult. Epit. Liv. 113. Meminit Plinius, 25, 4. et 33, 12. Appian. Civ. lib. 2. pag. 484. Frontinus, 2, 2, 3. docet quo astu a Cæsare victus sit. *Camers.* Liv. XXIV. 35. 'Urbes, quæ in motu rerum ad Carthaginienses defecerant.'

Quasi de industria, &c.] Similis observatio in Justin. II, 15, 2. *Freinsh.*

§. 62 *Magis discordiæ nostræ fiducia*] Hoc vult Suetonius, Cæs. 35. 5. cum inducit Pharnacem, 'occasione temporum bellantem.' Vid. supr. 3, 5, 4. Sic legend. in Hirtio, de B. Alex. c. XXXIV. Vide Tac. 4, 24, 1. et Germ. 37, 9. *Idem.*

§. 63 *Uno, et, ut sic dixerim, non toto prælio*] Simile supr. 2, 7, 11. 'Uno, ac ne hoc quidem justo prælio.' *Idem.* Verba 'non toto prælio' ita accipi possent: Tantum partem exercitus Cæsaris pugnasse; nisi Scriptor B. Alex. LXXIV. proderet, utrumque cornu et mediam aciem Cæsaris pugnasse. Anna ea refert ad brevitatem pugnæ, ut quæ tantum quatuor horas duraverit. Hoc sumsit e Suet. Cæs. XXXV. 'Pharnacem intra quintum, quam adfuerat, diem, quatuor, quibus in conspectum venerat, horis, una profligavit acie.' Sed horum verborum sententia non est prælium quatuor horas durasse. Florum tamen celeritatem victoriæ voluisse indicare verbis 'non toto prælio,' liquet ex iis quæ addit de fulmine. Et celerem victoriam fuisse intelligi potest e Dione et Appiano.

More fulminis] Eadem comparatio de Alexandro ap. Himerium Sophistam, de reducendo Æschine: 'Hostes confecit instar fulminis et tonitrus, quod sæpe, antequam expectetur, præcedit:' et de Juliano, ap. Marcellin. 17, 17. 'Subito cunctos aggressus, tamquam fulminis turbo perculsit.' *Freinsh.* In sequentibus elegantem ἐπιτροχασμὸν esse, quo eadem verborum celeritate res percurritur, qua gesta est, adnotat Rupertus: ap. quem vid. plura hujusmodi, nec non ap. Barth. ad Claud. de B.

Gild. 12. et Voss. v. Inst. Orat. 2. 1. et 8. 5.

Ante victum hostem esse, quam visum] Suetonius, Cæs. 37,4. ita rem narrat: 'Pontico triumpho inter pompæ fercula trium verborum prætulit titulum, VENI, VIDI, VICI, non acta belli significantem, sicut ceteris, sed celeriter confecti notam.' Plut. in Vita, cap. 73. ad Amintium quendam amicum tria ista verba scripsisse. Appianus Civ. lib. 2. p. 485. simplicius; in urbem eum scripsisse. Vide et Dion. lib. 42. p. 234. Suetonio tamen magis crediderim. Errat Vir doctus ad Vell. dum scribit: 'Seneca pater imitatione Tusci hæc tria protulisse significat:' cum ibi (locus est Suasor. 1. 2. in fin.) Tuscum irrideat Seneca, quod accommodet Xerxi, quæ 'multos post' [Xerxem nempe, non Tuscum] 'annos Divus Julius victo Pharnace dixerit.' Nam Tuscus ille diu post Cæsarem vixit. Scaurus enim, quem majestatis reum fecisse ibi dicitur, extinctus est A. U. C. 787. circiter 80. annis a morte Cæsaris. Imitatur hoc Sidonius, Carm. 5, 366. de suo Principe: 'Maximus isse est, Non pugnasse, labor; terimus cur tempora verbis? Pervenit et vincit.' Et fortassis ipse Florus, supr. 2. 7, 11. 'Introisse victoria fuit.' Pertinet huc (potius quam ad fulgorem oculorum, de quo alias exponitur) illud militum Rom. ap. Tac. 3, 45, 3. 'Viderent modo adversos, et aspicerentur:. id satis ad victoriam.' Simile huic exemplum est supr. 2, 2, 6. *Freinsh.* Celsus refert verba Cæsaris, 'Veni, vidi, vici.' Deinde addit: 'Alii dicunt, dixisse eum: Veni, et ante hostem, quam viderem, vici.' Hæc descripsit e Floro, qui solus ita prodidit.

§. 64 *In Africa*] Bellum in Africa contra cives a Cæsare gestum scribunt Hirtius, Singulari Commentario, Liv. Epit. 113, ct 114. Plut. Cæs. c. 74. &c. et Caton. min. c. 82. &c. Copiose Appianus, lib. 2. Civ. *Cam.*

Reliquias] Quemadmodum reliquiæ naufragiorum æstu maris in litora expelluntur, sic impetus furoris ejecerat et expulerat reliquias partium victarum in Africam. Metaphora a naufragiis, quorum reliquiæ fluctibus 'expelli' dicuntur. Gaius l. 5. D. de Incend. Ruin. Naufr. 'Jacentem rem ex naufragio, quæ fluctibus expulsa sit.' Cicer. pro Sext. III. translate: 'Fluctibus Reip. expulsum, in alienis terris jacentem.' 'Furorem' tribui his, qui bella civilia excitant, iisque inter se committuntur, est supr. III. 12. 7. 'Æstus' quoque de vehementi impetu et adfectu animi sæpe dicitur, ut 'Æstus curarum,' et 'irarum' in Virg. aliisque. Sed tamen aliquanto tumidior videtur hæc metaphora.

§. 65 *Sparsæ magis, quam oppressæ, vires erant*] Hæc itidem ex Lucano, 8, 273. 'Sparsit potius Pharsalia nostras, Quam subvertit, opes.' Ideoque duci sollicite curandum, ut victis semel hostibus acriter instet, nec vires eorum denuo coalescere patiatur. Sic Cæsar, harum artium prudentissimus, ap. App. Civ. lib. 2. p. 478. 'Discurrendo per exercitum supplex orabat, ne gravarentur tantum laboris insuper impendere, dum castra Pompeii capiant: docens, si patiantur denuo coire hostiles copias, unius tantum diei fore victoriam.' Et hoc est 'scire victoria uti;' quod ignoratum aut neglectum Annibali, Carthaginem perdidit. *Freinsh.*

§. 65 *Auxerat*] Anna: 'Clades Pompeii effecerat, ut se arctius sacramento obstringerent, ad bellum contra Cæsarem gerendum.' Melius Ryck. 'obfirmatiores eos fecerat ad bellum.' Nam hoc dicit Florus: Eos clade et nece Pompeii ita exacerbatos fuisse, ut ad eam vindicandam majore ira ac pertinacia bellum gererent, quasi per eam religiosiore quodammodo sacramento adstricti essent. Nam 'sacramentum'

hic translata significatione dicitur. Vid. III. 10. 2.

Mauritaniæ] Salmasius in exemplari suo adnotarat *Maurelaniæ;* sed sine indicio libri, in quo ita scriptum invenerat. Ea scriptura est in Inscriptionibus et Nummis vett. et quibusdam libris Pomponii Melæ I. 5. quam et vetustiorem esse altera censet Pierius ad Virg. IV. Æn. 206. Add. Ryck. ad Tac. I. H. 11. Editiones vett. quæ primam proxime sequutæ sunt, *Mauritanius* et *Mauritanus:* ut 'Rex Ægyptius,' 'Cyprius,' 'Pergamenus,' ap. alios.

§. 66 *Amplior eoque acrior*] Hoc esset, major eoque major, pulcherrimo loquendi modo, et proxime ad Auctoris genium: si tamen, ut hoc etiam addam, aliquis Latinorum *amplum impetum* dixit, aut dicere potuit. Dubium mihi non est, quin post illud 'amplior' aliquid exciderit, cujus sensum certe reponere promptum sit: est autem hic; *amplior hic hostium exercitus; eoque acrior, &c.* nam hoc clamant sequentia: 'post Pompeium crevisse bellum.' Aliter ista comparatio inter Pharsaliam et Thapson non constat. *Freinsh.* Ryck. *nisi quod amplior ea acriorque Cæsarianorum impetus fuit:* inepte alii *eoque acrior,* quod est, ideoque acrior. Si res mei esset arbitrii *amplior* delerem. Quid enim est *amplus impetus?* quis sic loquitur? aut forte legendum: *nisi quod ardentior eo, acriorque Cæsarianorum impetus fuit:* eo scil. impetu, quo ap. Pharsalum fuerunt usi. Superius de Pharsalica pugna: 'Nunquam acrior neque alacrior Cæsaris exercitus fuit.' *Græv.* Mihi probabilis videtur sententia Freinshemii, quam etiam Anna sequitur. Amstelodamenses expresserunt scripturam Cod. Ryckiani. Sed ea difficultatem non tollit. Is. Vossius pro *impetus* e Ms. in quo, ut dicit, est *impos,* legit *impes.* Non probo. Vid. ad II. 4. 1. et IV. 12. 54. Paullo post Berol. Duisb. et v. e. *indignantibus.* Ita sæpe Justinus. Vid. quæ ibi adnotantur ad II. 3. 16.

Sua sponte signa cecinerunt] 'Dubitante Cæsare, atque militum studio cupiditatique resistente, sibique eruptione pugnari non placere clamitante, et etiam atque etiam aciem sustentante, subito dextro cornu, injussu Cæsaris, tubicen a militibus coactus canere cœpit.' Ita Hirtius, de Bel. Afr. cap. 82. *Freinsh.*

§. 67 *Strages a Juba cœpit*] Rectius Ryck. *Strages in Juba cœpit.* Mox egregie N. Heinsius, *Ejus elephanti bellorum rudes, et nuperi a silva.* Male omnes libri: *Ejus elephanti bellorum rudes, et nuper a silva.* Non longe post idem malebat: *statim et exercitus in fugam agi.* Vidit et Lipsius hiulcam esse orationem, qui legendum censebat: *statim exercitus in fugam datus:* et in verbis *consternati subito clangore,* quæ præcedunt, aliquid quoque desiderari: hinc rescribebat: *consternati subito clangore tubarum.* Sed N. Heins. conjiciebat: *Consternari subito clangore, statim exercitus in fugam agi.* In Ryck. habetur: *statim et in fugam exercitus.* Dein probo Salmasii correctionem: *nec duces fortius, quam ut fugerent.* Græv. Puto retineri posse *nuper a silva,* pro, nuper adhuc silvestres, ut 'Turnus ab Aricia' pro Aricinus, et alia hujusmodi ap. cl. Burm. ad Petron. XXXVIII. Vel per ellipsin: Qui nuper a silva venerant et mansuefacti erant. Nec necessarium videtur supplementum *τοῦ agi* post verba 'in fugam.' Nam non inusitata est Floro ista brevitas sermonis. Vid. ad III. 6, 12. Perizonius adscripserat e Terent. Eun. V. 2. 5. 'Ego me in pedes.' Sic Petron. XXXVIII. 'Ubi semel res inclinata est, amici de medio.'

Et duces fortius, quam ut fugerent] Manifesto ponenda negatio, et legendum: *nec duces fortius, quam ut fugerent.* Quod ex seqq. ita liquido pa-

tet, ut valde mirum putem, tam multos hunc locum legisse, nec aliter intellexisse. Neminem tamen culpo, sed quid sentiam, dico. *Salm.* *Et duces fortius, quam ut effugerent*] Ita quidem Naz. et Pal. sec. nec non ed. nostra vetus: et possit explicari: Fugisse quidem, sed non ut cuperent effugere, verum ut suo arbitratu morerentur: res tamen ipsa, præcedentiumque et seqq. verborum sensus movet, ut amplectar Salmasii correctionem, qui pro vulgata lectione, *et duces fortius, quam ut fugerent*, reponit, *nec duces fortius, quam ut fugerent;* nam hoc dicit Florus: Et exercitum fugisse, et vero duces ipsos; hos autem fugæ fœditatem emendasse decoro exitu: quorsum enim alias illa particula *tamen;* 'non inconspicua tamen morte omnium?' Illa particula *nec* in *et* corrupta legitur etiam in Arnobii scriptis, lib. 3. p. 133. 'Et audetis adscribere caussam nobis offensionis Deorum: cum, si judicatio fiat, certissima in vobis reperiatur hæc esse, et in contumelia, quam opinamini, stare.' Sensus enim inibi vult *nec in contumelia, &c.* Freinsh. *Effugerent* etiam Ryck. Magl. Duisb. Fran. Voss. et o. e. v. *Nec duces* Perizonius et Anna quoque probabant. Et ita citat Periz. ad Sanct. Min. iv. 5. 11. ubi multa exempla ellipseos in hoc genere loquendi congessit. *Et* corruptum esse viderunt omnes: nec tamen quisquam ante Amst. in contextum recepit *nec.*

§. 68 *Jam Scipio nave fugiebat*] Lego *Nam*, ut cohæreat præcedentibus, et reliquis etiam, Jubæ, Petreio, Catoni, possit applicari: respondet enim præcedenti propositioni 'non inconspicua tamen morte omnium:' cujus partes hic exsequitur. *Freinsh.* *Nam* etiam Perizonius præferebat. Videtur retineri posse *Jam.* Vid. Procem. lib. i. n. 2. Verba 'adsequutis eum hostibus' indicant Florum existimasse, classem Cæsaris Scipionem fugientem persequutum fuisse. Sed Scriptor B. Afr. xxvi. Seneca, et Val. M. tradunt, eum in Hispaniam fugientem vento adverso in Africam relatum ibi in classem hostium incidisse.

Bene se habet Imperator] De hujus Scipionis interitu, præter alios, lege Val. M. 3, 2, 13. et Sen. Epist. 24. copiose. Appian. Civ. lib. 2. p. 490. et 491. *Camers.* Senecæ patris locum, quia vulgo corruptus est, adscribam: est autem Suas. 6. 'Scipio, cum gladium ponere jussus esset; dicitur abdidisse in se: [optimam correctionem, nescio unde, depromit Aurelianus, ad Tac. p. 473. m. 1.] quærentibus, qui in navem transierant, militibus imperatorem; Imperator, inquit, bene se habet.' Tollamus eadem opera leve mendum, ex auctore non gravi, nec inutili tamen. Chronicon Adonis, sub anno 4784. 'Scipio, qui [sic scribo, vulgo male *in*] navim, qua ad Hispanias fugeret, conscendens, vento coactus in Africam redierat; semet ipsum jugulavit.' Verum autem est scribend. in eo Chronico: *Scipio in navi, qua ad Hispanias fugere contendens, vento coactus, in Africam redierat, semet ipse jugulavit.* Nam sic Orosius, 6, 16. unde ista ad verbum exscripta. *Freinsh.* Tollius legit, *ubi esset Imperator?* et mox, *Bene habet.* Malim utroque loco legere *Imperator*, ut in Sen. et Val. M. *Se*, quod est ap. eosdem, et in omnibus libris Flori, cur tolli debeat, non video.

§. 69 *In regiam*] Rubenius, Elect. 1, 10. corrigit, *in regnum:* optime; nam bellum in provincia gestum erat. Illud tamen retinet etiam L. Ampelius. *Freinsh.* Rubenii conjecturam confirmant, quæ leguntur in Scriptore B. Afr. xci. et xciv. Jubam Zama et aliis urbibus regni sui exclusum; et in Dione xliii. 217. eum a nemine receptum fuisse. Sed tamen videtur designari debuisse certus

aliquis locus, in quo hæc gesta fuerint. Et potuit Florus hic quoque, ut sæpe alibi, a narratione aliorum abire; vel e 'villa,' in quam eum se cum Petreio paucisque equitibus contulisse scribit Scriptor B. Afr. 'regiam' facere, quod id aliquanto τραγικώτερον erat.

Magnifice epulatus] Diximus supr. 2, 18, 12. *Freinsh.*

Super mensas et pocula] Veteres, *superque mensas et pocula.* Salm. Ryck. *magnifice epulatus est. Postero die.* Idem cum aliis vett. *superque mensas et pocula.* Non frustra hæc copula in omnibus codd. vetustioribus hic reperitur. Nimirum totus locus sic distinguendus et scribendus est: *Juba cum se recepisset in regiam, magnifice epulatus est postero die cum Petreio fugæ comite, superque mensas et pocula interficiendum se ei præbuit.* Vides illud *superque*, quod in omnibus libris antiquis conspicitur, requirere in præcedd. *est*, quod in plerisque intercidit, et pravam interpunctionem nebulas huic loco offudisse. *Græv. Est* etiam habet Pal. pr. *superque*, excepto Voss. 3. o. s. et edd. vett. Recte Grævius. Amstelodamenses etiam receperant *est*, et *superque;* sed corruperant sententiam distinctione maxima posita ante 'postero.' *Se* quod iidem ediderunt pro *sese* est in Ryck. Flor. Magl. Duisb. Fran. et o. e. v.

Ille et regi suffecit et sibi] Consentit Livii Epit. 114. 'Petreius Jubam seque interemit.' Aliter Dio, lib. 43. p. 245. Appianus, Civ. lib. 2. p. 490. quorum consensum cum Seneca, de Provid. 2, 15. qui 'alterum alterius manu cæsum ait,' notavit ibi Lipsius. Hirtius, de Bel. Afr. cap. 94. 'Firmior imbecilliorem Juba Petreium (sive potius, ut Rubenius, Elect. 1, 10. corrigit, *Jubam Petreius*) facile ferro consumsit: deinde ipse cum conaretur gladio transjicere pectus, nec posset, precibus a servo suo impetravit, ut se interficeret, idque obtinuit.' Orosius, 6, 16. et modo citatum Chronicon Adonis: 'Juba percussori jugulum pretio dato præbuit: Petreius eodem gladio se perfodit:' quem idem Rubenius egregie emendat, *jugulum Petreio præbuit.* Quæ eadem verba sunt etiam in Hist. Misc. 6, 39. *Fr.* Add. Davies. ad Script. B. Afr. XCIV. Perizon. hic adnotaverat loca Plinii e Paneg. LXXVII. 'Quis adeo expetitis honoribus aut deservit, aut sufficit?' et LXXX. 'Fungeris enim sufficisque mandanti.' Sæpe veteres ita utuntur hoc verbo. Suet. Tib. XXV. 'Quando universæ (Reipubl.) sufficere nemo solus posset.' Tac. XIV. A. 55. 'Tibi valida ætas, rebusque et fructui rerum sufficiens.'

§. 70 *Bagradam*] Ryck. Pal. pr. et quidam olim impressi *Bragadam.* Vid. II. 2, 20.

Mortem etiam lætus accivit] De interitu Catonis, præter supra dictos, lege Gell. 15, 18. Lactant. 3, 18. Plura Augustin. 1, 23. Civ. Val. M. 3, 2, 14. Cicero Off. 1, 31. et Tusc. Q. 1, 30. et alibi sæpe. Catonem egregie extollit Lucanus, 9, 601. Horat. 2, 1, 24. Liv. lib. 114. Plura Hirtius, de Bel. Afr. cap. 88. *Camers.* Adde Appian. Civ. lib. 2. p. 490. et 491. et Plut. in Vita, cap. 89. &c. Sæpissime meminit ejus facti cum eximiis elogiis Seneca. Extant et quædam epigrammata non inerudita, in Catalectis veterum Poëtarum Scaligeriis. *Freinsh.* Mela III, 7. de Indis quibusdam: 'Non exspectant [mortem;] sed ingerendo semet ignibus læti et cum gloria arcessunt.'

§. 71 *In nocte lecto ad lucernam Platonis libro*] N. Heins. *in noctem lecto ad lucernam Platonis libro.* Mox Ryck. *qui immortalitatem animæ docuit, quievit.* Editi, *paullulum quievit.* Græv. *Noctem* etiam Perizonius præferebat. Hoc non male convenit cum historia: nam Plutarchus scribit, Catonem post cœnam et compotationem cubiculum ingressum bis Phædonem Pla-

tonis perlegisse. Itaque necesse fuit produci lectionem in multam noctem. Alioqui non inusitatum est nominibus temporis in ablativo positis præpositionem 'in' addi. Vid. supr. I. 1. 15. et Sanct. Min. IV. 6. Et sic quoque Florum puto dicere *in nocte*, pro, nocte; quia paullo post scribit Catonem se circa 'primam vigiliam' percussisse. 'Ab amplexu dimittere' etiam Suet. dicit Oth. X. et 'e complexu' Cic. I. ad Q. Fr. 3. Elegantiam loquutionis 'ad lucernam' ostendit cl. Burm. ad Petron. CIII.

Primam vigiliam] Plutarchus definit tempus, quo aviculæ jam cantillare incipiebant. Id est, primum diluculum, vel quarta vigilia; certe propius quartæ vigiliæ, quam primæ. Dio XLIII. 218. 'media nocte' dicit. Sed ne hæc quidem 'prima vigilia' est. Vid. Lips. V. de Milit. Rom. 9. 'Semel iterumque' videtur dicere pro, aliquoties, numero non definito, ut plerumque sumitur. Dio, Plut. et Appian. tantum unam plagam memorant.

§. 72 *Violare fomentis*] 'Tam mali exempli esse occidere dominum, quam prohibere' (h. e. utrumque mali exempli esse) ait Stoicus quidam ap. Sen. Epist. 77. Alia in hanc sententiam ap. Sen. patrem, Epit. Controv. 3, 9. cujus principio scribend. 'Ecce herus [non *heres*] jubet, quod tu vetas.' Lex Cornelia vetat misceri venenum, id jussit herus: legis autem major potestas, quam hominis. Ad Flori locum vid. Grut. in notis ad Suet. Domit. cap. 14. *Freinsh.* Quid hic 'fomenta' sint, exponit Freinsh. in Ind. Tac. I. A. 65. 'Non tentoria manipulis, non fomenta sauciis.' Et 69. 'Militibusque, ut quis inops aut saucius, vestem, et fomenta dilargita est.' Sic 'fovere vulnus' Virg. XII. Æn. 420. Add. Heins. ad Ov. I. ex Pont. 3. 88. et IV. 11. 20. Catonem autem 'violatum' fomentis dicit; quasi ea re injuria illi inlata, et libertas ejus violata fuisset, qui quam maxime liber, et sui juris esse volebat.

Sequutaque vis] Si obsequerentur Mss. maluissem, *sequutaque vi*. Grut. Porro hæc ipsa graphice depingit Seneca, de Provident. 2. 16. 'Gladium sacro pectori infigit, viscera spargit, et illam sanctissimam animam, indignamque quæ ferro contaminaretur, manu educit.' *Freinsh.* Heins. quoque in exemplari suo scripserat *vi*, adposito nomine Gruteri. Et sic Cod. Fran. quod præferend. videtur vulgato. 'Vis' pro, magna vis. Liv. XXVI. 21. 'Argenti ærisque fabrefacti vis.' Cic. Somn. Scip. III. 'Quem ubi vidi, equidem vim lacrymarum profudi.' Sic in Epit. Liv. XLVII. et in quibusd. Mss. Liv. XXXI. 22.

§. 73 *Hispania*] Bellum hoc scribunt Plut. Cæs. cap. 79. Appian. Civ. lib. 2. Late Hirtius, Singulari Commentario. Val. M. 7, 6, 5. *Camers.* Naz. Pal. post. Ryck. Voss. 1. et o. e. v. præter primam, *supra Thessaliam fuit*. Reg. Q *Africa superat Thessaliam*. Vid. Ind. in *Supra*. Perizonio suspectum erat *supra*. Nec inelegantior est, eo sublato, oratio. Sed fort. melius est *Africa superarat*, quod eidem in mentem venerat, et aliquantulum confirmatur a Reg. Q.

§. 74 *Plurimumque favoris*] Priusquam vidissem scriptos codd. particulam *que* tollebam, quæ nihil facere videbatur. Sed illi aliter me expedierunt, in quibus legitur: *Plurimum quantum favoris partibus dabat fraternitas ducum*. Omnino recte. Hellenismus, *Plurimum quantum*, Πλεῖστον ὅσον. Sic 'nimium quantum,' 'mirum quantum,' 'immane quantum' et similia ap. alios usurpata. In altero Pal. *Plurimum quidem* legitur: sed standum putamus illis, quæ nobis ἀνεπίληπτα videntur. *Salm.* *Plurimum quantum* etiam Magl. Berol. Fran. Voss. Regg. et o. e. v. excepta prima, quæ

cum Duisb. proxime ad verum *Plurimumq; tum.* Flor. Ryck. et Pal. 1. *Plurimum quidem.* Hoc genus loquendi inlustrarunt, et ap. alios Scriptores quoque depravatum restituerunt multi, quos in Thesauro Fabri nominat Buchnerus. Add. Gronovios ad Gell. I. 8. Lambin. et Torrent. ad Horat. I. Carm. 27. 6.

Et pro uno] Fragmentum, quod Hist. Cæsaris subjicitur: 'Sic pro uno duos substituerat fortuna Pompeios.' *Freinsh.* Fragmentum hoc Jungermannus subjecit Scriptori Bell. Hisp. estque particula decerpta ex eo, quem Celsum vocant.

§. 75 *In ipso ostio Oceani*] Ap. 'Crantiam,' ut legitur in Hist. Dionis, lib. 43. p. 259. sive potius *Carteiam,* ut emendat Nonius, in Hispania, cap. 11. ex Hirtio de B. H. cap. XXXII. Sic etiam puto leg. in Nicolao, ap. Vales. p. 482. Eadem autem verba, quæ hic ap. Florum, fortassis hinc desumpta, leguntur in fragmento, quod Cæsaris historiæ subjicitur. *Freinsh.*

Furorem civium] Puto legend. *furorem civicum.* Salm. *Civicum*] Est a Pal. 1. ac 2. *Grut.* Sic etiam habet nostra vet. editio. *Freinsh. Civicum* etiam Magl. Regg. Voss. 1. 3. et Edd. B. et P. probantque Heins. et Perizon. ad h. l. et Gronov. ad Liv. I. 40. Nec video, cur Amstelodamenses hic recesserint ab Edd. Freinsh. et Grævii.

Castigaret Oceanus] Eadem supr. 3, 10, 17. *Freinsh.*

Utramque classem naufragio cecidit] Ryck. *utrumque classe naufragio cecidit:* forte: *utrumque classis naufragio cecidit.* Utrumque nimirum legatum Cæsaris et Pompeii: sed malim, si per libros liceret, *utraque classis naufragio intercidit:* hoc est, periit, ut in illo vs. ap. Cic. 'Pereant amici, dum una inimici intercidant.' Nam *cædere classem naufragio* insolens est, et a castigate loquentium usu remotum. 'Castigare classem naufragio,' ut superius locutus est, recte et eleganter, sed *cædere classem naufragio* quis ferat? Si cui tamen magis arridet vulgata, eamque locutionem putat Flori ætati et ingenio, acumina sæpe frigida captanti, aut potius ejus cacozeliæ adscribendam, non multum refragabor. *Græv.* Perizonius hic scripserat, duram loquutionem esse, et Ryckius cacozeliam vix ferendam. Etiam tota periodus sequens mihi videtur picta esse de ampulla declamatoria.

§. 76 *Fluctus, procellæ, armamenta, confligerent*] Noster cod. *procellæ, viri, naves, scementa confligerent:* optime: sic tamen ut *elementa* restituam pro spurca ea *scementorum* voce. Lipsius, Elector. 2, 19. Similia Nostro, quæ adnectuntur libro Hirtii, de Bel. Afr. *Freinsh.* Non possum assentiri magno Lipsio rescribenti: *viri, naves, elementa confligerent,* cum in suo libro invenisset *scementa.* Ryck. *armamenta* cum optimis quibusque. Nec vox magis propria potuit a Floro hic adhiberi. Sic enim dicuntur, vela, remi, rudentes, et omne instrumentum nauticum, quod propter tempestatem non minus negotii facessebat, quam procellæ et hostes. Suet. Octav. 'Tempestate in trajectu bis conflictatus, &c. utrobique parte liburnicarum demersa: simulque ejus, in qua vehebatur, fusis armamentis, et gubernaculo diffracto.' Liv. XXXVIII. 'Tradito et naves longas armamentaque earum.' Hinc *exarmata navis* ap. Sen. præf. lib. III. Controv. est, in qua nulla sunt armamenta: navis sine velis, remis, ancoris: 'Cum dixisset Albutius in illo, qui fratrem parricidii damnatum exarmata nave dimisit, imposuit fratrem in culeum ligneum.' *Græv.* Anna sequitur Lipsium, quum τὸ *armamenta,* inquit, nil aliud foret, quam τὸ *naves.* Valde fallitur. Vid. supr. n. 20.

Vergentia in unum hinc Hispaniæ]

Ryck. rotundius: *vergentia hinc in unum Hispaniæ.* Græv. Sic etiam Magl. Præfero alterum.

§. 77 *Quæ miseræ, &c.*] Videntur hæc insita ab alio; extant, 3, 22, 8. quo refer ea quæ scribit ad senatum Pompeius, ap. Sall. H. 3, 2, 11. 'Hispaniam citeriorem, quæ non ab hostibus tenetur, nos, aut Sertorius, ad internecionem vastavimus.' *Freinsh.*

§. 78 *Omnium postrema certaminum Munda*] *Numidia* in quibusd. libris veteri manu correctum est. *Salm.* De hac civitate, et bello ibi a Cæsare gesto, multa Strabo, lib. 3. p. 97. Meminit Lucanus 1, 40. 'Ultima funesta concurrant prælia Munda.' Sil. 3, 400. 'Et Munda Emathios Italis paritura labores.' *Camers.* Lips. emendat: *Omnium postremum certamen Mundæ.* Sic sane Livius scripsisset, aut Cæsar. Verum nunc vereor ne hæc, quæ circumfertur, Flori sit scriptura, cujus memoriæ obversatus fuit sui Lucani locus de hoc prælio: 'Ultima funesta concurrant prælia Munda.' Vides sententiam eandem esse, sed longe discrepare verba utriusque scriptoris. Sed hoc Flori est ingenium, ut enim paullo ante: 'Nihil inter Pharsaliam et Thapson;' hoc est, inter Pharsalicum prælium, et id quod ad Thapson fuit commissum; sic hic omnium certaminum postremum fuit Munda, hoc est, Mundense. Mox idem Vir magnus malebat: *sed anceps diu, et triste prælium.* Verum non video cur librorum scriptura repudianda sit. *Græv.* Verosimile mihi videtur, phrasin, quam merito notat Grævius, a Floro profectam esse. Sed *anceps diu et triste prælium* non deterius puto esse vulgato. Et ita Regg. Toll. Duisb. Fran. et v. e. *Anceps et diu et triste prælium* Ryck.

Deliberare fortuna] Sic ap. Liv. 21, 44, 10. 'Fortuna dubitat.' *Freinsh.* Celsus addit: 'Et quid aliud reor, nisi an amicum suum usque in finem rara et sibi prorsus insolita fide comitaretur; an enim extremo jam calle desereret, ad alium transitura?' Anna credit verba *nescio quid* ab alio addita. Mihi secus videtur. Est enim notissima formula ap. veteres, quum vel dicere non volunt, quod sentiunt; vel quum non plane iis constat, aut eloqui non possunt, quale aliquid sit. Catull. c. VI. 'Nescio quid febriculosi scorti diligis.' Tibull. I. 7. 37. 'Nescio quid furtivus amor parat.' Propert. II. 25. 36. 'Nescio quid majus nascitur Iliade.' Suet. Vesp. XIII. 'Oblatrantem etiam nescio quid.' Petron. XXV. 'Quum dixisset nescio quid.'

§. 79 *Respectu fragilitatis humanæ*] *Respectus* in Naz. quem optimum voco: in altero Pal. *respectum:* parum correcte: sequitur in eod. Pal. *nimiam prosperorum suspectam habens conjurationem:* pro quo excusi, *continuationem,* quod etsi verum esse non affirmarim, non ineleganter tamen dictum putem: quasi prospera ita ἀθρόως ad Cæsarem confluentia quodammodo conjurasse viderentur: sed nihil mutand. putamus, cum proba sit edita scriptura, et in plurimis reperiatur libris. *Salm.* *Respectu* est, consideratione, cogitatione. Vid. Interpp. Phædri ad IV. F. 5. Notat ibi Scioppius religiosulos quosdam, qui hac voce uti dubitent. Designat fortassis Hadrianum Cardin. qui putat, non valde Latine dici, 'Feci amicitiæ, justitiæ respectu.' *Fragilitatis humanæ* crebra est ap. veteres mentio. Cic. V. Tusc. 1. 'Humani generis imbecillitatem fragilitatemque extimescere.' Plin. Paneg. XXVII. 'Nemo jam parens filio, nisi fragilitatis humanæ vices horret.' Add. Just. XVII. 2. Curt. IV. 14. Plin. IV. Epist. 24.

Postquam idem esse cœperat] Hoc est: Postquam ad idem imperii gloriæque culmen ascenderat: et sane timendi caussam habuit; 'Maximæ' enim 'cuique fortunæ minime cre-

dendum est,' ait Annibal, ap. Liv. 30, 30, 19. Sic 'Camillus precatus, ut, si cui Deorum nimia felicitas populi Romani videretur, ejus invidia suo aliquo incommodo satiaretur.' Val. M. 1, 5, 2. Sic Æmilius Paullus, post enumeratas res prosperrime gestas, subjungit: 'Mihi quoque ipsi nimia jam fortuna mea videri, eoque suspecta esse,' &c. id. Liv. 41, 45, 6. Sic Alexander 'illam ipsam fortunam, qua aspirante res tam prospere gesserat, verebatur.' Curtius, 3, 8, 20. quomodo et ejus pater, rebus ex voto fluentibus, dicitur veneratus fortunam, ut quam minimo incommodo felicitatem istam lueret. Igitur non absurde Carthaginensium legati Romanos 'per timendam felicibus Nemesin' deprecantur, ap. Appian. in Punicis. Non absurde ad idem referas Senecam, in Troad. vs. 242. 'Suique victor operis exemplum horruit, Didicitque Achilles et Dea natos mori.' Cf. quæ notavit Berneccerus ad Justin. 12, 8, 15. 'Ne fortunam suam nimis onerando fatiget.' Adde supr. 3, 12, 7. et 4, 2, 8. *Freinsh.* Hannibal ad Scipionem ap. Liv. xxx. 30. 'Quod ego fui ad Trasimenum, ad Cannas, id tu hodie es.' Sæpe ita utuntur pronominibus neutris. Liv. xxxviii. 17. 'Hi jam degeneres sunt, misti, et Gallogræci, quod appellantur.' Justin. xviii. 3: 'Servi, quod ipsi non erant, liberos procreant.' Ov. Rem. Am. 83. 'Teneras mora percoquit uvas, Et validas segetes, quod fuit herba, facit.' Virg. iii. Æn. 173. 'Nec sopor illud erat.' Quintil. Decl. iv. 'Non fuit illud pugna, non acies.' Flor. i. 12. 11. 'Hoc tunc Veientes fuere.' Ov. Ep. Phyll. 56. 'Debuit hoc meriti summa fuisse tui.' Et Ep. Bris. 8. 'Quamvis hoc quoque culpa tua est.' Vid. Gronov. ad Sen. Consol. ad Marciam c. xix. Heins. ad Ov. iii. Tr. 11. 25. et iv. 1. 99. Vorst. ad Justin. xliii. 2. et Schulting. ad Sen. Controv. ix. Paullo ante pro 'vel,' quod tertio loco ponit, postquam bis dixerat 'sive,' vetustiores potius dicerent 'sive.' Observat tamen Stewechius Virgilium xii. Æn. 686. 'aut' ponere post 'sive,' et Paulum l. 24. §. 4. D. Locat. eidem particulæ 'vel' subjicere.

§. 80 *Hic omnium sensus erat*] Putida glossa, vicem explicatiunculæ sustinens ad verbum 'convenisset.' *Freinsh.* Ryck. *et hic omnium sensus erat.* Freinsh. censet hæc verba glossema esse præcedentis 'convenisset.' Verum hic aliter sentio. Florus iis significat: Hoc silentio omnes sensum suum, sive quid sentiant, testatum fecisse, se nimirum velle ut bellis civilibus modus tandem et finis imponatur. Est et hoc ex acuminibus Flori, et illius temporis. *Græv.* Si Florus hoc significare voluit, debuit apertius sententiam suam exprimere, et vel ante vel post hæc verba aliquid ponere, unde hoc liquidius cognosci posset: ut Curt. vi. 6. 'Totisque castris unus omnium sensus ac sermo erat, plus amissum victoria, quam bello quæsitum esse.'

§. 81 *Nefas*] In aliis edd. male concluditur parenthesi: referend. enim est ad illud 'inusitatum,' cumque eo construend. sic supr. n. 55. cædem Pompeii 'summum civilis belli scelus' appellat: et, 3, 1, 5. Jugurthæ consilium, 'inchoatum nefas:' quomodo Tacitus, 1, 18, 12. 'Occisus dictator Cæsar, aliis pessimum, aliis pulcerrimum facinus videbatur:' et Seneca Nat. Q. 6, 23. de rebus Alexandri: 'Nihil tam magnum erit, quam scelus Callisthenes.' Hic loquendi modus, paullo ignotior librariis, fœde corrupit Livium, 36, 25, 4. de Damocrito: 'Ob eam ferociam majus victoribus gaudium traditum fuit:' apparet legend. *traditus*; et de ipso Damocrito capiendum. Add. supr. 1, 18, 22. Curt. 7, 5, 56. 'Spitamenes eum [Bessum] tenebat

collo inserta catena, tam Barbaris, quam Macedonibus, gratum spectaculum.' *Freinsh.* Heinsius et Perizonius quoque deleverant notas parentheseos. Nec sunt in Edd. V. et P. Vid. supr. III. 19. 7. et Perizon. ad Sanct. IV. 5. 11.

Post quatuordecim annos probata veteranorum manus] Vere N. Heins. corrigit: *per quatuordecim annos probata veteranorum manus.* Græv.

Gradum retro dedit] Quidam, *gradum retro fecit:* non male *gradum facere*, ut, *pedem facere:* ' Una omnes fecere pedem.' *Salm.* *Gradum retro dedit*] Erat autem id indicium timoris. Curt. 3, 8, 7. ' Eum qui recedat, fugere credi.' *Freinsh.* *Gradum retro dedit* non minus rectum est, quam ap. Virg. III. Æn. 686. ' Certum est dare lintea retro,' et Horat. I. Carm. 34. 3. ' Retrorsum Vela dare.' Add. Freinsh. in Ind. v. *Dare.*

Quod etsi nondum fugerat] Lips. *Quæ etsi nondum fugerat.* N. Heins. *Quos, etsi nondum fugerat.* Vulgatam possis tueri. Nam *quod* sæpe παρέλκει Liv. XXVII. 7. ex emendatione Gronovii: ' Quod mihi minus simile veri visum est, annum integrum Scipionem nihil gerundo in Hispania consumsisse.' Vide quæ ad illum locum notavit Vir summus: paullo ante pro *inusitatum Cæsaris oculis* scribend. videtur: *invisitatum Cæsaris oculis.* Nam hoc vocabulum in plurimis locis in *inusitatum* refinxerunt imperiti librarii, quia usu illis temporibus minus tritum fuit, ut dudum ostenderunt Salmasius, Lips. Gronov. aliique Viri doctissimi. *Græv.* Heins. conjiciebat *fugerant.* Pall. Flor. Magl. Fran. Voss. 2. 3. *Quod si.* *Quod etsi* sic dici potest, ut ' quod quum,' ' quod nisi,' ' quod ut,' ' quod utinam;' in quibus alii ' quod ' abundare, alii pro ' sed ' poni, putant. Vid. Periz. ad Sanct. IV. 5. 9. *Invisitatus* sæpe substituunt docti pro *inusitatus.* Lips. II. Epist. Quæst. 26. Salm. supr. I. 18. 6. Gronov. ad Liv. IV. 33. et XXVII. 39. Græv. ad Justin. XVIII. 1. et Suet. Aug. XLIII. et Ryck. ad Tac. II. H. 50. Hoc quibusd. locis plane necessarium videtur: de nonnullis dubitari potest. Celsus hic: ' Cæsareis oculis insolitum dedecus.'

Pudore magis, quam virtute, resistere] Nescio an elegantius optimus liber: *apparebat tamen, magis pudorem resistere, quam virtutem.* Paulo sup. *Quod etsi nondum fugerat:* alter Pal. *Quod si nondum fugerat:* nec prorsus male. *Salm.* Videtur vividior verborum imago, quæ in tribb. Pall. *pudorem magis quam virtutem resistere.* Gruterus. De re adde Vell. 2, 55, 7. Ad similes eventus respicit Plinius, 36, 15. ' Pudor Romani nominis proprius, qui sæpe res perditas servavit in præliis.' *Freinsh.* *Pudorem* et *virtutem* etiam Regg. Flor. Magl. Duisb. Fran. Edd. V. et B. *Virtutem* tantum Voss. 2. 3. Ita Excerpta Burmanni. Sed Oudendorp. ad Lucan. VII. 310. in quatuor Leidensibus legi *pudorem* et *virtutem* testatur. Nec tamen improbanda est scriptura aliorum librorum. Liv. XXX. 18. ' Legio duodecima magna ex parte cæsa pudore magis, quam viribus tenebat locum.'

§. 82 *Ablegato equo*] Marcellin. 16, 29. ' Relictis equis secum oportere versari regales,' &c. Vid. Virdung. in Agr. Taciti, 35, 6. p. 194. *Freinsh.* Suet. Cæs. LX. in re simili ' dimittere,' et Cæs. I. B. G. 25. ac Sall. Cat. LIX. ' removere' equos dicunt. ' Ablegari ' plerumque dicuntur homines. Sed ut Florus, ita etiam Varro I. de R. R. 47. ' Et pecus a prato ablegandum, et omne jumentum, ac etiam homines.'

Primam in aciem procurrit] *Procucurrit;* diximus supr. sic ' concucurrit:' et vid. quæ ad illum locum notamus. *Salm.* *Procucurrit* est e conjectura Salmasii, nec ullius libri auctoritate confirmatur.

Prensare] Freinsh. in Ind. compre-

hendere, ut maneant. Existimavit fugientes manu injecta et vi adhibita retentos fuisse, ut ap. Val. M. III. 2. 19. cujus locum adponit: 'Faucibus comprehensum in contrariam partem detraxit:' (*retraxit* Perizon. ad Val. Max. Vid. supr. III. 19. 7.) de qua re etiam Suet. Cæs. LXII. Plut. in Cæs. qui in Africa factum prodit. Hoc Liv. II. 10. dicit 'Reprehensans singulos, obsistens,' et 'reprehendere manu' XXXIV. 14. 'Ut quosdam Consul manu ipse reprehenderit, et in hostem verterit.' Et sic accepit hoc loco Celsus, qui Flori sententiam ita expressit: 'Increpans, obsecrans, atque exhortans; nec tantum voce, vel oculis, sed manu et pectore fugam sistens, et fugere incipientes in prælium vi retorquens.' Idem sentit Rupertus. Perizonius tamen putabat 'prensare' hic ita dici, ut de candidatis, in quorum prensatione blanditiæ sunt, non vis. Ita Florus dicat: Cæsarem hortando et orando persuadere conatum militibus suis, ne fugerent. Hoc verius puto, et ita accipiend. 'prensare' etiam suadet, quod addit 'confirmare.' Sen. de Tranq. An. c. III. 'Qui juventutem exhortatur, qui in tanta bonorum præceptorum inopia virtute instruit animos, qui ad pecuniam luxuriamque cursu ruentes prensat ac retrahit, et, si nihil aliud, certe moratur.' Voss. 3. *prehensare*. Ad ea, quæ sequuntur, Ryckius adscripserat locum Tac. II. A. 17. 'Arminius manu, voce, vulnere sustentabat pugnam.'

§. 83 *De extremis agitasse secum*] *Cogitasse* alter Pal. excusam præferimus. *Salm.* Ryck. *in illa perturbatione et cede extremis agitasse:* forte: *in illa perturbatione et cæde de extremis agitasse.* Cæde nimirum sui exercitus. Est enim cædis initium gradum retro dare. *Græv.* *Cogitasse* etiam libri Vineti, Regg. Flor. Magl. Duisb. Fran. Voss. 1. 2. v. e. et Celsus. Hæc non raro permutantur. Vid. Viros doctos ad Justin. XIX. 2. 6. et ad Liv. XXV. 36. 5. Nec tamen *cogitasse* hic præferam vulgato. Tac. IV. H. 59. 'Digressum Voculam et de supremis agitantem.' *Cede* in Ryck. videtur esse interpretatio τοῦ 'extremis.' Nam 'extrema' pro morte frequens est. Virg. I. Æn. 219. Tac. II. H. 47. Ultima syllaba in *cede* absumsit præpositionem *de*.

Et ita manifesto vultu fuisse, quasi occupare manu mortem vellet] Ryck. *et manifesto vultu fuisse quasi occupare manu mortem volet.* Sed altius vulnus hic latere puto. Nemo, credo, intelligit quid Latine significet *manifesto vultu esse.* Voluit Florus signa manifesta in ejus vultu fuisse voluntatis consciscendæ sibi necis. Sed ex his verbis, quæ in omnibus libris habentur, hunc sensum quis colligat? Videtur autem Florus scripsisse: *et manifeste vultu prætulisse quasi occupare manu mortem voluisset.* Vell. Paterc. II. 118. 'Ardorem animi vultu oculisque præferens.' Vide quæ de hac voce notavit N. Heins. ad Vell. II. 16. Exciderat *præ; fuisse* frequenter MSS. pro *tulisse* supposuerunt, et vice versa. Possit etiam *manifesto* retineri pro *manifeste.* Cic. 'Cum manifesto venenum deprehendisset:' statim Ryck. *quas Labienus periclitantibus castris præsidio miserat.* Græv. Non facile aliquid mutem. Florus potuit existimasse non minus recte dici 'ita manifesto vultu fuisse,' quam 'ita modesto,' 'severo,' 'truci vultu fuisse.' Celsus: 'Et eo vultu fuisse, quod [leg. e Floro *quasi*] mortem sibi consciscere cogitaret.' Quid sit 'occupare' exponit Freinsh. in Ind. Curt. v. 6. 'Multi hostium manus voluntaria morte occupaverunt.' Mox o. s. præter Pal. pr. et Flor. et o. e. præter Ald. *nisi quod cohortes. Quod* hic non potest locum habere, et fortassis ortum est e permutatione literarum *q* et *c*, *quohortes*, *cohortes*.

Fugæ speciem] Add. Ælian. Tact.

33, 4. Polyb. 1, 76. Appian. in Libycis, in prælio Annibalis cum Scipione: Diod. 18, 7. *Freinsh.*

§. 84 *Arripuit*] Pall. tres (ut et nostra ed. v.) *attribuit*, quod annoto, non quia probem, sed ut ostendam, non statim mordicus invadendum, quicquid reperitur apud veteres: nimirum et vulgatæ plurium annorum lectioni etiam sua habenda fides, immo reverentia. *Grut.* *Arripuit in occasionem*] Adde Tac. 1. 28, 6. Terent. Adelph. 4, 7, 23. In hunc modum se habent omnia exempla quæ refert Frontin. Strateg. 2, 7. Pertinet eo monitum Onosandri, in Strategico, cap. 23. ubi demonstrat, 'utile esse in ipso conflictu imperatorem fausta et læta militibus inclamare, etsi ea falsa sunt.' Adde supr. 3, 3, 8. et Xen. p. 341. E. Simillimum in Livio 2, 64, 7. 'Romani, quia paucitas damno sentiendo propior erat, gradum retulissent, ni salubri mendacio consul, fugere hostes ab altero cornu clamitans, concitasset aciem: impetu facto, dum se putant vincere, vicere.' Nam (verba sunt ejusd. Auctoris, 34, 12, 3.) 'Sæpe vana pro veris, maxime in bello, valuere: et credens se aliquid auxilii habere, perinde atque haberet, ipsa fiducia et sperando atque audendo servatus est.' Virg. Æn. 5, 231. 'Hos successus alit; possunt, quia posse videntur.' Add. Curt. 9, 9, 13. *Freinsh.* *Adripuit in occasionem* est, tamquam occasionem, sive, ut esset occasio suos confirmandi salutari mendacio; noto usu præpositionis 'in.' 'Rapere,' et 'adripere occasionem' sæpe dici ostendit Gron. ad Justin. XXXVIII. 5. *Attribuit* etiam Regg. Duisb. Fran. Voss. 3. et o. e. v. *tribuit* Voss. 1. *ut tribuit* Voss. 2. Hoc ex eo natum arbitror, quod, quum vetusta ratione scriptum fuisset *adripuit*, scriba alio dictante ita excepit, quasi pronunciatum fuisset *attribuit:* cujus generis errata non infrequentia sunt in scriptis veterum. Vid. Cleric. Art. Crit. Part. III. Sect. 1. Paullo ante in o. e. ante Vinetum erat, *Hoc aut et ipse credidit.* Grævius post Vinetum, ac deinde Amst. sustulerunt *et.* Nec video, cur id hic esse debeat: et potui omittere auctoribus Flor. Magl. et Fran. quibus accedit Voss. 2. Mox o. s. præter Flor. *quasi fugientem invectus.* Et sic o. e. ante Vinetum. Recte dicitur 'invehi portum,' 'urbem,' 'Capitolium.' 'Invehi hostem' si ap. probatos scriptores invenitur, hic quoque ex auctoritate librorum tolli potest præpositio.

Et hostes perculit] *Et hostis perculit* legimus, nempe, hostis animos. Hoc modo, *et quasi in fugientes invectus, et suorum erexit animos, et hostis perculit:* quod planum est: scripti libri cum veteri ed. quam contulit clariss. Vir J. Gruterus, *hostis* habent: et id sequimur. *Salm.* *Et hostis*] Sic omnino Pall. tres, firmantque ita veterrimam ed. nam recentiores, *et hostes perculit.* Grut.

Dum se putant vincere] 'Audacia crescit successu,' Marcellin. 19, 16. f. Virg. Æn. 5, 220. 'At lætus Mnestheus, successuque acrior ipso.' *Freinsh.*

§. 85 *Mundæ recepissent*] *Mundam recepissent:* ita lege. *Salm.* *Mundam*] Non aliter Pal. 3. nam 1. ac 2. (ut et Mss. Vineti) *Munda:* editi *Mundæ.* Grut. Ryck. et ex editis Junt. *Mundam.* Regg. Duisb. Fran. Voss. 1. 2. et v. e. *Munda.* Voss. 3. *in unda.* Paullo ante Duisb. v. e. et Ald. *sic existimari potest.* Perizonius conjecerat, *hinc æstimari potest, quod a prælio prof.* Tollius quoque, *quod a prælio* non male. Vid. III. 2. 6.

Ex congestis cadaveribus] Illud *ex* expungend. *congestis cadaveribus agger effectus est:* ex Naz. *Salm.* *Ex congestis*] Sic 2. ac 3. verum 1. non agnoscit illud *ex:* neque admodum requiritur. *Grut.* De re vide Hirt. Bell. Hisp. cap. XXXII. in pr. *Freinsh.*

Delendum est *ex*, quod in Ryck. non invenitur. Præcepit hoc olim Salmasius auctoritatem secutus Naz. codicis. In Ryck. præterea pro *effectus est*, scribitur *confectus est:* idem ante *obsidere imperasset*. Græv. *Ex* etiam abest a Voss. 3. et ab Edd. S. P. J. et A.

§. 86 *Cnæum*] De quo vid. judicium C. Cassii, ad Cic. Fam. 15, 19. *Freinsh.*

Cenonius apud Lauronem] *Cesonius*, in omnibus libris; etiam Κεσέννιος, ut jam alii monuere: de quo nos alias viderimus. *Salm.* *Cesonius*] Sic præter Pal. o. itemque Mss. Vineti, etiam I. q. quemadmodum et Orosius: ap. Dion. lib. 43. p. 265. est 'Cesennius Lento:' et ap. Cic. Phil. XII. circa fin. ubi 'unum caput' de hoc Pompeio interpretor. *Freinsh.* *Cenonius* est ab Aldo. *Cesonius* in script. et al. edd. Salmasius e Naz. et Pall. adnotarat *Cæsonius* per diphthongum. Fabricius ad Oros. VI. 16. dubitat an e Dione legend. sit *Cesonnius.* Sæpe confunduntur *Cæsonius*, *Cæsennius* et *Cesennius.* Vid. Interpp. Tac. ad XIV. A. 29. XV. 6. et 71.

Adeo non desperaverat] Lego, *adeo nondum desperabat:* sic enim omnes libri: iidem, *interficit*, non *interfecit.* Salm. *Nondum desperabat*] Ita omnes Pall. *Grut.* non ut editi *desperaverat.* Freinsh. *Nondum desperaverat* Voss. *nondum desperabat* alii s. *pugnantem, nondum desperantem* edd. vett. post primam.

§. 87 *Aliisque post Cæsarem bellis*] Quæ referuntur inf. 4, 8. *Freinsh.*

In Celtiberiam interim abscondit] J. Lips. conjiciebat: *in Celtiberiam iterum abscondit.* Græv. Sic est in Flor. Non liquet, cur hoc præferendum sit vulgato.

§. 88 *Triumphum transmiserat*] Mihi his verbis non recte videtur exprimi sententia, quæ hæc est: Primus triumphus fuit de Gallia, in cujus ferculis prælata sunt simulacra Rheni, Rhodani, et Oceani. Veniebat in mentem: *Primus de Gallia triumphus: transmissi....* Ita inter se congruent, *Primus triumphus, altera laurus, tertius currus.* Sed libri vett. non juvant conjecturam; nec scio 'transmitti,' itidem ut 'transferri,' de rebus, quæ in triumpho præferuntur, dici. 'Oceanus ex auro' est imago Oceani aurea. Cic. IV. Verr. 27. 'Non pauca etiam pocula ex auro.' Argentea simulacra oppidorum in triumpho memorat Ov. II. ex Pont. 1. 37. Vid. Barth. ad Claud. III. de Laud. Stil. 22. et 23. Triumphos Cæsaris etiam Suet. Cæs. XXXVII. et Vell. II. 56. post confecta omnia bella externa et civilia referunt. Sed quatuor illos, quos hic memorat Florus, post victoriam Africanam actos esse, quintum Hispaniensem autem anno post, constat e Dione XLIII. p. 223. et 234. Appian. II. Civ. 491. et Plut. in Cæs. Sed Appianus Hispaniensem omittit, et contra Plutarchus Gallicum.

Alterum laurus Ægyptia] Omnino legend. *altera laurus Ægyptia.* Laurus enim non potest dici transmittere triumphum. Nam ita potius scribend. fuisset: *Primum de Gallia triumphum transmiserat Rhenus, et Rhodanus, et ex auro captivus Oceanus; alterum Ægyptus.* Sed nihil verius, quam ita corrigend. ut diximus: *altera laurus Ægyptia.* Quod idem est ac, alter triumphus Ægyptius, aut ex Ægypto. Qui poterunt excusare absurdum editæ lectionis, illis nostram damnare per nos liceat. *Salm.* Sic restitui auctoritate membranarum Divi Nazarii (quibus consentit nostra vetus editio:) nam reliqui duo Pall. *alterum laur. Æg.* ut et vulgati. *Grut.* *Altera* etiam Magl. Voss. 1. et edd. vett. post primam: nam hæc cum ceteris *alterum.*

Tunc in ferculis Nilus, Arsinoë] N. Heinsio placebat legend. esse: *juncti in ferculis Nilus, Arsinoë:* dein Ryck.

ad simulacrum ignis ardens Pharus. Græv. Anna Fabri putat designari Arsinoën urbem Ægypti, quæ etiam Cleopatris dicta fuit. Sed cur hanc longe ab Alexandria, ubi totum hoc bellum gestum est, ad sinum Arabicum sitam, et fortassis ne nomine quidem Romanis notam, potius in triumpho ferre voluisset Cæsar, quam Alexandriam, Pelusium, aut aliam aliquam celebrem Ægypti urbem? Perizonius hic ita adnotarat: 'Hujus nominis urbs in Ægypto ad Nilum; sed crediderim in triumpho ostensam Arsinoën, Cleopatræ sororem, quæ pugnavit etiam contra Cæsarem.' Non dubito quin erraverit Florus. Nam non Arsinoës imago in ferculis prælata, verum ipsa cum aliis captivis in triumpho ducta fuit, teste Dione XLIII. 223.

Ad simulacrum ignium] Anna legit *ad simulacrum ignium cœlestium ardens Pharus.* Nam Florum *ignibus cœlestibus* Pharon comparare dicit, non *ignibus.* Et ridiculum fore dicere quippiam ardere 'ad simulacrum ignium,' nisi itidem 'ad simulacrum aquæ' ardere posse diceretur. Hoc acumen non capio. Florus nihil aliud dicit, quam prælatam fuisse effigiem, quæ referret Pharon Ægyptiam ardentem, sive ignibus conlucentem. At illa non cœlestibus, sed humanis ignibus lucebat. Itaque nec simulacrum illius 'ad similitudinem ignium cœlestium' arsisse dici potest. De Pharo Ægyptia hoc rectius dicas, ut Stat. III. Silv. 5, 100. 'Teleboumque domos, trepidis ubi dulcia nautis Lumina noctivagæ tollit Pharus æmula Lunæ.' Sic Flor. I. 2. quo loco Anna frustra putat conjecturam suam confirmari, ignem Vestæ 'ad simulacrum cœlestium siderum' arsisse scribit; quod de simulacro illius ignis non recte dixisset. Nec probo conjecturam Barthii ad Claud. III. de Laud. Stil. 23. suspicantis in Floro ante 'Pharus' excidisse voculam *gemmis,* aut *auro:* quasi Florus velit gemmis aut auro ardentem Pharon in triumpho perductam. Nam etsi hoc pro certo sciremus, de quo nihil constat, quum et alia ratione species ignis ardentis exhiberi possit, tamen non necessarium fuisset id a Floro exprimi.

§. 89 *Tertius de Pharnace currus*] *Triumphus, laurus, currus,* pro eodem, quæ elegantissime variavit elegantissimus hic Scriptor. Quare male in quibusd. scriptis libris legitur: *Tertius de Pharnacis curru.* Quam scripturam si in suis offendissent, nescio qui, homines, sine dubio aliquid commenti essent de curru Pharnacis, quo nobis persuaderent, verum illud esse quod in libris vetustis reperissent. *Salm. De Pharnacis curru* solus Pal. 1. Sed pro *currus* Naz. Regg. Voss. 1. et 2. *cursus,* Duisb. Fran. et v. e. *rursus:* utrumque male. Scriba Cod. Ryek. a 'Pharus' transierat ad 'Pharsalia.' 'Currum' pro triumpho etiam Cic. XV. Fam. 6. et Plinius dicunt. Vid. Ind.

Et bis subactam ostendebat] Uterque Pal. *hic bis subactam* quæ lectio non potest locum habere, nisi legas, *Quartus de Juba et Mauris, et hic bis subactam ostendebat Hispaniam:* quod nobis diu placuit; nunc aliud videtur. *Salm. Bis subactam Hispaniam*] Nempe prius legatis Pompeii, jam liberis devictis. Eam expeditionem in Lusitaniam, quam post præturam urbanam suscepit, cum ea totam Hispaniam non pacaverit, sed partem tantum, huc non retulerim. *Freinsh.* Mihi recte sentire videtur Salmasius, si retineatur *hic,* mutanda esse verba *Jubam et Mauros.* 'Bis subactam' a Cæsare Hispaniam accipio cum Stadio, primum, quum ex Prætura Hispaniam ulteriorem obtinuit, e qua reversum triumphum petere voluisse, scribunt Suet. Cæs. XVIII. et alii: deinde, victis Pompeii legatis in Hispania initio Belli Civilis. Nec potest ex sententia Flori secunda victoria

Hispanica exponi de victis Pompeii liberis. Nam ipse mox, etsi parum vere, dicit 'Mundam nusquam fuisse,' i. e. Cæsarem de bello civili cum filiis Pompeii, quod prælio ad Mundam finitum est, non triumphasse. Sed quod Florus scribit, quartum triumphum de Juba et Mauris, ac simul de Hispania fuisse, id nemo præter eum, quod quidem sciam, prodidit. Dio, Plut. Vell. et Suet. consentiunt Cæsarem de Hispania quintum triumphum egisse.

Pharsalia, et Thapsus, et Munda nusquam] Rationem vid. supr. 3, 22, 10. *Freinsh.* Fuerunt tamen translatæ picturæ cladium ad Pharsalum, et Thapson, et virorum clarorum, qui his bellis interierant, Scipionis, Catonis, et Petreii, una excepta Pompeii M. imagine, ut Appian. II. Civ. 491. Cæsarem non triumphasse de civibus ad Pharsalum et in Africa victis, etiam alii tradunt; sed eum de Pompeii liberis ad Mundam victis quintum triumphum egisse, disertis verbis testantur Dio XLIII. 234. et Plut. in Cæs. Etiam Suet. Cæs. XXXVII. et Vell. II. 56. scribunt quintum triumphum Cæsaris fuisse Hispaniensem. Non addunt quidem, utrum is de Pompeii filiis, an aliis in Hispania victis fuerit. Sed non dubium est, quin hoc e Dione et Plutarcho de victoria ad Mundam sit exponendum. Nam si de ulteriore Hispania, vel legatis Pompeii triumphare voluisset, quæ causa erat, cur de his non eod. tempore, quo de Gallia, Ægypto, Ponto, et Africa triumpharet, sed triumphum Hispaniensem in annum sequentem, et post victos Pompeii liberos differret? In Celsi testimonio, qui quintum triumphum Cæsaris de Hispania quidem, sed non de Munda, fuisse scribit, nihil ponderis est; quum id auctoritate Dionis et Plutarchi, illo vetustiorum et fide digniorum, satis refellatur. Appianus Hispaniensem triumphum Cæsaris non memorat; in quo non immerito negligentiæ accusari potest.

Quanto majora erant] Nempe non barbaris artium belli rudibus, aut mollibus Asiaticis, devictis; sed ipsis civibus, ipsis Romanis. Quæ victoria per se satis magna, splendorem auxit etiam eo, quod non ostentabatur: quomodo ap. Tac. 3, 76, 5. in funere Juniæ 'præfulgebant Cassius, atque Brutus, eo ipso, quod effigies eorum non visebantur.' Eod. redit Catonis dictum, ap. Marcellin. 14, 15. 'Qui interrogatus, quamobrem inter multos nobiles statuam non haberet? Malo, inquit, ambigere bonos, quamobrem id non meruerim; quam, quod est gravius, cur impetraverim, mussitare:' quod et ap. Plut. est, in Vita cap. 37. et hæc est 'commendatio ex injuria,' ut loquitur Tacitus, 3, 75, 5. vel, ut Noster inf. 4, 4, 4. 'injuria favorabilem' esse. *Freinsh.* Non male judicat Rupertus, omitti potuisse, quæ in hac adnotatione de iis dicuntur, quos injuria favorabiles facit. Mox aberat a Berol. Duisb. et v. e. *Reliqua.*

§. 90 *Pensatumque*] 'Pensare' est, æquare, paria facere. Vid. Ind. et Gronov. IV. Obs. 13. Liv. XXVII. 40. 'Adhuc adversa secundis pensando rem ad id tempus extractam esse.' Id. XXXVII. 1. 'Veteribus benefactis nova pensantes maleficia.' Donat. in Virg. I. Æn. 237. '*Compensatio* dicitur, veluti si in altera lance damno posito, in altera commodum par, aut majus, ponatur.'

Nemo cæsus imperio, præter] Immo, 'ne hos quidem voluntate ipsius interemptos putant.' Suet. in Vita, 75, 7. *Freinsh.* Scribe, ut monuit idem Vir et amicus summus N. Heins. *Nemo cæsus ejus imperio.* Manifesta ratio est: statim sequitur: *satis ignoverat semel. Satis ignoscere* non satis Latinum est. Existimabat itaque Heins. huic incommodo inventum esse remedium, si legamus: *satis si*

ignoverat semel. Satis scilicet erat. *Græv.* Fateor me non intelligere, quæ ratio sermonis Latini prohibeat dici *satis ignoverat semel.* Potuisset dicere *satis erat semel ignovisse,* ut Virg. VI. Æn. 487. 'Nec vidisse semel satis est,' et IX. 140. 'Sed periisse semel satis est.' Nec tamen liquet ideo improbandum esse *satis ignovi semel,* aut *satis vidi semel.* Ceterum cum Floro consentiunt etiam Cic. pro Ligar. VI. pro Deiot. XII. et Vell. II. 52. qui in victoria Cæsaris neminem, nisi armatum, occidisse produnt.

Satis ignoverat semel] Idem dicit Nic. Damascenus, nisi quod multos tum interfectos innuit: *Καῖσαρ ἐπανῆλθεν εἰς Ῥώμην, σφόδρα ὀλίγοις τῶν ὑποπεσόντων αἰχμαλώτων συγγνοὺς, διὰ τὸ τοῖς προτέροις αὐτοὺς μὴ σεσωφρονίσθαι πολέμοις.* Ap. Vales. p. 478. m. *Fr.* Sic quoque Dio XLII. 183. XLIII. 219. et XLIV. 246. Vid. Abram. ad Cic. pro Ligar. VI. Afranium et Syllam jussu Cæsaris cæsos fuisse, quod Grævius in sequenti adnotatione scribit, in Appiano non invenio. Nec quidquam de ea re e Scriptore B. Afric. colligi potest, qui auctor est, eos in Africa a Sittio Duce Cæsaris captos, et paucis post diebus, dissensione in exercitu orta, interfectos fuisse. Dio tamen XLIII. 219. a Sittio captos, et a Cæsare indicta causa tamquam captivos occisos tradit.

Didicerat generum timere] Vetus editio: *generosum timere.* Quod nobis cum primo ridiculum visum esset, secure ad alia pergebamus. Verum, cum eamd. lectionem in optimo libro extare comperissem, cœpi serio cogitare, quidnam aliud latere posset: et sane reperi quod latebat. Nam legend. *didicerat generos timere.* Generos autem Cæsaris vocat, Pompeium primo generum ipsius Cæsaris, deinde Pompeii ipsius generum Faustum Syllam, qui duxerat filiam generi Cæsaris, et quasi, ut ita dicam, erat progener Cæsaris. Neptim enim Cæsaris uxorem habebat, filiam Pompeii, ideo vocat generos Pompeium et Faustum Syllam. Pompeio filia Cæsaris nupserat, Fausto Syllæ neptis ejusdem Cæsaris, utrique igitur generi dicuntur Cæsaris, quamvis de Sylla minus proprie, qui potius, ut jam dixi, progener esset. Hic locus eruditissimos viros acriter torsit, nec se expedire quiti sunt. Male Vinetus generum Pompeii Faustum Syllam hic exponit: quod quomodo conveniat, nullus video. Veram igitur lectionem restituimus; et recte, ut puto, exposuimus. *Salm.* *Generos*] Agnosco dictionem Flori, quam conservarunt Naz. aliæque edd. vett. quamvis admista altera quoque lectione: habent enim, *generosum:* sed haud dubie *generos* scripsit, ut tam Pompeium, quam Sullam, hoc vocabulo comprehenderet: Pompeium quidem, ut vere et proprie generum; Sullam, ut progenerum (vid. Suet. Cæs. XXVII.) quem tamen et ipsum simplici voce generi denotamus: 'nurus' enim, 'et generi appellatione, et soceri, et socrus, et ulteriores, quibus *pro* præpositio solet accedere, continentur:' l. 3. §. 2. de Postul. Add. l. 136. de V. S. *Freinsh.* *Didicerat generos timere, filiamque Pompeii cum patruelibus ex Sulla: hic posteris cavebatur*] Faustus Sulla duxerat Pompeii M. filiam. Itaque gener erat Sulla, ut Pompeius Magnus fuerat gener Cæsaris. Hinc Florus dixit, *generos timuisse Cæsarem.* Fallitur vero Florus, cum cæsos scribit a Cæsare Sullæ liberos cum Pompeii filia; vivos cepit, et incolumes præstitit, quamvis Afranium et liberorum horum parentem jusserit interfici, ut vere docet Scriptor B. Afr. c. 95. et Appianus. Sed cum filiæ Pompeii patrueles ex Sulla tribuuntur, ferri non potest. Nulla fuit Pompeii filia, quæ habuerit aut habere potuerit patrueles ex Sulla. Itaque præstantissimus Perizonius in

polita dissertatione de hoc et alio loco Flori, cui hæc debes, censet scribendum esse: *filiamque Pompeii cum parvulis ex Sulla.* Cum duobus enim filiolis Pompeiam Sullæ uxorem dimissam esse scribit Appianus. Veteres vero *parvulos* dixerunt pro infantibus et puerulis. Plin. Paneg. ‘Te parvuli noscere, ostentare juvenes, mirari senes.’ Auctor de Caussis corruptæ Eloquentiæ, c. 29. ‘Quando etiam ipsi parentes nec probitati nec modestiæ parvulos adsuefaciunt.’ Justin. 32, 3. et 43, 2. Multa alia loca cougessit Perizonius, et multis refellit opinionem Ruperti, qui *patrueles* pro, *consobrinis* hic accipi posse putat. *Græv. Generosum* etiam Ryck. Voss. 3. et Edd. B. S. P. et A. Hoc e conjunctione duarum diversarum lectionum *generos* et *generum*, natum esse, non male censet Freinshemius: nam eum morem librariorum fuisse supra aliquoties adnotatum est. *Generos* autem habent Regg. et Voss. 2. *Generum* Pall. Toll. Duisb. Fran. Voss. 1. et V. E. Heinsius conjecerat *generos jam. Patrueles ex Sylla* qui sint intelligi non potest. Ryck. *cum prudib' ex illa.* Reg. Q *cum patruelibus ex illa.* Voss. 2. *cum patruelibus illis Sylla.* Sed hoc nihil prodest ad demonstrandos illos *patrueles.* Salmasius inf. ad c. 5. scribit Florum errasse. Vix dubito, quin vera sit emendatio Perizonii, quam multum juvat, quod Salmasius e Naz. descripsit *patruelis:* nam hoc per errorem librarii scriptum fuisse pro *paruolis,* non vana suspicio est. In iis, quæ hic disputat Salmasius, animadversione dignum est, quod Fausti uxorem ‘neptem Cæsaris’ vocat. Perizonius hic adscripserat, eum errare. Respexit, opinor, ad hæc verba Salmasii, qui, qua ratione hoc dixerit, non perspicio. Nam quum Julia, filia Cæsaris, Pompeio prolem non reliquerit, necesse est Fausti uxorem Pompeii ex alia conjuge filiam fuisse. Ea autem ‘neptis Cæsaris’ dici non potest. Faustum Syllam credo in matrimonio habuisse filiam Pompeii e Mucia. Nam ex ea Pompeium tres liberos habuisse scribit Suet. Cæs. L. Non memorantur autem plures liberi Pompeii, quam Cnæus, Sextus, et filia Pompeia. Et hæc fortassis eadem est, quam Fausto destinatam Cæsarem sibi a Pompeio uxorem petisse narrat Suet. Cæs. XXVII.

Filiamque Pompeii cum patruelibus] In Floro nostro, aut verbum *conservavit* in contextu prætermissum est, aut [quod verius est] diversus abit ab Hirtio [de B. Afr. cap. 95.] nam ibi ‘Pompeiæ cum Fausti liberis Cæsar incolumitatem suaque omnia concessit.’ *Stad.* Posterius verum est. Indicio sunt, quæ sequuntur, ‘hic posteris cavebatur,’ i. e. Cæsar horum nece prospexit et consuluit posteris, eorumque securitati; ne, si stirps Syllæ superstes esset, ea deinde bella renovaret. Sed certum est Florum in ea re falli.

§. 91 *Congesti honores*] Lege Dion. lib. XLIV. *Freinsh.* Naz. *usum in principem.* Hoc valde notandum esse scripserat in exemplari suo Salmasius, et ita supra duobus locis in eod. Cod. esse *desuo,* pro *denuo.* Alter horum locorum est III. 18. 13. sed non video, quid hic aliud observari possit, quam *n* et *s* interdum in illo libro permutari.

Circa templa imagines] Nescio quid hæc sibi velint, nisi forte quod Suetonius, in Vita, 76, 3. ‘simulacra juxta deos:’ sed insolentior est pro hoc significatu oratio: suspicor locum corruptum: et de posterioribus quidem verbis non dubito, quin recto casu concepta fuerint: *templa, imagines;* illud *circa* turbat, ita tamen ut appareat loqui de honore qui in circo ei exhibitus, cujusque meminit dicto loco Suetonius. *Freinsh.* In mendo cubare hunc locum animadvertit Freinshemius et vere. Nam Virorum

clarorum imagines circa templa collocare fuit olim usitatum: vide Plinii Paneg. c. 52. ubi id vocat 'prætexi templorum postibus.' Sanitatem autem ei reddi posse arbitratur N. Heinsius, si scribas: *in circo tensa, imagines in theatro, distincta radiis corona.* Primo omnium Julio Cæsari tensa in Circensibus a senatu decreta. Vide Suet. in Julio cap. 76. theatrum non potest intelligi, nisi de Pompeii theatro, quod tunc Romæ unicum, ubi et imagines Virorum illustrium, de quibus Tacitus non uno loco. Malim: *in circo templa, imagines;* ut per *templa* intelligat teusas, in quibus statua circumferebatur Cæsaris, sieut in Act. Apost. cap. 19. *ναοὺς ἀργυρέους Ἀρτέμιδος* argentea templa Minervæ sunt, ut recte animadvertit Is. Casaub. ædiculæ argenteæ, in quibus ponebantur sigilla Minervæ, quas vendebant, qui dicebantur *ναοποιοὶ* Aristoteli I. Rhet. Qui illi fuerint docet Græcus Anonymus Scholiastes in illum locum: Ναοποιοὶ λέγονται, οἵτινες ποιοῦσι ναοὺς, ἤτοι ὡς εἰκονοστάσια μικρὰ ξύλινα, καὶ πωλοῦσι ταῦτα: *Templorum factores dicuntur, qui ædiculas ligneas faciunt, quas vendunt.* Potuisset addere argenteas, ut ex Luca patet. Hinc vides errare, qui *ναοὺς* putant ap. eum fuisse nummos. In Floro vero cum dixit *in circo templa, imagines;* per *templa,* ut dicebam, intelligit thensas, per *imagines* vero fercula, quæ in perticis circumferebantur. Nam hæc illi decreta esse Suetonius est auctor. *Græv.* Non intelligo quid sit *imagines circa templa.* Probabilis est emendatio *in circo tensa,* ut mox 'in theatro,' 'in curia,' 'in cœlo.' Nam *templa,* quod Grævio placet, pro tensis dici nusquam inveni. Quæ a Val. M. I. 1. 16. et Lactant. II. 16. adferri possunt incerta sunt. Pro eo enim, quod ibi in utroque Scriptore vulgatur, 'in templo Jovis,' scripti quidam habent *in tensa,* quod non dubito alteri præferre. Vid. Cuper. Harpocr. p. 134. Heinsius distinctionem et explicationem verborum seqq. *in theatro imagines,* confirmarat e Tac. III. A. 72. decretam a Senatu 'effigiem Sejano, quæ apud theatrum Pompeii locaretur:' ubi Lipsius laudat locum Senecæ ad Marc. XXII. e quo adparet, hunc honorem immodicum et nimium quibusd. fuisse visum: eoque etiam referendum puto, quod Dio LVII. 617. scribit, Tiberium 'Sejani vivi statuam æneam in theatro posuisse.' Atque hæc quidem probabiliter de h. l. Heinsius; et videtur omnino vitium esse in voce *circa.* Si quis tamen consideret verba Suetonii, 'templa, aras, simulacra juxta Deos,' dubitare possit, an Florus scripserit, *aræ, templa, imagines.* In minuto charactere, quo fortassis omnes, qui nunc supersunt, Flori Codd. scripti sunt, ex *a* facile potuit fieri *ci,* et mox e *ciræ,* in quo nullus sensus erat, *circa.* 'Imagines' autem, quia eas cum templis conjungit Florus, intelligi possunt statuæ in templis Deorum positæ: nam has quoque Cæsari decretas fuisse refert Dio XLIV. 242. quæ Suetonio sunt 'simulacra juxta Deos.' Nec facile mutandam esse distinctionem sequentium, *in theatro distincta radiis corona,* suadent hæc verba Dionis XLIV. 243. 'Etiam in theatro sellam ejus auream coronamque gemmis et auro insignem, quales sunt Deorum, inferri, et Circensibus tensam induci decreverunt.' Si quis docere poterit *circa templa* idem esse, quod *in templis,* vel, ut Suetonius dicit, 'juxta Deos,' nihil mutandum erit. Sed verosimile est Florum non tantum *statuarum* Cæsari decretarum, verum etiam *templorum,* vel *tensarum,* quæ præterea alii memorant, mentionem fecisse. Ryckius adnotarat, Gronovium legere, *in circo thensa, in templis imagines.*

Distincta radiis corona] 'Effigie numinum,' ut appellat Tac. 1, 10, 12.

ea enim ita pingebantur, sicut et nostrates Sancti: splendorem enim, quem emittere credebantur, exemplo Jani ap. Ov. F. 1, 94. per radios istos significant, quales jacere solet Solis jubar, aut stellarum fulgor. Martialis Epig. 1, 71. ‘ Radiata colossi Moles.’ Papinius, Theb. 1, 27. ‘ Licet ignipedum frenator equorum Ipse tuis alte radiantem crinibus arcum Imprimat.’ Qui Poëta simul respicit omen Augusto oblatum, idque artificiose suo principi accommodat: de Augusto vid. Vell. 2, 59, 7. Plinius, Paneg. cap. 52. hoc sensu ‘ radiatum caput’ profert. Lucanus, 7, 458. ‘ Fulminibus manes, radiisque ornabit et astris.’ Ubi Farnabium consule. Plura vide ap. Schegk. in egregiis illis notis ad Vell. 2, 59, 7. *Freinsh.* Coronam radiatam habuisse duodecim radios ex aurea lamina emicantes, hic scribit, et quædam adversus Freinshemium disputat Rupertus, quæ non est hujus loci excutere. Eam primum divinitatis et consecrationis Principum notam fuisse, intelligi potest e Suet. Aug. XCIV. et multis nummis Principum, quorum capitibus radiata corona cinctis additus est titulus ‘ Divi.’ Nec quemquam Principem vivum ante Neronem corona radiata in nummis usum adfirmant harum rerum periti. Itaque fortasse suspicari quis posset errasse Florum, qui Cæsari vivo inter alios honores ‘ coronam radiatam’ decretam dicat. Suetonius quidem et Appianus eam non memorant. Sed Dio l. d. scribens Cæsari decretam fuisse coronam *διάλιθον καὶ διάχρυσον, ἐξίσου τοῖς τῶν Θεῶν*, idem videtur dicere, quod Florus: nam Diis ‘ coronæ radiatæ’ tribuuntur.

Suggestus in curia] Cippus modicæ altitudinis, in quo statueretur sella aurea, ut vere putat Casaubonus, ad Suet. h. l. Nam de columna Dionis, cujus ibidem mentio, vix arbitrarer huc trahi posse: quamvis et ipse non videam quid illa fieri debeat. Ap. Dionys. tamen 3, 1. est columna cum inscriptione, quæ virtutem ejus ad posteros testaretur, quæ non quidem regi dicata, sed tamen regum tempore, ut appareat, ipsis quoque hunc honorem haberi solitum. Posset igitur fortassis ita se res habere, ut quemadmodum leges aliaque ad memoriam columnis insculpebantur, ita clarorum etiam virorum res gestæ et præconia. *Freinsh.* ‘ Suggestus in curia’ non potest aliter exponi, quam sella sublimior Consulum sellis. Sed de ea nihil est ap. alios. Suet. ‘Suggestum in orchestra, sedem auream in curia et pro tribunalii decretam dicit. Quid sit ‘ suggestus in orchestra’ docet Casaub. ad Suet. Ner. XII. Sellam auream in curia etiam Dio memorat XLIV. 248. et sellam auream pro rostris ac tribunali Appian. II. Civ. 494. Plut. in Cæs. et Cicer. II. Phil. 34. De utraque possunt accipi verba Dionis XLIV. 243. *Δίφρος τέ οἱ ἐπίχρυσος, καὶ στήλη, ᾗ ποτὲ οἱ βασιλεῖς ἐκέχρηντο, ἐδόθη.* Ubi pro *στήλη*, quod torquebat Casaub. et Freinshemium, Alb. Rubenium optime emendasse *στολὴ* adnotat Græv. ad Suet. Cæs. LXXVII.

Fastigium in domo] Fastigium quale hoc loco intelligatur, nempe ipsius fastigii ornamentum, et, ut ita dicam, profastigium, eruditissime explicat Salmasius, ad Capitolinum, fine Pescennii. Plutarchus *ἀκρωτήριον* vocat in Vita, cap. 91. Meminit ejus Jul. Obsequens, cap. 126. ‘ Calpurnia uxor somniavit, fastigium domus, quod sicut erat adjectum, ruisse.’ Scribe, *quod SCto erat adjectum:* nam ita expresse legitur ap. Plut. dicto l. *Freinsh.* De ‘ fastigio’ add. quæ scribunt Interpp. Cic. ad II. Phil. 43.

Mensis in cælo] ‘ Julius,’ qui ante ‘ Quinctilis.’ Hoc exemplo Augustus mensi nomen dedit; et plures alii, Nero, Commodus, &c. quæ tamen

appellationes cum auctoribus suis extincta. Vide Censorin. de Die Natali, cap. XXII. in fine. *Freinsh.* 'In cœlo' dicit, quia Sol in cœlo 12. signa Zodiaci percurrens totidem menses efficit. Virg. I. G. 231. 'Certis dimensum partibus orbem Per duodena regit mundi Sol aureus astra.' Suetonius et alii vett. simplicius dicunt, eum recepisse adpellationem mensis de suo nomine, neque hoc de 'cœlo' adpingunt.

Pater patriæ] Qui honos Ciceroni primum obtigit. Plut. in Vita, cap. 31. Juv. 8, 244. *Freinsh.* Cæsarem vivum 'Patrem patriæ' dictum fuisse scribunt Suet. l. d. Dio XLIV. 244. Appian. II. Civ. 494. et Epit. Liv. CXVI. Contra Fulv. Ursinus in Nummis Gentis Juliæ e Cic. XII. Fam. 3. et XIII. Phil. 12. constare putat, hunc honorem mortuo demum Cæsari ab Antonio tributum fuisse. Refellunt eum Casaub. ad Suet. Cæs. LXXXV. et Spanh. Diss. XII. de Usu Numis. p. 445. ap. quem, et Noris. Cenotaph. Pisan. Dissert. II. c. 8. plura legi possunt de hoc titulo. Quod 'Dictator perpetuus' creatus est Cæsar, in eo multa contra Leges facta observat Casaub. ad Suet. Cæs. LXXVI. Sed quod inter ea primo loco ponit, fuisse contra plebiscitum vetus, quo cavebatur, ne quis uno anno duos magistratus gereret, id haud scio an hinc alienum sit. Nam plebiscitum hoc ad magistratus ordinarios pertinuisse ex eo intelligi potest, quod, qui magistratum ordinarium gerebat, eod. anno etiam extraordinarium capere non prohibebatur. Sic Sp. Largius Dictator dictus est, quum Consul esset, Dion. H. v. 72. et Q. Publius Philo ap. Liv. VIII. 12. nec non L. Papirius Crassus, Prætor, Liv. ib. Magistros Equitum quoque creatos, qui in alio Magistratu erant, sæpe memorat Idem. Vid. IV. 31. et 57. et XXVII. 33. Et L. Scribonium Tribunum pl. Triumvirum mensarium factum XXIII. 21.

Dubium an ipso volente] Vid. Vell. 2, 56. Dion. lib. 44. p. 245. *Freinsh.* 'Insigne regium' Vell. l. d. 'Diadema' dicunt Suet. Cæs. LXXIX. Cic. II. Phil. 34. Quint. IX. Inst. Or. 3. et Græci. 'Pro rostris' etiam Suet. et Vell. Cicero 'in rostris.' Sic 'pro tribunali,' 'pro concione,' pro, in. Vid. Fest. in *Pro*, et Gronov. IV. Obs. 1. Appian. in hac hist. πρὸ τῶν ἐμβόλων, Plut. ἐπὶ τῶν ἐμβόλων, et Dio, ἐπὶ τοῦ βήματος. Vid. Manut. ad Cic. pro Sext. 15. Voss. 1. non habet *an ipso volente.*

§. 92 *Velut infulæ, in destinatam morti victimam*] Quæ huc pertinent, habes in notis Bernecceri ad Suet. Aug. 12, 1. e. *Freinsh.* De infulis victimarum Interpp. Virg. in III. G. 486.

Principis] Adpellatio 'Principis' pro eo, qui summam habet omnium rerum potestatem, sub Augusto demum invaluit, quem omnia 'discordiis civilibus fessa nomine Principis sub imperium accepisse' scribit Tac. I. A. 1. Itaque hic 'Princeps' accipi debet, ut sæpe ap. alios, qui 'Principes civitatum' vocant, quorum præcipua in Republ. dignitas et auctoritas est. Supr. II. 8. 5. 'Princeps Ætoliæ Thoas.' Hoc cap. n. 12. 'Societate trium principum.' Cic. IX. Fam. 17. de Cæs. 'Non modo me, qui consiliis non intersum, sed ne ipsum quidem Principem scire, quid futurum sit.'

Gravis erat liberis ipsa beneficiorum potentia] Latius deducit hoc Seneca, de Benef. 2, 18. &c. Mitius autem hoc expressit Auctor, licet idem vellet, quod Curtius, 6, 6, 11. Alexander 'gratiam liberalitate donisque recuperare tentabat: sed, ut opinor, liberis pretium servitutis ingratum est:' et Ælian. V. Hist. 12, 62. 'Homini libero non est, meo judicio,

digna merces, quæ cum injuria tanta comparetur.' Sic antiquior Pop. Romanus 'nullius acrior custos quam libertatis, fuit; nullaque in pretium ejus potuit largitione corrumpi:' supra, 1, 26, 6. *Freinsh.* Florus hoc dicit: Grave fuisse plerisque, quod unus in Republ. paullo ante libera tantum posset, ut ab eo solo omnia beneficia peti, eique accepta referri deberent. Præcipua adversus eum conspirandi causa, si non omnibus, certe quibusd. et ante omnes M. Bruto, fuit desiderium recuperandæ pristinæ libertatis, et liberandæ ab ejus dominatione Reipublicæ, quam ille plane oppresserat; ita ut sine ullo respectu Legum omnia ex lubidine sua moderaretur, et jam haud dubie regnum adfectaret. Ob quas causas Suetonius non veretur pronunciare eum 'jure cæsum:' qua in sententia etiam alii fuerunt non pauci. Ὡς ἀπόλοιτο καὶ ἄλλος, ὅτις τοιαῦτά γε ῥέζοι.

§. 93 *Aliique patricii*] Ita et v. e. Lipsius, dict. cap. XIX. emendat, *aliique patrum:* quod plerique conjurati e plebeiis: et vero *patres* habet Pal. 2. *Grut.* Sed quo minus Lipsium h. l. sequar, ejus ipsius ratio facit: nec enim omnes conjurati e patribus: putabam legend. *parricidæ:* quomodo appellantur etiam inf. 4, 7, 1. et Suet. in Vita, et Val. M. 1. 7, 2. et alibi. *Freinsh.* Recte Pal. 2. *aliique patres,* quod merito probarunt Lips. et Rupertus, quamvis hic mallet: *aliique patrum.* Plerique enim erant senatores. Inde paullo post ait: 'Ibi in curuli sedentem eum senatus invasit,' quod et Rupertus observavit. *Græv.* *Patres* etiam Reg. Q, Magl. Voss. 1. et Fran. Et hoc rectius est, quam *patricii:* nam constat plerosque conjuratorum non patricios, sed multos ex iis Senatores fuisse. M. Brutum a L. Junio Bruto, qui Reges expulit, genus duxisse scribunt Plutarchus in Brut. et Cic. I. Phil. 6. Sed hoc non ita apertum est, ut de eo dubitari non possit. Paullo ante 'non diutius' est, non valde, non admodum diu: supr. n. 43. 'Nec diutius profuit Duci salutare consilium.' Cic. Læl. XXVII. 'Diutius enim jam in hoc desiderio esse non possum.' Vel idem, quod, diu: comparativus pro positivo; ut 'dexterior,' 'sinisterior,' pro, dexter, sinister.

§. 94 *Quanta vis fati*] Nempe 'quæ fato manent, quamvis significata, non vitantur.' Vid. late Lips. Polit. 1, 4. ad quem locum similia multa Berneccerus. Add. Tac. H. 1, 18, 2. H. 2, 82, 8. 'Nil arduum fatis.' Vell. 2, 57, 4. 'Incluctabilis fatorum vis.' *Freinsh.*

Manaverat] Freinsh. in Ind. emanaverat, i. e. vulgata erat, et multis innotuerat; ut quum 'manare' et 'emanare fama,' vel 'rumor' dicitur. Et hoc voluisse Florum eo videtur indicari, quod mox addit de libello indice conjurationis. Potest tamen etiam hæc sententia esse: Multi conscii et participes erant conjurationis, multi in societatem illius venerant. Cic. XII. Fam. 1. 'Manabat enim illud malum urbanum, et ita corroborabatur quotidie, ut ego quidem et urbi et otio diffiderem urbano.' Et IV. Cat. 3. 'Latius opinione disseminatum est hoc malum. Manavit non solum per Italiam, verum etiam transcendit Alpes, et obscure serpens multas jam provincias occupavit.' Liv. XXVII. 14. 'Latiusque fuga manasset.'

Libellus etiam Cæsari datus eodem die] Aliter distinguimus, et, nisi vehementer fallimur, rectius, hoc modo: *libellus etiam Cæsari datus, eodem die nec perlitare centum victimis potuerat.* Quæ vera est interpunctio. *Salm.* Pal. 1. distinguit *datus: eodem die nec perlit.* quomodo etiam fere 3. et forte melius est. *Grut.* Non perspicio cur

hæc distinctio melior sit, qua mihi etiam oratio aliquanto asperior fieri videtur. Heinsius ad Vell. II. 57. putat hæc nimis circumcisa esse; debuisse enim addi quid libellus iste complecteretur. Itaque conjicit: *libellus etiam ea de re datus eodem die.*

Centum victimis] Suet. Cæs. LXXXI. 'Pluribus hostiis cæsis quum litare non posset.' Plut. Cæs. Πολλὰ θύσαντες οἱ μάντεις ἔφασαν αὐτῷ δυσιερεῖν. Nec alii numerum definiunt. Sed Florus 'centum' videtur dicere pro magno numero, ut 'trecenta,' et 'sexcenta.' De more alias victimas mactandi, si primis non litarent, quoad exta læta adparerent, Briss. I. Form. 28. et Interpr. Suet. Cæs. LXXXI. et Aug. XCVI.

§. 95 *Tribusque*] V. e. *Tribus et viginti.* Heins. in exemplari suo, et ad Vell. I. 8. *tribusque et viginti vulneribus ad terram datum.* Putat enim 'que' sæpe ita eleganter poni pro, etiam: ut supr. III. 2. 4. et hic n. 69. Non video quidquam vitii in vulgata. 'Ad terram dare,' pro, prosternere, etiam Lucret. v. 1320. et Suet. Aug. XCVI. dicunt.

Sanguine suo curiam implevit] Adeo vere Juv. 10, 112. 'Ad generum Cereris sine cæde et sanguine pauci Descendunt reges, et sicca morte tyranni.' *Freinsh.*

CAP. 3 Caput istud tertium, quasi procemium est ad Cæsaris Augusti res gestas: cujus si quis in unum 'Tantarum speret cumulos advolvere rerum, Promptius imponet glaciali Pelion Ossæ.' Gesta autem Octavii Augusti scribunt Livius, a lib. 116. ad fin. usque operis; Appian. Civ. lib. 2, 3, 4, et 5. Suet. in Vita; Plut. Cæsare, Cicerone, Antonio, Bruto. Plura compendiose more suo Plinius, 7, 45. Solin. cap. 3. Gell. 10, 24. et 15, 7. Macrob. Saturn. 2, 4. Val. M. 1, 7, 1. et 7, 6, 6. Lactant. 2, 8. Sex. Aurelius: Sex. Ruffus: Servius, ad Æn. 6, 791. Eutrop. lib. 7. Oros. lib. 6. Quæ de eo scribunt Virg. Ov. Horat. ac poëtæ ceteri, suis locis adducentur. *Camers.* Exponit, ut prudentem Historicum decet, causas conclamatæ libertatis publicæ. Quibus probe consideratis, simul patent errata Cassii, Bruti, aliorumque conjuratorum, qui crediderunt, occiso Cæsare simul profligatam esse tyrannidem. Atqui, ait Noster, non unus Cæsar erat, qui petebat jugulum libertatis, sed multi. *Rupert.* Ap. quem inf. c. 7. vid. plura huc pertinentia. Add. Sen. II. de Benef. 20. Mox in contextu multi scripti et v. e. *redisse,* ut fere plerumque, non *rediisse.* 'Redierat' pro, rediisset. Vid. ad IV. 2. 20.

§. 2 *Liberos*] Supererat tum unus tantum Pompeii M. filius Sextus, quem mox nominat. Sic de uno filio 'liberos' dicunt Cic. I. Phil. 1. Vell. II. 58. et Sen. III. de Ira 15. add. Gell. II. 13. et de una filia Cic. de Provinc. Cons. XIV. Sulpic. ad Cic. IV. Fam. 5. et Terent. Hec. II. 1. 15. Et 'nati' de uno filio ap. Virg. Æn. X. 532. Vid. ibi Serv. et Cerd. item Manut. et Abram. ad Cic. In seqq. quædam varie scribuntur.

Antonius] Hujus elogia præclara et multa lege ap. Cic. in Phil. *Freinsh.* Antonium una cum Cæsare non interfectum, quod faciendum censuerant ceteri conjurati, sed prohibuerat Brutus, sæpe dolet Cicero. Vid. X. Fam. 28. XII. 4. XV. ad Att. 4. et ad Brut. XV. 'Turbo' translate pro perturbatore, ut 'procella' et 'tempestas.' Cic. pro Sext. XI. 'Duo turbines Reipublicæ:' ubi plura Abramus.

§. 3 *Sextus*] Antonius, ut artibus suis Senatum magis deciperet, etsi populum seditiose in percussores Cæsaris irritaverat, ad Senatum tamen retulit de Sexto Pompeio, Magni omnibus desiderati filio, qui tum a Cæsarianis in Bætica oppugnabatur, utque pro paternis bonis in ærarium

relatis darentur ei de publico sestertium bis millies: ad hæc decerneretur ei, sicut prius patri, maris imperium, classisque daretur ad usus necessarios. Patres mirabundi probaverunt omnia, atque ita Sextus in Siciliam SCto evocatus est, ex qua postea Cæsari Augusto difficillimum bellum movit. Appianus, Dio, alii. *Stad.* Sextus non multo post SCtum de reddendis ei bonis paternis, quum nondum ex Hispania in Italiam venisset, Lege Pedia inter percussores Cæsaris damnatus, ac deinde a Triumviris proscriptus, Siciliam occuparat, et ex ea mare et oram Italiæ infestam faciebat. Itaque non tam hæc inter præcipuas causas bellorum, quæ deinde gesta sunt, fuit, quod Sextus bona paterna repetebat, quam quod Bruti et Cassii partium erat, quæ funditus deleri, nisi illo oppresso, non poterant. Vid. Appian. III. Civ. p. 528. IV. Civ. p. 637. et Dion. XLV. p. 274. XLVI. p. 322. et XLVIII. p. 366.

Iterum fuit movenda Thessalia] Vid. inf. 4, 7, 6. *Freinsh.* Et IV. 2. 43. Reg. Q *Octavianus.* Hoc quidem rectius est, quam *Octavius:* nam quo tempore mortem patris ulciscebatur, jam nomen illius adsumserat, et *Octavianus* erat, non *Octavius.* Sed tamen credo hoc ab alia manu esse: nam paullo post hoc cap. bis, et cap. seq. rursus dicitur 'Octavius Cæsar.'

§. 4 *Ingenio, aut successorem, &c.*] Expungebam olim particulam *aut* utroque loco, eamque emendationem Berneccero probaveram. Et sane videtur ita scripsisse Florus. Prius enim caussas enumeravit, quapropter libertatem non recuperaverit populus, Pompeium, Cæsarem, Antonium: nunc ordine prosequitur quid singuli motuum excitaverint, quidve in quietem et remp. peccaverint. Et sane frequenter particulas hujusmodi inferciunt librarii; quod et factum opinor l. 1. C. de Tironib. lib. 12. ubi scripserim: 'Aut veteranus censibus obnoxius:' quæ enim alias caussa veteranos arcendi militia? Sed in Floro restat alius mihi scrupulus, quem mox sequenti nota exponam. *Freinsh.*

Desciscit in regem] Elegantissime, et plane ex animo veterum Romanorum, quibus adeo exosum erat nomen regis in suis civibus, ut hæc præcipua Cæsareanæ necis caussa memoretur. Sic Scipio, cum ab Hispanis 'rex' appellaretur, respondit: 'Regium nomen alibi magnum, Romæ intolerandum esse.' Liv. 27, 21, 4. *Idem.*

Salvus esse non potuit, nisi confugisset ad servitutem] Similia prope verba, in re diversa, Senecæ, de Benef. 5, 16. 'Eo redegit pop. Rom. ut salvus esse non posset, nisi beneficio servitutis.' Quamquam, ut quod res est fatear, non putem ista posse dici de Antonio: quomodo enim confugit ad servitutem, si rex factus est? Omnino censeo attinere hæc verba pop. Rom. et post illud 'Regem' excidisse quædam huc pertinentia: quod si foret, ut propemodum suspicor, rejecta correctione mea legend. et supplend. esset in hunc sensum: dum Antonius, varius ingenio, aut successorem Cæsaris indignatur Octavium, aut amore Cleopatræ desciscit in Regem: (deserenda fuit populo libertas) nam aliter salvus, &c. Nunc videre videor quid acciderit: istud *nam* coaluit ex *p. rom.* i. e. *Populus Romanus aliter salvus, &c.* Idem. *Desciscit in regem. Nam aliter salvus esse non potuit*] Hiulcam orationem esse et sensum pendere vidit Freinshemius, qui putat aliquid excidisse, quod sic sit supplend. *desciscit in Regem; populus Romanus aliter salvus esse non potuit, nisi confugisset ad servitutem.* Sed tantum abest ut aliquid sit inculcandum, ut potius *nam,* quod ex prava distinctione natum et interpositum est a pravo correctore, sit delend. et sic interpungendum: *dum Antonius varius ingenio,*

aut successorem Cæsaris indignatur Octavium, aut amore Cleopatræ desciscit in Regem, aliter salvus esse non potuit, nisi confugisset ad servitutem. Populus Romanus ἀπὸ κοινοῦ est repetend. ex præcedente nimirum periodo. Qui utramque periodum accuratius inspexerit, cognoscet nihil esse verius. Prima enim vox 'quippe' ostendit et hanc periodum loqui de populo Romano, et velle Florum liquidius docere, cur populus ille Romanus occiso Cæsare non redierit in pristinæ libertatis statum. Dein nisi sic distinguas, ultima periodi verba plane suspensa sunt. Non sequitur enim quid factum sit, dum Antonius desciscit in regem, ut in præcedentibus. Nam *dum Sextus paterna repetit,* toto mari trepidatur; *dum Octavius patrem ulciscitur,* fuit iterum movenda Thessalia; *dum Antonius desciscit in regem.* Vides non finiri sententiam. Commode vero finietur, si meam secutus fueris sententiam, quam et Lipsio et Gronovio placuisse gaudeo. Cum vero dixit movendam fuisse Thessaliam, errat: non Thessalia, sed Macedonia fuit movenda. Nam Philippi hi fuerunt Philippi Macedonici, ap. quos Brutus et Cassius cæsus, ut jam alii viderunt. *Græv.* Anna quoque legit *P. Rom. aliter.* Nam putat excidisse literam *P* et librarios deinde e *Rom* fecisse *nam.* Rupertus et Boeclerus itidem probant conjecturam Freinshemii. Mihi magis placet sententia Grævii. *Nam* delend. esse etiam Salmasius in libro suo scripserat: idemque videbatur Ryckio et Perizonio. Nec potest intelligi locus, nisi eo sublato, quod fecerunt Amstelodamenses.

§. 5 *Gratulandum tamen in tanta perturbatione est*] Cur non additur cui sit gratulandum? Lege: *Gratulandum tamen ei in tanta perturbatione est; ei,* sc. populo Romano. *Græv.* Hoc non necessarium arbitror. Suet. Tib. LX. 'Gratulanti autem inter pœnam, quod non et locustam, quam prægrandem ceperat, obtulisset, locusta quoque lacerari os imperavit.' Et Calig. VI. 'Expergefactus e somno Tiberius est gratulantium vocibus.' Curt. VI. 9. 'Se quidem gratulari, quod in numerum Deorum receptus essem.' Justin. XXXV. 1. 'Datum sibi honestum belli titulum gratulatus.' Quid proprie sit 'gratulari' docent Gronov. II. Obs. 19. et Perizon. ad Sanct. Min. I. 1. qui etiam loca Suetonii hic adscripserat. Add. Withof. Specim. Gunth. p. 138.

Augustum] Hæc vox aperte παρέλκει. *Freinsh.* Hoc tamen ferri potest. Nam sæpe etiam alii, quum referunt, quæ Octaviano ante hoc cognomen susceptum evenerunt, vel ab eo gesta sunt, illum per prolepsin 'Augustum' vocant. Vid. Suet. Cæs. LXXXVIII. et Aug. XCIV. Et sic forsitan defendi potest, quod in Epit. Liv. XLVIII. et XLIX. Scipio Æmilianus, quo tempore adhuc tribunus militum erat, 'Africanus' vocatur: quamquam id utroque loco delend. censet Gronovius. Sed inf. c. 12. 64. puto recte sentire Freinshemium, ibi non bene conjungi 'Cæsar Augustus.' Hic Florus magis in eo reprehendi potest, quod conjunxit nomina 'Octavium Cæsarem.' Vid. ad n. 3. et Perizon. ad Ælian. VII. p. 477. Mox Regg. et Fran. *percussum.* Vulgata recte se habet. Tac. II. A. 39. 'Mancipii unius audacia, ni mature subventum foret, discordiis armisque civilibus Rempublicam perculisset.' Vid. supr. III. 16. 3.

§. 6 *Unius præsidis nutu, quasi anima et mente, regeretur*] Eadem prope verba Taciti, 1, 12, 4. 'Unum esse reip. corpus, atque unius animo regendum.' Seneca, de Clement. 1, 3, 9. 'Immensa multitudo unius [malim *uni*] animæ circumdata, illius spiritu regitur:' et mox 'Mens imperii' dicitur imperator, aut rex. Rem quod attinet, ait Tacitus, 1, 9, 10. 'Non

aliud discordantis patriæ remedium fuisse, qnam ut ab uno regeretur:' et iterum, H. 1, 1, 2. 'Omnem potestatem ad unum conferri, pacis interfuit:' et A. 1. 6. 'Non aliter rationem imperandi constare, quam si uni reddatur.' Monarchiam porro, cum plerisque politicis, aliis rerump. formis præfert Lipsius Politic. 2, 2. *Freinsh.* *Præses* est, tutor, defensor. Liv. vi. 16. 'Manlius præses Jovis ceterorumque Deorum, qui Capitolium incolunt.' xxviii. 42. 'Scipio præses patriæ atque universæ Italiæ:' et xxiii. 48. 'Præsides provinciarum exercitus.' Add. Gron. ad Sen. Med. v. 248. Pro *regeretur* Reg. Q *ageretur*. Sall. Jug. ii. 'Animus rector humani generis agit atque habet cuncta.' Suet. Tib. lxix. 'Persuasionis plenus cuncta fato agi.' Sen. Œd. 980. 'Fatis agimur: cedite fatis:' pro quo Juv. ix. 32. 'Fata regunt homines.' Sed non est cur hoc præferatur vulgato.

§. 8 *Mota sidera*] Consule Salm. in Solin. p. 426. A. 1. *Freinsh.* Salmasius scribit, mota sidera esse orientia et cadentia: nam siderum ortu et occasu tempestates excitari. Idem sentiunt Schulting. ad Sen. i. Suasor. et Boecler. in Diss. ad h. l. Eoque respicit Florus supr. ii. 8. 8. et iii. 21. 3. Addit Salmasius 'mota sidera' tamen etiam posse intelligi de τροπαῖς, quibus quadripartita constat anni distinctio: nam has quoque non raro habere significatus tempestatum. Mihi verosimile videtur, Florum potissimum sensisse de solstitio ac bruma, quibus, populariter loquendo, fiunt conversiones Solis, quas Græci precipue τροπὰς vocant. Idque etiam indicari puto voce 'annua,' quæ magis ad Solem quam ad alia sidera videtur pertinere. Cic. ii. de N. D. 19. 'Circuitus Solis orbium ccclxv. conversionem conficiunt annuam.' Et Somn. Scip. vii. 'Homines populariter annum tantummodo solis, id est, unius astri, reditu metiuntur.' Et sic fortassis accipiendum est, quod Idem i. de Orat. 42. 'cœli conversionem' ab 'ortu et obitu, motuque siderum' distinguit. 'Sidera' hic pro Sole poni etiam Freinsh. in Ind. existimat. Non rarum est 'sidus' num. singul. pro Sole dici: vid. Burm. ad Petron. c. cxix. Sed Florus potuit 'sidera' dicere, ut Ov. M. xiv. 172. 'Sidera solis.' *Flexus* etiam magis de conversionibus Solis, quam de ortu et obitu aliorum siderum dici arbitror. Lucret. v. 614. 'Sol Quo pacto æstivis e partibus Ægocerotis Brumaleis adeat flexus, atque inde revertens Canceris ut vertat metas se ad solstitiales.' Cic. ii. de N. D. 19. 'Inflectens autem Sol cursus tum ad Septentriones, tum ad Meridiem, æstates et hiemes efficit.' Reg. Q, Flor. Berol. Duisb. et v. e. *suo flexu tempestates*. Sed Duisb. male *fluxu*, et v. e. *tempestas*.

Sic in Romanæ dominationis] Haud paulo melius, *sic cum Romanæ dominationis conversione penitus intremuit: &c.* *in* tamen penitus non damno: optimus liber, *cum*. Salm. *Cum Romanæ*] Sic Naz. probante Salmasio, itemque vet. ed. nostra: aliæ *in Romanæ*. Freinsh. Sic etiam plerique s. et v. e. *Cum Romanæ* Regg. Voss. 3. et aliæ edd. vett. Freinshemius, Anna, Grævius, et Amst. receperunt *cum*. Non video cur *in* hic ferri non possit.

Id est, humani generis] Vana opinio, ex ignorantia Geographiæ nata, deinde pudendis adulationibus alita, Romanorum, sub imperatoribus præcipue, spiritus adeo inflaverat, ut crederent se totius orbis dominos, cum sane modicam ejus partem obtinerent. De his dici posset illud Senecæ, Epist. 91, 40. 'Alexander discere Geometriam infelix cœperat, sciturus quam pusilla terra esset, ex qua minimum occupaverat.' Ex his igitur somniis profectæ voces istæ, quibus præter poëtas, quos, elegantissimc simul et

verissime, ‘ libertatis vespillones ’ appellat Heinsius in Laude Asini, etiam historici abusi: Noster supra, Præf. 2. ‘ Qui res Rom. legunt, generis humani facta discunt.’ ‘ Totius orbis servitium ’ Tac. H. 5, 25, 1. ‘ Orbis terrarum famulatus’ Idem Agr. 31, 5. Quin et ipsi imperatores, non dicam Justinianum aliosque ejus similes, sed et moderatus ille Antoninus, in l. 'Εγὼ μὲν τοῦ κόσμου κύριος, ad L. Rhod. de Jactu. Add. his quæ notat Marcilius, ad Suet. Titum, 6, 2. *Freinsh.*

Penitus intremuit] Huc pertinent, quæ leguntur ap. Gron. III. Obs. 13.

CAP. 4 Bellum Mutinense scribunt Livius, lib. 117, 118, 119. Appian. Civ. lib. 3. p. 588. Plut. Antonio, cap. 22. Frontin. 1, 7, 5. 3, 13, 7, et 8. 3, 14, 3, et 4. Cic. in Phil. Suet. Aug. 2, 10, &c. Meminit Ov. M. 15, 823. Idem Ov. F. 4, 623. canit M. Antonium victum ab Octavio, bello Mutinensi, 18. Cal. Maias: ‘ Luce secutura tutos pete, navita, portus; Ventus ab occasu grandine mixtus erit. Sic licet et fuerit, tamen hac Mutinensia Cæsar Grandine militia contudit arma sua.’ *Cam.*

§. 1 *Testamentum Cæsaris*] Recitatum ad populum, postulante L. Pisone, socero Julii, frustra contranitente senatu. Vide Appian. Civ. lib. 3. p. 513. *Freinsh.*

Secundus heres Antonius] Quod hic de herede M. Antonio dictum legisse se alibi negat Camers, id nos legere meminimus ap. Dion. lib. 44. p. 292. Dicitur autem secundus heres, ‘ qui heredi instituto substituitur:’ ut definit Severinus, in secundo Commentariorum, quæ scripsit ad Topica Cic. *Vin.*

Contra adoptionem] Adoptaverat eum Jul. Cæsar testamento. Suet. Cæs. LXXXIII. Hujus adoptionis frequens est mentio in scriptoribus vetustis. Vid. Cic. III. Off. 18. et VII. ad Att. 8. Suet. Aug. CI. et Galb. XVII. Tac. III. A. 30. Sen. de Brev. Vit. XV. et quos nominat Cujac. VII. Obs. 6.

Juvenis] Decreverat senatus, ne quis Augustum ‘ puerum ’ diceret, ne majestas tanti imperii deminueretur. Auctor Servius, ad Virg. Ecl. 1, 44. Virgilius sæpe Octavium *juvenem* nominat, ut dicto loco, ‘ Hic illum vidi juvenem.’ Et G. 1, 500. ‘ Hunc saltem everso juvenem succurrere seclo Ne prohibete.’ Lege Cic. Phil. 4. et 5. *Cam.* Et præcipue notam Casauboni, et Bernecceri, ad Suet. Aug. 12. 1. ‘ Pueros ’ tamen vocat Augusti nepotes Propertius, 4, 6. et Ovid. *Freinsh.* ‘ Contra adoptionem bellum susceperat ’ est, omni conatu et quasi hostili odio adoptioni adversabatur, eamque impedire, et ne ullus ex ea fructus ad Octavium perveniret, efficere nitebatur. Salmasius ad Trebell. Poll. Gallien. VII. scribit, ‘ bellum cum aliquo gerere,’ pro, odisse et vexare aliquem, esse ἀκυρολογίαν Trebellii Pollionis. Non persuadet mihi. Cic. Læl. XXI. ‘ Nihil est turpius, quam cum eo bellum gerere, quicum familiariter vixeris:’ II. Phil. 1. ‘ Ut nemo his annis viginti Reip. fuerit hostis, qui non bellum eodem tempore mihi quoque indixerit.’ Et sæpe alibi Idem ‘ bellum gerere adversus aliquem,’ vel ‘ alicui indicere,’ ponit pro, hostili animo adversus aliquem esse. Cur autem Antonius impedire et extrahere cuperet adoptionem Octavii, exponunt Dio XLV. 271. XLVI. 321. et Appian. III. Civ. 534. et 586.

§. 2 *Intra decem et octo annos*] Parum ad calculum. Vell. 2, 61, 1. ‘ Cæsar XIX. annum ingressus:’ ubi vides adulationem hominis: ambitiose enim usus est voce ‘ ingressus.’ Melius Augustus, (in monumento Ancyrano) ‘ natus:’ nam anno qui præcessit cædem Julii, nono Kal. Octob. ingressus annum 19. erat, ac jam totum ferme confecerat, quando

contra Antonium pro optimatibus bellum primum suscepit. Atque hæc Octavii ætas in equestri statua fuerat notata, quam ei senatus in rostris posuerat, teste eod. Vell. Hæc Casaubonus, nota secunda ad monumentum Ancyranum. Ceterum, quam opportuna turbis et factionibus sit ætas principum, multis exemplis demonstrat Gruterus, ad Liv. 1, 3, 6. *Fr.* Adi Interpp. Vell. l. d.

Tenerum et obnoxium, et opportunum injuriæ] Non hæc interpolanda sunt cum Viris doctiss. qui malebant *temere hunc obnoxium et opportunum injuriæ videret*, inducti hac ratione, quod quia paullo ante vocetur 'acerrimus juvenis,' non possit hic *tener* dici. Præterea *teneros pueros* plerumque in malam accipi partem, pro mollibus, impudicis, ut Orpheus ap. Ov. M. xi. 'Ille etiam Thracum populis fuit auctor amorem In teneros transferre mares.' Sed *teneri* dicuntur etiam qui sunt tenerioris ætatis, ut ap. Suet. Aug. 64. 'Caium et Lucium adoptavit domi per assem et libram emtos a patre Agrippa: tenerosque adhuc ad curam reip. admovit.' Et quia quæ tenera sunt facile possunt lædi, hinc *tener* est injuriæ opportunus. Cic. vi. ad Att. 2. 'Quid tandem isti mali in tam tenera provincia fecissent?' Cyprum vocat 'teneram provinciam,' quæ non munita, sed injuriis erat opportuna. Hinc et *tener* et *obnoxius* sæpe junguntur. Sen. Consol. ad Marc. 21. 'Labuntur humana et fluunt, neque pars vitæ nostræ tam obnoxia aut tenera est, quam quæ maxime placet.' Si quid hic mutand. esset invitis libris, delerem *opportunum injuriæ*. Nam quid est 'obnoxius,' nisi, opportunus et expositus injuriæ? ut superius lib. iii, 20. 'Nam et ipsi per fortunam in omnia obnoxii:' ubi vide quæ notavi. Sen. Nat. Q. iii, 27. 'Quam diligenti nutrimento obnoxium corpus adolescit:' hoc est, mille casibus et injuriis expositum et opportunum, quod eand. ob rationem Ep. 66. vocat 'obnoxium animi domicilium;' ipseque quid sit explicat, nimirum, quod injuriam pati potest: 'Quicquid in me potest injuriam pati, hoc est, in obnoxio hoc domicilio animus liber habitat.' Sæpiuscule hac utitur voce Seneca et pervenuste, ut ad eum ostendit, cui plurimum debet, ὁ μακαρίτης Gronovius. In loco tamen Flori nihil novo. *Græv.* Nec tutum est contra o. s. et e. 'Opportunus injuriæ' est ap. Liv. xxviii. 19. et alios. Vid. Gron. ad Liv. xxv. 30. et ad Sen. de Brev. Vit. xvii. 'Facilis injuriæ' dicit Quintil. i. Decl.

Se plenæ ex commilitio Cæsaris dignitatis] Si quis locus in toto hoc Scriptore, quem librariorum et correctorum gens varie vexaverit, finxerit, et refinxerit ad arbitrium, hic unus unice ab illo hominum genere distortus et divexatus. Postea recentiores διορθωταὶ ad illud vetustiorum exemplum multa sibi licere voluerunt. Stomachum moverem lectoribus, si multitudinem variarum lect. adponerem. Lectionem tantum, quam rectiorem esse censeo, quamque ex optimi libri vestigiis collegi, ponam. Sic igitur legimus: *Quippe cum intra decem et octo annos tenerum et obnoxium, opportunum injuriæ juvenem videret, ipse, plenæ ex commilitio Cæsaris dignitatis, lacerare furtis hereditatem, ipsum insectari probris, cunctis artibus cooptationem Juliæ gentis inhibere non desinere, denique palam arma moliri.* Quantum alii ab hac scriptura recesserunt, tantum a veritate abesse se passi sunt: pro *conoptationem*, vel *cum adoptationem*, fecimus *cooptationem.* Reliqua ex optimo illo libro D. Naz. facile divinavimus. *Salm.* *Videret; ipse plenæ ex commilitio Cæsaris dignitatis, &c.*] Expressi bona fide scripturam Naz. quæ proxima vero, immo vera omnino, si modo abjiciatur litera finalis ab illo *desineret:* nec

multum divertant ab hac lectione Pall. reliqui, aut Vineti codd. nisi quod extet in iis, *se plene ex commilitio Cæs. dign.* item, *cum adoptionem Juliæ gentis.* Sic, inquam, uterque Pal. nisi quod in tertio videamus adhuc restare *ipse plene:* vulgatam lectionem proferre piget; cum omnibus pateat, et ineptissima sit præ hac nostra. *Grut.* Cujus judicium omnino secuti sumus in hac ed. eo magis, quod et olim nobis in mentem venerat, ita rescribend. Infinitum enim pro imperfecto ponit indicativi: quod frequentiss. Sallustio, Tac. &c. Nec officit, quod mox verbi casum mutat, 'palam arma moliri. Et parato, &c. obsidebat:' nam ita plane Tacitus, 1, 16, 5. 'Is imperitos animos impellere paullatim, et deterrimum quemque congregare: postremo velut concionabundus interrogabat,' &c. *Fr. Cunctis artibus cooptationem Juliæ gentis inhibere non desineret: denique ad opprimendum juvenem palam arma moliri, et jam parato exercitu in Cisalpina Gallia resistentem motibus suis Decimum Brutum obsidebat*] In h. l. est aliquid ὕπουλον et suppuratum ulcus. Aut legend. est, *denique ad opprimendum juvenem palam arma* moliebatur, *et jam, &c. obsidebat:* aut *arma moliri* et *obsidere.* Verum altius latet hoc malum. In præcedd. verbis videntur ex imperiti hominis additione irrepsisse hæc verba, *cum non desineret.* Quæ ubi sustuleris, omnia erunt planissima: *cum videret se plenæ ex commilitio Cæsaris dignitatis, et furtis hereditatem lacerare, ipsum insectari probris, et cunctis artibus adoptationem Juliæ gentis inhibere, denique ad opprimendum juvenem palam arma moliri, et jam parato exercitu in Cisalpina Gallia resistentem motibus suis Decimum Brutum obsidere.* Sane in antiquioribus edd. legitur *obsidere,* in aliis *obsideret.* Nimirum qui nesciebant ap. Latinos historicos sibi familiari ellipsi infinitum poni pro finito modo, hæc insulsa inculcarunt, *cum non desineret.* In Camertis exemplaribus grassati sunt atrocius semipagani. In iis enim scriptum reperiebatur, *et furtis hereditatem laceraret;* sed hæc jam Vinetus vidit et emendavit. Denique si *obsidebat* omnino tuentur meliores libri, ponenda τελεία στιγμὴ post 'arma moliri' cum τῷ πάνυ Salmasio. Per 'commilitium' autem Cæsaris non tam consulatus intelligitur, quam quod diu fuerat legatus Cæsaris, et propter rei militaris peritiam in magna ap. Cæsarem et exercitum dignitate: vid. Plut. in Vita Antonii. *Græv.* Salmasius hic aliquanto minus abit a libris vett. quorum scripturam proponendam duxi, si forte acuti homines ex ea aliquid excogitare possint ad h. l. melius constituendum: etsi vix credo meliora, quam Salmasio in mentem venerunt, inveniri posse. *Ipse plenæ,* quod Freinsh. Græv. et Amst. ediderunt, est etiam in Ryck. Flor. et Edd. B. P. et J. *ipsa plane* in Voss. 3. *ipse plane* in Ed. Sab. In ceteris s. et e. *se plene,* id est, *plenæ,* nisi quod in Voss. 1. *plane* est, quod etiam habebat Ms. Ernstii ab eo ad C. Nep. Attic. VIII. citatus. Copula *et* post 'dignitatis' abest ab o. s. etiam Vineti, et edd. præterquam Ald. Ordo verborum *furtis hereditatem lacerare* est in Voss. Ernst. et Ald. isque Amstelodamensibus revocandus visus fuit. Vineti et ceteri o. s. et e. ita ea ordinant, ut in animadversione sua collocat Salmasius. Sed pro *lacerare* Naz. Voss. 3. et Edd. B. S. P. et J. habebant *laceraret,* Ryck. et Pal. 2. *lacerate, t* pro *r* levi errore. Pro *furtis* libri Vineti Pal. 2. et Regg. *furiis.* *Et,* quod plerique s. et o. e. v. habent ante 'cunctis,' Grutero teste, non erat in Naz. et Pall., nec videtur fuisse in Regg. *Cum* post 'artibus' est in o. s. etiam Ernst., exceptis Naz. Pall. et Ryck. In v. e. cod. l. ponitur, in ceteris mutato ord. post 'inhibere:' unde ab aliquo intru-

sum esse colligi potest. Deinde Naz. et edd. vett., præter primam, *cooptationem.* Pal. 2. Ryck. et Regg. *adoptationem.* *Non desineret* est in o. s. cum quibus consentit Ernst., et e. In tanta varietate scripturæ veteris sequutus sum Freinsh. et Grævium, qui locum plane ex sententia Salmasii ediderunt, nisi quod *desineret* non mutarunt. Sed pro *cooptationem,* quod in illorum Edd. est, cum Amst. recepi *adoptionem:* non solum quia ita erat in libris Vineti, Toll. Duisb. Fran. Voss. Ernst. et v. e. sed etiam quod non facile ostendi posse credo ab aliis probatis Scriptoribus 'cooptationem' pro 'adoptione' dici. 'Adoptatio' defendit Borrichius e Gell. v. 19. et Plin. Paneg. v. Sed nec Plinii exemplaria inter se consentiunt, et in Gellio eod. cap. modo *adoptatio,* modo *adoptio* scribitur: quod suspicionem quamdam mendi adfert. Vid. Cellar. Cur. poster. et Jac. Gronov. ad Gell. l. d. Is. Vossius hic scripserat *coadoptionem:* utrum e Ms. an e conjectura, non addiderat. Sed si e Ms. est, non potest aliud esse, quam conjunctio duarum lectionum. Verba *cum non desineret* tollenda esse etiam Gronovius censet II. Obs. 14. probante ad h. l. Perizonio. Quin *cum* ejiciend. sit ex auctoritate Naz. et Ryck. ne dubito quidem; idque etiam alibi e non intellecto hoc genere loquendi sæpe inculcatum, et orationem infinitam in finitam mutatam esse ostendit Gronov. ad Liv. VI. 27. Sed quum omnes libri habeant duo illa *non desineret,* mihi omnino verior videtur emendatio Salmasii, Grut. et Is. Vossii, pro *desineret desinere* legentium. *Obsidere* et *obsideret* in nullo scripto aut edito inveni. Nec ulla causa est, cur hic *obsidere* reponatur pro *obsidebat.* Nam pluribus infinitivis pro imperfectis positis, deinde subjici imperfectum, constat ex iis, quæ hic observat Freinshemius, et quæ ad Sanct. IV. 5, 3. Perizonius. Et minus desiderabitur emendatio, si post 'moliri' et 'obsidebat' στιγμὴ τελεία ponatur, ut in v. e. Quæ in fine adnotationis Grævianæ scribuntur, ad Annam pertinent.

Lacerare furtis hereditatem] Hereditatem enim Cæsaris expilavit: ut Dio, lib. 44. in fine; et Appianus, Civ. lib. 3. p. 536. et alii, memoriæ prodiderunt: inter quos Vell. 2, 60, 5. scribit, sestertium septies millies depositum a Cæsare ad ædem Opis, ab Antonio fuisse occupatum. *Vinet.* Add. quæ adnotantur ad Vell. et Cic. I. Phil. 7. et v. Phil. 4. 'Lacerare hereditatem,' ut Sall. Cat. XIV. 'Quicumque bona patria laceraverat.' Terent. Hec. I. 1. 'Quin spolies, mutiles, laceres, quemque nacta sis.' Liv. XXVI. 35. 'Plebem Romanam perdendam lacerandamque sibi Consules sumsisse.'

§. 3 *Ad opprimendum juvenem*] Idem optimus liber: *ad depremendum,* pro *deprimendum.* Sed *opprimendum* non muto. *Salm.* Naz. *depremendum,* quomodo et I. q. nempe *deprimendum:* melius, ut puto. *Freinsh.* Ryck. *diprimendum.* Edd. vett. excepta prima, *deprimendum,* quod probat etiam Gron. ad Liv. XXX. 36. *Depremo,* ut *intellego, doleum,* et alia. Gloss. 'Adpremo,' 'Compremo,' 'Oppremo.'

§. 4 *Ætate*] Juvenilis ætas in tantum favorabilis est, ut etiam in delictis mitius puniendis ejus habeatur ratio. Vid. Berneccer. ad Suet. Aug. 5, 2. l. *Freinsh.*

Injuria favorabilis] Supr. 4, 2, 56. *Idem.*

Induerat] Vid. ad I. 11. 9. Plin. II. H. N. 28. 'Augusto Cæsare in prima juventa Urbem intrante ad nomen ingens capessendum.'

Revocatis, &c.] Hæc omnia Tacit. 1, 10. 2. 'Concitos per largitiones veteranos, paratum ab adolescente privato exercitum, corruptas consulis legiones.' Quæ postrema verba interpretare de legione Martia, et quar-

ta, quæ ab Antonio consule signa ad Augustum transtulere. Videatur Appianus, Civ. lib. 3. p. 556. non de exercitu Decimi Bruti, ut exponebat magnus ille Lipsius. *Freinsh.*

Consulem] Verum quidem hoc; Consulem aggressus est: sed post consulatum vicit. *Idem.*

Obsidione Mutinæ] *Obsidio* in eod. lib. *obsidium* sæpe ap. hunc nostrum. *Salm.* *Obsidio*] Sic Naz. et nostra vetus editio: obsidii hujus tempore memorabilia stratagemata usurpata, nempe literis columbarum opera transmittendis (quod superiori seculo in obsidio Harlemensi et Leidano relatum memoratur): aut per natatores milites laminis plumbeis incisas, aut immittendis copiis et commeatibus, recensent Plinius, 10, 37. et Frontinus, 3, 13, 7. et 3, 14, 3. *Freinsh.* *Obsidio* etiam Flor. Magl. Regg. Voss. 2. et Edd. B. S. et P. vid. Ind.

§. 5 *Manu pulcher*] Perizonius adscripserat πολύχειρ: quod etymon vocis 'pulcher' esse putat Jul. Cæs. Scaliger: ut idem sit, quod fortis, quemadmodum Servius exponit in Virg. VII. Æn. 656. 'Satus Hercule pulchro Pulcher Aventinus.' Vid. Voss. Etymol. et Becmann. Origin. L. Lat. Ita, Cæsar *manu pulcher apparuit*, idem erit ac, manu fortis; id est: Ipse strenue ac fortiter pugnando etiam militis partibus functus est, seque omnibus et aquilam portando, et vulnere accepto conspicuum fecit. Nam ut Sen. de Provident. c. IV. 'Idem licet fecerint, qui integri revertuntur ex acie, magis spectatur, qui saucius redit.' Tollius pro glossa habebat *apparuit*, cui non adsentior.

Aquilam suis humeris referebat] Vid. Casaub. ad Suet. Aug. 10, 9. *Fr.*

A moriente signifero traditam] Simile exemplum ap. Cæs. Civ. 3, 64. Ad quorum imitationem hodierni quoque vexillarii, cum ad supremum ventum est, nec aliter defendi potest vexillum, eo involuti moriuntur. Sic in pugna ad Atellam 'repertus est Germanus signifer amputata dextra manu, et læva fœdo vulnere discissa, vexillum mordicus retinens, ita ut in vestigio invictæ virtutis expirasse videretur.' Jovius, Hist. lib. 4. *Idem.* 'Aquiliferum' magis proprie dicit Suetonius. Nam ut 'signa' multis locis, quorum nonnulla vid. in Lips. IV. de Mil. Rom. 5. distinguuntur ab 'aquilis;' ita alii 'aquiliferi,' alii 'signiferi.' Tac. I. A. 48. 'Eas [literas] Cæcina aquiliferis signiferisque occulte recitat.' Sed rursus inf. c. 12. 'Signifer' pro aquilifero. Et Sen. Phœn. 389. ap. Lips. l. d. 'Æra jam bellum cient, Aquilaque pugnam signifer mota vocat.' Nam generali nomine 'signorum' etiam 'aquilæ' comprehendi possunt.

CAP. 5 Hoc Bellum scribunt Livius, lib. 126. [Dio, lib. 48.] Suet. Aug. cap. 14, et 15. Latius Appian. Civ. lib. 5. p. 689. Eutrop. 7, 1. Oros. 6, 16. Plin. 7, 45. Solin. cap. 3. Bellum Perusinum, et cetera ab Augusto gesta bella, explicat Propert. 2, 1. et Lucanus, 1, 41. Lege quæ de Augusto scribit Virg. Æn. 6, 791. Ex verbis Propertii et Lucani patet, scriptores non semper servare in scribendo eundem ordinem, quo res gestæ sunt. Quare non mirum est, in vetustis Flori exemplaribus post Mutinense bellum, Perusinum bellum immediate sequi, nisi hoc poëticæ tribuas licentiæ. Ovid. in fine Met. enumerans bella ab Augusto gesta, Perusinum prætermisit. *Camers.* Camertis autem, Stadii, aliorumque aliquot edd. caput istud subjecere capiti, cujus finis, 'scelere alieno uterentur:' at ordo quem servamus, remanet in ed. primaria, expressitque optimus Vinetus, et propugnant Palatini. *Grut.* In Ald. quoque hoc caput rejicitur post bellum Philippense. Hoc congruit cum ratione temporis, quo gestum est. Sed o. s. et cett. Edd. h. l. habent.

§. 1 *Veteranis in castris*] Suspicatur N. Heins. *in*, a sciolo insertum importune, delend. esse. 'Castra' enim 'veterana' accipi a Floro pro veterano milite. Lucan. 'Castra fremunt confusa.' Poëticum hoc quidem est, sed poëticarum locutionum plenus est Florus. Lipsius non solum τὸ *in* sed et *castris* censet esse νόθον. Sed Heinsii sententiam amplector, ne nimis ab antiquis codd. recedamus. Illam castrorum significationem, quam Vir illustris ostendit, si repudiemus hic loci, nihil verius opinione Lipsii. Nam nulla in castris præmia veteranis sunt data, sed in conventu triumvirorum ad Confluentem coloniæ iis sunt decretæ. *Græv.* Deinde autem Bruto et Cassio victis agri iis in Italia dati sunt. Dio XLVIII. princ. et Appian. III. Civ. 590. et v. 672. *In castris* etiam delenda censebat Gerh. Vossius et videbatur probasse ejus sententiam Isaacus. 'Pretium' pro præmio obvium est. Vid. Ind. Paulus l. II. pr. D. de Eviction. 'Has possessiones . . . . partim veteranis in præmia adsignatas.'

§. 2 *Semper alias Lucii Antonii pessimum ingenium*] Laudo conatum eruditissimorum Virorum, qui *piissimum* hic reposuerant: nos tamen non culpam librarii, sed hallucinationem ipsius Auctoris animadvertimus: nam optimus liber *Lucii* non habet: in quo ita legitur: *semper alias Antonii pessimum ingenium, Fulvia gladio cincta virilis militiæ, uxor agitabat:* vox 'uxor' aperte indicat, Florum de Marco Antonio et scripsisse et cogitasse, cujus ingenium, alias semper turbulentum, etiam uxor Fulvia magis magisque inflammabat. De Lucio Antonio omnes tamen historiæ, ne quis hoc me putet ignorasse: sed, ut dixi παρόραμα est ipsius Flori, aut μνημονικὸν ἁμάρτημα. Sic supra falsus est, dum vocat patrueles Syllæ Felicis Fausti Syllæ liberos: sic etiam supra in Heraclea Campaniæ et Siri fluvio: quas hallucinationes facile excusamus; alia quædam leviora in hoc ipso Scriptore deprehenderamus, quæ noluimus adnotare: si quis est, qui non ita facile assentiri possit, is me doceat quid rectius de h. l. sit æstimandum; ego ipsi facile assentiar. Hoc breve caput diligenter legat, et examinet; non aliud, credo, sentiet, quam quod scripsimus. *Salm.* *Semper alias Antonii pessimum ingenium*] Sic o. Pall. accedit ed. nostra vetus: nam ea, *aliter Ant.* Assentior autem omnino Salmasio, qui παρόραμα ipsius Auctoris hic agnoscit, quod equidem clare satis arguunt ista verba 'uxor agitabat:' quæ quidem in ed. modo laudata sine nomine *Fulvia* leguntur, quod ipsum suspicionem mihi movet, et illud vocabulum altrinsecus accessisse. Præterea sequentia 'iterum in arma ierat,' nempe post bellum Mutinense: et, 'jam non privatis, sed totius senatus suffragiis judicatum hostem:' item seq. cap. 'Antonium ultiones de iis qui se hostem judicassent:' omnia, inquam, hæc convincunt, Floro sermonem esse de M. Antonio, non fratre ejus Lucio: quamvis historiæ omnes fide dignæ posteriori huic id tribuant. Grutero tamen placebat Florum sensisse de Lucio; movebaturque quod M. Antonius non modo non pessimo, sed ne malo quidem ingenio fuerit, Plutarcho teste, itemque imperatore Claudio. Sed posterius testimonium, ut domesticum, rejicimus, quamvis nec id quidem obstet quod 'magnus' appellatur ibi, nam hoc non negat malum etiam fuisse, quomodo Val. M. 5, 6, 2. ext. dicit Annibalem in dubio posuisse, 'major ne an pejor vir haberi deberet.' Plutarchum quod attinet, testatur ille quidem ingenio fuisse natura sua haud malo, sed opportuno corruptionibus, quod et Noster voluisse videri possit, dum 'varium ingenio' appellat tertio cap. Sed ingenium ejus pessimum fuisse nemo melius exponat Cicerone: quam-

vis nec ei per omnia credendum esse censeam, cum interdum 'accusatorie' magis quam 'Latine' (sic enim ipse in Verr. 4, 1, 4. distingnit) loquitur. *Freinsh.* Salmasius *Lucii* a solo Naz. abesse adnotarat, Gruterus ab omnibus Pall. Cum iis, præter Reg. F et Voss. 2. qui prænomen habent, consentiunt ceteri s. et o. e.

Pessimum] Sic omnino legend. esse ex mente Auctoris satis constat, non *piissimum*, ut volebat vir eruditiss. Hic enim est Antonius, testimonio Velleii, 2, 74, 2. 'vitiorum fratris consors, sed virtutum, quæ interdum in illo erant, expers.' Cui adstipulantur omnes alii: nemini enim laudatur præter Appianum, et quidem suis ipsius verbis. *Freinsh.* Gruterus ad Vellei. l. d. notat Virum doctum, qui hic pro *pessimum* reponi voluerit *piissimum.* Designat Casaubonum, qui ad Suet. Aug. XIV. ita legend. putabat, quia Lucius Antonius ob eximiam pietatem in fratrem sibi cognomen 'Pietas' adsciverit. De hoc cognomine Antonii vid. Spanh. Dissert. x. de Præst. et Usu Numism. p. 75. Sed Casaubonus non recte de L. Antonio accepit, quæ hic Florus tradit. Locus Appiani, ad quem Freinsh. respicit est v. Civ. p. 688. et alius ib. p. 702. Tamen Appianus antea p. 682. eadem ex sua persona de Lucio scribit.

Gladio cincta virilis militiæ uxor] Dudum hic locus suspectus fuit eruditis hominibus. Nam *gladius virilis militiæ*, aut, ut alii volunt, *virilis militiæ uxor*, sunt nihili. Lipsius emendabat: *Fulvia gladio cincta militiæ, virilis uxor agitabat.* Sed hæc non sunt editis meliora. Ingeniosior fuit Anna, Tanaquilli filia, quæ scribit: *virilis audaciæ uxor:* idque firmat exemplo Sallustii de Sempronia scribentis: 'Quæ multa sæpe virilis audaciæ facinora commiserat.' Mox N. Heinsius *iterum in arma ire* aut *ruere* malebat, pro *iterum in arma ierat.* Græv. Anna ita distinguit: *Fulvia gladio cincta, virilis audaciæ uxor, agitabat.* Conjectura *virilis audaciæ* confirmari potest aliquot locis aliorum Scriptorum ap. Wass. ad Sall. Cat. XXVI. Crediderim tamen hæc in ordine grammatico ita jungenda esse: *Fulvia uxor cincta gladio virilis militiæ*, i. e. cincta gladio in morem virorum militarium. Est quidem ineptum genus loquendi *gladius virilis militiæ.* Sed in Floro multa sunt non meliora. De re vid. Dion. XLVIII. 363. *Ierat* cur suspectum sit, non video. 'Ire in arma' Tac. I. A. 55. 'ad arma' Suet. Aug. XV. Vell. II. 48. Liv. XLII. 2. et 21. 'Ad saga ire' Cic. XIV. Phil. 1.

Uxor agitabat] Viri docti addend. putant, *uxor Antonii agit.* at ego potius adhuc deleverim vocem *uxor;* tanquam satis constaret, Fulviam esse M. Antonii, dum dicit 'cinctam virilis militiæ gladio,' velitque mutasse sexum cum viro. *Grut.*

Depulsos agris colonos] Qui coacti erant cedere veteranis, quibus agri isti distributi erant. Hinc semper materia et vires res novas cupientibus; et exempla suggerunt illorum temporum Historiæ. *Freinsh.* *Privatus*, quod ex e. v. adnotat Gruterus, etiam in Berol. Magl. et Voss. 3. est: in Pal. 2. *primatus.*

§. 3 *Fame*] Vid. Bernecer. ad Suet. Aug. 14, 1. c. *Freinsh.* Hinc 'Perusina fames' proverbii specie ap. Lucan. I. 41. et Auson. XXII. Epist. 42. De ea Appian. v. Civ. 691. 'Extrema deditionis agitantem' supr. II. 17. 17. 'In fame nihil non experta Calagurris' III. 22. 9.

CAP. 6 Exponunt hoc capite contenta Livius, lib. 119. et 120. Plut. Antonio, cap. 24. Bruto, cap. 39. Cicerone, cap. 67. Appianus Civ. lib. 3, et 4. Suet. Aug. cap. 12, 13, et 27. Eutrop. 7, 1. Oros. 6, 16. Meminerunt Plinius, 7, 45. et Solinus, cap. 3. *Camers.*

§. 1 *Gravis paci*] Martial. Spect. 4. 'Turba gravis paci placidæque inimica quieti.'

Ignis incendio] Qui eum satis sua sponte ad perturbandam Rempubl. pronum etiam magis incitaret. Proverbium Græcum est, Μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ, de quo Erasmus. Ov. I. A. A. 244. 'Et Venus in vinis ignis in igne fuit.' Vid. ibi Heins.

Necesse fuit venire in cruentissimi fœderis societatem] Uterque Pal. *ut cruentissimi viri fœderis: ut* pro *in:* sic inf. in scriptis 'Totus ut monstrum illud desciverat,' pro *in monstrum illud:* in iisd. lib. *quod necesse fuit*, non *quid:* male prorsus. *Salm.* *Quid contra duos ex. nec. fuit, &c.*] Non intelligo quid sit contra duos exercitus venire in societatem fœderis: legebam aliquando, *contracto exercitu*, ut voluerit Florus, Lepidum novo exercitu contracto venisse in societatem Antonii et Cæsaris. Rutil. in Itin. I. 301. de Lepido: 'Qui libertatem Mutinensi Marte receptam Obruit auxiliis, urbe pavente, novis.' Sed jam damno; non tamen ut sciam quid in ejus locum reponendum sit, nisi forte *quid* in *cui* reformandum: ut sensus sit: Duobus ex diversa parte exercitibus stantibus, necesse fuisse Lepido, utpote debiliori, venire in societatem: quo sensu Velleius 2, 66, 1. 'Repugnante Cæsare, sed frustra, adversus duos:' aut legend. *contrarios exercitus*, ut indignetur, eos, qui nuper hostes erant, aliter non potuisse societatem inire, quam in perniciem civium. Jam puto pro *Quid* legend. esse *Cæsari.* Nimis hoc violentum videtur? at violentius est Cæsaris nomen extrudi, quod equidem in principio cap. hujus fuisse positum sequentia clamant. Si igitur reponend. fuit: hic certe locus unus erat, ubi bene reponeretur. *Freinsh.* Locus contaminatissimus, et in quo purgando laborarunt omnes, qui Floro castigando manus admoverunt. Nolo illorum, qui in manibus omnium versantur, suspiciones enarrare. J. Lipsius in scholis, quas olim Lugduni Batavicæ habuit, hunc Scriptorem exponens, putabat verba quædam excidisse, et sic posse redintegrari, si legatur: *Quid contra duos exercitus? necesse fuit venire incruentissimo duci in cruentissimi fœderis societatem.* Sed excedit medicina modum. N. Heinsius monuit, quia nonnulli Mss. pro *Quid* præ se ferant *Quod*, et, *ut cruentissimi viri fœderis*, scribend. esse: *Quo contra duos exercitus necesse fuit venire in cruentissimi viro fœderis necessitatem.* Quo, hoc est, quare, quapropter, necesse fuit Augusto venire in cruentissimi fœderis necessitatem, quod solus binis exercitibus in unum conjunctis non posset resistere, eoque modo factum ejus excusat: *quo* ut 'eo,' quod passim ap. Historicos occurrit. *Viro* eleganter additum ut ap. Maronem Ecl. VI. de Cornelio Gallo: 'Utque Viro Phœbi chorus assurrexerit omnis:' τὸ 'Viro' usitatum Maroni Nasonique cum loquuntur de Augusto. Hæc Vir excellentiss. in litteris ad me datis de h. l. quæ proxime sane accedunt ad veterum codd. scripturam. Ryck. *Quia contra duos exercitus necesse fuit venire in cruentissimi viri fœderis necessitatem.* Sed parum in hoc cod. hic est subsidii. Nunquam potui in animum inducere omissum esse illius nomen, cui contra duos in necessitatem fœderis veniendum erat, hoc est, tertii triumviri. Quis enim historiæ illius temporis ignarus hoc divinando posset assequi? Antonium et Lepidum nominavit. Cur præterit Cæs. Octavium, in principio capitis, cum non longe post singulorum nomina repetat? Censeo Florum reliquisse: *Quid contra duos exercitus Cæsar? necesse fuit venire in cruentissimi fœderis societatem.* 'Necesse' præcedentem voculam *Cæsar* absorpsit. Allusit forte ad tritum vulgo dictum, 'Ne Hercu-

les adversus duos.' Distinctio hæc, ut vidimus, Lipsio quoque probatur, et politissimæ T. Fabri filiæ. *Græv.* Salmasius in exemplari suo e solo Pal. 1. adnotaverat *Quod,* et *ne cruentissimi. Ut* nusquam alibi inveni. *Viri* etiam Ryck. Reg. F, Berol. Duisb. Fran. Voss. et v. e. Sed Fran. *in cruentissimi viri sceleris societatem.* Gerh. Vossius hic legebat: *Quis contra duos exercitus?* putabatque Florum respicere ad proverb. 'Ne Hercules quidem contra duos.' Sed ad Vell. II. 66. *Quid? contra duos e. n. f...* Is. Vossius: *Equidem contra duos.* Rupertus: *Quid unus contra duos exercitus? Itaque necesse fuit.* Tollius ad Auson. Idyll. XII. in Grammaticomast. *Quid Cæsar contra duos? necesse fuit. Viri* excludunt omnes, præter Heins. et Is. Vossium, qui ex eo fecerat *IIIV.* id est, *triumviratus,* et legebat *in cruentissimi triumviratus fœderis societatem.* Mihi e tot conjecturis maxime placet Græviana, utpote quam minimum a scriptura vetusta recedens. Sed quum magna pars Mstorum habeat *viri,* id non temere ejiciendum, et sub eo aliquid latere arbitror; sive id, quod conjiciebat Is. Vossius, sive aliud quid; in quo eruendo se exercebunt acutiores. Interim edidi locum ut in Naz. et aliis quibusd. Mss. omnibusque Edd. demta prima, in qua *viri* additur, legebatur; a quibus primi discesserunt Amstelodamenses, qui hæc ita distinxerunt: *Quid? contra duos exercitus: necesse fuit.*

§. 2 *Diversa omnium nota incendia*] Lege, *vota incendio:* hoc est: Omnes diversis votis ad illud incendium reip. ferebantur: vel *incendii:* optimus liber *incendio* retinet: posset etiam legi, *Diversa omnium vota, incendia,* sed priorem conjecturam magis probamus. *Salm.* Pall. tres habent, *vota incendia:* quod si admittimus, illud *incendia* erit a glossa, legendumque uno spiritu: *Quid contra duos exercitus necesse fuit venire in cruentissimi fœderis societatem diversa omnium vota?* Grut. Mihi placet minima mutatione locum ita restitui: *Diversa omnium vota. Incendit Lepidum, &c.* Similem autem sensum aliter extulit Tacitus H. 2, 7, 4. 'Ita boni malique, caussis diversis, studio pari, bellum omnes cupiebant.' *Freinsh.* Ryck. *Diversa omnium tota incendia. Lepidum divitiarum cupido.* J. Lipsius: *Diversa omnium vota, ac incendia,* aut: *diversa omnium vota ac ingenia.* Sed nihil verius est emendatione doctissimi Freinshemii: *Diversa omnium vota. Incendit Lepidum divitiarum cupido:* quod et N. Heinsio in mentem venerat. *Græv.* Regg. et Ald. *voto,* ceteri s. et e. *vota* excepta Ed. P. in qua est *nota. Incendia* etiam fere omnes alii s. et o. e. Nec dubito; quin ita et in Regg. fuerit, quamquam conlator ad Edit. Græv. quæ *incendit* habet, nihil adnotarat. *Cupido* Naz. Ryck. Voss. 3. et Ald. reliqui o. s. et e. *cupidum.* Rupertus putat, vel sublato *incendia* legend. esse, *Diversa omnium vota,* vel *Diversa omnium nota ingenia.* Prius etiam Tollio placet ad Auson. l. d. T. Fabro, atque Annæ, qui suspicantur, eam vocem e superioribus *ignis incendio* huc translatam. Is. Vossius hic scripserat, quia omnes libri habeant *cupidum,* locum omnino ita legend. ac distinguend. esse: *Diversa omnium vota. Incendia. Lepidum divitiarum cupidum. Antonium ..... Vota* legend. esse extra dubitationem est, quum nullus liber scriptus et ex olim editis unus tantum habeat *nota,* quod corruptum est e *vota:* quemadmodum et alibi hæc inter se permutari liquet ex iis, quæ scribunt Interpp. Vell. ad II. 35. Heins. ad Ov. Ep. Did. v. 4. et Drakenb. ad Sil. VI. 434. Et sic supr. I. 11. 7. pro *votis* in Ryck. erat *notis.* Itaque nec probari potest conjectura Ruperti *nota ingenia:* nec *incendia* contra omnes libros ejici licet. In Is. Vossii emendatione quæ sit

sententia, nec ipse exposuerat, nec ego intelligo. Sed et in eo fallitur, quod scribit in omnibus libris esse *cupidum*. Perizonius dubitasse videbatur Lipsii, an Freinshemii, conjecturam probaret: nam utramque in exemplari suo scripserat. Ryckius præferebat Freinshemianam, cui et ego palmam tribuendam arbitror. Eam Grævius et Amst. in contextum admiserunt. Hoc mihi in priore Ed. non faciendum, et, quia videbam doctos non idem sentire de voce *incendia*, potius corruptam veterum librorum scripturam *vota incendia. Lepidum* exhibendam putabam. Nunc, postquam ita in Voss. 3. legi intellexi, eam recipere non dubitavi. Tractarunt hoc ulcus post priorem Ed. nostram duo Viri clariss. Clericus Biblioth. Antiq. et Hod. Tom. XVIII. Part. 2. Sect. 6. et Heumannus Pœcil. I. 3. 5. Ille totum locum ita constituend. censet: *Quid contra duos exercitus? necesse fuit .... societatem. Diversa omnium nata incendia. Lepidum .... agitabant.* Hic, *Quis contra duos? Cæsari igitur necesse fuit in cruentissimi venire fœderis societatem. Diversa omnium vota. Lepidum .... agitabant.* Longum est hæc singulatim excutere. Verbo dicam, mihi nihil a Viris doctiss. videri proponi, quo ad mutandam sententiam adduci possim. Quæ in conjectura Clerici sit sententia verborum *nata incendia*, plane non adsequor. Heumannianam ideo non possum probare, quod puto, non licere vocem *incendia* invitis o. s. et e. ejici.

Ex turbatione reip.] Vid. Tac. 5. 3, 5. et H. 1, 21, 1. *Freinsh.*

Antonium ultiones] Leg. sine mora ex Ryck. *Antonium ultionis:* sc. cupido. Vulgatam respuit Latina lingua. Sic tamen et J. Lipsius et N. Heinsius conjecerant scribend. esse, valde εὐστόχως, cum alii castigatores hunc scopulum intactum præteriissent. *Græv.*

Manibus ejus graves] Credebantur enim occisorum Manes ultione placari, quod tangit Justinus, 16, 1, 17. Hinc intelligendum illud Virgilii, Æn. 10, 519. ‘Inferias quos immolet umbris.’ Ita ‘Sorani manibus satisfactum,’ accusatore ejus damnato, scribit Tac. H. 4, 40, 4. sic, ‘Non aliter posse placari commilitonum manes,’ &c. Tac. 1, 45, 5. Vide Apocalyps. 6, 12, &c. Observabant autem imprimis, ut, si fieri posset, ad tumulos ipsos occisorum mactarentur; quod videlicet nullum gratiorem umbris liquorem spargi posse crederent, quam inimicorum sanguinem. Sic Pyrrhus Polyxenam fere ‘paterni vertice in busti.’ Seneca, in Troad. 1151. Sic L. Cæsar jugulatus ad bustum Vari, Val. M. 9, 2, 2. et Marius prætor ad bustum Catuli, supr. 3, 21, 26. Sic Aristomenes, Messeniorum fortissimus, sibi necem intulit ad filiæ, quam prius occiderat, tumulum; Pausanias, in Messen. p. 241. Alludit hunc morem Seneca, de Benef. 5, 16, 2. ‘Nisi Allobrogum in illam [patriam] cohortes immiserit [Catilina], et trans Alpes accitus hostis vetera et ingenita odia satiaverit, ac diu debitas inferias Gallicis bustis duces Romani persolverint.’ Pertinet eo caput Galbæ, quod a liberto Patrobii, qui punitus a Galba fuerat, ad tumulum Patrobii projectum est. Suet. Galba, 20, 5. et Tac. H. 1, 49, 2. Add. quæ notamus supr. 2, 5, 5. Item, 3, 18, 14. et Stat. Th. 5, 684. *Freinsh.* Add. Casaub. ad Suet. Aug. XV. Gruter. ad eumd. Galb. XX. et Schult. ad Sen. Controv. XVII. Adnotat locum Flori Gronov. ad hæc Sen. Octav. 598. ‘Manet inter umbras impiæ cædis mihi Semper memoria, manibus nostris gravis Adhuc inultis.’

§. 3 *In hoc velut fœdus*] Non scio an et alii sic loquantur, nec satis intelligo, quæ sit vis particulæ ‘velut.’ ‘In has leges,’ ‘conditiones,’ ‘pax componitur,’ vel ‘convenit,’ usitata sunt.

Apud Confluentes inter Perusiam et Bononiam] Hallucinatur hic Florus. Confluentes hi plus quam nonaginta millia passuum absunt Perusia, quod et Gerh. Vossius animadvertit ad Vell. II, 65. Rectius Appianus et Dio inter Bononiam et Mutinam. Sed pro *Perusiam* legend. *Petrusiam*, docuit Vir cl. Cæsar Malvasia in Marmora Felsinea. Nam Petrusa, vulgo *la Pietrosa*, rusticis *Zola Prodosa*, Lavini fluminis ponti est contermina, ubi fuit Triumvirorum statio. Vid. Dion. lib. 46. ubi narrat illos congressos esse ad colloquium in quadam insula ejus fluvii, qui præterfluit Bononiam. *Græv.* *Inter Mutinam et Bononiam* emendatoribus debetur. Appianum parum adcurate scripsisse Triumviros circa Mutinam in insula Lavinii congressos, quum Lavinius propior sit Bononiæ, quam Mutinæ, et alii eos in insula Rheni prope Bononiam convenisse scribant, disputat Cellar. II. Geog. Ant. 9. Sed hoc aliter expedire conatur Leander in Descript. Italiæ, ubi de Bononia agit. Mutinam a Dione in hac historia memorari non invenio: nam nihil aliud L. XLVI. scribit, quam quod in fine hujus adnotationis refert Grævius. *Petrusia*, quam pro *Perusia* substituit Malvasia d. lib. Sect. IV. c. 2. an eo tempore hoc nomine nota fuerit, quærend. censeo.

Exercitus consalutant] Videtur hic aliquid excidisse. Nam 'consalutant' non addito qui consalutentur non memini legere. Puto Florum reliquisse: *exercitus consalutant inter se*. Cic. 2. de Orat. 'Qui cum inter se, ut ipsorum usus ferebat, amicissime consalutassent.' Mox N. Heinsius: *Lepidus L. Paullum fratrem proscripserit*, deleto *suum*, quod supervacuum sit, et in præced. vs. legatur. Paullo post malebat Lipsius: *proponere rostris jam visitatum erat*: hoc est, jam ante viderant, tempore nimirum Sullæ: dein idem *videret, concurreret*, pro *videretur, concurreretur*. Sed non opus mutatione. *Græv.* Jam olim Bapt. Egnatius Racemat. c. IV. pro *consultant*, quod in quibusd. s. et e. illius ætatis invenerat, et est in Magl. et Edd. B. S. et P. legebat *se consalutant*. Non male scripsisset Florus *inter se consalutant*. Sed quum absolute dicatur *saluto*, nulla videtur esse ratio, cur non eod. modo *consaluto* dici possit. Sall. Cat. XXVIII. 'Constituere ea nocte, sicut salutatum, ad Ciceronem introire.' Martial. II. 18. 'Mane salutatum venio; tu diceris isse Ante salutatum.' Tac. II. H. 42. in Ind. Freinsh. 'Omisso pugnæ ardore Othoniani ultro salutavere,' Id. II. H. 25. et Phæd. III. 7. 'Invicem salutare' dicunt.

Nullo more] Scripti omnes, *nullo bono more*: et ita restituend. *Salm.* *Nullo bono more*] Sic Pall. tres et Mss. Vineti, quomodo et ed. nostra vetus; quo minus dubitavi lectionem hanc recipere, licet minus placeat quibusdam Viris doctis. Salmasius tamen ita restituend. censet. Videtur autem allusum ad exemplum Cæsaris patris, Pompeii, et Crassi, de quibus supr. 4, 2. 12. Ita Servius, Æn. 8. 635. 'Raptas sine more Sabinas' interpretatur, sine ullo exemplo, aut ullo bono more. *Freinsh.* *Nullo bono more* etiam alii s. et o. e. v. Vid. Serv. ad Virg. v. Æn. 694. et VII. 377. P. Fab. II. Semestr. 18. Stewech. ad Veget. III. 4. et Barth. ad Stat. I. Th. 238.

Oppressaque, &c.] Vid. Dion. 46, 5, 21. et seqq. *Freinsh.*

Centum quadraginta senatorum] Immo, si Appiano, Civ. lib. 4. p. 592. credimus, 300. fuere. *Idem.*

§. 4 *Quis pro dignitate rei ingemiscat*] Ita v. e. ceteræ omnes: *quis pro indignitate rei non ingemiscat*: utrumque habet quo se probet: sed melior tamen prima; utpote firmata ab tribus Pall. *Grut.* Sic Salvian. lib. VII. 'Excessi paulisper cœptum sermonis

ordinem, rei indignitate compulsus.' Idem dicit Vell. 2, 67, 1. 'Hujus totius temporis fortunam ne deflere quidem quisquam satis digne potuit; adeo nemo exprimere verbis potest.' Sc. 'dum atrociora visuntur, reliqua non æque gravia in levi habentur:' Tac. H. 2, 21, 4. *Idem.* Eadem sententia est in hoc Virgilii II. Æn. 362. 'Quis possit lacrimis æquare labores?' Cum Pall. consentiunt etiam alii scripti. Altera lectio est in Edd. P. J. et A. quam se etiam in duobus manu exaratis invenisse testatur Egnatius l. d. Corrupta scriptura, *fugientium pro indignitate rei immiscetur Cæsarem,* quam ib. explodit, est in Ed. B. et S. Ryck. hic prave *ingemiscatur.*

Avunculum suum, &c.] 'In dotem invitamentumque sceleris,' ut eleganter loquitur Vell. 2, 67, 3. ubi pro *vel in dotem,* malim, *velut in dotem.* Et alias ita solet fieri, ut principum discordiæ, ministrorum et amicorum exitio pientur. Cujus rei illustre exemplum in Homerica Junone, Il. 4, 50. &c. quæ Trojæ ruinam non dubitat emere a conjuge carissimarum urbium excidiis. Sic etiam Antonius (ap. Plut. in Vita) flagellato Cæsaris liberto, satis illi facere voluit. Sed ad Florum impense pertinet Cornelii Hispani figura, ap. Sen. Suasor. VI. 'Tota tabula tuæ morti præluditur: alter fratrem proscribi, alter avunculum, patitur: quid habes spei? ut Cicero periret, tot parricidia facta sunt.' *Freinsh.* De Paullo fratre Lepidi vid. Perizon. Animadv. Hist. C. III. *Lucium* non est in Ryck. *Suum* abesse posset, si paterentur libri. Tamen suspectum est. Nam Ryck. Toll. Duisb. Fran. et v. e. mutato ord. *fratrem suum.* Porro Ryck. Berol. Duisb. et v. e. non male *proscripserint:* quo accedit, quod est in Flor. et Fran. *proscripserunt.*

§. 5 *Jam usitatum erat*] Lucan. 7, 315. 'Et caput hoc positum rostris,' &c. Vid. sup. 3, 21, 14. *Freinsh.* Conjecturam Lipsii *visitatum,* pro *usitatum,* non credo multos probaturos. Sed si Florus scripsisset *non inusitatum,* haud dubie dudum plerique concurrissent ad emendandum *non invisitatum.* Vid. IV. 2. 81.

Ciceronis caput] De hujus interitu præter supr. dictos lege Val. M. 1, 4, 5. 5, 3, 4. [Juv. Sat. 10, 118.] August. Civ. 3, 30. *Camers.* Cetera ap. Fabricium Marcoduranum, fidelissimum Ciceronis Vitæ Scriptorem, leges, et in Sebastiani Corradi Quæstura. *Stadius.* Extat et elegans fragmentum ea de re Cornelii Severi, ap. Scalig. in Catalectis veterum Poët. p. 51. Item Livii et aliorum Historicorum, ap. Sen. Suasoria VII. *Freinsh.* 'Suis' Ryckius exponit, e quibus ille toties ad populum divine fuerat concionatus. Tenebat enim Cicero Rostra, quasi regnum quoddam suum, et ita in his dominabatur, ut eloquentia sua sæpe populum vel invitum ad suam voluntatem pertraheret. Nec minus dicendo valebat in judiciis. Unde Quintil. x. Inst. Or. 1. eum ab hominibus suæ ætatis 'regnare in judiciis' dictum, et ipse IX. Fam. 18. se bellis civilibus 'regnum forense' amisisse scribit. Lipsii conjecturam *videret,* et *concurreret,* pro parte confirmant Berol. Duisb. et v. e. in quibus est *concurreret.* Deinde Naz. Pall. Ryck. Reg. Q, Duisb. Fran. et v. e. *His quoque;* qui videtur error librariorum esse. Præterea a Pal. 2. Ryck. et Magl. abest *etiam.* Cæsarem primo restitisse collegis, ne qua proscriptio fieret, sed inceptam utroque acerbius exercuisse, scribit Suet. Aug. XXII.

§. 6 *Nisi multa fuisset*] Nam etiamsi justa puniendi caussa sit, præstat ignoscere, cum magna delinquentium copia est, aut paucorum saltem supplicio contentum esse, quam acrioribus remediis, ac ipsa mala sunt, civitatem labefactare. Seneca de

Ira, 2, 10. ‘ In singulos severitas imperatoris distringitur: at necessaria venia est, ubi totus deseruit [Lipsius mallet *deliquit*] exercitus.’ Vid. Grut. ad Tac. Discursu toto XIX. Ov. de Pont. 1, 9, 19. ‘ Nec prius abscessit, merita quam cæde nocentum Se nimis ulciscens extitit ipse nocens.’ Add. Cic. pro L. Manil. cap. 7. Tac. H. 1, 84, 6. ‘ Paucorum culpa fuit, duorum pœna erit.’ Joseph. de B. Jud. 6. 5. ‘ Placatus est Cæsar utilitate simul et precibus; namque unius hominis animadversionem usque ad factum promovendam putabat: multitudinis vero ad veniam.’ Acciderat enim ibi, ut Josephus ait, ὅλην στρατιὰν λειποτακτεῖν. Lucan. 5, 260. ‘ Quidquid multis peccatur, inultum est.’ Tamen, in Nepotis Eumene, ‘ qui deseruerant, [multi, videlicet] exercitu suffragia ferente, capitis absentes damnantur.’ Carolus M. Saxonum 4500. una die dicitur affecisse supplicio. Kemnethus III. Scotiæ rex, fures 500.! suspendio punivit, Chronicle of Scotland, p. 52. Videatur Grotius, de J. B. et P. p. 111. *Freinsh.* Voss. 3. *nisi invita fuisset.* Sic in Phædro prol. Lib. III. vs. 22. *laude invita* pro *laude multa* legi putabat Gudius.

CAP. 7 Bellum Cassii et Bruti scribunt Livius, lib. 121, 122, 123, 124. Plut. Antonio, cap. 27. et Bruto, cap. 54. Appian. Civ. lib. 4. Val. M. 1, 5, 7, et 8. [1, 8. 3, 1.] 3, 2. 4, 6, 5. 5, 1, 11. 6, 2, 5. [6, 4. 4.] 6, 8, 21. 9, 9. Eutrop. 7, 1. Suet. Aug. cap. 13. Oros. 6, 16. Front. 4, 2, 1. Lege quæ scribit Lucanus, 2, 234. *Camers.*

§. 1 *Brutus et Cassius sic Cæsarem quasi Tarquinium regem depulisse regno videbantur*] Pulchre vidit N. Heinsius superfluum esse *regem* et expungend. non longe post idem censet Florum dedisse: *sed libertatem, quam maxime restitutam voluerunt, illo ipso parricidio prodiderunt.* Sic sane cultiores scriptores maluut loqui, quam quod circumfertur, *perdiderunt.* Sic equus ‘ prodit’ rectorem, cum dat præcipitem in pugna. Sed nec desunt exempla, quibus vulgata scriptura defendi possit. *Græv.* Etiam justius sibi Cæsarem, quam Tarquinium, regno dejecisse videbantur Brutus et Cassius. Nam Tarquinius jure Rex creatus fuerat; Cæsar regnum per vim occuparat: ut ipsi dicunt ap. Appian. II. Civ. 505. Scripti nihil mutant, nisi quod multi cum e. v. habent *perdiderunt.* Veterani, quos memorat Florus, tum forte frequentes Romam venerant, ut Cæsarem in expeditionem Parthicam profecturum honoris causa prosequerentur. Appian. II. Civ. 503.

§. 2 *Confugerunt*] Naz. *confugerant:* inf. ‘ In provincias ab illo ipso, quem occiderant, Cæsare datas, Syriam, et Macedoniam, concesserant,’ pro *concesserunt.* Salm. *Confugerant* etiam Pall. Ryck. Flor. Magl. et cdd. vett. excepta prima: eoque tendit *confecerant* in Regg. et Fran. pro quo in Reg. F a secunda manu erat *confugerant. Concesserant* quoque Ryck. Toll. Duisb. Fran. Voss. 1. 2. et o. e. Porro Naz. Ryck. Edd. B. et P. *statim curia,* ablata præpositione. Regg. et Fran. *statim curiam in Cap.* Voss. 1. 2. *statim cœriam in C. confecerunt.* Ultimam literam e sequente *in* ortam suspicor.

Sed ducem non habebant] Liv. 33, 15, 1. ‘ Ad rebellandum, neque vires, neque ducem, habebant,’ et 26, 22, 14. ‘ Magis eis auctor ad seditionem, quam animus, deerat.’ Quomodo intelligendus Suet. Aug. 15, 3. ‘ Ut occulti adversarii, et quos metus magis, quam voluntas, contineret, facultate ducis [nam verba *L. Antonii* a glossa sunt] præbita, detegerentur.’ Supr. 2, 17, 13. ‘ Tota certaminum moles cum Lusitanis fuit, et Numantinis: nec immerito; quippe solis gentium Hispaniæ duces contigerunt.’ Ducibus igitur repertis moventur quicumque ‘ non benevolentia continen-

tur, resumpturi arma, ubi metus abscesserit;' ut est ap. Tac. H. 4, 76, 11. *Freinsh.* In h. l. tricatur Vir χαριέστατος, et mihi, dum fata sinebant, amicissimus. Non sunt Cassius et Brutus, quibus ad ultionem animus non deerat, sed veterani Cæsariani, qui in urbem confluxerant, ultionem spirantes Cæsaris, sed tum nondum ducem habebant, non longe post nacti sunt Octavianum Cæsarem. *Græv.* Notat T. Fabrum.

§. 3 *Displicuit ultio cum consulis abolitione decreta*] Ego quidem hæc non intelligo: suspicabar aliquando legend. *cum nominis abolitione;* ut nempe more Romano nomina quoque interfectorum Cæsaris abolerentur, quod 'Fastis radere' Tacitus, 3, 17, 7. et 'Publicitus eradere,' Capitolinus, in Gordianis, cap. 9. item paulo alio sensu 'Albo senatorio eradere' Tac. 6, 42, 6. dixere. Sed ad præsens propius absum ab ea sententia, ut putem ἀμνηστίας, Ciceronis suasu decretæ, mentionem hic fieri, legendumque: *displicuit ultio, Ciceronis consilio abolitione decreta:* potuit enim nomen illud, utpote notissimum, paucis tantum characteribus notatum fuisse, et librarios imperitiores deinceps in errorem induxisse. Dio, lib. 44. refert orationem illam Ciceronis. Stadii editio præfert *consensu consulis:* bene. *Freinsh.* Ex his verbis nullam sententiam elicias. Quid enim sibi velint nemo intelligit, ut pridem Freinsh. animadvertit. Non libet aliorum emendationes hic recoquere. Ex vetustis membranis nihil opis expectes. Forte sic locus constituetur bene, si scripseris: *displicuit ultio Senatusconsulto abolitione decreta discordiæ:* τὸ *discordiæ* vitio librariorum somnolentorum propter affinitatem litterarum præcedentis vocis 'decreta' videtur intercidisse. Quis enim, si alii historici intercidissent, intelligeret, cujus rei abolitio esset decreta, nisi addatur? *Abolitio* enim simpliciter pro ἀμνηστίᾳ nemo dixerit aut intellexerit. *Senatusconsulto* debetur ingenio litteratissimæ fœminarum, Annæ Fabri. Non tantum cædis sed omnis injuriæ ac discordiæ abolitio decernebatur. Cic. Phil. 'Omnem memoriam discordiarum oblivione sempiterna delendam censui.' Si *consensu consulis*, quod in Stadii extat editione, veteris cod. auctoritate stabiliretur, non rejicerem, sed legerem, *displicuit ultio, consensu consulis abolitio decreta discordiæ.* Consul est Antonius, qui Ciceroni ἀμνηστίαν suadenti assensus est metu Lepidi, et ut ea SConsulto sanciretur operam navavit: vid. Dionis lib. XLIV. *Græv.* Libri scripti nihil abeunt a vulgatis, præterquam Regg. et Magl. a quibus abest *cum*, et Voss. 1. qui habet *cum Consulibus.* Rupertus probat *consensu Consulis.* Tollius Fort. XIX. emendat *Senatusconsulto oblivione decreta.* Sed non facile quisquam sibi persuadebit *abolitione* a scribis potuisse substitui pro *oblivione. Discordiæ* addi non necessarium videtur: quum facile quilibet non plane imperitus historiæ horum temporum, quam tum nemo ignorabat, intelligere possit, cujus rei abolitio designetur. Eod. modo, quo Florus etiam Aur. Victor de Cæsarib. XXXV. 'Ad Græciæ morem decreta abolitione.' Et JCti sub Tit. D. ad Sctum Turpill. et alibi sæpe simpliciter 'abolitionem' dicunt, nec addunt, cujus rei abolitionem significent; quod id cuique per se patet. Nec Torrentius, ut puto, probasset hic interponi *discordiæ*, ut qui in Suet. Tib. IV. 'Cunctis turbarum metu abolitionem facti decernentibus,' suspectam habeat vocem *facti*, tamquam adulterinam. Ryckius in ora libri sui scripserat Gronovium legere *cura Consulis;* seque id non improbare. Vix credo hic quidquam corruptum esse, quam verba *cum Consulis.* De iis novas conjecturas adferre non possum: sed verosimile existi-

mo Florum illius tam celebris SCti mentionem aliquam fecisse. Idem Heinsio visum fuisse, intelligi potest ex illius conjectura, *tum Senatusconsultis abolitiones decretæ.* Perizonius conjecerat *displicuit ultio tum Consuli, abolitione decreta:* ut Florus dicat: Consuli Antonio tum displicuisse ultionem, quia postea nil nisi ultionem cogitabat ac loquebatur.

§. 4 *Ne tamen publici doloris oculos ferrent*] Prærupta hæc et depravata. Modo locutus est de Antonio. Nunc ad Cassium et Brutum transit nulla eorum mentione facta, ut de quibus agat in hac periodo historiæ illorum temporum ignarus non possit videre, peritus difficulter divinare. Nullus dubito quin hic non pauca verba descriptorum vitio perierint. Dein qui sunt *publici doloris oculi?* 'Dolores oculorum' nemo paulo humanior ignorat. Sed *oculi doloris* Latinis quid sint fateor me ignorare. Nec enim sic dici possunt homines dolentes, vultuque ac fronte dolorem præ se ferentes. Sententia loci hæc est: Cassius et Brutus, quamvis decreta esset injuriarum abolitio et oblivio, non poterant tamen ferre luctum illum Romani populi morte Cæsaris dolentis, et percussores ejus detestantis; itaque in provincias sibi a Cæsare datas profecti sunt. De populi dolore et indignatione Dio lib. XLIV. et Suet. in Julio. Provincias Cæsarem dedisse Bruto et Cassio non solum ex aliis, sed et ex Ciceronis constat Epistolis. Verba quomodo constituenda sint certo non liquet. Cogitabam: *Ne tamen publici doloris vis oculos ureret:* ut superius lib. 2. 'Urebat nobilem populum ablatum mare.' Horat. 'Urit me Glyceræ nitor.' Mallem, nisi longius recederet a libris, *Ne tamen publicum dolorem horum oculi ferrent. Horum*, nimirum Cassii et Bruti. Cic. lib. IX. Fam. 2. 'Denique, levissime qui suspicaretur, et qui fortasse me novisset optime, putaret me idcirco discedere, quod quosdam homines oculi mei ferre non possent.' Aliud est in ead. Epist. 'Tibi autem idem consilii do, quod mihimet ipsi, ut vitemus oculos hominum, si linguas non possumus.' N. Heinsius tamen de h. l. ad me his verbis scripsit: 'Legebam olim: *Ne tamen publici doloris aculeos ferrent.* Pungebat, inquit, dolor publicus Brutum Cassiumque, quod se scirent auctores et caussam esse hujus doloris. Plautus Trinum. 'Jam dudum meum ille pectus pungit aculeus, Quid illi negotii fuerit ante ædes meas.' Cic. *maledicti et contumeliarum aculeos* dixit ad Q. Fr. 'Fuerunt nonnulli aculei in C. Cæsarem, contumeliarum in Gellium, expostulationes cum absente Pompeio:' et sic ille passim; vid. Gron. ad Liv. lib. XXIII. cap. 42.' Sed postea prætulit vulgatum, putatque dictum ut ap. Nasonem 'Oculos non feret ille tuos.' Verum si libere mihi de h. l. sententiam ferre licet, omnino existimo eum mutilum esse, et quasdam voces, si non versus, intercidisse. Nam ultima præcedentis periodi verba, ut circumferuntur, nullius sunt sensus, et hæc scabra sunt et cum prioribus non cohærent. *Græv.* Tollius l. d. scribit, *dolorem publicum*, tamquam rem animatam, pro ipso populo poni, et non minus recte *oculos publici doloris*, quam 'oculos adflictæ civitatis,' dici. Nihil video obstare, quo minus *publicus dolor*, pro populo dolente, vel hominibus publice dolorem significantibus, accipi possit. Quintil. Decl. XIX. 3. 'Omnium maledictis succlamatus, omnium denotatione damnatus est, donec et ipse consensum circa se publici doloris agnosceret. Inde rarus in publico, et tanquam patris occursus, tanquam civitatis ora vitaret.' Et *publici oculi* ap. eumd. Decl. X. 9. 'Nihil queritur misera, nisi par orbitati, nisi matre dignum, quod publicos consumat oculos.' Pro

ferrent idem Tollius legit *ferirent*, idque confirmat locis quibusd. Lucretii, in quibus est 'ferire oculos.' Nec tamen negat defendi posse *ferre*, ut *ferre oculos* sit, conjectum istum oculorum sustinere ac pati, quo tamquam Patris patriæ interfectores ac parricidæ designabantur: quemadmodum Curt. IX. 7. Dioxippum 'conjectum oculorum, quibus ut fur destinabatur, non potuisse ferre' dicit. Hæc est vera sententia hujus loci, qui emendatione non eget. Et sic accepit Freinsh. in Ind. Flori et Curtii. 'Conjectos in se oculos ferre, ac perpeti' dicit Plin. Paneg. LXIII. et, 'Omnium designari oculis' Sen. III. Benef. 17. Quod hic Florus usitato sibi tumore, id Cicero simplicius expressit I. Cat. 7. 'Si me meis civibus injuria suspectum tam graviter atque offensum viderem, carere me adspectu civium, quam infestis oculis conspici mallem.' Perizonius hic primum probarat *ferirent*, i. e. Ne oculis populi jam dolentis ob necem Cæsaris etiam præterea alium dolorem facerent: quemadmodum 'ferire oculos' dicunt Cic. XV. Fam. 16. et Sil. III. 694. 'verberare oculos' Val. M. VII. 6. 2. et 'perstringere' Id. IX. 1. 5. et Cic. de Sen. XII. Deinde addiderat posse retineri *ferrent*, h. sensu: Ne cogerentur videre dolentes vultus civium, et se execrantes truci visu: et præter locum Curtii IX. 7. adscripserat Plin. Paneg. LXIII. Etiam Sen. Octav. 572. 'Vix sustinere posset hos thalamos dolor Videre populi.'

Oppressa est] *Opprimi* sæpe dicuntur, quæ ita impediuntur, ut exitum sortiri non possint, quæ plane inrita fiunt, et exstinguuntur. Liv. XXIII. 22. 'Ita ejus rei oppressa mentio est.' Id. XXVI. 6. 'Eam celeriter cognitam fraudem, oppressamque magna cæde hostium.' Justin. XII. 13. 'Insidiæ fuerunt, quarum infamiam successorum potentia oppressit.' Translatum a rebus, quæ terra aliave re injecta ita obruuntur, ut emergere non possint. Cic. II. de Divin. 23. 'Quonam modo potuit terra oppressus vivere?' Tac. VI. A. 50. 'Opprimi senem injectu multæ vestis jubet.'

§. 5 *In triumviros Rep.*] *Respublica*, meliores libri: ita igitur distingue: *Igitur ordinata, magis ut poterat, quam ut debebat, Respublica: relicto ad urbis præsidium Lepido, Cæsar cum Antonio, &c.* Salm. Ryck. *Igitur ordinata magis ut poterat, quam ut decebat, inter triumviros respublica.* Sed quia in Naz. aliisque melioribus libris non habetur *in triumviros*, caussæ nihil est ut hæc verba non pro spuriis ducantur, et *respublica* ex iisd. cum Salmasio recipiatur. *Græv.* *In Triumviros* neque a Naz. neque a Pall. aberat. Nam Salmasius nihil aliud adnotarat, quam in Naz. esse *Respublica.* Nec Gruterus hic ullam varietatem scripturæ e Naz. et Pall. dedit. Sunt ea verba etiam in aliis s. et o. e. v. Nec credo defuisse in Regg. etsi qui eos contulerat cum Ed. Grævii, in qua et Amst. non leguntur, nihil monuerat. *Ut* ante *debebat* non est in Reg. Q, et poterat abesse. *Decebat* habet etiam Voss. 3. et Edd. B. S. P. A. J. Anna putat non Latine dici *ordinata in Triumviros Republica*, ac legit *per Triumviros.* Ego præfero scripturam Cod. Ryck. *inter Triumviros. Respublica* non nisi in Naz. Ryck. Magl. (sed in hoc *re* in contextu, *res* adscriptum erat) et Ed. B. est: in aliis scriptis et ed. *Republica;* præterquam in v. e. in qua *reipublice*, e compendio scilicet *R. p.* ut in Ryck. *res. p. Respublica* receperunt Amstelodamenses. Mihi retinend. videtur *Republica:* nam ita melius fluit oratio, quam si a verbo 'relicto' nova periodus inchoetur.

Relicto ad, &c.] Vid. Dion. 46, 8, 40. *Freinsh.* De verbo 'succingi' Idem in Ind.

§. 6 *Ingentibus copiis*] Quippe 'qui

jam decem et septem legionum potentes erant,' Vell. 2, 65, 2. immo 'biennio non integro collegerunt plnsquam viginti legiones, et equitum circiter viginti millia,' Plut. *Freinsh.*

Eandem illam, &c.] Virg. G. 2, 490. 'Romanas acies iterum videre Philippi.' Ov. M. 15, 824. 'Emathiique iterum madefient cæde Philippi.' Petron. in Carm. de B. Civ. vs. 110. 'Gemino jam strictos Marte Philippos.' Sed hos erroris arcessit Lipsius, ad Vell. 2, 70, 1. *Idem.* Vid. supr. IV. 2. 43. Voss. ad Vell. l. d. et Heins. ad Petron. CXXI.

Arenam insederant] Ryck. *eadem illa, quæ fatalis Cn. Pompeio fuit, arena insederant.* Possunt ferri. Virg. 'Qui nunc lenti consedimus arvis.' Sed nihil muto. Nam et *insidendi* verbum passim Liv. Sall. aliosque Historicos, ac poëtas, atque in his Silium, jungere cum casu quarto N. Heinsius ostendit. Sil. XII. vs. 486. 'Arduus ipse Tifata insedit propior.' Sic enim scripti, vel *insidit*, ut Coloniensis: et sic etiam ex vetustis edd. pro *insederant* Freinsh. hic loci notat *insiderant.* Veteres enim 'insidere' potius dixisse quam 'insedere,' copiose ad Maronem est ostensurus Heinsius. Vulgati ap. Sil. *Tifata invadit.* Idem Silius lib. v. vs. 3. e Coloniensi: 'Silvarum anfractus cœcis insiderat armis.' Sic et ipse Florus 'insidere arcem' III, 21. 'collem' III. 23. 'mare' IV. 8. *Græv.* Suspicor operas typographicas errasse in exprimenda scriptura Cod. Ryck. e quo adnotaram *eadem illaque . . . herenam insiderant. Insiderant* hic etiam Ed. P. et supr. II. 6. 47. Naz. et Regg. *ager, quem Annibal castris insiderat.* Hæc sæpe permutantur: vid. cl. Drakenb. ad Sil. v. 3.

Sed nec tum imminentia cladis destinatæ] Miror fuisse quemquam qui hæc legerit, quique vitium non viderit hujus lectionis, quod adeo manifestum est, ut pene in oculos incurrat: legimus, *Sed nec imminentis cladis destinata signa latuere:* sic supr. 'Nunquam imminentis ruinæ manifestiora prodigia:' clades autem imminebat, non signa cladis præsaga et pronuntia, quæ præsentia erant, et jam apparebant. Nemo igitur negaverit, quin locus hic recte sit a nobis restitutus. *Salm. Imminentia cladis destinatæ signa*] Ita Pall. tres, sed emendatum e vestigio in Naz. *imminentis cladis destinata signa:* quod et bonum est: ita tamen ut vix alteri cedat, locutioni figuratæ. *Grut.* Ryck. *Sed nec tum imminentia cladis destinata signa latuere.* Bene Salm. et olim Lips. *Sed nec tum imminentis cladis destinata signa latuere:* forte melius: *imminenti cladi destinata signa.* Imminens clades, quæ illi exercitui impendebat: destinata signa, nimirum a fatis. Sic mox 'Excederet castris, quibus capi imminebat.' *Græv.* In Ryck. est *imminentia e cladis,* et *latuerunt.* Posterius etiam in Regg. Toll. Fran. et v. e. Et Florus et alii scriptores sæpissime dicunt *clades imminet,* et *signa cladis imminentis.* Supr. II. 6. 14. 'Imminentem temerario duci cladem prædixerant insidentia signis examina:' IV. 11. 'In comparationem cladis, quæ in posterum diem imminebat.' Tac. I. H. 86. 'Prodigium et omen imminentium cladium.' 'Imminere' et 'imminentia signa' fortassis nusquam legitur. Sed non minus insolens est 'destinata signa.' Non enim signa destinantur, sed ea, quæ signis prænunciantur. Itaque non male existimat Anna, vitium emendatione Salmasii non tolli, sed in aliam vocem transferri. Cuperus ad Petron. CXIX. *imminentia signa* exponit, quæ imminentia significant. Ita *imminentia signa destinatæ cladis* erunt signa, quæ imminentem destinatam cladem significant: quod quam eleganter dicatur, alii judicent. Ego neminem ita loquutum arbitror. Nam ex iis, quæ ibi adfert Cuperus, hoc non liquet.

Perizonio videbatur delend. esse *imminentia*. Eadem est sententia Annæ, quæ *imminentis* pro glossa τοῦ *destinatæ* habet. Et hoc mihi probabilius videtur aliorum conjecturis. Certe alterutrum tollend. existimo: nam sive legas *imminentis cladis destinata signa*, sive *imminentia cladis destinatæ signa*, semper laborabit sententia. Sed edidi, quod erat in aliis scriptis et o. e.

§. 7 *Nam et assuetæ, &c.*] Vultures præcipue: de quorum natura vid. Plin. Sunt et exempla similia in Liv. Vid. Æl. Hist. An. 2, 46. 2. Meminit hujus prodigii Obsequens c. 129. quem eo loco medici egentem, qua possum, levabo. Editur: 'Latinis in Albano monte cum sacrificaretur, ex humo, a pollice Jovis cruor manavit. Per Cassium et Brutum in provinciis direptionibus sociorum bella gesta. Notatum est prodigii loco fuisse, quod S. Titius prætor propter dissensiones collegæ magistratum abrogavit, et ante annum est mortuus. Constat neminem, qui magistratum collegæ abstulerat, annum vixisse. Abrogaverunt autem hi: L. Junius Brutus consul, Tarquinio Collatino: Tib. Gracchus, M. Octavio Cæcinnæ: P. Tarquinius, P. Marullo: Tullius, Bruto et Cassio, pugnam adversus Cæsarem et Antonium molientibus. In castris Cassii examen apum consedit. Locus haruspicum jussu interclusus, interius ducto vallo. Vulturum, et aliarum alitum, quibus strages cadaverum pabulo est, ingens vis exercitum advolavit.' Qui locus et scriptura et distinctione diversis partibus fœdatus, ita forte restitui queat: *Latinis in Albano monte cum sacrificaretur, ex humero ac pollice Jovis* (ita Dio lib. 47. p. 400.) *cruor manavit. Per Cassium et Brutum in provinciis direptionibus sociorum bella gesta. Notatum est prodigii loco fuisse, quod P. Titius prætor propter dissensiones, collegæ magistratum abrogavit, et ante annum est mortuus. Constat neminem, qui magistratum collegæ abstulerat, annum vixisse. Abrogaverunt autem hi: L. Junius Brutus cos. Tarquinio Collatino* (supr. 1, 9, 3.), *Tib. Gracchus, M. Octavio* (supr. 3, 14, 5.), *Corn. Cinna, L. Cornelio Merulæ* (Appianus Civ. lib. 1. p. 392. quamvis et ap. Dion. lib. 46. p. 368. Μάρυλλος est pro Μερόλας) *et Flavio* (Dio ib.). *Bruto et Cassio pugnam adversus Cæsarem molientibus, in castris Cassii examen apum consedit, &c.* Freinsh. De Æthiopis occursu non recte narrat Florus: nam hoc omen post necem Cassii factum est exercitui Bruti. Sed errat in eo, quod tantum unum prælium commissum putat: v. n. 14.

§. 8 *Hoc dixit, et sub oculis mirantis*] Lego, *Tuus, inquit, malus genius. Hoc, et sub oculis mirantis evanuit. Dixit* abest optimo libro, et recte: nam *inquit* et *dixit* tam propinqua non bene sonant: elegantius igitur hoc secundum, *dixit*, subintelligitur. *Salm. Hoc dixit*] Nazariano non adest *dixit:* recte. *Grut.*

§. 9 *Pari in meliora præsagio in Cæsaris castris*] Ryck. *Dari in meliora præsagio in Cæsaris castris.* Quid hic sibi vult *par præsagium*, cum potius dispar præsagium esset? Nec video quam Latine dicatur 'promittere pari præsagio in melius' vel 'meliora.' Forte: *At meliore præsagio in Cæsaris castris omnia aves victimæque promiserant:* natum est *in* et *ri* in *dari* ex repetitione litteræ *in* sequentis vocis: et pro *at* scriptum fuit *ad* et dein inversis litteris *da.* Acutiores si quid probabilius possit extricari cogitent. N. Heinsius post has notas litteris mandatas scribit, sibi legend. videri: *Dispari et in meliora præsagio*, ut subintelligatur, converso, ut alibi: 'In Ciliciam Pompeius, Cæsar in Oceanum, exercitus in fugam,' sc. convertitur; aut, si hoc durius sit, legend. *dispari meliora præsagio ;* nimirum, meliora promittebant. *Græv.* Vulgatæ

scripturæ hic sensus esse potest: Æque aperto præsagio in castris Cæsaris aves et victimæ omnia promittebant, sed in melius: ut *pari* referatur ad signa et præsagia sola, non ad præsagia cladis. Ita etiam Perizonius hoc accipiebat; nam adscripserat, referri ad evidentiam et præsentiam præsagii, nec quidquam mutandum esse. Et sic I. 13. 14. de Gallis dici 'pari clamore,' quum ante trepidassent, et 'pari vecordia,' quum ante venerati essent. Non possum equidem aliorum auctoritate tueri phrasin Flori, 'in melius,' vel 'in meliora aliquid promittere,' sive 'portendere.' Nec tamen ideo statim damnandam puto, tamquam non Latinam, quum *convertere, mutare, referre in melius* dicant optimi scriptores. Suet. Cæs. LIX. 'Verso ad melius omine.' Cels. II. de Medic. 2. 'Aliter se corpus habere, atque consuevit; neque in pejus tantum, sed etiam in melius.' Add. Virg. Æn. I. 281. X. 632. et XI. 425. et Claud. IV. Cons. Honor. 119. Reg. Q *parum meliora.* Hinc, si conjecturis non necessariis, ut sæpe alii, indulgere vellem, dicerem me suspicari, propter affinitatem literarum in fine præcedentis vocis excidisse *Aut*, pro *Haut*, ut sæpe in vett. lib. V. III. 20. 3. et Florum scripsisse, *Haud parum meliore præsagio.* Sed *parum* sine dubio perperam coaluit e *pari in.*

Præsentius] Vid. Ind. Recte quoque Schulting. ad Sen. Controv. I. quod magis demonstraret Deos præsentes, sive propitios Augusto esse. 'Præsentes Dii' qui dicantur, nemo ignorat. Vid. tamen Interpp. Horat. in I. Carm. 35. 2. Virg. in I. Ecl. 42. et ante omnes Spanhemium illum Diss. VII. de Præstant. et Us. Numis. p. 425.

Medicus Cæsaris] Vid. Plut. Ant. cap. 28. Appian. Civ. lib. 4. p. 653. Vell. 2, 70, 4. Val. M. 1, 7, 1. Lactant. 2, 8. citatos Bernecccro, ad Suet. Aug. 13, 1. d. *Freinsh.* 'Monere,' 'admonere,' et 'admonitus' esse propria verba de oraculis, ominibus, et somniis, ostendunt Gronov. Diatr. in Stat. c. XXVI. et Broekh. ad Tibull. III. 4. 11.

§. 10 *Et quamvis duces non essent præsentes*] Copula non extat in Ryck. dein pro *quorum alterum* idem *cum hinc alterum:* præterea verba mox seqq. *primum adeo anceps fuit et par utrimque discrimen, ut exitus prælii docuit*, sunt turbata, et loco, in quo a Floro fuerant posita, exciderunt. Non enim exitus prælii docuit par utrimque discrimen, et primum prælium anceps fuisse, sed id docuit, stetisse absentibus ducibus fortunam et ultoris, et qui vindicabatur, hoc est, Octavii et Julii, pro partibus. Totus locus sic est refingendus, si suam illi constare velis integritatem: *Acie namque commissa, cum pari ardore aliquandiu dimicatum foret, quamvis duces non essent præsentes, cum hunc corporis ægritudo, illum metus et ignavia subduxissent, stabat tamen pro partibus invicta fortuna et ultoris, et qui vindicabatur, ut exitus prælii docuit. Primum adeo anceps fuit, et par utrimque discrimen. Capta sunt hinc Cæsaris castra, inde Cassii.* Spero hanc emendationem me probaturum eruditis, qui συνέχειαν istius loci recte perpenderint. Nihil immutavi invitis libris, nisi quod pro *staret* scripserim *stabat*, sententia flagitante. Quia perperam copulam intruserant interpolatores, quam fide Ryckiani expunxi, crediderunt id verbum pendere a præced. 'cum,' indeque in *staret* verterunt. *Primum adeo anceps*, si relinquitur in hoc, in quo in libris extat, loco, nullum est substantivum ad quod accommodetur. Si reponas in suum, quem ostendi, ordinem, pendebit a præced. voce 'prælii.' *Græv.* Emendatio Grævii multo planiorem reddit orationem, quæ alioqui valde impedita est. *Cum alterum* etiam Regg. Magl.

Berol. Duisb. Fran. et o. e. v. et Junt. inquoque, ut Ryck. *cum hinc alterum.* Voss. 3. *hinc alterum.* *Cum,* non *quorum,* quod e *quum* ortum suspicor, requiri ostendit sequens subjunctivus *subduxisset* [*subduxissent*]; et sic recte legi in e. v. hic adnotarat Perizonius : quem adhuc malo sequi, quam doctiss. Wopkens. Advers. in Minuc. Fel. Obs. Misc. Vol. x. p. 29. scribentem non opus esse *quorum* in *quum* mutari, quia etiam alii scriptores sæpe subjunctivum pro indicativo ponant. Non muto *quorum* in *quum,* sed scripturæ vulgatæ præfero eam, quæ plurimorum MSStorum, et o. e. v. auctoritate nititur, et puto, quod haud dubie Perizonio quoque visum fuit, usitatius esse, *quum,* quam *quorum alterum....subduxisset* [*subduxissent*]. Sed *hunc* pro *alterum* contra omnes alios libros reponi non necessarium videtur. Deinde Ryck. *alterum metus.* Usitatius quidem est, ut 'alter' bis ponatur; rarius, ut præcedente 'alter,' sequatur 'ille.' Tamen ita Cicero XIII. Phil. 5. 'In altero pudor, in illis libidines.' Catull. c. LVIII. 'Urbana altera, et illa Formiana.' Et Liv. XXXV. 40. ubi plura Gronov. *Ægritudinem* vett. tantum de animo dicunt, recentiores etiam de corpore: vid. Angel. Decembr. III. Polit. Liter. 26. et Cellar. Cur. poster. Columell. VII. 5. 'Agnis vel febricitantibus, vel ægritudine alia adfectis.'

Illum metus et ignavia subduxissent] Plut. Antonio, cap. 28. 'Sunt qui scripserunt, non interfuisse prælio Antonium, sed post pugnam, consectantibus jam hostes suis, supervenisse.' Adde eund. Bruto, c. 61. *Fr.*

Staret tamen, &c.] De auspiciis imperatorum etiam absentium, quantumque in eo momenti sit, vid. Grut. Discursu primo in Tac. Adde disceptationem elegantem, ead. ratione finitam, ap. Val. M. 2, 8, 2. *Idem.*

Et ultoris, et qui vindicabantur] Emendo : *staret tamen pro partibus invicta fortuna et ultoris, et qui vindicabatur:* leve mendum, sed non nullius momenti: Stabat pro partibus, inquit, fortuna ultoris, hoc est, Octavii, qui necem patris ultum ibat, et qui vindicabatur, id est, et ejus fortuna qui vindicabatur, Julii nempe Cæsaris; subintelligend. autem, ejus : sic loquitur Noster supr. 'Suorum animos erexit et hostis perculit:' subaudi, animos. *Salm.*

Ut exitus prælii docuit] Hæc suspecta erant Ryckio. Tollius, deletis verbis *exitus prælii docuit,* legebat, *ut capta sint hinc Cæsaris castra.* Sed habent ea omnes libri, et quidem eod. loco. Ante 'primum' tamen etiam in e. V. et J. erat distinctio maxima, quam ibi ponebat Grævius. 'Adeo' hic absolute poni, ut in Gell. VI. 16. 'Pleni adeo sunt libri,' adnotarat Perizonius. Vid. ad I. 18. 25.

§. 11 *Quod moriens, &c.*] Dio, extremo lib. 47. recitasse Brutum Herculis quoddam dictum refert, tali sensu verborum: 'O infelix virtus! itane cum nihil quam nomen esses, ego te tanquam rem aliquam exercui, cum tu fortunæ servieris:' hoc et Alciatus, in Emblem. ita expressit: 'Jamjam stricturus moribunda in pectora ferrum, Audaci hos Brutus protulit ore sonos; Infelix virtus, et solis provida verbis, Fortunam in rebus cur sequeris dominam?' *Stad.* Et hic forte sit versus, quem Bruto pronuntiatum excidisse sibi ait Volumnius, ap. Plut. Bruto, cap. 74. forsan ex Eurip. Respexit huc, opinor, Horat. Epist. 1, 17, 41. 'Aut virtus nomen inane est.' *Freinsh.* E Dione intelligi potest sententiam horum verborum esse : Virtutem revera nihil nisi inane nomen esse, si non adsit fortuna. *Re* et *verbo,* item *re* et *specie* sæpe opponuntur : quorum illud ipsam veritatem rei, hæc opinionem, vel simulationem denotant. Liv. VII. 30. 'Pugnavimus verbo pro

Sidicinis, re pro nobis.' Et xxxv. 46. 'Liberandæ [Græciæ] re, non verbis et simulatione, quod fecissent Romani.' Cic. II. Phil. 5. 'Qui consulatus verbo meus, re vester fuit.' Liv. IV. 4. 'Quid enim in re aliud est, si plebeiam patricius duxerit?' Vid. Gron. ad Liv. x. 8. Post 'efflavit' Tollius addebat *Brutus*. Vellem esset in libris vet.

Sed in verbo] *Sed et in verbo*, vetus liber: mendose. *Salm.* Forte e vetusta scriptura *set*, pro *sed*. Hinc deinde monstrum lectionis enatum in Reg. Q, Fran. Voss. 1. 2. *non residet in verbo:* incredibilem in modum hic corruptæ sunt pleræq. edd. vett. Ber. Sab.

§. 12 *Cassius inclinato cornu suorum*] Melius Ryck. *Cassius inclinato cornu suo:* statim id. *et captis castris rapido impetu recipientes se videre equites:* scribe: *et captis castris rapido impetu recipientes si videris equites:* alii libri tam editi quam exarati manu: *cum captis castris rapido impetu recipientes se videret equites:* quod tamen non damno: dein idem cod. cum Naz. *tardius enunciaret:* et paullo post *uni ex proximis*. Græv. *Cum* ante 'captis' non est in Ryck. sed pro eo legitur *et*, et *si* pro *se*. Recte *suo: rum* videtur esse e seq. *cum*. Reliqua satis sana sunt. In animadversione Grævii *si videris* puto deberi typographis, pro *se videns*.

Fugere arbitratus] Hæc male referri scripserat Perizonius. Florus confundit et perturbat historiam. Cassius pulso cornu suo se in tumulum quemdam receperat, ignarus quæ esset fortuna Bruti. Inde conspicatus equites, a Bruto vel ad victoriam suam nunciandam vel ad Cassium quærendum missos, eos hostium equites esse, nec fugere, sed ad se persequendum venire existimavit. Plut. App. Dio.

Evadit in tumulum] Quidam, *evasit:* sed Noster frequentius utitur præsentibus. *Salm.*

§. 13 *Etiam nocte vicina*] Puto: *et jam nocte vicina: inde pulvere et strepitu, et jam nocte vicina, eximentibus gestæ rei sensum*. Salm. Probat Ryckius. Et sic Magl. et Fran. Retineri potest *etiam*, pro, atque etiam, præterea. Suet. Calig. XVII. 'Epulum Senatui equestrique ordini dedit, etiam conjugibus ac liberis utrorumque.' Mox Ryck. Regg. Toll. Duisb. Fran. et v. e. *rei gestæ:* quod præfero. 'In id missus' est, propter id, ejus ipsius rei, nempe speculandi, causa missus. Vell. II. 27. 'A dispositis in id ipsum interemtus est.' Sic *ad id* Liv. XXI. 55. 'Velites ad id ipsum locati.' Et XXVI. 40. 'Romanos ad id ipsum missos in urbem receperunt.' *In hoc* Sen. Hippol. 1213. 'In hoc redimus?' Vid. ibi Gronov. et Interp. Phædri ad prolog. L. v. *In quid* Sen. III. de Benef. 15. 'In quid isti viri ornati adhibiti sunt? in quid imprimunt signa?' Et IV. 13. 'Mundus in quid vices suas absolvit? in quid sol diem extendit, et contrahit?'

Tardius renuntiaret] Nihil mutand. Naz. liber, *enuntiaret*. Salm. *Transactum* sic quoque Curt. IV. 10. 'Si de me jam transactum est.' Sed frequentius est 'actum.' *Ex proximis* habet solus Ryck. *de prox.* alii o. s. etiam Naz. et v. e.

§. 14 *Quum in Cassio etiam suum animum perdidisset*] Vid. Not. ad 4, 2, 29. Sic ap. Frontin. 3, 8, 2. 'Qui obsidebantur, dum in parte jam se superatos existimant, defecere.' *Fr.* Sententia est: Quum eo quod Cassius desperaverat, ipse quoque animum despondisset. Sic propemodum utitur præpositione 'in' etiam supr. II. 6. 33. et III. 1. 5. Sed Florus hic merito reprehendi potest, quod hæc tamquam cod. tempore gesta narrat: quum satis constet Brutum post Cassii necem interjectis aliquot diebus

secundo prælio cum Cæsare et Antonio contendisse, eoque victum demum interiisse.

Ne quid ex constituti fide resignaret] I. e. ne quid violaret eorum, quæ inter eos convenerant, et in quæ sibi fidem dederant. 'Constitutum' est pactum, id, de quo inter aliquos convenit. Vid. Gron. I. Obs. 1. 'Resignare,' signa detrahere, et translate, irritum facere, vitiare. Cic. pro Arch. v. 'Quum Gabinii, quamdiu incolumis fuit, levitas, post damnationem calamitas, omnem tabularum fidem resignasset.' Nam signis detractis fides et auctoritas tabularum et instrumentorum labefactatur, et perit. Ita hoc recte exponitur in Thes. Fabri. Add. Passerat. ad Cic. l. d. Colloquium Bruti et Cassii super hac re ante primum prælium memorat Plutarch.

Ita enim par superesse bello convenerat] Quid sibi velit hic *par*, non video: quidam sustulerant, quos etiam sequutus essem, si illo sublato aliquid sequi melius sensissem: optimus Nazarii liber, *persuperesse bello:* quid sit nescio; conjicio tamen legend. *ita enim præsuperesse bello convenerunt.* Convenerat inter Cassium et Brutum, ut, si adversam prælii fortunam experirentur, manus sibi inferrent, potius quam bello superessent: *præsuperesse bello*, elegans et Latinum loquendi genus, quod tamen, non observatum, fecit, ut hic locus corrumperetur. *Salm.* *Par superesse bello convenerat*] Fortassis etiam legi possit (*ita enim super isto bello convenerat*). Curt. 8, 14. 2. 'Abisarem belli socium (et ita convenerat) adventare credebat.' Cl. Bœclerus, tam ob amicitiam carus nobis, quam suspiciendus per eruditionem, conjecerat *pariter* pro *par* legend. *pariter superesse bello.* Ne videl. altero defuncto, alter vita vellet frui. Vide omnino Plut. Bruto, cap. 58. *Freinsh.* Ryck. *ita enim superesse convenerat*, ut et nonnulii alii libri. N. Heinsius vulneri huic medicas quoque manus admovet, et Florum scripsisse sciscit: *ita enim, impares ne superessent bello, convenerat:* et hoc quidem ex fide historiæ, quæ videnda sit ap. Plut. in Brut. *Impares* ut lib. III. cap. x. 'Ipso Oceano tranquillo magis, quasi se imparem fateretur:' et III. 17. 'Cum interim imparem Drusum, ægrumque rerum temere motarum mors abstulit.' Convenerat Brutum inter Cassiumque, si prælio succumberent, sibi manus inferre, aut saltem non superesse bello. Mutatio autem hic non est magna, si vestigia corruptionis inspiciantur. *Im* τοῦ 'enim' est iterandum; sic habebimus *impar;* deinde mutandum *es* e subsequenti *superesse*, ita fiet *impares*, sed et *ne* excidit, quod paullo ante habuimus. *Græv.* *Par* abest a Pall. aliisque o. s. et e. v. *Præsuperesse bello* inauditum esse loquendi genus putat Anna; cui placet *pariter enim:* nam *pariter* a somniculosis librariis in *ita par* divulsum putat. Ita quidem melior fit sententia; sed nulla causa est, cur ejiciatur *ita*. Is. Vossius hic scripserat Salmasium ineptias suas pro elegantiis velle obtrudere, et legebat: *ita enim, par si perisset bello, convenerat:* nam *par* idem esse, quod compar, alteruter, collega. Sed hæc quoque elegantia testimoniis veterum confirmanda fuerat. Rupertus emendat, *uti neuter superesset bello convenerat.* Hoc nimis recedit a libris scriptis. Perizonius videbatur probasse *pariter.* Mihi locus conjecturis non posse sanari videtur. In conjectura Salmasii puto operas e duabus vocibus unam fecisse, et Salmasium voluisse *præ superesse.*

Præbuit latus] Naz. liber, *confodiendum præbuit latus:* τὸ *confodiendum* non omnino παρέλκει Supr. de Cassio: 'Uni de proximis auferendum præ-

buit caput:' sic, *confodiendum præbuit:* et verum esse puto. *Salm.* *Confodiendum præbuit latus*] Sic o. Pall. et impressi plerique. Paulo ante: 'Auferendum præbuit caput.' *Freinsh.* *Confodiendum* abest a sola e. v. *suorum* a Fran. pro quo in Magl. fuerat *sociorum*, sed deletum. In referenda morte nonnihil variant Scriptores.

§. 15 *Ad ultimum non suis manibus usos*] Lips. malebat: *ad ultima non suis manibus usos.* Mox bene Grut. delevit negantem particulam, firmante Ryckiano: *nisi hoc quoque ex persuasione defuit.* Græv. Freinsh. in Ind. *Ad ultimum* exponit, postremo. Hoc ita sæpe sumitur: sed hic nullum sensum habet. Itaque etiam ibidem probabilius suspicatur 'ultimum' h. l. poni pro morte. Puto veram esse conjecturam Lipsii. *Ultima* pro morte Virg. Æn. II. 446. 'Quando ultima cernunt:' ut 'Extrema' supr. IV. 2. 83.

Nisi si hoc quoque ex persuasione defuit] Sic prorsus v. e. ut velit hoc defuisse ipsis ex sectæ Stoicæ disciplina, non quod non auderent: vulgati, *nisi hoc quoque ex persuasione non defuit:* quomodo quidem Pal. 3. sed non 1. ac 2. *Grut.* *Non defuit* est in o. e. post primam. *Si* post 'nisi' nusquam deest, nisi in Ryck. Voss. 2. 3. et Edd. B. et P. nec est cur tollatur. Liv. VI. 26. 'Nisi si quando a vobis, proque vobis arma accepimus.' Colum. I. 7. 'Nisi si maxima vel negligentia servi, vel rapacitas intervenit.' Flor. III. 17. Multa congessit Heins. ad Ov. Ep. Phædr. vs. 111. Tollius legit, *ex persuasione fuit.* Recepta lectio non mutanda videtur, cujus hanc sententiam esse puto: Nisi forte, etsi existimabant, cuilibet licere mori, quum non esset cur vellet vivere, in eo ab opinione aliorum Stoicorum dissenserunt, quod putarunt non consciscendam esse suis manibus necem, sed alieno ministerio ad eam rem utendum. Gruterus et Anna interpretantur: Eos non voluisse suis manibus uti, ex disciplina et persuasione sectæ Stoicæ, quæ sibi manus inferre prohibeat. Sed hoc disciplina Stoica non prohibebat. Vid. Lips. Manud. ad Stoic. Philosoph. III. 22. et Menag. ad Laërt. VII. 130. Sed non scio, quam recte Florus utrique eamdem persuasionem tribuat. Nam Brutus Stoicæ, Cassius Epicureæ sectæ addictus erat: Epicurum autem hoc non valde probasse intelligi potest e Laërt. X. 125. et seqq. Quamquam Lucretius, et ipse Epicureus, III. 951. minime reprehendit eos, qui ipsi sibi finem vitæ faciunt. *Persuasionem* de opinionibus et sententiis Philosophorum etiam Quintilian. dicit XII. Inst. Or. 2. 'Qui velut sacramento rogati; vel etiam superstitione constricti, nefas ducunt a suscepta semel persuasione discedere.' Nam est in universum constans de aliqua re vel unius vel plurium opinio. Idem V. 11. 'Vulgo dicta, et recepta persuasione populari.' Et ibid. 'Earum persuasio nationum, quæ fletibus natos, lætitia defunctos persequuntur.' Add. Tac. G. XLV. Suet. Tib. LXIX. et Vall. V. Elegant. 30.

In abolitione] In morte sibi consciscenda, ad manus sibi inferendas, et animas e corpore expellendas. Hoc satis turgidum est. Val. Fl. III. 448. alia sententia: 'Ite, peremti, Ac memores abolete animas: sint otia vobis, Ac Stygiæ jam sedis amor.'

Piissimarumque animarum] Optimus Cod. *pietatissimarum*, pro *pientissimarum;* nec aliter ex suis libris optimus Vinetus. *Salm.* Alii *pientissimarumque;* sed prius habet v. e. et nonnullæ aliæ, item duo Pall. quippe Naz. *pietatissimarumque.* Grut. Utrumque *pientissimus* et *piissimus* recte dici, ex inscriptionibus vetustis ostendit Vinetus h. l. *Freinsh.* *Pientissimarum* est in aliis vett. edd. In scriptis id non inveni. Ciceronis ætate et 'piissimus,' et 'pientissimus' nova erant.

Vid. Cellar. Cur. poster. Voss. 1. *pietatissimam.* Voss. 2. *pietatissimam.*

Judicio suo] Quum ex disciplina Stoicorum judicabant, se justam habere causam excedendi e vita: quorum sententiam etiam JCti Romani receperunt. Vid. ampliss. Bynkersh. IV. Obs. Jur. Rom. 4.

Scelere alieno] Sic Darius, ap. Curt. 5, 12, 11. 'Forsitan mireris, quod vitam non finiam: alieno scelere, quam meo mori malo.' A qua sententia non longe distat quod de Carthaginiensibus est supr. 2, 15, 9. 'Patriam suam malebant hostium manibus, quam suis, everti.' *Freinsh.* Rursus Curt. III. 5. 'Satius est alieno me mori scelere, quam metu meo.' Sed *scelus* hic ita accipi non potest, et videtur potius esse triste ac detestabile ministerium aliorum: quod quamquam imperatum, tamen scelus videri poterat iis, quibus imperabatur. Vid. Freinsh. ad. IV. 2. 72.

Cap. 8 Quæ h. cap. continentur, scribunt Liv. 127, 128, 129. Suet. Augusto, c. 16. Copiosius App. Civ. lib. 5. p. 741. Eutrop. 7, 1. Oros. 6, 16. Plin. 7, 45. Solin. cap. 3. Lege Carmina, quæ cap. 5. adscripsimus. Hoc bellum canit eleganter Horatius, Epod. Od. 9. *Cam.*

§. 1 *Alter juvenum*] Cn. Pompeius: de quo supr. 4, 2, 86. *Freinsh.*

§. 2 *Quàm diversus a patre*] Videntur et hæc mutuo sumpta a Lucano: Ille enim, 6, 422. 'Polluit æquoreos Siculus pirata triumphos.' *Idem.*

Hic secum piratas navales agitabat] Multa diversitas et variantia in libris, quam non abs re fuerit proponere. Divi Naz. liber, *hic se pirata navalis agitare:* unus Pal. *hic cum piratas navales agitaret:* alter, *hic cum se piratas navales agitaret:* censeo legend. *hic secum piratas navales agitarat;* nam *agitaret*, quod tamen sine ulla varietate omnes libri retinent, non hic probo; nisi forte legend. *agitare: hic secum piratas navales agitare: t* enim litera facile potuit hujus verbi fini adhærere ex initio sequentis vocis 'tanta.' Hunc loquendi modum huic Nostro novum non esse, nos alibi, puto, ostendimus: qui sunt autem *navales piratæ?* an sunt aliqui 'terrestres piratæ?' *Navales piratas* vocat classem Sexti Pompeii. Cum enim vulgo piratæ myoparonibus tantum aut lenunculis mare infestent: illi navibus et triremibus, ut in magna classe, infestum reddebant. Hi sunt igitur, quos vocat *navales piratas.* Salm. Est et hic locus inter conclamatos. Lips. conjiciebat, *hic semipirata navales pugnas agitabat:* quod indignum tanto viro. N. Heinsius existimat perperam omissam a librariis esse vocem *prædas*, quæ si reponatur, omnia esse expedita: *hicce pirata prædas navalis* (pro *navales* antiquo more) *agitare.* Esse autem Sallustianum 'prædas agitare,' pro quo alii 'prædas agere' dicant. Respexisse Florum ad illa Lucani, qui eod. modo de hoc ipso Sexto: 'Polluit æquoreos Siculus pirata triumphos,' ut superius jam notavimus. Sed cum sequentia considero, non unam hic vocem, sed plures versus, intercidisse persuasum habeo, quod et Gronov. ὁ μακαρίτης sentiebat. Copiarum navalium magnitudinem descripserat. Verba seqq. ostendunt: 'Tanta mole belli penitus in Siculo freto juvenis oppressus est.' Hæc cum præcedd. non cohærent. *Græv.* Non minor est in aliis libris diversitas scripturæ. Ryck. *hic se Dirata navalibɔ agitaret.* Flor. Berol. *hic cum secum piratas navales agitaret.* Reg. F *hic cum p. n. agitaret.* Reg. Q *hic cum piratas navales agitarat.* Magl. *hic cum se piratas navales agitaret.* Et sic Duisb. Fran. Voss. 1. et v. e. Sed omnes omisso *se.* Voss. 2. *hic secum piratas navales agitaret.* Voss. 3. *hic pirata navalis agitaret.* Rupertus scribit, se cum Voss. ad Vell. II. 73. e Naz. legere *hic secum piratas navales agitare:* lapsus est

Rupertus una cum Voss. nam hic legit *hicce piratas navales agitare:* Vossius autem in eo, quod dicit in Naz. esse *hisce pirata navalis agitare.* T. Faber putat Florum scripsisse *hic secum archipiratas agitabat;* quumque interpretationis causa adscriptum fuisset *latrones navales,* hæc deinde confusa esse. Tollius conjiciebat *hic et cum piratis navalia sociabat.* In his omnibus nihil invenio, quod mihi satisfaciat. Freinsh. hic nihil aliud, quam Salmasii interpretationem verborum *piratas navales,* descripserat, nullo addito judicio. Eam Vossius ad Vell. plane probat. Heins. contra supr. ad. III. 6. 7. rejicit. Ego ideo non magis *piratas navales* dici posse puto, quam, si a 'myoparo' esset 'myoparonicus,' *piratas myoparonicos;* aut *biremales,* vel *triremales,* si a 'biremis' et 'triremis' quoque hæc adjectiva essent. Nec Floro tam id propositum est, ut navibus piratarum naves Pompeii filii, quam facta patris factis filii, comparet, et opponat. Heinsii conjecturæ nonnihil roboris accedit e Vell. l. d. de Pompeio juniore: 'Latrociniis ac prædationibus infestato mari, et quum eum non depuderet, vindicatum armis ac ductu patris sui mare infestare piraticis sceleribus.' Sed *hicce* pro *hic* nescio quomodo ingratum est, nec credo usquam alibi, quum 'ille' et 'hic' opponuntur, pro 'hic' dici 'hicce.' Fabri emendatio ejusd. generis est, cujus et multæ aliæ illius, id est, audacissima. Tollii conjecturam ex parte confirmat Ryck. cod. in quo est *navalibꝫ,* quod diligentius considerandum; sed *sociabat* pro *agitaret,* vel *agitarat,* longius recedit a scriptura vett. librorum. Vere conclamatus est hic locus. Itaque sequor præceptum principis Medicorum, qui a desperatis manus abstineri volebat. Sed quum in nullius Ms. lectione sit tolerabilis sententia, interim retinui vulgatam, quam etiam aliæ edd. vett. habent, hoc discrimine, quod in P. et A. est *agitarat,* in B. S. et J. *agitaret.* In animadversione Salmasii puto vitiose e Naz. editum *agitare.* Nam Salmasius in exemplari suo ex eo scripserat *agitaret,* et ipse hic dicit ita in o. l. sine ulla varietate esse: nec aliter hic Gruterus.

§. 3 *Tanta mole belli penitus in Siculo freto juvenis oppressus est*] Ingratiis genii Latinæ linguæ *penitus opprimi* pro, funditus deleri dicitur: scripsisse Florum existimo: *Tanta mole belli petitus in Siculo freto juvenis oppressus est: petitus* est infestatus. *Græv.* Non magnopere displicet sententia Virorum doctiss. hic aliquid intercidisse, quod et Anna putat. Videndum tamen puto, an verba, *Tanta mole belli,* possint referri ad ea, quæ ante memoravit Florus, nempe ad 'reliquias belli,' 'ergastula,' et 'classem.' Tollius legebat *Tandem tota mole belli.* Reg. Q, *Tamen mole b. Petitus,* quod conjicit Grævius, est in Naz. Si hæc scriptura recta est, multa hinc exciderint oportet de adparatu non Pompeii, sed Cæsaris adversus Pompeium. Sed non moveo, quod est in omnibus aliis libris; nec negare velim minus Latine posse dici *penitus opprimere hostem,* quam *penitus perdere;* quod est ap. Cic. I. de Fin. 15. 'Plerique autem se ipsos penitus perdiderunt.' Nam non placet, quod fortassis alicui in mentem venire possit, *penitus* cum verbis 'in Siculo freto' conjungend. esse, et notare intimum recessum, ut sæpe ap. optimos Scriptores. 'Juvenem' vocari Pompeium jam quadragenarium scribit in Ind. Freinshemius. Plura hujusmodi observat Bernec. ad Justin. XLII. 2.

Magnæ indolis signum est, sperare semper] Hoc voluit Plotius Firmus, præfectus prætorio sub Othone, ap. Tac. H. 2, 46, 7. 'Fortes et strenuos, etiam contra fortunam, insistere spei.' *Freinsh.*

§. 4 *Asiamque velis petit*] Lipsius: *petiit. Tandem et.* Græv. *Petiit* Berol. Duisb. Fran. et v. e. in quibus omnibus, nec non in Reg. Q et Voss. 1. etiam deest *velis*, quod in Reg. F a secunda manu additum erat. Quid sibi velit ap. Græv. *Tandem et*, non adsequor.

Quod miserrimum est fortibus viris, &c.] Vere miserrimum, cui fœditati ut se subducant homines, mortem sibi ipsis inferunt, si ullo modo possunt; aut adeo confodiuntur strenue pugnantes; quemadmodum exemplorum non contemnenda copia ostendi ad Tac. 4,25,7. Vocat hoc ipsum, 'sibi consulere,' Justinus, extremo lib. 4. *Grut.* Cf. exitum Annibalis, ap. C. Nep. item judicium Senecæ Epist. 70, 12. de Druso Libone. Sed hæc non possunt efficere ut αὐτοχειρίαν probemus Christianis. *Freinsh.*

Sub percussore moriturus] *Sub percussoribus*, uterque Pal. *Salm.* Ryck. cum Pall. *sub percussoribus.* Græv. Et alii scripti cum e. v. solus Voss. 3. *sub percussore*, quod etiam in Naz. fuit, et habent aliæ o. e. v.

§. 5 *Non alia post Xerxem*] Nisi forte Pompeii patris. *Freinsh.*

Extincto prætoriæ navis lumine] Naz. liber, *prætorio navis lumine.* Salm. Jussit autem Pompeius lumen suæ navis extingui, ut ne noctu, quo fugeret, id indicaret. Dio, lib. 48. p. 449. In prætoria Scipionis nave, insigne nocturnum trium luminum est, ap. Liv. 29, 25, 9. *Vin.* Est autem lumen istud, 'ignis quo naves prætoriæ reliquis prælucere solent,' nempe ut eund. cursum teneant. Dio, citato loco. *Freinsh.* Vid. Scheff. III. de Milit. Nav. 1. Vineti libri partim *prætoriæ navis lumine*, partim *prætorio lumine.* Posterius habent Reg. Q, Fran. Voss. 1. et 2. Fort. *exstincto prætoriæ lumine*, ut *navis* sit supplementum: quemadmodum 'prætorium' dicitur per ellipsin τοῦ, tabernaculum. Ryck.

Anulis] Rupertus interpretatur compedes remigum, quas abjici jusserit Pompeius vel majoris strepitus vitandi causa, vel ut, libertate remigibus data, eos sibi fideliores redderet. 'Anulos' autem pro compedibus dici ostendit e Martial. III. 29. et XI. 38. aliisque; quod etiam ante eum observaverat Beroaldus ad Apul. Lib. IX. ac deinde Kirchm. de Anul. c. I. Anna anulos digitorum a Pompeio abjectos putat, ne ex iis agnosceretur. Hoc mihi non minus probabile videtur. Quærit quidem Rupertus: 'Cur non potius paludamentum imperatorium?' ut alii, de quibus Freinsh. ad Curt. III. 11. 11. et ad Flor. I. 18. 7. et Casaub. ad Suet. Aug. X. Sed hoc ita potest accipi: Pompeium, abjectis reliquis insignibus, ad extremum etiam anulos, quos, qui alia omnia amiserant, ultimos servabant, ut e Juv. XI. 42. et Martial. II. 57. et VIII. 5. constat, abjecisse, ne ex iis adgnosceretur; quod nonnullis accidisse narrat Kirchmann. c. XXV. Et sic de h. l. sensisse Perizonium, ex eo intellexi, quod hic adscripserat locum Suet. Cæs. XXXIII. 'Anuli' quidem recte dicuntur orbes, sive circuli catenarum, et inde ipsæ compedes. Sed in locis illis, quæ pro hac significatione adfert Rupertus, aliquid additur, unde intelligi possit designari compedes: quod hic divinare difficile est.

Et tamen non timens ne periret] Hic probo interpretationem Ruperti: adhuc spem salutis in Antonio habens. Nam ab eo se servatum iri sperabat. Igitur metuebat extrema ab hostibus persequentibus, et tamen sperabat meliora, quod magnæ indolis signum fuisse dicit Florus. *Ne periret* non sunt in Voss. 3.

CAP. 9 Hoc Bellum scribunt Livius, lib. 127. et 128. late Plut. Antonio, cap. 44. App. in eo lib. qui Parthicus inscribitur, copiose. Justin. 42, 4, 7. Eutrop. 7, 2. Oros. 6, 16. Multa Gell.

15, 4. et Val. M. 6, 9. Frontin. 1, 1, 6. et 2, 2, 5. docet, quo astu Parthos superavit Ventidius. Hic primus Romanorum Parthos superavit. Auctor Euseb. in Temporibus. *Cam.* Adcurate tempora huj. belli digessit Noris. Cenotaph. Pisan. Diss. II. c. 6.

§. 1 *Ad stabilitatem*] Vid. Ind. Liv. XXXI. 34. 'Philippus aliquid ad caritatem suorum ratus profecturum se.' Epit. Liv. CII. 'Mithridates, quum veneno sumto parum profecisset ad mortem.' Cæs. VII. B. G. 66. 'Ad reliqui temporis pacem atque otium parum profici.'

Scopulus, et nodus, et mora] De his Freinsh. in Ind. De primo etiam Brassican. ad Petron. CXXIII. et de aliis Salm. ad Solin. p. 766. Barth. ad Stat. I. Th. 142. et Gron. ad Sen. V. de Benef. 12. et Herc. F. 1215. Liv. XXIII. 9. 'Quum restituendæ Romanis Cannæ mora atque impedimentum es.' Jocasta ap. Sen. Phœn. 457. 'Media se opponit parens: Proinde bellum tollite, aut belli moram.'

§. 2 *Nec ille defuit vitiis*] Alter Pal. *Nec unus defuit:* perperam. *Salm.* Idem vitium est in Ryck. *Vitiis defuit*, mutato ord. Regg. Magl. Duisb. Fran. et v. e. Sententia est: Antonium vitiis suis adjuvisse interitum suum; non cessasse id agere, ut sibi vitiis suis exitium maturaret. Florus ipse verbis seqq. exponit.

Primum hostes, deinde] Talis modus loquendi est ap. Tac. 1, 47, 4. 'Primo prudentes, dein vulgum, diutissime provincias, fefellit.' *Freinsh.*

Terrore sui seculum] Sic editio Stadii, sensu commodissimo; ceteræ enim *terræ seculum.* Idem. *Terrore*] Hoc ex Stadii ed. recepit Freinsh. Alii *terræ seculum liberavit:* sed Ryck. *tandem et totum terre seculum liberavit:* lege: *tandem et totum terrore seculum liberavit.* Græv. In Ryck. est *tandem em*, i. e. *etiam, totum t're. Terre* etiam Berol. Duisb. Fran. Voss. 2. et v. e. *Tre* Voss. 1. et 3. Nec dubito quin in aliis quoque libris ita scriptum fuerit, e quo ii, qui primi hunc Scriptorem ediderunt, fecerunt *terræ*, ultimam literam pro diphthongo, ut plerumque, positam existimantes. Is. Vossius ad Catull. p. 175. adripit hanc scripturam ad obtrudendam inauditam vocem *terres*, pro *terror.* Ac rursus Append. ad Melam non longe a princip. inculcat veteres dixisse 'terres' pro, terror: de quo quid sentiam, dixi supr. ad III. 2. 1. Hic omnino credo *terre* esse e compendio scribendi pro *terrore.* Nam in Mss. sæpe est *t'ror, t'rorem, t'ro'e*, pro *terror, terrorem, terrore.* Et Tollium in Flor. et Magl. invenisse *terrore* mihi ex eo liquet, quod e Berol. adnotarat *terre*, ac mox in eod. et Magl. desiderari *sui:* quæ indicio sunt eum in h. l. conferendo minime negligentem fuisse. *Sui* recepi post Freinsh. et alios, cum sensu postulante, tum quia id erat in Flor. etsi in omnibus aliis tam scriptis, quam olim editis, desideratur. Nec rejecerim *totum*, quod Ryck. habet.

§. 3 *Ut prima effulsit occasio*] Veteres, *affluxit:* nimirum legend. est, *affulsit.* Salm. *Ut prima adfulsit occasio, non dubitaverunt et erumpere*] Sic Pal. 1. nam 2. *fluxit:* tert. *affluxit:* ceterum concorditer servant illud *et*, quod hactenus defuit editis libris, qui iidem *effulsit.* Grut. Nostra v. e. habet *adfulsit.* Freinsh. *Affluxit* etiam Ryck. Reg. F et Magl. *effulsit* Voss. 2. 3. *affuit* Reg. Q. Ceteri s. et o. e. ad Grut. usque *affulsit:* sed Berol. Duisb. Fran. et v. e. *primum.* Unde ortum sit *effulsit*, quod Gruterus edidit, et in hactenus editis esse dicit, non scio. Pro eo Heins. quoque in libro suo scripserat *adfulsit.* Sic 'Spes,' 'Fortuna adfulget' crebro ap. Liv. Et in Vell. 2. 1. plerique docti legunt, 'Unde major spes adfulsisset potentiæ,' pro eo, quod in lib. vet. erat *adfuisset.* Cl. Burm. tamen ad Quintil. Decl. IX. 7. hic

mavult *offulsit:* sed ad Val. Flac. VI. 27. videtur præferre *effulsit.*

Invitante Labieno] Leg. Dion. lib. 48. p. 424. Meminit Appianus, de B. Parth. p. 155. Epit. Liv. 127. et Vell. 2, 78, 2. *Freinsh.* Erat hic Labieni illius, quem IV. 2. 83. memorat, filius. Dio XLVIII. 371. et App. V. Civ. 709. Pater ceciderat prælio ad Mundam. Idem II. Civ. 493. Scriptor Bell. Hisp. XXXI. et Vell. II. 55. Itaque recte Ursinus in Nummis Geutis Atiæ notat eos, qui Parthos a patre ad bellum concitatos putarunt. De filio etiam Strab. XIV. 660.

§. 4 *Quis furor scelerum*] *Qui furor scelerum.* Salm. Alii, *qui furor scelerum,* sine exclamatione, quam affectat Florus: ita supr. 1, 7, 7, '(quæ superbia!)' 2, 6, 30. '(o pudor!)'; inf. 4, 12, 34. '(o securitas!)' et alias passim. *Freinsh. Qui* Naz. Voss. 2. et Edd. B. S. P. et A. 'Qui' sæpe pro 'quis' sive relativo, sive interrogativo, poni dudum observatum est.

Dissipant Antoniana præsidia] N. *disputant,* vitiose pro *dissupant: ἀρχαϊκῶς. Salm.* Naz. *disputant Antoniana præsidia.* Sed excidit syllaba, quam integram servavit Ryckianus, in quo recte scribitur: *dispulerunt Antoniana præsidia.* Græv. *Disputant* Reg. F, Magl. Duisb. Fran. Voss. et v. e. *dispulerant* Pall. Ryck. et Flor. Adsentior Salmasio. Festus: '*Supat* significat, jacit: unde *dissipat,* disjicit.' *Dispulerant* credo ab iis factum esse, qui videbant corruptum esse *disputant. Dissipare hostes* usitatum est. Flor. III. 5. 11. 'Omnes copias dissipavit:' quo l. Grævius improbat *dispellere præsidia.* Inf. IV. 11. 6. 'Naves hostium ad arbitrium dissipavere.' Ger. Voss. pro *dispulerant,* legebat *distulerant.* 'Regius juvenis' est Regis filius: quamquam alioqui hac adpellatione etiam contineri possunt alii, qui regii generis sunt. Liv. I. 57. 'Regii juvenes.' Just. II. 4. 'Duo regii juvenes, Ylinos et Scolopitus.'

§. 5 *Casca legatus*] Vineti libri *Xaxa:* sed optimus Nazarian. *Saxa:* et ita Livio 'Decidius Saxa' vocatur: quod verum: nam et alia omnia corrupta. Ξίξας Dioni, ut alii jam annotarunt: sic Ξέξκτον Græci pro Σέξκτον sæpe corrumpunt: vera igitur lectio, *Saxa.* Salm. *Saxa*] Sic Pal. 1. ac 3. quomodo et ed. Stadiana. Ita vocatur Appiano, pr. Parthici, et Syriaci, p. 120. Epit. Liv. 127. 'Decidius Saxa.' Velleius nomen non exprimit: præterea interfectum non sua manu, sed hostili, tradit: cui et Dio, lib. 48. p. 425. adsentit. *Freinsh.* His auctoribus Florum erroris arguit Voss. ad Vell. *Xuxa* etiam Reg. F et Voss. 1. *Saga* Ryck. ceteri s. et v. e. *Saxa.* 'Saxa' quoque ap. Cic. XI. Phil. 5. et 'Decidius Saxa,' XIII. 13. 'L. Decidius Saxa' Cæs. I. B. C. 66. ubi vid. Ciaccon. Pigh. ad A. U. 709. et Noris. Cenot. Pis. Diss. II. c. 16. §. 5.

A gladio] Justin. IV. 5. 'Demosthenes amisso exercitu a captivitate gladio et voluntaria morte se vindicat.'

Hostibus sub auxilii specie, sibi vincentibus] Belle istud fit: sic et supr. habuimus, 3, 21, 22. 'Sub specie partium se vindicant:' nec abludit illud Thucyd. 3, 12, 12. 'Et per septem dies, quos Eurymedon, cum sexaginta navibus profectus, manserat, Corcyræi eos interfecerunt, quos inimicos esse ducebant: crimini quidem illis dantes, quod popularem statum everterent, sed nonnulli etiam ob inimicitias privatas, alii etiam propter pecunias, quæ ipsis debebantur, a debitoribus, qui eas acceperant, interfecti fuerunt.' *Grut.* Thucydidæo exemplo similia evenerunt inter proscriptiones Romanas, sub Sylla et Triumviris. Add. Tac. H. 14, 14, 8. *Freinsh.* 'Emanabat' pro, emanasset. Vid. IV. 2. 19.

Ventidius] Lege Gell. 15, 4. Val. M. 6, 6, 9. Hic primus Romanorum Parthos superavit. Auctor Eusebius, in Temporibus. Add. App. Parthico, cap. 157. 'Hic solus ad hanc diem de Parthis triumphavit, vir obscuri generis, ad tantam amplitudinem provectus per amicitiam Antonii.' *Camers.* Retulit hunc Plinius, 7, 43. inter exempla variantis fortunæ, 'quæ triumphare P. Ventidium de Parthis voluit quidem solum; sed eundem in triumpho Asculano Cn. Pompeii Strabonis duxit puerum: quamquam Massurius auctor est, bis in triumpho ductum: Cicero, mulionem castrensem suffarraneum fuisse: plurimi, juventam inopem in caliga militari tolerasse.' Vid. et Vell. 2, 65, 5. et parodiam illam, ex Catulli Phaselo, 'Sabinus ille,' &c. quæ est in Appendice Virgil. cum eruditissimis magni illius Scaligeri notis. Victoriam hanc Parthicam tangit et Tacitus, G. 37, 7. 'Infra Ventidium dejectus Oriens.' Meminit et Justinus, 42, 4, 6. Horat. Od. 3. 6. Plut. Antonio, cap. 44. Joseph. Antiq. Jud. 14, 24. *Freinsh.*

Toto inter Orontem et Euphratem sinu] Hoc sincerum est: libri tamen variant, *equitatum inter Orontem et Euphratem situ*: alii, *sinum.* Mendose omnia. *Salm.* Ryck. *equitatum inter Orontem et Euphratem Atum late cecidisset.* Nihil muto. Est enim hoc loquendi genus Floro familiare. Sic superius II, 16. 'Critolai manum Metellus Consul per patentes Elidis campos toto cecidit Alpheo:' et sic alibi quoque. *Græv.* *Sinus* hic nihil aliud esse potest, quam terra intercepta inter duos fluvios: ut Freinsh. in Ind. Nec tamen hoc adhuc ap. alios inveni.

§. 6 *Viginti amplius millium*] Obscurus est nimia brevitate. Nam dubitari potest equitatum, an cladem designet. T. Faber putat, sententiam ita debuisse concipi: *Viginti amplius millium ea clades fuit.*

Absumpto jactus spatio] Add. Herod. lib. 3. in Μαγοφονίᾳ. Arrian. p. 37. c. Cæsar. B. G. 1. 52. Indicem Justini, voce *Concurrere.* Freinsh. Parthis, qui magnis et validis arcubus, et sagittis longissimis utebantur, ut Plut. in Crass. opus erat spatio longiore ad expediendos arcus, et sagittas emittendas; intra quod si successisset hostis, arcus iis inutiles reddebantur. Frontin. II. 2. 5. scribit, Ventidium Parthos ad 500. passus accedere passum; atque ita excursione facta iis se adeo admovisse, 'ut sagittas, quibus ex longinquo usus est, cominus applicitus eluderet.' Tac. 2. A. 96. 'Quum Parthus distraheret turmas, spatium ictibus quæreret.' Vid. ibi Gronov. et III. Obs. 5. Sic de tormentis, quorum itidem e longinquo usus est, Cæs. II. B. C. 16. Quum viderent 'tormentorum usum, quibus ipsi magna speravissent, spatio propinquitatis interire.'

§. 7 *Rex*] I. e. filius Regis: nam et filii Regum 'Reges,' et filiæ 'Reginæ,' vocantur. Pacorus 'Rex' Just. XLII. 10. et Epit. Liv. CXXVII. Ascanius Virg. IX. Æn. 223. Masinissæ filius 'Regulus' Liv. XLV. 15. Ilia 'Regina' Virg. I. Æn. 274. Ariadne VI. Æn. 28. et Medea 'Colchorum Regina' Ov. Ep. Med. I. Vid. Serv. et al. ad Virg. l. dict. ac rursus Serv. ad IX. Ecl. 106. et Germ. ad I. Æn. 654.

Circumlato ejus per urbes, &c. capite, &c.] Variis de caussis amputata virorum insignium capita circumlata, aut alio missa fuere: præsertim autem in fidem victoriæ, et terrorem hostium. Exempla sunt quam plurima, ut in capite Aladoli, 'quod jussu Selymi, ut omnibus ludibrio foret, per totam Asiam circumlatum: ac mox quoque in testimonium partæ victoriæ Venetias ad senatum fœda ostentatione transmissum est:' Jovius Hist. lib. 17. p. 780. M. Antonii oratoris, quod

in Marii mensis expositum supr. 3, 21, 14. Asdrubalis, quod ante Annibalis castra projectum. Liv. 27, 53, 11. Eranæ, qui Isaacium Angelum imperio pellere molitus erat, per forum Constantinopolitanum traductum. Nicetas de Rebus Isaacii lib. 1. p. 192. Decimi Bruti, quod ad Antonium missum est. Appianus fine Civ. 3. Cæsetii Ruffi, quod ad Antonium triumvirum delatum est. Val. M. 9, 5, 4. Ciceronis, quod in rostris expositum supr. 4, 6, 5. Clodii Albini, quod Severus excisum pilo circumtulit, Romamque misit, literis ad senatum datis, quibus insultabat, quod Albinum tantopere dilexissent. Capitolinus Albino cap. 9. Constantini ultimi Græcorum imperatoris, quod 'Machomethis jussu abscissum, per urbem et tota castra est ad ludibrium gestatum.' Sabellicus Ennead. 10. lib. 6. princ. Crassi, quod ad regem Parthorum reportatum: supr. 3, 11. 11. Cunimundi, de quo poculum fecit Alboinus. Paul. Diaconus de gest. Langob. 2, 28. Curionis, quod resectum ad Jubam perlatum. App. Civ. 2. p. 456. Cyri, quod in utrem humano sanguine repletum conjici Tamyris jussit. Justin. 1, 8, 13. Damasippi, quod cum reliquorum ejus sociorum capitibus Præneste missum patibulo suffixit Sylla. Dio in Excerpt. ap. Vales. p. 657. m. Euryali, quod arrectis in hastis præfixere Rutuli. Virgil. Æn. 9, 465. Galbæ, quod 'perlixas calonesque suffixum laceratumque, ante Patrobii tumulum postera demum die repertum.' Tac. H. 1, 49, 2. Goliathi, quod David attulit in Jerusalem. Reg. 1, 17, 54. C. Gracchi, quod ad cos. relatum percussoribus auro pensatum est: supr. 3, 15, 6. Induciomari, quod ad Cæsarem relatum: supr. 3, 10, 8. Labieni, quod ad Cæsarem relatum. App. 2. Civ. p. 493. C. Marii junioris, quod ad se relatum Sylla pro rostris posuit. Idem 1. Civ. p. 408. Marci Marii, quod Præneste missum. Idem ibid. et Hist. Misc. 5, 18. Nicanoris, quod Judæi suspenderunt contra Jerusalem. Maccab. 2, 7, 47. Nicephori, quod Bulgarorum rex Crumus conto præfixit, omnibusque demonstravit. Cedrenus p. 396. Nisi, quod arrectis in hastis præfixerunt Rutuli. Virg. Æn. 9, 465. Octavii cos. quod pro rostris expositum: supr. 3, 21, 14. Orebi principis Madianitæ, quod portatum ad Gedeonem. Judic. 7, 25. Olofernis, quod Judæi suspenderunt super muros Bethuliæ. Judith. 14, 7. Philisti, quod a Syracusanis demptum. Plutarchus Dione cap. 45. Pompeii Magni, quod a Ptolemæo Cæsari missum. Dio lib. 42. p. 212. Cn. Pompeii filii, quod Cæsari allatum, et populo datum est in conspectum. Hirtius de B. Hisp. cap. 39. Posthumii, quod in usum vasis vertere Boii. Liv. 23, 24, 15. Proscriptorum, Sulla, deinde Triumviris, jubentibus. Romanorum in Macedonia, quæ Thraces Perseo militantes hastis affixa in castra retulerunt. Liv. 42, 60, 2. Saulis, quod miserunt in terram Philistinorum per circuitum. Regum, 1, 31, 9. Servilii, quod veruto suffixum allatum Annibali. Sil. 17, 312. Stoslai Moscorum ducis, ex quo Cures Pacinacorum princeps poculum fieri curavit. H. Henninges in Geneal. Moscorum. Vari, quod ad Cæsarem relatum. Appianus Civ. 2. p. 439. Zebi, quod portatum ad Gedeonem. Judic. 7, 25. Sic ap. Virg. Æn. 12, 511. 'Turnus equo dejectum Amycum, fratremque Diorem, Congressus pedes, hunc venientem cuspide longa, Hunc mucrone ferit, curruque abscissa duorum Suspendit capita, et rorantia sanguine portat.' Similis mos Scytharum ap. Herod. 4, 54. Gallorum ap. Strabon. lib. 4. p. 136. De Thracibus est supr. 3, 4, 2. *Fr.*

Pacori cæde pensavimus] Alter Pal. *piavimus:* vulgatam præfero, ut quam

meliores alii libri retineant. *Salm.* Naz. *Pagoriæ depensavimus.* Voss. 1. *Pajorie depensavimus.* Fran. *Pagorie dispensavimus:* apertum est unde ortum sit vitium.

Pensavimus] Eoque magis, si, quod scribit Eutropius lib. 7. interfectus est 'eo ipso die, quo olim Orodes, Persarum rex, per ducem Surenam Crassum occiderat.' *Freinsh.*

CAP. 10 Auctores historiæ sunt, Epit. Liv. 130. Plut. Antonio, c. 49. &c. App. Parthic. Justin. 42, 5, 3. Eutrop. 7, 1. Oros. 6, 16. Frontin. 2, 3, 15. 2, 13, 7. *Camers.*

§. 1 *Virium mutuarum documenta fecissent*] Alii dicerent 'virium mutuarum documenta dedissent:' forte sic Florus scripsit. *Græv.* Ov. Met. I. 415. 'Et documenta damus, qua simus origine nati.' Liv. XXV. 18. XXXII. 7. et omnes alii; non *facere.* Quid si tamen minori mutatione legamus *fuissent?* Cic. pro Rabir. Post. X. 'P. Rutilius, qui documentum fuit hominibus nostris virtutis, antiquitatis, prudentiæ.' Curt. V. 8. 'Quam versabilis fortuna sit, documentum ipse sum.' Liv. IX. 46. 'Nisi documentum sit adversus superbiam nobilitatis plebeiæ libertatis.' Et XXI. 19. Vid. Gron. IV. Obs. 1.

Pari rursus reverentia] Supr. 4, 2, 20. *Freinsh.* Recte Rupertus: Ut neuter populus in superiori conditione causaque poneretur. Sed perperam addit: Quod in fœdere fiebat, cui hæc verba erant adscripta: Majestatem P. R. comiter conservanto. Nam fœdus, quo amicitia 'pari reverentia' integratur, est fœdus æquum. Sed in quo hæc formula additur, in eo inferior est is, qui hoc promittit. Cic. pro Balb. XVI. et Proculus l. 7. §. 1. D. de Capt. et Postlim. rev. Vid. Briss. IV. Form. p. 361. et seqq. P. Fab. I. Semestr. 7. et Salmas. ad Jus Att. et Rom. c. XXVI. Quærendum autem est, quo auctore Florus dicat ab ipso Antonio rursus fœdus cum Parthis factum esse: de quo nihil ap. alios invenio. Dio XLIX. 416. et Plut. Anton. scribunt, eum Parthis pacem obtulisse, si signa Romana et captivos clade Crassi captos redderent: sed hanc tantum simulationem fuisse, ut eos spe pacis deciperet, et imparatos opprimeret.

Integrata] Est a v. e.: aliæ, *integra:* quomodo tamen nullus Palatinorum. *Grut.* *Integra* nusquam est, nisi in Plantin. Stadii.

§. 2 *Sed immensa vanitas hominis*] *Vanitas hominis* potest esse, vanus homo; abstractum pro concreto, ut dicunt. Sed suspicor Florum hic quoque more suo exclamatione usum, et hæc ita concipienda esse: *Sed (immensa vanitas hominis!) dum....*

Titulorum] Tituli adscribebantur statuis. Vid. Ov. Epist. 2, 68. Sic Livius alicubi ex ejusmodi titulo de rebus nonnullorum disputat. Add. Marcellin. 242, 2. edit. Lindenbrog. Pulcre contra vanitatem titulorum Il Pastor Fido, act. 4. Choro: *Quel suon fastoso et vano! Quel inutil soggetto Di lusinghe, di titoli, ed inganno Ch'honor dal volgo insano Indegnamente e detto.* Freinsh.

Legi] Ita Pall. ita v. e. et sequentes. Vineti, *labi:* quod et ad oram Camertis: utrumque habeo quomodo defendam, arrideretque magis *labi,* si stabiliret id aliquis manuscriptorum. *Grut.* Vinetus edidit *labi;* sed de scriptura librorum suorum nihil monuit. Et credo eum non tam illos, quam vetustas quasdam Edd. sequutum: nam in Ber. et Sab. est *labi.* In s. o. et al. edd. *legi,* quod cur minus placuerit Grutero, quam *labi,* non intelligo.

Belli indictione] Quidam, *condictione:* alii, *conditione:* quæ scripturæ sunt Pall. Codicum: sed *indictione* verum est: quæ est N. lectio. *Salm.*

Indictione] Sic v. e. seqq. omnes *con-*

dicione, quod et in Pal. 2. ac 3. sed non etiam 1. *Grut.* Salm. e Pal. 1. adnotarat *condictione:* e 2. *conditione. Condictione* etiam Ryck. Flor. Magl. et Fran. *conditione* Voss. 1. 2. Paullo ante iidem, Duisb. Voss. e. V. et P. *neque consilio.* Sed Fran. male *nec imaginaria quidem.*

Quasi hoc quoque ex arte ducis præriperet] Nec correctorum audaciam, nec vitium lectionis, quam illi substituerant, h. l. carpam: dicam tantum, ex vett. reponend. esse: *quasi hoc quoque ex arte ducis esset, obrepere, relicta repente Syria in Parthos impetum facit.* Deus bone! quanta diversitate καὶ τῆς λέξεως καὶ τῆς διανοίας. Hæc illi omnes perverterant: de sinceritate scripturæ, quam restituimus, nihil dicam, ne injuriam faciam judicio eruditi lectoris. *Salm.* *Quasi hoc quoque ex arte ducis esset, obrepere*] Elegans hæc lectio debetur Pal. 1. ac 3. antea impressi, *quasi hoc quoque arte ducis præriperet:* quomodo et Pal. 2. sed tamen absque illis *arte ducis.* Grut. Aperta est sententia lectionis, quam probant Salm. et Gruterus. Quasi hoc quoque esset inter artes imperatorias, hostes fiducia pacis incautos fallere, et imparatos inopinantesque opprimere. *Obrepere, inrepere*, et *subrepere* sæpe habent significationem clandestinæ ac fraudulentæ molitionis. Vid. Bud. ad l. 29. D. de Leg. Cornel. de Fals. 'Si quis obrepserit Præsidi provinciæ.' Barth. ad Claud. I. in Eutrop. 146. ad Rutil. Itiner. I. 305. et Schel. ad Hygin. de Castramet. in fin.

§. 3 *Quæ gens, præter armorum fiduciam*] Omnes, *Gens præter armorum fiduciam*, omisso, *Quæ:* et potest abesse. *Salm.* *Gens*] Sic o. Pall. et I. quidam: nam vetustissimus *Quæ gens*, minus bene. *Freinsh.* Sola v. e. hic depravata est.

Simulat trepidationem, et in campos fugam] Proprio quodam gentis hujus instituto. Vid. Gebhard. ad illa Propertii, 2, 8, 54. 'Parthorum astutæ tela remissa fugæ:' (qui inibi doctissime explicatur; sensus tamen comptior etiam redderetur mutatis diphthongis in primam literam: *Parthorum astuta tela remissa fuga:*) et Bernecc. ad illa Justini, 41, 2, 7. 'Sæpe etiam fugam simulant, ut incautiores adversum vulnera insequentes habeant.' Hinc Virg. G. 3, 30. dixit: 'Fidentemque fuga Parthum, versisque sagittis.' Sidon. Carm. 7, 85. 'Vel cum diffugiunt, fugiendos tum mage Persas.' *Freinsh.* 'In campos' dicit, quia equitatus et arcus, quibus maxime pugnabant, inutiles erant in locis montanis. Vid. III. 11. 7. et Plut. in Crass. et Anton.

Cum subito nec magna hostium manus] Quomodo non magna hostium manus tanquam nimbus potuit erumpere, et duas legiones operire telis? lege: *cum subitanea et magna hostium manus.* Hoc et Lipsio succurrisse postea deprehendi, cum olim sic emendandum esse dixerit. Dein Lips. malebat: *cum fidem eo ipso fecisset.* Est hoc sane Latinius. *Græv.* Probarat hanc conjecturam Ryckius; et speciem habet. Vulgata tamen defendi potest. Nam etsi fortassis hæc manus per se satis magna fuit; tamen Florus eam *non magnam* potuit dicere in comparatione 'totius exercitus' Parthici, et 'omnium copiarum,' cum quibus Rex ipse mox adfuturus erat, ut paullo post dicit. Et ita videbatur Perizonio. *Hostium* abest a Voss. 1. 2. et Fran. *Et jam* in Ryck. Regg. Duisb. et edd. vett. excepta Ald. erat *etiam;* quæ varietas obvia est. Pro *et missis* Heins. conjecerat *ita missis.* 'Manus erupit,' et 'operuerunt' dictum est, ut in Sall. Cat. XXIII. 'Pleraque nobilitas invidia æstuabat, et quasi pollui consulatum credebant.' Add. supr. III. 5. 18. Mox Berol. *in compara-*

tione; quod et ipsum defendi potest. Regg. Duisb. Fran. Voss. 1. 2. et v. e. ridicule *in comparationem gladii, qui in posterum.* Deinde Fran. *diei miseratio.* Reg. Q, Voss. 1. et 2. *dei mis.* Vana religio scribarum Christianorum.

§. 4 *Unus ex clade Crassiana*] Idem Vell. 2, 82, 4. ' Captivi cujusdam, sed Romani, consilio ac fide servatus: qui clade Crassiani exercitus captus, cum fortunam, non animum mutasset, accessit nocte ad stationem Romanam, prædixitque, ne destinatum iter peterent, sed diverso silvestrique pervaderent.' Plut. tamen, Anton. cap. 55. et exscriptor ejus, qui Appiani nomine circumfertur, (cum Appianus Plutarchi coætaneus, ne, si voluisset, quidem furta tam insignia potuisset impune facere;) *Mardum* quendam videntur hujus consilii auctorem laudare: sed videntur: omnino enim rescribend. pro ἀνὴρ τῷ γένει Μάρδος, ἀνὴρ τῷ γένει Μαρσός. Quod et seqq. firmant: ' morum Parthicorum ex diutino usu peritus:' nam hæc ipsa sunt indicio, loqui Plut. de captivo Crassiano, qui inter Parthos consederit: qua de re Horat. Carm. 3, 5. ' Milesne Crassi conjuge barbara Turpis maritus vixit? et hostium (Pro curia, inversique mores!) Consenuit socerorum in armis, Sub rege Medo, Marsus et Appulus?' Nam Parthi servis etiam utuntur in bellis suis. ' Denique' (verba Justini, 41, 2, 6.) ' Antonio bellum Parthis inferenti, cum L. M. equitum occurrerent, soli CCCC. liberi fuere.' In eisd. Excerpt. Plutarchi, quæ sub Appiani nomine legi prædiximus, mendum insigne est, in hac ipsa historia, quod eadem opera tollemus. Editur: Τὰς δὲ μηχανὰς ἑλόντες οἱ βάρβαροι διέφθειραν παμπόλλους, ἐν οἷς καὶ Πολέμων ἦν ὁ βασιλεύς. *Machinis in potestatem suam redactis, barbari multos interfecerunt, et in his Polemonem regem.* Sed Polemon captus tantum est, non occisus, hoc prælio; quod et Dio scribit, lib. 49. Supplend. igitur ex Plut. Ant. 51. Τὰς δὲ μηχανὰς ἑλόντες οἱ βάρβαροι διέφθειραν. εἷλον δὲ παμπόλλους, ἐν οἷς καὶ Πολέμων ἦν ὁ βασιλεύς. *Freinsh.* Si Plutarcho fides habenda est, Florus ea, quæ de clade in posterum diem imminente, et de consilio retro eundi dato scribit, ad arbitrium suum finxit.

Quum fidem ipso fecisset] Ryck. Pal. 2. Magl. Berol. Duisb. Fran. et v. e. *ipse. Eo ipso* etiam legi volebant Heins. Ryck. et Anna, quæ latinitatem hoc postulare scribit. Liv. tamen v. 43. ' Et ex agris per ipsos dies raptum omne [frumentum] Veios erat;' ubi plura hujusmodi e Liv. Cic. Curt. et hunc l. Flori adfert J. F. Gronovius, et ad Liv. XXI. 55. J. Gronovius, quem et vid. ad XXVI. 40. Sed ille dubitat, an hæc corrupta sint. Certe usitatius dixisset Florus *eo ipso.*

§. 5 *Peterentque montes*] Leonis Tactica, cap. 20, 189. *Freinsh.*

§. 6 *Quadam forte docti*] *Quadam forte quasi docti:* ita repono, de librorum auctoritate. *Salm. Quadam forte*] Sic recte Ryck. et alii libri meliores. *Quadam forte* est quodam casu. Suet. Tib. XI. ' Forte quadam in disponendo die.' Sic enim ibi legend. ostendi. *Græv. Forte* habent Naz. Pal. post. Ryck. quidam Vineti, Toll. Voss. 2. et Edd. B. P. et J. Ceteri s. et e. *sorte. Fors* et *sors* ubique permutantur. Vid. cl. Drakenb. ad Sil. XV. 105. Hic rectum est *forte.* Liv. I. 4. ' Forte quadam divinitus.' Et III. 64. ' Forte quadam utili ad tempus.' Virg. Æn. I. 381. ' Forte sua Libycis tempestas adpulit oris.' Sed non intelligo, cur Florus dicat, Romanos *forte quadam quasi doctos* testudinem fecisse; cujus adversus tela faciendæ ratio et Romanis et Barbaris dudum cognita fuerat. Vid. Liv. XXVIII. 2. et Lips. I. Poliorc. 5. Paullo ante Naz. *ur-*

guentibus, et II. 2. 21. Idem et Pall. *urguebat*. Vid. quos laudat Drakenb. ad Sil. VI. 265.

Procubuissent in genua] Testudine facta, quam latius describit Dio, lib. 49. p. 468. Meminit et Frontinus, 2, 3, 15. Vid. Stewechii notas ad Veget. 2, 16. *Freinsh.*

Inhibuit] *Inhibere tela*. Liv. XXX. 10. et Virg. Æn. XII. 693.

§. 7 *Romani quum*] Alio ordine Toll. Duisb. Fran. et v. e. *rursus quum se Romani*: et Ryck. *cum se rursus Romani*. *Mittere* et *emittere vocem* utrumque recte dicitur. Liv. XXX. 12. 'Si captivæ vocem supplicem mittere licet:' XXXV. 32. 'Qui vocem liberam mittere adversus Regis legatum auderent.' Et XL. 9. Curt. IV. 6. Phædr. IV. 10. ubi vid. cl. Burm. Sic 'mittere' et 'emittere tela.' Voss. ad Cæs. I. B. G. 25.

Vos victores fama gentium loquitur] Imo scribend. *vos victores gentium fama loquitur*. Quam sæpe 'victorem gentium' Populum vocat Romanum hic Auctor. *Salm.* *Fama gentium*] Haud alio positu Pal. 1. ac 3. at 2. *victores gentium fama loquitur*. Grut. Sic etiam Magl. et ita ediderat Grævius. *Famam loqui* pro, commemorare, celebrare, etiam alii dicunt. Vell. II. 93. 'Ut fama loquitur.' Vid. Stat. ad hoc Catulli c. LXIX. 42. 'Et facite hæc charta loquatur anus.'

Qui Parthorum tela fertis] Libri veteres, *fudistis*. Lego, *fugistis: qui Parthorum tela fugistis*: vulgatam lectionem, *fertis*, merito ferre non possum. *Salm.* *Fugistis*] Sic omnino Naz. ac Pal. 3. [et editio nostra vetus] nam 2. *fudistis:* inepte vulgo, *fertis*. Grut. Ryck. *qui Parthorum tela fugitis*. Unde vitio librariorum in aliis membranis *fudistis*, seu *fuditis*. Hinc correctores formarunt *fertis*. Græv. *Fugistis* etiam Flor. Magl. Reg. Q, Voss. 3. et o. e. præter primam, in qua, et in cett. scriptis est vitiosum illud *fertis*. In Reg. F tamen a secunda manu erat *fugitis*.

§. 8 *Quam ab hostibus clades*] Sequutus sum Mss. Vineti, quibus adstipulatur Pal. 2. et est hic Flori genius: alii libri *excepta* aut *accepta* inserunt, male. *Freinsh.* *Excepta clades* Naz. Ryck. Berol. Duisb. Voss. et o. e. *accepta* Pal. 1. *recepta* Flor. Adsentior Freinshemio. Cum Pal. 2. consentiunt Magl. Regg. et Fran. *Excepta* ante Freinsh. excluserant Edd. Plant. Stadii, et Elz. minor, ac deinde Grævius.

Infesta primum siti regio] Alter Pal. *Infesta primum sui regio quibusdam Salmacidis fluvius infestior novissime, qui jam ab invalidis et avide hauriebatur*: pro *tum quibusdam*, optimus liber, *cum quibusdam:* totum locum ita conceptum velim: *Infesta primum siti regio, quum quibusdam Salmacidis fluvius infestior novissime, qui jam ab invalidis et avide hauriebatur, quum etiam dulces noxiæ fierent.* Sed, ne quid dissimulem, non possum damnare, *novissimeque jam*, et verius puto esse: *tum quibusdam* etiam non mutem in *cum quibusdam:* aliter tamen omnes libri. *Salm.*

Salmacidis fluvius, &c.] Retinui lectionem usitatam, falsam tamen: nullum enim fluvium hoc nomine reperias; nam Ortelius, qui in Thesaurum Geographicum eum retulit, hujus loci scriptura falsus est. Magis etiam illi, qui a fonte Salmacis hoc deductum putant: nam apparet, de salsis aquis simulque acidis loqui Auctorem, unde olim conjeceram pro *Salmacidis fluvius* legend. *salsis ac acidis fluviis.* Jam autem omnino veram esse puto Salmasii correctionem, qui h. loco, aliorumque Auctorum, quibus id vocis reperitur, legit *salinucidas*, voce ex sale et acido composita. Vide ipsum in Solin. p. 115. Distinctionem autem et sensum totius loci quod attinet, ita scriptum velim: *Infesta pri-*

mum siti regio, tum quibusdam salinacidis fluviis infestior: novissime, quum jam ab invalidis et avide hauriebantur, noxiæ etiam dulces fuere. Freinsh. *Tum quibusdam Salmacidis fluvius infestior*] Sic et Ryck. Sed legend. cum Salm. *quibusdam salinacidis fluvius infestior.* Salinacidis scilicet aquis, quæ salsæ erant et acidæ. Salinacida Latinis dicuntur quæ Græcis dicuntur ὀξαλυκαὶ, ὀξαλμυραί. Legitur hæc vox et ap. Plin. tam Veronensem, quam Valerianum, nec non Gariopontum aliosque: de ea vid. Viros magnos, Salm. in Exerc. Plinianis, et Reines. III. Var. Lect. c. 4. *Græv.*

§. 9 *Cum noxiæ etiam dulcis fieret*] Hic etiam correctores grassati sunt. Nam et triviales litterionum canones dictitant dicend. fuisse, *cum noxiæ etiam dulces fierent.* Ryck. *cum maxime quoque dulces fere.* Sed totus locus ex illius cod. vestigiis sic est rescribendus: *novissime, quia ab invalidis et avide hauriebantur, noxiæ quoque dulces fuere:* et sic fere Freinsh. *Græv.* Salm. ad Solin. p. 81. locum ita legit ac distinguit: *Infesta primum siti regio, tum quibusdam salinacidis: fluvius infestior novissime, qui jam ab invalidis et avide hauriebatur.* Gronov. ad Sen. III. Nat. Q. 2. *Infesta primum siti regio: tum quibusdam salinacidis fluvius infestior: novissime quæ jam ab invalidis et avide hauriebantur, noxiæ etiam dulces fuere.* Et sic edidit Grævius, nisi quod pro *quæ jam,* scripsit *quia,* sublato *jam* ex auctoritate Cod. Ryck. Præfero distinctionem Gronovii: nam 'novissime' melius retinetur in principio tertii membri; ut fere ubique, quum in pluribus rebus enumerandis his aliisque particulis ordinis utuntur Scriptores Latini. Ceterum quum hic mira, et quanta nusquam alibi, sit varietas scripturæ, mihi visum fuit eam omnem proponere, ut Viri docti et acuti considerent, an locus melius, quam adhuc factum fuit, constitui possit. [At ea omnis in VV. LL. (nisi quod pro '*dulcis fieret* Mss. Pall.' male exhibent, Fischero duce, '*dulces f.* Mss. P.') tibi, Lector, jam proposita est. Ad seqq. ergo properemus.].... Al. edd. vett. *dulces fuere,* quas sequutæ sunt Marneffiana et Plantin. Vinetus, Grut. et Freinsh. ex quibusd. Mss. et ed. prima revocarunt *cum noxiæ etiam dulcis fieret.* In tanta discrepantia lectionis scriptæ et editæ totum locum ex Ed. Grævii exprimendum putavi; a qua jam ante in hoc solo discesserant Amstelodamenses, quod ante verba 'ab invalidis' restituerant *jam.* *Tum* ante 'quibusdam' est in plerisque scriptis, et usus sermonis Latini jubet dici *primum, tum* [non *cum*] *novissime.* *Salinacidis* habent aliquot Mss., et apertum est ex eo facillima mutatione literarum *in* in *m* factum fuisse *Salmacidis.* In voce *fluvius* nonnihil hæreo: nam quod fluvius 'quibusdam' salinacidis aquis infestus fuisse dicitur, id non aliter accipi potest, quam eumdem fluvium partim salinacidas, partim dulces, vel uno loco salinacidas, alio dulces aquas habuisse. Sed quum hoc parum credibile sit, non difficulter mihi persuaderet Tollius vocem *fluvius* a glossa esse, quod in exemplari suo scripserat, si ea vel in uno, sive scripto, sive edito libro desideraretur. Neque enim omnino improbabile esset, quum e *salinacidis* factum fuisset *salmacidis,* magistrum, qui Ov. IV. M. 285. et XV. 319. legerat, in margine scripsisse *fluvius,* pro, fons. Verum, quum omnes libri hanc vocem habeant, puto verum esse *fluviis,* quod in Magl. est, et Freinshemius conjecerat; in qua scriptura vox *infestior* refertur ad 'regio,' æque ac præcedens 'Infesta.' Nec multum obstat, quod Plutarchus tantum unum fluvium memorat: nam alii fortassis plures fuisse tradiderunt, vel Florus rem in majus, ut solet, auxit. Ad *novissime quia,* quod in solo Ryck. est, proxime accedit *no-*

vissime qui in multis s. et v. e. sed *jam* ante ' ab invalidis ' retinendum suadent plerique scripti et vett. Edd. Nec plane otiosum est. Nam Florus hoc dicit: Postquam a salinacidis ad dulces aquas pervenerant, has ideo iis noxias fuisse, quod fatigatione itineris, penuria commeatuum, et potu salinacidarum jam invalidi, avidius eas bibebant. *Hauriebatur* forsitan accipi potest, quasi absolute positum, ut ' bibitur,' ' ambulatur.' Sed nihil causæ est, cur e Regg. et conjectura Gronovii non præferend. sit *hauriebantur. Cum* ante ' noxiæ ' videtur ortum esse e *fieret* et *fierent*, quæ locum habere, nisi eo inserto, non poterant. Verum plane turbat sensum, et abest a Naz. et plerisque edd. vett. *Dulces* scribi postulat, ac simul *fieret* respuit præcedens ' noxiæ.' *Fierent* quomodo huc conveniat, non intelligo: nam quemadmodum in præcedd. membris supplendum est *fuit*, ita hic requiritur *fuere*. Et eo ducunt *fiere* in Naz. et *fere* in Ryck. Si hoc non placet, pro eo e vestigiis scriptæ lectionis legi potest *fieri*, oratione infinita, pro finita, ut sæpe in Floro et aliis.

Ardores] Sall. Jug. xviii. ' Gætuli sub sole magis, haud procul ab ardoribus.'

§. 10 *Vix tertia parte de sedecim legionibus reliqua*] Nimis exaggerare videtur cladem Antonii: nam Plut. Ant. cap. 66. et Exscriptor ejus, ' Viginti millia peditum, et quatuor equitum;' Velleius, 2, 82. ' Haud minus partem quartam militum, calonum, servitiique, desideratam esse ' scribunt. Idem xiii. tantum legiones Antonio tribuit. Pro nostro tamen Auctore stat Justinus, 42, 5, 3. ' Huic [Phrahati] Antonius bellum cum xvi. validissimis legionibus intulit:' quin et Plutarchus Antonio peditum Romanorum lx. m. fuisse dicit, qui numerus eo seculo xvi. circiter legiones expleverit. Vid. Lips. de Milit. Rom. 2, 5. ut forsan in Velleio reponendum sit ita xvi. pro xiii. *Freinsh.* Probant hanc emendationem Vossius et Boeclerus ad Vell. Sed Florus non valde exaggerare videtur cladem Antonii. Nam Plutarchus addit, eum deinde ex Armenia adulta jam hieme properantem insuper octo m. hominum amisisse.

Argentum ejus passim] Sic Mss. quamquam hoc non solum de argento Antonii factum, sed quicquid auri, argenti, pretiosi, fuit in toto ejus exercitu, id omne ab ipsis ejus militibus direptum est, et concisum; ipsique interfecti plerique qui haberent: ut Plut. Ant. cap. 64. et Appianus narrant. *Vinetus.* In quibusd. impressis omittitur vocula, *ejus*. Freinsh. Omittitur in Edd. B. S. et A. Sed Florus non bene digerit tempora. Nam factum est in consternatione per noctem in exercitu orta, quum a noxiis illis salinacidis castra movissent. Plutarch. in Anton. De dolabris Lips. i. Poliorcet. ult.

A gladiatore suo] Multi rebus suis extremis mortem a servis flagitarunt; ut Albinus, ap. Capitolin. cap. ix. Cassius, et Brutus, supr. ubi vid. *Fr.* Hic rem nonnihil exaggerat. Vid. Plut. Anton.

Profugit in Syriam] *Perfugit in Syriam*, in melioribus et vetustioribus libris. *Salm. Perfugit in Syriam: ibi*] Est a Pal. 1. ac 3. Vulgati enim meliores *profugit in Syriam. ibique:* quæ enclitica ne quidem in 2. alii editi *profugit in Syriam, ubi.* Grut. *Ibique* Duisb. Voss. et v. e. *ubi* Ryck. et cett. edd. *ibi* Regg. Toll. et Fran. sed non est in editis ante Stadian. Plantini, unde recepit Freinsh. ac deinde Græv. et Amst.

Qui evaserat] Vell. ii. 82. ' Fugam suam, quia vivus exierat, victoriam vocabat.' ' Victorem ' etiam vocat Virg. viii. Æn. 686. ubi vid. Serv. et Cerd.

Cap. 1 Quæ hic scribuntur, ha-

bentur a Liv. 130. et tribus seqq. Late Plut. Antonio: Suet. Aug. cap. 17, et 18. Eutrop. 7, 2. Oros. 6, 17. Val. M. 3, 8, 81. August. Civ. 3, 30. Lactant. 2, 8. Lege quæ scribit Plin. 9, 35. 21, 3. 33, 3. Macrob. Saturn. 2, 13. *Camers.* Add. Vell. 2, 84. et Dion. lib. 50. in fin. *Freinsh.*

§. 1 *Per ambitum*] Ita v. e. et Pal. 1. quibus concordat et nostra: pro *interiret*, melius fortasse legeretur *interierat*: pendent hæc omnia ex dictis supr. 4, 9, 2. *Idem.* Ryck. *Furor Antonii quum ambitu Antonii non interiret.* Sane videtur hanc vocem postulare *interiret.* Hinc et Acidalius ad Vell. II, 68. notavit *interibat* legendum esse. *Græv.* Acidal. ad Vell. non *interibat*, sed *interierat* legit, et melius, mea sententia, quam *interiret*, quod in o. s. et e. est. Idem omnino legi vult *quatinus*, quemadmodum etiam h. l. in Duisb. et Ald. est. Vid. ad I. 5. 3.

Quasi bene gestis rebus] Terent. Adelph. v. 1. ‘In ipsa turba, atque in peccato maximo....potasti, scelus, Quasi re bene gesta.’ Justin. VIII. 3. et XXX. 1.

§. 2 *Ab ebrio imperatore*] Scribit Plin. 14, 22. M. Antonium hominem ebrium fuisse ‘edito etiam volumine de sua ebrietate patrocinari sibi ausum.’ *Camers.* Ebriositas illa celeberrime ei exprobratur a Cic. Vide quæ Savaro notavit ad illa Sidonii, Car. 7, 95. ‘Profugisque bibax Antonius armis.’ Pulcerrime Seneca Epist. 83. circa fin. ‘M. Antonium, magnum virum et ingenii nobilis, quæ alia res perdidit, et in externos mores ac vitia non Romana trajecit, quam ebrietas, nec minor vino [malim *vini ac*] Cleopatræ amor?’ *Freinsh.* Add. Heins. ad Vell. II. 87.

Romanum imperium petit] Ov. M. 15, 826. ‘Romanique ducis conjunx Ægyptia, tædæ Non bene fisa, cadet; frustraque erit illa minata, Servitura suo Capitolia nostra Canopo.’ Item F. 1, 710. Idem scribit Horatius Car. 1, 37. Propert. 2, 1. latius, 4, 6. Meminit Juv. 2, 107. Plura Virg. Æn. 8, 675. *Camers.* Desumpsisse autem videtur Florus ex illo Propertii, 3, 9, a Rubenio, Elect. 2, 2. correcto: ‘Conjugii obscœni pretium Romana poposcit Mœnia, et addictos in sua jura patres.’ *Freinsh.* Correxerat jam ante Passerat. ad Propert. l. d. ubi vid. Broekhus. qui et ibi, et ad Tibull. I. 10. 33. ostendit ‘pretium’ sæpe dici pro mercede stupri. De imperio Rom. Cleopatræ ab Antonio promisso, quod scribunt Florus et alii, fabulam esse, ex Antonii testamento natam, putabat Ryckius e Dione L. 421. ‘Facilis,’ pro eo, qui facile vinci potest, qui facilem de se victoriam dat, videndum est, an et alii dicant. Duisb. *felicior:* vid. II. 6. 39.

§. 3 *Nominis, togæ, fascium, Oblitus*] Respexit ad illud Horatii: ‘Anciliumque, nominis, et togæ, Oblitus.’ *Salm.* Talis Gabinianorum militum descriptio ap. Cæs. ‘Qui jam in consuetudinem Alexandrinæ vitæ atque licentiæ venerant, et nomen disciplinamque populi Rom. dedidicerant;’ Civ. 3, 110. *Freinsh.* [Observa *Anciliumque* supra pro *Anciliorum*, aut *Anciliorum et.*]

Totus in monstrum istud] Omnes libri, *totus ut monstrum illud:* legend. *totus in monstrum illud: ut* pro *in* supr. notavimus: sic *petitus* pro *penitus: utus* et *usus* pro *unus.* Salm. *Totus in monstrum illud*] Sic o. Pall. et ed. nostra vetus; nisi quod etiam pro *in* servant *ut.* Freinsh.

Ut mente, ita animo quoque et cultu] Non video, cur h. l. debeat *animus* et *mens* opponi: potius legend. fuerit *amictu* ut seqq. volunt: *purpurea vestis ingentibus obstricta gemmis:* ad cultum refero ista alia: ‘Aureum in manu baculum,’ &c. Vult igitur: Eum mentem suam, qua patriæ caritatem, mores, disciplinam, pridem exuerat,

etiam externis iudiciis, amictu nempe cultuque, testatum. *Freinsh.* *Mentem* et *animum* sæpe pro eod. dici vix negari potest. Servius ad Virg. vi. Æn. 11. 'Magnam cui mentem animumque Delius inspirat,' ita scribit: 'Perissologia est: nam secundum Lucretium idem est *mens* et *animus*.' Respexit, credo, ad hæc Lucretii III. 95. 'Primum animum dico, mentem quem sæpe vocamus, In quo consilium vitæ regimenque locatum est.' Cicero quoque multis locis eadem tribuit 'animo' et 'menti,' et IV. Acad. 39. e Xenocrate 'animum' definit 'mentem nullo corpore.' Conjunguntur etiam sæpe *mens* et *animus*. Cic. pro Arch. VI. 'Animum et mentem meam ipsa cogitatione hominum excellentium conformabam.' Cæs. VI. B. G. 5. 'Hac parte Galliæ pacata, totus et mente et animo in bellum Trevirorum et Ambiorigis insistit.' Gell. XI. 18. 'Furtum sine ulla quoque attrectatione fieri posse, sola mente atque animo, ut furtum fiat, annitente.' Catull. Carm. LXV. vs. 69. 'Toto ex te pectore, Theseu, Toto animo, tota pendebat perdita mente.' Cæs. I. B. C. 21. Stat. II. Silv. 1. 103. Claud. II. in Rufin. 115. Et sic sæpe alii. In his interdum potest esse synonymia ex sententia Servii. Vid. Boecler. Chrestom. Terent. in *Animus*. Sed Florum, si in scriptura vulgata nihil est vitii, 'mentem' distinxisse ab 'animo' ostendunt ipsa verba, *ut mente, ita animo quoque*. Quod autem inter ea discrimen fecerit, mihi non satis liquet. Philosophi, et, ut puto, etiam alii, *mentem* vocant principem animi partem, in qua ratio, consilium, et judicium inest; *animum* illam, in qua adfectus et adpetitus. Vid. Cic. v. de Fin. 13. I. Tusc. 33. et I. Off. 28. Liv. XXXVII. 45. 'Animos, qui nostræ mentis sunt, eosdem in omni fortuna gessimus, gerimusque:' i. e. adfectus, qui rationi parent: nam mens, i. e. ratio, præest, adpetitus obtemperat, ut scribit Cicero de Off. l. d. Sic 'mentem animi' sæpe dicunt Plautus, Lucretius, et alii: de quo Interpp. Catulli ad C. LXVI. 4. et Lambin. ad Horat. I. Ep. 14. 8. Quapropter si Florus ipse h. l. 'mentem' ab 'animo' distinxit, non video, quæ alia in verbis illius possit esse sententia, quam Antonium, quum rebus suis ita consultum esse judicasset, ut e cive Rom. Rex fieret, etiam ipso cultu animum regni cupidum ostendisse. Sed ne hoc quidem satis placet: nam ita Florus aliter fuerit usus voce *mente*, quam Cicero et alii, qui 'mentem' rectam rationem et consilium dicunt: at hoc judicium Antonii pravum erat, et corruptum. Conjectura Freinshemii Broekhusio ad Propert. I. 13. 39. placuit; eamque etiam quodammodo confirmant verba Claudiani II. in Rufin. 81. 'Mentemque palam testatur amictu.' Sed quum omnia, quæ deinde memorat Florus, una voce 'cultus' satis comprehendi possint, non adparet ratio, cur *amictum* et *cultum* conjungere voluerit. Perizonius in schedis ita scripserat: suspectum non sine causa τὸ *animo*, legend. fort. *mimo*. Simulabat quoque se et agebat Regem, insignia regni præferens, ut solent histriones et mimi, et ornabat se cultu regio. 'Cultus regius' erat purpurea vestis; 'mimus,' aureum in manu baculum et diadema. Sic supr. II. 14. 3. pro 'Regium nomen animo quoque regio implevit,' Grævius rectissime legit *mimo;* nam sequitur paullo post 'imaginarius et scenicus Rex.' Nec enim vel ille vel Antonius erant Reges, sed pro Regibus se gerebant. Hanc conjecturam laudat eruditiss. Cannegieterus noster ad Avian. v. 9. Ego ideo non possum probare, quod non video cur 'mimus' debeat restringi ad aureum baculum et diadema, nec produci possit ad purpuream vestem, in qua

non minus erat mimus regius, quam in aureo baculo ac diademate ; quemadmodum, quum in scena Reges aguntur, in his omnibus est minus regius. Si Florus scripsisset *mimo*, credo eum non additurum fuisse 'et cultu.'

Baculum] 'Baculum silvestre,' et 'agreste' ap. Ov. Vid. Heins. ad II. M. 681.

Ad latus acinace] N. *Acinacis. Aureum in manu baculum: ad latus acinaces:* ita legend. *Salm.* Duisb. Voss. 3. et v. e. vitiose *ac in acie*, quod Salm. in Naz. una voce *acinacie* scribi adnotarat.

Obstricta gemmis] Alter Pal. *obstructa: obstricta* retinemus. *Salm.* Eæ gemmæ in fibulis, ut interpretatur Salmasius, ad Spartian. Hadriano, cap. 10. Sive fortassis in ipsa purpura, ut hodieque moris est; quamvis verbum *obstricta* priorem potius interpretationem admittat. *Freinsh.*

Aderat] Ista vox omnino displicet; nihil tamen expedio, nisi forte legendum sit, *diadema, adoratio:* quæ a Persis in Alexandrum, ejusque successores, propagata est: et hoc verbum præcipue conveniret cultui, cujus modo facta mentio. *Idem.* Mihi non magis placet *aderat*, quam Freinshemio. Nec tamen melius puto *adoratio:* nam existimo Florum non tam de veneratione Regum, quam de habitu et insignibus regiis agere, de quibus etiam ipse Freinsh. paullo ante interpretabatur vocem 'cultu.' *Aderat* abesse poterat: et forsitan factum est e voce præced. 'Frui' in re amorum dicuntur, qui potiuntur eo, quod amant. Terent. Ph. I. 3. 13. Donat. ad Terent. Eun. IV. 7. 46. Passerat. ad Propert. II. 9. 24. et Barth. ad Claud. I. in Eutrop. 366.

§. 4 *Ad primam*] Fallitur, si verum est, quod scribit Plut. in Anton. Cæsarem, quum jam in Græciam venisset Antonius, adhuc a plerisque ad bellum necessariis imparatum, et magnitudine ac celeritate adparatus Antonii non mediocriter perturbatum fuisse. Pal. 2. perperam *venientibus bello.* Pers. III. 64. 'Venienti occurrite morbo.'

Leucadem insulam] Vett. *Leucadam. Leucada* pro, Leucas: ut 'Persida' pro, Persis; 'Elida' supra pro, Elis: 'Patentes Elidæ campos;' 'Chalcida' pro, Chalcis. Festus: 'Chalcidicum genus ædificii ab urbe Chalcida dictum:' sic 'Tritonidæ,' pro, Tritonis Tritonidis, ap. eumd. sic *Leucada Leucadæ*, pro, Leucas Leucadis. *Salm.* *Leucadem*] Hic *d* in *t* mutabat vetus cod. Est 'Leucas' nomen declinatum ut 'Pallas,' insula Epiri. Est ejusd. insulæ urbs 'Leucas,' et 'Leucas' quoque ejusd. loci promuntorium: si nihil mendi sit ap. Ptolemæum geographum. 'Leucata' vero, et 'Leucates,' idem illud 'Leucadis' insulæ promuntorium, mons, et petra: cujus genitivus casus est, Æn. 3, 374. 'Mox et Leucatæ nimbosa cacumina montis:' ac accusativus, 8, 677. 'Fervere Leucaten, auroque effulgere fluctus.' At ablativus ap. Liv. 26, 26, 1. 'Superato Leucate promuntorio:' et in Ausonii Cupidine cruci affixo: 'Et de nimboso saltum Leucate minatur.' Cujus obliqui ultimam vocalem quia corripit Poëta, videntur antiqui 'Leucates' declinasse, non solum ut 'Anchises,' verum etiam ut 'vates.' Hinc factum, ut hæsitaverim, *Leucaten* ne, an *Leucatem* hoc loco reponerem: quem casum accusandi librarius antiquus compendio ultimæ literæ sic contraxerat, *Leucatē*. Vinetus. Ap. Juv. 8, 241. ita scribitur: 'Quantum non Leucade, quantum Thessaliæ campis Octavius abstulit udo Cædibus assiduis gladio.' Plin. ita distinguit hæc loca: 'Egressos sinu Ambracio in Ionium, excepit Leucadium litus, promontorium Leucates. Dein sinus, ac Leucadia ipsa peninsula;' 4, 1, 4. 'Leucadis' autem

mentio est in Indicis Arriani, 7, 7. *Freinsh.* Etiam Strabo et Ovid. insulam 'Leucadem' vocant, quæ Livio, Plinio, Melæ, et aliis est 'Leucadia,' cujus urbs 'Leucas,' promuntorium 'Leucates' et 'Leucata.' Vid. Salm. ad Solin. p. 503. et Cellar. II. Geog. 13. In Regg. priore loco erat *Leucatem,* ut in libris Vineti. Sed in Naz. Ryck. Toll. Duisb. Voss. 2. 3. Fran. Pal. 1. et ab emendatione 2. Edd. V. et B. *Leucadam.* Voss. 1. *Laucadam.* Posteriore Ryck. Edd. V. P. et J. *Leucatem,* Fran. *Laucaten,* Voss. 3. *Leucantem. Leucadam* rejicit Grævius supr. ad II. 16. 3. Sunt tamen et alia hujusmodi, ut 'Croton' et 'Crotona' ap. Justin. XX. 4. 'Salamis' et 'Salamina' Serv. ad Virg. III. Æn. 8. et VIII. 159. Nec infrequens est gemina declinatio in adpellativis, ut 'cassis' 'cassida,' 'crater' 'cratera,' et alia multa ap. Reines. III. Var. Lect. 11. De iis quæ hic scribit Salmasius, vid. Heins. ad II. 12. 5. *Cornua* de extremitatibus promuntoriorum etiam Liv. XXXVII, 11. 'Promuntoria, quæ cornibus objectis ab alto portum faciunt.'

§. 5 *Amplius*] Ob seqq. 'sed numerum magnitudo pensabat,' haud immerito dubites trajecta temere esse adverbia 'amplius' et 'minus;' scribendumque: *Nobis quadringentæ non minus naves: ducentæ non amplius hostium.* Freinsh. Plutarchus scribit Antonium habuisse naves pugnæ idoneas non pauciores 500. Cæsarem 250. et Dio L. 430. classem Cæsaris et numero et magnitudine navium multo inferiorem fuisse Antoniana.

A senis in novenos] Imo a trinis in denos ut Plutarchus, Ant. cap. 83. auctor est: aut a quaternis ad denos, ut Dio, princ. lib. 51. videtur innuere: vel ut Strabo, lib. 7. p. 325. ab uno ad denos. Porro mirabilis certe earum navium moles exstitit; cum ordines illi sive gradus in altitudinem computentur, ut contra Baifium ostendit Scaliger, ad numerum Eusebianum 1230. Immanis autem illa 'navis, quam Ptolemæus Philopator fabricatus est, quadraginta ordinum, CCLXXX. cubitorum longitudine; altitudine antem, usque ad summitatem puppis, duodequinquaginta: nautis extra remiges quadringentis instructam; remigum quatuor millibus: adhæc milites armatos capiebat in foris et tabulato paullo minus tria millia.' Plut. Demetrio, cap. 59. et Athenæus, 5, 8. Posset autem ista classis Antonianæ descriptio, non etiam absurde, indui Hispanæ illi, quæ in spem occupandæ Angliæ comparata fuit, seculi superioris anno 88. *Freinsh.* Salmas. ad Jus Attic. et Rom. cap. XXXVIII. p. 689. scribit, quod ad usum maris et belli attinet, vix majores, quam novem ordinum naves constructas et notas fuisse veteribus.

Turribus] De quibus vid. Meursium, in Lycophr. Cass. p. 341. f. Plin. 32, 1, 2. Sall. Incert. 5, 27. *Freinsh.* Et Scheff. II. de Mil. Nav. 5.

Tabulatis allevatæ] Ryck. *elevatæ:* dein: *adhæc ignibus jactis.* Græv.

Non sine gemitu maris, et labore ventorum] *Gemitum maris,* et *mare gemere* etiam alii dicunt. Virg. Æn. III. 555. 'Et gemitum ingentem pelagi, pulsataque saxa Audimus longe, fractasque ad litora voces.' Justin. IV. 1. 'Nunc hic fremitum ferventis æstus, nunc illic gemitum in voraginem desidentis exaudias.' Petron. c. LXXXIX. 'Qualis silenti nocte remorum sonus Longe refertur, quum premunt classes mare, Pulsumque marmor abiete imposita gemit.' Stat. III. Theb. 594. 'Tyrrheni gemitus salis.' Sed et *gemere* maxime ap. poëtas dicuntur, quæ vel ab onere imposito, vel a vehementi pulsu atque agitatione gravem sonum strepitumque edunt. Virg. XI. Æn. 138. 'Nec planstris cessant vectare gementibus ornos:' Georg. III. 133. 'Quum graviter tunsis gemit area frugibus:' Georg. IV. 173. 'Ge-

mit impositis incudibus Ætna.' Horat. I. C. 14. 5. 'Et malus celeri saucius Africo Antennæque gemant.' Plin. IX. Ep. 26. 'Quum strident funes, curvatur arbor, gubernacula gemunt.' Vid. Cerd. ad Virg. VI. Æn. 413. VIII. 451. IX. 709. et XI. 138. Neque tamen ex his efficitur, Grævium in Præfatione perperam damnasse ea, quæ hic scribit Florus, tamquam non solum præter modum tumida et κακόζηλα, verum etiam insana et naturæ repugnantia. Begerus quidem putat, in his nullam esse κακοζηλίαν, et Florum, metaphora ab animatis desumta, quæ sub ingenti pondere gemunt, et in difficilibus laborant, recte ventis laborem et mari gemitum adscribere. Nam sic et Plinium 'Gubernacula gemunt,' et alios similia, quorum pleraque supra posita sunt, dixisse. Sed neque in plerisque eorum, quæ adfert, 'gemere' dicitur translatione ab iis, qui sub onere laborantes gemunt, sumta; et in omnibus, excepto uno e Virg. Æn. v. 806. 'Gemerentque repleti amnes,' quod huc non pertinet, 'gemere' ponitur ea, qua dixi, significatione. In Flori verbis autem hæc sententia est: Nimiam molem navium Antonii mari gemitum expressisse, et ventis laborem adtulisse; quod ipsum tam κακόζηλον, et putidum ac stolidum est, ut sano homini vix in mentem venire possit. Nec vett. ita accipiunt 'gemitum maris,' sed pro sonitu et fremitu undarum ac fluctuum, ut ex iis, quæ adlata sunt, patet: quam figuram bene inlustrat Barth. ad Stat. l. d. scribens egregie a Statio dictum 'Gemitus salis:' 'nam maris sonitum magnum, longum, ac profundum nulli rei aptius, quam gemitui comparari posse.' Reprehendunt hunc locum Flori etiam Buchner. de Commut. Rat. Dic. I. 2. p. 28. et I. 11. 196. et Broekhus. ad Propert. IV. 6. 19. quorum illi hoc 'nimis adfectatum, et putide lasciviens;' huic 'vix in declamatore aliquo ferendum' videtur.

Ipsa moles exitio fuit] Vid. supr. 2, 2, 34. Sic, 4, 2, 49. Pompeio 'nulla res magis exitio fuit, quam ipsa exercitus magnitudo.' A talibus navibus, quæ propter molem inhabiles sunt, bellam comparationem mutuatur Curtius, in Persarum oratione ad Alexandrum, 4, 11, 8. 'Videsne ut navigia, quæ modum excedant, regi nequeant?' Prudenter Appuleii Apologia: 'Omnibus ad vitæ munia utendis, quidquid aptam moderationem supergreditur, oneri potius, quam usui, exuberat.' *Freinsh.*

§. 6 *Creverant*] Adsurgebant, adtollebantur. Vid. Ind. Curt. VIII. 11. 'Petra modicis ac mollibus clivis in sublime fastigium crescit.' Lucan. III. 534. ap. Salm. l. d. 'Ordine contentæ gemino crevisse liburnæ.' Berol. Duisb. et o. e. *nec amplius. Nec* pro *non*, ut interdum etiam alii.

Plures adortæ] Optimus liber scribit, *adoratæ:* supr. correctum, *adornatæ:* de hac voce alibi diximus. *Salm.* Scriptor B. Afr. XXI. 'Quas singulas scaphæ adversariorum complures adortæ.' Paullo ante Berol. Duisb. et v. e. *flexusque faciendos.* Rectum est *capiendos.* Vid. Gron. ad Liv. XXII. 5.

Cum rostris] Scribo, *tum rostris:* et ita distinguo: *singulas plures adortæ, missilibus simul, tum rostris, ad hoc ignibus actis, ad arbitrium dissipavere.* Salm. Fran. et v. e. ac nonnullæ e recentioribus *missilibus cum rostris,* quod etiam Amstelodamensibus placere potuit. Naves Antonii ictibus rostrorum a Cæsarianis laceratas fuisse falsum est, si Plutarchum et Dionem auctores sequimur. *Ad hæc* edidit Grævius e Ryck. sic quoque Flor. Berol. et Regg.

§. 7 *Naufragio belli facto*] Vid. I. 13. 19. II. 2. 36. Berol. Duisb. et v. e. male *fracta.*

Toto mari ferebatur] Naz. liber cum utroque Pal. *ferebat* præferunt:

rectum puto: sic etiam distinguend. *Quippe immensa classis, naufragio belli facto, toto mari ferebat Arabum, Sabæorumque et mille aliarum gentium Asiæ spolia: purpuram aurumque in ripam assidue mota ventis maria revomebant:* nihil distinctius hac distinctione, cujus nobis auctor fuit vetus scriptura. *Salm.* Pal. 1. *ferebat Arabumque;* neque aliter 2. nisi quod destituatur illo *que:* fieret facile *ferebat Arabumque et Sabæorum, et mille aliarum gentium spolia.* Sed res eodem redit: scripturaque prior remansit in Pal. 3. *Grut.* Quin ulterius opinor, eam ex Pal. 1. sententiam non quadrare, sed Florum velle spolia ista non classe, sed illa jam dissipata, incensa, mersa, mari fuisse lata, idque ea fluctibus jactata velut evomuisse. Nam de classe non posset dici, ferre eam spolia classicorum suorum; sed ea sunt spolia, quibus alios spoliavimus, ut h. l. mare fecerat. Arabes autem, et Sabæi, erant in classe Antoniana. Virg. Æn. 8, 706. 'Omnis Arabs, omnes verterunt terga Sabæi.' *Freinsh.* Ryck. *toto mari ferebat Arabumque et Sabæorum et mille aliarum gentium Asiæ spolia. Purpuram, aurumque:* vidit et Salmas. Nam et Naz. et Pal. hanc lectionem ostendunt. Circumferebant toto mari in prælio fractæ naves Antonii res pretiosas, quas ex Arabia et Sabæis Ægypto vicinis secum Antonii milites portarant. Mallem tamen pro *ferebant* scribere *spargebant,* si libri suffragarentur. *Græv.* Pal. 2. qui Grutero est tertius, in exemplari Salmasii habebat *ferebatur.* Et sic Toll. Duisb. Voss. et o. e. v. *ferebat* Regg. et Fran. Grævius, quum in omnibus Edd. ante eum fuisset *ferebatur,* edidit *ferebat,* et post eum Amstelodamenses: sed hi distinctione maxima post *ferebat* posita sententiam plane corruperant. Suspicor varietatem scripturæ ortam esse e duabus prioribus literis sequentis vocis 'Arabum,' ac probo cum Freinsh. et Perizon. *ferebatur. Classis toto mari ferebatur,* i. e. dispersa erat, quum aliæ naves integræ, aliarum, quæ laceratæ erant, partes huc illuc ferrentur. Vid. II. 2. 31. et 36. Vell. II. 79. 'Longe majorem partem classis adorta adversa vis Africi laceravit ac distulit.' 'Ripas' hic pro litoribus poni adnotant Freinsh. in Ind. et Græv. supr. ad II. 2. 31. Sic Horat. 3. C. 27. 23. 'Æquoris nigri fremitum, et trementes Verbere ripas.' Contra 'litus' pro ripa. Vid. Serv. et Cerd. ad Virg. III. Æn. 390. Serv. ad VII. 798. et Fr. Florid. Sabin. I. Subcis. Lect. 10.

§. 8 *Dux fugæ regina*] Virg. I. Æn. 364. 'Dux fœmina facti.' Sic *auctor, sponsor,* et alia. Justin. VII. 1. Capras 'cœptorum duces habiturus, quas regni habuerat auctores.' Vid. Ind. Scalig. ad Fest. v. *Auctor,* et Perizon. ad Sanct. I. 7.

Cum aurea puppe] Appianus, in præf. inter opes Ægyptias fuisse dicit 'thalamegos auratis puppibus rostrisque, quas ad ostentationem in bello ipsi reges conscendebant, DCCC.' Hoc vult Virg. Æn. 8, 677. his verbis: 'Auroque effulgere fluctus.' Et Sidon. Carm. 5, 466. istis: 'Fulvas onerata carinas.' *Freinsh.*

Veloque purpureo se in altum dedit] *Se* delendum putamus: nobis enim omnino παρέλκειν videtur: 'in altum dare,' quid sit, et quam recte dicatur, doctos non docebo: locus igitur hic ita debet legi: *Prima dux fugæ regina, cum aurea puppe, veloque purpureo, in altum dedit:* meliores etiam libri illud *se* non agnoscunt. *Salm. Se in altum dedit*] Ryck. *se in altum tulit:* non male. Terent. 'Huc te fer:' et similia alia. 'Dare in altum,' quod Salmasius vult, non legitur ap. scriptores antiquos, si recte memini: 'Dare vela in altum' sæpe. *Græv. Se* aberat a Naz. et Voss. 3. Nec Jordanem id agnoscere hic e Grut. scripserat Freinsh. ad notam Salmasii.

Est tamen in edito Jordane Vulcanii et ipsius Gruteri. Nec usquam alibi desideratur. Græviûs et Amst. id e contextu, nescio ob quam causam, sustulerant. Cic. IV. Verr. 43. 'Dare se in fugam,' et XIV. Fam. 12. 'Dare se in viam.'

Instare vestigiis Cæsar] Cæsar victis hostibus misit partem classis ad Antonium persequendum, quæ re infecta rediit. Ipse in Græciam Asiamque profectus est, ac deinde Samum in hiberna se contulit. Sed revocatus seditione militum media hieme in Italiam trajecit, ac Brundusii 27. dies moratus rursus in Asiam navigavit. Suet. Aug. XVII. Dio LI. 445. seqq. Anna Florum hoc ex Horatii verbis I. C. 37. 16. 'Ab Italia volantem Remis adurgens' sumsisse, sed utrumque falli scribit. Sequitur patrem, adversus quem Horatium recte defendit Massonus in Vita Horatii, ad annum Poëtæ XXXV. et XXXVI. Addit Anna Florum etiam in eo falsum esse, quod Antonium in fuga mortuum, quum jam caperetur, Cleopatram vero a Cæsare captam antequam in Ægyptum perveniret, putaverit. Sed in hoc quoque ab Horatio l. d. deceptum fuisse. Valde acutum cernit, quæ in Floro et Horatio videat, quorum ap. eos nec vola nec vestigium est. Nec magis intelligo, cur dicat falsum esse, quod de Paraetonio ac Pelusio scribit Florus, 'prope manu tenebantur.' Nam utramque urbem nullo negotio captam fuisse constat e Dione LI. 448. et seq. et Plut. in Anton.

§. 9 *Nec aperta in Oceanum fuga*] Naz. liber, *præparata in Oceanum fuga:* et quædam edd. ita legebant, et nobis magis placet, quam *aperta*. Salm. *Præparata*] Sic Pal. 1. et Jordanes, item ed. Camertis, aliæque. Pall. reliqui, sicut et Vineti Mss. *parata*. Debent autem primo casu hæc intelligi, referrique ad sequens illud 'profuere;' loquitur enim de machinatione Cleopatræ, quam exponit Plutarchus, Anton. cap. 89. Vetus editio Gruteri habebat, *aperta*. Freinsh. In Pal. 1. erat *neque parata*, in 2. *nec aperta*. Cum Naz. consentiunt Ryck. et edd. vett. præter primam. Cum Pal. 1. Regg. Flor. Magl. Voss. et Fran. Cum 2. Duisb. Berol. et v. e.

Cornua] Barth. ad Claud. Cons. Mall. Theod. 128. putat munitiones has a Floro 'cornua' vocari vel a situ et specie, vel quia essent anguli ac spatia prominentia. Posterius recte. Nam *cornua* dicuntur omnia extrema et prominentia. Liv. XXXV. 18. 'In duobus velut cornibus Græciæ, Nabin a Peloponneso concitaturum omnia, a Macedonia Philippum.' Solin. c. VIII. de Italia: 'Ubi longius processit, in cornua duo scinditur, quorum alterum Ionium spectat æquor, alterum Siculum.' Sic κέρας ap. Græcos. Salm. ad Solin. p. 116.

Tentavit oculos] Vid. Freinsh. in Ind. Mox distinctionem maximam posui ante 'frustra,' auctore Gronovio ad Liv. XLII. 64. ubi 'frustra,' 'nequidquam,' 'falso,' sæpe ita poni ostendit. Add. Brant. ad Cæs. VIII. B. G. 3.

Infra pudicitiam principis fuit] Fortean melius, *principi fuit:* alter Pal. *Cæsari fuit*. Salm. Pal. 2. *intra pud. Cæsaris fuit:* 3. *int. pud. principi fuit:* an forte fuit? *intra pudicitiam fuit*, omissa voce intermedia. *Gruter.* Ut 'intra gloriam' supr. 1, 3, 5. *Freinsh.* Voss. 1. *inter*, 3. *infra*, alii o. s. et e. etiam recentiores, *intra* habent, nec in ullo edito inveni *infra* ante Elzevirios: quod tamen jam ante erat in Sarisber. III. 10. cujus locum observaverat Tollius. Pro *Principis* etiam Reg. F, Magl. Berol. Duisb. Fran. Voss. 3. et v. e. *Cæsaris*. Est glossa, ut non immerito videbatur Tollio, quæ locum veræ scripturæ occupavit. 'Pudicitiam' Cæsaris Florus dicit pro castitate et continentia a re Venerea. Sed ap. vett. 'pudicus' et

'impudicus,' 'pudicitia' et 'impudicitia' significationem patiendi habent. Et cum hi mares 'pudicos' esse, vel 'pudicitiam servare' dicunt, significant eos non excipere corpore suo libidinem aliorum, sive non esse cinædos; quum 'impudicos' vocant, eos muliebria pati. 'Libido' autem et 'libidinosus' quum de maribus dicuntur, eorum sunt, qui agunt. Ita Cic. Liv. Sall. et alii. Vid. Lambin. ad Horat. I. Epist. 16. 36. et Torrent. ad Suet. Aug. XXXIV. Sic Suet. quum Cæs. XLIX. dixisset: 'Pudicitiæ ejus famam nihil præter Nicomedis contubernium læsit;' mox cap. seq. de 'libidine' illius agit. Et similiter Aug. LXVIII. et LXIX. Itaque non sine ratione Scioppius Infam. Fam. p. 85. reprehendit Stradam, quod is scripserat 'Granvellanum provinciam rexisse minore pudicitiæ cura, quam senem decebat:' i. e. ut vett. loquuntur, in ea muliebria passum fuisse. Nec Borrichius pro Strad. XVII. recte percepit mentem Scioppii, quasi putaverit 'impudicitiam' tantum virorum esse, non fœminarum. Tamen *pudicitiam* eadem significatione, qua Florus Cæsari, Annibali tribuit Justin. XXXII. 'Pudicitiam eum tantam inter tot captivas habuisse, ut in Africa natum quivis negaret.' Et Val. M. *impudicitiam* viri pro libidine dicit VI. 7. 1. 'Africani prioris uxor tantæ fuit comitatis et patientiæ, ut, quum sciret viro suo ancillulam ex suis gratam esse, dissimulaverit, ne domitorem orbis Africani impudicitiæ reum ageret.' Quamquam ibi Lipsius ex *impatientiæ*, quod est in quibusdam Mss. faciebat *impotentiæ*.

§. 10 *Servarique se triumpho vidit*] Recte vidit: Cæsar enim omnibus modis id contendebat: eaque re sollicite custodiri jusserat, ne sibi manus inferret: quin etiam cum illa custodes fefellisset, 'Psyllos admovit, qui venenum ac virus exsugerent.' Suet. Aug. 17, 10. Psyllis enim hoc tribuunt auctores. Strabo, lib. 17. p. 560. Tzetzes Chil. 4. vs. 438. Antigonus, Mirabil. Narrat. 19. Arnob. lib. 1. p. 83. et quos notavit Bernecc. ad Suet. locum. In eadem historia Varronem insigniter corruptum emendo: locus est ex lib. 1. Rerum Humanarum, citatus a Prisciano, lib. 10. 'Ut habent farii, qui vocantur ὀφιογενεῖς; et in Africa Psylli, quorum ophigenistum arbitrantur suppositum esse aliquem in stirpe, si admoveant, ut pungat colubra, cum pupugerit, si de genere sit vivere: si non sit mori.' Scribo: *Ut habent Parii, qui vocantur ὀφιογενεῖς, et in Africa Psylli: quorum ὀφιογενεῖς, cum arbitrantur suppositum esse aliquem in stirpe, sic admoveant, ut pungat, colubram: cum pupugerit, si de genere sit, vivere; si non sit, mori.* Parii ex insula *Paro*, quomodo ap. Plin. 28, 3. est in Turnebiano cod. pro quo alii male retinent *Cypro*. Sed hi etiam *Pharii* scribuntur ap. aliquos, ut *Phalantus*, et *Palantus*, *Zophyrus*, et *Zopyrus* (vid. Bongarsii et Bernecceri notam, ad Justin. 1, 10, 15.): unde alii male *farii*. Strabo non ab insula 'Pharo,' sed ab urbe Troadis 'Phario,' deducit istos *Pharios τοὺς ὀφιογενεῖς*, lib. XIII. p. 405, 1. Vid. etiam Zonaram, tom. 1. p. 161. p. ex quo firmatur emendatio Varronis. *Freinsh.*

In Mausoleum se recepit: ubi maximos] Reponenda scriptura Naz. Cod. *In Mausoleum se recipit: ibi maximos, ut solebat, induta cultus.* Salm. *Recipit: ibi*] Sic Pal. 1. ac 2. vulgati *recipit: ubi.* Sed illud *ubi* respuit item v. e. et Pal. 3. *Grut.* Nostra vetus ed. consentit Pall. prioribus. *Freinsh.* Salm. e Pal. 2. scripserat, *maximos indi ut solebat inducta cultus.*

Sepulcra regum sic vocant] Sc. hoc ignorabatur Flori ævo; aut ita solent historici verbis suis interpretationes addere? *Freinsh.* Jord. *in mausoleum se regum recepit.* Ut in Suet. Vesp. XXIII. 'Mausoleum Cæsarum.'

§. 11 *Maximos, ut solebat, induta cultus*] Hæc etiam verba, *ut solebat*, suppositicia censeo, inserta ab aliquo, qui de solenni Cleopatræ fastu inaudiverat. Sed ejicienda sunt, ut Auctor sibi constet, qui morem potius moriturorum, quam Cleopatræ exprimere voluit. Antiquitus enim solatium quoddam mortis habebatur, in pretiosissimis vestibus mori, et ita quasi ad tumulum componi; quem morem Dominus etiam noster non damnasse videtur: unctus enim a muliere, discipulis indignantibus, inquit: 'Prævenit ungere corpus meum in sepulturam.' Ap. Ælian. 3, 24. 'Xenophonti curæ fuit, ut haberet arma pulcra et expolita. Aiebat enim, si vicisset hostes, elegantissimo quoque se ornatu dignum esse: et si vitam amitteret in prælio, cum quodam decore appariturum in armatura splendida. Nam hæc esse strenuo et forti viro ornamenta sepulcralia, quæ revera ipsum ornent.' Add. supr. 1, 13, 10. Sic etiam Crœso in pyram imposito congestæ sunt vestes pretiosæ, &c. Nic. Damasc. in Excerpt. Vales. p. 458. m. Sed profana exempla plura collegerunt Viri clarissimi, Kirchmannus, de Funeribus Rom. 1, 10. Valens Acidalius, ad Curt. 5, 9. et Berneccerus ad Justin. 14, 6, 9. e. *Freinsh.* Eadem παρενθήκη suspecta est III. 3. 19.

Differto odoribus solio] More exterorum regum. Tac. 16, 6, 3. de Poppæa Neronis: 'Corpus non igni abolitum, ut Romanus mos: sed regum externorum consuetudine differtum odoribus conditur.' Sic, Alexandro mortuo, Ægyptii Chaldæique 'purgavere corpus, repletumque est odoribus aureum solium,' (sic enim distinguend. vel ex Flori loco constat) 'et capiti adjecta fortunæ ejus insignia.' 'Solium' ponitur his locis pro loculo, ubi mortui conduntur: sicut et ap. Plin. 35, 12, 13. in antiquioribus quidem libris, et Curtium, 10, 1, 32. *Fr.* Add. Torrent. ad Suet. Ner. L. Salm. ad Solin. p. 848.

Quasi somno soluta] Scripti omnes, *sic morte quasi soluta est:* et prorsus ita legend. existimo. *Salm.* Sic etiam plerique alii s. et e. A Voss. et v. e. absunt verba *sic morte*, et *est*. Sed et in Duisb. desiderantur illa *sic morte*. Græv. addiderat *sic* et *est*, quæ non legebantur in Edd. recentioribus, quarum aliæ omiserant *sic morte* et *est*, aliæ tantum *est*. Amstelodamenses deinde rursus detraxerunt *est*. *Solvi* pro mori dicunt multi. Inf. c. 12. 42. Petron. CXI. 'Quid proderit hoc tibi, si soluta inedia fueris?' Adi Serv. et alios in Virg. IV. G. 226. et Donat. ad IV. Æn. 703. Passerat. ad Prop. II. 9. 39. et IV. 6. 35. Barth. ad Claud. I. Epigr. 101. et ad Rutil. I. 139. Similiter Græcis λύειν et λύσις de morte. Vid. German. ad Virg. IV. Æn. 695. et XII. 951. *Solvi somno* alibi dicuntur, qui expergiscuntur. Cic. Somn. Scip. IX. 'Ego somno solutus sum.' Sed recte hunc l. exponit Schult. ad Sen. I. Controv. languit, defecitque, quum moreretur, quasi laberetur in somnum. Nam *solvi somno* etiam dicuntur, qui somno opprimuntur. Liv. v. 45. 'Nuda corpora et soluta somno trucidantur.' Virg. IV. Æn. 529. 'Neque umquam Solvitur in somnos.'

CAP. 12 Quæ hoc ult. cap. scribit Florus, habentur compendiose a Suet. Aug. 20. et 21. Liv. lib. 132. et seqq. Eutrop. 7, 2. et seqq. Oros. 6, 17. ac deinceps. Quas gentes Augustus devicit, enumerat Virgilius in fine Æn. 8. Item Ov. Met. 15, 129. Lege quæ scribit secundo Tristium. Horat. Carm. 4, 14, et 15. Appianus, in eo libro, qui Illyricus inscribitur, circa medium, enumerat gentes, quas Augustus subegit. Lege Sext. Ruffum. *Camers.*

§. 1 *Districto circa mala sua imperio*] Vid. supr. 3, 5, 4. *Freinsh.*

§. 2 *Nova quippe pax, &c.*] 'Cru-

dum adhuc servitium' appellat Tacitus, 1, 8, 11. Consimilis est huic Alexandri sententia, ap. Curt. 6, 3. 6. 'In novo, et (si verum fateri volumus) precario imperio, adhuc jugum ejus rigida cervice subeuntibus barbaris, tempore opus est, dum mitioribus ingeniis imbuantur [al. *imbuuntur;* et mox, *permulcet*], et efferatos mollior consuetudo permulceat,' quæque ibi sequuntur alia. Tiberius 'populum per tot annos molliter habitum, nondum audebat ad duriora vertere;' Tac. H. 1, 54, 4 'Illyriorum nationes, ingenio feroces, et servitutis insuetæ, impositum nuper jugum excutere tentabant;' Supplem. Curt. 1, 5, 18. Add. Tac. H. 4. 17, 8. et Piccart. Observ. Polit. Decad. VIII. cap. 11. Hinc explices illa Suetonii, Vespas. 7, 4. 'Auctoritas quædam et majestas, velut inopinato et adhuc novo principi deerat.' Item illud Tac. Agr. 13, 1. Britanni 'domiti ut pareant, nondum ut serviant.' Sic Noster, inf. n. 30. *Idem.*

Tumidæ] Metaphoram esse a jumentis, quæ primum domantur, quorum colla ex insolentia ab imposito jugo tument et inflantur, adnotabant Ryck. et Perizon. Paullo post Ryck. Magl. Berol. Duisb. Fran. Voss. 1. 2. et v. e. et mox n. 6. iidem, exceptis Voss. cum Regg. *Illyrici.* Vid. supr. II. 5. 1. Pro *Mysi* in vett. quibusdam esse *Mœsii* hic scripserat Salm. 'Mœsi' Oros. VI. 21. et ejus exscriptor Freculph. I. 7. 16. V. inf. n. 13. *Dalmatæ* hic et n. 10. in Naz. erant *Delmatæ.* Ita sæpe in Nummis, Inscriptionibus, et Mss. Vid. Cellar. II. Geog. 8. Græv. ad Suet. Aug. XX. et Claud. XIII. et Gorium ad Inscript. Donianas VI. 33.

§. 3 *Ad Septentrionem conversa plaga ferocius ferme agebat; Norici, Illyrii, Pannonii*] N. Heins. *Ad Septentrionem conversa plaga ferocius fere agebant Norici, Illyrii, Pannonii:* pro: In plaga ad Septentrionem conversa ferocius agebant illi populi. *Græv.*

§. 4 *Noricis animos dabant Alpes*] Scriptum in optimo Cod. *Noricis animos Alpes dabant et in nives bellum non posset ascendere:* scribendum conjicio: *ac si in nives bellum non posset ascendere:* particulæ *et, ac,* invicem crebro mutantur. *Salm.*

Quo bellum non posset adscendere] Noricos autem quod attinet, cogitandum illis fuit, 'nihil tam alte naturam constituisse, quo virtus non posset eniti:' sicut Alexander ait ap. Curt. 7, 11, 10. *Freinsh.*

Omnes illius cardinis populos] Expeditionis hujus meminerunt Vell. 2, 95. Strabo, fine lib. 4. Horat. C. 4, 4, et 14. *Idem.*

Brennos, Senones] Pal. 3. *Brennos, Sennos:* 2. *Berenos, Scennos.* 1. *Breunos, Scennos.* Grut. Eandem in prioris populi nomine diversitatem notavit Casaub. in Suet. Tib. 9, 6. *Freinsh.*

Brennos, Sennones] 'Brennus' nobilis est; sed *Brenni* nulli sunt in orbe terrarum: legend. *Breuni.* Hi sunt in Vindelico, Horatio, Straboni, Plinio commemorati; *Senones* frustra quoque in Germania aut ap. Vindelicos quæras: legend. *Semnones,* quos tamen Tiberium subegisse narrat Vell. II. 106. Vid. de his Cluver. III. de Germ. Antiqua c. 24. H. Valesius tamen, Vir summus, ad Dionis Cocceiani Excerpta, malit legere *Cennos,* quia Gruterus in Mss. Pall. invenit *Seonnes,* et quia Jornandes, qui Florum compilarit, scripserit *Cennos,* id retinendum putat. Verum ego nullus dubito *Seonnes* corruptum esse ex *Semnones,* ut ostendi, transpositis litteris, et *m* mutato in *n,* ut sæpe factum. *Græv.* *Breunos* et hic, et in Horatio IV. C. 14. 11. legunt plerique. Vid. Cellar. II. Geog. Ant. 7. Interpp. Horatii l. d. et hic Rupertum. *Seonnes* in animadversione Grævii sunt a typographis. Hos *Cennos* ab Jordane vocari scribit quidem Valesius l. d. p. 110. Sed ita fortassis est in Mss.

vel aliis Edd. Jordanis. Nam Vulcanius et Gruterus ediderunt *Senones. Semnones* hic etiam legebant Gerh. ac Dionys. Vossii, et Puteanus ad Vell. Si hoc rectum est, Florus erravit, qui hos inter Noricos et Alpinas gentes ponat. Nam Semnonum sedes ad Albim fuisse dicit Velleius. Et Tacitus eos inter Suevos numerat II. A. 45. et G. XXXIX. ubi vid. Lips. et Cellar. II. Geog. 5. Rupertus legit *Vennones.* Hos inter Alpinas gentes fuisse ostendit idem Cellar. II. 7. Tollius ex Horat. l. d. conjiciebat *Genaunos.* Sed ibi quoque valde variat scriptura; nec facile quidquam certi de his statui posse arbitror, nominibus harum gentium, quæ tum quoque satis obscuræ fuerunt, dudum una cum ipsis abolitis. Mox *Claudium* abest a Regg. Voss. 1. 2. Fran. Voss. 1. *perpacavit sed Cæsar Augustus.* Qui codd. Regg. cum Edit. Grævii contulerat, scripserat adde *Cæsar Augustus,* ex conjectura, puto.

§. 5 *Quæ fuerit callidarum gentium feritas*] Vocem illam *callidarum* non immerito suspectam habemus: nihil enim minus convenit barbaris et feris gentibus, quam calliditas; et, si maxime conveniret, quorsum ejus calliditatis mentio, h. quidem l. cum nihil sequatur aut callide aut dolose ab illis factum, sed meræ feritatis et barbariæ facinus? Suspicionem nostram auxit optimus liber, in quo reperi *albidarum gentium:* hoc quid sit, equidem nescio: forte scribendum sit, *Alpicarum gentium. Alpicus* autem, et *Cisalpicus,* et *Transalpicus,* in notis Tironis et Senecæ legitur: *c* et *t* sæpe invicem mutant: rursus *t* et *d:* qui melius aliquid habebit, in medium illud proferat, ut optime tam de se, quam de nobis, mereatur. *Salm.* Salmasius multis disputat has gentes barbaras fuisse et incultas, non callidas. Naz. et Ryck. *albidarum gentium.* Hinc N. Heins. *validarum gentium.* Sic inf. h. capite: 'Duæ validissimæ gentes Cantabri et Astures:' et sæpius alias: hoc et Lipsio placebat. Salmasius *Alpicarum gentium* rescribend. censet. Quæ vox non solum in notis Tyronis reperitur, sed et in elegantissima Inscriptione antiqua in Allobrogibus inventa, quam mecum communicavit amicus:

SYLVANE. SACRA. SEMILCUSE. FRAXINO.
ET. HUJUS. ALTI. SUMME. CUSTOS. HORTULI.
TIBI. HASCE. GRATES. DEDICAMUS. MUSICAS.
QUOD. NOS. PER. ARVA. PERQUE. MONTES. ALPICOS.
TUIQUE. LUCI. SUAVEOLENTIS. HOSPITES.
DUM. JUS. GUBERNO. REMQUE. FUNGOR. CAESARUM.
TUO. FAVORE. PROPERANTI. SOSPITAS.
TU. ME. MEOSQUE. REDUCES. ROMAM. SISTITO.
DAQUE. ITALA. RURA. TE. COLAMUS. PRAESIDE.
EGO. JAM. DICABO. MILLE. MAGNAS. ARBORES.
T. POMPONII. VICTORIS. PROC. AUGUSTO. T.

In vs. 7. nescio descriptoris an marmorarii culpa scriptum sit, *tuo favore properanti,* pro *tuo favore prosperanti.* Græv. 'Alpicus' etiam in C. Nep. Hannib. III. esse hic scripserat Salmasius. Jordanes habet *Alpinarum.* Tollius vel *Alpicarum* vel *rabidarum* legend. putabat. Freinshemius ad verba Salmasii, 'quam calliditas,' adnotaverat. Vid. tamen Vell. II. 118. 1. et Nostr. supr. III. 4. 3. et III. 9. 7.

Mulieres] Immane hoc factum, non Alpinis feminis, sed Cheruscis, Suevis, Sicambris, tribuit Orosius, 6, 21. *Freinsh.*

Adflictos humo] N. *adflictos humano:* ad oram libri eadem manu emendatum, *adflictos inhumane:* posset et legi, *afflictos sua manu:* sed nihil necesse

est: nam *humo* rectum est. *Salm.* N. Heinsius: *Adflictos humi* dicerent melioris ævi scriptores. Naz. *adflictos humano.* Puto *adflictos humi (immane!) in ora militum adversa miserunt:* et sane pro genio Flori. *Græv.* Jornand. *afflictos humi.* Oros. et Freculph. *collisos humi. Adfligere humo* damnat etiam Torrent. ad Horat. II. S. 2. 79. Tuentur contra ibid. Lambinus e Val. M. IX. 2. 4. et Bentleius ex Auctore Octaviæ 685. et ex h. l. Flori: iidemque in Horatio ediderunt, 'Atque adfligit humo divinæ particulam auræ.' *Humo* hic quoque legit Gronov. IV. Obs. 8. et probasse videtur Broekhus. ad Propert. III. 11. 53. ubi et inlustrat phrasin 'in ora.'

§. 6 *Ad quædam quasi claustra*] Inepta lectio, et falsa: scribo: *imasque valles earum, ac quædam quasi claustra custodiunt, abruptis torrentibus impliciti:* imæ valles Alpium sunt quasi pro claustris illis barbaris gentibus, propter loci naturam. Nos bene emendasse testes erunt optimæ membranæ, quæ habent, *et quædam quasi claustra.* Salm. *Ad quædam quasi claustra*] Sic et Pal. 2. nam 3. *ad quædam claustra,* sine illo *quasi:* at 1. *et quædam,* cui ultimo suus item sensus, nisi fuit potius *ut quædam,* aut *et quidem.* Grut. Ryck. et Pal. 1. *et quædam quasi claustra custodiunt.* Pal. 3. *ad quædam claustra custodiunt.* Scribend. videtur: *imasque valles earum, quædam quasi claustra, custodiunt.* Græv. Freinsh. ad adnotationem Gruteri addiderat etiam in sua ed. vet. esse *et quædam. Ad quædam quasi* Reg. F, Duisb. Fran. Voss. et v. e. *ac quædam quasi* Toll. *et quædam quasi* ceteræ edd. etiam Camertis et Stadii. Reg. Q, *valles earum quædam quasi,* ut conjecerat Grævius. Vinetus edidit *ad quædam;* fortassis quod ita invenerat in libris suis. Et ita post eum Grut. et Freinsh. in quo nullus sensus est. Itaque Anna, Grævius et Amst. receperunt conjecturam Salmasii. Non video cur recedendum sit a scriptis et edd. quæ habent *et:* quod credibile est eos, qui olim hunc scriptorem ediderunt, in Mss. suis invenisse. Nam facilius iis fuisset ex *ad* facere *ac,* quam *et.*

Fierique pontes imperavit] *Fierique pontem et aquis imperavit,* Pal. uterque, quibus consentit prisca editio, quam in consilium adhibuit nunquam satis laudatus Vir Janus Gruterus: de qua scriptura nihil aliud dicere possumus, quam quod vix mereatur adlini chartis, cum manifestum vitium ostendat; illi vero sese simul et veritatem torquebunt, qui aliquid ex ea boni eruere periculum facient. *Salm. Fierique pontes imperavit*] Ita Mss. Vineti et Pal. 1. at enim vett. edd. attexunt *fierique pontes et aquis imperavit:* quod et in Pal. 2. nam 3. *pontem et aquis imperavit.* Grut. Ceterum dissensum hac de re auctorum, et quomodo conciliari possint, disce a Casaub. et Bernecc. in Suet. Aug. 20, 2. *Freinsh.* Mss. *fierique pontem et aquis imperavit:* an, *fierique pontem e cratibus imperavit?* De tali ponte videndus inter alios Lucanus lib. v. vs. 111. E cratibus enim naves quandoque texebantur. Hæc Viri illustris N. Heinsii de h. l. est sententia. *Græv.* Regg. Voss. et Fran. quoque *pontes imperavit,* ut Naz. et libri Vineti. Ryck. *potentem imperavit,* pro *pontem.* Toll. Duisb. et v. e. *pontes et aquis imperavit.* Is. Vossius conjecerat *pontes e tabulis.* Jordanes, *pontem, unde aquam transiret, fieri imperavit.* Sed is hoc, ut sæpe, de suo potuit addidisse interpretandi causa, quum ex eo, quod Florus mox aquarum mentionem facit, existimasset de ponte in fluvio facto agi. Si verba *et aquis* tollenda sunt, difficile est divinare, unde ea huc venerint. Sed suspicio adferri potest, scribam, quum ea posuisset post 'pontes,' omissis iis, quæ in medio sunt, mox animad-

verso errore maluisse illa non suo loco scripta relinquere, quam litura Codicem suum deformare, ac deinde errorem illum per alia exemplaria propagatum fuisse: cujusmodi nonnulla peccata scribarum etiam in Pandecte Florentino deprehendisse puto Brenkmannum nostrum. Eodemque pertinet quod paullo post n. 14. in Cod. Ryck. est: *Unus ducum ante aciem imolato equo concepere votum postulato silentio.* Nam et is verba *immolato equo concepere votum*, quæ sunt in seqq. ibi reliquerat. Sed hujus facilior lapsus fuit propter verba 'ante aciem.' Quomodo autem Florus conciliari possit cum aliis, qui hoc non de pontibus in fluvio factis, sed de obsidionalibus, per quos e turribus in muros Urbis obsessæ transibatur, tradiderunt, non docent Casaub. et Bernecc. ad Suet. sed Florum hæc aliter atque illos narrare dicunt. Mihi verosimile videtur, Florum, quod ap. alios de pontibus legerat, perperam accepisse de pontibus, quos Cæsar fluvio imponi jusserit. Mox in verbis *Hic se et aquis et hoste turbantibus* non adsequor vim pronominis *se;* et vellem abesset, si paterentur libri. Petron. XVI. 'Cujus vos ante sacram cryptam turbastis.' Nam etsi quis *se* pro relativo, eum, nempe Cæsarem, positum putet, tamen non valde bona erit sententia. Jordanes: *Dumque aquis et hostibus ad adscensum milites turbarentur.* Si pro *se* scriptum esset *suos*, nihil in his obscuritatis foret.

§. 7 *Quum Illyricus multitudine pontem succidisset*] Nemo hunc Auctorem terere potuit, quin multa etiam calcaverit vestigia correctorum temeritatis, ut h. l. quam temere sunt versati: nihil aliud tamen effecerunt, quam ut historiam corrumperent. Tres jam pontes ruperant Illyrici; quartum, quem fieri imperaverat Augustus, non succiderunt, sed ipse sponte sua corruit, et cum eo Augustus, et qui eum sequebantur: de illo quarto ponte nunc sermo est: vanissima igitur lectio, *Illyricus;* qui quomodo potuit pontem multitudine succidere? Corruit sane ille pons multitudine eorum hominum, qui cum Augusto erant, cum par esse non potuisset tantæ multitudini sustinendæ: libri veteres, *lubricus* legunt, non *Illyricus.* Igitur legend. *quum lubricus pons multitudine succidisset: succidere,* non a 'cædo,' sed a 'cado:' nihil certius. *Salm.* *Quum Illyricus multitudine pontem succidisset*] Lectionem hanc quidem firmat Pal. 2. sed enim diserte 3. *cum lubricus multitudine pons succidisset*, quæ scriptura melior videtur, sed videtur tantum; forsan non est. Nam primum nescio, an *lubricus pons* dici queat, qui est infirmior et ruinæ proximus; deinde illud *pons* non extat in Nazariano nostro, sed aliud quid: habet enim, *cum lubricus multitudine puti succedisset*, statimque emendatum, *multitudine sputi succidisset.* Jordanes ostentat: *cum subruptus multitudine pons succidisset*, quod *subruptus* facile mutetur in *subrutus*, sententia perspicua, et forsan Auctoris genuina. *Grut.* Hæc nullius esse sententiæ et adversari historiæ dudum notavit Salmasius, qui ex cod. Naz. legit *cum lubricus pons multitudine succidisset.* Sed cur *lubricus?* Verior est scriptura Jornandis probata quoque Grut. et Lipsio: *cum subruptus multitudine pons succidisset.* Mox Ryck. etiam *speciosiore sanguine,* ubi non male Salmas. *speciosior e sanguine.* Dein idem Ryck. tuetur *tribus fluviis.* Verius tamen alii *duobus fluviis:* ut pluribus ostendit Salm. *Græv.* Florent. quoque *lubricus multitudine pons.* Voss. 3. *primus fuit in agmine et sequuto quum lubricus multitudine ponte.* In ceteris s. et e. o. est vulgatum. Sed Ryck. *Illyricis.* Neque *Illyricus*, neque *pontem* ferri possunt: nam de ponte, qui gravatus multitudine hominum corruit, agi certum est. Salma-

sius emendationem suam rursus proponit ad Solin. p. 18. Sed merito quæri potest cum Græv. 'Cur *lubricus?*' Nam ut jam fingamus lubricum factum fuisse multitudine calcantium, ut per pluvias ac nives solet; tamen lubricum illud non potuit esse causa ruinæ ipsius pontis. *Subrutus* post Grut. probarat etiam Perizonius. Sed vix puto *subrutum pontem* dici qui multitudine superstantium gravatus concidit. Melius videtur cum Lips. et Græv. *subruptus* e Jordane: etsi non aliam habeo hujus verbi auctoritatem, quam quæ adfertur ex Arnob. II. p. 82. cui tamen ibi quoque nonnulli controversiam movent. 'Succidere' a 'cado' frequentissimum est. Vid. Barth. ad Stat. VII. Th. 397.

Speciosior et sanguine] Membranæ et vetustæ et recentes: *speciosiore sanguine:* scripserim ego: *speciosior e sanguine, et ipso periculo augustior.* Salm. Pal. 1. *speciosior e sanguine:* neque aliter fere duo reliqui, nempe *speciosiore sanguine.* Grut.

§. 8 *Duobus saltibus, ac tribus fluviis*] *Tres fluvios* οἱ καλοὶ διορθωταὶ pro duobus, quæ eorum est benignitas et liberalitas, reponere non dubitarunt: in omnibus scriptis ita habetur, *duobus saltibus, ac fluviis Dravo Savoque, vallantur:* his duobus fluviis contenti non fuerunt: tertium addiderunt, sed quem? qui solus illis duobus major est, Istrum scilicet: sequitur incontinenti, 'in hos domandos Vibium misit: cæsi sunt in utrisque fluminibus:' si tres fluvios scripserat prius Annæus, an Latine nunc loquatur, cum scribit, 'in utrisque fluminibus,' equidem nescio; ipsi illi homines viderint, per quos ita loquitur Florus: nos nihil veremur priscam lectionem asserere, et ineptorum commenta nihili facere. *Salm.* *Duobus saltibus, ac tribus fluviis, Dravo, Savo, Histroque vallabantur*] Illud *Histro* non agnoscitur a Pal. 1. aut 2. habet tamen uterque, *ac tribus fluviis Dravo Savoque:* est in 3. *ac tribus fluviis Dranoyo Sonochistio valantur:* et vero *vallantur* extat item in Pal. 1. ac forte rescribend. *Pannonii duobus saltibus ac fluviis, Dravo, Savoque vallantur:* habet Jornandes *Pannonii vero duobus acribus fluviis Dravo Savoque vallantur.* Grut. Certe de duobus tantum fluminibus locutum esse Florum ea quoque ratione Salmasius evincit, quod mox sequitur 'in utrisque fluminibus,' quæ vox pluribus quam duobus applicari non potest. *Freinsh.* *Histro* non invenitur in optimis codd. Nazarian. duobus Pall. et antiquissima. ed. nec in Jornande: nec τὸ *tribus* est ap. Jornandem. Præterea omnibus ignoti sunt illi duo saltus, quibus vallata dicitur esse Pannonia. Unde celeberr. Perizonius in perdocta Diatriba de h. l. censet Florum scripsisse: *Pannonii duobus satis acribus fluviis Dravo Savoque vallantur.* Hanc veram Flori manum ait se deprehendisse ap. Isidorum, qui Florum et Sallustium diligenter legerit, et ad verbum exscripserit nonnunquam. In hac sane Pannoniæ descriptione manifeste secutus sit Florum, cum lib. XIV. 4. aiat: 'Pannonia regio fortis et solida, duobus satis acribus fluviis Dravo Savoque vallata.' Jornandem quoque addit, qui pene integrum Florum descripserit, hic loci in Mss. teste Grutero, præ se ferre: *duobus acribus fluviis Dravo Savoque.* Esse autem acres fluvios, vehementes, rapidos. Horat. lib. I. S. 'Aufidus acer.' Curt. V. 1. 'Qui retentus acrius, quam si libero cursu mearet, illiditur:' alia Vir doctiss. ibi congessit hujus notionis exempla. *Græv.* *Tribus* non abest a Naz. et Pall. ut scribit Salmasius, neque ab ullo alio s. vel e. Is. Vossius pro *ac tribus* scripserat *acribus,* e Grut. credo, et conjecturam adposuerat *duobus saltibus sacris, fluviis Dravo Savoque.* Sed Perizonius emendationem suam tot argumentis vallavit, ut difficile sit eam convellere.

In hos domandos Vibium misit] *Vinnium, Mumium, Vimuum,* tot modis corruptum reperitur illius ducis nomen: infr. etiam *Ubio* legitur, et *Jubio,* et *Vibio,* ad quæ perpendenda nobis otii nunc non est satis. *Salm.* Pal. 1. *Vinnium:* 2. *Vimuum:* 3. *Mumium.* Sed paulo post expressit 1. *Vbio,* 2. *Jubio:* nec aliter 3. ut æstimare possemus lectionem primam sinceram: nam etsi Jornandes servet *Duennium,* idem tamen mox diserte expressit *Vibio.* Grut. Videatur autem esse, qui Dioni, sub fin. lib. 49. 'Fufius Geminus:' sed veriorem omnino puto Pighii conjecturam, qui *Tiberium* rescribendum ait: idque nomen corrupisse librarios, Vib. pro Tib. scribendo. Vid. ipsum, in Annalibus, ab U. C. anno 752. *Freinsh.* Lipsius mallet *Fusium misit,* de quo Dio lib. xlix. Ryck. *Virinium misit.* Corrupte. Nihil certius emendatione Pighii, rescribentis *Tiberium.* Græv. Magl. Voss. 3. *Vibium,* et n. 11. solus Voss. 2. *Vinnio,* alii o. s. et e. *Vibio. Tiberium* legi etiam Perizonio placebat. Vossius tamen ex eo, quod Vell. ii. 116. scribit Vibium Postumum ab Augusto Dalmatiæ præpositum, putat hic non recte emendari *Tiberium.* Sed aliud est bellum Dalmaticum, de quo Velleius, et Florus mox n. 12. aliud Pannonicum. Nec causa erat, cur Florus silere vellet gloriam Tiberii e bello Pannonico ceteris Scriptoribus tantopere prædicatam. Ita recte ad h. l. Rupertus. 'In fluminibus' cæsos dicit, ut ii. 16. 3. iii. 4. 5.

§. 9 *Non ex more belli cremata*] Moris hujus exempla notavimus supr. 2, 4, 5. Appianus, in Punico, de Africano minore: 'Scuta, machinas, et naves inutiles, Marti Minervæque sacratas, accinctus cremavit, more patrio.' *Fr.*

Sed capta sunt et in profluentem data] Inepte *capta* dicuntur, cum præcesserit 'non cremata' fuisse. Qui cremari poterant non capta? Lege *sed jacta, et in profluentem data.* Græv. Sed *jacta* et *in profluentes data* eadem videntur esse. Perizonius pro *capta* conjiciebat *fracta.* Flor. *capta sunt in profluentes data.* Salmasius *et* circulo circumscripserat, ut alibi, quæ ci tollenda videbantur.

§. 11 *Marcius*] C. Marcius Figulus, qui consul fuit A. U. C. 597. collega L. Cornelio Lentulo Lupo. Hic igitur primo pulsus a Dalmatis, postea nec opinantes aggressus vicit, urbemque Delminium, injecto ex catapultis igne, magna ex parte concremavit. Hæc fere Pighius, in Annal. ex Liv. Epit. 47. Appiano in Illyricis; Zonara; et Obsequente, cap. 75. qui tamen mendosus est, ut puto. Legitur: 'Dalmatæ Scordis superati:' forte scribend. *Dalmatæ et Scordisci:* hi enim populi vicini. Vel etiam *Dalmatæ a Scordiscis;* horum enim opera vicisse Romanos et Dio scripsit. *Fr.* Idem in Ind. exponit 'Detruncare.'

Asinius Pollio] Consul cum Cn. Domitio fuit Anno U. C. 713. et de Parthinis triumphasse legitur Anno 714. Parthini sunt Illyrii populi supra Apolloniam et Dyrrachium, in Epiro. Asinium de Dalmatis triumphasse Horatius testatur, cum ita cecinit C. i. lib. 2. 'Et consulenti Pollio curiæ, Cui laurus æternos honores Dalmatico peperit triumpho.' Porphyrion ibid. eum Salona Dalmatiæ urbe maritima capta triumphasse: et Servius, in expositione Pollionis Vergiliani scribit, Asinium Pollionem ductorem Germanici exercitus, cum, post captas Salonas Dalmatiæ urbem, primo meruisset lauream, postea consulatum adeptus esset, cod. anno suscepisse filium, quem a capta civitate 'Saloninum' vocavit. *Stad.*

Hic secundus orator] Nescio quid sibi velint ista verba: nisi fortasse *secundum* a Cicerone *Oratorem* faciunt; aut, ut equidem legend. crediderim, *facundum oratorem:* certe

bonus orator fuit, ut Seneca, de Tranqu. Animi, 16, 11. Plin. 7, 30, 6. Dialog. etiam de Orat. cap. 17. et alibi, testatur: sed quomodocunque scribas, dixerim, glossam esse studiosi cujusdam, qui sua caussa, ut nosset hominem, hoc in margine notaverit. Ap. Euseb. 'Pollio orator et consularis, qui de Dalmatiis triumpharat.' *Freinsh.* Hæc etiam Vineto, Is. Vossio, Annæ, et Tollio suspecta erant. Non magis, quam hi, intelligo, quæ sit in illis sententia, aut elegantia. Et debuissent saltem poni post 'Pollio.'

§. 12 *Quod alioqui gens omnium cupidissima*] Sic quidem fateor, omnes libri. Mihi tamen suspectus est hic locus, partim quia nusquam legitur, Dalmatas auri cupidos fuisse, aut magis cupidos quam alios populos; dein, quia 'cupidus' sine suo casu nunquam positum me legere memini, nisi ap. Poëtas, quibus 'cupidus vir,' 'sponsus,' 'puella' dicitur; et tandem quod totius loci sententia sit perabsurda, quod et eximius ille Freinshemius vidit et annotavit. Omnes vero hi scrupuli e medio tollentur, si levi immutatione scripseris, pro *cupidissima, stupidissima.* Hoc, inquit, aurum gens in omnibus aliis negotiis stupidissima, tanta diligentia ac studio quærit, tota in metallis suis quasi defossa, ut videatur id sibi quærere, et suis usibus eruere, ac repurgare, cum tamen omnis hic labor in gratiam et usum Romanorum perferatur. *Græv.* Fortassis alibi non legitur Dalmatas cupidiores auri fuisse, quam alias gentes. Sed puto Florum hyperbole uti, et in his tolerabilem hunc sensum esse: Dalmatas alioqui alieni adpetentes, et, ut paullo ante dixerat, in latrocinia promtissimos, tamen tanta diligentia effodere aurum, quasi id sibi, non Romanis, eruerent. *Cupidus* hac significatione sine casu suo non poni, non usque adeo certum est. Nam Ach. Statius in hoc Catulli LXV. 389. 'Justitiamque omnes cupida de mente fugarunt,' cupidam mentem interpretatur avaram. Et Salm. ad Treb. Poll. Tyrannos c. XXX. 'cupidus' absolute positum Latinis fere idem esse, quod avarus et sordide parcus; et sic quoque 'cupiditatem' absolute dici scribit, auctoribus Suet. Vesp. XVI. et XIX. et Lamprid. Alex. Sev. LIX. Add. supr. III. 11. 2.

Studiosa diligentia anquirit] *Adquirit*, Naz. libro: aliis, *acquirit.* Salm. *Anquirit* Voss. 2. et 3. Hoc primum in Vineti Ed. invenio, idque deinde Plant. et alii omnes receperunt. *Adquirit* etiam Reg. F, ceteri o. s. et e. *acquirit.* Sed id huic l. parum convenit. 'Anquirere' pro, inquirere dicunt optimi quique Scriptores. Vid. Interpp. ad Cic. I. Off. 3. et ad Læl. XXI. et XXIII. Gifan. in Ind. Lucret. Gebhard. III. Crepund. 3. et Delr. ad Sen. Hippol. 1279.

Ut illud in usus suos servare videatur] Non video sensum istorum, nec vestigium adeo sermonis Floriani. *Freinsh.* Rupertus pro *servare* conjiciebat *eruere.* Et hoc Perizonius in ora libri sui scripserat, addito loco e Paneg. Latini Pacati c. XXVIII.

§. 13 *Mysi*] Libri o. s. et e. hic *Mysi, Misi,* et *Missii.* Quia tamen supr. n. 3. in quibusd. libris est *Mœsi,* et *Mœsii,* hic quoque *Mœsi* scriptum fuisse credo. Nam loquitur de *Mœsis* Europæ, non *Mysis* Asiæ gente. Tamen hæc nomina sæpe confundi, et Europæ regionem etiam 'Mysiam' dici non solum in libris vett. verum etiam in Inscriptionibus, ostendit Cellar. II. Geog. Ant. 8. Add. Perizon. Anim. Hist. c. X. p. 438. Sed verum nomen Europææ est *Mœsia.* 'Barbari barbarorum,' ut supr. II. 6. 35. 'Urbs urbium.'

§. 14 *Ita, inquiunt, si nos viceritis*] *Ita, inquiunt, fiet, si nos viceritis,* jubentibus libris, scribendum. *Salm.*

Simile quid est ap. Liv. 35, 14, 6. in colloquio Scipionis et Annib. 'Quidnam tu diceres, inquit ille, si me vicisses?' &c. *Freinsh.* *Et illi, ita, inquiunt*] Atqui unus tantum erat, qui ante aciem Romanos adloquebatur. Crediderim itaque Lipsio, qui olim in Prælectionibus suis Leidæ habitis monuit legend. esse: *Et ille, Ita, inquit, si nos viceritis.* Ni malueris totum exercitum oblocutum esse Romanorum responso superbo. *Græv.* *Ille* et *inquit* in Frec. esse hic adnotarat Gerh. Vossius. Et sic ante Frec. Jordancs. In Reg. Q non sunt verba *Et illi.* Nihil teutandum puto. Non inusitata est hæc enallage numeri, uno nomine multorum loquente: vid. Gron. IV. Obs. 20. *Fiet* est in Naz. Pal. 1. Ryck. et Flor. sed abest a Pal. 2. Magl. Berol. Duisb. Fran. Voss. et v. e. Elliptica forma loquendi non minus in respondendo videtur posse locum habere, quam quum interrogantes dicunt 'Ita?' et 'Itane?'

Accepit omen] Formula solennis in bono omine, 'Accipio omen.' Vid. Briss. I. Form. 91. et Freinsh. Ind. Ejus rei hanc rationem reddit Turneb. V. Advers. 7. quod, ut auguria ultro oblata in potestate eorum erant, quibus offerebantur, eaque agnoscere, vel non agnoscere licebat; ita etiam omina; quæ si non agnita essent, nullam vim habere putabantur. Idem de ostentis scribit Plin. XXVIII. H. N. 2. horum vires in potestate eorum esse, quibus ostenderentur, et prout quæque accepta essent, ita valere. Itaque horum significationem sæpe verso ad melius omine eludebant; quod de Jul. Cæs. scribit Suet. Cæs. LIX. Add. Casaub. ad Theophr. Charact. XVII.

M. Crassus] M. Licinius Crassus cos. fuit cum Cæsare tert. A. U. C. 729. ipsum de Threcis et Getis triumphasse Capitolini triumphi testantur, qui in Macedoniam missus Mysos bis devicit: itidem Bastarnas Scythas, qui Mysiam invaserant, ac regem eorum Deldonem interfecit, cetera Dio, lib. 51. p. 527. Mysii superiores cis et ultra Danubium habitabant: inferiores, Macedoniæ a meridie, Danubio a Septentrione, et Dacis, finitimi erant. *Stad.*

§. 15 *Statim ante aciem*] Non ergo Romanus tantum hic mos, sed aliis quoque gentibus communis. Sic Lacedæmonii reges Musis immolarunt ante prælium: auctor Plutarchus, Lycurgo, cap. 59. *Freinsh.*

Equo] Victimas equinas pluribus gentibus in usu fuisse, dudum notarunt Lips. aliique, ad Tac. 6, 37, 2. 'Equum immolatum esse Cyro,' scribit Arrian. 6, 5, 16. 'Cyrus' autem cum Persice 'Solem' notet, Solique equum immolari suetum Justin. 1, 10, 5. scribat, dispiciendum, num aliquis error inter Cyrum 'Solem' et 'Regem' sit. Vid. etiam Festum, in *October equus.* Idem. Add. Bernecc. ad Justin. I. 10. De Lusitanis idem est in Epit. Liv. XLIX. *Concipere votum* est, verbis certa formula comprehensis pronunciare. Liv. XLI. 21. 'Q. Marcio Philippo verba præeunte populus in foro votum concepit.' Nam *concipere* est comprehendere. Unde 'Conceptis verbis jurare.' Vid. Bud. ad l. 34. D. de Jurejur. Turneb. III. Advers. 10. et Briss. I. de Form. 102. et VIII. 712.

§. 16 *Non minimum terroris*] Non male Ryck. *Nec minimum terroris.* Melius cohærebit sic præcedentibus. Mox idem codex *Conidius,* æque ut Lipsian. et Pall. *Græv.*

Domitius centurio] *Chonidius,* aut *Conidius,* habent nostri libri: nam vulgatum *Domitius* corruptum ex *Domidius,* vel *Donidius,* illo etiam corrupto pro *Chonidius:* de illo vero Chonidio quærant otiosi eruditi. *Salm.* J. F. Gronovius ad Gell. I. 19. e vestigiis Nazar. putat legend. *Cn. Ovidius.*

Apud pares] In Ed. Grævii *paris.*

Ita Flor. et Berol. Ceteri scripti et o. e. ante Græv. *pares.* *Paris* in quibusd. Mss. est pro *pares*, vel *pareis*, ut *omnis*, *omnes*, et *omneis.* 'Apud pares homines' est, ap. homines ejusd. stoliditatis.

Foculum gerens super cassidem] Sic Homerus Diomedis galeam vocat πῦρ ἀφιεῖσαν. Quod imitatus videtur Virg. Æn. VII. ubi de Turni galea. 'Chonodomarii vertici flammeus foculus aptabatur;' Marcellin. 16, 27. Gruterus putat, hoc non adeo inusitatum fuisse priscis seculis, ut a Floro barbaræ stoliditati adscribendum fuerit. Vid. ipsum, ad Liv. 26, 51, 3. Utcunque se res habeat, firmatur certe dictum istud Parmenionis, ap. Curt. 4, 13, 5. 'Vanis et inanibus militem magis, quam justis formidinis caussis, moveri:' qua de caussa Hunni etiam faciem et comam ad formidinem formabant, ut Marcellinus, initio lib. 31. aliique memorant. Sic etiam hodierni Hussari dicuntur alas tergo capitique aptasse visi, ad incutiendum hostibus terrorem. Vid. Gruteri Discursum ad Tacitum tertium decimum. *Freinsh.* Quæ ex Homero et Virg. Æn. VII. 785. adferuntur, huc non pertinent. Poëtæ sæpe ita loquuntur. Homer. princ. Il. E. et alibi. Virg. Æn. VIII. 620. de galea Æneæ a Vulcano fabrefacta: 'Terribilem cristis galeam, flammasque vomentem:' quæ de splendore galearum accipienda sunt. Vid. Interpp. ad Virg. Æn. X. 270. et Eustath. ad Homer. l. d. Parvus Scholiastes ibid. Ἀπὸ δὲ τούτων τὴν τῶν ὅπλων στιλπνότητα δηλοῖ.

§. 17 *Ante hos, Thracum*] Plurima loca nos valide in tantulo scripto exercuerunt, sed nullus æque nos male habuit: nihil enim illo exercitio profecimus, et desudavimus plus satis: corruptissimum esse non dubito judicare: quomodo autem sit restituendus, docere non possum: optimus liber ita concipit, majusculis litteris: *Ante* ASSE REGUM *maxime dicitur desciverant, ille barbarus:* sub ista balbutie latent nomina aliquot populorum Thraciæ, quos aliquando fortasse e latebris eruam, nunc non possum, his exclusus angustiis: pro *Antea se regum* facerem *Antea Threcum:* *s* pro *t:* quod solenne erat in illis optimis membranis, *g* pro *c*, *vatiginans* pro *vaticinans*, et multa hujusmodi, *Maxi*, *Mædi*, *citur.* *Mædi* populus Thraciæ: reliqua divinare nequeo. *Salm.* Pal. 2. ac 3. *Apud hos maxime Thracum*, quomodo et e. v. Verum 1. habet literis capitalibus ANTE ASSE REGUM MAXIME DICITUR DESCIVERANT ILLE *Barbarus et signis &c.* ex quibus me non expedio. *Grut.* Hunc locum corruptiss. esse viderunt omnes, sed qui restitui possit nondum potuerunt pervidere. Pall. Lips. Ryck. *Apud hos Thracum maxime populus desciverat.* Lipsium notat Nansius hinc finxisse *Sub hos*, hoc est, Post hos. Sed hoc non est Lipsianum. Salm. scribit in Naz. *Ante* ASSE REGUM *maxime desciverat: ille barbarus;* præfatus aliquot populorum Thraciæ nomina sub ista latere balbutie, quæ exclusus angustiis temporis nunc non possit e latebris eruere. Vide tamen an mihi Apollo fuerit propitius et bona mens in vera lectione hujus loci e vestigiis veterum codd. restituenda. Non multorum Thraciæ populorum nomina, sed unius tantum populi nomen, intercidisse ostendit *populus desciverat.* Si de omnibus Thraciæ populis locutus esset, dixisset *Thraces*, ut paullo post, 'Daci,' ante 'Dalmatæ,' aut *Thracum populi.* Certum utique est latere populi Thracici, qui tum desciverat, nomen. Legend. itaque censeo: *Bessi Thracum maximus populus desciverat.* Dio Cass. lib. LIV. ubi de hoc bello agit, et narravit Vologæsum Thracem Bessum sacerdotem Bacchi hujus belli auctorem esse, subjicit non longe post: Λούκιος Πείσων ἐκ Παμφυλίας, ἧς ἦρχε, προσετάχθη σφισί. καὶ προσαναχωρησάντων οἴκαδε τῶν Βησσῶν, ἐπειδὴ ἐπυνθάνοντο αὐτὸν προσιόντα, ἔς τε τὴν γῆν

αὐτῶν ἀφίκετο, καὶ, ἡττηθεὶς τὸ πρῶτον, ἀντεπεκράτησε, καὶ ἐκείνην τε καὶ τῶν προσχώρων τῶν συνεπαναστάντων σφισὶν ἐπόρθησε: *Contra hos L. Piso, qui tum Pamphyliæ præerat, bellum gerere jussus est. Cujus adventu præcognito cum recessissent Bessi, ipse in eorum regionem exercitu adducto, primo prælium sinistrum fecit, deinde recuperata victoria Bessorum et circumjacentes agros eorum, qui defectionis socii fuerant, vastavit.* Corruptionis vulgatorum librorum hæc videtur origo. Ex præced. vocula *fundebat* ultima syllaba a scriba fuit geminata, et vocabulum gentis Thracicæ ignotum descriptoribus cœpit quoque vitiari, ex *fundebat at bessi* natum est *fundebat: a te se* et *a te asse*, quod cum nullius esset sententiæ, natum est illud vulgatum *fundebat ante hos*, et in aliis *fundebat apud hos.* Pro *maxime* jam in aliis edd. *maximus* legitur rectius, quod et Anna Tanaquilli Filia probat. Quam prodigiose vitiata sint nomina gentium, montium, oppidorum, non ignorant ii qui vett. codd. inspexerunt. Sic paullo post in Ryck. et aliis Mss. legitur *inde ceteros percurrit etiam factos*, pro *inde Tencteros percucurrit et Cattos.* Græv. Huic conjecturæ valde obstat, quod Dio tum plures Thraciæ populos defecisse dicit. Et Vell. II. 98. ' Atrox in Thracia bellum ortum, omnibus ejus gentis nationibus in arma accensis.' *Apud hos* etiam Ryck. Toll. Voss. 3. et Duisb. deinde *maxime strogum populos* Duisb. *maxime Thracum* Flor. *populos* etiam v. e. *desciverant* Naz. et Flor. *Maximus* est in Edd. post primam. Is. Voss. hic scripserat: '*Anteas et Threcum*] *Anteas*, seu, *Ateas*, crebrum ap. Thraces nomen.' Perizonius, forte simpliciter legend. *Antea Thracum.* Jord. *Thraces antea sæpe, tunc tamen Rometalca regnante sibi a Romanis desciscunt.*

Ille barbarus et signis militaribus, &c.] Ceteræ quoque gentes cum cernerent, præcipuas Romanorum vires in ordine disciplinaque militari consistere, institutum eorum imitatæ sunt. Exemplum est Syphacis, ap. Liv. 24, 48. Sic Germani, ap. Tac. 2, 45, 3. Tacfarinas, ap. eund. 2, 52, 4. Deiotarus, ap. Cic. ad Att. 6. 1. et Phil. 11, 13. item ap. Hirt. Bel. Alex. cap. 32. Scythicæ gentes, in Hist. Misc. 12, 19. Tigranes, et Mithridates, in Olymp. Descriptione, subjuncta Eusebio Scalig. p. 340. p. 1. *Freinsh.*

A Pisone perdomiti] Meminerunt Dio, lib. 54. p. 624. et Vell. 2, 98. Item Zonaras, tom. 11. p. 165. *Fr.*

§. 18 *Cotisonis*] Et Daciæ regem facit hunc Horatius, in C. 3. 8. sed si quis cognoverit, quæ de Dacis, Getis, Mysis, scripserunt Strabo, Plin. Dio lib. 52. ext. non dubitabit, ut arbitror, quin hic Cotiso Dacorum, Cotiso sit Getarum rex, cui Octavianum Augustum filiam suam Juliam despondisse primum, et ejus filiam sibi quoque invicem in matrimonium petiisse, dicit Marc. Antonius, ap. Suet. Aug. 63, 5. *Vinet.* Forte promiscue usurpata fuerint antiquis hæc nomina. ' Daci ' enim ' quoque soboles Getarum sunt,' inquit Justin. 32, 3, 16. *Freinsh.* Pal. 1. *Contisonis.* Duisb. *Conscisonis.* Fran. *Consosonis:* v. e. *Conscisionis.* Perizonio melius videbatur esse, *Daci montibus inhærentes Cotisonis r. i.*

Danubius junxerat ripas] Naz. Schedæ, *vinxerat ripas:* sed *junxerat* verum est: alii, *vinxerat ripa;* et pro *decurrere, discurrere:* mox *et viciniam populari*, non *vicina*, ut vulgo. *Salm.* Ed. princeps, ut et aliæ aliquot *discurrere;* quomodo et Pal. 2. qui præterea *vinxerat:* quod ultimum quoque in 1. ac 3. *Grut.* Malebat Lipsius *discurrere*, quomodo et in Naz. scribi notavit Salmasius. Sed cum in montibus Dacos hærere paullo ante dixerit Florus, aliorum codd. lectio non est removenda; *decurrere* enim est, ex montibus descendere et

planas terras infestare. *Græv.* *Vinxerat* etiam Voss. 1. 2. ‘Vinxi,’ ‘junxi,’ et alia horum verborum tempora sæpe permutari observarunt multi ap. Drakenb. ad Sil. VIII. 487. Add. Heins. ad Ov. M. XIV. 666. IV. F. 224. et 681. et III. Tr. 10. 25. Forner. II. Rer. Quotid. 9. Scalig. ad Varr. I. R. R. 59. Vorst. ad Val. M. II. 9. 6. et Wass. ad Sall. Cat. LVIII. et Jug. IX. Hic verum est *junxerat*, quod habent alii scripti, et v. e. Ov. quidem III. Tr. 10. 25. de frigore: ‘Quid loquar, ut vincti concrescant frigore rivi?’ Et alii ap. cl. Cannegiet. ad Avian. XXIX. 2. Sed hic melius dicas *junxerat*, quam *vinxerat*: nam ripæ glacie junguntur, quasi ponte. Plin. Paneg. XII. ap. Rupert. ‘Quum Danubius ripas gelu jungit.’ *Discurrere* Salm. non adnotavit e Naz. Est ita in Pal. 2. Magl. Duisb. Fran. Voss. 1. 2. et v. e. sed perperam. Scriptor Bel. Alex. c. XLII. ‘Castella complura locis editis posita, quorum opportunitas castellanos impellebat ad decursiones faciendas.’ Virg. II. G. 497. ‘Nec conjurato descendens Dacus ab Histro.’ Retineo *vicina*.

§. 19 *Augusto*] Videtur abundare: quemadmodum mox, vs. 64. *Freinsh.* Vid. ad IV. 3. 5.

Ultra ulteriorem ripam] Eximius amicorum meorum Rob. Robertinus, malebat *in ulteriorem*, nam sequitur ‘citra præsidia constituit.’ Videatur tamen Florus more suo victoriam Romanorum extendere, et non ultra flumen tantum submotos dicere Dacos, sed ex sua quoque ripa pulsos. *Freinsh.* Suet. Aug. XXI. ‘Germanos ultra Albim fluvium submovit.’ *Dilatam* Daciam dicit, ad tempora Trajani scil. Vid. Rupert.

§. 20 *Patentibus campis inequitant*] Sarmatarum gens equestris hodieque, pugnis pedestribus non perinde idonea. Tac. H. I, 79, 5. ‘Mirum dictu, ut sit omnis Sarmatarum virtus velut extra ipsos: nihil ad pedestrem pugnam tam ignavum; ubi per turmas advenere, vix ulla acies obstiterit.’ *Freinsh.* Horat. II. C. 9. 23. de Gelonis, gente Sarmatica, ab Augusto victis: ‘Intraque præscriptum Gelonos Exiguis equitare campis.’

Nihil præter nives rarasque silvas] *Raræ silvæ* non nisi duplici significatione accipi possunt: primum, pro infrequentibus et non multis: deinde, pro iis, quæ raras habent arbores, quibus opponuntur *artæ* et *densæ*. Tac. Agr. XXXVII. ‘Ni Agricola, sicubi artiora erant, partem equitum dimissis equis, simul rariores silvas equitem persultare jussisset.’ Sic Suet. Aug. LXXIX. ‘raros dentes’ dicit, pro non conjunctis, sive inter quos plusculum intervalli et vacui spatii est, et Ov. M. VIII. 567. ‘raros canos.’ Sed mihi neutra significatio huic loco videtur convenire. Nam puto Florum his verbis inclementiam cœli, asperitatemque locorum, et, quæ cum his conjuncta est, paupertatem Sarmatarum voluisse indicare. Hæc autem sine adjecto illo *raras* intelligi poterant, nec quidquam ad ea demonstranda raritas silvarum, sive hoc, sive illo modo vocem *raras* interpreteris, facit. Itaque præfero, quod habet Jord. *præter nives, pruinasque, et silvas.* ‘Nives’ et ‘pruinæ’ sæpe conjunguntur. Vid. Cic. pro Sext. cap. V. 11. Catil. 10. et Liv. V. 2. et 6. Et hoc bene convenire in Sarmatiam, regionem Borealem, vel e Poëtis intelligi potest, qui ‘pruinis’ epitheta ab his regionibus adponere solent, ut ‘Scythicæ,’ ‘Geticæ,’ ‘Riphææ,’ et alia hujusmodi. Quod autem Florus hic ‘silvas’ Sarmatarum memorat, id non contrarium est ei, quod modo dixit, eos ‘patentibus campis inequitare.’ Nam etsi Sarmatia multis locis campestris est, tamen aliis quoque crebras magnasque silvas habet.

§. 21 *Germaniam*] Bella in Germania, auspiciis Augusti, a Druso gesta

scribit Livius libb. quatuor ultimis ab U. C. Strabo, lib. 7. in pr. Eutrop. et Oros. ubi supr. Val. M. 4, 3, 3. et 5, 5, 3. *Camers.*

Utinam vincere tanti non putasset] Meminisse debuerat, quod est ap. Thucyd. 6, 2, 15. 'Stultum esse aggredi, quos etiamsi vincas, retinere non possis.' Et ap. Sall. in Jug. xxxi. 'Majus dedecus esse, parta amittere, quam omnino non paravisse.' *Freinsh.* Adparet esse orationem ellipticam: Utinam non putasset tanti esse vincere Germaniam, quanti esse putavit: in qua hæc sententia est: Optandum fuisse, ut satis habuisset Augustus Germanos quoque, quemadmodum Dacos et Sarmatas, potius coërcere ac reprimere, quam vincere ac subigere: nec putasset labores gravissimorum bellorum, quæ ad eam vincendam suscepta sunt, compensari posse gloria, quæ ex ea subacta ad se reditura erat. Nam hæc est vis formulæ 'Tanti non est:' de qua vid. Gron. III. Obs. 17.

§. 22 *Cæsarem bis trajecto ponte Rheno quæsisse bellum*] Ryck. *Cæsarem bis transuetum pontem Renum quæsisse bellum:* forte Florus scripsit *Cæsarem bis transvectum ponte Rhenum quæsisse bellum;* hoc est, Cæsarem bis per pontem trans Rhenum quæsisse bellum. Sic ap. Claud. 'Transvehitur Tuscos.' Sed exspectandus aliorum bonorum libr. consensus. *Græv.* Recepta scriptura est in Flor. et Reg. Q. At Naz. Voss. 3. et Edd. B. S. P. *bis transvectum pontem Rheno:* ceteri s. et v. e. *bis transvecto ponte Rheno;* sed Pal. 1. *transacto* pro *transvecto.* Salm. in exemplari suo scripserat, legend. esse *bis transvectum ponte Rhenum.* Hoc eum deinde repudiasse adparet: fort. quod dubitabat, an, quemadmodum 'navibus flumen,' vel 'mare transvehi,' sic etiam *flumen ponte transvehi* dicerent Latini. De quo mihi quoque non constat. Mox Perizonius conjiciebat, *quæsisse istic bellum.*

In illius honorem] Sc. ne obtrectare parentis gloriæ videretur; quam etiam caussam fuisse Neroni, ne ex Britannia deduceret exercitum, refert Suetonius in Vita, 18, 1. Reprehensionem ea re incurrit Hadrianus, dimissis quæ Trajanus vicerat. Vid. Spartian. *Freinsh.*

Et factum erat] Recte Gron. *Et facta erat,* sc. provincia. *Græv.* Perizonius supplebat, id negotium.

Quam imperia, ferre potuissent] Aliter conceptum scriptumque in veteribus D. Naz. membranis, longe melius, si quid judicii habeo, hunc in modum, *si barbari vitia nostra, quam imperia, facere maluissent:* vetus ed. *maluissent* etiam retinet. 'Facere imperia,' 'facere jussa,' Latinum esse omnes facile mihi concedent: *vitia facere* etiam eleganter, hoc est, vitia imitari, et vitiis similibus inquinari. Hæc qui non intellexerunt, facile ad ea mutanda impulsi sunt, quæ minime capiebant. *Salm.* *Tam vitia nostra, quam imperia ferre potuissent*] Sic omnino Naz. exemplar, sic Pal. 3. nam 2. *si barbari tam vitia nostra quam imperia facere maluissent;* quod vel cæco pateat, esse stolidum interpretamentum sententiæ prioris; meliusque v. e. *ferre maluissent.* Sed nihil mutandum: nam idem dicit, quod Tac. Agr. 13, 1. 'Ipsi Britanni delectum ac tributa, et injuncta imperii munera impigre obeunt, si injuriæ absint: has ægre tolerant:' quod ibi *injuriæ,* hoc heic *vitia;* mea quidem opinione. *Grut.* Qui idem hoc dictum multis aliis egregie illustrat, in Discursibus ad Tac. cap. 51. Sic Frisii 'pacem exuere, nostra magis avaritia,' ait Tacitus, 'quam obsequii impatientes;' Tac. 4, 72, 1. *Freinsh.* Salmasius in exemplari suo eamd. scripturam e Naz. et Pall. adnotaverat, quam ex iisd. Gruterus. Itaque alias res agebat, quum hic tamquam e Naz. scribebat, quod in Pal. 2. qui Grutero secundus est, legebatur. *Ferre*

maluissent etiam Regg. Magl. Duisb. Berol. et Fran. Hoc ferri posset, si abesset *tam.*

§. 23 *Drusus*] De hoc Ov. Tr. 2. Virg. in fine Æn. 8. Horat. C. 4, 4. Scribunt Porphyrio, et Acron, Horatium quartum Carminum librum contra institutum fecisse in laudem Drusi Neronis, privigni Augusti, filii Neronis. Drusi mortem longo simul et eleganti carmine deplorat Ovidius, ad Liviam matrem scribens. *Camers.* Drusi gesta præcipua habes ap. Dion. lib. LIV. in A. U. C. 742. *Fr.*

Inde Tenctheros percurrit] *Percucurrit* in vett. vide quæ supr. notavimus. *Salm.* Cujus fidem hic sequimur. *Freinsh.* Vid. supr. IV. 2. 33. [Duisb. et v. e. legere *factos* pro *Cattos* notat Dukerus.]

Nam Marcomanorum spoliis] Dio, pr. lib. 55. 'Drusus ad Albim usque perrexit: hunc cum frustra conatus esset transire, trophæis constitutis recessit.' Igitur Marcomani tum temporis ad Albim coluerint: quod et ex Tacito colligas, G. cap. 42. *Freinsh.* *Nam* quid h. l. faciat non exputo. Nihil enim præcessit, cujus hic ratio redditur. Scribendum *Jam*, qua vocula solent uti in connexionibus, ut superius, et pluribus ad Justin. ostendi. *Jam* frequenter in *nam* degeneravit. Dein non concoquo *insignia spolia*, nec qui Latine scit feret hanc locutionem. Scripsit Florus: *Jam Marcomannorum spoliis insignem quendam editum tumulum in tropæi modum excoluit*, ut superius II, 17. 'Insignia trabeis et fascibus nostris, quæ ceperat, in montibus suis tropæa fixit.' Just. VI. 8. 'Nec postea virtutibus, sed cladibus insignes fuere.' *Græv.* Neutra harum emendationum placebat Perizonio; qui 'Nam' etiam mox n. 26. eadem significatione poni, et spolia insignia maxime ad tropæa legi solita, scripserat. De illo vid. etiam supr. ad proœm. Lib. I. n. 2. De his eumd. Perizon. Animadv. c. VII. p. 239. *Insignem* etiam ideo non necessarium videtur, quia id satis ex eo intelligi potest, quod 'editum' dicit.

Editum tumulum] Vid. notata supr. 2, 17, 16. *Freinsh.* Tac. II. A. 18. 'Miles in loco prælii Tiberium Imperatorem salutavit, struxitque aggerem, et in modum tropæorum arma, subscriptis victarum gentium nominibus, imposuit.' Paullo post Salmasius pro *Si* in *Sicambros* scripserat *Sy*, sed sine indicio libri. Heinsius ad Ov. I. Amor. 14. 49. et ad Claud. IV. Cons. Honor. 446. veram hujus nominis scripturam censet esse *Sygambri;* Lipsius I. Ant. Lect. 6. *Sugambri ;* Alting. in Notit. Germ. Infer. *Sigambri.* Nam derivat a 'Sigo' fluvio. Add. Ryck. ad Tac. II. A. 26. et Cellar. Geog. Ant.

§. 24 *Viginti centurionibus crematis*] Ita capiendus Tacitus, de iisd. gentibus, 1, 61, 6. 'Lucis propinquis barbaræ aræ, apud quas tribunos ac primorum ordinum centuriones mactaverant.' Simile est exemplum Tarquiniensium, ap. Liv. 7, 15, 10. *Fr.* *Bellum sumere* usitatum veteribus genus loquendi. Sall. Jug. XX. 'Prius tamen omnia pati decrevit, quam bellum sumere.' Et ib. LXXXIII. 'Omne bellum sumi facile, ceterum ægerrume desinere.' Add. Liv. XXXVI. 2. et XXXVII. 10. Burm. ad Petron. LXXXIX. et Wass. Indic. Sic 'sumere Prælium,' de quo Casaub. ad Suet. Cæs. LX.

Adeo certa victoriæ spe] Quæ tamen multos fefellit: vid. supr. 3, 7, 3. *Freinsh.*

In antecessum] Ut 'antistare' pro, antestare, dixerunt veteres, ita *anticessum* semper exaratum reperimus in optimis et vetustissimis D. Nazarii membranis: sic et 'anticessor' ἀρχαϊκῶς pro, antecessor: unde et ap. Hesych. ἀντικένσωρ, pro eodem: 'pertisus' pro, pertesus, aliud est, ut loquebatur Scipio ille Africanus:

idem ille *rederguisse* per *e* literam enuntiabat, teste Pompeio, non *redarguisse:* perperam in illo loco Viri doctiss. *redarguisse* legunt, cum potius sit scribend. *rederguisse*, ut jam diximus: sed de his pluribus alias disputabimus. Hoc eod. loco *diviserint* malim ex vet. libro: *adeo certa spe victoriæ, ut prædam in anticessum pactione diviserint.* Salm. Quod mox 'retrorsum,' supr. II. 4. 5. est 'aliorsum.'

§. 25 *Ipsosque præda divisit*] Num quis est, qui nos docere possit, quid sit *præda dividere et vendere?* Nugæ. Ante multos annos docui legendum esse *prædam divisit:* quod etiam Lips. et N. Heins. viderunt. Hic si mavis, inquit, scribi possit *postea in prædam.* Sed ego præfero *ipsos prædam divisit:* ut ap. Justin. 'Redemtionis pretium arma poposcit.' Hac ἐπεξηγήσει quid est ap. Florum frequentius? *Græv.* Perizonius putabat etiam legi posse *prædæ*, vel *in præda.*

§. 26 *Per Albim*] Hæc, aliaque, de Germanicis rebus, copiose explicat Cluverius. Albis porro terminus erat imperii, aut potius nominis Romani: eum enim id temporis non transcenderant. Strabo, lib. 7. p. 203. nisi forte, ut statim retrocederent, quod videtur innuere Tacitus, 4, 44, 5. Ceterum retinendis provinciis firmissima vincula sunt fluvii: quorum commoda tangit et Noster supr. 3, 11, 7. 'Jam primum, qui solus et subvehere commeatus, et munire poterat, a tergo relictus Euphrates.' *Freinsh.* Ryck. *Albium.* Sic et aliorum scriptorum libri veteres. *Græv.* In Ryck. si recte vidi, est *Alabium.* In Duisb. et v. e. *Albium.* Salmasius quoque ita adnotarat, sed non designato libro.

Per Rheni quidem ripam] Hæc igitur origo urbium oppidorumque, quæ hodieque in Gallica ejus ripa visuntur, crebra et præclara. De quibus multa scitu digna jucundaque modo laudatus Cluverius. Cur autem tantum castrorum numerum ibi posuerit Drusus, rationem haurias ex illis Taciti, 4, 5, 2. 'Præcipuum robur Rhenum juxta, commune in Germanos Gallosque subsidium, octo legiones erant.' *Freinsh.* 'Dirigere fines' et 'limites agrorum' sæpe dicunt Rei Agrariæ Scriptores. Sed pro 'dirigere castella' Livius aliique ejus ætatis potius dixissent 'munire' et 'struere.'

Bononiam et Gesoriacum] *Bonam et Gesogiacum*, in libris scriptis: sed quodam cap. nostrorum Miscellaneorum multa ad hunc locum scripsimus, quæ hic non repetam. *Salm.* *Bonnam et Gesoniam cum*] In magna librorum et hominum doctorum de his locis pugna, tutissimum videbatur rescribere, quod pluribus Mss. firmaretur. Ceterum accedo plane sententiæ Cluverii, qnum de Germania antiqua, 2, 13, et 17. prodit, *Bonnam et Magontiacum*, legendum hic esse: ad dubium enim, quod ex phrasi *ponte jungere* Vinetus movet, dixerim, separatim hæc esse intelligenda: Bonnam ponte junxit, et Magontiacum ponte junxit, h. e. pontem et hic ædificavit et ibi. Sicut 'committere' supr. 1, 4, 2. uni 'Tiberino' tribuitur. Ap. Scalig. in Notit. Galliæ, voce *Itius*, legitur *Gessoriacus* et *Bononia.* Freinsh. *Bonnam et Gesoriacum cum pontibus junxit*] Hanc scripturam quamvis contaminatam retinet quoque cum multis aliis Ryck. Sed nullus dubito quin recte viderit Cluverius ille eruditus legendum esse *Moguntiacum.* Gessoriacum, Icius portus, qui postea Bononia dicta, in ultimorum Morinorum littoribus sunt, et longe a Rheno remota. *Græv.* Naz. *Bonam et Gesogiam cum p. j.* a quo in hoc abibant Pall. quod *Gesoniam* habebant. Ita in exemplari suo scripserat Salmasius; hic in Naz. *Gesogiacum* esse dicit; Gruterus *Gesoriacum.* In Ryck. non est *Gesoriacum,*

sed *Gesonium cum.* Et sic plerique alii scripti cum ed. V. et A. *Genosiam* Voss. 2. et aliæ edd. vett. *Geroniam* Voss. 1. *Gessoniam* Voss. 3. *Bonam* habent Naz. Pall. Ryck. Duisb. Fran. Voss. et pleræque edd. vett. Et hoc et *Bonnum* in suis invenit Vinetus. Quid in iis pro *Gesoniam cum* fuerit, non dicit. Sed primus, quod quidem sciam, edidit *Gesoriacum*, quod ab eo accepit Gruterus, et revocarunt Amstelodamenses, quum Freinsh. et Græv. edidissent *Gesoniam cum. Geldubam cum* quod est in Ed. Plaut. Stadii, nusquam alibi inveni. Ex omnibus, quæ huc adferuntur, conjecturis, verosimillima mihi videtur Hadr. Valesii, Cellario II. Geog. Ant. 3. probata, *Bonnam et Novesiam*, vel *Novesium, pontibus junxit.* Sed non recte contra Freinsh. disputat Cellarius, non Latinum esse *urbes cum pontibus jungere*, pro, ædificare pontes apud urbes. Nam Freinsh. non putat relinquendam esse præpositionem *cum*, sed sequitur conjecturam Cluverii *Bonnam et Moguntiacum pontibus junxit;* quod eod. modo dicitur atque id, quod substituit Valesius. Et eadem illa, quibus conjecturam Valesii supplet Cellarius, Bonnam et Novesium Transrhenanæ terræ pontibus junxit, etiam ad Cluverianam supplendam adhiberi possunt.

§. 27 *Invium atque inaccessum*] *Invisum atque inaccessum:* ut legend. jam pridem observarunt eruditissimi Viri. *Salm.* *Invisum*] Non dubitavi admittere scripturam veteris nostræ ed. cum eam roborarent Mss. Vineti [habet ita nostra quoque vetus]: *Invisum* enim etiam id, quod nunquam antea vidimus: vulgabatur prius, *Invium:* quomodo nec ullus Palatinorum. *Grut.* *Invisum* etiam ceteri s. et edd. vett. demta Ald.

Alia terra] Tac. H. 1, 45, 1. 'Alium crederes senatum, alium populum.' *Freinsh.*

§. 28 *Non per adulationem*] Nondum enim invaluerat iste morbus, ut qui gentem aliquam non bello modo, sed ne prælio quidem vicerat, protinus eam indueret nomini: sicut posteriores principes, ex gentium non dico victarum, sed ne visarum quidem vocabulis, 'Parthici,' 'Germanici,' 'Gothici,' &c. audivere: quod ipsum etiam Aureliano fortissimo imperatori indignum visum est: propterea 'quum illum Carpicum senatus absentem vocasset' [quamvis Carpos vicisset], 'mandasse illico fertur: Superest, P. C. ut me etiam Carpisculum vocetis.' Non abstineo manum, quin Valerii Maximi verba, 2, 8, 5. adscribam: 'Probentur nunc cujuslibet gloriæ cupidi, qui ex desertis montibus, myoparonumque piraticis rostris, laudis inopes, laureæ ramulos festinabunda manu decerpserunt.' *Idem.*

Defuncto ibi fortissimo juvene, ipsi, quod nunquam alias, Senatus cognomen ex provinciu dedit] Cogitaram olim *ipsi* delend. esse, et scribend. *defuncto juveni:* sed postea meliora doctus a Viro doctissimo et mihi, dum supererat, amicissimo, Francisco Vavassore, cujus ego judicium ac nitorem semper sum admiratus, ut emendatæ dictionis Latinæ candore et subtilitate neminem nostræ memoriæ illi præferam, sententiam mutavi. Is enim in libello postumo de Vi et Usu quorundam Verborum, docuit non nunquam absoluto ablativo casus alios jungi; exemplo Ciceronis pro Sextio: 'Consules statim, me perculso, ad meum sanguinem hauriendum, et spirante etiam republica, ad ejus spolia detrahenda advolarunt.' *Græv.* Est ibi c. XXIV. Non volo nunc quærere, an hic locus satis valeat ad tuendum genus loquendi, quo Florus utitur; sed puto alia aptiora ad id defendendum inveniri potuisse. Cur Grævio scriptura vulgata primum vitiosa visa fuerit, causam hanc fuisse arbitror, quod Latini non solent uti ablativis abso-

lutis participiorum, quum verbum sequens alium casum exigit. Sed non desunt exempla in contrarium, e quibus liquet Florum sine reprehensione ita potuisse loqui, atque etiam tuto pronomen *ipsi*, quo tamen nonnihil mollitur, quod hic durius esse videtur, omittere. Liv. I. 8. 'Quod ex duodecim populis communiter creato Rege, singulos singuli populi lictores dederint.' Idem XXXIV. 9. 'Præsenti Fabio, atque ipso comitia habente, consulatus continuatus:' XXVII. 5. 'Mutine, et si quorum aliorum merita erga Pop. Rom. erant, in Senatum introductis, honores omnibus habiti:' XXIX. 29. 'Militante eo pro Carthaginiensibus in Hispania, pater ejus moritur:' etsi ibi Gronov. mavult Militanti pro: et 34. 'Carthaginienses ala equitum amissa, alio equitatu per novum delectum comparato, Hannonem præficiunt:' XXXII. 38. 'Paucis principum tumultum inter primum elapsis, eorum absentium direptæ fortunæ.' Suet. Tib. XXXI. 'Iterum censente, ut Trebianis legatam in opus novi theatri pecuniam ad munitionem viæ transferri concederetur, obtinere non potuit.' Justin. XI. 7. 'Iterato quærentibus de persona Regis, jubentur eum Regem observare.' Vid. quæ adnotantur ad Justin. II. 3. VIII. 5. Nec tamen contemnenda est conjectura Perizonii pro *ipsi* legentis *ipse;* ut hoc Druso, tamquam extraordinarium aliquid, contigisse dicat Florus, quod *ipse* Senatus ei hoc cognomen decrevit. Nam Senatus cognomina e gentibus victis dare non solebat; sed vel victores ipsi ea sibi pro arbitrio adsciscebant, vel consensu vulgi, aut ab adulatoribus imposita accipiebant. Vid. supr. III. 6. 5. et Liv. XXX. 45. Et *ipse* erat in Pal. 2. et est in Voss. 1. idque etiam a prima manu habuerat Magl. sed deinde mutatum fuerat in *ipsi.*

Quod nunquam alias, senatus] Ita v. e. nam seqq. *quod nunquam alteri.* Vinetus utrumque admisit, *quod nunquam alias alteri, senatus:* inepte: et alioqui stant a prima scriptura Pall. tres. *Gruter.* Illa verba *quod nunquam alias* interpretor de cognomine Germanici. *Freinsh. Alias* o. s. et v. e. sed Pal. 2. *ipse quidem non alias Senatus.*

Cognomen ex provincia dedit] Ov. F. 1, 597. 'Et mortem et nomen Druso Germania fecit.' Non autem ipsi tantum, sed simul etiam filiis datum est. Dio princ. libri 55. Quemadmodum 'Britannici' nomen, et Claudio Imp., et ejus filio, ap. eund. Dion. lib. LX. *Freinsh.*

§. 29 *Difficilius est provincias obtinere, quam facere*] Ead. sententia supr. 2, 17, 8. Vid. Camerarium in Subcisivis, 1, 2. et 2, 50. Gruterum Discurs. ad Tac. 18, et 25. Grotium, de J. B. et P. 3, 15. Notum est illud Ovidii: 'Non minor est virtus,' &c. *Idem.* Ryck. Berol. Duisb. et v. e. *retinere.* Non est cur recedatur a vulgata. *Jure* est, elementia imperii, sive, ut Cic. XV. Fam. 1. 3. 4. 'mansuetudine, æquitate, et continentia.' Contraria sunt 'acerbitas et injuria imperii.' Ib. Ep. I.

§. 30 *Victi magis, quam domiti*] Fabianus, ap. Sen. Suas. 1. 'Memento, Alexander, matrem in orbe victo adhuc magis, quam pacato, relinquis.' Curt. 6, 3, 19. 'Eodem prælio domitas esse [gentes], quo victæ sunt.' *Freinsh.*

Suspiciebant] Quidam impressi, *susceperant.* Naz. codex [et I. q.], *suscipiebant:* ut putem omnino legend. *suspiciebant,* velitque reveritos magis mores bonos Romanorum, quam vires et arma: non negaverim quidem alteri scripturæ suum esse sensum: sed interim non intelligo, quid sit *suscipere arma;* vixque etiam quid, *suscipere mores.* Grut. Ejus judicium, quod meam etiam conjecturam (sic enim ante visas illius notas scribend.

putaveram) firmat, secutus sum: ita supr. 1, 26, 5. ‘Verum in his ipsis seditionibus principem pop. non immerito suspexeris.’ Sic etiam puto legend. in Ov. Amor. 3, 8, 1. Augustin. in Inscriptione Epist. LX. et aliis. *Freinsh.* *Suscipiebant* etiam Ryck. Flor. Voss. 3. et pleræque Edd. Ceteri s. et v. c. *susceperant.* Nihil certius est emendatione Gruteri, quam post Freinsh. merito in contextum receperunt Anna, Græ-vius, et Amst. Et hæc facile permutantur. Sic in C. Nep. Dion. I. vulgo editur *susceperunt*, pro *suspexerunt.*

§. 31 *Superbiam*] Supr. 1, 7, 4. ‘Superbia crudelitate gravior est bonis.’ Pacatus, Panegyrico cap. 20. ‘Majores nostros ita pertæsum est arrogantiæ, ut graviorem semper putaverint servitute contemptum, ejusque impatientia sint coacti post bellatores Tullos, Numasque sacrificos, et Romulos conditores, regnum usque ad nomen odisse. Denique ipsum illum Tarquinium execratione postrema, hoc damnaverunt maledicto; et hominem libidine præcipitem, avaritia cæcum, immanem crudelitate, furore vecordem, vocaverunt Superbum, et putaverunt sufficere convicium.’ Servius, ad Æn. 11, 15. ‘Ap. majores superbia ingens facinus fuit, adeo ut Tarquinius pro multis sceleribus Superbi nomen acceperit.’ Nec istud Senecæ, de Clement. 1, 10, 4. quamvis ad principes magis, ad solos principes, pertinet: ‘Contumeliæ acerbiores solent esse, quam injuriæ.’ Ex qua sententia simul intelligere possis, quod differant ‘contumelia’ et ‘injuria:’ nam JCti confundunt et pro iisd. habent l. 1. de Injur. ‘Specialiter autem injuria dicitur contumelia.’ Sed Seneca accurate distinguit, ut et de Constant. Sap. 2, 4. ‘Tutus est sapiens, nec ulla affici aut injuria aut contumelia, potest.’ Differentiam porro horum explicat Id. de Constant. Sap. ut ‘contumelia’ sit eorum, ‘quæ non lædunt, sed offendunt:’ quod per exempla quoque explicat in fine dicti libelli. Vid. plura in Indice. ‘Contumeliæ’ vocabulum Germanice reddimus *Schimpff;* ‘injuriæ’ proprium non invenimus. *Freinsh.* Ad superbiam illius pertinet, quod scribit Vell. II. 117. eum existimasse Germanos esse homines, ‘qui nihil præter vocem membraque haberent hominum.’ ‘Libidinem’ Anna interpretatur avaritiam. Videtur ita posse sumi: nam ‘libido’ in universum ‘continentiæ’ opponitur. Vid. Cic. IV. Verr. 52. II. Catil. 11. et pro Leg. Manil. 13. 14. 23. Et Vell. l. d. Varum ‘non fuisse contemtorem pecuniæ’ dicit. Rupertus de libidine Venerea accipit. Hæc est nota et usitata hujus vocis significatio. Sed fortassis nemo veterum de hac libidine Vari quidquam prodidit. Dio LVI. 582. scribit, Germanos ante moderato imperio a Rom. habitos, et paullatim non sentientes ab iis ad mores suos adductos fuisse: sed Varum eos subito transformare, et tamquam bello domitis ac servientibus imperare, et pecunias imponere cœpisse.

Haud secus quam sævitiam] Nemo sævitiam objecit Varo. Quin sic describitur a V. Paterculo ejus ingenium, ut quam longissime ab hoc crimine videatur esse remotum. ‘Varus Quinctilius,’ inquit, ‘illustri magis quam nobili familia, vir ingenio mitis, moribus quietus, ut corpore et animo immobilior, otio magis castrorum, quam bellicæ adsuetus militiæ.’ Itaque legend. censeo, *libidinem ac superbiam haud secus quam segnitiam.* Et sane seqq. hoc comprobant. Nam securitatem ejus et segnitiem redarguit, et clarius Velleius eod. loco: ‘Simulantes fictas litium, &c. in summam socordiam produxere Quinctilium, usque eo, ut se prætorem urbanum in foro jus dicere, non in mediis Germaniæ finibus exercitui

præesse crederet.' *Græv.* *Segnitiem* Vari etiam Velleius memorat II. 118. 'Arminius segnitie ducis in occasionem sceleris usus est.' Nec tamen quidquam mutandum arbitror. Nam Florus loquitur de rebus, quæ Germanis, hominibus servituti minime adsuctis, intolerabiles erant, et quarum indignitatem non ferentes ad arma ierunt. Inter has autem non potest dici fuisse *segnities* Vari, quæ rebellionem molientibus optanda potius, quam odio habenda erat. Itaque etiam ea, ut Velleius auctor est, tamquam consiliis suis opportunissima, usi sunt. Ryck. *scevitiam*. Oros. VI. 21. 'Mira superbia atque avaritia in subjectos agens.' *Sævitiam* quidem nemo objecit Varo; sed eo referri possunt, quæ paullo ante e Dione adnotata sunt, et quod paullo post dicit Florus, 'Sæviora armis jura:' ubi Voss. 2. perperam habet *segniora*.

Ausus ille] Sigonius III. de Ant. Jur. Prov. 13. putat Florum ideo dicere 'ausus,' quod Germania nondum in provinciæ formam redacta erat, et Proconsules non consuessent hostibus jus dicere, nisi postquam pacati, et in provinciæ formam redacti erant. Eum sequitur Stadius; sed refellit non levibus rationibus Gruchius in Respons. ad Poster. Sigonii Disputation. §. 16. Et tamen Idem perperam Flaminino in Macedonia hibernanti tribuit, quod Liv. XXXIV. 48. eidem Elatiæ, quæ Phocidis erat, in hibernis agenti. Florus verbo 'ausus' notat, opinor, securitatem Vari, qui, quod Velleius dicit, inter Germanos nondum pacatos egerit, 'velut inter viros pacis dulcedine gaudentes,' et 'se Prætorem urbanum in foro jus dicere, non in mediis Germanorum finibus exercitui præesse' crediderit. Unde et mox Florus 'fiduciam' et 'securitatem' illius notat. De conventibus in Provinciis vid. Sigon. II. de Ant. Jur. Prov. 5.

Et in castris jus dicebat] Sic ed. Stadiana, quomodo hæc verba citantur etiam Sigonio, de Antiq. Jur. Prov. 3, 13. Alii habent *et in castris* (aut *in castos*) *se direxerat:* nullo sensu. *Freinsh.* *In castris jus dicebat* est e conjectura vel Stadii, vel cujuscumque alterius, quam post Freinsh. omnes receperunt, tamquam certissimam. Sed eam neque scriptus ullus, neque antiquitus editus liber adjuvat. Naz. *in castos ita se direxerat:* ceteri o. s. et e. *in castris se direxerat*, nisi quod in Ryck. Fran. et Ald. est *dixerat*. Ger. Vossius hic, non improbante Isaaco, conjecerat *in castris sedem erexerat*, i. e. sellam curulem, quæ erat jus dicentis. Nec tamen rejiciebat scripturam vulgatam, sed eadem sententia exponebat, qua ad Vell. II. 118. ita direxerat actiones suas, quasi violentissimi hostes jure possent mulceri. Hæc interpretatio placet Ruperto et Ryckio, quorum hic illius confirmandæ causa adscripserat verba Quintiliani X. Inst. Orat. 1. in fin. 'Ad ea se quisque effingenda dirigebat, quæ poterat.' Non valde probo illorum sententiam. Primum, quia 'dirigere se' pro, actiones suas instituere, est insolens genus loquendi. Nec locus Quintiliani eos multum juvat: in eo enim non absolute dicitur 'dirigere se,' sed 'dirigere se ad aliquid,' i. e. sibi aliquid proponere, et in eo operam ponere, et elaborare. Et sic rursus Id. loquitur XII. Inst. Orat. 3. 'Qui quum se ad id, quod est optimum natura, direxerit.' Deinde, quod, etiamsi 'se dirigere' ea significatione diceretur, qua illi volunt, tamen addendum fuisset 'ita,' ac dicendum *in castris ita se direxerat:* quam particulam etiam Cod. Naz. habet. Tolerabilis est conjectura *in castris jus dicebat*. Nec tamen eam in contextum admittendam putavi: quum neque ullius libri veteris auctoritate nitatur, et ab aliis doctis improbetur, atque insuper ali-

quid scabri in oratione relinquat. Nam, ut recte animadvertit Anna, non bene procedit oratio, nisi pro *dicebat* legatur *dicere*.

Et lictoris virgis] Forte *lictoriis virgis*. Certe *et* illud abundat, quod aliæ edd. in priorem locum rejecerunt, *et barbarorum lictoris*. Freinsh. Salmasius et circumscripserat virgulis, ut sæpe alias voces, quas in libris suis non invenerat. Et tuto omitti potest, quum neque in ullis scriptis, præterquam in Voss. 1. et 2. neque in Edd. V. S. et J. legatur.

§. 32 *Rubigine oblitos*] *Obsitos*, in altero Pal. *Salm.* N. Heinsius scribi jubet ex Palatino: *rubigine obsitos enses*. Sic enim loquuntur Latini. Mox idem ex Naz. in quo habetur *inertesque ererent equos*, legend. vidit *inertesque quererent equos: que* scilicet iterandum erat. *Græv.* *Obsitos* etiam Flor. et Magl. quod præferend. videtur: et sic edidit Grævius. Nam *obsita* sunt, quæ ipsa ex sese situm ac sordes contraxerunt: *oblita* autem magis, quæ ab aliquo tincta, aut peruncta sunt. Vell. II. 126. 'Sepultæ ac situ obsitæ civitati.' Liv. XXIX. 16. 'Obsiti squallore et sordibus.' Prudentius tamen Peristeph. Hymn. in Laurent. 379. 'Os oblitum noctis situ.'

Inertesque mærerent equos] Optimus liber, *inertesque ererent equos*: nihil melius possum, quam *mærerent:* quod ex prima ed. reposuit Vir doctiss. J. Gruterus, cum in aliis edd. esset *cernerent*. Salm. Non aliter erat in v. e. nisi quod illa *mererent:* ceteræ edd. perperam hactenus protulerunt *cernerent:* medium restat quoque in Pal. 2. ac 3. nam 1. *ererent*. Grut. Vetus ed. mea *cemerent:* esset *gemerent*. Freinsh. Grævius et Amst. ediderunt *quererent*. Non scio, quid sit *quero*. Nam Heins. haud dubie *quererent* voluit accipi pro *quærerent*, vocali pro diphthongo posita, ut solet in Mss. Tollius e Magl. et Berol. scripserat *mærerent*, sed credo in his quoque fuisse *mererent*, pro *mærerent*, ut in Duisb. et v. e. In Regg. erat *merente*, neglecta geminatione syllabæ *re*, et ultima litera a capite vocis sequentis adsumta: nam Fran. *merent*. Ryck. et Flor. *haberent*. Voss. 2. *cernerent:* e 1. et 3. nihil adnotatum erat ad Ed. Flori, quæ habebat *mærerent*. *Cemerent* etiam Ed. P. pro *cernerent*, quod est in aliis vett. Edd. Non video cur *mærerent* retineri non possit.

Togas] Has enim sumebant in jurisdictione, saltem advocati, caussidici, et id genus: ut notat Lips. ad illa verba Plinii, in Paneg. cap. 65. 'Hostilemque terrorem, non armorum magis, quam togarum, ostentatione compescere.' Hinc tam sollicitus est Quintilianus in Oratore suo toga decore amiciendo, Inst. Orat. 11, 3. Hinc Apuleio fine lib. 10. appellantur 'togati vulturii:' 'vulturii,' quod litibus immineant, ut aves illæ cadaveribus: 'togati,' ab usu togæ. Vestem autem hanc valde exosam fuisse Germanis, clamant hæc Arminii in Segestum: 'Hominem Germanos nunquam satis excusaturos, quod inter Albim et Rhenum virgas, et secures, et togam, viderint;' ap. Tac. 1, 59, 5. *Freinsh.* De usu togarum in castris add. quæ scribunt Manut. III. Quæsit. per Epist. 1. et Schel. Dissert. VII. ad Polyb. Florum vere dicere 'sæviora armis jura' cognosci potest e Verrinis Ciceronis, e Liv. XXXI. 29. XLIII. 2. et Justin. XXXVIII. 2.

Arminio] V. e. et Mss. Vineti *Armenio:* quod cur non revocamus? sic sane etiam Pall. tres. *Grut.* Straboni quoque Lib. VII. Ἀρμένιος. Sed aliis Græcis Latinisque 'Arminius.'

§. 33 *Unum principum, conjuratione*] Ita v. e. nam Mss. Vineti, *unum principem, ducum conjuratione:* vulgg. *unum ducum conjuratione:* omnes male: nam et prima lectio visitur in omni-

bus Pall. *Grut.* Ex Mss. legerim: *virum principem, ducum conjuratione:* plures enim duces conjuraverant. Dio, lib. 56. p. 668. ‘Erant inter eos qui conspiraverant, ducesque insidiarum, et belli, quod tum conflabatur, præcipui, Arminius et Segimerus:’ historiam petes ex Tac. 1, 58. Vell. 2, 118. Strab. lib. 7. aliis. *Freinsh.* Solus Fran. *unum principem:* ceteri s. et v. e. servant vulgatum. Sed pro *commoveretur* habent *moveretur*, quod in Pal. 1. erat. Duisb. *moneretur.* Naz. Pal. 2. et Voss. 3. *commoveretur.*

§. 34 *Quum ille (o securitas!) ad tribunal*] V. e. *quum ille ad secures et ad tribunal*, non inepta quoque lectio, et præ qua alteram fere habuerim inferiorem, si sic quoque foret in Mss. sed non. Palatini certe alterum propugnant. *Grut.* Porro non putem, Florum alios annales sequi, quam reliquos auctores: quod enim non omnes circumstantias minutim persequitur, more suo, et lege compendii, facit. *Freinsh.* Duisb. quoque ut v. e. ‘Citare,’ verbum judiciorum, est voce præconis evocare. Vid. Brisson. v. Form. 470. Rittershus. et alios ad Phædr. I. Fab. 17. et IV. 17. Mox Reg. Q *undique castra invadunt, tres l. o.* ceteri vulgatum tuentur: sed Fran. pro *rapiunt* habet *intercipiunt.* ‘Rapere castra’ et ‘urbes’ Florus et alii sæpe dicunt. Vid. supr. II. 17. 6. Deinde Flor. *opprimunt.* Hoc non deterius habeo vulgato. Duæ postremæ literæ accedere potuerunt e voce sequente.

§. 35 *Eodem, quo Cannensem diem Paullus, &c.*] Id est, sequutus est exemplum Paulli, ac superesse noluit, exercitu occisione occiso. Inepte alii ex isto Flori loco eruere volunt diem cladis Varianæ; uti egregie ostendit carissimus animo meo Casaubonus ad Suet. Aug. cap. 23. *Grut.* Ita supr. 4, 2, 34. Curioni ‘pudor suasit, ut amissum sua temeritate exercitum morte sequeretur.’ *Freinsh.* Reg. Q *eodem die, quo Cannensem cladem Paulus.* Hoc fortassis ortum est ab opinione illorum, quos hic notat Gruterus, et quod, qui pro *diem* posuit *cladem*, sciebat *diem* interdum dici pro *clade:* de quo Casaub. ad Suet. l. d. et Freinsh. in Ind.

§. 36 *Intolerantius*] Ita Naz. et I. q. et alludit Pal. 3. in quo *intoleratius*, alii præferunt *intolerabilius:* mutarunt, qui illud alterum h. sensu dici non putabant: sed ita Tac. 3, 45, 5. ‘Intolerantior servitus iterum victis:’ supr. quoque 1, 7, 9. Salmasius in vett. suis invenit *horrentius.* Sic e contra reperias, quæ vim agendi retinent, in terminatione patiendi, sicut ‘Impetrabilis orator’ ap. Plaut. Mostell. 5, 2, 40. ‘Impetrabilis efficacia’ ap. Ammian. 14, 26. ‘Penetrabile telum’ ap. Virg. Æn. 10, 581, &c. *Freinsh.* Participia activa in *ns* utramque significationem habere docet Periz. ad Sanct. I. 14. Eorum ut formam, ita etiam naturam, sequitur *intolerans;* etsi non est verbum ‘intolero.’ Tac. XI. A. 10. ‘Subjectis intolerantior.’ Cæs. VII. B. G. 51. ‘Intolerantius Gallos sequentes legio decima tardavit.’ Vid. J. F. Gronov. ad Tac. ll. dd. et Jac. Gronov. Epist. II. post Livii Tom. II. *Intolerabilius* tamen hic habent plerique Mss. et Edd. v. et J. *intolerantius* Voss. 3. Regg. et Edd. B. S. P. et A. Sic in fine huj. cap. ‘reverentior,’ quod supr. II. 12. 11. activa significatione dixit Florus.

§. 37 *Oculos*] Non potest conjungi cum ‘amputabant.’ Vid. ad III. 21. 25.

Unius os sutum] Optime N. Heins. Μουσῶν μέγα κλέος in notis ad Ov. legend. censuit *uni os obsutum. Uni* sane quædam edd. ostendunt, *obsuere* vero verbum rarius sæpiusque corruptum multis scriptoribus Vir summus restituit. ‘*Obsuere*’ enim est os acu et filo constringere, et connectere.

Græv. Agit de h. l. Heins. ad Ov. II. F. 578. Sed non vidi ullam Ed. in qua sit *uni*.

Recisa prius lingua] Simile facinus, nisi quod indignius, in Ciceronem admisit Fulvia; 'ejus enim caput arreptum, insultans amarulentis verbis, et conspuens, genibus suis imposuit, orique ejus aperto, linguam extractam, acubus (quales secum comendi capitis caussa mulieres ferunt) compunxit, additis crebris ac turpibus opprobriis.' Dio, lib. 47. p. 378. *Freinsh.* Catull. C. CIX. in Cominium, odiosum rabulam, ut putat Lips. III. Var. Lect. 5. 'Lingua exsecta avido sit data vulturio, Effossos oculos voret atro gutture corvus, Intestina canes, cetera membra lupi.' Pro *in manu tenens* usitatius est *manu tenens. In* potuit fieri e præcedente, vel sequente litera vocis præcedentis. [Obscurius sane, si nullus his verbis adhæreat error, loquendi genus.] Tamen etiam Cic. XII. Phil. 4. 'Quorum epistolas in manu teneo.' Et Suet. Claud. XV. 'Graphium et libellos, quos tenebat in manu.' Hæc quidem ob proximam literam m etiam suspecta esse possent, nisi Cicero pluribus locis ita loqueretur. Vid. I. Tusc. cap. XXIX. Orat. cap. XXXVIII. et pro Cœl. cap. XXVII. Sic Liv. XCV. 12. et Justin. XXXIV. 3. 'Virga, quam in manu gerebat.' Liv. XL. 37. 'Lauream in manu tenentes.'

Tandem vipera sibilare desiste] At jam desierat. Credo Florum scripsisse *Tandem vipera sibilare desisti*, pro, desivisti. *Græv.* 'Linguæ ferinæ' i. e. viperinæ, virus huic generi ab Apuleio tribui observat Rupertus, qui plura rabularum forensium elogia ex aliis congessit.

§. 38 *Consulis*] 'Proconsulis' scribere debuerat. *Freinsh.* Florus etiam alibi 'Consules' dicit pro Proconsulibus, vel aliis Magistratibus. Vid. II. 2. 27. et II. 14. 5. Hic, si adcuratissime voluisset loqui, potius dixisset 'Legati Consularis.' Nam Germania non erat provincia populi.

Duas adhuc barbari possident] Ex h. l. videtur haurire sententiam suam Cuspinianus, qui ita de hac re scribit: 'Tres legiones obtruncatæ, signa et Aquilæ duæ a Germanis captæ, quas hodie possidemus. Non enim biceps est Aquila, ut imperitum vulgus credit; sed duæ simul, quarum altera alteram expassis alis obtegit. Tertiam signifer legionis tertiæ abstulit, paludeque demersit, ne in hostium manus veniret. Alioqui tres haberemus aquilas in insignibus imperii. Nec unquam hæ redditæ sunt imperatoribus Romanis, quod Parthi fecerunt, sed semper in hunc usque diem servatæ.' Et hæc quidem speciosa dictu Cuspinianus. Ceterum haud paullo melioris esse fidei censeam Tacitum et Dionem historicos, qui ambas istas aquilas a Romanis recuperatas scribunt: ille quidem in Annalibus, 1, 60, 5. alteram a Stertinio repertam; hic in Historia 60. p. 770. Gabinium 'aquilam, quæ sola a clade Variana supererat, recuperasse' tradunt. *Freinsh.* Lips. ad Tac. II. A. 25. suspicatur Florum hæc descripsisse e Scriptore aliquo rerum Romanarum, qui ante receptas illas duas aquilas scripserat, ac fortassis e Liv. Add. Ryck. ad Tac. l. d.

Evulsit] Vir doctus malit *avulsit*: possit et fieri *revulsit*; sed non opus esse putem mutatione: intelligitur enim aquila acumine quodam infixa fuisse hastæ, qua portaretur. Similis autem huic sive historia, sive, quod magis credam, efficta ad hoc exemplum fabula, est ap. Sil. 6, 34. 'Vicini de strage cadaveris hasta Erigitur, soloque ingens conamine, late Stagnantem cæde, et facilem discedere, terram Ense fodit, clausamque aquilæ infelicis adorans Effigiem, palmis languentibus æquat arenas.' *Freinsh.* *Avulsit* est conjectura Barthii XXXIV. Adv. 13. In Naz. erat

evolsis, et supra correctum *evulsum*. *Evolsis* puto scriptum fuisse pro *evolsit*. Lips. de Mil. Rom. 5. ex h. l. bene conficit corpora aquilarum non admodum magna fuisse.

§. 39 *Hac clude factum, ut imperium, quod in littore Oceani non steterat, in ripa Rheni fluminis staret*] Ubi ergo steterat imperium, si non stabat in Oceani littore? Num extendebatur ultra hujus Oceani Septentrionalis littora? Dele negandi particulam, perperam ab inepto homine intrusam. Florus exaravit: *imperium quod in littore Oceani steterat, in ripa Rheni fluminis staret*. Prolati erant fines imperii ad Albin et littora Oceani, sed cæsis legionibus Quintilii Vari, retracti sunt ad ripas Rheni. Ripas Rheni opponit littori Oceani. *Græv.* Perizonius putabat Florum respicere ad Britannicam expeditionem Cæsaris, de qua supr. III. 10. Et hoc magnificentius est, et Panegyristæ magis convenit.

In ripa Rheni fluminis staret] Consilio Augusti, quod est ap. Tac. 1, 11. in fine. Etiam posterioribus seculis. Seneca, præfat. Nat. Q. ‘ Rhenus Germaniæ modum faciat,’ quamvis interim sæpe transcensus sit Romanis. *Freinsh.*

§. 40 *Sub Meridiano*] Solus Florus et Orosius, 6, 21. quantum memoriæ nunc occurrit, hos sub meridiano tumultus inter Augusti gesta enumerant. Sueton. in Vita, cap. 21. dicit, Augustum ‘ alias item nationes male quietas ad obsequium redegisse.’ *Camers.* Vell. II. 126. ‘ Quidquid meridiano, aut Septentrione finitur.’ Freinsh. in Ind. supplet, circulo. Potest etiam intelligi, cardine, ut in princ. huj. cap. ‘ Omnes illius cardinis populos.’ Alibi deest, Sol. Colum. I. 6. ‘ Ambulationes meridiano æquinoctiali subjectæ sint.’ Alibi, dies. Vid. Burm. ad Vell. l. d. Tollius hic frustra corrigebat *sub meridiem.*

Musulanios] Libri vett. *Musulamos*, *Musulanos*, *Misulunos*, et *Musilianos*, nulli *Musulanios*. In Tac. II. A. 52. editur *Musulani*, et IV. 24. *Musulami*. Vid. hic Vinet. ‘ Gætulos ’ cur adcolas Syrtium dicat, non intelligo. Nam Syrtes sunt ad litus Africæ, quod mari mediterraneo adluitur, a quibus longe remoti sunt Gætuli versus meridiem et occasum. Sed dubito an hoc sumpserit e Virg. v. Æn. 51. ‘ Gætulis agerem si Syrtibus exsul.’ Sed ibi ‘ Gætulæ Syrtes ’ sunt Africanæ. Adscripserat hic nescio quis ad Edit. Grævii distinctionem ponendam esse post ‘ Gætulos,’ quia Gætuli non sunt accolæ Syrtium. Ita non satis defenditur Florus, nisi insuper copula ante ‘ accolas ’ addatur.

Cosso duce] Cn. Cornelium Lentulum Cossum, cum L. Calpurnio cos. fuisse anno 752. in Annalibus coss. scribitur, et postea Gætulicum esse appellatum, nimirum a devictis Gætulis. Tacitus etiam, 4, 44, 1. eund. triumphalia de Gætulis insignia accepisse testatur: de hujus belli caussa, et re gesta, altum ap. alios silentium est: ut etiam bellorum in Africa tempore Augusti gestorum: quæ tamen post M. Lepidum a Cæsare exercitu et potestate exutum, cujus provincia in triumviratu fuerat, nunquam quievisse videtur. Statilius enim Taurus a Cæsare in Africam missus, de ea triumphavit anno 719. Iterum L. Autronius procos. anno 724. tertium triumphum duxit ex Africa L. Sempronius Atratinus, anno 730. Quartus L. Cornelius Balbus de Garamantibus Africæ populis triumphavit anno 734. *Stadius.* Leguntur tamen horum quædam ap. Dionem. *Freinsh.*

§. 41 *Curinio*] Ita v. e. et Pal. 2. cum Mss. Vineti: at habet *Quirino* Jordanes, ut et Pal. 3. nam 1. *Quirinio:* vulgg. *Turmio:* et vero videtur idem iste cum illo ‘ P. Quirinio,’ cujus sæpius meminit Tacitus, 3, 22,

3. 1, 48, 1. *Grut.* Alter etiam ex Lipsii codd. *Curinio*, alter *Quirino*, refert. Putem autem, *Curinio* et *Quirinio* tantum scriptione differre, non etiam enuntiatu, cujus rei præter alia, quæ adduci possent, plurima, fidem faciunt 'Quirites' a 'Curibus' deducti. *Freinsh.* Flor. et Frec. *Quirino.* Ryck. Regg. Magl. Berol. Duisb. Voss. 1. 2. et Fran. *Curinio.* Voss. 3. *Cirino.* Probabile est *C* in principio hujus nominis scriptum esse pro *Qu*, ut in multis aliis. Nam *Curinios* eo tempore in Historia Rom. ab aliis memorari non scio. Nec tamen *Quirinius*, verum *Quirinus*, scribendum adsentior Perizonio in Dissert. de August. Orbis Terrar. Descript. in fin. et Ryck. ad Tac. II. A. 30.

Potuit et ille, &c.] Facit hic locus, ut omnino putem, supr. 2, 17, 10. in causa Metelli, verba illa, 'Majori gloria pepercit,' applicanda esse cognomini. 'Majori gloria pepercit:' h. e. ampliorem laudem meruit, dum abstineret ab isto cognomine, quod virtute merebatur. Non dissimile est istud Plinii, 7, 26. de Pompeio. 'Excitatis in Pyrenæo trophæis, oppida DCCCLXXVI. ab Alpibus ad fines Hispaniæ ulterioris in ditionem redacta, victoriæ suæ adscripsit, et majore animo Sertorium tacuit.' Ab hac modestia socerum suum laudat Tacitus, Agr. 18, 10. 'Nec Agricola prosperitate rerum in vanitatem usus, expeditionem aut victoriam vocabat, victos continuisse: ne laureatis quidem gesta prosecutus est: sed ipsa dissimulatione famæ famam auxit, æstimantibus quanta futuri spe tam magna tacuisset.' *Freinsh.* Paullo post Duisb. Voss. 3. et v. e. *cum Armenis.* Vid. III. 12. 4.

§. 42 *Fato breves*] Apertum est Florum hoc velle: Utrique fato brevem vitam fuisse: quod Tac. I. A. 3. de his dicit, eos 'mors fato propera abstulit.' Sed aliquanto insolentius est 'brevis,' pro eo, cui brevis vita fuit; neque id facile in ullo melioris notæ scriptore, nisi forte poëta aliquo, inventum iri credo. Suspicabar *fato brevis ævi.* Horat. II. S. 6. 97. 'Vive memor, quam sis ævi brevis.' Idem II. Epist. 1. 144. 'Genium memorem brevis ævi.' Et IV. C. 13. 22. 'Cynaræ breves annos fata dederunt.' Sall. Jug. I. 'Natura humana imbecilla, atque ævi brevis.' Plin. Paneg. LXXVIII. et Liv. XXVI. 11. et XXVIII. 35. Contra Stat. IV. Silv. 4. 56. 'At tu si longi spatium dabit Atropos ævi.' Sed Florus fortassis putavit homines quoque recte *breves* posse dici, quemadmodum poëtæ 'flores breves' dicunt. 'Breve lilium' Horat. I. C. 36. 16. et, 'Nimium brevis flores rosæ' II. C. 3. 13.

Massiliæ quippe Lucius morbo] Vetera excusa, *Massiniæ:* nec aliter optimæ schedæ; alter Pal. *Maxime;* corruptissime: sequitur post paullo *in Syria Gaius*, scriptis omnibus libris consentientibus. Vell. aliique multi, in Lycia obiisse volunt, Limyris urbe. Vell. lib. II. 'In urbe Lyciæ, Limyra nominant, morbo obiit.' Perperam putat Vir summus, Limyra Stephano esse Lamyra. Lamyra et Limyra duæ sunt urbes Lyciæ diversæ: utramque Stephanus recenset. Λίμυρα, inquit, πόλις Λυκίας ἀπὸ Λιμύρου ποταμοῦ. *Salm.*

In Syria] Clare et distincte Velleius, II, 102, 5. in Lycia obiisse Caium vult, urbe quoque expressa ['In urbe Lyciæ, Limyram nominant, morbo obiit:'] et 'Limyrum' quidem fluvium, 'Limyram' urbem, in Lycia Ptolemæus collocat: quæ in Stephano *Lamyra* scripta. In ead. cum Vell. sententia Suetonius [Aug. 65, 3.] 'Caium, et Lucium, in duodeviginti mensium spatio amisit ambos; Caio in Lycia, Lucio Massiliæ defunctis.' Etiam Joh. Zonaras, qui a Dione, ut solet (nam ipse Dio hac parte mutilus) hausit: 'Ipse Caius

in Lyciam oneraria nave provectus est, ubi et obiit.' Hoc isti censent, probi, fidi, et talium curiosi scriptores. Tamen ecce qui dissentiunt (miramur, in fato illustris juvenis), et in Syria obiisse volunt. Grande autem, ne nescias, inter Lyciam et Syriam intervallum, et Pamphylia ac Cilicia totæ interjectæ. Seneca pater, qui ipse illius ævi: 'Cum, mortuo in Syria C. Cæsare, codicillo questus esset Augustus.' Florus pariter: 'Massiliæ Lucius morbo solvitur: in Syria [ita omnes scripti libri] Caius ex vulnere.' Etiam Festus Rufus: 'Caius vulneratus, reversus in Syriam obiit.' Quid dicemus? inclinabam ad priores: sed revocat Bellonii, Viri fidi et industrii, ut mihi videtur, observatio: qui narrat lib. 2. 'Urbem Hamam esse, Arabibus Hamzam, Latinis olim Emesam vel Emissam, juxta quam sepulcrum sit δίστεγον, in modum quadrangulæ Pyramidis fastigiatum, valido cæmento extructum: in quo C. Cæsaris epitaphium Græcis characteribus inscriptum legatur.' Si ita est (et utinam expressisset ipsum scriptum!) quis ambiget, quin ad hunc C. Cæsarem pertinuerit? atque ita firma probaque sit altera sententia: quia Emesa illa citra controversiam Syriæ in Phœnice urbs est. Hæc Lipsius ad Vell. 2, 102, 5. Lectio porro ista *Syriæ* tam in Pall. o. quam Vineti Mss. et e. v. reperitur. Ceterum 'pædagogum ministrosque Caii, per occasionem valetudinis mortisque ejus, superbe avareque in provincia grassatos' esse discimus ex Suet. Aug. cap. LXVII. *Freinsh.* *In Syria* habent etiam alii o. s. Et sic edidit Gruterus e Pall. quum ante vulgo ederetur *Lycia;* quod videtur esse ab interpolatoribus, qui Florum cum Vell. et aliis in concordiam redigere voluerunt. Nulla est ratio, cur non credendum sit Velleio, testi oculato, et aliis, qui post eum idem prodiderunt. Senecam et Florum nihil moror, nec dubito quin erraverint, si scripserunt *in Syria.* Vid. Noris. Cenot. Pisan. Dissert. II. c. 18. Et eo inclinat, quod ad Senecam attinet, Lips. ad Tac. I. A. 3. Nam ibi in Floro lectionem, quæ tum vulgata erat, sequitur. Nec debuisse eum ab illa sententia revocari a Bellonio II. Obs. 97. recte ostendit Voss. ad Vell. l. d.

§. 43 *Armenios, &c.*] Supr. 3, 5, 27. Victor, in Cæsaribus, cap. ult. 'Constantius genti Sarmatarum, magno decore, considens apud eos regem dedit; quod Cn. Pompeium in Tigrane restituisse [lege instituisse] vixque paucos majorum fecisse, comperimus.' *Freinsh.*

In hoc unum servitutis genus Pompeius adsueverat] *Genus* ignorat Ryck. *Græv.* In Ryck. est *servitutis C H Pompeius. Genus* corruptum fuerat in *Gneus,* ut in Voss. 1. et 2. pro quo liber ille fere ubique habet *CH.* Fran. quoque *servitutis G. Pompeius,* et vitiosius idem *victoria de Tigrane. Adsuescere* pro, adsuefacere, dici dudum docuit Priscian. Lib. VIII. e Lucan. v. 776. 'Adde, quod adsuescis fatis.' Sic 'consuesco,' 'desuesco,' 'insuesco.' Vid. Sanct. Min. III. 3. et Non. in *Desuevi.*

Non incruento, nec inulto tamen certamine] Scribend. censuit Lipsius *nec multo tamen certamine.* Græv. Sic Ryck. et Voss. 1. 2. et ita laudat Noris. l. d.

§. 44 *Domnes*] Hic et 'Dones' et 'Donnes' alibi appellatur; ap. Paterc. 2, 102, 3. 'Adduus:' ap. Zonaram 'Addon.' *Vinet.* Vid. Noris. ibid. *Donnes* Voss. 1. quemadmodum etiam Salm. in libro suo scripserat.

Artaxatis] Ita hic antiqui codices: alii, *Ariaratis, Artaxates, Arsaces. Artaxata* tamen *hæc,* neutrum nomen et plurale, oppidum Armeniæ, quod supr. 3, 5, 27. caput ejus gentis dictum est, τὰ Ἀρτάγειρα, id est, *Artagera,* ap. Zonaram et Vell. esse vi-

dentur. *Vinet.* *Artageræ*, non *Artaxatis*, debuisse scribere Florum ostendunt Voss. ad Vell. II. 102. et Noris. ibid. ap. quem et alia vid. huc pertinentia.

Intentum libello] Sic Vitalianum, præfectum prætorio Maximini, quidam ' porrectis epistolis, contemplantem signa diligentius, prolatis pugionibus confodiunt :' ap. Herodian. 7, 14. Sic Parmenio interficitur, ap. Curt. 7, 2. Domitianus, ap. Suet. in Vita, cap. 17. Cassius Longinus, ap. Hirt. de B. Alex. cap. LI. *Freinsh.*

Stricto ferro cruentat] Mira conspiratio Codd. veterum, qui scriptum omnes habent *stricto sarre creatus*, aut *stricto serre.* ' Sarris ' vel ' serris ' fuerit fortasse gladii genus, de quo tamen nobis non constat: si *stricta serra* legerimus, erunt meræ nugæ : alter Pal. *stricto indete creatus :* probamus autem *cruentat vulnere in tempus.* Salm. *Stricto ferro cruentat vulnere in timpore*] Ita reposui ex æquo et bono. Vineti Mss. *strictus serre creatus ex vulnere in tempore*, ex quo ipse fecit *strictus, sed recreatus ex vulnere in tempus:* vet. ed. *stricto sarre cruentus ex vulnere in timpore.* Quod hic publicavi, debetur fere ed. Stadianæ, nisi quod illa *in tempus :* nam Camers, *stricto ferro cruentus ex vulnere in tempus.* Pal. 2. ac 3. consentiunt in *stricto inde recreatus ex vulnere in tempore:* at enim 1. *strictos arrecreatus ex vulnere in tempus;* emendatumque ead. manu *strictus ac recreatus.* Grut. *Strictus ac recreatus ex vulnere in tempus*] Ita vetus ed. mea, quemadmodum et in Naz. correctum esse Gruterus testatur: nisi potius legend. sit, *at recreatus*, quod ad Vineti sententiam accederet. *Freinsh.* *Strictus ac recreatus ex vulnere in tempus*] Monstrum lectionis præfert Naz. *stricto farre creatus*, aut *stricto serre.* Nec recedunt longe codd. alii, qui omnes *stricto* aut *strictos.* Hæc cum expendisset N. Heinsius, sic huic l. medicinam faciendam esse censet : *stricto Cæsar recreatur e vulnere in tempus.* Istius emendationis has subjecit rationes Vir eruditiss. *In tempus* pro, ad tempus, ut solet Florus. Sic lib. I. cap. 6. ' Quasi in tempus,' ut e codicum vestigiis Salmasius : alibi ' In Cæsarem ' pro, ad Cæsarem. *Stricto vulnere*, ut ap. Liv. XXII, 51. ' Assurgentes quidam ex strage, quos stricta matutino frigore excitaverant vulnera.' Eleganter etiam *recreari e vulnere* dictum. Idem Liv. XXIX. 18. ' Recreatus deinde legatus ex vulneribus tribunos militum in vincula conjectos trucidando occidit.' Val. M. IX. 11. ' Quem postquam ex vulnere recreatum conspexit, accusare ad populum instituit.' *Græv.* In Plant. primum invenio *stricto ferro cruentat vulnere in tempus:* quod deinde Gruterus sequutus est, hoc excepto, quod *tempus* mutavit in *timpore*, ex v. e. in qua ita legitur. In scriptura, quam e Regg. et plerisque vett. edd. post Freinsh. et Græv. retinui, *strictus* non potest aliud esse quam, vulneratus : quemadmodum etiam Freinsh. exponit in Ind. Quamquam alioqui ' stringere ' est, leviter vulnerare ; vid. Virg. IX. Æn. 577. et X. 478. Hoc vulnus autem nequaquam leve fuit, ut e quo non multo post obierit Cæsar. Sed hoc melius ferri potest, quam quod in ea omnia abrupta sunt, sine nexu et consequutione orationis. Eod. incommodo laborat conjectura Heinsii, atque insuper non satis apertum est, quid in ea sit *strictum vulnus.* Nam quod Livius dicit ' Vulnera stricta matutino frigore,' pro, adstricta, id non video, quomodo ad h. l. exponendum adhiberi possit, in quo nulla mentio frigoris est. Quibus otium est diligentius considerandi varietatem scripturæ veteris, forsitan ex ea remedium aliquod sanando vulneri, quod huic l. inflictum est, invenient. Ego interim sentio cum

Perizonio, qui post alia atque alia margini adlita, tandem scripserat, se propter constructionem præferre *stricto ferro cruentat vulnere in tempore.* 'Tempus' pro parte capitis singulari numero dici contra Charisium ostendit Muret. ad Catull. C. LXII. et adnotatum est in Thes. Fabri. Sed quod ibi additur veteres etiam scripsisse *timpora*, non alia auctoritate quam v. e. Flori, quæ Grutero pro oraculo fuit, niti scio. [Duk. *in tempus*, nos vero in VV. LL. *in timpore*, Ms. Ber. legere diximus.]

§. 45 *Superstiti etiam non Cæsari*] Lego *superstiti etiamnum Cæsari satisfecit*, hoc est, adhuc superstiti. *Salm.* Ita Naz. Flor. et Magl. Sequutus sum Freinsh. et Græv. e Naz. etsi frequentius 'etiam nunc' et 'etiam tum' dici invenio. In Plauti Menæch. III. 1. 15. omnes Edd. quas vidi, habent *etiamnum*. In Varr. I. de R. R. 37. Liv. XXV. 38. Cic. X. Fam. 10. et VIII. ad Att. in Epist. Pompeii variat scriptura. Cortius ad Sall. Cat. II. et Jug. XXXI. videtur velle semper scribendum esse *et jam nunc*. Non intelligo rationem: atque etiam minus, cur Marcilius ad Suet. Vespas. V. *etiamnum* hic pro, plane, poni dicat. Vinetus hic ita adnotat: 'Illud *etiamnon*, quod fuit in antiquis exemplaribus, id magistri nostri *etiamnum* dicere præcipiebant.' 'Satisfecit' est, pœnas dedit. Martial. XII. 14. 'Sæpe satisfecit prædæ venator, et acri Decidit excussus, nec rediturus equo.' Ita Ryckius. Add. Freinsh. Ind.

§. 46 *Hispania*] Gesta ab Augusto in Hispania scribit Livius, lib. 135. Justin. 44, 5. Suet. in Vita, capp. 20, et 21. Eutrop. 7, 2. Oros. 6, 20. Lege Horat. C. [3, 14.] 4, 5, 14, et 15. *Camers.* *Pacata fere o. H.*] Ita Flor. Berol. Duisb. et v. e. e qua id recepit Grut. et post eum Freinsh. et Græv. Ryckius putabat Florum 'Oceanum citeriorem' dicere ab ipsa Hispania, quam in citeriorem et ulteriorem dividebat Iberus. Sed Astures longius ultra Iberum siti sunt, quam ut dici possint Oceano, quem ab Hispania citeriore citeriorem dictum existimat, adlui. Perizonius scripserat 'Oceanum citeriorem' a Floro dici respectu Hispaniæ citerioris, propiorem Romanis, quam Oceanum ap. Lusitaniam, i. e. Occidentalem. Ita totum illum Oceanum, quem Cantabricum vocant, usque ad promuntorium Artabrum, Florus 'citeriorem' adpellaverit. Anna hic scribit 'Oceanum citeriorem' esse Gallicum, sed qui et 'interior' dici posset. Hoc quid sit, non capio.

Duæ validissimæ gentes] De his late Plin. 3, 3. et Strabo lib. 3. *Camers.*

§. 47 *Et pejor*] Sic ed. mea vetus: quemadmodum olim conjeceram, vid. quæ dicta sunt supr. 4, 5, 2. *Freinsh.* *Prior* v. e. *pejor* aliæ post illam, usque ad Camertem, qui revocavit *prior*. E scriptis solus Berol. habet *pejor*, quod ex vett. edd. revocarunt Freinsh. et Græv. 'Altum animum' Freinsh. in Ind. magnum et vastum exponit. Potest etiam esse elatus, superbus. Et ita videbatur Perizonio, qui adscripserat locum Flori I. 26. 8.

Curgonios, et Aurigonas] Nullum dubium est, quin sit *Autrigonas* legend. Pro *Curgonios*, vett. libri, *Curinogos;* puto levi trajectione eos esse qui Ptolemæo *Murbogi*, Μούρβογοι. Κουργόνιον, urbs in illo tractu ap. Ptolemæum, a quo *Curgonii* dici possent: sed contra nititur librorum auctoritas, qui, ut diximus, *Curinogos*, non *Curgonios*, habent. *Salm.* *Curgonios et Aurigonas*] Sic diserte Pal. 2. at enim 1. *Curmogos et Aurigonas:* 3. *Curinogos, &c.* non video cur scripturæ primæ debeat moveri controversia. *Grut.* *Gurgonios*, *G* pro *C*, habent antiqui libri et Orosius. *Aurigonas* puto esse 'Autrigonas' Plinio et Ptolemæo, a recto Αὐτρίγων. *Vinet.* Salm. e Naz. scripserat *Curmogos*. Et

sic Berol. Duisb. et v. e. pro quo utrum sit legend. *Curinogos*, ut in altero Pal. et Ryck. an pro hoc *Curmogos*, non facile dictu est, quum neque hos neque illos memorent veteres. In Oros. VI. 21. Fabricius edidit *Turmodigos*, quos ibi *Gurgonios* esse scribit Vinetus. *Turmodigos* etiam in Plin. III. H. N. 3. legi, et esse, qui hos a Floro *Gurgonios* vocari putent, tradit in Thes. Geograph. Ortelius. Et ita scribitur in Adversariis Luitprandi n. 280. Perizonius suspicabatur delendam esse hanc vocem, tamquam variam lect. sequentis. *Autrigonas* legend. esse etiam Cellarius ostendit.

§. 48 *Non mandata, sed sumta*] Exponit Freinsh. in Ind. v. *Sumere.* Suet. Aug. XXI. 'Domuit partim ductu, partim auspiciis suis Cantabriam, Aquitaniam.' Vid. Gron. ad Stat. Diatr. c. XXXI. et ad Sen. Herc. F. 77.

Ipse venit Sagesamam: castra posuit] Duo Pall. ita scribunt, et distinguunt: *Ipse venit: secus anium castra ponunt:* vel *secus anam.* 'Ana' fluvius in illis regionibus; sed nihil ad h. l. *Segisama* reponendum est. Ptolemæo Σεγίσαμα Ἰουλία. Multæ aliæ urbes, in illis locis, a duabus syllabis *Segi* incipiunt: *Segida, Segisamunculum, Segisama, &c.* In veteri Inscriptione *Secisama* dicitur; *c* pro *g*: CAJO JULIO REBURRINO MIL. LEG. VII. G. F. D. SECISAMA BRASACA. *Salm.* Est hic fortasse legend. *Ipse venit: apud Sagesamam castra posuit:* sicut ap. Orosium scribitur, qui multa ejusmodi ex hoc Auctore sumpsisse videtur. *Vinet.* *Segisamam*] Sic emendavit recte Salm. Ryck. *secus Samam.* Mallet autem Lipsius *Ipse venit, apud Segisamam castra posuit.* Sed liberalitatem hanc refutant libri. N. Heins. e contrario rectius habiturum hunc l. putat, si sublato τῷ *venit* scribamus: *Ipse ad Segisamam castra posuit.* Græv. Duisb. Regg. Voss. 2. et v. e. recte *Segisamam:* et Fran. proxime ad veritatem *Segisaniam.* Vid. Cellar. Perizonius legit *Ipse venit. ad Segisamam: castra p.*

In diem] Hoc quid sit nisi docear, malim legere *indidem*, h. e. ex eo l. ubi castra posuerat. Livius, 39, 8, 7. 'Venena indidem, intestinæque cædes.' Apuleius, Met. lib. 2. prin. 'Lapides de homine duratos, et aves indidem plumatas:' nec obstat quod modo vox 'inde' præcesserit; ea enim ad tempus est referenda. *Fr.* Hoc *indiem* quid sibi velit nemo exputabit. Jam olim Freinshemio merito suspectum est. Lips. et Gron. conjecerunt *totam amplexus Cantabriam.* N. Heins. *unde partito exercitu totam indidem amplexus Cantabriam;* 'indidem' inquit notum Ciceroni vocabulum. Sic et Freinsh. legend. esse dudum censuit. *Græv.* Perizonio placebat *indidem.* Sed si ita legas, et *inde* et *unde* supervacua erunt. Nam vix credo hæc ab aliis conjungi cum *indidem.* In Reg. Q non erant verba *in diem*, cui si et alii libri adstipularentur, ea sine detrimento sententiæ omitti possent. Idem, Fran. Voss. 1. 2. et vet. lib. Is. Vossii *perdito exercitu.* Unde ille conjecerat *tripertito:* idque confirmarat ex Oros. l. d. 'Tribus agminibus totam pene amplexus Cantabriam.' Idem fratri ejus Gerardo et Tollio in mentem venerat.

§. 49 *Sub mœnibus Belgicæ*] Ita et Mss. Pall. et Vineti: nostra ed. illa vetus, *sub hostibus mœnibus Belgicæ.* Stadius, *sub mœnibus Vellicæ.* Grut. *Belgica* nulla est in Hispania. Non male Stadii editio: *sub mœnibus Vellicæ.* Nimirum pro *Vellica* scripserunt librarii *Bellica;* infinitis in locis pro V veteres libri et inscriptiones habent B: hinc scioli *Belgicam* finxerunt. *Vellica* vero fuit Cantabriæ civitas, quod docti non ignorant, a qua videtur etiam dictus 'Deus Endovellicus' in antiquis inscriptionibus notus, de quo extat erudita

Diatribe Thomæ Reinesii. *Græv.* *Vellicam,* quæ Ptolemæo est urbs Cantabrorum, hic designari putant Vinet. et Ortel. Et sic Reines. Cellarius, et Perizon. h. l. legunt. Luitprandus l. d. 'Ad Belgidam, vel Velliam, vel Velgidam, vel Vellicam in Cantabris, ut refert L. Florus.' Pro *præliatus* Ryck. *pugnatum,* et pro *Vinnium, Junium,* solenni errore scribarum. Voss. 3. *pugnatum ĩ hinc:* i. e. pugnatum est. 'Vinnium' etiam Orosius vocat, sed ap. Ptolem. esse 'Vindium' adnotant Vinet. et Ortel. Et sic Plant.

Quem maria prius Oceani] *Qua maria prius Oceani* in Naz. Lego: *quo maria prius Oceani, quam arma Romana ascensura esse crediderant:* sic supr. 'In nives quo bellum non posset ascendere.' *Salm.* Pal. 1. *qua maria:* item *crediderat:* stant tamen a vulgatis Pall. duo reliqui. *Grut.* In Ald. est *quo,* quod etiam malebat Perizonius.

Maria Oceani] Terent. Ad. v. 3. 4. 'O maria Neptuni.' Catull. LXV. 30. 'Oceanusque mari totum qui amplectitur orbem.' Etiam 'mare Oceanum' dicunt Cæs. III. B. G. 7. Mela II. 6. Tac. I. A. 9. et alii: vid. Gron. ad Sen. III. Q. N. 22. et Muncker. ad Hygin. Fab. III. Alio sensu ap. poëtas dicuntur 'æquora ponti,' quod exponit Serv. ad Virg. I. G. 469. Pro *Arracillum,* quod antea vulgo legebatur, Grævius edidit *Aracillum.* Ita libri Vineti, Pal. 1. Regg. Toll. Duisb. Fran. et v. e.

§. 50 *Medulli montis obsidio*] Videtur scribend. *Inde Edulii montis obsidio.* Mox pro *quæ videbatur* legend. *qua videbatur;* hoc est, qua via seu ratione cuilibet videbatur: et non longe post *per id tempus* præstat scribi pro *per idem tempus.* Græv. Hæc in vett. et multis recentioribus Edd. perperam distinguebantur, vel nulla vel minima distinctione ante *Medulli,* ac deinde maxima ante *postquam* posita. Camers recte distinxerat, quem merito secuti sunt Freinsh. Græv. aliique. Sed ab his rursus sibi discedendum putarunt Amstelodamenses. Tamen Freinsh. quod hic monuerat Perizonius, non recte verba 'undique simul adeunte Romano' notis parentheseos incluserat. In Junt. singularis est lectio *captum tamen. Postrema fuit Medulli montis obsidio.* Eam amplecterer, si in aliquo libro post 'cinxit' esset *hic, ibi,* vel alia particula orationi connectendæ apta: tametsi Orosius quoque legit *postremo,* et eam vocem ad 'Aracillum' retulit. Pro *Medulli* Ryck. habebat *Meduli.* Oros. VI. 21. 'Medullium' vocat, et Minio flumini imminere dicit. Eum Ortelius a Ptolem. Ἐδούλιον adpellari, sed male in alium locum transponi, et in Oros. Ms. *Idilium* fuisse scribit. Plantin. e Ptolem. hic edidit *Edulii. Inde quoque,* pro quo Voss. ad Vell. II. 6. hic reponi jubet *undique,* in nullo scripto aut edito inveni.

Perpetua quindecim millium fossa] Opera militaria non imitanda nostris: quale fuit supr. 4, 2, 39. *Freinsh.*

Postquam extrema barbari vident] Exempla propemodum infinita reperias eorum, qui libertatem vita redemerunt: ut merito pudeat eos, qui honestis et facilibus remediis eam repetere non sustinent. De Cantabris autem his vid. Strab. lib. 3. p. 113. *Idem.*

Inter epulas] Supr. 2, 18, 12. *Idem.*

Ex arboribus taxeis] Ita Mss. Vineti, nec non Pall. et v. e. aliæ tamen *taxis.* Grut. Taxus autem arbor venenata. Vid. Aristot. περὶ Θαυμασ. Ἀκουσμάτων, cap. LXXIII. 'Letale quippe baccis, in Hispania præcipue, venenum inest. Vasa etiam viatoria [legerim *victoria*] ex ea vinis in Gallia facta, mortifera fuisse compertum est. Hanc Sestius smilacem a Græcis vocari dixit: et esse in Arcadia tam præsentis veneni, ut qui obdormiant sub ea, cibumve capiant, moriantur. Sunt qui et taxica hinc appellata

dicant venena, quæ nunc toxica dicimus.' Plin. 16, 10. Hoc veneni genere periit quoque Cativulcus Eburonum rex, ap. Cæs. B. G. 6, 31. *Fr.*

Præcepere mortem] *Præcipere mortem* Naz. sic sæpe loquitur Florus: supr. 'Omnia ad opprimendum juvenem moliri:' cap. IX. 'Igitur dominationem parare, nec tacite,' &c. et multis aliis locis. *Salm.* Ryck. et o. e. v. male *percepere mortem:* nec melius Reg. Q et Magl. *præripuere.* Vitiose quoque libri Vineti, Voss. 1. 2. et Fran. *præripere.* Scribæ sæpe perperam *percipere* et *præripere* posuerunt pro *præcipere.* Vid. supr. III. 9. 4. Et Drakenb. ad Sil. XV. 659. et XVI. 338.

Quæ videbatur] Non enim erat. Sic ap. Marcell. aliquis, 'Malis se quæ suspicabatur exemit:' sortem suam emendaturi erant Hispani, si voluissent sub Augusto vivere: sed hoc putabant esse servitutem; ut Cauchorum 'misera gens,' ut ap. Plinium describitur: lib. XVI. cap. 1. 'Et hæ gentes,' addit ille, 'si vincantur hodie a Pop. Rom. servire se dicunt. Ita est profecto, multis fortuna parcit in pœnam.' Ut contra in Rutilii Itin. 1, 64. 'Profuit injustis te dominante capi.' *Freinsh.* Hæc suspecta sunt N. Heinsio, qui malit *quæ prævidebatur:* paullo inferius rescribend. idem censet: *fuisset et utinam mutua clade certamen, cunctis tam fortibus.* Male vulgo: *tunc tam fortibus.* Græv. Regg. *quam videbatur.* Præfero cum Perizonio conjecturam Grævii, *qua videbatur.* Virg. I. Æn. 680. 'Qua facere id possis, nostram nunc accipe mentem.' Liv. XL. 4. 'Venenum diluit, ferrumque promit, et posito in conspectu poculo, strictisque gladiis: Mors, inquit, una vindicta est: viæ ad mortem hæ sunt: qua quemque animus fert, effugite superbiam regiam.' Id. XLII. 46. 'A Thebanorum injuriis, qua possent, ut se vindicarent.' Et XXXI. 18. 'Seque ipsi per omnes vias leti interficerent.' *Vindicaverunt* v. e. et plerique scripti: quidam *vindicarunt.*

§. 51 *Antistium*] Dio, lib. 53. p. 589. et Vell. 2, 90, 7. *Freinsh.*

Furnium] Dio, lib. 54. p. 599. *Freinsh.* Vid. Vinet.

Agrippam] M. Vipsanium, quem sibi propemodum æquaverat potestate Cæsar: hic igitur bellum contra rebelles Cantabros gessit. Vid. Dion. lib. 54. p. 604. *Freinsh.* In Reg. Q non erat *legatos.* Et varietas lectionis id nonnihil suspectum facit.

§. 52 *Præsens*] Sic Agathias, lib. 11. *Freinsh.*

Hos deduxit montibus] Vid. supr. 3, 5, 28. *Idem.*

§. 53 *Sed jam Cæsar*] Sic plane vet. ed. male vulgg. et Pall. *et jam Cæsar.* Grut. Id. vitium est in Ryck. Flor. Magl. Voss. 3. et Fran. Mox *per idem tempus* est in o. s. et e. Nec mutand. videtur.

§. 54 *Nec temere sumptus, ut barbaris, impetus*] Restituo antiquam scripturam, et, post longum tandem exilium, in suas sedes revoco: *nec temere sumptus, ut barbaris, impes:* quam multis modis discruciaverant imperiti scribæ. Naz. liber, et alter Pal. hac parte sinceri: in altero, *nec temere sumpta ut barbaris spes:* quæ lectio orta est ex illo *impes* depravato: ne putes antiquiorem vocem esse, quam ut a Floro usurpari debuerit, quem scimus hoc affectasse; quod nemo non potest scire, qui nostras notas legerit. *Salm.* *Impes* etiam Magl. Berol. Voss. 1. 2. Duisb. et v. e. *sumpta spes* unus Pal. et liber Lipsii II. Elect. 19. *sumptus spes* Flor. *impares* antiquissimus Vineti, Ryck. Voss. 3. uterque Reg. vel saltem alter, nam nota libri non erat adscripta, et edd. B. et A. *impare* Sab. et Parv. *inspexit* Fran. *impetus* Junt. Ablativus 'impete' non raro ap. Poëtas occurrit. Sed et genitivus 'impetis' est in Lucret. VI. 326. Vid.

Barth. ad Stat. VII. Th. 585. Hæc Priscian. VI. 702. recte deducit a nominativo 'impes,' quem etiam ex Onomast. Vet. observat Voss. I. de Analog. 47. sed exolevisse scribit II. de Anal. 18. Et recte: neque enim quisquam vel veterem vel recentiorem ullum scriptorem nominare potuit, qui eo usus fuerit. Itaque, etsi nunc sequutus sum libros scriptos et Grævium, tamen vix mihi possum persuadere Florum tam antiquarium fuisse, ut vocem dudum obsoletam in usum revocare voluerit, ac potius credo *impes* per errorem Librariorum scriptum esse pro *impetus:* quamquam etiam quidam festinantes consulto τὸ *impetus* in pauciores literas contrahere potuerunt. Sed hoc quidquid est, nequaquam adsentior Is. Vossio, etiam aliis locis Flori vulgatam, et omnium librorum consensu firmatam scripturam mutanti, et pro *impetus impes* substituenti. Vid. ad II. 4. 1. Lipsius putabat rectum esse *spes:* sed verba 'ut barbaris' non patiuntur ita legi. Nam Flori sententia est: Quum barbari omnia impetu faciant, hos consilio et ratione fuisse usos. Mox Naz. Pall. liber Lipsii, Voss. 2. 3. edd. S. J. et Plant. *sed positis*, ceteri s. et vett. edd. *et positis.* Videtur scriptum fuisse *set*, cujus primam literam quum absorpsisset ultima vocis præcedentis, factum fuit *et.*

Ut barbaris] Hoc est, ut solent barbari, qui, ut est supra, 3, 3, 5. 'impetum pro virtute habent.' Similis locutio ap. Liv. 27, 19, 10. 'Indibilis pro utroque locutus: haudquaquam, ut barbarus, stolide incauteque; sed potius cum verecunda gravitate.' *Freinsh.*

Asturam] Unde nomen populo. Isidorus, Etymol. 9, 2. *Idem. Asturam* Edd. Ald. Cam. Vin. Plant. ac deinde omnes: antiquiores, et scripti omnes, etiam Vineti, *Scuram, Scurram*, et *Scuriam.* Deinde pro *parant*, quod erat in Naz. et plerisque vetustis, Græviique et Amst. Edd. recepi *parabant*, cum oratione postulante, tum auctoribus ceteris scriptis, et v. e.

§. 55 *Fuisset et anceps, et cruentum, et utinam*] *Et* primo loco positum abest a Ryck. Regg. Flor. Magl. Duisb. Fran. Voss. Edd. V. B. et P. Non necessarium, et fortassis ex ultima syllaba vocis præcedentis ortum est. *Utinam* miror quomodo tam patienter ferre potuerint tot Editores Flori: quum nemo non videat in eo sententiam plane absurdam esse. Ryck. pro eo habet *ūt*, in quo nihil ad emendationem auxilii est. Non dubito, quin verum sit *ultimum*, quod ex edit. Plant. etiam aliæ nonnullæ in contextum receperunt. Et hoc non sine ratione probabat Anna. Paullo post Naz. *tunc tamen fortibus.* Pal. 1. et Flor. *tunc cum tam fortibus.* Recentiores quædam edd. mutata distinctione *certamen tunc, tam f.* Satis adparet hic quoque aliquid corruptum esse. Gronovius ad Sen. Octav. 5. legit *tot tam fortibus.* Perizonius *cum tam fortibus*, quod est in Ald. Utrumque præfero conjecturæ Heinsii. *Trigæcini* in libris scriptis erant *Drigæcini, Drigecini, Drecini* et *Dridecini.* Hi nulli ab aliis memorantur in Hispania. 'Brigæcinos' Ptolemæi esse putat Vinetus.

§. 56 *Carisius*] De hoc vid. Dion. lib. 53. p. 514. et 54. p. 523. *Freinsh.*

Cum exercitu adveniens, oppressit consilia] Naz. membranæ, *cum exercitu advenit, oppressi sed consilia:* forte *cum exercitu advenit, oppressitque consilia.* Salm.

§. 57 *Ubi adeo certatum est*] Placet lectio veteris meæ: *ubi loci adeo c. e.* quam juvat Naz. nisi quod ille verbo locupletior: *ubi cum loci, &c.* Freinsh. Ita Naz. teste Grutero. Salmasius ex eo nihil ad edit. Gruteri, in qua est communis lectio, adnotaverat. Mox [Ante] Naz. Duisb. Voss. 3. et o. e. v. *validissimi.*

Ægre dux impetravit veniam] *Impe-*

traverat: scribend. *impetraverit: ut, quum in captam urbem faces poscerentur, ægre dux impetraverit veniam:* facile patet, ita legendum esse. *Salm.* *Impetravit*] Cum h. Flori l. cf. Foliet. Hist. Gen. p. 290. f. Pertinet huc Nasicæ sententia de Carthagine non delenda: Οὐκ ἐκ τῆς ἄλλων ἀσθενείας δεῖν θεωρεῖσθαι τὴν τῆς Ῥώμης ἰσχὺν, ἀλλ' ἐκ τοῦ φαίνεσθαι τῶν μεγάλων μείζονα, Diodor. in Excerpt. Vales. p. 382. Timoleon, ap. C. Nep. 'Eam præclaram victoriam ducebat, in qua plus esset clementiæ, quam crudelitatis.' Consultationem de Thebis delendis habes in Supplem. Curt. 1, 14, 4. de Capua, in Liv. 26, 16, 7. *Freinsh.* Omnino scribend. *ægre dux impetravit veniam,* ut recte vidit N. Heins. Si vulgatam retines, dicam tibi scribet Priscianus. *Græv.* Ad ea quæ Freinsh. scribit add. hic Rupert. et Liv. XXXVII. 6.

§. 59 *Certa mox fides*] Vell. 2, 90, 4. Hispanias 'tam diffusas, tam frequentes, tam feras, ad eam pacem abhinc annos ferme L. perduxit Cæsar Augustus: ut quæ maximis bellis nunquam vacaverant, eæ sub C. Antistio, ac deinde P. Silio legato, ceterisque postea, etiam latrociniis vacarent.' *Freinsh.* 'Certa fides' est, firma, perpetua. Acidal. ad Vell. II. 38. *Certus* est, non dubius, non ambiguus. Vell. II. 23. 'Adeo enim certa Atheniensium in Romanos fides fuit.' Ov. IV. F. 609. 'Certa fides facti.' Claud. B. Gild. 499. 'Certa fides cœli.' Vid. Gron. Diatr. Stat. XLVII. et in Omiss. Paullo ante Magl. pro *idem* habebat *id est,* et Fran. *i.* consueto in his errore librariorum, ut IV. 2. 15.

In pacis partes promtiore] Legit Lips. *in pacis partes proniore.* N. Heinsio magis placebat: *in pacis artes promtiore.* Græv. *Et cum consilio Cæs.* Ryck. Duisb. Voss. 2. 3. et o. e. v. *cum consilio C.* Fran. et Voss. 1.

§. 60 *Ingentis esse consilii illud observari cœpit*] H. l. non Florus, sed correctores loquuntur, qui statim, quæ non intelligunt, mutant: vetus lect. habet, *Ingentis esse consilium illud observari caput consilio:* quam diversa ab editis? præterea non *Ingentis,* sed *Bigentis,* scriptum in optimis Naz. membranis: quid voluerit Florus, video; verba ipsa Flori an exhibere possim, nescio: et videamus an ita debeat legi: *Certa mox fides, cum ipsorum ingenio in pacis partes promtiore, tum consilio Cæsaris, qui, fiduciam montium timens in quos se reciperent, castra sua, sed quæ in plano erant, habitare jussit, vim gentis esse consilium illud observari: caput consilio natura regionis circa et omnis aurifera, &c.* Cæsar hoc consilium excogitaverat, ut in plana deduceret monticolam illam gentem, et montium, in quos se recipiebant, fidentem præsidio: ut hoc persuaderet facilius, ipsius gentis bono et commodo hoc cedere consilium propter naturam regionis (quod consilio caput fuit) auriferam atque aliorum metallorum feracem: nescio an ipsissima verba Flori auctoris posuerim, scio, me sententiam recte concepisse, atque optimam adhibuisse distinctionem: qui meliorem et veriorem lectionem divinaverit, et magis ad mentem scriptoris facientem, is erit mihi magnus Apollo. *Salm.* Naz. *In gentis esse consilium illud observari caput consilio.* Quid ex his Salmasius conficiat in ejus notis potest legi. Sed hominibus eruditis non probavit hanc emendationem. Lipsius sic rescribi h. locum præcepit in acroaterio Lugdunensi: *Ingentis arbitratus esse consilii illud, obserari caput consilii:* hoc est, ut puto, celare rationem consilii. Sed nec hæc possunt placere, nimis ab h. l. aliena, ne dicam de illa locutione inusitata *obserare consilium.* N. Heinsius animum etiam appulit ad h. l. sanandum, qui, vetustissimi libri ductum secutus, existimat Flori hanc esse manum: *Ibi ingentis usus esse con-*

silium illud observari. Caput consilio natura regionis circa omnis aurifera. Ingentis usus est ingentis utilitatis. *Ingens consilium* sibi haud lectum ait in Latinis scriptoribus, quod sciat. Sed vulgatam non rejicio lect. quam alii codd. asserunt. Ap. Cic. est *magnum consilium.* In Ep. ad Att. VI. ' Quid ætati sit credendum, magni consilii est.' Id. in iisd. Ep. ' Nihil mihi adhuc accidit, quod majoris consilii sit.' Alibi sic etiam loquitur. Cur repudiem *ingentis consilii?* Florus scripsit, ut est acuminum affectator, *Ingentis esse consilii consilium illud observari cœpit.* Istud consilium Augusti, quod verbis præcedd. exposuit, cum ex montanis terris jussit Astures in planos campos migrare, ne fiducia montium rebellarent, observabatur esse prudentissimum. Hoc consilio enim in officio et obsequio retentus est contumax populus. Lusit Florus in voce ' consilium,' quod modo accepit pro ratione agendi, quam excogitarat Augustus, ut in fide manerent subacti, modo pro prudentia ; ita ut *consilium magni* seu *ingentis consilii* ei sit consilium plenum prudentiæ, consilium sapientissimum. *Observari cœpit* est, observatum tum est. Sed nihil hic novi consilii, quod ante ignorarit respublica. Idem consilium secutus erat ante Pompeius in piratis coërcendis et perdomandis, quod ipse Florus prædicavit III, 6. ' Nec fidelior in posterum reperta gens ulla est. Idque prospectum singulari consilio ducis, qui maritimum genus a conspectu longe removit maris, et mediterraneis agris quasi obligavit.' *Græv.* Cum Naz. et Pall. etiam alii scripti et v. e. paucis exceptis, quæ aliter scribuntur, consentiunt. Nam in Ryck. Reg. Q, et Flor. priore l. est *consilii*, et in utroque Reg. *capit*, [&c.] Vulgatam lect. primum in Basil. Camertis invenio, eamque deinde Vinetus, Gruterus, et alii omnes sequuti sunt. Is. Vossius hic scripserat locum recte legi in libris vett. et *ingentis esse* exposuerat, ingentis momenti, magni esse. Sed non credo ostendi posse scriptores Latinos sic dixisse ' ingentis est,' ut ' magni,' ' pluris,' ' maximi est.' Toll. in exemplari suo conjecerat : *In rem gentis esse consilium illud observari cœpit.* Sed Fort. XXXIX. legit : *Ingentis et illud consilii. Natura*...reliqua ab Interpp. esse putat. Hæc est expedita quidem, sed simul satis audax ratio emendandi, quam non facile quemquam alium probaturum arbitror. Grævii sententia, etiam Perizonio placuisse videbatur, qui in ora libri sui scripserat *consilii consilium illud:* cui et ego interim, dum alii meliora invenient, adquiesco.

Natura regionis circa se omnis aurifera] *Se* intrusum esse a barbaris ante multos annos vìdi et docui. Latini enim dicunt *regio circa omnis aurifera.* Liv. I, 4. ' Lupam sitientem ex montibus, qui circa sunt, ad puerilem vagitum cursum flexisse.' Hoc Heins. etiam vidit, et supr. de hac locutione non nihil notavi. *Græv.* Etiam Ryck. Perizon. et Toll. ejiciebant *se ;* nec sine ratione. Vid. quæ scripsit Grævius supr. III. 19. 12. Heinsius hic adnotaverat etiam ap. Liv. IX. 2. et XXVII. 15. in eod. genere loquendi intrusum esse *se;* atque insuper alium locum Livii XXXVII. 25. adscripserat, quem, ut opinor, eodem vitio laborare existimabat. Add. Gron. ad Liv. XXXVI. 14. *Se* hic nulla ratione retineri potest. Si tamen quis putabit non temere esse, quod id in omnibus libris legitur, nihil ex eo, quod huic loco conveniat, fieri potest, quam *sc.* id est, *scilicet.*

Aurifera] Vid. Non. in Hispan. cap. 43. de minio Plin. 33, 7. de chrysocolla Plin. 35, 6, 30. *Freinsh. Exerceri solum* Ryckius bene interpretabatur, effodi ad colligenda metalla, addito loco Livii XLV. 29.

Placere 'metalla auri atque argenti non exerceri: ferri et æris permitti.' Nam *exerceri* dicuntur ea, quæ otiosa, atque inde sterilia, ac sine fructu esse non patimur. Virg. I. G. 99. 'Exercetque frequens tellurem.' Et XI. Æn. 318. 'Et vomere duros Exercent colles.' Justin. II. 2. 'Neque enim agrum exercent' Scythæ. Et XLIII. 3. 'Phocæenses studiosius mare, quam terras exercuere; piscando, mercando, plerumque etiam latrocinio maris vitam tolerantes.' Catull. C. LXII. in fin. 'Boni Conjuges bene vivite, et Munere adsiduo valentem Exercete juventam.' Vid. ibi Statium. Gron. cap. 1. Observat. in Script. Eccles. et Virum celeberr. Ger. Noodt. I. Obs. 10. et I. de Usufr. 7.

Astures et latentes] Hinc Poëtæ deinde Astures sæpe 'auri fossores' et 'scrutatores' vocant. Vid. Heins. ad Claud. Cons. Prob. et Olybr. v. 49. Vetus liber Is. Vossii *ut lactantes*: unde ille faciebat *latitantes ut lactantes* est in Voss. 1. *elactantes* in Voss. 2. *Ut*, non *et*, etiam Ryck. Berol. Duisb. Voss. 3. et edd. vett. præter Ald. in qua est *Astures latentes.* Non male: nam non adparet, quæ sit vis aut elegantia particulæ *et*, h. l. positæ. Perizonius eam retraxerat ante 'Astures,' et legebat, *sic et Astures.* Non addiderat, quomodo hoc intelligi vellet; sed puto eum respexisse ad illa, quæ Florus supr. hoc cap. n. 12. de Dalmatis scribit. Fortassis *et* ab *es* in fine vocis præcedentis ortum, ac deinde in quibusd. Mss. in *ut* depravatum est.

§. 61 *Intra Taurum et Euphratem*] Eorund. correctorum hæc sunt χρηστήρια, sed quantum judico, plane ἄχρηστα. Vetus scriptura, *intra Etyrum et Ephratem:* legend. *inter* (vel *intra*) *Cyrum et Euphratem:* mos historicis, nobilissimis fluviis aut nobilissimis montibus definire provinciarum seu regionum terminos, non monte et fluvio, nisi ubi non est altera parte nobile aliquod flumen. 'Cyrus' orientis fluvius celebris: magna autem et lata illa regio quæ intra *Cyrum et Euphratem* jacet: Ἔθνος τοῖς Καῤῥηνοῖς παρακείμενον μέσον Εὐφράτου καὶ Κύρου ποταμοῦ. Sic supra dixit de iis quæ ad Septentrionem, 'intra Rhenum et Danubium.' Atque hæc hactenus, quæ in politissimum, elegantissimum, acutissimum hunc Scriptorem notanda habuimus: si non omnia, quæ aut mendosa aut obscura erant, sustulimus et exposuimus, non nihil certe præstitimus, nonnulla etiam alienæ ambitioni aut diligentiæ reliqua fecimus, et quis me reprehendat, quod sibi quædam, ex quibus ingenii aut diligentiæ laudem possit adipisci, reliquerim? Scio sane plures esse hoc ingratissimo et invidentissimo seculo, et bonis omnibus literis earumque cultoribus infensissimo, qui labores alienos carpere, quam qui suos in medium protrudere, in animum inducant: puerilia multa in his notis reperiri non negem, sed quibus ætas pene puerilis patrocinium facile parabit, aut veniam saltem ab æquitate et humanitate lectorum non minus facile impetrabit. Hæc te volebam, lector. Vale. *Salm.* V. e. *intra Tigrim.* Pal. 1. et 3. *intra Ecyrum*, 2. *intra Scirum.* Gruter. Ex vestigiis harum lectionum *Cyrum* legit, eamque lect. confirmat ad Solin. p. 621. A. 2. Salmasius. Ceterum h. ex l. intelligas verba Taciti, 1, 9, 5. ubi ab Augusto 'amnibus longinquis clausum imperium' legimus. *Freinsh.* Intra Taurum dudum ante Augustum omnia fuerunt pacata. Igitur Lips. conjiciebat *intra Euxinum et Euphratem*, sed verius Salm. *intra Cyrum et Euphratem.* Totidem litteris sic in Ryck. scriptum legitur. *Græv.* Regg. videntur habuisse *intra Taurum:* nam ita sine nota libri ad *Cyrum* in Ed. Grævii scriptum erat. *Intra Taurum* in editis nusquam inveni ante Edit. Basil.

Camertis, quam deinde sequutæ sunt omnes quas vidi, usque ad Grævium, qui primus edidit *intra Cyrum.* Sic quoque e libro vet. legebat Ger. Voss. idemque post Græv. in contextum receperunt Amstelodamenses.

Sentiebant tamen magnitudinem] Jam tum Cic. 'Nulla gens est, quæ non aut ita subacta sit, ut vix extet; aut ita domita, ut quiescat; aut ita pacata, ut victoria nostra imperioque lætetur.' *Freinsh.* Ryckius 'sentiebant' exposuerat, agnoscebant, intelligebant. Recte. Liv. XLIV. 44. 'Tunc demum recepto sospite filio victoriæ tantæ gaudium Consul sensit.' Phædr. II. Fab. Epilog. 'Et arte fictas animus sentit fabulas.' Sic Flor. I. 18. 28. elephantis tribuit 'sensum captivitatis.' Ubi vid. Freinsh. Add. Scheff. ad Phædr. Paullo post plerique scripti perperam *victoriam gentium Populi Romani,* e male intellectis notis *P. R.* vel *Po. Ro.* quæ hic sunt in quibusd. scriptis. Tollius delebat *Romanum,* tamquam e glossa. Sic Florus alibi, et quos in Ind. nominat Freinsh. Nec tamen inde confici potest adjectum *Romanum* hic necessario tollendum esse.

§. 62 *Nam et Scythæ, &c.*] Vid. Suet. Aug. cap. 21. Liv. lib. 139. Eutrop. et Oros. ubi supra. Hos legatos ap. Tarraconem citerioris Hispaniæ urbem Aug. Cæsarem invenisse scribit Orosius. Lege ipsum in fine sexti; quoniam hanc ceteris copiosius narrat historiam. *Camers.* Vid. finem libelli de progenie Augusti. Ad h. l. pertinet etiam quod Strabo, lib. 4. p. 138. recenset: 'Nostra ætate regulorum quidam Britannicorum, legationibus et officiis amicitiam Augusti Cæsaris consecuti, donaria in Capitolio dedicarunt; familiaremque Romanis totam pene insulam redegerunt.' Cf. cum h. l. Justin. 12, 13. de Alexandro. *Freinsh.*

Seres] Add. Marcellin. 22, 10. f. quo l. 'Serindos' putem esse Seres hos ipsos. De Indorum legatione scribit etiam Nicolaus Damasc. cujus fragmentum habes ap. Vales. p. 506. *Idem.* Add. Broekhus. ad Propert. III. 3. 5. et de duplici legatione Indorum ad Augustum Casaub. ad Suet. Aug. XXI. *Elephantos* Flor. Berol. Duisb. et Voss. 1. Stewechius ad Veget. III. de Re milit. 24. rejicit, quod ibi in quibusd. Mss. erat, *elephantes,* auctore Charisio, qui in Grammat. veter. Putschii p. 102. jubet dici 'elephantus.' Sed alii Grammatici nullum discrimen faciunt inter 'elephas' et 'elephantus.' Vid. Indic. Grammat. Putschii. Et 'elephas' est in Varr. VI. de L. L. p. 72. et Lucan. VI. 208. et IX. 732. 'elephantes' in Plin. VI. H. N. 19.

Longinquitatem viæ] Distantiam a Gaditano freto, quo legati ad Augustum venerunt, ad Orientem, Indos, Scythas, atque Seres, ponit Plinius, 6, 33. 'Ab ortu ad occasum, hoc est, ab ipsius Indiæ extremitate usque ad Herculis columnas, Gadibus sacratas, octuagies quinquies centena septuaginta octo millia sunt:' lege Martian. Capellam, 6, 5, 6, et 7. *Camers.* 'Nihil magis imputabant' est, ut hic Ryckius, nulla re magis dicebant se ostendere posse venerationem suam erga Augustum, quam quod tantum iter ipsius causa suscepissent. Nam 'imputare' Scriptoribus recentioribus est, velle aliquid pro beneficio haberi, et postulare sibi eo nomine gratiam deberi. Vid. Ind. Casaub. ad Suet. Tib. LIII. et Scheff. ad Phædr. I. 22.

Impleverant] Vid. Ind. et quæ supr. ad II. 12. 12. adnotata sunt. Sed vix credibile est totum quadriennium impensum fuisse huic viæ: aut certe legati iter fecerint non celeri pede, quod de aliis dicit Phædr. IV. F. 17. In his quæ sequuntur, *et tamen ipse hominum color,* Anna, scribit vocem *tamen* ridiculum sensum efficere, ac

delendam esse. Paruit ei Grævius; sed magis, ut puto, adductus auctoritate cod. Ryck. a quo abest *tamen*, quod etiam Amstelodamenses excluserunt. Sed est illud in omnibus aliis tam scriptis, quam editis. Nec video in eo ridiculum illum sensum quem Anna. Nam Florus hoc vult: Etsi longitudinem viæ Romanis imputabant, eaque se jactabant, et fortassis etiam nonnihil eam exaggerabant, tamen vel ipse color hominum ostendebat, eos ab alio cœlo venire, et jactationem illam non totam ex vano esse.

Venire cœlo] Ita v. e. aliæ, *sole:* Pal. 3. *ab illo venire cœlo* [possit fieri *ab ipso*]: faciunt tamen duo reliqui pro scriptura primo posita loco. *Grut.* Ryck. et Fran. *ab illo v. c.* Facile tolerari posset *sole*, quod aliæ edd. vett. exhibent, si niteretur auctoritate Mss. Lat. Pacat. Paneg. Theodos. XXXIX. 'Ab ultimo Orientis sinu raptus exercitus, in alio orbe, et, sub alio pæne dixerim sole positus.' *Fateri* est, declarare, significare, ut supr. II. 6. 39. Sen. Herc. F. 477. 'Teuthrantis hoc fatetur eversi domus.' Juv. X. 172. 'Mors sola fatetur Quantula sint hominum corpuscula.' Vid. Salm. ad Capitol. Pertin. I. et Schult. ad Sen. Controv. XI.

§. 63 *Parthi*] Tac. 2, 1, 4. 'Phrahates, quanquam depulisset exercitus ducesque Romanos, cuncta venerantium officia ad Augustum verterat:' intelligit, inter alia, quoque remissa signa: de quibus Justinus, 42, 5, 11. Strabo eorum temporum æqualis, lib. 16. p. 515. 'Phraates tantum Cæsaris Augusti amicitiæ studuit, ut etiam illi trophæa remitteret, quæ Parthi de Romanis erexerant.' Ne quis autem aliud loqui Strabonem existimet, trophæa capiat Romanorum spoliis, ipsis etiam aquilis, exornata; facit huc supr. 2, 17, 16. Viriatus 'insignia trabeis et fascibus nostris, quæ ceperat, in montibus suis trophæa fixit.' Quo enim majoris dignationis spolia trophæis adduntur, eo quoque ipsa ornatiora sunt et magnificentiora. Phrahatem autem hoc non Augusti reverentia, ut Noster aliique volunt; sed ut filium reciperet, ex pacto fecisse indicat Dio, fine lib. 53. Tacitus, ubi supra, non metu Romanorum, sed suis diffisum, omnia Augusto officia exhibuisse. Ceterum ista signa Crassiana repetere sua expeditione studuerat Antonius, sed infelici conatu. Vid. Appian. in Parthicis. *Freinsh.* Add. Interpp. Virg. in VII. Æn. 606. Verba, 'quasi victoriæ pœniteret,' declamatoriam προσθήκην esse recte judicat Boeclerus ad Vell. II. 91.

Rapta] N. Heins. legit *capta.* Græv.

§. 64 *Cuncta*] F. *certa:* ut supr. 59. sic Vell. 2, 38, 4. 'Sardinia certum recepit imperii jugum.' *Freinsh.* *Cuncta pax* quid sibi velit nec ego scio, nec alius quisquam Latine doctus intellexerit. Non id fugit aciem ingenii magni Lipsii, qui rescribi volebat: *juncta atque continua pax.* Non nego 'junctos ac continuos agros' legi in veterum scriptis: sed quid sit *juncta pax*, æque intelligo, ac quid sit *cuncta pax.* Florus videtur usus esse recondito vocabulo quod correctores interpolarunt, ut fit. Puto autem eum scripsisse, quod et Gronovium doctorem nostrum audio observasse, *una atque continua pax.* *Una pax* est, quæ per omnes gentes et terras eodem tempore est diffusa; ut e contrario superius lib. II. 17. *unum bellum:* 'Post illa duo clarissima urbium incendia late atque passim, neque per vices, sed simul pariter et quasi unum undique bellum fuit.' Statio *una mors* de pestilentia: 'Populis mors una venit,' quæ multos eod. tempore tollit e medio. Hæc exquisitior hujus vocis notio, magistris ignota et descriptoribus caussa fuit vitii, quo hic locus contaminabatur. *Græv.* Gronovius

ad Plaut. Mostel. v. 2. 46. scribit, se, si quid mutand. esset, malle *una*. Sed vulgatum defendi verbis Plauti l. d. 'Fac istam cunctam gratiam,' i. e. cunctis, vel universis, qui peccassent. Ita ex illius sententia *cuncta pax* est idem, quod Grævio *una pax*. Is. Voss. quoque putabat hæc perperam mutari a Viris doctis, quum 'cunctus,' auctore Festo, idem sit quod, conjunctus. Nec plane necessaria videtur mutatio. 'Pactionem' Freinsh. in Ind. interpretatur, inducias. Videtur ea vox referenda ad illos, quos immunes imperii tamen populum victorem gentium reveritos fuisse, dixit Florus: 'pax' autem, quod hic etiam Perizonius e n. 2. et 59. hujus cap. scripserat, ad gentes domitas, quas 'pacari' et 'pacatas' dicunt scriptores Romani. Nec tamen intelligo, quare de illis potissimum 'pactionem,' de his autem 'pacem' voluerit dicere. Nam et illæ tum pacem cum Romanis habuerunt, et hæ haud dubie pactionibus quibusd. in fidem Romanorum venerant. Nam vix est, ut ulla pax sit sine pactionibus. Unde 'pactiones pacis' non raro conjunguntur ab aliis. Vid. Cic. XIII. Phil. 1. C. Nep. Dion. v. Sed voluit forsitan elegantiam captare ex illo sive παρηγμένῳ, sive παρηχήσει, 'pax,' 'pactio.'

Augustus] Nescio quid absoni h. l. sonet vox ista; nec enim tum Augustus, Cæsar: anticipatio permitteretur quidem alibi; non autem hic, ubi continua serie Cæsaris gesta deducens, id ipsum tandem adjicit, appellatum esse 'Augustum.' *Freinsh.* Probabat hic sententiam Freinshemii Perizonius. Nec sine causa. Alia est ratio in eo, quod supr. IV. 3. 5. et h. cap. n. 19. reprehendit Freinsh.

Septingentesimo ab U. C. anno] Ita hic reperitur in historiæ principio propositus annorum numerus, a Romulo in Cæsarem Augustum. Hic autem homo non solum tempora, et rerum gestarum ordinem, crebro perturbat; verum etiam sic ubi annos numerat, eorum subtilem computationem non facit, quemadmodum ab initio monuimus. Qui subtilius ergo computant, annum Urbis 700. numerant, quum erant coss. Domitius Ahenobarbus, et App. Claudius, vivente adhuc C. Jul. Cæsare, anno nono ætatis Cæs. Octaviani Augusti; siquidem verum, quod Vell. 2, 36, 1. Suet. et alii auctores sunt, natum eum fuisse M. Cic. et C. Antonio coss. *Vinet.*

Janum Geminum cludere] Vid. omnino commentatores ad Suet. Aug. cap. 22. Item supr. 2, 3, 1. *Freinsh.* Liv. Vell. Plut. et Florus ita loquuntur, quasi Augustus tantum semel Janum clauserit. At Suet. Dio, et Oros. ter ab Augusto clausum fuisse produnt. Et hoc verum est. Quomodo autem Viri docti putent Scriptores veteres, qui in hac re dissentire videntur, in concordiam redigi posse, exponit clariss. Massonus in Jano Christo Nasc. Reser. Sect. II. cap. 2. ap. quem etiam Sect. III. c. 6. alia huc pertinentia leguntur. Mox libri Vin. Regg. Voss. et Fran. *bis ante reclusum.* Vitiose *r* pro *s*: nam sic, quod hic adnotat Vinetus, *recludere* esset, claudere, non, aperire. Servius quidem in Virg. III. Æn. 92. scribit 'recludere' etiam esse, denuo cludere. Si non fallitur, quærend. est, qui ita loquuti fuerint. 'Recludere' pro, claudere, includere, dixisse Justinum I. 9. 16. et Palladium IV. de Re Rust. 10. 33. (add. Justin. XXVI. 1. 7.) observat doctiss. Reitzius in Lib. de Ambiguis. Nec tamen ideo etiam posse dici 'recludere templum,' pro, claudere, recte putat. Nam 'recludere' in Justino et Palladio est, includere, concludere in aliquo loco: quæ significatio quum hinc aliena sit, *reclusum* hic locum habere non potest.

§. 65 *In luxuriam fluens*] *Fluere* sæpe dicuntur, quæ in deterius mu-

tantur ac labuntur. Virg. II. Æn. 169. 'Ex illo fluere ac retro sublapsa referri Spes Danaum.' Vid. Gron. ad Liv. XXVII. 17. Vel 'in luxuriam fluens sæculum' dictum est pro, fluens, sive, diffluens luxuria, quæ usitata sunt et obvia in scriptoribus Latinis. Liv. VII. 29. 'Campani fluentes luxu.' Vell. I. 6. 'Sardanapalum mollitiis fluentem.' Terent. Heaut. V. 1. 73. 'Animum illius, qui nunc luxuria ac lascivia diffluit.' Et alii ap. Rupert. ad Vell. l. d. et Barth. ad Claud. IV. Cons. Honor. 218. qui et 'solvi luxu' et 'luxuria' dici ostendit ad eumd. Cons. Prob. et Olybr. 247. Nec dubito, quin pro eo, quod in antiquis Edd. Columellæ XII. 1. legitur: 'Nunc vero, cum pleræque sic luxu et inertia defluant, ut ne lanifici quidem curam suscipere dignentur,' scribend. sit *diffluant:* maxime postquam e clariss. Drakenb. intellexi, ita esse in vetustiss. cod. Parisiensi S. Germani. Et fortassis emendatum est in Edd. Columellæ, quæ post Stephanianam prodierunt.

Legibus multis] De quibus exacte Dio: meminit et Tacitus, 3, 55, 4. *Freinsh.* Multæ quoque harum Legum Augusti memorantur in libris Juris Civilis sub titulo 'Legum Juliarum.' In Inscriptione ap. Grut. CXLIX. 4. de Augusto: ORBE. MARI. ET. TERRA. PACATO. TEMPLO. IANI. CLVSO. ET. RP. PO. ROM. OPTIM. LEGIB. SANCTISS. INSTIT. REFOR. Cic. pro Marcell. VIII. ad Jul. Cæs. 'Constituenda judicia, revocanda fides, comprimendæ libidines, propaganda soboles: omnia, quæ dilapsa defluxerunt, severis legibus vincienda sunt.'

§. 66 *Dictator perpetuus*] Augustum dictatoris nomen nunquam tulisse, in annalibus veterum testatissimum est: vel ut invidiam nominis devitaret; vel quia dictatoria potestas Antonia lege abrogata erat. Dictaturam namque, quam pertinaciter ei pop. R. anno 731. offerebat, tam constanter repulit, ut, cum populus eam magna vi etiam offerret, ipse genu nixus, dejecta ab humero toga, nudo pectore deprecatus sit. Vell. Suet. Dio, Fasti Capit. alii: nam ipse longe majorem potestatem exercebat sub Imperatoris prænomine, et tribuniciæ potestatis titulo, quem, dictatura perpetua abdicata, ex a. d. V. Kal. Jul. accepit; sapienterque invidiam nominis exosi et tyrannici declinavit. *Stad.* Boeclerus ad Vell. II. 89. videtur Florum velle defendere. Nam scribit, forte existimandum esse eum obscure potius, et de oblato tantum dictatorio nomine loqui, quam in re tam nota prorsus errare. Augustum enim ab offerentibus dictatorem quidem dictum, sed honorem deprecatum fuisse. Sed non patitur hanc interpretationem id, quod mox addit Florus, 'et Pater patriæ.' Nam si hic 'dictus' cum effectu accipitur, ut debet, nulla ratio est, cur non etiam in altero ita sit accipiendum. Paullo speciosius, nec optime tamen, defendi posset Florus, si proba esset scriptura librorum Vin. Ryck. Reg. Q, Magl. Duisb. Fran. et vett. edd. a quibus omnibus, præterquam ab Ald. abest *dictus.*

Pater patriæ] Qua de caussa sic appellaverint principes, supr. 1, 1, 15. ex Seneca notavimus. Sic poëtis Jupiter est 'Divum pater, atque hominum Rex,' quod hosce severiori contineat imperio, mitius præsit illis. Eleganter igitur Ovid. Trist. 2, 35. ad Aug. 'Jure igitur genitorque Deum, rectorque vocatur: Jure capax mundus nil Jove majus habet: Tu quoque cum patriæ rector dicare, paterque: Utere more Dei nomen habentis idem.' Et mox, vs. 181. 'Parce, pater patriæ: nec nominis immemor hujus Olim placandi spem mihi tolle tui.' Item, Fast. 2, 127. Ad hanc appellationem, ejusque explicationem, pertinet locus Livii, 4, 60, 1. ubi plebs beneficio Senatus delinita, lætabunda jactat, 'Patres vere

appellatos.' *Freinsh.* De anno ac die, quo hoc cognomen ei datum est, legi debent, quæ disputant Spanh. Diss. xii. de Usu et Præst. Numism. p. 446. Noris. Cenotaph. Pis. Dissert. ii. c. 8. et Perizon. c. vii. Animadv.

Romulus] Sic Camillus, ap. Liv. 5, 49, 8. 'Romulus, ac parens patriæ conditorque alter urbis, haud vanis laudibus appellatur.' Vid. omnino Berneccer. ad Suet. Aug. 7, 4. ubi omnia ista reperies: etiam cur, et quando, nomen illud 'Augusti' invenerit. 'Condere' vero 'imperium' non uno sensu accipi, potes intelligere ex iis quæ notantur supr. 1, 3, 1. *Freinsh.* 'Romulum' vocandum quidam censebant, quasi et ipsum conditorem Urbis, Suet. Aug. vii. Et ipse hoc nomine adpellari cupiebat; sed suspicionem regni adfectati ex eo metuens prætulit nomen 'Augusti.' Dio liii. 507. Hoc autem prius accepit, quam nomen 'Patris patriæ.' Vid. Casaub. ad Suet. et Noris. l. d. In iis, quæ de nominibus Octaviano delatis in Serv. ad Virg. iii. Georg. 26. et i. Æn. 296. quasi e Suet. descripta leguntur, nihil sani est. Et vix credi potest ea a Serv. profecta esse. 'Condidisset' Perizonius bene interpretabatur, constituisset, quale tunc erat; nempe amplissimum.

Consecraretur] Sic Tac. fin. A. xv. scribit: 'Cerialem Anicium, consulem designatum, pro sententia dixisse, ut templum Divo Neroni quam maturrime publica pecunia poneretur. Quod quidem ille decernebat, tanquam mortale fastigium egresso, et venerationem hominum merito.' *Freinsh.* Florus recte expressit vim nominis Augusti. Vid. Suet. Aug. vii. ibique interpp. et Spanh. l. d. p. 371. Sententia eorum, qui 'Augustum' ab 'augendo imperio' dictum putarunt, dudum ab eruditis explosa est. Religiosus librarius Reg. Q post 'consecraretur' scripserat *Amen.*

FINIS NOTARUM VARIORUM.

COLUMNA ROSTRATA

A

CIACCONIO SUPPLETA,

EXPLICATA.

Literis rotundis sive Italicis expressa explicationis gratia adjecta sunt.

Caius Duilius Marci filius Consul, adversus Carthaginienses in Sicilia
rem gerens, Egestanos *socios atque* cognatos populi Romani arctissima
obsidione exemit. Legiones *enim* omnes Carthaginiensium *qui Egestam obsidebant, et Amilcar*
maximus *eorum* magistratus, *festinandi studio* elephantis relictis novem, castris effugerunt. Macellam *deinde* munitam *validamque* urbem
pugnando cepit. Atque in eodem magistratu prospere
rem navibus mari Consul primus gessit: remiges
classesque navales primus ornavit atque paravit diebus sexaginta:
et cum his navibus, classes Punicas omnes, paratas *ornatasque*
summas copias Carthaginiensium, præsente *Annibale* maximo
dictatore illorum, in alto mari pugnando superavit;
trigintaque naves cum sociis, *hoc est, cum ipsis hominibus,* cepit, et septiremem prætoriam,
quinqueremes *præterea* ac triremes naves XX. depressit.
Aurum captum in præda nummi III. M. DCC.
Argentum captum in præda nummi C. M.
Aes grave captum vicies semel centena millia pondo
atque in triumpho navali prædam *omnem in aerarium* Popul. Rom. intulit:
captivos *etiam* Carthaginienses ingenuos, *hoc est, nobiles aliquot,* ante currum duxit:
primusque Consul, de Siculis, et classe Carthaginiensium
triumphavit. Earum rerum ergo S. P. Q. R. ei hancce columnam posuit;
vel
triumphavit. Earum rerum ergo Marti donum dedit atque dicavit.

Inscriptio Columnæ Rostratæ e Ciacconio,
cum brevibus Ejusdem supplementis.

C. BILIOS. M. F. COS. ADVORSOM. CARTACINIENSEIS. EN. SICELIAD. REM. CERENS. ECESTANOS. COCNATOS. POPLI. ROMANI. ARTISVMAD. OBSEDEONED. EXEMET. LECIONEIS. CARTACINIENSEIS. OMNEIS. MAXIMOSQUE. MACISTRATOS. LVCAES. BOVEBOS. RELICTEIS. NOVEM. CASTREIS. EXFOCIONT. MACELAM. MOENITAM. VRBEM. PVCNANDOD. CEPET. ENQVE. EODEM. MACESTRATOD. PROSPERE. REM. NAVEBOS. MARID. CONSOL. PRIMOS. CESET. RESMECOSQVE. CLASESQVE. NAVALES. PRIMOS. ORNAVET. PARAVETQVE. DIEBOS. LX. CUMQVE. EIS. NAVEBVS. CLASEIS. POENICAS. OMNIS. PARATASQVE. SVMAS. COPIAS. CARTACINIENSIS. PRAESENTED. MAXAMOD. DICTATORED. OLOROM. IN. ALTOD. MARID. PVCNANDOD. VICET. XXXQVE. NAVEIS. CEPET. CVM. SOCIEIS. SEPTEM. RESMOMQVE. DVCIS. QVINRESMOSQVE. TRIRESMOSQVE. NAVEIS. XX. DEPRESET.

AVROM. CAPTOM. NVMEI ΦΦΦ DCC.
ARCENTOM. CAPTOM. PRAEDA. NVMEI
cccIɔɔɔ c

CRAVE. CAPTOM. AES cccIɔɔɔ cccIɔɔɔ
cccIɔɔɔ cccIɔɔɔ cccIɔɔɔ cccIɔɔɔ cccIɔɔɔ
cccIɔɔɔ cccIɔɔɔ cccIɔɔɔ cccIɔɔɔ cccIɔɔɔ
cccIɔɔɔ cccIɔɔɔ cccIɔɔɔ cccIɔɔɔ cccIɔɔɔ
cccIɔɔɔ cccIɔɔɔ cccIɔɔɔ cccIɔɔɔ PONDOD.

TRIOMPOQVE. NAVALED. PRAEDAD. POPLOM. ROMANOM. DONAVET. CAPTIVOS. CARTACINIENSEIS. INCENVOS. DVXET. ANTE. CVROM. PRIMOSQVE. CONSOL. DE. SICELEIS. CLASEQVE. CARTACINIENSEOM. TRIOMPAVET. EAROM. REROM. ERCO. S. P. Q. R. EI. HANCE. COLVMNAM. P.

Clarissimus Grævius Inscriptionem Columnæ Rostratæ descripsit e Pighio in Annalib. ad A. U. ccccxciii. qui, mox ut inventum erat marmor, reliquos in eo characteres uti extabant Roma Bruxellam ad se missos scribit. Exhibuerunt eam etiam Gruterus Inscript. cccciv. 1. ibidemque Lipsius, Donatus ii. de Urb. Rom. 7. et Ciacconius; sed omnes aliter atque aliter. Neque tamen apud ullum eorum in primo versu sunt literæ singulares, notæ nominum propriorum, quæ apud Pighium. De quo quid dicam non habeo: nisi vel eos, qui plura in marmore illo scripta fuisse prodiderunt, quam Ciacconius, parum recte vidisse, vel literas nonnullas deinde ita exolevisse, ut visum effugerent. Nam mihi omnino verosimile videtur, Ciacconium, qui non multo post effossum marmor Romam venit, et in ea urbe per aliquot annos vixit, ac diem obiit, Inscriptionem, quam ex professo Commentario illustravit, et sæpe, et accuratissime inspexisse; nec quicquam eorum, quæ tum in ea legebantur, detraxisse, aut addidisse. Quapropter existimavi eam ita ut in Grævii Thesauro Antiquitatum Romanarum ante Commentarium Ciacconii edita est, una cum ejusdem supplementis charactere, quem currentem vocant, impressis hic proponendam.

RECENSUS EDITIONUM
L. ANNÆI FLORI,

AUCTIOR FABRICIANO, ET IN SEX ÆTATES DIGESTUS.

[EX ED. BIPONT. 1810.]

ÆTAS I. NATALIS.

1470—1511.

INTER cujus principes sunt præter illam, Grutero et Dukero primariam, Parisiensis a Rob. Gaguino edita, et Coloniensis Arn. Therhoernen. Curatores hujus ætatis extitere Phil. Beroaldus, M. Ant. Sabellicus, et Jo. Cuspinianus.

... Parisina. 4. sine temporis, loci, et typogr. nota, curante Rob. Gaguino. Lucii Annæi Flori de tota Historia Titi Livii Epitome in quatuor libros divisa. In fine: ‘ L. Annæi Flori Epitoma de Tito Livio finit liber quartus.’ Sic in nonnullis exemplaribus simpliciter legitur. In aliis vero: ‘ L. Annæi Flori Epitoma de Tito Livio finit liber quartus.

Robertus Gaguinus Lucei Annei Flori lectoribus salutem optat.

Quos nulla in terris concluserat ora, Quirites
Hæc flori obstrictos parva tabella capit.
Et quæque eximia produxit Livius arte,
Bella, duces, pompas, rite coacta tenet.
Quo vere exemplo vobis sperate futurum
Qui fama et quæstu fertis in astra gradum.
Post tumidos nisus, post sæva pericula sortis,
Ad manes raptos vos brevis urna teget.’

Maittair. pag. 293. Panzer Tom. II. pag. 270. Pertinet autem hæc editio ad libros an. 1470.—1472. Parisiis in Sorbonæ domo

ab Ulrico Gering, Mart. Crants, et Mich. Friburger impressos, et est forte princeps omnium Flori editionum. Vid. Origine de l'imprimerie de Paris par Andr. Chevillier pag. 36. Paris. 1694. 4.

... s. a. l. et typogr. Fol. Gothico simili charactere, quam Gruterus principem dicit, Dukerus omnium antiquarum optimam reperit. In fine leguntur hi versus:

Florus habet parvo: numerosa volumina Livi
Codice: in italica maximus historia.
Nil latet hunc: valeat quod honore nitere latino
Vel peregrina petas scripta: vel artis opus.
Inde fit ut veteres scribendi miserit usus:
Atque novo redeat præditus officio.
Nam quod centeno consumpta volumine sæcla
Viderat: in totidem nascitur usque dies.

Maittair. pag. 762. Panzer Tom. IV. pag. 130. seq.

... s. a. l. et typogr. Fol. Char. Gothico, ut videtur Arnoldi Therhoernen, typographi Coloniensis. L. Ann. Flori Epitome historiæ Romanæ, cum libello de commendatione Romani imperii. In fine hujus: 'Explicit libellus de commendatione imperii Romani.'—Maittair. pag. 751. Panzer Tom. IV. pag. 130.

... s. a. l. et typogr. Fol. char. Rom. L. Ann. Flori Romane historie libri quatuor.—Maittair. pag. 761. Panzer Tom. IV. pag. 131.

1472 Romæ. Fol. per Conr. Sweynheim et Arn. Pannartz. Florus junctus Justino.—Maittair. Tom. I. pag. 313. Panzer Tom. II. pag. 431. Conf. Recensum nostrum editionum Justini, h. a.

... s. a. l. et typogr. Fol. Justinus, et Florus ex recens. Beroaldi. Senis per Henr. Coloniensem, ut videtur Gemeinero in Nachrichten von den in der Regensburgischen Bibliothek befindlichen merkwürdigen und seltenen Büchern aus dem funfzehenden Iahrhundert pag. 273. Vid. Recens. edd. Justini h. a.

... s. a. 4. (Parmæ) Lutii Flori gestorum Romanorum Epithoma incipit. Hæc in fronte. Præmittitur 'ad Magnificum Comitem Petrum Mariam Rubeum Parmensem Philippi Beroaldi epistola,' in qua inquit ille, se rogatu Stephani Coralli impressoris solertissimi L. Florum curiose diligenterque emendasse. In fine: 'L. Flori epithomatis liber ultimus FINIS.' Char. eod. quo Corallus Catullum et Plinium impressit.—Maitt. pag. 757. Panzer Tom. II. pag. 259. Forte referenda ad an. 1476.

1487 Lipsiensis I. 4. char. Goth. Lucy Flori historiographi Epithomata.

Ad lectorem.

Magnorum quicunque voles exempla virorum
Noscere, quos fortes inclita roma tulit:
Me lege. tum dicas: quam multos florus in annos
Edidit hanc claram lucius historiam.

Hæc in fronte. In fine: 'L. Annei Flori Epithoma hoc emendatum fridianus Pighinutius, Lucensis, et Ivo Vittigis, ere premendum curaverunt. Quod arte sua Conradus Gallicus In opido Liptzensi perfecit XII. Calend. Junii, Anno salutis M°CCCC° LXXX. septimo.'—Ex codic. Ms. ducta est hæc editio, multasque habet lectiones peculiares. Vid. Fischerum in Præf. ad Florum pag. XXII. Conradum Gallicum non alium esse, quam Conradum Kacheloven, putat Panzer Tom. I. pag. 473. et Tom. IV. pag. 342.

... s. a. 4. (circa 1490.) Lucii Flori gestorum Romanorum epithoma. Per me Mgrum Sigismundum Rot de Bitz impressorem in Senis.—Præmissa est Ph. Beroaldi Epistola. Panzer Tom. III. pag. 14.

1491 Justini et L. A. Flori epitome. Venetiis 1491. die 5. Novembris. Venetiis. Fol.—Denis Suppl. pag. 309. Panzer Tom. III. pag. 310.

1494 Lipsiensis II. Fol. Clarissimi hystorici Lucii Flori gestorum Romanorum epithomata.

Jacobus Barynus magister ad lectorem.

Forcia magnorum qui poscit facta virorum
Noscere. quos claros Roma superba tulit, &c.

Hæc in titulo. Sequitur Jac. Baryni epistola nuncupatoria Johanni Wilden inscripta. In fine fol. 31. b. 'Finis. Dedicatio operis Flori. Habeas hujus clarissimi historici L. Flori Epithomata candidissima vir magnificentissime—Capias ea igitur hylari vultu letaque fronte legas nudius per tuum civem meumque necessarium Martinum herbipolensem impressa pridie ad nonas Apriles. Anno christi M.CCCC.LXXXXIIII. ex ducali oppido Liptzensi.'—Panzer Tom. IV. pag. 343. Repetitio Lipsiensis I. sed mendosissima.

1497 Justinus historicus et Epitome Flori, curante M. Ant. Sabellico. Venetiis. Fol.—Vid. Recens. edd. Justini h. a.

... Lipsiensis III. Fol. s. a. L. Annei Flori illustris historiographi Epitomata quattuor. quibus scite collegit, que bella populus Ro-

manus domi forisque gessit, quibus viris et artibus imperium peperit, et partum auxit. et auctum ad summum fastigium suis viribus evertit. et eversum tandem per Cesarem Augustum sublimius erexit.

ad Lectorem.

Quamvis contingas annosum Nestoris evum, &c.

Liptzk impressum per Jacobum Thanner.—Gemeiners Nachrichten, &c. pag. 273. Panzer Tom. I. pag. 505. Fischero prior videtur hæc editio illa Baryni; multasque non modo communes cum Lipsiensi I. sed et proprias easque bonas lectiones habet, adeo ut e Ms. emendata videatur.

...s. a. et l. (Venetiis.) Fol. min. Justinus, et Florus ex rec. Beroaldi.—Panzer Tom. IV. pag. 455.

...s. a. (1500.) Florus, cum Justino et Sexto Ruffo. Parisiis, apud Joh. Petit. 4.—Vid. Recens. edd. Justini h. a.

1500 Florus, cum Justino et Sexto Ruffo. Florentiæ, ex typogr. Phil. Juntæ. 8.—Panzer Tom. I. pag. 429.

... Lipsiensis IV. s. a. 4. L. Annei Flori illustris historiographi Epitomata quattuor. quibus scite collegit, &c. ut in titulo ed. s. a. quam sub an. 1497. memoravimus. In fine: ‘Liptzk impressum per Jacobum Thanner.’ Panzer Tom. VII. pag. 235.

1502 Justinus, et Florus ex recensione Beroaldi. Mediolani. Fol. ex offic. Minutiani.—Panzer Tom. VII. pag. 379. Conf. Recens. edd. Justini h. a.

1503 Iidem auctores, et Florus quidem ex recens. ejusdem Beroaldi. Venetiis per Bartholomæum de Zanis de Portesio. MCCCCCIII. die tertio Febr. Fol.—Vid. ibid. et Panzer Tom. VIII. pag. 360.

1505 Justini historiarum libri XLIV. una cum L. Floro a Phil. Beroaldo correcto. Bononiæ. Fol.—Panzer Tom. IX. pag. 413.

1506 Justinus, Florus, et Plinius (vel potius Aurel. Victor) de viris ill. Argentorati. 4.—Memoratur Fabricio in Bibl. Lat.

—Lucii Flori epithomata quatuor quam cultissima in decem Titi Livii decadas, una cum Justino et Sexto Ruffo. Parisiis. Fol.—Panzer Tom. VII. pag. 522. Recens. edd. Justini h. a.

1507 Florus ex recens. Beroaldi, subjunctus Justino. Venetiis, per magistrum Joannem Tacuinum de Tridino. Fol.—Panzer Tom. VIII. pag. 385.

1510 Justinus una cum L. Floro nuper castigatus. In fine:

'Impressum Florentiæ opera atque impensa Filippi de Giunta Florentini, Anno a Christi nativitate MDX. tertio Calendas Februarii.' 8.—Panzer Tom. VII. pag. 12. Recens. edd. Justini h. a. Curator hujus ed. est Marianus Tuccius.

—Justinus, Florus et Sext. Rufus. Mediolani, apud Leonardum Vegium. Fol.—Panzer Tom. IX. pag. 534. Recens. edd. Justini h. a.

—Justinus, Florus, Sext. Rufus, P. Victor de regionibus urbis Romæ, cum lilio Juntarum in titulo. In fine: 'Impressum fuit hoc opus Anno Domini M.CCCCC. decimo. Nono Kal. Augusti.' 8. —Panzer Tom. VII. pag. 13. Reeens. edd. Justini h. a. ubi curatius de ea egimus.

... Justinus, Florus, et Sext. Rufus. Parisiis in Campo Gaillardo venalis apud Joannem Petit. 4.—Panzer Tom. VIII. pag. 211.

1511 Lipsiensis v. L. Ann. Flori Epitomata quatuor. Lipsiæ, per Jacobum Thanner. Fol.—Panzer Tom. VII. pag. 173.

—Viennæ. 4. 'Lucii Flori Libri Historiarum quatuor a Cuspiniano castigati cum indice. Ad lectorem Christoph. Crassi Helvetii 4. disticha;' quorum ultimum, 'Ulcera defricuit multo stillantia tabo Phœbi et Castalidum Cuspinianus amor.' In fine: 'Impressum Vienne per Joannem Winter [Winterburger] 1511. 12. kalen. August.'—Denis Wiens Buchdruckergeschichte pag. 51. sq. Panzer Tom. IX. pag. 6.

ÆTAS II. CAMERTINA,
1511—1554.

a Jo. Ricutio Vellino, qui a patria vulgo dictus Camers, hoc nomine notior est, illustrata. Is vero non solum annotationes ad Florum scripsit ex genere maxime historico, comparatis diligenter aliis historicis, e quibus plenior rerum cognitio hauriri posset; sed et codice usus est vetusto, unde lectio Flori proficeret: hinc ejus exemplum sæpius repetitum est, et a posterioribus curatoribus, Grutero, Freinshemio, et Dukero consultum. Camers asseclas invenit Jac. Bedrotum, et Jac. Sobium.

1511 Viennæ. 4. (curante Jo. Camerte,) Lucii Flori Bellorum Romanorum libri quatuor ex vetustissimo exemplari: novissime ac diligenter recogniti.

Accipe gemmiferum Florum, studiosa Juventus,
Quem genuit casto casta Minerva toro.
Igitur.
Quisquis exemplar istoc adulterinum dixeris, sacer esto.

Hæc in titulo. In fine: 'Impressum Viennæ Austriæ per Hieronymum Vietorem: et Joannem Singrenium, sumtibus Leonardi: et Lucæ Alantsee fratrum, civium Viennen. Joanne Heckman, artium doctore, ac sacre Theologiæ Licentiato: Gymnasii Vienn. Rectore: ac moderatore dignissimo. Anno MDXI. X. Calendas Augusti.'—Denis Wiens Buchdruckergeschichte pag. 53. Panzer Tom. IX. pag. 8. sq.

—Viennæ. 4. Annotationum in Lucium Florum Joannis Camertis, Ordinis Minorum, Sacrarum literarum D. eximii, Libellus. In fine: 'Impressum Viennæ Austriæ, in ædibus Hieronymi Vietoris et Joan. Singrenii sociorum, ductu Leonardi et Lucæ Alantsee fratrum. Idibus Septemb. An. MDXI.' Denis l. c. pag. 54.

1512 Florus, Justino additus. Venetiis, per Jo. Tacuinum. Fol. —Panzer Tom. VIII. pag. 408. Recens. edd. Justini h. a.

1515 Lucii Flori Bellorum Romanorum libri quatuor, ex vetustissimo exemplari novissime ac diligenter recogniti per Valentinum Eckium. Impressi Cracovie arte et impensis spectabilis Viri Domini Joannis Haller. Anno missionis Verbi Divini in carnem, Millesimo quingentesimo quindecimo IIII. Kal. Julii. 4. maj.—Panzer Tom. VI. pag. 457.

1516 Lipsiensis VI. Fol. Florus. Lipsiæ impress. per Jacobum Thanner.—Maitt. Tom. II. pag. 286. Panzer Tom. VII. pag. 194.

1518 Viennæ. 4. Jo. Camertis in quatuor gestorum Ro. Lucii Flori libr. Index copiosissimus, (cum textu Flori,) Sextus Rufus, de Regia: Consulari: ac Imperiali dignitate. Deque Romani Imperii accessione, per eundem Camertem suo tandem nitori quam optime restitutus. In fine: 'Impressum Viennæ Pannoniæ per Joannem Singrenium. Anno 1518.'—Denis l. c. pag. 188. Panzer Tom. IX. pag. 38.

—L. Flori Epithome (cum T. Livio) ex rec. 'Ulrichi Hutteni. Moguntiæ in ædibus Jo. Scheffer, mense Novembri MDXVIII.' Fol.

—Lipsiensis VII. Fol. L. Ann. Flori illustris historiographi epitomata quatuor. I. F. Lipsiæ, in ædibus Jacobi Thanners 1518.—Panzer Tom. VII. pag. 203.

... s. a. Fol. Justinus et Florus. Petrus Danesius ad vetus exemplar reposuit. Lutetiæ in ædibus Joannis Parvi.—Panzer Tom. VIII. pag. 211.

... s. a. 4. Justinus, Florus et Sext. Rufus. Parisiis, in ædibus Anthonii Bonemere.—Panzer Tom. VIII. pag. 217.

1519 Parisiis. Fol. Florus, cum Justino et Sexto Rufo, ex rec. Petr. Danesii. ' Parisiis, impressit Chalcographus fidelissimus Antonius Aussurdus impensis Joannis Parvi.' In fine Flori: ' Octavo Calendas Julias, anno supra millesimum D.XIX.'—Panzer Tom. VIII. pag. 54.

— Parisiis. 4. Florus, cum Justino et Ruffo. Parisiis, per Jacobum le Messier anno MDXIX. XXV. Novembris.—Panzer Tom. VIII. pag. 59.

1520 Justinus, Luc. Florus et Sextus Ruffus. Mediolani, ex officina Minutiana. Fol.—Panzer Tom. VII. pag. 399.

— Florus, cum T. Livio in ed. Livii Aldina majore. Venetiis. 1520. et 1521. Fol. 2 voll.—Vid. Catalogue raisonné de la collection de livres de P. A. Crevenna Vol. V. pag. 129 seq.

1521 cum T. Livio in ed. Livii Aldina minore. Vol. IV. Venetiis 1521. 8.—Vide Recens. nostrum edd. Livii h. a. Scriptorum codd. fidem non secutus, sed vel Jornandis levitate, vel suo ingenio abductus, Aldus plura corrupisse quam emendasse judicatur Fischero, nescimus an merito.

1522 et 1533 Lucii Flori rerum ab Urbe condita Libri, cum T. Livio in ed. Livii Juntina. Florentiæ, per hæredes Philippi Juntæ, et in ædibus Bernardi Juntæ. 8. 4 voll. quorum ultimo subjunctus Florus sine anni notatione.—Crevenna l. c. pag. 130.

1525 Florus, cum Livio ex ed. Jac. Sobii. Coloniæ, apud Jo. Soterem. Fol.—Vid. Recens. nostrum edd. Livii h. a.

1528 Argentorati. 8. L. Flori gestorum Romanorum libri IV. In eundem annotationes Joannis Camertis. Argentorati apud Jo. Hervagium Mense Martio MDXXVIII.—Panzer Tom. VI. p. 114. Hanc editionem inscripsit Jac. Bedrotus, Pludentinus, Guernero Volflino Jcto. Textum paulum mutatum habet, notas capitibus singulis subjectas, et lectt. varr. in margine collocatas.

1532 Basileæ. Fol. L. Flori de gestis Romanorum libri IV. a mendis accuratissime repurgati, una cum annotationibus Jo. Camertis, quæ Commentarii vice in omnem romanam historiam esse possunt. Ad hæc, Sexti Ruffi V. C. de historia romana epitome, multo quam antehac emaculatior. Item Messalæ Corvini oratoris disertissimi de progenie Augusti cæs. libellus nunc primum excusus. His accessit rerum copiosissimus index. Basileæ, apud Jo-

hanuem Hervagium Mense Martio Anno MDXXXII.—Panzer Tom. VI. pag. 288.

1537 Coloniæ, apud Jo. Gymnicum. 8. cum notis Camertis.—Repetitio ed. 1528. a Bedroto curatæ.

1539 Parisiis, apud Vascosanum. 4. L. Flori de gestis Romanorum libri quatuor, cum annotationibus Jo. Camertis: ad hæc, Sexti Ruffi de historia Rom. epitome: item Messalæ Corvini de progenie Augusti Cæs. libellus.—Maitt. Tom. III. pag. 301. Bibl. Emtinck. P. III. pag. 154. n. 424.

1540 L. Flori de gestis Romanorum libri quatuor, una cum annotationibus Jo. Camertis, quæ commentarii vice in omnem Romanam historiam esse possunt. Ad hæc, Sexti Ruffi de historia Romana Epitome, multo quam antehac emaculatior. Item, Messalæ Corvini de progenie Augusti libellus, nunc primum excusus. Moguntiæ, anno XL. In fine: 'Moguntiæ ex officina Joannis Schœffer, anno post natum Christum M.D.XL. 8.—Biblioth. publ. Argentorat.

— Coloniæ, apud Jo. Gymnicum. 8. L. Flori de gestis Romanorum libri IV. a mendis accuratissime repurgati, una cum annotationibus Jo. Camertis, et Sexto Rufo, item Messala Corvino.—Maitt. Tom. III. pag. 315.

1542 Parisiis, apud Christ. Wechel. 8. cum annotat. Jo. Camertis, Sexto Rufo, et Messala Corvino.—Maitt. Tom. III. pag. 337.

— Parisiis, apud Franc. Gryphium. 4.—Maitt. ibid.

1544 Parisiis, ex offic. Mich. Vascosani. 4. Flori de gestis Romanorum libri IV. Sext. Ruffi Epitome de historia Romana, Messalæ Corvini de progenie Augusti libellus.—Maitt. Tom. III. pag. 366.

1545 Parisiis, 4. Flori de gestis Romanorum libri IV. Parisiis, apud Odinum Parvum. Et in fine: 'Parisiis excudebat Joan. Lodoicus Tiletanus. MDXLV.'—Maitt. Ind. pag. 404.

1547 Moguntiæ. 8. cum notis Jo. Camertis.

1549 Venetiis. 12. e rec. Jo. Camertis.

1550 L. Flori de gestis Romanorum libri IV. Sext. Rufi de hist. Rom. Epitome, Messala Corvinus de progenie Augusti. Parisiis, apud Vascosanum. 4.—Maitt. Tom. III. pag. 589.

1551 Moguntiæ. 8. cum notis Jo. Camertis.

1552 Florus, cum annot. Jo. Camertis, inter Historiæ Romanæ auctores varios una cum Velleio, Sexto Rufo, Messala Corvino, et Eutropio. Lugduni, apud Seb. Gryphium. 12.

ÆTAS III. ab ELIA VINETO, 1554—1596.,

insignis, qui usus Mstis pluribus Florum critice magis tractavit, adeo ut non modo eum illustrasse, sed et textum constituisse visus sit, qui basis extitit omnium exemplorum ad Gruterum usque. Præter eum Critici Jo. Stadius, Brabantinus, et Frid. Sylburgius in emendando Floro laudem meruerunt.

1554 Vineti I. 4. cum Solino. Pictavis, apud Enguilbertum Marnesium.—Præstans bonitate, et rara.

1557 Basileæ. Fol. cum annotationibus Jo. Camertis, una cum Solino, Pomp. Mela, et tabula Cebetis.—Vid. Recens. nostrum edd. Pomp. Melæ h. a.

—Coloniæ Agripp. 8.

1560 L. Flori de gestis Romanorum libri IV. cum annotationibus Jo. Camertis. Accedunt C. Velleii Paterculi historiæ Romanæ libri II. Sexti Ruffi de historia Romana epitome, Messalæ Corvini de Augusti progenie libellus. Parisiis, apud Hieron. Marnef. 12.

1562 Florus cum Sext. Rufo, et Messala Corvino. Coloniæ Agripp. excudebatur Gualtero Fabricio. 8.—Est repetitio ed. Aldinæ.

1563 Vineti II. priori castigatior, eaque rara. Pictavis. 4.

1567 Stadii I. L. Julii Flori, de gestis Romanorum, historiarum libri IV. et seorsim in eos commentarius Jo. Stadii. Antverpiæ, ex offic. Plantiniana. 8.—Stadius, non contemnendus Flori editor, aliquot codd. Mstis usus, in textu plerumque Aldum vel Camertem secutus est, nonnunquam tamen suis etiam conjecturis indulsit. Sæpius recusa hæc ed.

1569 Basileæ. 8. una cum Eutropio, Victore, Eusebio, Rufino, Orosio, Jornande. Conf. Indicem nostrum edd. Scriptorum Hist. Rom. minorum pag. XXXII.

1575 Vineti III. L. Ann. Flori rerum Romanarum ex T. Livio Epitoma, in IV. libros distincta, ab Elia Vineto emendata. Parisiis. 4.—Bibl. Emtinck. P. III. pag. 154. n. 425. Repetitio ed. II.

1579 Stadii II. L. Julii Flori de gestis Romanorum, historiarum lib. IIII. et seorsum in eos commentarius Jo. Stadii, Historiæ et Matheseos Lovanii professoris primi: in quo obscura in lucem proferuntur, omissa supplentur, inversa restituuntur, breviter deni-

que quicquid in Romana historia dignum est observatione, annotatur, una cum variarum lectionum et castigationum rationibus. Coloniæ Agripp. apud Jo. Gymnicum. 8.—Bibl. publ. Argentorat.

1583 Stadii III. L. Julii Flori de gestis Romanorum, &c. ut in ed. 1579. Coloniæ Agripp. apud Jo. Gymnicum. 8.

1584 Stadii IV. Antverpiæ, apud Plantin. 8.

1588 L. Ann. Flori de Romanorum gestis libri IV. ex rec. Frid. Sylburgii. Inter historiæ Romanæ Scriptores Latinos minores a Sylburgio editos Francofurti fol. Tom. I.

1591 Lugduni. 12. in Dionysii Gothofredi Antiquæ historiæ ex XXVII. auctoribus contextæ libris IV. 2 voll.

1592 Stadii V. Coloniæ Agripp. 8.

1593 Stadii VI. Florus a Jo. Stadio emendatus. Antverpiæ, ex offic. Plantiniana. 8.

1594 Stadii VII. L. Julii Flori rerum a Romanis gestarum libri IIII. a Jo. Stadio emendati, et argumentis ad singula capita auctiores redditi. Accesserunt ejusdem auctoris in eosdem libros commentarii doctissimi. Apud Jacobum Chouet. M.D.XCIV. 8.—Bibl. publ. Argentorat.

1596 Lugduni Bat. ap. Plantin. 16.

ÆTAS IV. GRUTERO-SALMASIANA, 1597—1632.,

a duumviris Flori emendandi, Jano Grutero et Claudio Salmasio dicenda; quos insecuti sunt Isaacus Pontanus et M. Zuerius Boxhornius.

1597 Comeliniana I. Heidelbergæ, apud Hieron. Commelinum. 8. Ex recensione prima Jani Gruteri, quam, ut correctiorem, laudat etiam Cl. Salmasius. Usus erat inprimis illa editione principe, quam supra pag. 1108. recensuimus; tum Camertis, Vineti, et Stadii libris, quorum lectiones et protulit et dijudicavit in notis brevioribus.

1598 L. Ann. Flori historiæ Romanæ libri IV. Casellis, apud Wilh. Wesselium. 8. sine notis, curante et præfato Jo. Lagonycho.—Harles. Suppl. ad breviorem Notitiam lit. Rom. pag. 78.

1600 Stadii VIII. Coloniæ Agripp. 8.

1605 Stadii IX. Coloniæ Agripp. 8.

1606 L. Ann. Flori rerum Rom. libri quatuor, cum notis et scholiis El. Vineti, Jo. Camertis, J. Lipsii et Jani Gruteri. Acce-

dit Epitome decadum XIV. T. Livii, cum notis Car. Sigonii et Mart. Delrii. S. Gervasii. 8.—Bibl. Emtinck. Part. III. p. 316. n. 683.

1607 Lugduni Bat. ap. Raphelengium. 16. Inter historiæ Rom. Epitomas cum Velleio Paterculo, Sext. Aur. Victore, et aliis.

1609 Comeliniana II. 8. ex rec. Gruteri, (et Salmasii, qui textum Gruterianum subinde aliter constituit,) adjunctis Salmasii notis, quas ille scripserat annos natus quindecim, et ediderat 1608. et Grutero dedicarat. Eas virilis doctrinæ esse, multi judicavere. Et ipse tamen in Epistola ad Berneggerum scribit: 'Notæ illæ, quas pæne puer in Germania olim vestra extrusi in lucem, nihil nisi puerile sapiunt, et infinitis præterea mendis scatent typographicis. Eas recognoscere et multis locis facere meliores, diu est in animo. . . . Optimum et vetustissimum [800. amplius annorum] fuit exemplar Palatinæ olim Bibliothecæ Nazarianum, quo usus sum in Floro recensendo, et ejus opera innumeras ex auctore mendas sustulisse memini.' Sed eas post etiam locupletiores fecit (Lugd. B. 1638.) ita, ut parum in iis mutaret: longe supra superiores editores de Floro meritus.

— Lugduni. 8. cum notis El. Vineti, Justi Lipsii, et Jani Gruteri. —Memoratur Fabricio in Bibl. Lat. Tom. II. pag. 444.

— Aureliæ Allobr. Inter Scriptores historiæ Romanæ Latinos veteres, apud Petrum de la Roviere editos 2 voll. fol.

1611 Gruteriana II. Ex recens. et cum notis Jani Gruteri. Hanoviæ. Fol. inter Historiæ Augustæ Scriptores Latinos minores.—Vid. Indicem nostrum edd. Scriptt. Hist. Aug. pag. XXXIV. Gruterus hac in editione usus est Ms. Nazar. et duobus Palatinis; et animadversiones scripsit longiores.

1612 Stadii X. Coloniæ Agripp. 8.

1615 Historiæ Romanæ Epitomæ L. Jul. Flori, C. Velleii Paterculi, Sext. Aur. Victoris, &c. Ex officina Plantiniana Raphelengii. 16.

— Flori rerum Romanarum libri quatuor, ex recensione Jani Gruteri, cum Indice; et seorsim Rufi Festi breviarium, ex rec. Petri Pithœi. 'Parisiis, apud Nic. Buon,' l. 'apud Jo. Libert.' 8. —Maitt. Tom. III. pag. 867.

1619 Stadii XI. Ursellis. 8.

1623 In Scriptoribus historiæ Romanæ Latinis veteribus. Genevæ, apud viduam Petri de la Roviere. Fol. 2 voll.

1625 Cum historiæ Rom. Scriptoribus. Amstelodami, apud Cæsium. 24.

1626 L. Ann. Flori rerum Rom. libri IV. ex museo Is. Pontani: accedunt breves ejusdem notæ et observata politica. Amstel. apud Hond. 24.—Pontanus exemplum Stadianæ II. secutus est.

— Stadii XII. Coloniæ Agripp. 12.

1628 Amstelodami. 16. cum notis Is. Pontani.

1630 Antverpiæ. 12.

1632 Amstelodami. 16. cum notis Is. Pontani.

— Ex rec. M. Zuerii Boxhornii. Inter historiæ Augustæ Scriptores Latinos minores a Boxhornio editos, Lugduni Bat. ap. Jo. Maire. 12.—Vid. Indicem nostrum edd. Scriptt. Hist. Aug. pag. XXXV.

ÆTAS V. FREINSHEMIANA.
1632—1680.

Freinshemius, cum juvenis esset, adeo feliciter tractavit Florum, ut etsi non nisi unius Codicis MS. cum ed. 1510. collati excerptis, et priorum editorum, Camertis, Stadii, Gruteri, et Salmasii curis uteretur, tamen ingenii et judicii facultate et subtilitate primo multa vitia reliqua animadverteret, et feliciter corrigeret; deinde eruditionis copia etiam bene multa illustraret. Capita quoque dissecuit in minores particulas, addiditque indicem locupletissimum, chronologicas excerptiones, et libellum lectt. varr. Ad emendandum Florum rediit denuo Salmasius: tum novi accessere Nic. Blancardus, Rutgerus Hermanides, Anna Fabra, et quod ad illustrandum auctorem pertinet, suo modo Jo. Minellius.

1632 Freinshemiana I. cum præf. M. Berneggeri. Argentorati. 8.

1633 Harderovici. 12. cum observationibus politicis maxime, mor. hist. et philol. Jac. Zevecotii.

— Matth. Berneggeri Miscellanearum Quæstionum ex L. Ann. Flori rerum Rom. Epitome, in eamque notis, excerptarum, Centuriæ VII. Argentorati, typis Eberh. Welperi. 4.

1635 Amstelodami. 24. ap. Jo. Janssonium, cum notis Is. Pontani.

— Stadii XIII. Coloniæ Agripp. 8.

1636 Freinshemiana II. L. Ann. Flori rerum Romanarum editio nova, accurante Jo. Freinshemio. Argentorati, sumptibus heredum Laz. Zetzneri. 8.

1638 L. Annæus Florus. Cl. Salmasius addidit Lucium Ampelium e Cod. Ms. nunquam antehac editum. Lugduni Bat. apud Elzevirios. 12.

— L. Ann. Flori Epitome rerum Romanarum, cum notis Jo. Stadii et chronologicis excerptionibus Cl. Salmasii. Accedit Lucius Ampelius. Oxonii. 12.

— Amstelodami. 12. cum observationibus Jac. Zevecotii.

1647 Amstelodami. 12. cum Velleio, Aur. Victore, Festo, &c. in hist. Romanæ Epitome apud Janssonium.

1648 L. Ann. Florus ex recensione Nic. Blancardi. Accedit ejusdem ex omnium observationibus editis, ac ineditis Cl. Salmasii commentarius. Lugd. Bat. ap. Hack. 8.

1649 In historiæ Romanæ Epitome e museo Nic. Blancardi, cum Velleio, Aur. Victore, &c. Lugduni Bat. ap. Adr. Wyngaerden. 12.

1653 In collectione hist. Rom. Scriptorum ex ed. 1609. et 1623. repetita Aureliæ Allobr. apud Sam. Chouet. Fol. 2 voll.

1654 L. Ann. Florus cum notis integris Cl. Salmasii, et selectissimis variorum, accurante S. M. D. C. (Corn. Schrevelio.) additus etiam L. Ampelius ex bibliotheca Cl. Salmasii. Amstelodami. 8.—Bibl. Emtinck. Part. III. pag. 316. n. 690.

1655 L. Ann. Flori historiæ Romanæ libri IV. cum notis integris Cl. Salmasii: additus etiam L. Ampelius ex ejusdem bibliotheca. Lugduni Bat. ex offic. Elzevir. 8.—Repetitio ed. 1638.

— Freinsheniana III. L. Ann. Flori rerum Romanarum editio novissima, accurante Jo. Freinshemio. Argentorati, sumptibus Jo. Joach. Bockenhofferi. 8.

1656 Parisiis. 8. cum versione Gallica Philippi Ducis Aurel.—Vid. Versiones Gall. h. a.

1657 L. Annæus Florus. Cl. Salmasius addidit Lucium Ampelium, e Cod. Ms. nunquam antehac editum. Lugduni Bat. apud Jo. Elzevirium. 12.—Subjectum habet a pag. 247. variarum lectt. libellum, collectum ex notis Gruteri, Salmasii, Viueti, aliisque editionibus.

1659 Christoph. Ad. Ruperti Observationes politicæ, morales, historicæ, philologicæ, criticæ, ad L. Ann. Flori rerum Romanarum libros IV. Noribergæ, sumt. Jo. Tauberi. 8.

1660 L. Ann. Florus, cum notis integris Cl. Salmasii et selectis-

simis variorum, cura S. M. D. C. (Schrevelii.) Amstelodami, apud Lud. et Dan. Elzevir. 8.—Repetitio ed. 1654.

1661 Oxonii. 12. cum notis Jo. Stadii, et L. Ampelio.—Rep. ed. Oxon. an. 1638.

1662 L. Ann. Florus, cum integris Cl. Salmasii et variorum notis, quas omnes multis in locis auxit Rutgerus Hermannides. Accedit et L. Ampelius. Neomagi. 8.

1664 Lugduni Bat. apud Dan. Elzevir. 12.—Repetitio ed. 1657.

— L. Ann. Flori rerum Romanarum libri quatuor, annotationibus instar commentarii illustrati, auctore Joh. Min-ellio. Roterodami. 12.

1665 Halæ. 12. cum observationibus Jac. Zevecotii.

1668 Lipsiæ. 12. Florus cum Ampelio.

1669 Freinshemiana IV. L. Ann. Flori rerum Romanarum editio novissima, accurante Jo. Freinshemio. Argentorati, apud Georg. Andr. Dollhoff, et Jo. Eberh. Zetzner. 8.

— Oxonii. 12. cum notis Jo. Stadii, et L. Ampelio.

1670 Roterodami. 12. cum notis Jo. Minellii.

1672 L. Julius Florus, ex rec. Tanaq. Fabri. Salmurii. 12.

— Amstelodami. 12. cum notis Is. Pontani.

— Amstelodami, ap. Elzevir. 8. cum notis variorum, cur. Schrevelio.

1674 L. Ann. Flori rerum Romanarum Epitome. Interpretatione et notis illustravit Anna Tanaquilli Fabri filia. Jussu Christianissimi Regis in usum Delphini. Parisiis, apud Fredericum Leonard. 4.—Expressit Fabra fere Commelinianum exemplum II. sed recepit tamen et alias lectiones, nulla reddita in notis ratione, patris scil. exemplo.

— Amstelodami, ap. Elzevir. 8. cum notis variorum, cur. Schrevelio.

1675 Aboæ. 12. cum Indice Freinshemii contracto, curante Jo. Gezelio.

ÆTAS VI. GRÆVIO-DUKERIANA.
1680—1801.

Grævius nimirum pro sua ingenii et doctrinæ vi Floro plurimum profuit, ejusque textum sanavit. Novam post ipsum recensionem instituit Car. Andr. Dukerus curis primis et secundis. Inter eos

intercessit Laur. Begeri opera, qua ad duos priores libros plus ornamenti quam commodi collatum est. Germania ceterum nihil fere in Floro edendo tulit, nisi illas Junckeri notas ad modum Minellii, et Ayrmanni (Sinceri) aliasque germanicas, in ipsis Musarum sedibus, Lipsiæ, Halæ, et Giessæ editas repetitasque ; nisi quod Jo. Frid. Fischerus Lips. an. 1760. Grævianam recensionem cum libello varr. lectt. reddidit.

1680 Græviana : L. Annæus Florus, recensitus et illustratus a Jo. Georg. Grævio, additis variis nummorum veterum aliorumque monumentorum * iconibus. Trajecti Bat. 8.—In hac editione multa bene sanata, multa bene explicata et elegantibus observationibus illustrata. Sed inprimis magnam commendationem habet hæc editio a præfatione tum universa, tum qua crisin habet orationis Flori : habet enim disciplinam quandam eleganter judicandi formas orationis et discernendi tumoris inanias a vera elegantia ; quam omnibus studiosis veræ eloquentiæ commendamus.

* In his facile emiuet, inde in Begeri etiam obvium Floro, omnium monumentorum Latinæ linguæ propemodum antiquissimum, columnæ rostratæ in foro Romano pridem positæ imago, in æs incisa ad lib. II. cap. 2. cum Pet. Ciacconii Toletani supplementis, [Vid. supr. pp. 609. 1104.] quæ lucem viderant cum ejusdem libris tribus de nummis, ponderibus, et mensuris Rom. 1586. 1608. &c. Extat et in Aldi Manutii, Paulli F. libro de Orthographiæ ratione Venet. 1566. 8. pag. 142. Lipsii Antiquis Lectt. II. 14. et in Stephani Vinandi Pighii Annalibus Rom. Tom. II. pag. 25. ad a. U. C. 493. nec non in Tomo quarto Thesauri Antiqu. Rom. Græviani p. 1807. in Tomo XI. p. 1383. et in Uberti Folietæ libro secundo de linguæ Latinæ usu ac præstantia, Rom. 1574. 8. et Hamb. 1722. 8. pag. 154. in Arithmologia Athanasii Kircheri Rom. 1665. 4. pag. 33. denique accuratius, curante Peirescio, expressa cum Comm. Gaugis Gozzei Tom. IX. Thes. Italiæ P. VIII. Latine versis Abrahamo Preigero, ex Italicis Rom. 1635. 4. Discorsi sopra l'inscrittione della Colonna Rostrata. Conferendus etiam Joan. Nic. Funccius libro de pueritia linguæ Latinæ, Marburg. 1720. 4. cap. 5. Hanc columnam populus Rom. consecravit memoriæ C. Duillii, qui primo bello Punico victoriam navalem a U. C. 493. primus a Pœnis reportavit. Memorat Quintilianus lib. I. Instit. Or. cap. 7. pag. 57. ed. Bip. literam D. plurimis verbis olim

ultimam adjectam, quod hodieque in illius columnæ ectypo deprehenditur, ut pugnandod, dictatored, altod, marid, navaled, prædad. Mentio hujus columnæ etiam ap. Plinium XXXIV. 5. Silium VI. 663. Sextum Rufum in descriptione Romæ, regione VIII. Ceterum columnam rostratam non illam ipsam veterem Duillianam, quam totam ad imum fulmine discussam Livius XLII. 20. testatur, sed ejus loco aliam, diu post illa tempora restitutam, et A. C. 1560. Romæ in foro inter arcum Septimii et Capitolii radicem effossam hodie adhuc superesse, Viri docti non sine verisimilitudine suspicantur. Vide Sirmondi Opera Tom. IV. p. 587. 598. et Pet. Burmanni præfat. ad Tom. IX. partem VI. Thesauri Italiæ pag. 22. De aliis duabus rostratis columnis Julii Cæsaris videndus Servius ad Georgic. III. 29. 'navali surgentes ære columnas.' Columna rostrata in nummo Augusti ap. Goltzium tabula XLVII.

— Roterodami. 12. cum notis Jo. Minellii.

1683 Londini. 12. cum notis Jo. Minellii.

— Amstelodami. 12. cum notis Jo. Minellii.

1684 Florus et Ampelius. Amstelod. apud Elzevir. 12.

1686 Hagæ Com. 12. cum notis Is. Poutani.

1690 L. Annæi Flori Historia Romana, ex recensione N. B. (Nicolai Blancardi.) Accedunt Cl. Salmasii aliorumque notæ. (scil. El. Vineti, Jo. Camertis, J. Lipsii, Jan. Gruteri, Jo. Stadii.) Franequeræ, ex offic. Hansonii Hagenaar. 4.

1692 L. Annæi Flori Epitome rerum Romanarum, cum notis integris Cl. Salmasii et Variorum. Accedunt J. G. Grævii annotationes auctiores, necnon numismata et antiqua monumenta, cum variantibus lectionibus. Amstelodami, apud Wetsten. 8. 2 voll.— Sic Bibl. Emtinck. Part. III. pag. 317. n. 696. cum hac annotatione: 'Hanc editionem ipse Cl. Grævius cum Cod. antiquo, ex Burgundia misso, contulit, et magna adhibita cura correxit, additis ejusdem manu annotationibus, longe auctioribus, ut novæ editioni inservirent.' Ex quibus colligas, non nesciente Grævio factam esse editionem 1702.

— L. Annæi Flori rerum Romanarum Epitome. Interpretatione et notis illustravit Anna, Tanaquilli Fabri filia, jussu Christianissimi Regis, in usum Ser. Delphini. Londini, impensis R. Clavell. 8.

1695 Venetiis. 12. cum notis Pontani.—Bibl. Emtinck. Part. III. pag. 454. n. 272.

1696 L. Ann. Flori rerum Rom. libri IV. curante Jac. Zevecotio. Francofurti et Lipsiæ, sumt. Jo. Casp. Meyeri. 12.—Cat. bibl. Bunav.

1698 Roterodami. 12. cum notis Minellii.

1700 Hafniæ. 8. cum notis Minellii.

1702 L. Annæi Flori Epitome rerum Romanarum, ex recensione Jo. Georg. Grævii, cum ejusdem annotationibus longe auctioribus. Accessere notæ integræ Cl. Salmasii, Jo. Freinshemii, et Variorum. Necnon numismata et antiqua monumenta in hac nova editione, suo cuique loco inserta. Cum variantibus lectionibus et Indice. In fine additus est L. Ampelius ex bibl. Cl. Salmasii. Tomi II. Amstelædami, apud Georgium Gallet.—'Non vere est, inquit Fabricius, Grævianus hic Florus: suntque in illa editione multæ multorum correctiones temere in textum receptæ; vid. Dukeri Præf. pag. xiv. et xv. qui in notis passim vitia illius editionis tangit. Et hæc facta vidente et silente Grævio.' Conf. tamen supra ed. Amst. an. 1692.

1704 L. Annæi Flori rerum Roman. libri duo priores, ex criticorum observationibus correcti cum textus ratione, notisque variorum historicis, politicis, et antiquariis: jussu et impensis Augustissimi Regis Borussiæ et Electoris Brandenburgici in usum Principis regni et electoratus heredis, adornati et editi a Laur. Begero. Coloniæ Marchicæ, typis Ulr. Liebperti. Fol.—Florus, sive potius Lib. I. et II. Flori, splendidus sane, et multis nummorum et monumentorum figuris ornatus. Ait Begerus, se textum vulgatum accurate cum libris scriptis, in his Brandenburgico, secundum regulas criticas contulisse et correxisse, rationibus correctionum redditis in notis; deinde et res et verba illustrasse. In præfatione porro Grævianam crisin de Latinitate Flori refellere instituit, nec sine acerbitate in ipsum. Sed in nulla parte res bene viro, in suo genere non indocto, successit: apparetque, eum magis in colligendo laboriosum, quam in judicando explicandoque tritum et elegantem fuisse: quales fere tum erant in Germania, qui se ad hæc studia contulerant.

— L. Annæi Flori rerum Romanarum libri quatuor, quos recensuit et notis ad instar Joh. Minellii illustravit Christ. Junckerus. Lipsiæ. 12.

1706 Londini. 12. cum notis Minellii.

1714 Editio Annæ Fabri in usum Delphini emendatius recusa

Londini, impensis H. et G. Mortlock, L. Nicholson, R. Wilkin, B. Tooke, D. Mitwinter et W. Innys. 8.

1715 L. Annæi Flori Epitome rerum Romanarum, cum notis Is. Pontani. Londini, apud Bowyer. 8.

— L. Annæi Flori Epitome rerum Romanarum, cui subjungitur L. Ampelii liber memorialis. (Cura Mich. Maittaire.) Londini, ex offic. Jac. Tonson et Jo. Watts. 12.

— Venetiis. 4. ap. Car. Bonarrigum. 4. Recusa editio Annæ Fabri in usum Delphini.

1718 Lipsiæ. 12. cum notis Chr. Junckeri ad modum Minellii.

1720 Halæ. 12. cum notis Germ.

1722 Dukeriana I. L. Annæi Flori Epitome rerum Romanarum. Cum integris Salmasii, Freinshemii, Grævii, et selectis aliorum animadversionibus. Recensuit, suasque annotationes addidit Car. Andreas Dukerus. Lugduni Bat. ap. Jo. van der Linden jun. 8.—Omnium optima est hæc editio. Nam primum omnia superiorum bona habet in textu, et in notis. Insunt enim integræ Salmasii, Freinshemii, et Grævii, et selectæ aliorum, ut Camertis, Vineti, Stadii, Gruteri, Lipsii, Ruperti, Vossiorum, Nic. Heinsii, Perizonii, et ipsius non paucæ, ab omni parte in judicio lectionis, verborum, rerum, elegantes et exquisitæ; quarum adeo lectio plurimum prodesse studiosis hujus generis doctrinæ potest et ad locupletandum ingenium, et ad acuendum judicium. In præfatione inest etiam egregia defensio Grævianæ criseos adversus Begerum. Sed illa ipsa præfatio legenda est studiosis, pluribus de causis; in qua et de præsidiis cognoscent, quibus in hac editione apparanda usus est, et de modo totius operis conficiendi.

1723 Historiæ Rom. Epitome per Annæum Florum, Velleium Paterculum, Sex. Aur. Victorem, Messalam Corvinum, Eutropium, Jornandem et al. Florentiæ. 8. 2 voll.

1724 Venetiis. 12.

1725 Parisiis. 24. cum notis Pontani.

1726 Parisiis. 4. repetita ed. Annæ Fabri 1674. in usum Delphini.

1727 L. Annæi Flori rerum Romanarum Epitome. Interpretatione et notis illustravit Anna Tanaquilli Fabri filia, &c. Editio tertia, prioribus multo emendatior. Londini, impensis R. Wilkin, D. Mitwinter, A. Bettesworth, W. et J. Innys, J. Osborn, B. Motte, J. Batley, A. Ward, et J. Lacy. 8.—Vid. supra an. 1692. et 1714.

— Eboraci. 8. cum versione Anglica Jo. Clarke. Titulum vid. infra inter Versiones Anglicas h. a.

1730 L. Annæi Flori Epitome rerum Romanarum. Recensuit, observationibus illustravit, et Indicibus auxit Laur. Reinhardus (Gymn. Vinar. Corrector.) Erfurti. 8. — Indicibus præmissa est W. A. Schrœuii Epist. ad Reinhardum de variis consiliis recentiorum levandi labores scholasticos.

1732 Giessæ. 8. cum notis Germ. Sinceri.

1734 Patavii. 8. ex museo Jo. Is. Pontani.

— Lipsiæ. 12. cum notis Junckeri ad modum Minellii.

1735 L. Annæi Flori Epitome rerum Romanarum, et L. Ampelii liber memorialis, ex bibliotheca Cl. Salmasii. Londini, apud Gul. Bowyer. 12.

1736 Amstelodami. 24. cum notis Pontani, et varr. lectt.

1739 Londini. 8. cum versione Anglica Jo. Clarke.—Repetitio ed. Eboracensis an. 1727.

1741 Giessæ. 8. cum notis Germ. Sinceri.

1743 Heidelbergæ. Fol. in Henr. Car. de Klettenberg et Benn. Casp. Haurisii Scriptoribus Hist. Aug. Rom. Tomo II.

1744 Dukeriana II. auctior et emendatior. Lugduni Bat. apud Sam. Luchtmans. 8. 2 voll.

1746 Londini. 8. cum versione Anglica Jo. Clarke.—Vid. an. 1727. et 1739. Eadem recusa.

1749 Londini. 8.

1750 L. Annæi Flori Epitome rerum Romanarum. Accedit L. Ampelii liber memorialis. Curante J. P. Millero. Berolini, sumtibus A. Haude et J. C. Spener. 8.

1760 L. Annæi Flori Epitome rerum Rom. ex rec. Grævii, cum animadversionibus ejusdem. Accessit præter Ampelium, libellumque varr. lectt. præfatio Jo. Frid. Fischeri. Lipsiæ, apud Fritsch. 8.

1762 Halæ, sumtibus Orphanotrophei. 12.

1765 Londini. 12.—Repetitio editionis Mich. Maittaire an. 1715.

1768 Giessæ, apud Krieger. 8. cum notis Germ. Sinceri.

1773 L. Annæus Florus, cum C. Crispo Sallustio. Birminghamiæ, typis Jo. Baskerville. 4.

1774 Ead. ed. ibid. typis Baskerville. 12.

1776 L. Annæi Flori Epitome rerum Romanarum libri IV. (Curante J. N. Lallemand.) Parisiis, apud Jo. Barbou. 12. Nitida editio.

— Florus, cum Sallustio. Birminghamiæ, typis Baskerville. 12.

1779 Manhemii. 8. min. ad exemplar Græviani textus.

1783 L. Annæi Florii Epitome rerum Romanarum. L. Ampelii Liber memorialis. Præmittitur notitia literaria. Studiis societatis Bipontinæ, Editio accurata. Biponti, ex typographia Societatis. 8. maj.—Sequitur textum Dukerianum.

1787 Norimbergæ, apud Riegel. 12.

1793 L. Ampelii Liber memorialis, in usum scholarum emendatus et subjectis notis illustratus, (cur. K. H. Tzschuckio.) Lipsiæ. 12. Etiam titulo generali: Auctores Latini minores in usum scholarum. Tom. III. Part. III.

1795 Florus et Ampelius, cum excerptionibus chronol. Freinshemii. Basileæ, apud Schweighæuser. 8.

1801 Vieunæ Austriæ. 8. cum versione Germ. Bertrandi.—Vid. Versiones Germ. h. a.

VERSIONES.

GALLICÆ.

1621 Histoire Romaine depuis le commencement de l'Empire d'Auguste jusqu'à celuy de Licinius, par Nicolas Coëffeteau : avec l'Epitome de Florus depuis la fondation de Rome jusqu'à la fin de l'empire d'Auguste, traduit du latin par le même Coëffeteau. Paris. Fol.—Repetita ibid. 1628. 1631. 1646. 1663. fol. et 1664. 12. 3 voll.

1656 Epitome de l'Histoire Romaine depuis la fondation de Rome jusqu'à l'Empire d'Auguste par L. Annæus Florus, mis de Latin en François sur les traductions de Monsieur (Philippe de France) Frere unique du Roy, par François de la Mothe-le-Vayer, avec le texte Latin et des remarques. Paris, chés Courbe. 8.—Repetita ibid. ap. Sim. Bernard an. 1670. 8.

1774 Abrégé de l'Histoire Romaine par L. Ann. Florus, traduction nouvelle avec des Notes ; par Mr. l'Abbé Paul. Paris. 12.

GERMANICÆ.

1536 Roemischer Historien Bekürtzung. In welcher alle fürtreffliche Haendel, beyd Fridens und Kryegs, so in dem Roemischen Reich von Romulo und den andern vj. Künigen, Burgermeysteren,

und zu letst den Keyseren bitzhaer geübt, begriffen seind. Uss den sichersten Geschichtschreiberen Lucio Floro, Sexto Ruffo, Eutropio, und Baptista Egnatio verdollmetscht und gezogen. Mit weiterem Anhangk, der Kryegshaendel, so under dem grosszmaechtigen Keyser Carolo dem Fünften in Italien verloffen, und von Galeatio Capella beschrieben. Durch Henrich von Eppendorff. Zu Strasszburg bey Hans Schotten. Fol.—Repetita ibid. an. 1563. et 1605.

1679 Der deutsch redende Florus, d. i. Flori roemische Geschichte in die deutsche Sprache übersetzt (von Hier. Brückner.) Gotha. 8.

1773 Des L. Annæus Florus kurzer Begriff der Roemischen Geschichte von Gründung der Stadt Roman bis zur Monarchie des Kaisers Augusts. Aus dem Lateinischen übersetzt und mit erlaeuternden Anmerkungen begleitet von Joh. Adam Sella. Hersfeld und Leipzig. 8.—Sub ficto nomine J. A. Sellæ latere Jo. Adolfum Hermstaedt, bibliopolam Hersfeldensem, annotat Cl. Degen.

1781 Florus kurzer Begrif der roemischen Geschichte, zweite neuübersetzte Auflage. Rothenburg an der Fulda. 8.

— Probe einer Uebersetzung des L. Annæus Florus. Frankfurt. 8.—Legitur in libro inscripto : 'Museum der neuesten teutschen Uebersetzungen.'

1785 L. Annæus Florus kurzer Abriss der Roemischen Geschichte, übersetzt von K. F. Kretschmann. Leipzig, bey Dyck. 8. —Præstans interpretatio.

1789 L. Annæus Florus Skizzen der Roemischen Geschichte, übersetzt und mit Anmerkungen begleitet von B. (Bertrand.) Frankfurt am Mayn, bey Herrmann. 8.—Repetita Viennæ Austriæ 1801. 8. cum textu Lat.

ANGLICÆ.

1636 The Roman History written by L. Annæus Florus, and translated into English by E. M. B. Oxford. 12.

1658 The History of the Romans by L. Annæus Florus, translated into English with Notes by Meric Casaubon. London. 8.—Repetita ibid. an. 1659. 8.

1667 The Roman History, written by L. Annæus Florus, and translated into English by John Davis. London. 8.

1725 The Roman History by L. Annæus Florus translated into English, with cuts. London. 12.

1727 L. Annæi Flori Epitome rerum Romanarum, cum versione Anglica, in qua verbum de verbo, quantum per utriusque linguæ genium licet, redditur. Or, a compendious History of Rome by L. A. Florus, with an English translation as literal as possible, by John Clarke, author of the Essays upon Education and Study. York, printed by Charles Bourne for Thom. Hammond bookseller. 8.—Recusa Londini an. 1739. 1746. et 1749. 8.

1738 L. Annæi Flori rerum Romanarum Epitome: being an Abridgment of the Roman History. By John Stirling. London, printed for T. Astley. 8.

ITALICÆ.

1546 Lucio Floro de' fatti de' Romani dal principio della Città per insino ad Augusto Cesare. Tradotto nella nostra lingua per Giovan Domenico Tharsia di Capo d'Istria M. D. XLVI. In fine: In Vineggia, appresso gli heredi di Pietro de Ravani et compagni. Nel anno del Signore M. D. XLVII. Nel mese di Genaio. 8.

1548 Eadem. In Venezia. 8. senza stampatore.

1634 L'Historia Romana di Lucio Giulio Floro, distinta in quattro Libri, di Latino in Italiano tradotti da Santi Conti della Rocca Contrada, coll' aggiunta alle margini de numeri Cronologici cavati da Giovanni Stadio, e l'indice de' Capi di ciascun Libro. In Roma, appresso Pietro Antonio Facciotti. 12.

1639 L'Historie Romane da Lucio Giulio Floro e le Notizie del Mondo di Lucio Ampelio (tradotte da Santi Conti.) In fine: Ad instanza di Pompilio Totti. In Roma, appresso Vitale Mascardi MDCXXXIX. 12.

1642 Della Officina Istorica di Gio. Felice Astolfi Libri IIII. &c. Aggiuntovi in fine le Notizie del Mondo di Lucio Ampelio. In Venetia, per li Turrini. 4.

1672 Delle Historie Romane di Lucio Anneo Seneca Floro Libri quattro. Con le notizie di Lucio Ampelio Tradotte già da Santi Conti della Rocca Contrada. Aggiuntovi in questa correttissima impressione il Ristretto delle imprese de' Romani di Festo Rufo. Con una Chronologia delle cose succedute nel Mondo, dalla fondatione di Roma, fino all' imperio di Valentiniano. Di Domenico

Benedetti da Trevi. In Roma, a spese di Gregorio e Giovanni Andreoli. In fine: In Roma per Francesco Tizzoni 1672. 12.

1673 Romæ. 12. una cum Ampelio et Sexto Rufo, per Mich. Angelum Barbonum.

1724 L'Historie Romane di L. Giulio Floro, tradotte da Santi Conti della Rocca Contrada. Con l'aggiunta alli margini de' numeri cronologici, cavati da Giov. Stadio. In Venezia, presso Andrea Poleti. 8.

BELGICÆ.

1593 Chronyke van Florus van Grieken. Amsterd. 4.

1664 Roomsche historie van L. Julius Florus, mitsgaders de tien boekskens van Eutropius, alles in de nedertuytsche tale gebragt door A. de Decker, en oversien dorr I. de Decker. t'Amst. 12.

DANICA.

1699 Hafniæ. 8. interprete Mogens Vingaard.

POLONICA.

1646 Cracoviæ. 4. auctore Christoph. Georg. Falissowskiew.

Nobis in transcursu Pinellianum, Harlesianum, Askeuianum, et Spencerianum Catalogos, in quibus variæ memorantur primariæ Flori editiones, consulentibus, quibusdam publicis bibliothecis etiam exploratis, non videtur præcedens Recensus Editionum multum deficere.

De *Editione Principe* Flori magna est controversia. Secundum Fabricium (in Biblioth. Lat. vol. II. p. 442. edit. Ernest. 1773.) et Harlesium, (in Brevior. Not. Lit. Rom. p. 422.) sunt quatuor antiquæ editiones sine loco et anno, adeo ut quænam earum sit *Princeps* quæstio adhuc sub judice relinquenda videatur. Immo Catalogos jam memoratos perpendenti probabile videatur, plures esse editiones, sine anno, quæ sæculo XV. assignentur, et eas isti sæculo a Bipontinis, in Notitia supra prolata, recte forsan assignari. Una vero forsan editio sæculi XV. addenda manet, cum anno et loco, nempe Paris. 4to. 1480. si modo Catalogus Univer-

salis (Lond. 1701. vol. I. p. 84.) recte se habeat. Quiddam vero nos dubitamus, quibus in præcedentibus catalogis, et bibliothecis pretiosis et amplis, hujusce editionis exemplar non contigit invenire. Neque, ut liquet, eadem esse possit quam ex conjectura inter *Italicas* editiones ponit Audiffredi circa a. 1480.

Inter editiones Venetas sæc. XV. Bipontini numerant Venet. 1491. fol. Ven. 1497. fol. et Ven. sine an. fol. min. Frid. Fischerus, in Præf. p. XXI. easdem sic numerat, 1493. fol. per Phil. Pincium, 1494. fol. 1497. fol. sine nomine librarii. Addit vero vir cl. 'Sed ut hanc [n. Mediolanensem, quam antea notaverat] ignoravit editionem Saxius, ita nec nobis quatuor illas [adjecta Romana editione 1472.] reliquas contigit videre.'

De Aldinis editionibus Fischerus multum queritur, et rei literariæ amatores monet, 'etiam atque etiam esse cavendum, ne omnibus temere Aldinis editionibus auctorum utriusque linguæ nimium tribuant.' Præf. p. XXVIII. Notat unam editionem Ald. formæ octopartitæ sine anno; Bipontini Livium cum Floro 2 vol. fol. 1520-1521. In Annales de l'Imprimerie des Alde notatur etiam, tom. I. p. 156. Florus in 8vo.

Editiones sequentes a Bipontinis non recensentur:—

Lucii Flori Epitome, &c. 8vo. 1541. Ven.

Rerum Romanarum Epitome, &c. edente Dion. Gothofredo. Basil. 1590. et Antv. 1600. 8vo. Biblioth. Bodl.

Rerum Romanarum Libri IV. &c. Amstelod. 1630. 8vo. Mus. Brit.

Florus et Ampelius, Cantab. 1667. 12mo.

L. Annæi Flori Epitome, &c. in usum Juventutis scholasticæ. Edidit Nic. Titze: in Bibliotheca Classica, tomis octo complectenti Auctores Romanos prosaicos et poëticos. Huic editioni præmittitur ad singulos auctores Introductio, et notæ criticæ ad calcem adjiciuntur a Franc. Nic. Titze. Linciæ 1804. 8vo. Tom. I. Florum complectitur.

Ejusdem Commentatio de Epitomes Rer. Rom. quæ sub nomine L. Annæi Flori, s. Senecæ fertur, ætate probabili, vero auctore, operis antiqua forma. Ibid. 1804, 8vo.

L. A. Flori Epitome, &c. juxta editionem Dukeri, Oxon. 1807. 8vo.

L. A. Flori Epitome, &c. ad optimas editiones collata. Lucii Ampelii Liber Memorialis. Argentorati, ex typogr. Soc. Bipont. 1810. 8vo. Hæc secunda editio emendatior et auctior est prima Biponti a. 1783. excusa, de qua supra. Præmittitur Notitia Literaria, quæ, ut supra diximus, nobis visa est ampla et accurata. Accedit Index rerum et verborum.

L. A. Flori Epitome, &c. ex editione J. F. Fischeri, cum Velleio Paterculo ex editione J. Ch. H. Krause. Recensuit et accuravit J. Carey LL. D. Lond. 1818. 18mo.

Quod ad *Versiones* attinet, editio Bipontina minime sterilis est. Induxit quippe Gallicas, Germanicas, Anglicas, Italicas, Belgicas; immo unam Danicam, unamque Polonicam. De Hispanicis silet; nec nos habemus quicquid de iis narrandum: neque enim Don Antonio (Biblioth. Hispan. Vol. I. ubi multus est de Floro et Flori editionibus) notat Hispanicam aut Portugallicam aliquam, sive editionem sive versionem. Idem tamen Don Antonio, aliique viri docti, asserunt Florum esse civem Hispanum; ita ut revocent in animum nobis memorabile istud adagium, οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν πατρίδι καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ.

Quod ad Germanicas versiones spectat, præcedentibus unam, eandemque novissimam subjicimus: Florus entwurf römischer Begebenheiten, ubersetzt und mit Anmerk. Von Dr. J. Schallgruber. Vindob. 1805. 8vo.

Neque quidem nobis videtur Anglicam ullam versionem Bipontinis prætermissam esse. Liceat modo duas ad Florum pertinentes Dissertationes Anglicas notare: nempe, cl. Jeremiæ Marklandi Epistolam criticam ad eruditissimum virum Franciscum Hare (Episc.) in qua, inter alia, loca quædam Flori emendantur, Cantab. 1725. 8vo. et Observations on the Writings and Character of Florus, by Edmund Burton, Esq. Fellow of Trin. Coll. Camb. in 'Ancient Characters deduced from Classical Remains.' 1763. 8vo.—Pauca etiam sunt hujusmodi Germanica, quæ videnda sint in Harlesii Brev. Not. Litt. Rom. p. 427.

DE L. ANNÆI FLORI

CODICIBUS MSS.

EX PRÆFATIONE J. FR. FISCHERI.

INCIPIEMUS autem ab Germaniæ in Florum liberalitate singulari, non amore patriæ ducti, sed quia bibliotheca illa Palatina, nobilissima quondam, suppeditavit codicem et antiquissimum omnium, et optimum, ad corrigendos emendandosque Flori libros, librariorum inscitia et negligentia misere depravatos ac corruptos. Fuit codex ille membraneus, et, Salmasii judicio, qui eo non minus, quam magnus ille Gruterus, usus est, ante mille fere annos scriptus,[1] neque tamen integer, sed, id quod valde dolendum, mancus alicubi atque mutilus, uti cognoscet lector e libello lectionum Variarum. Vocatur cum Nazarianus a loco unde in bibliothecam Palatinam venerat,[2] tum Palatinus primus, a Grutero: qui tamen in laudandis ejus lectionibus sæpissime, ut fit, oculi enim diversi etiam diversa vident non raro, certe videntur videre, discrepat et dissentit a Salmasio, cujus Excerpta nuper Dukero adhibere, Gronovii nepotis beneficio, contigit. Namque Gruterus quidem et Salmasius, præter illum codicem, ex eadem bibliotheca Palatina acceperant duo alios, et ipsos membranaceos, verum ut vetustate, ita etiam bonitate, longe inferiores. Alter enim, quem nos cum Salmasio primum nominavimus, Gruterus secundum appellat, à Mutinensi quodam, Nicolao Carandulo, scriptus erat sæculo quarto decimo extremo: alter pauciores etiam annos habebat.[3] Sed hæ non solæ sunt bibliothecæ Palatinæ copiæ, quibus adjuti et instructi Salmasius et Gruterus de Floro optime meriti sunt. Jordanes enim, Jornanden malunt vocare alii, Ravennas Episcopus, cum in librum, quem de regnorum temporumque successione reliquit, multa e Flori libris de verbo transtulerit; quis dubitet, quin hujus quoque

NOTÆ

1 Salmasius codicem hunc vocat 'optimas et vetustissimas D. Nazarii membranas' ad I. procem. 2. et IV. 12. 44. ἐσχάτην καὶ ἀναγκαίαν ἄγκυραν, ad I. 10. 7. Freinshemius 'optimum codicum,' ad I. 1. 15. Add. Grævius ad I. procem. 3. et I. 14. 1: et Blancardus Præfat.

2 Vid. Gruterus ad I. procem. 1. Ab Salmasio vocatur etiam 'Laurissanum exemplum,' ad I. procem. 9.

3 Vid. Salmasius ad I. procem. 6. et I. 2. 2. Gruterus ad I. 1. 12. et I. 13. 11.

codicum duorum usu,[1] quos ea ipsa bibliotheca præbuit, egregie, pro doctrinæ præstantia, opitulati Floro sint iidem præclari duumviri? Sed et aliarum Germaniæ nostræ bibliothecarum liberalitatem experti sunt Flori editores. Berolinensis quidem Regia Laurentio Begero dedit codicem unum eundemque membraneum bonæ notæ, cujus dominus fuerat, eodem Begero auctore,[2] divinus ille Justus Lipsius: qui ut multas ex eo lectiones in libris Electorum[3] protulit, ita totum cum editis, quam diligenter nescio, contenderat jam ante Begerum Jac. Tollius: qui labor ne esset frustra susceptus, cura effectum et diligentia Dukeri scimus. Neque tamen privatis Germanorum bibliothecis defuere libri scripti Flori. Nam et Barthii [4] et Francisci Fabricii [5] codices memorari a Viris doctis video, neque dubito quin et ille liber, quo Fridianus Pighinucius usus est in adornanda editione sua, et veteres illi, quos Jac. Scheckius inspectos a se fuisse ostendit,[6] codices scripti manu fuerint. Atque hæc quidem de libris bibliothecarum Germaniæ hactenus. Tot enim, neque plures, eas codices, quorum adjumentis Florus ornaretur et veluti comeretur, præbuisse adhuc quidem sciebamus.

Jam ut Germaniæ hoc quidem in genere avaritia sordida et inepta illiberalitas exprobrari nullo pacto potest, immo maxima liberalitas benignitasque tribui omni jure debet, cum de præstantia excellentiaque liberalitatis judicari e facultatum copia soleat; cum non is qui plurima dat, liberalis ducatur, sed qui tantum, quantum potest, et ea quæ quam plurimum prosint iis qui accipiunt; ita admodum cupidus sit necesse est, qui negare conetur, Florum etiam Italiæ, Belgiique, et Franciæ, bibliothecis magnam splendoris sui pulchritudinisque partem debere. Etenim Francia quidem Vinetum suum instruxit variis codicibus scriptis, neque illis malis, quorum ope librorum Flori vulneribus vitiisque mederetur. Unus eorum, qui ab ipso Vineto mirandæ liber antiquitatis vocatur, venerat e bibliotheca Dominicalium Burdigalensium:[7] alterius possessor fuerat Gerardus Maria Imbertus, Patricius Condomien-

NOTÆ

1 Vid. Salmasius ad I. 1. 1. IV. 6. 13. I. 13. 6.

2 Ad II. 12.

3 II. 19.

4 Vid. Dukerus ad III. 18. 14.

5 Vid. Stadius Commentar. p. 60. ed. pr. et Dukerus ad III. 26. 6.

6 Ad Vellei. Paterc. I. 4. 2.

7 Vid. Vinetus Animadverss. p. 149. 158. 246. ed. Lugd.

sis.[1] Atque libros hosce duo Vinetus loco non uno nominatim laudat. Sed præter eos quin idem consuluerit in recognoscenda Annæi historia alios, non potest dubitari, cum in notis ab eo passim commemorentur membranæ et libri antiqui, ita tamen ut nec de antiquitate eorum quicquam dicat, nec unde eos acceperit, usquam ostendat: quod quidem vitium est non tam hominis, quam temporum illorum. Dukerus vero usus est lectionibus duorum codicum bibliothecæ Parisiensis Regiæ, quas commiserat erudita, sed ignota, manus marginibus Grævianæ editionis exempli: alter videtur scriptus fuisse quaternis, alter in chartis aut membranis formæ maximæ: erant enim litteris, siglas vocant, Q et F ab eo qui contulerat notati. Sed eadem bibliotheca Regia alio etiam eoque majori Florum affecit beneficio, voluit certe afficere. Namque Samuel Sciassius impetrarat facile, ut posset tres illius codices scriptos componere cum editis libris: quæ Sciassii Excerpta cum Grævio communicavit ornamentum illud Germaniæ atque decus sæculi sui, Marquardus Gudius, cujus eruditionem raram et exquisitam, an studium juvandi bonas litteras singulare, admirer magis atque suspiciam, nescio. Certe utramque hanc virtutem aliasque iis majores vel solæ illæ epistolæ, quas a magno Burmanno scimus esse editas, abunde loquuntur. Sed Grævius illo beneficio Gudii non videtur ita usus esse, ut consuleret saluti librorum Flori omninoque literarum: nam primo mira lectionum paucitas satis declarat, admodum exiguam illarum partem esse ab eo prolatam, cum debuisset in medio ponere omnes: deinde non distinxit satis codices suos Grævius, ut scirent posteri, quæ essent lectiones cujusque. Laudat enim modo Sciassii codicem, modo Regium, modo Gudianum vel simpliciter vel adjectis numeris,[2] idque, ut dixi, perraro. Ceterum an diversus ab his codicibus sit ille, quocum idem Grævius Puteanum narrat[3] contendisse librum historiæ Flori primum, non constat. Atque tot quidem codices Franciæ patuisse reperio editoribus omnium librorum Annæi. Præterea et ab Jac. Bongarsio[4] et a Francisco Jureto[5] et ab Jacobo Cujacio[6] commemorantur libri veteres Flori, quos Grævius et Dukerus putabant fuisse

NOTÆ

1 Vid. Vinetus d. l. p. 160. 178. 220.

2 Vid. Grævius ad I. procem. 8. I. 1. 14. I. 18. 24. &c.

3 Ad I. procem. 2.

4 Ad Justin. prol. 28.

5 Ad Symmach. I. ep. 46.

6 Observatt. V. 8.

calamo scriptos codices. Hoc certum est, eos tantum ad constituendas breves historiæ Flori particulas esse ab dominis adhibitos.

E Gallia igitur transeamus in fines Belgii, cujus bibliothecas maxime sex codicibus cognovi plurimum profuisse Floro. Primus membranaceus Ryckianus dicitur ab Theodoro Ryckio, domino, qui copiam ejus fecerat Grævio. Qui cum multa, ut fit, præteriisset, non pauca male laudasset; Dukerus putavit se et ipsi Floro et lectoribus ejus hanc humanitatem debere, ut librum illum Ryckianum, qui, Ryckio mortuo, ad Pancratium Masvicium pervenerat, denuo diligentissime totum conferret cum editis. Cui quidem officio eum ita satisfecisse multis mihi videor indiciis certissimis compertum habere, ut Flori causa vehementer gaudeam, reliquos quoque codices Belgii incidisse in manus tam liberales et diligentes. Inspexit enim idem Dukerus, auctoritate magnorum Virorum, Everardi Ottonis et Henrici Brencmani, primus codicem Flori quanquam chartaceum, tamen oppido bonum, qui est in bibliotheca Academiæ Duisburgensis: et ab Dominico Balquio, Jurisconsulto clarissimo, accepit diversitatem scripturæ libri Franequerani,[1] qui in bibliotheca Academiæ asservatur. Atque Duisburgensis quidem libri lectiones ita conveniunt cum lectionibus Berolinensis et Editionis principis[2] atque conspirant, ut tres illi libri ex uno eodemque fonte manasse videantur. Sed eo pejoris notæ sunt codices illi bibliothecæ Leidensis tres, qui a Dukero, varietate enim scripturæ eorum, beneficio Burmanni majoris, usus est, Vossiani dicuntur. Primus, isque satis antiquus, scriptus est in membrana formæ octopertitæ: secundus, primo qua membranæ figuram similis, ejus ætatem haudquaquam attingit: postremus, ut ordine, ita et ætate et bonitate, chartis constat maximæ formæ. Sed Academia Leidensis, præter Vossianos, etiam alios possidet Flori codices. Nam Audendorpius quidem, Vir summus et ad ornandas literas Latinas natus, librorum Leidensium quatuor lectionibus, tanquam gemmulis, distinxit suas ad Lucanum[3] Frontinumque[4] et alios sermonis Latini auctores veteres, animadversiones: uti Pighium cum in An-

NOTÆ

1 Lectiones proprias hic liber habet non paucas. Vid. II. 3. 2. II. 10. 2. &c.

2 Vid. III. 7. 6. IV. 10. 24. III. 11. 1. 7. III. 12. 3. III. 15. 3. IV. 1. 6. &c.

3 Vid. ad Lucan. IV. 466. IX. 232.

4 Vid. ad Frontin. p. 21. 125. 202. 243. 286. 316. 346. 359. 370.

nalium Opere, tum in notis ad Valerium Maximum, multas e codice, quem e bibliotheca S. Amandi habuit, lectiones attulisse novimus.[1] Nam de libris Isaaci et Dionysii Vossiorum, et de membranis ab Gronovio avo inspectis, quæ a Dukero alicubi[2] memorantur, quod dicam, non magis habeo, quam de duobus illis Codicibus misere depravatis, quibus Joh. Stadius usum se esse ostendit.

Sed relicta Francia, et lustrato Belgio, age, jam in Italiam proficiscamur, sedem illam literarum et patriam codicum manuscriptorum: ex qua in alias terras, tanquam in colonias, exiere. E maxima autem multitudine librorum Flori, qui in civitate hac opulenta reperiuntur, tantummodo duobus adhuc quidem licuit uti iis qui Flori historiam publicarunt. Jacobus enim Tollius tum cum Italiæ civitates peragraret, contulit codicem Malliabecianum Florentinumque, utrumque membraneum; sed posterior erat non valde antiquus. Hæc Tolliana Excerpta venerunt, liberalitate Henrici Canegiteri, in manus elegantissimi Dukeri; quem tamen non semel negligentiam Tollio insignem exprobrare memini,[3] qui et Vaticanum sibi codicem patuisse ostendit.[4] Sed ab hoc, quem Tollii manus trivere, libro Florentino diversum esse eum codicem qui ab Acidalio ad Velleium[5] laudatur, ita credo, ut nec dubitari posse videatur, quin libri veteres illi quos Sigonius ad Livium,[6] et Hermolaus Barbarus ad Plinium,[7] memorant, codices fuerint calamo scripti. Certe Egnatius in Racemationum libris,[8] unde Vineto[9] Racemator Venetus audit, usum se esse docet codicibus scriptis duobus, quorum alter fuerit in bibliotheca Cœnobii S. Mariæ a Caritate, alterum possederit Benedictus Prunulus, quo viro et humanissimo et sanctissimo ipse magistro et doctore usus sit. Atque hæc etiam de beneficentia, qua Italiæ sibi bibliothecæ Florum ejusque editores devinxere, certe voluerunt devincire.

Reliquum est, ut breviter commemoremus, vel nominemus potius, eos codices, quorum vel patria incerta est, vel possessores ignoti. Nam Grævius quidem dicitur[10] optimo libro, e Bur-

NOTÆ

1 Vid. Freinshem. ad I. 13. 20. Duker. ad II. 6. 2. 3. 7. et ad III. 3. 3.
2 Ad I. 12. 8. III. 5. 30. IV. 2. 37.
3 Vid. Duker. ad III. 10. 14.
4 Vid. Duker. ad I. 1. 13.
5 II. 68. 4.
6 Epit. 68.
7 Lib. XXXIV. 6.
8 Cap. 4.
9 Ad IV. 6. 4.
10 In Præfat. ad Edit. Flori Amstelod. a. 1702.

gundia misso, usus esse; de quo neque Dukero neque nobis cognoscere quicquam certi licuit. Sed ab eodem Dukero laudantur, si recte memini, etiam Ramosi codices: et uti Grævius Antverpiæ se membranas pervetustas Christianæ reginæ testatur[1] vidisse, ita, Henrici Ernstii indicio,[2] novimus, fuisse penes ipsum veterem Flori librum calamo scriptum. Ceterum e libello variantum lectionum plane, spero, intelligetur a lectoribus, eos de quibus hactenus expositum est codicibus, non ex uno, verum e multis, iisdemque diversis, fontibus manasse.

RECENSUS CODICUM MSS.

L. ANNÆI FLORI

QUI IN BIBLIOTHECIS BRITANNICIS ASSERVANTUR.

In præcedenti codicum Mss. Recensu, dum luculenter de exteris disserit J. Fr. Fischerus, de Britannicis omnino silet. Hos breviter recensendi munus igitur nos de more suscipimus.

Codices in Museo Britannico.

Biblioth. Harl. Num. 2500. est cod. membran. sæc. XV. qui, cum aliis, habet, sine notis et additamentis P. Diaconi, Lucii Flori Rerum Romanarum lib. IV.

Num. 2731. cod. membran. sæc. XV. continet: 1. L. Flori Epitomen in singulos libros T. Livii: 2. L. Flori Rerum Romanarum lib. IV.

Num. 2765. cum aliis historicis continet Lucii Flori factorum memorabilium ab urbe condita ad tempora C. Augusti lib. IV. Cod. membran. sæc. XV. eleganter scriptus.

NOTÆ

1 Ad I. proœm. 2. 3.

2 Ad Nep. Attic. 8.

Num. 3694. Ms. splendidus, illuminatus, in folio, continens: 1. Titi (scr. Tito) Livii Pathavini de Bello Macedonico: 2. L. Annæi Flori Hist. Lib. IV.: 3. Epitomen XIV. Decad. Livii, sine notis, membran. fol. sæc. XV.

Num. 4793. cod. chartac. sæc. XV. qui, cum Eutropio, continet Florum.

Num. 5292. Annæi Flori Epithomes de Tito Livio lib. IV. —Ita titulus: continet vero, non epitomen Livianam, Floro ascriptam, sed ipsius Flori Historiam, sine solitis P. Diaconi vel aliorum additamentis.

Num. 5438. cod. membran. sæc. XV. continens, una cum Ciceronis orat. contra Catilinam, et respons. Catilinæ, (orationes fictitias,) L. Annæi Hist. Rom. Compendium.

Et hi sunt omnes codices Flori in Museo Britannico, nisi quis vellet intertexere quædam manu scripta, num. 3371. inter codd. non descriptos, ut vocantur, nempe, Annotationes a Magistro Joanne Raio quodam dictitatas, et ab ejus discipulo summa cum industria scriptas, A. D. 1613.

Codex Cantabrigiensis.

In *Bibliotheca Publica* nullus Flori codex restat: et quidem, ni fallimur, nullus in Collegiorum bibliothecis servatur præter unum in *Coll. Corp. Christi*, qui cum ob alia historica æstimandus est, tum quod, cum ceteri Flori codices Britannici non sunt valde antiqui, hic est antiquissimus.

Codices Oxonienses.

Notitiam codicum sequentium, qui in *Bibliotheca Bodleiana* manent, benigne nobiscum communicavit Alexander Nicoll, Bibl. Bodl. dignissimus Sub-præfectus, quam in ejus ipsius verbis lectori damus.

1243. *Laud. Lat.* 58. Auct. C. inf. L. Flori Historia Rerum Romanarum libris quatuor. Codex exaratus a. 1453, scriptura Italica, parum eleganti, in membranis, in quarto.

2178. Auct. F. 5. 9. L. Annæi Flori Historiæ Romanæ

Epitome. Codex membranaceus, elegantissime descriptus, literis Gothicis, sæc. XIV. aut XV. in quarto.

Canon. Lat. 194. Flori Epitome, cod. membran., bene exaratus literis Italicis, sæc. XIV. aut XV.

Est etiam in Biblioth. Bodl. 2200. Florus, &c. lectionibus illustratus a Degoræo Whear, et 2201. idem fere.

INDEX

IN

FLORUM,

A JOH. FREINSHEMIO CONFECTUS.

Primus numerus Librum, secundus Caput cujusque libri, tertius Tmematia, seu Sectiunculas aut Versiculos capitum denotat.

C.

D.

H.

J.

K.

L

M.

N.

O.

P.

R.

S.

T.

V.